IOANNIS ALBERTI FABRICII

BIBLIOGRAPHIAE ANTIQVARIAE

VOLVMEN SECVNDVM.

CAPVT XIII.

Scriptores de Sacerdotibus, Ordinibusque ſacris, Monachis, et Beneficiis Eccleſiaſticis.

Diſtinctio inter Clericos et Laicos. 1. *Sacerdotes iidem et Reges, et de Pontificatu maximo Chriſtianorum Imperatorum.* 2. *Epiſcopatus Principum circa externa Eccleſiae, et Pontificum arrogatum ius in Principes.* 3. *De Sacerdotibus Veterum Hebraeorum.* 4. 5. *De Sacerdotibus Aegyptiorum, Graecorum, aliarumque gentium.* 6. *Sacerdotes feminae.* 7. *De Sacerdotibus Romanorum.* 8. 9. *De ſacris Ordinibus Eccleſiae Chriſtianae naſcenti propriis.* 10. 11. *De ordinibus communibus cum ſuccedenti aetate.* 12. 13. 14. *De ordinibus ſacris deinceps demum ſuperinductis.* 15. 16. 17. 18. 19. 20. *De vocatione Miniſtrorum Eccleſiae.* 21. *Ordinatione ſiue Conſecratione.* 22. *De beneficiis Eccleſiaſticis et Parochiis.* 23. *De Monachis eorumque Ordinibus et inſtitutis.* 24. 25.

I.

De diſtinctione Sacerdotalis et Leuitici ordinis a Laicis ſiue *βιωτικοῖς* et *ἰδιώταις* [1] apud Hebraeos agit Fortunatus Scacchus III. Myrothec. cap. 1 ſeq. De proſelytis vtriusque generis, iuſtitiae et domicilii vide *Buxtorfii* Lexicon Talmudicum pag. 407 ſqq. *Ioan. Gottl. Carpzouii* annotationes ad Goodwinum p. 31 ſqq. et praeter ſcriptores ab eodem in libro laudato pag. 51. et ſequenti excitatos *Henr. Benzelium* Syntagm. diſſertat. academic. Tom. 2. p. 137 ſqq. *Andr. Georg. Waehneri* diſſert. de proſelytis, Gottingae 1743. *Ioan. Andr. Mich. Nagelii* diſſert. de proſelytis tractis. Altd. 1751. Eandem inter ſacerdotes et Laicos diſtinctionem ab Hebraeis accepere Chriſtiani, itaque iam Apoſtolorum aetate Clemens Romanus Epiſtola ad Corinthios Laicorum meminit c. 40. *τῷ γὰρ ἀρχιερεῖ ἴδιαι λειτουργίαι δεδομέναι εἰσί. Καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἴδιος ὁ τόπος προστέτακται, καὶ Λευίταις ἴδιαι διακονίαι ἐπίκεινται, ὁ δὲ λαϊκὸς ἄνθρωπος τοῖς λαϊκοῖς προστάγμασι δέδεται*, qui locus addendus iis quos ex Ignatio, Clemente, Iuſtino, Irenaeo, Tertulli-

[1] Ἰδιῶται Actor. IV, 13. et 1 Cor. XIV, 16. 23. 24. in B. Lutheri verſione redduntur Layen.

tulliano, Hieronymo aliisque profert Christianus Gottlieb Kochius in ephemeridibus Patrum A. 1708. p. 23. Suicerus in λαϊκὸς, κληρικὸς et κοινολαΐτης, et Petrus de Marca diss. de discrimine Clericorum et Laicorum ex iure diuino, ad calcem Operis de Concordia Sacerdotii et Imperii. Iustum vero Henningum Boehmerum illam distinctionem iuris esse diuini negantem (diss. 6. et 9. sq. ad Epistolam Plinii de Christianis et loca quaedam Tertulliani) refellunt auctores Memoriarum Treuoltinarum A. 1712. pag. 1800. Omittimus quod constat apud Aegyptios Sacerdotibus solis fas fuisse sacra facere, vt apud Persas Magis, apud Gallos Druidibus, Bonziis hodie apud Indos. Quanquam vero laxa et Mystica significatione omnes Christiani sunt sacerdotes; confer Casauboniana pag. 112. et interpretes ad Exod. XIX, 6. Es. LXI, 6. 1 Petr. II, 5. Apocal. I, 6. et V, 10. non tamen inde sequitur nullum esse discrimen inter illos quos Spiritus S. peculiariter vocauit ad pascendam Ecclesiam Dei, Actor. XX. 28. et quos non vocauit, quibusque hunc honorem arrogare sibi non licet, Hebr. V, 4. Quamuis etiam Clericorum dignitatem super Laicos nimium extollere non dubitarunt multi in Ecclesia Romana: vide D. Christiani Thomasii obseruationes ad Lancellotum Tom. 1. pag. 25. et Petri Friderici Arpii Laicum veritatis vindicem pag. 7. seq. Laicorum tamen appellationi per se nihil ignominiae adhaerere, vti nec Clericorum nomini arrogantiae quicquam inesse ostendit Stephanus Andreas Mizlerus diss. de Clericis et Laicis, Witteb. 1697. §38. Laici in Ecclesia alii fideles erant siue per baptismum iam initiati, alii Catechumeni. Adde Thom. Milles ad Cyrillum Hierosol. pag. 17. Iosephum Binghamum Origin. ecclesiastic. lib. 1. cap. 3. 4 5. et Ioan. Laur. Moshemii dissert. de distinctione inter clericos et laicos, Helmst. 1725. editam. Λαϊκὸς ἱερεὺς recentioribus saeculis dictus, qui non est Monachus: vti Hieromonachus, Monachus qui idem est Presbyter. Viciſſim Monachus ἀνιερὸς, qui non est sacerdos, nec sacra faciendi siue Missam celebrandi habet potestatem. Ad locum Tertulliani exhortat. de castitate c. 7. *Sacerdos es tibi solus, et vbi tres, Ecclesia est, licet laici:* celebris est *Hugonis Grotii* dissertatio de Coenae administratione, vbi Pastores non sunt, et *Dionysii Petauii* de communione sine symbolis Grotio opposita, et de potestate consecrandi et sacrificandi sacerdotibus a Deo concessa deque communione vsurpanda, *Ioan. Cloppenburgii* censura dissertationis semper communicandum per symbola, et *Henr. Dodwelli* dissertatio de iure Laicorum sacerdotali, excusa Londini 1685, 8. Hisce iungatur *Nicolai Rigaltii*, cum Grotio facientis, libellus raro obuius, ad illum Tertulliani locum, de quo confer Richardi Simonii lib. 1. Epistol. selec. 3. p. 11. licebit etiam conferre *Ioan. Harduini* Opera selecta pag. 297. sqq. 300 sqq. *Dupinium* Tom. 17. pag. 214. sqq. *Gabriel. Albaspinaeum* libro secundo operis

Gallice

Gallice editi *de l'ancienne poliee de l'Eglise sur l'administration de l'Eucharistie*; de quo Dupinius T. 17. p. 143, 144. Trium statuum in Ecclesia distinctionem, *Ecclesiastici*, *Politici et Oeconomici* reiecit Dippelius, vide Relationes innoxias A. 1701. p. 275. Tuentur vero Val. Ern. Loescherus in iisdem Relationibus innoxiis A. 1704. pag. 629 sqq. et Gottl. Wernsdorfius in dissertatione de iure magistratus ciuilis circa vocationem ministrorum Ecclesiae. Witteb. 1717.

II. Sacerdotes apud Iudaeos, eosdem etiam Reges [a] a Mose vsque, eiusque filio Arua semper fuisse affirmat Trogi Epitomator Iustinus XXXVI, 2. quod facile refellitur a Ioan. Iacobo Schudt in Historia Iudaica pag. 181 sq. Et probe notauit Philo libro de humanitate sub initium Vol. 2. p. 384. edit. Mangeianae Mosen noluisse vel sibi ipsi arrogare sacerdotium cum imperio, vel transmittere in liberos, ὅτι ἀμήχανον τοὺς αὐτοὺς δύνασθαι ἄμφω ἐπιτροπεύειν, ἱερωσύνης τε καὶ βασιλείας. Quemadmodum B. Glassius in Christologia Dauidica p. 149. confutat quae Eniedinus ad Psalmum CX. scripsit, vt probaret Dauidem Regem simul quoque fuisse Sacerdotem, quod persuasum quoque Petro Cunaeo p. 97. Epist. ad Grotium. De Dauidis eiusque filiorum pontificatu consuli quoque possunt Saubertus de personis sacris Hebraeorum. Meyerus ad Seder Olam pag. 529 et 727. atque Serpilius Part. IX. Personal. p. 268. Quin tamen Imperium et Pontificatus iuncta quandoque et ante legem, Grotius in Hebr. V, 6. et apud Hebraeos fuerint, atque ממלכת כהנים, regnum sacerdotum, Exod. XIX, 6. temporibus Maccabaeorum obtinuerit,

 du-

[a] Nomen כהן quod rectorem et praepositum significat, Optimatibus et Sacerdotibus est commune, de quo vide sis Grotium de potestate summarum potestatum circa sacra cap 9. et ad Exod. III, 2. 2 Sam. VIII, 18. et Ioan. Cameronis Opera p. 222. Ceterum Nazianzenus qui Orat. VI. p. 137. Mosen non modo sacerdotem sed etiam ἱερέα ἱερέων *sacerdotem sacerdotum* fuisse contendit, perinde vt ἄρχοντα ἀρχόντων *principum principem*, parum proprie est loquutus. Quemadmodum itidem proprie acceptum veritati non congruit, quod Philoni lib. 3. de vita Mosis et Nazianzeno Orat. VI. p. 137. atque Augustino Q. 68. in Exodum et 23. in Leuit. Moses dicitur Rex et Pontifex. Recentiores, a quibus Mosis Pontificatus vel assertus vel impugnatus fuit, vide magno numero allegatos in Crenii Thesaur. Philolog. Vol. 2. p. 75. Petri Zornii Opusc. sacr. T. 2. p. 232. et Serpilii Personal. Mosis p. 32. sqq. Inprimis Barthold. Nihusium refutauit oratione inaugurali Ioan. Frischmuthus Ienae 1649. et 1673, 4. excusa. Samuelem vero non fuisse sacerdotem aut Pontificem ostendit Ioan. Chr. Ortlob in diss. de Samuele iudice et propheta, non pontifice aut sacerdote, Lips. 1714, 4. euulgata, et recusa Tom. 1. thesauri noui Theologicophilologici p 587 sqq. Adde Saubertum de personis sacris Hebraeorum, p. 675. et Serpilium in Personal. pag. 40. Et plerumque verum esse comperitur quod ait Synesius Epistola 57. πολιτικὴν ἀρετὴν ἱερωσύνῃ συνάπτειν, τὸ κλώθειν ἐστὶ τὰ ἀσύγκλωστα. A vocabulo כהן Olaus Rudbeckius filius deriuat Gothicum *Kung*, Danicum *Kong*, Anglorum *King*, Germanorum *Koenig*, Chinensium *Chuon*, Tartarorum *Chan*, Persarum *Gan*. Vide eius specimen vsus linguae Gothicae p. 13.

dubitari nequit. Confer Ioan. Seldenum lib. 1. de succeſſione in Pontificatum c. 13. p. 180 ſq. qui de poteſtate forenſi Pontificis maximi agit etiam libro 2. de Synedriis c. 10. et per totum illud opus paſſim. Grotium ad 1 Macc. X, 38. XIII, 42. XIV, 41 ſqq. Eduardum Bernhardum ad Ioſephum T. 1. pag. 168. edit. Amſtelod. et Nicol. Comnenum p. 233. praenot. myſtagogicarum. Et de Ioanne quidem Maccabaeo diſerte Ioſephus lib. 1. de bello Iudaico cap. 3. p. 712. *τρία γοῦν τὰ κρατιστεύοντα μόνος εἶχε, τήν τε ἀρχὴν τοῦ ἔθνους καὶ ἀρχιερωσύνην καὶ προφητείαν.* De Ariſtobulo autem et Hyrcano fratribus, quos vicit Pompeius, Dio lib. 36. p. 121. edit. Reimar. *καὶ ἐτύγχανον ὑπὲρ τῆς τοῦ σφετέρου Θεοῦ ἱερωσύνης (οὕτω γὰρ τὴν βασιλείαν σφῶν ὠνόμαζον) αὐτοί τε διαφερόμενοι, καὶ τὰς πόλεις στασιάζοντες.* Sed et apud Gentes conſtat paſſim Reges eosdem ſimul functos ſacerdotio, Sacerdotesque eosdem ſimul fuiſſe Reges. Confer Homerum Iliad. III, 292. et VII, 315. Syneſium epiſtola 57. p. 198. Dionyſ. Petauuium in notis p. 36. vbi ſigillatim de Aegyptiis, de quibus Plato in Politico p. 183. edit. Lugd. et Marshamus pag. 538. Canonis Chronici. De Sicyoniis Syncellus p. 97. De Gothorum Comoſico, Rege et Pontifice, Iornandes cap. 11. Chinenſium Imperator idem Pontifex maximus: *Memoriae Treuoltinae* A. 1730. p. 233. ex Tomo 19. des Lettres edifiantes ep. 57. p. 198. Abyſſinis ab aliquot ſaeculis fuere reges iidem ſummi ſacerdotes, Presbyteri Ioannes; *Journal des Savans* A. 1727. p. 416. Et Iaponenſium olim Imperatores ſacri ſiue Pontifices, et Reges haereditarii ab A. 660. ante Chriſtum natum, donec ſaecularis Princeps a ſacrorum praeſide disiunctus eſt A. 1195. Vide Kaempferi Iaponiam Tom. 1. libro 2. p. 129 ſq. et appendicem ad Tom. 2. pag. 63 ſq. Journal litteraire Tom. 16. pag. 167. et Bibliotheque Angloiſe Tom. 15. pag. 48. 49. 75 et 76. Conſule etiam Grotium de iure ſummar. poteſtatum circa ſacra c. 9. Caſaubonum ad Strabonis lib. 14. p. 233. edition. Morellianae et ad Suetonii Auguſt. cap. 31. Ezech. Spanhemium de vſu numiſmatum Tom. 2. p. 416 ſq. vbi etiam de Aſiarchis et aliis praeſidibus et ſtrategis, qui ſimul *ἀρχιερεῖς*, de quibus etiam Harduinus in nummis vrbium illuſtratis pag. 423 ſq. Ioan. Georg. Keyslerum in antiquitatibus ſilectis ſeptentrionalibus et Celtices p. 24. vbi obſeruat, tam magnam Druidum fuiſſe auctoritatem, vt Reges tantum eſſent velut miniſtri exequendis eorum decretis, vt eſt apud Dionem Chryſoſtomum diſſertat. 49. (Etiam apud Slauos rex modicae fuit aeſtimationis in comparatione Flaminis, teſte Helmoldo II, 12.) Nicolaum Petitpied tractatu Gallice edito de iuribus et praerogatiuis Eccleſiaſticorum in adminiſtratione Iuſtitiae ſaecularis, Pariſ. 1705, 4. (de quo libro Ephemerides Pariſienſes litterariae illius Anni p. 1093 ſq.) et Ludouicum Borgheſium in Hiſtoria Critica Melchiſedechi Regis et Sacerdotis cap. 10.

Bellar-

Bellarminum lib. 5. de Pontifice Romano cap. 9. ſed et B. Gerhardum noſtrum Loco Theolog. de Miniſterio Verbi, § 318. Praecipue apud Romanos hoc ſemper obſeruatum fuiſſe videtur, vt iidem ſacris praeeſſent et auſpiciis auguriisque, apud quos ſumma erat in republica auctoritas: vide Ciceronem orat. pro domo ſua ad Pontifices, cap. 1. hinc deinceps Imperatores quoque Romani iidem Pontifices maximi; nam vt Dio LIII. p. 712. *ex eo, quod omnibus ſacerdotiis inaugurati ſunt*, ἐκ τοῦ ἐν πάσαις ταῖς ἱερωσύναις ἱερῶσθαι, *Imperatores, et quod alios in pleraque illa collegia adſciſcunt, ſemperque vnus eorum vbi duo vel tres ſimul imperant maximum Pontificatum gerit, hinc fit, vt omnium ſacrorum et religionum Domini fiant.* Hoc dignitatis nomen per longum tempus etiam Chriſtiani Caeſares gerere non recuſarunt. Quam in rem confer Io. Andreae Boſii diſſertationes de Pontificatu maximo Imperatorum Chriſtianorum Ien. 1656, 4. quae recuſae ſunt Tom. 5. Antiquitatt. Romanarum a Graeuio collectarum. In his contra Ioannem Pacidium ſiue qui ſub hoc nomine latebat Iacobum Gothofredum (qui in Epiſtola ad Riuetum de interdicta Chriſtianorum cum gentilibus communione deque pontificatu maximo num Chriſtiani Imperatores eum aliquando geſſerint, negauerat hoc ab illis factum eſſe, vti negant etiam Antonius Pagi ad A. C. 312. § 17. ſqq. et Tillemontius T. 4. Hiſt. Imperat. pag. 580 ſq.) copioſe oſtendit, et argumentis non inficiandis demonſtrat titulum Pontificis maximi vtique geſſiſſe Imperatores etiam Chriſtianos, quanquam ſacra ethnica abominarentur, falſumque eſſe quod nonnulli tradunt, in Epiſcopi Romani gratiam hoc ſe nomine abſtinuiſſe Gratianum. Vide ſis etiam quae de Pontificatu maximo Imperatorum diſſerit Ezech. Spanhemius in praeclaro opere de vſu numiſmatum T. 2. p. 413 ſqq. et Antonius van Dale diſſ. 2. ad Antiquitates ex marmoribus illuſtrandas, qui tamen Iuſtinum Imperat. male Pontificatum maximum geſſiſſe colligit e veteri inſcriptione, in quo PONT. MAX. exponendum *Ponticus Maximus.* Vide Chriſti. Sigism. Liebii Gotham numariam, p. 263. Duos Pontifices maximos Imperatores eodem tempore videntur ſuadere numi Commodi ſuperſtite M. Aurelio cuſi, vide tamen quae notauit praeclarus Tillemontius Tom. 3. Hiſt. Imperatorum nota XI. ad vitam Septimi Seueri. De liberis Auguſtorum cooptatis in Sacerdotum collegia, Pontificum, Augurum, conferatur Ezech. Spanhemius Tom. 2. de vſu numiſmatum pag. 365. et 422. etiam ſupra numerum, idem p. 368. Σεβαστοφάντης, *Auguſto ſacerdos*, occurrit apud Reineſium pag. 375. ſyntagm. Inſcriptionum. *Theophanes*, Archiepiſcopus Pleſcouienſis, diſquiſitionem, quibus de cauſſis et quo ſenſu Imperatores Romani tam Ethnici quam Chriſtiani appellati fuerint Pontifices ſiue Archierei gentilis religionis? et num Chriſtianae religionis ſummi Imperantes dici poſſint Epiſcopi et Archiere , et

quo ſenſu, edidit Petropoli 1721, 4. *Ioannis de Polemar*, Archidiaconi Barcinonenſis, oratio A. 1433. in concilio Baſileenſi habita pro ciuili dominio clericorum aduerſus Petrum Rayne, Anglum, exſtat cum Actis illius Concilii T. 8. Harduini p. 1909 ſqq.

III. De eo quod Conſtantinus M. apud Euſebium in eius vita lib. 1. c. 44. et lib. 4. cap. 24. affirmauit ſe in externis [3] rebus Eccleſiae Epiſcopum eſſe, conſulenda praeter Ioan. Morini Eccleſiam per Conſtantinum M. liberatam, ſcripta contraria Nicolai Vedelii, poſt Vtenbogardum iura Principum aſſerentis, et Iacobi Reuii de Epiſcopatu Conſtantini M. Amſtel. 1642, 12. Iac. Triglandi diſſertatio de Epiſcopatu contra Vedelium, Amſtelod. 1642, 4. Guilielmi Apollonii liber de iure maieſtatis circa ſacra. Medioburgi Zelandor. 1642, 8. Anonymi Grallae, ſiue vere puerilis cothurnus ſapientiae, quo ſe iactat Guilielmus Apollonius, etc. Franequerae 1646, 8. Qui liber cum aliis eiusdem argumenti inſertus eſt collectioni, ſub hoc indice editae: *Tractatus varii pro iure maieſtatis circa ſacra, contra Guilielmum Apollonium et Iodocum Larenum, aliosque eiusdem iuris oppugnatores.* Eleutheropoli 1675, 8. Addatur B. Gerhardus loco Theol. de Magiſtratu § 177. Quo ſenſu Leo I. Papa Imperatori et Regibus etiam ſacerdotalem palmam tribuat, disquirit Paſchaſius Quesnellius in notis ad Leonem M. pag. 190 ſq. edit. in 4. Praetereo quod Graeci

[3] Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τῶν εἴσω τῆς Ἐκκλησίας, ἐγὼ δὲ τῶν ἐκτὸς ὑπὸ θεοῦ καθεστάμενος Ἐπίσκοπος ἂν εἴην. Allatius pag. 230. ſqq. de Conſenſu vtriusque Eccleſiae verba τῶν ἐκτὸς intelligit de rebus Ciuilibus, Petrus de Marca II, 10. de Concordia ſacerdotii et Imperii p. 91. de Gentilibus adhuc extra Eccleſiam conſtitutis. Vtrique contra Conſtantini mentem et Euſebii, qui eodem loco capitibus praecedentibus et proxime ſequentibus leges ac conſtitutiones Imperatoris Eccleſiaſticas diſerte memorat, qualibus referti etiam omnes Annales, plena omnia monumenta. Hinc Socrates praefat. lib. V. Hiſtor. eccleſ. ait, ex quo Imperatores coeperint eſſe Chriſtiani τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα ἤρτητο ἐξ αὐτῶν, *ex illis pependerunt res eccleſiae*, et concilia maxima, αἱ μέγισται σύνοδοι ipſorum nutu conuocata τῇ αὐτῶν γνώμῃ γεγόνασί τε καὶ γίνονται. Quare in concilio Moguntino A. C. 813. Imperatores dicti *Rectores Eccleſiae*, *Rectores verae religionis.* Confer Lancelloti Andreae torturam Torti, p. 363. Ioan. Rainoldum in colloquio cum Hardto, ſub extremo. Ioan. Dallaeum contra Adamum et Cottibium parte 2. p. 79. Nec tantum Graecorum Imperatorum de rebus eccleſiaſticis exſtant leges a Photio et aliis monocanonum ſcriptoribus annotatae, quas illis vitio vertit Nicol. Comnenus p. 236. praenot. myſtagogic. ſed alii etiam Imperatores, Reges etiam Chriſtianiſſimi et principes quamplurima ſimilia conſtituerunt teſte toto orbe terrarum. Confer Ioan. Georg. Reinhardi meditationes de iure Principum Germaniae, cum primis Saxoniae, circa ſacra ante tempora Reformationis exercita. Halae Saxon. 1717, 4. William Prynn's hiſtorical and chronological Vindication of the Kings ſupreme Eccleſiaſtical Iurisdiction. Londini 1665. Voll. 2. 8. et Henrici Stebbingii Eſſay concerning civil Government conſidered as it ſtands related to Religion, wherein the Magiſtrates right to ſupport and encourage true Religion by human Laws is aſſerted. Londini 1724, 8.

Graeci Imperatores in multis Ecclesiasticam sibi arrogarunt potestatem, de quo vide sis notas ad Ioannem Curopalatam, sub init. et quod Rex Francorum Ioanni Gersoni dicitur *Rex Sacerdotalis* seu *Pontificalis*, quod sacerdotum instar sacro inunctus sit oleo, vnde longo post se interuallo ceteros Christiani Orbis Reges omnes relinquere scribit, Gallus ipse, Ioannes Filesacius lib. 2. electorum pag. 254. Et quod Carolus V. Imperator Pontificis maximi Romani dignitatem ambiit. Vide Baelii Lexicon Tom. 1. p. 897. nota Y et Maximiliani I. feruntur litterae ad Lichtensteinium, quibus in locum Iulii II. Papae Pontifex Max. creari serio desiderauit,[4] aliaeque ad filiam suam [5] Margaritam Austriacam, datae 18 Sept. 1511. quibus optat fieri Coadiutor Pontificis adhuc superstitis. Confer W. Christ. Kriegsmanni differt. de attrito per Papas imperio et Pontificatu per Caesares capessendo, et Sam. Stryckii differt. quod quilibet Princeps in territorio suo sit Papa. Rariora exempla sunt quod Vladislaus Poloniae Rex, Doctoris simul et Pastoris munere functus, Iacobus Nisibensis Episcopus idemque strategus ac πολιοῦχος, Georgius Princeps Anhaltinus idem ordinatus Pastor et editis quoque homiliis sacris clarus. Quae vero Magistratus politici etiam circa sacra, circa vocationem, depositionem et punitionem Clericorum, (vti Salomon Rex exauctorauit Abiatharem Pontificem maximum 1 Reg. II, 26. Antiochus Epiphanes Iasonem 2 Maccab. IV, 33.) atque adeo in Ecclesiasticis vniuerse quod externa et adiaphora spectat, sit autoritas, ex sententia veterum Christianorum disputauit Marcus Antonius de Dominis VI, 5 seq. de Rep. Eccles. et Grotius in libro de iure summarum potestatum circa sacra. Cui in Germania Francof. 1690, 4. recuso subiectus est Dauidis Blondelli libellus de iure plebis in regimine Ecclesiastico, et alterius nescio cuius opusculum de officio Magistratus Christiani. Videndus etiam Gilbertus Burnetus in Historia iuris Principum circa beneficia Ecclesiastica, Anglice edita Lond. 1682, 8. Fridericus Spanhemius Tom. 2. Opp. p. 1240 sq. Et quae de Imperatorum Rom. Monarchia atque circa res Ecclesiasticas iuribus collegit χαλκέντερος Goldastus, opponenda tantisper Eugenii Lombardi Regali Pontificis Sacerdotio A. 1684, 4. Ioan. Thomae Rocaberti[6] Bibliothecae maximae Pontificiae, 21 tomis in fol. editae Rom. 1699. et Bernhardi Pozzoli Rationali Romani Pontificis, Romae 1717, fol. 2 Voll. edito,

B 2 donec

[4] Confer Reichshandlungen, p. 96. Epistola eiusd. Imperatoris ad Iac. Fuggerum legitur in Goldasti Reichshändeln T. 1. p. 428.

[5] Io. Masson Hist. Critique de la Rep. des lettres T. 4. pag. 327 sq. Val. Ern. Loescheri Reformations-Acta T. 1. p. 96. et Ern. Sal. Cypriani dissertatio de Maximiliano I. *Pontificatum affectante*, Cob. 1710. rec. Ien. 1716.

[6] Vide Acta Eruditor. A. 1708. p. 385.

donec alius vir eruditus iura Principum collectione ampliore selectorum in hoc genere scriptorum asseruerit. In quibus locus etiam debetur Archi-Episcopo Paris. Petro de Marca in praeclaro opere de concordia Sacerdotii et Imperii edito Paris. 1663. et cum Obseruationibus Ecclesiasticis D. Iusti Henningi Boehmeri ICti Hallensis Lips. 1708, fol. licet is praecipue de iuribus Regum Galliae circa sacra sit sollicitus, quemadmodum et Carolus Molinaeus in Monarchia Francorum p. 101 sq. et Matthaeus Larroquanus libro postumo Gallice edito de Regaliae iure, Roterodam. 1685, 12. De Pontificis Romani arrogata auctoritate et potestate in Principes [7] eiusque origine videndi Samuel Pufendorfius introductione in Historiam Tom. 1. cap. vlt. et in libro de habitu religionis ad vitam ciuilem: Franciscus Hottomannus in libro cui titulus Brutum fulmen Papae Sixti V. aduersus Henricum Nauarrae Regem, p. 87 sq. 94 seq. 96 seq. etc. Daniel Chamierius Tom. 2. Panstratiae lib. 15. et lib. 16. c. 20 sq. Theodosius Gibellinus siue qui sub illo nomine latet Matthaeus Goebelius, Consul Budissinus, in libro Germanice edito cui titulus: Caesareopapia Romana, Guil. Barclaius de Potestate Papae in Principes Christianos, Franeker. 1649, 4. Marcus Antonius de Dominis de Rep. Eccles. lib. 6. cap. 8. et 3. et 10. et 11. Elias du Pin diss. 7. de disciplina Eccles. Natalis Alex. in Historia Eccles. tum alibi passim, tum Tom. 8. edit. in fol. pag. 443. vbi contra Francisci d'Enghien Auctoritatem sedis Apostolicae in Reges disputat. Ioan. Christoph. Becmannus notitia dignitatum illustr. p. 15 sq. Christianus Dreierus diss. 15. et 16. controuers. cum Pontificiis, Hermannus Conringius et Io. Hoornbeckius in examine bullae Innocentii X. contra pacem Osnabrugensem, et Ioan. Petrus Ludouicus ICtus Hallensis in tractatu sine nomine edito [8] qui inscribitur: **Päpstlicher Unfug wider die Krone Preussen, welchen Clemens der XI. in einem den 16 April A. 1701 ausgestreueten irrigen Breui zur Verkleinerung aller gekrönten Häupter begangen.** Coloniae Brandenburgicae 1703, 4. Videndus etiam liber editus Leodii 1645. forma minore, cui titulus *Ius Belgarum circa Bullarum Pontificiarum receptionem*, de quo Rich. Simon Tom. 1. Bibl. selectae p. 290 sq.

IV. De Sacerdotibus et sacro ordine apud Hebraeos diligenter prae ceteris agit ex Iudaeis R. Abrah. Rophe in Schilte Gibborim c. 38. p. 33. et Maimonides in Iad Chasakah lib. 8. tr. 2. c. 5. et tr. 3. c. 6. Ex Christianis vero

[7] Apud Meroenses veterem Aethiopum populum summa potestas teste Strabone XVII. pag. 822. fuit penes Sacerdotes, tantaque auctoritas vt nonnunquam misso nuntio mortem Regi imperarent, et ei alium sufficerent. Postmodo Rex quidam consuetudinem hanc aboleuit etc.

[8] Hic auctior etiam Latine lucem vidit, sub titulo: *Naeniae Pontificis* e c.

vero *Io. Lightfootus* Tom. I. operum, in libro de ministerio templi: *Io. Saubertus* in commentario de Sacerdotibus et sacris Hebraeorum personis, inserto eiusdem Operibus postumis, et subiuncto eiusdem libro de sacrificiis veterum, Lugd. Batav. 1699, 8. cura Thomae Crenii edito. *Ioan. Lundius* in opere Germanice edito de rebus sacris Iudaeorum: *Ioan. Andreas Quenstadius* antiquitatt. biblicar. cap. I. *Ionas Krumbholtz*, Pastor Nosocomii Dresdensis, in sacerdotio Hebraico, Dresdae 1707, 8. *Ioan. Seldenus* de successione in pontificatum Hebraeorum, Operum Vol. 2. pag. 74 sqq. *Bernh. Lamius* de Templo lib. 7. c. 5. p. 1220 sqq. *Melchior Leydeckerus* de republica Hebraeorum lib. 10. cap. 3. p. 587 sqq. *Ioan. Braunius* select. Sacr. lib. 3. p. 306 sqq. et singularibus dissertationibus *Gustav. Peringerus*. Vpsal. 1691, 8. *Petrus Pihlmannus*. Aboae 1703, 4. De *vitiis* sacerdotum consulantur praeter iam laudatum Abrahamum Rophe, loco citato, *Scheuchzerus* in Physica sacra ad Leuit. XXI. p. 496. *Dauid Richter* in dissertatione de physiognomia sacerdotis. Ienae 1715, 4. *Ioan. Rud. Kieslingii* liber de legibus Mosaicis circa sacerdotes vitio corporis laborantes in ecclesia Christiana emendatis. Lipsiae 1755, 8. *Abel Adam. Hottingerus* de sacerdotum Aaroniticorum integritate. Francof. 1735, 8. Ante legem Mosaicam Sacerdotes passim fuere patres familias et filii primogeniti, post Legem hoc ad posteros Aaronis et tribum Leuiticam restrictum fuit, quemadmodum etiam apud gentes quasdam Sacerdotium haereditarium fuisse obseruat H. Dodwellus de iure Laicorum circa sacra pag. 219 sq. Ezechiel Spanhemius p. 567 sq. ad Callimachum, et Rigaltius p. 9. ad haec Onosandri c. 1. οὐ κατὰ γένη κρίνονται ὥσπερ τοὺς ἱερέας, quibus adde quod Ἀρχιερέως dignitas apud Aegyptios haereditaria erat, vt docet Herodotus lib. 2. cap. 37. et apud Rhodios sacerdotium teste Diodoro Siculo V. p. 227. d. Fuit et apud Hebraeos Princeps reliquorum *summus Sacerdos*, qui in Pentateucho fere simpliciter Sacerdos dicitur, de quo *Abraham Rophe* in Schilte Gibborim, c. 39. *Io. Braunius* selector. sacror. lib. 3. pag. 311. *Ioan. Leusdenius* in Philologo Hebraeo mixto, p 176 sqq. *Ioan. Gottlob Carpzouius* ad Goodwini Mosen et Aaronem pag. 64 sqq. *Ern. Christ. Boldichius* in dissertat. de Pontifice Maximo Hebraeorum, Ienae. *Ioan. Buxtorfius* in dissertat. de eodem argumento, Basil. 1685, 4. *Theodor. Dassouius* in dissert. quae inscribitur Dissidium Pontificis R. et Hebraei. Kilon. 1703. *Adolphus Lebrecht Dietericus* in dissert. de sanctitate summi Iudaeorum Pontificis. Lipsiae 1743. Pontifices maximos sub Imperatoribus Romanis fuisse annuos (non διὰ βίου) existimat Harduinus de numis vrbium pag. 481. Sacerdotium Aaronis cum sacerdotio Christi confert Hermannus Witsius Tom. I. Misc. sacr. lib. 2. diss. 2. pag. 452 sqq. Cur Deus O. M. qui Leuitis olim veniam aetatis et missionem velut indulsit, nihil tale sacerdotibus

aut Pontificibus summis concessisse legatur, disquirit S. V. Ioan. Gottl. Carpzouius in epistola votiua ad Erdmannum Neumeisterum, quum is memoriam exacti in ministerio ecclesiastico dimidii saeculi celebraret. Lubec. 1747. Pontifex M. si quid delinqueret, in parui momenti caussis suberat foro triumuirali viginti trium virorum, in maioribus Synedrio M. Vide Seldenum III, 8. de Synedrio, et Natalem Alexandr. saeculo 4. p. 609. edit. in folio. Post Pontificem Maximum apud Hebraeos erant reliqui *Sacerdotes*, tum *Leuitae* stricte dicti, quos tres ordines inuicem distinguit Clemens 1 Epist. ad Corinthios § 40. atque non absurdum videtur viris doctis,[9] ansam eos dedisse distinguendis in Christiana Ecclesia ordinibus Episcoporum, Presbyterorum et Diaconorum. Sacerdotes in octo classes a Mose, in viginti quatuor a Rege Dauide. 1 Chron. XXIV, 1. Nehem. XI, 10. XII, 1. 2. fuerunt distributi. Vide Iacobi Capelli Opera postuma p. 654. Apud Iudaeos hinc *Nethinaei*, de quibus consuli possunt *Melchior Leydeckerus* de republica Hebraeorum lib. 10. c. 5. p. 545. sq. *I. G. Carpzouius* ad Goodwinum pag. 110 sq. et dissertationes *Ioan. Milneri*, Cantabrigiae 1690, 4. *Dan. Pfeffingeri*, Argentor. 1702. *Andr. Murray*, Hamb. 1718, 8. *Ioan. Ioach. Schroederi*, Marpurgi 1719. *Ioan. Dav. Baieri*, Altorfii 1745. *Georgii Andr. Willii*. ibid. 1757. *Scribae* item, quos a legis peritis non differre contra Ioan. Cameronem probat Ioan. Vorstius lib. 1. de Hebraismis N. T. pag. 48. Quanquam aliis diuersa arridet sententia, quos recenset Ioan. Christo. Wolfius in Curis Vol. 1. pag. 32. et 661. Ceterum praeter eos, qui a Wolfio laudati sunt, de hoc argumento conferantur *Daniel Fesselius* libro et capite primo aduersarior. sacror. *Casp. Barthius* lib. 50. aduersarior. c. 1. *Christi. Sigism. Georgii* dissertatio de סופרים Witteb. 1734. *Christiani Hechtii* commentatio de secta scribarum. Franc. 1737. *Theod. Christ. Lilienthalii* commentatio de Νομικοῖς. Halae 1740. Praecipuum Pontificis Maximi ministrum fuisse סגן, praeter alios notat Beueregius ad Synodicum M. p. 196. Confer alios laudatos Clariss. Zellero p. 318 sq. de Vacca rufa, quibus adde Georgii Guilielmi Ouerkampfii diss. de סגן P. M. in summo expiationis die vicario. Gryphisw. 1739. quod vero hic *Sagan* siue στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ perpetuus fuerit eiusdem summi Sacerdotis vicarius, singulari dissertatione negauit Ioannes Nicolai A. 1699, 4. Sagani suberant Catholici de quibus dicemus infra c. 14. § 5. Praeter Saganem siue vicarium P. M. etiam memoratur *sacerdos castrensis* belli caussa vnctus, de quo consuli possunt *Maimonides* in Hilcoth Melachim. c. 5. § 7. *Abraham Rophe* in Schilte Gibborim cap. 41–43. e Christianis *Augustinus Calmetus* in comment. ad Deuteron. XX, 3. *Hieronymi* van

[9] Beuereg. lib. 2. cap. 11. Codicis Canonum Vindicati. Sed vide, quae contra hanc sententiam disputat I. G. Carpzouius ad Goodwinum p. 65.

van Alphen dissertatio de sacerdote castrensi veterum Hebraeorum, sub praesidio Dav. Millii habita Vltraiecti 1719, 4. et dissertationes *Ansgarii Dorschei.* Havniae 1715. *Ioan. Gottl. Kalinskii.* Lipsiae e. a. *Theod. Ren. Tatii.* Regiom. 1723. *Iusti Christ. Thorschmidii.* Torgauiae 1737. *Ioan. Gothofredi Lakemacheri* sententiam, de ficto sacerdote Iudaeorum castrensi, quam proposuit parte tertia Obseru. philologic. pag. 236 sqq. sub examen vocarunt *Conr. Ikenius* in dissert. de oblatione panum pentecostalium c. 4. § 3. et in dissert. de homicida inuoluntario sect. 1. c. 4. § 5. p. 68 sqq. atque *Christoph. Kretzschmar* in commentatione de vncto belli Dresdae 1738. euulgata. Ex Diaconis siue Leuitis duo erant *collectores cistae*, quorum erat vesperis sabbati pecuniam pro pauperibus colligere: alii tres *collectores catini*, qui cibos quotidie colligebant et inter pauperes distribuebant. Vide Clariss. Rhenferdium de decem Otiosis Synagogae p. 147. Melchior. Leydeckerum de Republica Hebraeorum lib. 12. c. 2. Sal. Deylingium obseruat. sacr. Part. 3. N. 21. Io. Gottl. Carpzouii diss. de eleemosynis Iudaeorum, Lips. 1728. euulgatam, et recusam ad calcem annotationum ad Goodwinum, pag. 726 sqq. Dan. Godofr. Werneri dissertationes tres de eleemosymis Hebraeorum. Ienae 1724 sq.

V. De Iudaeorum *Patriarchis* et *Primatibus* agit Petauius pag. 55. ad Epiphan. et ad Epist. 25. Iuliani, Toutteus ad Cyrillum Hierosolymitanum p. 171. Montfauconius ad Chrysostomum T. 1. p. 481. Iacob. Gothofredus ad codicem Theodosianum pag. 213. Tom. 4. Grotius cap. 10. de imperio summar. potestatum circa sacra p. 272. Becmannus XVII. 2. 15. dignitatt. illustr. Sam. Petitus lib. 2. c. 10. Var. lect. & lib. 3. c. 3. Var. Observ. Ioan. Frid. Mayerus in dissertat. de Patriarchis Hebraorum. Gryphisw. 1706. Petrus Zornius in Historia fisci iudaici p. 390 sqq. et S. R. Christian. Guil. Franc. Walchius in Historia Patriarcharum Iudaeorum, quorum in libris iuris Romanorum fit mentio, Ienae 1752. 8. qui eorum sententiae accedit, qui duos fuisse Iudaeorum principes siue patriarchas affirmant, quorum alter rexerit orientales, alter occidentales Iudaeos. Idem vir doctus principem Iudaeorum, quem *Nasi* appellant, eundem esse censet ac Patriarcham, a diuis Imperatoribus atque christianis doctoribus saepe commemoratum. De *Archontibus*, quos iudices Iudaeorum fuisse, in variis vrbibus passim constitutos, cum Petro Wesselingio in diatribe de Iudaeorum Archontibus, Traiecti ad Rhenum 1738. 8. edita existimat idem Walchius pag. 67. libri laudati, S. V. Carpzouius autem p. 10. Appar. antiq. S. C. titulum censet honoris generalem fuisse, primatibus gentis in patria et extra patriam, quocunque dignitatis et officii gradu gauderent, communem, consuli possunt Scipio Maffeius in Antiquitatibus Gall. pag. 6. et p. 42. edit. Veronensis. G. te Water in diss. de

de Archonte apud Iudaeos, inserta Misc. Duisburg. T. 1. p. 222. De *Ethnarcha* s. *Alabarcha* s. *Arabarcha* conferantur Nic. Fullerus Misc. sacr. lib. 4. c. 16. Campeg. Vitringa de Synagoga vetere lib. 11. c. 9. p. 559. Melch. Leideckerus de vario reipubl. Hebraeae statu lib. 9. c. 1. p. 621. Petrus Wesselingius lib. cit. p. 63. et Petrus Zornius lib. cit. p. 396 et 402. *De Aechmalotarchis* vide S. V. Carpzouium ad Goodwinum pag. 9. et Walchium lib. laud. pag. 104 sqq. De *Presbyteris* vrbium *politicis*, a Sacerdotibus et magni Synedrii senatoribus distinctis vide Seldenum lib. 1. de Synedriis cap. 17. Grotium ad Matth. XXVI. 47. et Luc. XIX. vlt. *Synedrio magno* Pontifex Maximus non semper praeerat, vt ostendit Seldenus cap. 11. de anno ciuili Iudaeorum. Sed de magno illo Concilio videbis vbi lubebit scriptores plures infra c. 14. § 2. a nobis laudatos. Iam aduersus eundem Seldenum notare iuuat Pontifices Maximos a Romanis non fuisse exutos Potestate iuris dicundi in rebus ciuilibus (nisi forte in capitalibus delictis) vt ex Iosephi 20. 8. et aliis locis demonstrat Humfredus Hody in libro Anglice A. 1693. 4. edito de causa sedium vacantium post iniustam et non canonicam depositionem p. 35. vbi et de eo quod ἀρχιερέων nomen pluribus commune fuerit praeter Pontificem Max. et expontifices pontificesque exauctoratos. Adde Frid. Spanhemium Dubior. Euangelic. P. 11. p. 37. et I. A. Quenstedium Antiq. Biblic. p. 26. De *Archisynagogis*, Capitibus Academiae et Doctoribus non Sacerdotibus, Grotius ad Matth. IX. 18. et in florum sparsione ad Ius Iustinianeum pag. 339. vbi eosdem facit *Archipherecitas* memoratos in Nouella Iustinianea 142. Vide etiam Samuel. Petitum lib. 2. cap. 20. Var. Lectionum. Franciscum Burmannum Parte 2. Exercitationum, Ioan. Morinum Exerc. Biblic. pag. 258 sq. Campegii Vitringae Archisynagogum, Franequerae 1685. 4. Io. Gerh. Meuschenium in oratione de directoribus scholarum apud Hebraeos, insertam eius N. T. ex Talmude illustrato, p. 1184 sqq. et Iac. Rhenferdium libro de *decem otiosis Synagogae* siue de decem hominibus ingenuis puberibusque, qui debebant in Synagoga praesto esse vt quolibet tempore aduenientes inuenirent iustum coetum, ad legitime orandum Deum, ibid. A. 1686. 4. et Ioan. Gothofr. Lakemacheri dissert. ad frontem libri Pirke Avoth, Helmst. 1728. editam. Hermannus von der Hardt in epistola, quae inserta est Christiani Gotthold Wilischii Arcanis Bibliothecae Annaebergensis, Lips. 1730. 8. p. 191 sqq. putat, Rhenferdum magno conatu nihil agere, falsumque esse, quod Bathlanim a mane ad vesperam steterint in synagogis, eos enim statis tantum temporibus precum adfuisse. De *Azanitis* (חזנים) siue ministris Synagogae, qui lectorum, cantorum et aedituorum vice fungebantur, Petauius pag. 58. ad Epiphan. De *quindecim praefectis sanctuarii* vide Misnam

Misnam Schekalim tomo 2. edit. Surenhusii p. 191 seq. De *tribus quaestoribus* s. *thesaurariis templi*, totidemque *Emarcalim* s. *Camerariis*, et *duobus praefectis* id. pag. 192 sq. Ad *Didascalum* et *Maiores Iudaeorum* Lex Honorii et Theodosii tom. 6. Cod. Theodos. p. 248. De XXIV. *Ephemeriis Sacerdotum* s. vicibus hebdomariis per quas singulae sacerdotum familiae officio suo fungebantur, quorumque principes videntur dicti ἀρχιερεῖς perinde vt illi sacerdotes qui simul erant assessores magni Synedrii, consule praeter interpretes ad 2 Chron. XXXI, 16. Nehem. XIII, 30. et Luc. I, v. 5. Constantinum l'Empereur ad Bertramum de Rep. Hebraeorum cap. 18. Iosephi Scaligeri notas ad fragmenta selecta veterum Graecorum subiecta libris de emendatione temporum pag. 54 sq. Lud. Cappelli opera postuma pag. 654. Abrahami Sculteti exercitt. Euangelic. lib. 1. cap. 7. et D. Io. Henr. Maii dissertationem de hoc argumento, recusam in eius Exercitationibus Philologicis et Exegeticis T. I. p. 659 sqq. aliamque Paulli Sleuogti, Ien. 1649. editam, nec inter caeteras Sleuogti dissertationes, Ien. 1656, 4. iunctim vulgatas obuiam. *Pontificum maximorum successionem* praeter Voisinium ad Raymundum Martini, aliosque quamplurimos, diligenter tradit Waltonus in Apparatu ad Scripturam S. Carolus Sigonius lib. 5. de Republ. Hebraeor. c. 2. Ricciolus p. 283. Chronologiae reformatae, et Augustinus Calmetus in dissert. de successione Pontificum maximorum, quae exhibetur T. 3. commentarii eius litteral. in S. Biblia, p. 447 sqq. et in eius dissertationibus Biblicis T. 1. p. 295. sqq. versionis latinae. Ante Aaronem nullum fuisse Pontificem Max. probat Chamierus tomo 2. Panstratiae lib. 9. cap. 9. Neque in Hasmonaeis siue Maccabaeis veram Pontificum successionem interpellatam, Seldenus de successione in Pontificat. p. 226. et l'Empereur ad Bertrami cap. 13. de Rep. Hebr. Neque duos simul aut annuos Pontifices fuisse Rich. Montacutius Apparat. ad Origg. Ecclesiast. p. 222, 235 sq. Talmudistarum inscitiam circa numerum et successionem Pontificum maximorum perstringit Ioan. Morinus Exerc. Biblic. p. 286. Samaritani in Epistola ad Iosephum Scaligerum affirmant ab Aarone vsque ad suam aetatem numerare se summos sacerdotes CXXII.

VI. De Sacerdotibus apud gentes varias, quorum alii annui, alii fuerunt perpetui siue διὰ βίου, (vide Valesium p. 193. ad Euseb.) eorumque generibus nonnulla collegerunt Alexander ab Alexandro lib. 2. genialium dierum cap. 8. p. 318 sq. Io. Saubertus lib. de sacrificiis cap. 6 et 7. vbi sigillatim de Sacerdotibus veterum Germanorum, Gallorumque. Scipio Maffeius pag. 80. Musei Veronensis. Claudius Arrhenius in diss. de Sacerdotibus Veterum. Vpsal. 1674, 4. Praeclara etiam de ordinibus Sacerdotalibus

apud varias gentes annotauit Huetius lib. 2. Alnetanarum quaeſtionum c. 20. § 6. vti de Graecorum Sacerdotibus Potterus II, 3. Archaeol. tom. vlt. theſauri Gronov. I. G. Lakemacherus Antiq. Graecor. ſacr. parte ſecunda, et Georg. Sigism. Greenius in diſſert. de Theologis Graecorum, Lipſ. 1733. Idem argumentum ſed admodum leuiter attigit Franciſcus Rous Archaeol. Attic. II. 8. vbi etiam de Myſtagogis ſiue Hierophantis ex Meurſii lib. de ſacris Eleuſin. cap. 13. Multi vt Sacerdotes Cereris perpetuo coelibatum ſeruabant. Vide notas ad Lucian. tom. I. p. 93. edit. Amſt. alii vt Megabyzi ſiue Sacerdotes Dianae Epheſiae teſte Strabone galli erant ſiue ſpadones, vt Sacerdotes Deae Syriae quoque, de quibus idem Lucianus. De Pontificibus Graecorum Aſiarchis (Act. XIX, 31.) neocoris, (id. XIX, 31.) Io. Harduinus in Numis antiquis popul. et vrbium illuſtratis, Opp. ſelector. Amſtelod. 1709. fol. editis: de iisdem, vt et Sacerdotibus Stephanophoris, aliisque vti etiam de Fratriis ſacrorum, orgeonibus, thiaſotis et archithiaſotis, fuſe diſſerit Antonius van Dale in Diſſertationibus ad antiquitates e marmoribus antiquis illuſtrandas Amſt. 1702, 4. editis. Idem diſſ. 5. agit etiam de Prytanibus, quod genus Sacerdotii magiſtratui politico fere annexum erat, de quo exſtat etiam eruditus Ezech. Spanhemii liber de Veſta et prytanibus Graecorum tom. 5. Antiq. Graec. et Eliae Blancardi commentatio de Prytanum origine atque munere, T. 4. Hiſtor. Acad. Inſcript. p. 89. quibus adde Eduard. Corſini Faſtorum attic. diſſert. ſextam, in qua etiam de Prytanibus diſputatur. De *Aſiarchis* confer Chr. Schoettgenii obſeruationem, T. 5. Miſc. Lipſ. pag. 178 ſqq. Menon. Nic. Carſtens medit. ſubſeciv. ſpec. 2. de Aſiarchis Paullo quondam amicis, Lub. 1744. et diſſert. Chr. Andr. Siberi, Witteb. 1683. Chriſtoph. Sontagii, Altorf. 1712. et P. A. Boyſen, Halae 1716. De *Paſtophoris* conſulatur illuſtris Cuperus in Harpocrate p. 131. et I. G. Bidermannus Otiorum varii generis p. 180 ſqq. De *Melanophoris* Steph. le Moyne Epiſtola ſingulari ad Cuperum, eidem Harpocrati adiecta. De Sacerdotibus Aegyptiorum Clemens VI. Strom. p. 633 ſq. Iac. Godofredus ad vet. expoſitionem Mundi p. 25. Io. Marshamus in Canone Chronico, H. Witſius in Agyptiacis et Io. Nicolai libro de Synedrio Aegyptiorum. De honore et gradu Sacerdotii apud ethnicos Chr. Falſterus T. I. amoenitat. philolog. p. 189 ſqq.

VII. De *ἀρχιερείαις* et Sacerdotibus feminis variarum Dearum apud Graecos Romanosque conſules Clariſſ. Montfauconum in Palaeographia Graeca p. 160. Caroli Patini commentarium ad vetus monumentum Marcellinae, vbi et de tribus ordinibus Antiſtitum feminarum (vt apud Romanos Veſtalium) *μελλιεραῖς*, *ἱεραῖς*, et *παριεραῖς*, e Plutarcho p. 795. an ſeni gerenda

Resp.

Resp. praeter quas erant etiam ἱερατεύουσαι Sacerdotibus feminis ministrantes, ἀρήτειραι quae preces fundebant, et Henrici Coreel dissertat. de sacerdotibus veterum virginibus, Aboae 1704, 8. Sacerdotis maximae matris Deum magnae Idaeae et Sacerdotis maximae Vestalis icon apud Sponium p. 150. Misc. De flaminicis, mulieribusque sacra curantibus atque in his de virginibus Vestalibus plura Saubertus lib. de sacrificiis cap. 8. Iustus Lipsius libro de Vesta et Vestalibus, qui et separatim, atque inter opera Lipsii saepius recusus, in quinto etiam thesauri Graeuiani tomo legitur, et scriptores supra cap. VIII. p. 338 laudati. Praeter virgines Vestales quinque, sextamque Vestalem maximam, de quibus Onufrius etiam tom. 1. Graev. p. 227, 257 sq. fuerunt Romae e feminis Sacerdos Cereris, et quindecim flaminicae Diales, totidem virgines saliares, et Sacerdotes bonae Deae, aliorumque flaminicae Deorum. Flaminum quoque vxores flaminicas dictas idem Onufrius obseruat pag. 219. De hisce, quarum Macrobius Saturnal. I, 16. Tacitus Annal. IV, 16. Gellius N. A. X, 15. Tertullianus exhort. ad castitatem c. 13. et inscriptio apud Gruterum p. 322. N. 2. mentionem faciunt, conferantur Ioan. Conr. Schwarzii dissert. de flaminibus, Coburgi 1742. pag. 23. et Io. Godofr. Bernholdi dissert. de flamine Diali eiusque coniuge flaminica, Altorfii 1746. De flamineo, quod eiusmodi flaminicae gestarunt Solerius, siue, qui sub hoc nomine latet, Theophilus Raynaudus de pileo pag. 140. Apud Persas ἱέρειαι Ἀρτέμιδος Ἀνεΐτιδος in Ecbatanis. Plutarch. Artaxerxe p. 1025. Apud Argiuos Phalides ab Adamanta, Sacerdote Eurysthei filia. Syncell. p. 172. Sed apud Aegyptios teste Herodoto II, 35. vti Hebraeos quoque et Christianos feminae Sacerdotes nullae. Cantricum mentio Nehem. VII, 67. sed docere in Ecclesia prohibitum feminis 1 Cor. XIV, 34. Ambrosius in Psalm. I. *Mulieres Apostolus in Ecclesia tacere iubet, Psalmum etiam bene clamant. Hic omni dulcis aetati, hic vtrique aptus est sexui.*

VIII. De Sacerdotibus veterum Romanorum post Fabii Pictoris, M. Varronis aliorumque scripta deperdita, consuli possunt libelli Pomponii Laeti, Raphaelis Volaterrani et Henrici Bebelii frequentissime excusi, tum seorsim tum in Petri Scriuerii republica Romana et ad calcem compendii antiquitatum Romanarum concinnati a Philippo Caroli. Libellus de Sacerdotiis Romanorum qui sub Lucii Fenestellae antiquissimi scriptoris nomine prodiit, auctorem habet recentem scriptorem Andream Dominicum Floccum, vt eruditorum consensu hodie constat. Prae ceteris autem diligenter in hoc argumento de Sacerdotiis Romanorum versatus est Onuphrius Panuinius in prioribus 145. capitibus operis luculenti de ciuitate Romana tom. 1. Graev. qui Pontifices

fices Maximos, quorum memoria extat, ordine Chronologico recensuit lib. 5. Fastorum. Idem Onufrius lib. 2. cap. 12. antiquitatum Veronensium, vbi erudite de sacerdotibus municipalibus et colonicis disserit. Guilielmus Choulius in tractatu breui de Sacerdotiis, libro de religione Romanorum annexo. Paullus Merula in tractatu breui de Sacerdotibus Romanorum, qui cum aliis eiusdem scriptis postumis lucem adspexit Lugd. Bat. 1684, 4. Iacobus Gutherius, vir praestantissimus (licet ab H. Norisio in Cenotaphiis Pisanis et a Graeuio praef. ad tom. 5. thesauri subinde castigatus) in libris quatuor de veteri iure pontificio, Parisiis 1612, 4. et in tomo 5. antiquitatt. Romanar. Graeuii. Henric. Horehius in Sacerdotio Romano cum eius sacrificio, Amstel. 1690, 8. Ioseph. Laurentius c. 1. var. sacror. gentil. recuf. T. 7. antiquitatt. Graecar. Gronouii p. 133. Ioan. Casimir. Happachius in commentatione de calumnia religiosa et theologia ciuili praesertim veter. Romanorum, Coburgi 1749, 4. M. Antonius Ferratius epistola, quae comparet pag. 88. epistolarum eius Venetiis 1738, 4. editarum. Christian. Ern. Mussigk in dissert. de Sacerdotibus veterum Romanorum, Witteb. 1695, 4. et Gottl. Samuel Treuer in diss. de Sacerdotibus Romanis in genere consideratis, Lipsiae 1703. Praeterimus, quae de Sacerdotiis Romanorum habet Freinshemius ad Flori lib. 1. c. 2. vbi octo ordines a Numa institutos persequitur, tum Rosinus l. 3. et ad eum Demsterus, Wolfg. Lazius lib. 3. de republ. Romana, Struuius cap. 12. aliique qui corpora atque systemata antiquitatum Romanarum composuerunt.

IX. Locus insignis Festi non est praetereundus: *Ordo Sacerdotum aestimatur Deorum maiestate, vt maximus quisque. Maximus videtur* [10] *Rex, deinde Dialis, post hunc Martialis, quarto loco Quirinalis, quinto Pontifex Maximus. Itaque in conuiuiis solus Rex supra omnes accubat, sed Dialis supra Martialem et Quirinalem: Martialis supra proximum, omnes dein supra Pontificem. Rex quia potentissimus: Dialis quia vniuersi mundi Sacerdos qui appellatur Dius: Martialis, quod Mars conditoris vrbis parens. Quirinalis, socio Imperii Romani Curibus adscito Quirino. Pontifex maximus quod iudex atque arbiter habetur rerum diuinarum humanarumque.* De Rege sacrorum, cuius vxor Regina sacrorum appellabatur, videndus Alexander ab Alex. III. 27. Onufrius de Civ. Romana tomo 1. Graev. p. 243, 258. Anton. van Dale in diss. de Pontifice maximo, Vicario Pontificis, Rege Sacror. etc. quae exstat in eiusdem

[10] Tamen Regis sacrificuli sacrificium Pontifici subiectum diserte testatur Liuius II. 2. *ne additus nomini honos aliquid libertati, cuius tunc prima erat cura, officeret.*

eiusdem differtationibus ad antiquit. e marmor. illuftrand. p. 175 fqq. et Gutherius in lib. 1. de iure Pontificio cap. 31. tom. 5. Graev. qui etiam de Pontificum collegio et officiis ac Pontifice Maximo diligentiffime differit lib. 1. et 2. et prouocationem ab hoc ad populum fuiffe obferuat lib. 2. c. 10. feq. De collegio Fratrum arualium aliisque facris fodalitatibus Pontificum augurumque agit Alexander ab Alexandro lib. 1. cap. 26. et ibi Tiraquellus: tum Gisbertus Cuperus lib. 4. Obf. c. 13. vbi ex Dionis LIII. p. 496. (696 R.) contra Gutherium obferuat quatuor fumma Sacerdotum collegia Romae fuiffe; *Pontificum*, *Augurum*, *Quindecimuirum* et *Septemuirum Epulonum*, non vero Arufpicum vt viro doctiffimo vifum fuerat. Pontifices maximos [11] veteris Romae recenfet Onufrius lib. 5. faftor. Romanorum p. 94, 330 fq. De Pontificibus idem Alexander lib. 2. c. 8. et diligentius Io. Andreas Bofius Prof. Ienenfis in differt. de Pontifice maximo [12] Romae veteris, et Pontificatu maximo Imperatorum Romanorum aduerfus Iacobum Pacidium f. Gothofredum Ien. 1656, 4. et in eodem tomo 5. thefauri Graeuiani. Albertus Mazolenus in animaduerfionibus in numifmata aerea felectiora maximi moduli e mufeo Pifano, olim Carrario. Iofeph. Bimardus de la Baftie in differtat. de Pontificatu maximo Imperatorum Romanorum; quae legitur T. 18. memoriar. Acad. Infcriptionum p. 550 fqq. Num, quando plures Imperatores fimul imperium tenuerunt, omnes; an vnicus folus ex iis pontificatum maximum gefferit accurate difquirit Ioannes Bouhierius in differtatione de pontificatu maximo Imperatorum Romanorum, edita gallice Diuion. 1742, 4. et in differtatione de quaeftione, vtrum ante tempora Balbini et Puppiani, quando plures Imperatores fimul imperium tenuere, vnicus folus pontifex maximus fuerit, quae exhibetur T. 5. hiftor. Acad. Infcriptionum p. 180. edit. Amftelod. vbi ex infcriptionibus probatur, quod iam fub Tito et Vefpafiano confuetudo haec, pluribus fimul nomen iftud honorificum vindicandi, fuerit. Adde Iac. Elfneri fchediafma criticum, quo auctores aliaque antiquitatis monumenta emendantur, vindicantur et exponuntur, Berolini 1744, 4. capite vltimo. De Pontificibus maioribus (quorum caput Pontifex maximus) et de minoribus, (antea dictis fcribis Pontificum) H. Noris Cenotaph. Pifan. diff. 1. c. 5. De Auguftalibus flaminibus, fodalibusque idem c. 6. Vide et diff. 2. c. 5 et 7. vbi de Pontificum veftibus, aetate. De Seuiris Auguftalibus, Sacerdotibus in Augufti honorem inftitutis, confer praeter Norifium laudatum,

[11] Comparationem Pontificis M. Romae veteris cum Papa Romano inftituit Michael Geddefius; vide A. E. 1716. p. 247.

[12] Sic dicti etiam maximi & maximae Sacerdotes, curiones maximi, maximi augures etc. Vide illuftrem Cuperum ad Lactantium de mortibus perfequutor. p. 211.

tum, Scipionem Maffeium pag. 114. Musei Veronensis, et P. 1. Veronae illustratae p. 183. ac Bochatum memoriarum historiae Helueticae, memoria vndecima. De duumuiris, decemuiris, quindecemuiris sacris faciundis, a quibus Sibyllina quum opus esset consulebantur, praeter eundem Alexandrum lib. 3. c. 16. atque eos qui de Sibyllinis carminibus scripserunt, videndus Petrus Taffinus cap. 5. de anno seculari Romanorum tom. 8. thesauri Graeuiani pag. 494 sq. De duumuiris Sacerdotalibus T. 8. p. 393 sq. Continuationis memor. litteraturae et historiae. Quindecimuiri insigne tripus cum delphino et coruo in numo Vitellii apud Tristanum T. 1. p. 274. De septemuiris Epulonum Christophorus Cellarius ad Plinii Epistolas p. 86. De gallis Sacerdotibus Cybeles et Archigallo, Rigaltius ad Commodianum Instruct. XVII, 3. Salmasius not. ad Ael. Lamprid. vitam Heliogab. c. 7. p. 806. Onufrius Panuinius de ciuit. R. c. 38. et Andr. Dom. Floccus de potest. R. lib. 1. c. 12. De Saliis Tobias Guthberlethus libro singulari Franeq. 1704, 8. Io. Dan. Ramus in diss. de Ancilibus Romanorum Hafniae 1706, 4. Christ. Lud. Crellius in diss. de saliaribus carminibus, Witteb. 1732, 4. Nic. Reich in dissert. de Saliis, Hafniae 1737, 4. et Gisbertus Cuperus IV, 2. observ. vbi etiam de ancilibus, quae in sacrario Martis per Salios custodiebantur. Salium in numo Diocletiano exhibet Caroli Patini thesaurus numismatum p. 60. Non Romae solum, sed Albae quoque, post dirutam vrbem Salios fuisse ostendit Maffeius pag. 115. Musei Veronensis; vbi ex loco quodam Spartiani in Caracallo obseruat, fuisse quoque Salios, qui hoc nomine Imperatorum honori essent dicati. Singulis templis Diisque singuli flamines qui sacra facerent, sed plures sodales. De Sodalibus, flamine et saliis ad cultum principum ἀποθεωθέντων constitutis vide Dodwelli praelect. Cambdenian. p. 160 sq. De flamine et flaminica praeter scriptores paullo ante citatos consulatur Oliverius ad marmora Pisaurensia pag. 81. vbi obseruat, dignitatem istam non semper perpetuam, sed temporariam quoque fuisse, atque tum per quinque durasse annos, vnde Flaminum quinquennalium in Inscriptionibus saepius fiat mentio. De ministris sacrorum populi Rom. Onufrius in ciuitate Romana tom. 1. Graev. pag. 251, 259. et Gutherius de iure Pontificio II, 13 sq. tom. 5. Graev. De aedituis Alexander etiam ab Alexandro lib. 5. c. 17. De Tibicinibus eorumque collegio praeter Dempsterum ad Rosinum Casp. Bartholinus libris 3. de tibiis veterum. Neque vero mirum tot et tam diuersos ordines sacris rite colendis apud Romanos constitutos fuisse, quoniam diligentissime illa obseruari summi esse momenti semper existimarunt, ita vt si minutissima etiam aliquis neglexisset, statim tota actio esset vitiosa, summi magistratus exauctorarentur, triumphus negaretur, quod nimirum persuasum

esset

eſſet Romanis magis ad Reip. ſalutem facere ſi Magiſtratus ac viri principes diuina ſuſpicerent ac religentes eſſent quam ſi profligarent hoſtes, vt notat Plutarchus Marcello f. 300. cui iungendus Valerius Max. lib. 1. vbi et de relig. auſpiciis. De vocabulis *creari*, *cooptari*, *capi*, *adlegi* confer Spanhemium de vſu et praeſtantia numiſmatum T. 2. p. 367.

X. Sacri ordines *Eccleſiaſtici* vel naſcenti Eccleſiae peculiares ſunt, vel cum ſuccedentibus temporibus communes, vel poſtea demum ſuperinducti. Naſcenti Eccleſiae peculiares ſunt *Apoſtoli* proprie ſic dicti et *Euangeliſtae*, quanquam Apoſtoli nomen proprie denuntiis epiſtolas publicas perferentibus conſuetum vſurpari; ita enim Procopius p. 253. ad Ieſaiam: *μέχρι δὲ νῦν Αποστόλους καλοῦσι τοὺς ἐν κύκλῳ παρὰ τῶν Αρχόντων περιφέροντας γράμματα*, non tantum Chriſto ipſi Ebr. III, 1. et Ioanni Baptiſtae apud Tertull. imponitur, ſed et LXX. diſcipulis Domini, et diſcipulis Apoſtolorum, et iis qui diu poſt Apoſtolos in Eccleſia docuerunt et Euangelium propagarunt. Vide Valeſium ad Euſeb. p. 21 ſq. et p. 41 ſq. M. Antonium de Dominis lib. 2. de Rep. Eccleſ. c. 2. § 44. Blondellum de Epiſcopis p. 50, 85, et 113. Petauium dogm. Theol. de Hierarchia Eccleſ. Maturinum Veſſ. la Croſe, in dialogis Gallice editis p. 141 ſq. D. Ioachimum Hildebrandum libro de Hierarchia Eccleſiaſtica. Samuel. Baſnagium Annal. politico ecclaſiaſtic. T. 1. p. 288 ſqq. et Io. Franc. Buddeum eccleſ. Apoſtol. p. 640 ſq. Quemadmodum Conſtantinum M. inter Principes Apoſtolum *ἐν βασιλεῦσι Απόστολον* dictum obſeruat Grotius p. 21. de iure ſummarum poteſtatum circa ſacra; et Papae Romano nomen Apoſtoli tribuunt Ioan. Venus et Gennadius apud Nicol. Comnenum pag. 346. praenot. myſtagogic. Quam ob rem Apoſtolatum in eccleſia etiam poſt Apoſtolos ſemper durare nec cum eis defeciſſe audacter contendit Hadriauus Sarauianus. De Apoſtolis eorumque miniſterio et auctotitate videantur Franciſcus Burmannus de miniſtris N. T. extraordinariis diſſert. 2. vsque ad vndecimam: Caſaubonus ad Baronium p. 277 ſq. Petauius lib. 1. cap. 5. de Hierarchia Eccleſ. Nic. Serarius T. 1. Opuſcul. Thom. Bilſonus de perpetua Eccleſiae Chriſti gubernatione, Frid. Spanhemius in quaternario diſſertationum hiſtorici argumenti, tomo ſecundo operum recuſo, pag. 289 ſq. diſſert. de Apoſtolis et Apoſtolatu. Ioan. Franc. Buddeus de eccleſia apoſtolica p. 644 ſq. De Apoſtolorum eruditione ſingularem librum edidit Ioannes Lamius, Florentiae 1739, 8. Apoſtolorum epiſcopatum fuiſſe oecumenicum ſ. nulli certo loco alligatum oſtendit Walo Meſſalinus ſ. Claudius Salmaſius in libro de Epiſcopis et Presbyteris p. 198 ſq. Epiſcopos quoslibet orthodoxos dictos fuiſſe Apoſtolos et Apoſtolicos et Eccleſias Apoſtolicas non tantum Romanam

manam oſtendit Blondellus loco laudato et B. Dorſchaeus part. 2. Vindic. in Exodum p. 125. agnoſcunt etiam Baluzius ad Vincentium Lerinenſem p. 368. et Paſchaſius Quesnellus in notis ad Leonem M. pag. 867 et 871. Neque praetereundum quod non modo Ioannes Baptiſta, Prophetae et doctores Apoſtolorum nomine veniunt, vide Sirmondum ad Ennodium p. 76. Sed etiam ἡ Αποςόλος ſiue Apoſtola in feminino dicitur S. Thecla, apud Ioan. Erneſt. Grabium tom. I. ſpicilegii p. 331. et ſimiliter aliae mulieres ſanctae apud Frontonem Ducaeum in notis ad Chryſoſtomum tom. I. p. 90. De Apoſtolorum proprie dictorum praerogatiuis, vocatione, miniſterio et donis ſingularibus agunt etiam Henr. Dodwellus in diſſ. I. ad Irenaeum, Guil. Caueus in introductione ad vitas Apoſtolorum et Stephanus Curcellaeus p. 716 ſq. Operum. Vtut vero haud plane certum eſt quod a Iudaeis nomen Apoſtolorum mutuati ſint Chriſtiani, quum apud Graecos vetuſtiſſimos quoque paſſim Apoſtoli nomen pro miniſtro vel legato occurrat, vt apud Herodotum lib. I. cap. 21. vide tamen quae de Apoſtolis Iudaeorum Baronius ad A. C. 32. Caſaubonus ad Baron. p. 274 ſq. Grotius ad Matthaei X, I. Heinſius ad Lucae VI. Frid. Adolph. Lampius ad Io. XIII, 16. Morinus p. 260. Exerc. Bibl. Sam. Petitus Var. lect. c. 24. (lib. 2. cap. 20.) Seldenus de anno ciuili Hebr. cap. 15. p. 84. Petauius ad Epiphan. haereſi 30. et tom. 3. dogm. Theol. p. 683 et 739. edit. Pariſ. Ioan. Ern. Immanuel Walchius in antiquitatibus Damaſcenis p. 9 ſqq. vbi triplicis generis apoſtolos iudaicos fuiſſe monet, *primum* eorum conſtituiſſe apoſtolos Patriarcharum, de quibus agit D. Ioan. Frid. Mayeri diſſertatio de Apoſtolis Hebraeorum, Gryphisw. 1704. edita, in qua etiam de illorum Patriarchis duobus, vno in Palaeſtina, altero in Babylonia, quorum apoſtoli illi fuere adminiſtri; ad *ſecundum* pertinere apoſtolos ſynedriorum; *tertium* fuiſſe legatos ſynedriorum, qui שליחי צבור fuerunt dicti.

XI. De *LXX diſcipulis* praeter Burmannum parte 2. Exerc. pag. 95 ſq. diligenter agit Dauid Blondellus libro de Epiſcopis p. 99. vsque ad p. 125. qui p. 109. cum Apoſtolis aequo iure atque conditione fuiſſe contendit. Thomas Ittigius ſelectis capitibus hiſtor. eccleſiaſticae ſaeculi primi pag. 476. Guil. Cuperus in commentario de LXXII diſcipulis Chriſti, qui exhibetur in Actis ſanctorum Antwerp. menſis Iulii, T. 4. p. 16 ſq. et Chriſtoph. Aug. Heumannus in diſſert. de LXX Chriſti legatis, Göttingae 1743. edita. Blondelli ſententia per omnia admittenda non videtur, vt perſpicue patet ex electione Matthiae; quae nulla fuiſſet, ſi Matthias et Barnabas, vtpote iam inter LXX diſcipulos conſtituti, non per promotionem ad Apoſtolatum maius aliquod miniſterium fuiſſent adepturi. Pſeudo Dorothei libellum commentitiis LXX. diſcipolorum nomi-

nominibus refertum, et de iisdem Iambos Nicephori Xanthopuli lubenter praeterimus. Omittimus etiam *Pſeudapoſtolos*, de quibus D. Io. Georgii Neumanni diatriba lucem vidit, Witteb. 1708, 8.

De *Euangeliſtis*, quos Euangelizatores vocat Tertullianus libro de Corona militis, agit Burmannus part. 2. exercitationum pag. 215 ſeq. Frider. Spanhemius T. II. Oper. p. 266 ſqq. Iacob. Baſnagius hiſtor. eccleſiaſticae gallice editae T. 1. p. 419. Lud. Ellies du Pin Prolegom. in Biblia T. 2. p. 22 ſq. et Dan. Guil. Mollerus in diſſ. de quatuor Euangeliſtis, Altorfii 1699. euulgata. De inſignibus quatuor Euangeliſtarum confer diſſertationem Iac. Thomaſi Lipſ. 1667. editam, et Iuſt. Weſſel. Rumpaei iſagogen ad lectionem N. T. p. 21 ſqq. Quanquam vero propria et ſingulari quadam appellatione IV. tantum ſunt Euangeliſtae, cuius numeri rationes allegoricas ex S. Irenaeo et aliis veteribus attuli in Codice Apocrypho Noui Teſt. in quo etiam plura Apocrypha recenſui Euangelia: tamen Etymologica vſurpatione ita dicti ſunt non tantum Apoſtoli et Apoſtolici viri qui Euangelium Chriſti hominibus annunciarunt, ſed etiam poſt illa tempora Euangelii doctores quicunque, quemadmodum Caeſarius quaeſt. 45. quoque Magos qui ad Chriſti cunas venerunt vocat Ευαγγελιςὰς καὶ πρώτους κήρυκας ἐθνῶν τῆς θεανδρικῆς ἐπιφοιτήσεως. Quamobrem et Epiſcopus Meldenſis Io. Benignus Boſſuetus in hiſtoria Variationis Eccleſiarum proteſtantium p. 26 ſq. ſine magna ratione carpit Lutherum, quod in ſubſcriptione litterarum ad Georgium Saxoniae Ducem, ſe Euangeliſtam Wittenbergenſem appellauit, quod ex more illius aetatis fecit. Memini me in Bibliotheca Rev. D. Mayeri videre Litteras A. 1520. ſcriptas ad Lutherum tertio die Nouembris a Sebaſtiano Hoffmeiſtero, in quarum ſubſcriptione hic ſe vocat ſacrarum litterarum Doctorem Euangeliſtam apud Minores Conſtantiae, vt adeo hac aetate iſtud nomen vſurpare adeo inſolens haud fuerit. De *Prophetis* Novi Teſtamenti vide eundem Burmannum Parte 2. Exercitat. diſſert. 12. et ſq. et Io. Laur. Moshemii diſſertationem de illis, qui Prophetae vocantur in N. T. Helmſtad. 1732. euulgatam, et in eiusdem diſſert. ad H. E. pertinent. vol. 2. p. 125 ſqq. recuſam.

XII. Ordines Eccleſiaſtici naſcenti Eccleſiae et ſequentibus ſaeculis communes fuere hi tres, *Epiſcopi*, [13] *Presbyteri* et *Diaconi*. Ita non modo in ſacris

[13] Σκοπὸς et ἐπίσκοπος pro cuſtode et inſpectore apud Aeſchylum, Callimachum, Ciceronem VII, 11. ad Atticum, aliosque. Vide Ezech. Spanhemium ad Callimachum p. 158. Pontifex Maximus παρθένων ἱερῶν ἐπίσκοπος. Plutarch. in Numa. ἐπισκοποῦντες τὰ τῆς πόλεως ὤνια. Schol. Ariſtophanis ad Veſpas, 1398. Euerhardus Otto de Aedilibus Coloniarum pag. 237 ſq.

ſacris N. T. ſcriptoribus, ſed etiam apud Clementem Rom. Barnabam, Hermetem, Ignatium, et in Clementinis III, 67 et 71. vbi adduntur κατηχηταί. Ac de Epiſcoporum quidem ac Presbyterorum dignitate et iuribus, num eadem vtrorumque fuerit Apoſtolicis temporibus auctoritas, an Epiſcopi Presbyteris, iam ab Apoſtolorum tempore fuerint ſuperiores, acerrime et plurimis ſcriptis a Viris doctis fuit diſputatum. Epiſcoporum ſupra Presbyteros auctoritatem et diuino iure competentes praerogatiuas defenſitant Bellarminus libro de Clericis tom. 2. Controuerſ. et de ordine tom. 3. Dionyſius Petauius in libris de Hierarchia Eccleſiaſtica, Io. Morinus Part. 3. Exerc. 3. de ſacris Ordinationibus, Thom. Bilſonus, Epiſcopus Winthonienſis, de perpetua Eccleſiae Chriſti gubernatione Lond. 1611. 4. Io. Pearſonius in Vindiciis Ignatii part. 2. cap. 13. Beueregius Codice Canonum illuſtrato lib. 2. cap. 11. Henr. Hammondus in diſſertationibus de Epiſcopis et Presbyteris. Londini 1651. 4. et Tomo IV Operum Londini 1674. 1684. editorum, inque vindiciis earundem Anglice ſcriptis, quae T. 2. opp. eius p. 417 ſqq. leguntur, oppoſitis presbyterorum Londinenſium ſcripto, cui titulus: *Ius diuinum miniſterii Euangelici;* nec non in reſponſione ad animaduerſiones anonymi: *an anſwer to the animadverſions on the diſſertations touching Ignatius's Epiſtles and the Epiſcopacy in them aſſerted.* Thomas Bret in libro, cuius index: *the Divine Right of Epiſcopacy and the neceſſity of an Epiſcopal Commiſſion for preaching God's Word and for the valid miniſtration of the Chriſtian Sacraments;* cuius ſecunda editio prodiit Londini 1727, 8. Henricus Dodwellus in variis ſcriptis, Franciſcus Brokesby in Hiſtoria Hierarchiae Eccleſiae primitiuae per tria ſaecula et initium quarti, Lond. 1712, 8. aliique Epiſcopalium partium Angli et ſcriptores Romanae Eccleſiae, et graeci notante Allatio p. 1049. conſenſus. Omittimus recentius de Epiſcoporum neceſſitate dignitateque motas in Anglia controuerſias, in quibus in primis memoratu digna eſt ea, quam excitauit Hoadleius, Epiſcopus tum Bangorienſis, quam breuiter enarrat Georg. Wilh. Alberti in epiſtolis de recentiſſima conditione rei ſacrae et litterariae in Anglia, p. 573 ſqq. E contrario Epiſcopos et Presbyteros diuino iure et Apoſtolico more eiusdem plane eſſe dignitatis et auctoritatis diſputant prae ceteris Dauid Blondellus in libro de Epiſcopis et Presbyteris, Amſtelod. 1646, 4. Claudius Salmaſius in apparatu ad libros de primatu Papae et in diſſertatione Lugd. Bat. 1641, 8. edita de Epiſcopis et Presbyteris ſub nomine Walonis Meſſalini: Io. Dallaeus de ſcriptis Dionyſii et Ignatii lib. 2. c. 26. p. 386 ſqq. Chriſtoph. Matth. Pfaffius p. 52 ſqq. originum iuris eccleſiaſtici: Chriſtianus Dreierus in controuerſiis cum Pontificiis diſſert. 21. D. Io. Franciſcus Buddeus Exercitatione de origine et poteſtate Epiſcoporum, Ienae 1705, 4. et Pro-

Proteſtantes fere communiter, atque in Anglia Presbyteriani. Vide et Baluzium p. 366 et 367 ſq. ad Lupum Ferrarienſem. Plurimorum Anglorum Epiſcopalium teſtimoniis regimen eccleſiae per Presbyteros probatur in libro: *Entretiens ſur la correſpondance fraternelle de l'Egliſe Anglicane avec les autres Egliſes Reformées.* Nec Caluino Epiſcoporum nomen vel auctoritas diſplicuit, niſi Theologi quidam Anglicani maluiſſent conſilium eius Reginam Eliſabetham clam habere. Vide Biblioth. Angl. T. I. p. 402. 404. 531. De auctoritate Presbyterorum in cauſſis dogmatum diiudicandorum in Eccleſia vide ſcriptum aduerſus conſtitutionem *Vnigenitus* editum, quod inſcribitur: *Apologie des Curez du Dioeceſe de Paris.* 1718. 12. In veteri Eccleſia tres fuere Epiſcoporum gradus: *Patriarchae, Catholici,* ſiue *Exarchi,* ac *Primates.* Vide Salmaſium in Euchariſtica ad Sirmondum p. 295 ſqq. 311 et 417 ſqq. et apparatus p. 274. ac Beueregium ad ſynod. Chalcedon. canon. 9. Quum autem longo Eccleſiae vſu Epiſcoporum ordo ac Presbyterorum diſtinctus eſſet, *Aëtiani* [14] in quarto poſt Chriſtum natum ſaeculo qui nec dum ullum eorum diſcrimen (perinde vt hodie Presbyteriani) eſſe volebant, haereticis ideo adſcribuntur apud Epiphanium, Haereſi 75. num. 3. Alia tamen Proteſtantium noſtrorum ratio eſt, qui Epiſcopos et Presbyteros jure diuino quidem et Apoſtolico vſu pares fuiſſe affirmant nullam tamen legem ea de re latam, neque hoc iniunctum Chriſtianis a Chriſto vel Apoſtolis vti etiam de Epiſcopis fatetur in Irenico ſuo Stillingfleetus, et Frider. Spanhemius contra Io. van der Weyen bene demonſtrauit; ſubordinationes tamen Eccleſiaſticas ideo non improbant, vt plerique ipſorum in Eccleſiis ſuis eam amplectantur ipſi, dum ſupra Diaconos et Paſtores habent vel Epiſcopos et Archiepiſcopos vt in Suecia, Daniaque, Pruſſia ac Britannia: vel Praepoſitos, et Inſpectores, Superintendentes ac Superintendentes generales vt in Germania paſſim. Ac Superintendentis quidem vox (licet arrogantior videatur Danaeo et Sibrando Vomelio apud Crenium Tom. 16. animaduerſ. p. 223.) apud Hieron. Epiſt. 8. vt dixi obuia eſt, vti verbum *ſuperintendere* apud Auguſtinum XIX. 19. de C. D. In Saxonia frequentari coepit poſt viſitationem A. 1528. notante Seckendorfio. Confer Caſp. Ziegleri Superintendentem ad normam Conſtitut. Eccleſiaſticarum in Electoratu Saxonico deſcriptum, Dresd. 1688. 4. Ambroſio *Superinſpector* cap. 6. de dign. ſacerdotali. Epiſcopos in primitiua Eccleſia parochiis fere tantummodo, non amplioribus dioeceſibus praefuiſſe diſputat auctor libri Anglice vulgati Lond. 1712. 8. cui titulus: *a clear*

[14] Salmaſius in Apparatu de Primatu Papae p. 113. Romanam Eccleſiam ipſammet arguit Aëtii veſtigiis inſiſtere in eo, quod in ſeptem ordinibus Epiſcopos ſub Presbyteris comprehendit, atque vnam τάξιν vtrorumque conſtituit.

account of the ancient Episcopacy. Acta Eruditor. tom. 6. supplementi p. 60 seq.

Episcoporum [15] praecipue erat ordinare in Clerum cooptandos, baptizare, confirmare, caussas ecclesiasticas decidere, pauperum curam habere, templa consecrare, disciplinam ecclesiasticam moderari aliaque similia, de quibus idem Blondellus late differit, et ea interdum Presbyteris quoque concessa fuisse probat; quod sigillatim circa ordinationem [16] (praecipuum quoddam Episcoporum munus haberi solitum) probauit D. Io. Hulsemannus, Theologus Lipsiensis, in diss. de ministro ordinationis, Rev. Io. Guntherus, Ecclesiastes itidem Lipsiensis meritissimus, in Apologia Ministrorum Lutheranorum aduersus Christiani Helwig librum Vratisl. 1697. 12. vulgatum quod Presbyteri destituantur facultate ordinandi Presbyteros, Lipsiae 1698. 4. Germanice edita; Gothofredus Voigtius in exercitatione de presbytero legitimo ordinationis ministro. Rostoch. 1680. et nouissime scriptor Gallus de praeiudiciis falsis et legitimis, Delph. 1701. 12. praeiudicio 2. Vide etiam Rich. Simonem Bibl. selectae tom. 2. p. 12. sq. ex Isaaci Haberti ἀρχιερατικῷ, et p. 18. Edmundum Martene lib. 1. parte 2. de Ecclesiae Christianae ritibus p. 286 seq. Formulae ordinationis legi possunt apud Ioan. Morinum de sacris ordinationibus, et in Isaaci Haberti Ἀρχιερατικῷ: Rituale ordinationis exstat in symmictis Allatii. Ordinationes haereticorum, licet illicitas, tamen validas esse ostendit Pompeius Sarnelli Epistola 28. Ecclesiastica; contrariam vero sententiam tuetur Peronius T. 3. Opp. (Du Pin. T. 17. p. 31.) De ritu impositionis manuum in ecclesia vetere, ac degenere eius vsu differit Frider. Spanhemius T. 2. Opp. p. 871 sqq. De varia manuum impositione Nicol. Serarius T. 1. p. 163. ad Iosuam, et S. V. Carol. Gottl. Hofmannus in dissert. de ordinatione Timothei Vitemb. 1754. edita, p. 24 sq. vbi simul contra Pontificios, Graecos et Anglicanos Theologos, Episcopali ecclesiae addictos, ostendit, hunc ritum ad ordinationis indolem absolute non pertinere, validamque, etiam illa omissa, esse eam ac manere. Apud Vopiscum in vita Saturnini memorantur Christi Episcopi, quod non aliud est quam Epi-

[15] Apud Dionysium de Hierarchia ecclesiastica tria recensentur munia Episcopi, ordinum collatio, vnguenti consecratio, et altaris benedictio. In Pontificali Romano sex: *Episcopum oportet iudicare, interpretari, consecrare, ordinare, offerre, et baptizare.* Adde Allatium de consensu vtriusque ecclesiae. p. 1276 sq. Sacerdotum nomen proprie vsurpatum de Episcopis notat Iosephus Vicecomes lib. 1. de ritibus missae c. 1.

[16] Apud Iudaeos etiam Presbyter ordinauit Presbyterum, vt notauit Pfaffius p. 44. originum iuris Ecclesiastici. Vide Seldenum de synedriis Hebraeorum lib. 1. c. 14. p. 395 sq. lib. 2. c. 7. p. 681. Morinum de sacris ordinationibus Exerc. VII. c. 4. §. 6 sqq. et Vitringae Archisynagogum p. 426.

Episcopi Christiani. Vide Io. Seldenum ad Eutychium p. 146. Episcopis neutiquam competere vt arma tractent, aut cum Iulio II. Papa abiectis Petri clauibus gladium Paulli arripiant, probauit Caspar Zieglerus ὁ μακαρίτης in libro qui inscribitur: Episcopus miles in veteri Ecclesia inuisus, Fulbertus Carnotensis in Epistola apud Edmundum Martene T. I. thesauri anecdotorum pag. 130. et Io. Frider. Hebenstreit in dissert. de Episcopo milite Lips. 1720. Ioan. Vergerii de Havranne, Abbatis Sanegrani, (qui sub Petri Aurelii nomine notior obiit Parisiis 1643.) liber contrarii argumenti editus est Basileae 1619. *Apologie pour Messire Henry de Chasseignier de la Roche Pezay, Eveque de Poitiers, contre ceux qui disent, qu'il n'est pas permis aux Ecclesiastiques d'avoir recours aux armes en cas de necessité.* Vide Recueil des Pieces fugitives T. IV. p. 132-194. Episcoporum fuisse in coetibus publicis praedicare, iam supra, quum de concionibus veterum diceremus, obseruare nos meminimus. Nunc addimus ex Concil. Tridentino sess. 24. c. 4. praedicationis munus, quod Episcoporum praecipuum est. Etiam catechizandi munus eis tribuitur ab Hieronymo Epist. ad Pammachium de erroribus Io. Hierosolymitani. De Episcoporum officio circa poenitentes confer Morinum lib. VI. de poenitentia cap. 76 et IX. 33. Episcoporum esse benedicere notatur in constitutionibus Apostolicis lib. 8. cap. 41. Praecipua quoque ipsorum cura fuit vt doctrinae et vitae Cleri obseruatores essent, et exemplo pariter atque doctrina gregi suo praeirent, tanquam speculatores a Domino constituti siue praesides, praesidentes, Praepositi ac Superintendentes, vt Hieronymo et aliis veteribus appellantur. Confer in Io. Filesaci opusculis variis diatribam primam, quae est de sacra Episcoporum auctoritate, Paris. 1614. 8. De antiquis et maioribus Episcoporum caussis, condemnationibus, appellationibus videndus Iacobi Boileau liber Lugduni A. 1678 editus contra Cl. Davidis librum de iudiciis Canonicis Episcoporum. Solis Episcopis competere ius Haereticos absoluendi et Ecclesiae reconciliandi, ex veteris Ecclesiae vsu probatum fuit libro singulari Io. Baptista Thiers, de quo Elias du Pin tom. 18. p. 281. Num integrum fuerit Episcopo successorem sibi ante obitum designare, vide Rob. Ienkeni defensionem Augustini contra Ioannem Phereponum siue Clericum (Cantabrig. 1707. 8.) p. 95 sq. De Episcopi throno in Ecclesia, Menardus p. 85. ad Sacramentarium Gregorii M. et Vol. III. thesauri gemmar. antiquar. astriferarum. De Episcoporum ordinatione, electione idem p. 299 sq. cui, si quis vsum Ecclesiae Rom. recentioris aetatis nosse velit, iunget Caerimoniale Episcoporum. Ritus ordinationis Episcopi in metropoli Rotomagensi exhibetur a Mabillonio p. 228. Analectorum. Vide quoque eius museum Italicum T. 2. p. 85 sqq. officium ordinationis Patriar-

chae Alexandrini exſtat in collectione liturgiarum Orientalium Euſebii Renaudoti T. 1. p. 467 ſqq. qui p. 491 teſtatur, ſe iuſtum de ordinationibus ſecundum diſciplinam Orientalium commentarium paratum habere. Ordinatio Patriarchae Neſtorianorum legi poteſt apud Aſſemannum T. 3. parte 2. Biblioth. Oriental. p. 667 ſq. 678 ſq. Epiſcopi p. 684 ſq. 690 ſq. 702. aliorum Clericorum p. 788 ſqq. Electio p. 643 ſqq. De ritu dandi presbyterium Papae, Cardinalibus et Clericis nonnullarum eccleſiarum vrbis ſingularem diſſertationem Petrus Moretus, Canonicus Baſilicae S. Mariae trans Tiberim euulgauit Romae 1741. 4. Ceterum notandum eſt, Gerardum Nicoſienſem primum A. 1208. ſe appellaſſe *ſedis apoſtolicae gratia Epiſcopum; alios Dei gratia vel miſeratione.* Vide Traité de l'auctorité du Pape T. 2. p. 43. Leidradus Archiepiſc. ad Carolum M. *Diuina diſpenſatione et veſtra miſeratione Lugdunenſis Eccleſiae Epiſcopus.* Vide Mabillonium T. 3. Analector. p. 28. Fulbertus Carnotenſis Epiſtola 4. *Domino ſuo Roberto Regi benigniſſimo Dei et ſui gratia Carnotenſi Epiſcopo.* T. 18. Bibl. Patr. p. 7. De baculo paſtorali ſiue pedo Epiſcopi Cangius Gloſſar. in πατερικὸν, Macri fratres in Hierolexico voce baculus et p. 387. vbi icon Gelaſii I. Papae cum baculo. Meibomius T. 3. rerum Germanicarum: Io. Ciambinus in diſſ. Hiſtorica an Romanus Pontifex baculo paſtorali vtatur, Rom. 1690. 4. Ioan. Andreas Schmidius in diſſertat. de baculo paſtorali. Helmſtad. 1697. et Tobias Eckhardus de pedo Epiſcopali. Goslariae 1734. De annulo paſtorali idem Schmidius diſſertationem edidit Helmſtadii 1705. De iure Epiſcoporum in eccleſias ciuitatum dioeceſeos ſuae videatur Ioan. Frontonis Epiſtola Pariſiis 1659. Du Pin T. 17. p. 277. ſq. Contra abuſum exemptionum Traité de l'Autorité du Pape T. 2. p. 94 ſqq. De abuſu exſpectantiarum, ibid. p. 169 ſq. De depoſitione Epiſcoporum et accuſationibus aduerſus eos non facile admiſſis, agit Petrus de Marca in opere de concordia Sacerdotii et Imperii lib. 6 et 7. Quanquam vero Epiſcopi ex Presbyteris et Diaconis legendi eſſent, tamen non deſunt exempla Epiſcoporum ex Laicis ad illam dignitatem per ſaltum vt loquuntur euectorum, quales ſunt Ambroſius, Nectarius, Taraſius, Nicephorus, Photius aliique apud Leonem Allatium p. 169. libri de aetate et interſtitiis ordinum apud Graecos. His addes Talaſſum de quo Socrates VII. 48. et quae Valerianus Flauingius in vindiciis ad theſin Cleueſianam de Epiſcopatu, de quo libro Elias du Pin tom. XVIII. Bibl. ſcriptorum Eccleſ. pag. 102. De translationibus Epiſcoporum ab vna ſede in aliam Eccleſiam abeundus laudati Ziegleri libellus de Clerico renitente, Ioan. Andr. Schmidii diſſertatio de translationibus Epiſcoporum, Presbyterorum et Diaconorum. Helmſtad. 1702 et Ioan. Georg. Walchii diſſertatio de translationibus mini-

ſtrorum in veteri eccleſia. Ienae 1745. De *Epiſcopiſſis* edita eſt Rev. D. I. F. Mayeri diſſertatio, cuius titulus non ita eſt intelligendus, ac ſi regimen Eccleſiaſticum olim commiſſum fuerit etiam feminis, ſed quod inter primos Chriſtianos etiam Epiſcopi non defuerint vxorati. Ἱερίσσας vocat et Epiphanius LXXIX. 4. De *Epiſcopis titularibus*,[17] ſiue titulotenus Epiſcopis atque, vt per ludibrium appellati ſunt, *multa tenentibus*, in Romana Eccleſia vide Michaelem Siricium in abominationibus Papatus p. 44. Hallenſium obſeruationes ſelectas tom. I. p. 63 ſq. Matthiam Flacium in limine confutationis Epiſcopi Sidonii, et Andr. Hieronymi Andreacei tractatum de Epiſcopo titulari ſeu in partibus infidelium. Romae 1733. 4. quibus adde quae de ſimili apud veteres vſu Beueregius ad Synodicum pag. 65. a. pag. 67. b. et quae de Epiſcopis honoris cauſſa ob inſignes virtutes ad nullum certum locum creatis notat Mich. de Quien ad Io. Damaſcenum tom. 2. p. 667. licet olim vix quisquam ordinatus ſit ſine titulo, hoc eſt vt non ad certam Eccleſiam deſtinaretur. Vide Baluzium ad Lupi Ferrarienſis Epiſt. 29. p. 363. De *Chorepiſcopis* ſiue villanis Epiſcopis, (Landbiſchof) epiſcoporum veluti adiunctis atque vt ita dicamus ſuffraganeis, videndi Suicerus in Theſauro, et in Gloſſariis Cangius ac Lindebrogius, imprimis vero Morinus part. 3. Exerc. 4. de ſacris ordinatt. Carolus le Cointe ad A. C. 813. T. VII. p. 273 ſqq. Blondellus lib. de Epiſcopis p. 93 ſqq. qui primam eorum mentionem in concilio Ancyrano can. 13 et in Occidente ſerius receptos obſeruat. Multa etiam de iisdem Chorepiſcopis etſi non admodum inter ſe conſpirantia Petauius ad haereſin 79. Epiph. p. 277 ſq. et tom. 3. dogm. theol. p. 789. 795 ſq. edit. Pariſ. Petrus de Marca II. 13 ſq. de concordia Sacerdotii et Imperii, M. A. de Dominis II. 9. de Rep. Eccleſ. Salmaſius ſub Walonis Meſſalini nomine latens p. 225 ſq. 312 ſq. et apparatu de primatu Papae p. 54 ſq. 94 ſq. Beueregius ad can. 13. Ancyran. p. 175 ſq. Dan. Larroquanus aduerſar. ſacr. p. 55. Pompeius Sarnellus in Epiſtolis Eccleſiaſticis Italice editis Epiſtola 5. et Franciſcus Brokesby in hiſtoria Hierarchiae Eccleſiae primitiuae c. 13. A Chorepiſcopis diſtincti erant *Periodevtae* ſiue Presbyteri ἐπιχώριοι ac *viſitatores*, in concilio Sardicenſi et Chalcedonenſi memorati, regendis per vicos ac pagos parochiis, licet nonnulli confundant. Vide Beuereg. ad can. 57. Laodicen. Caueum

[17] Ex Cypriani Epiſtola 69. Ioannes de Turrecramata ſumſit argumentum inuehendi in *Epiſcopos titulares*, qui neque eccleſiam habent neque plebem de quibus Baluzius III. 19. hiſtoriae Tutelenſis. De iis tollendis actum in concilio Tridentino, vt docet Raynaldus ad A. C. 1547. N. 76. *quod ab illis multa damna et incommoda ſuſtineat Eccleſia, et nullam vel modicam vtilitatem recipiat.* De iis etiam tollendis actum poſtremo eſt ad relationem illuſtriſſimi viri Franciſci Boſſueti, Epiſcopi Lodouenſis, A. 1656 in conuentu eccleſiae Gallicanae. Vide Acta p. 300. 344. *Haec Baluzius p. 268. ad Cyprianum.*

Caueum primitiv. Christianism. pag. 224. Menagium amoenitat. iuris c. 35. Iustellum ad Codicem Ecclesiae vniuersae p. 217 sqq. Combefisium ad S. Maximum T. I. p. 680. Iosephum Simon. Assemannum Bibl. Oriental. T. III. P. 2. Georg. Clementis Drauden et Christoph. Matth. Pfaffii obseruationes de Periodevtis, quae insertae sunt Vol. VI. des heßischen Hebopfers pag. 722 sqq. et Gustaui Georg. Zeltneri dissertat. de Theologo circuitore, seu de Periodevtis veteris ecclesiae restituendis. Altorfii 1718. De *Theodromis*, qui diuersi sunt a Periodevtis, diatriben Coburgi 1718. 8. edidit Henr. Rudolph. Fischer. *Episcopi Cardinales*, quibus praeter Episcopatum suum alius quoque morte Episcopi vacuefactus ac vacans ita fuit subiectus, vt binarum essent Episcopi Ecclesiarum. Acta Erud. A. 1713. p. 382. De *Suffraganeis* Andreas Saussaeus p. 89 sq. de Mysticis Galliae scriptoribus. Iam *Coepiscopi* iam *Comprouinciales* ab antiquioribus dicuntur, qui Metropolitano subduntur Antistites. Launoius inquisitione in chartam immunitatis p. 39 sq. De *Episcopo visitatore* quando Ecclesia Antistite proprio destituitur, vide Francisci Nicolai diss. Rom. 1710. 4. et Ephemerides Paris. A. 1710. Nou. p. 591 sq. et A. 1712. Octobr. p. 468. De Episcopis pleraque notatu digna collegit Casp. Zieglerus in erudito suo de Episcopis libro. Ad Iacobi Vsserii concilium de reducendo Episcopatu ad formam regiminis Synodici in antiqua Ecclesia recepti, disputat nonnulla Io. Hoornbeckius lib. I. miscell. sacror. cap. 25. De *cathedra Episcopi* Pompeius Sarnelli in antiqua Basilicographia c. 48. De *iurisdictione ecclesiastica* consulatur Nicolaus Petitpied in libro de iure et praerogatiuis Ecclesiasticorum in administratione iustitiae saecularis. Gallice Paris. 1705. 4. S. Boussacus Noct. theolog. diss. 29. p. 335 sqq. Iosephus Binghamus Origin. Ecclesiastic. lib. V. c. 2 sq. Martinus Schraderus de caussis fori ecclesiastici. Guelpherbyti 1710. 4. Traité historique et dogmatique des Privileges et Exemtions ecclesiastiques. 1715. 4. Antonii Arrighii Oratio de iurisdictione Pontificum, adiecta eiusdem Historiae iuris Pontificii. Patauii 1731. 4.

XIII. *Presbyteros* dictos *Sacerdotes secundos* notat Sirmondus T. I. Opp. p. 945 sq. 967. omniaque illis fuisse communia cum Episcopis fatetur Hieronymus, solam excipiens ordinandi potestatem, de qua iam supra diximus. Quod presbyteri non destituti fuerint facultate ordinandi presbyteros contra Christiani Helwichii librum editum Vratislauiae 1697. 12. et Natalem Alexandrum saec. IV. diss. 44. § 28 sqq. euicerunt iidem, quos paullo ante p. 656. laudauimus, scriptores: quibus addatur Io. Georg. Pertschii umständlicher Beweis, daß die protestantische Kirche rechtschaffene Prediger habe. Hildesiae 1732. 4. Francisci Rothfischeri Ablaß und Jubeljahr, P. II. §. 25-28.

Da-

Daniel Salthenius in dissertatione sententiam I. C. Heinzelmanni de Διακόνοις νεοφύτοις examinante. Regiomonti 1739. edita; et I. C. Heinzelmannus in commentatione de Episcopis et Diaconis primaeuae ecclesiae Christianae dissertationi Danielis Salthenii opposita. Helmstadii 1740. euulgata. Apud primos vero Christianos Presbyterorum munus peculiariter etiam fuisse Ecclesiae negotia externa curare, neque omnes functos fuisse officio docendi ac praedicandi Euangelium, contendit V. C. Iustus Henningus Boehmerus observationibus selectis ad Petrum de Marca p. 23 sq. provocans ad locum Apostoli 1 Timoth. V. 17. Vide sis etiam Claudii Fonteii siue, qui sub illo nomine latet [18] Iacobi Boileau, dissertationem A. 1668 editam et Taurini 1678. 8. recusam de antiquo Presbyterorum iure in regimine Ecclesiae. Presbyteros vero temporarios in veteri Ecclesia nullos fuisse probat Hugo Grotius cap. XI. libri de potestate summarum potestatum circa sacra §. 13. Presbyteri debebant esse 30 annorum, vt probat Suicerus πρεσβύτερος et Leo Allatius in libro de aetate in collatione Ordinum apud Graecos p. 37 sq. Rom. 1638. 8. vbi et de aliis ordinibus qua aetate ad illos admitterentur. Inter Presbyteros praecedebat, qui prius ordinatus esset, vt docet Paschasius Quesnellus p. 270 ad Leonem M. Plerumque XII. erant Presbyteri in vna Ecclesia secundum numerum totidem Apostolorum, vnde Marcum duodecim Presbyteros Alexandriae constituisse narrat Eutychius. Conf. Grotium ad Apocalyps. V. 5 et 7. et Dodwellum libro Anglice edito de vno Sacerdotio et vno altari c. 12. p. 349 sq. sed si vsus Ecclesiae plures ferret, plures etiam adsciscebantur, vti Romae tempore Cypriani et Cornelii Presbyteri fuerunt XLVI et CPolitana Ecclesia Iustiniani temporibus habuit Presbyteros LX. De Presbyterorum partibus in missa vide Iosephum Vicecomitem lib. 1. de ritibus missae c. 21 sqq. De *Presbytero poenitentiario* videndi Socrates V. 19. Sozomenus VII. 16. et ibi Valesius, Nicolaus Comnenus p. 209. praenotion. mystagogic. Ioan. Hasselius in Concil. Trident. T. 14. Labbei 1121 sqq. B. Martinus Chemnitius examine Concilii Trid. part. 2. vbi de confessione pag. 348 sq. Ioan. Forbesius Instruct. Historico-Theol. p. 666 sq. Io. Dallaeus de Confessione IV. 2. Guil. Caueus Epist. ad Casp. Calvoerium; tomo posteriori ritualis Ecclesiastici a Calvoerio editi subiecta, atque in Actis Eruditorum A. 1705. p. 167 repetita. Dionys. Petauius diss. Ecclesiastic. pag. 179 sq. Latinus Latinius tom. 1. Epist. pag. 318. 325 sq. Emmanuel Schelstratenus ad Concil. Antiochen. p. 289 et Natalis Alex. Historiae Eccles. tom. 8. p. 176 sq. edit. in fol. De *Presbyterissis* siue viduis et matro-

[18] Du Pin. T. 19. p. 66. Vide etiam Memor. Treuoltin. 1710. p. 650.

matronis aetate prouectis quibus negotia quaedam externa pauperesque et aegroti ab Ecclesia curandi committebantur, (πρεσβύτιδας vocat Apostolus Tit. II. 3. nonnulli etiam πρεσβυτερίδας Ferrandus Diaconus *viduas seniores*) vide Grotium ad Phil. IV. 3. Suicerum in πρεσβύτις, Samuelem Basnage Annal. tom. 1. p. 452. Coteler. ad constitut. Apostol. III. 9. Wolfgangum Gundlingium aliosque viros doctos ad Can. XI. Laodicen. vbi Presbyterae siue vt Isidorus Mercator appellat *matriculariae* constitui prohibentur, et Matthias Zimmermannus Superintendens Misenensis libro singulari de Presbyteris et Presbyterissis, Annaeberg. 1681. 4. inprimis a p. 48. vbi Presbyterorum etiam vxores Presbyteras vt episcoporum episcopas, dictas obseruat, et p. 78. vbi de Presbyteriarum abrogatione, et quomodo a diaconissis, quae saepe erant virgines differrent.

XIV. De Diaconis, (qui Episcopi ἀκοὴ, ὀφθαλμὸς, στόμα dicuntur, vide Cotelerium ad Constitut. Apostol. II. 44.) consuli poterunt B. D. Casp. Ziegleri liber de Diaconis et Diaconissis veteris Ecclesiae Witeb. 1678. 4. Morinus part. 3. Exerc. 9. de sacris Ord. et Io. Pearsonii lectiones ad acta Apostolorum p. 53 sq. Sam. Basnage ad A. 35. n. 8 - 13 et Menardus p. 287 seq. ad Gregorii M. Sacramentarium. Campegius Vitringa in Synagoga Vetere lib. 3. c. 21. 22. 23. vbi ministros Synagogarum Iudaicarum confert cum Diaconis Ecclesiae Christianae, quemadmodum praefectos Synagogarum cum Presbyteris et Praepositis Christianis Ioan. Franc. Buddeus Ecclesiae Apostolicae p. 748. Nic. Hieron. Gundlingius in Gundlingianis parte 11. p. 126 sqq. et Ioseph. Binghamus Origin. Ecclesiastic. lib. 2. c. 20. Diaconos septem memorant acta Apostolorum c. 6. Sic Romae VII. Diaconos fuisse testatur Sozomenus lib. VII. 19. adde Edmundum Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiae ritibus p. 328 sq. S. Maximum ad Dionysium T. 1. p. 305. Ioseph. Vicecomitem de ritibus missae lib. 1. c. 20. et Dan. Guil. Mollerum de septem primis Diaconis Ecclesiae. Altorfii 1696. Quem numerum Henr. Dodwellus in libro Anglice edito de vno Sacerdote et vno altari c. 12. repetit a VII Angelis Apocalyps. I. 12. Aetas Diaconorum debebat esse annorum 25. vt probat Allatius p. 37 sq. de aetate Ordinum. *Philoteci CPol.* ordo instituendi Diaconum legitur T. 26. Bibl. Patr. Lugd. p. 214. Diaconis etiam absente Episcopo et Presbytero concessa fuit clauium potestas. Vide quae ad locum S. Cypriani Epistola 18 disputat Auctor vitae illius Gallice editae diss. 1. Contra Facidium diaconos presbyteris aequare incipientem Hieronymus Epist. 85. ad Euagrium, et Augustinus Quaest. 101. V. et N. T. De Diaconissis, quae ante annum aetatis 40, vel 60, secundum 1 Timoth. V. 9.

et

et Valentiniani ac Theodosii constitutionem non adsciscebantur, agunt viri docti ad celebrem Epistolam Plinii, tum idem Zieglerus libro de Diaconis cap. vlt. Cangius ad Alexiadem Annae Comnenae p. 416. 421. Pompeius Sarnelli in Basilicographia cap. 17. Beueregius ad Canon. XV. Chalcedonens. Iustellus ad Can. XIX. Nicaenum, Morinus part. 3. Exerc. 10. de sacris Ordinat. Basnage ad A. C. 35. n. 14 sq. qui illis quoque manus impositas num. 17. obseruat contra Baronium: Cotelerius tom. 1. Patrum Apostol. p. 287. Allatius in consensu orientalis et occidentalis Ecclesiae p. 675. Dionysius Petauius ad Epiphanii Expositionem fidei p. 348 sq. Iacob. Gothofredus ad codic. Theodosian. T. 6. p. 60 sq. Ioan. Cabussutius Notit. Ecclesiast. p. 25. Ioseph. Binghamus Origin. Ecclesiast. lib. 11. c. 22. Franciscus Maria Florentinius in exercitatione 15 ad Martyrologium Hieronymo tributum p. 979 sqq. Ioan. Pinius in tractatu de Ecclesiae Diaconissis, qui praemissus est Actis Sanctor. Antuerpiensib. mensis Septembris, T. 1. p. 1 sqq. Agnellus Honoratus, Dissert. Lucae 1737, 4. editarum pag. 64 sqq. et Ioan. Philippus Odelem in dissertat. de Diaconissis primitiuae Ecclesiae. Lipsiae 1700. Praecipuum Diaconissarum munus in praeparandis Agapis positum fuisse censet Ioan. Dav. Michaelis in nota 76. paraphrasi 1 Ep. Pauli ad Timoth. p. 57 subiecta. De Diaconissis apud Syros; quarum mentio etiam in Syrorum ordinationibus apud Morinum p. 502. vide Assemannum in dissert. de Monophysitis T. 2. Bibl. Oriental. litt. s. 2. Sororem Augustini, *praepositam ancillarum Dei* vocat Possidius in Augustini vita cap. 76. De virginibus Ecclesiasticis (quae a Monialibus distinctae) vide Valesium ad Sozomeni VIII. 23. Mulieribus nunquam concessum est ministrare in missa. Vide Iosephum Vicecomitem lib. 1. de ritibus missae c. 13. nisi quod canerent alternantibus in Ecclesia choris marium et feminarum. Id. c. 33.

XV. Praeter Episcopos, Presbyteros et Diaconos succedente tempore, atque Religione Christiana latius latiusque propagata et inualescente, longe plures Ordines Ecclesiastici in vsu esse coeperunt, atque in singulis etiam illorum trium plures excogitati gradus atque praerogatiuae titulorum, primis temporibus ignoratae. Henricus Noris diss. de quinta Synodo p. 76. quatuor ordines Episcoporum introductos obseruat, vnum quidem eorum qui vni vrbi vel Parochiae praeessent: Alterum *Metropolitanorum* [19] qui vni prouinciae:

[19] De *Suffraganeis Metropolitanorum* Baluzius p. 421 sq. ad Lupum Ferrariensem. De Metropolitanorum auctoritate conferatur Ioan. Launoius Epistol. p. 743 sq. Iosephi Mottae dissert. de Metropolitico iure Venet. 1726. 4. et Ioan. Gottfr. Koerner in diss. de Metropolitanorum in ecclesia veteri auctoritate. Lips. 1751.

tertium *Autocephalos Archiepiscopos* siue *primates Exarchos* [20] qui aliquot prouinciis essent praepositi, et denique *Patriarchas* qui plurium dioeceseon praesulatum tenerent. Dum nempe ciuilem prouinciarum distinctionem sequuta est in plerisque hierarchiae etiam Ecclesiasticae ratio, hinc metropoleos Antistes praerogatiuam et jura nactus prae Episcopis, per dioecesin illam cuius metropolitanus erat, sedem obtinentibus. Confer Iac. Vsserii librum de Episcoporum et Metropolitanorum origine, Londini 1687. 8. Launoium parte VIII. epist. 12. Beueregium lib. II. Codicis canonum vindicati cap. 5. Emanuelem a Schelstrate diss. de auctoritate Patriarchali et Metropolitana aduersus Stillingfleetum, Rom. 1687. 4. Marcum Anton. de Dominis lib. 3. de Republica Ecclesiastica c. 2 et 5. Gebh. Theodori Meieri politiam Ecclesiae primitiuae ad politiam ciuilem formatam, Helmst. 1676. Ludov. Ellies du Pin differt. 1. de antiqua Ecclesiae disciplina, Paris. et Amstelod. 1691. 4. Dominicum Georgium de antiquis Italiae metropolibus. Romae 1722. 4. Georg. Clementem Draudium in commentatione de Metropolitanis ecclesiae veteris, quae legitur Vol. IV. des heßischen Hebopfers p. 675 sqq Ob similem caussam factum, vt qui in aula Imperatoris vel Regis praeesset sacris, (*archicapellanos* vocauit sequior aetas) praeferretur omnibus regni Episcopis, Archiepiscopis et Metropolitanis, vt notatum Baluzio ad Lupum p. 450. 473. qui pag. 422 docet munus illud quandoque datum obeundum tantummodo ad certum tempus, qui vero illud gereret, eum non modo Ecclesiastica diiudicasse, sed alicubi ciuilibus etiam negotiis in palatio interfuisse. Vide p. 384. Ceterum Ioanni Morino assentiri non dubito, qui libro 1. Ecclesiasticar. exercitationum, exercitatione 15 a Patriarchis ex antiquo Ecclesiae vsu diuersos ponit magnae alicuius et plurimum prouinciarum ἐπαρχίας metropolitas, siue vt H. Noris diss. de Synodo V. p. 76. vocat, *Exarchos primates*, quales in Africa *Senes* dictos obseruat Sirmondus tom. 2. Opp. p. 838. Arabibus et aliis orientalibus *Catholicos*. Beueregius p. 216. ad magnum Synodicum. In primariis deinde dioecesibus Episcopi metropolitani interiecto tempore vel *archimetropolitani* (vide Baluzium ad Lupum Ferrariensem p. 415.) vel vsitatiore vocabulo *Patriarchae* dicti sunt, quorum celeberrimi fuere in Oriente quidem Hierosolymitanus, Antiochenus, Alexandrinus, Constantinopo-

[20] De *Exarchis* Jo. Morinus p. 250 sq. Operis de sacris Ordinatt. De aliis Ecclesiis quae praeter primarias quinque sedes, Patriarcharum titulo vsae sunt, vide Allatium lib. 1. de consensu vtriusque Ecclesiae c. 25. Primus Patriarchae titulum in concilio Antiocheno A. C. 342. tulit Episcopus Antiochenus. A quinto saeculo Patriarcharum dignitas Exarchorum mentionem aboleuit. De Primatibus egit Petrus de Marca in diss. de Primatu Lugdunensi.

nopolitanus et in occidente Romanus. A Theophane primus Patriarcha CPolitanus appellatur Anatolius in coronatione Marciani Imp. p. 89. Primus Patriarcharum Christianorum meminit Socrates lib. V. c. 8. Nam in Vopisci quidem Saturnino c. 8. *ipse ille* (lege cum Is. Vossio *Hillel*) *Patriarcha*, et apud Marcellum Empiricum c. 23. *Gamalielus Patriarcha* Iudaeorum intelligitur. Quinque Patriarchatus ecclesiae Christianae quinque corporis sensibus respondentes, (Allatius p. 238. de consensu) primum stabiliti in Canone 36. concilii CPolitani in Trullo habiti, A. C. 680. qui adeo Patriarchae, plures etiam sub se dioeceses, plures Metropolitanos et Archiepiscopos habere coeperunt, inde Patriarchae titulus tributus quandoque etiam Archiepiscopis, vt notauit Allatius de consensu p. 436. Per haereses in Oriente factum est, vt in vna eademque dioecesi plures sint Patriarchae, alius *Armenorum*, alius *Iacobitarum*, alius *Maronitarum*, alius *Nestorianorum*, alius *Coptorum*. Allatius III. 8. de consensu p. 1001. De Aquileiensi Patriarcha confer H. Noris diss. de V. Synodo c. 10. p. 89. et quae de Patriarcharum ac Primatum origine ac iuribus, Beueregius et alii viri docti ad Canon. VI. Nicaenum et ad Canonem I. Constantinopolitanum: Io. Seldenus ad Eutychii origines Alexandrinas p. 2 sq. Marcus Antonius de Dominis lib. 3. c. 15. Dauid Blondellus in libro *de la primauté en l'Eglise* p. 538 sqq. 560 sq. 567 sqq. qui etiam de Exarchis p. 528. de Primatibus p. 527. de Metropolitanis p. 526. et de Archiepiscopis p. 523. Allatius lib. 1. de consensu c. 8. Sirmondus lib. 2. Propemtici, cuius exactissimae diligentiae nihil superesse, quod addatur, ait Valesius p. 104. ad Euagrium. Io. Guil. Ianus in dissert. de origine Patriarcharum Christianorum. Witteberg. 1718. Patriarcha Vlyssiponensis primus creatus est a Clemente XI. A. 1716. Thomas de Almeida. De ritu creandi Patriarchas apud Graecos Allatius contra Creyghtonum p. 725 sq. De Patriarcha CPolitano Petrus de Marca in dissert. postuma de institutione patriarchatus CPolitani, et Iac. Elsnerus in der neuesten Beschreibung der griechischen Christen cap. III. De dignitatibus et officiis eorum, qui Patriarchae CPolit. assistunt videndus Allatius de consensu p. 1028 sqq. Idem p. 1003 memorat *Zachariam Vartabliet*, Patriarcham CPolitanum nationis Armenae. De ritu creandi Patriarchas apud Graecos Allatius contra Creyghtonum p. 725 sq.

XVI. Neque vero Patriarchis his quinque, nedum vni Romano tota subjecta fuit Ecclesia, sed vt Eduardus Brerewoodus in veteri Ecclesiae gubernatione patriarchali [21] probatum dedit, tempore concilii Nicaeni et post plu-

[21] Subiicitur Iacobi Vsserii opusculis de origine Episcoporum et Metropolitanorum, et de Asia proconsulari, Lond. 1687 et Bremae 1701. 8.

plures mansere Ecclesiae nulli ex Patriarchis subiectae, transmarinae praesertim, vt Africanae, quarum primus fuit Carthaginiensis Episcopus, et Patriarchico iure in VI prouincias Dioeceseos suae vsus. Similiter Britannica Ecclesia nulli externae subdita iurisdictioni, sed primatem suum habuit Episcopum Eboracensem, quod argumentum tractauit etiam Io. Barnesius de Ecclesiae Britannicae libertate et exemptione a Romano patriarchatu, et Eduardus Stillingfleetus [22] in Originibus Britannicis. Quod porro Cardinalis Perronius in Perronianis p. 232. omnes Patriarchas vicarios esse Pontificis affirmat, et hoc iactat se vnum obseruasse merito illi relinquitur tanquam commentum nulla dignum fide, nullo argumento saltim verisimili confirmandum. Licet idem ante eum docuerint Ioannes Torquemada et Petrus Paludanus. Quam vero sententiam igne dignam iudicat Almaynus apud M. Antonium de Dominis II. 5. de republ. Ecclesiastica. Ita, quas Pontifex Romanus iam a tot saeculis sibi arrogat super omnes Ecclesias atque Episcopos praerogatiuas, auctoritatem potestatémque, per prima a Christo nato saecula toti Ecclesiae ignotas fuisse, a multis iam est ostensum non Protestantibus modo, vt Dauide Blondello de primatu in Ecclesia; quod opus Gallice prodiit Geneu. 1641. fol. Frider. Spanhemio T. 2. Opp. pag. 439 sqq. qui p. 468. Anonymum Graecum laudat περὶ τῶν πρωτείων τοῦ πάπα, e Bibliotheca Lugdunensi. Isaaco Barrow T. I. Operum. Laurentio Howel in libro, a View of the Pontificate. Londini 1712. 8. et Salomon. Deylingio in dissertationibus duabus de nouitate regiminis Ecclesiastici in ecclesiam vniuersam. Lipsiae 1729 et 1730 editis: sed et ex ipsa etiam Ecclesia Romana, praecipue a Gallis, inter alios ab iis qui Canonem sextum Concilii Nicaeni illustrarunt, et aduersus primatum, siue vt Paullus Venetus apud Claudium Sarrauium [23] non absurde vocauit, *Totatum* (Salmasius *suprematum*) Papae Romani, scripserunt non minus candide quam solide atque erudite. Primatum Pontificis ex solis sacris litteris probari non posse in colloquio Rheinfeldensi A. 1651. candide professus est Valerianus Magnus. Olim electioni Pontificis adfuere et electionis decreto subscripserunt *vniuersus clerus, Optimates et vniuersa militaris praesentia et cuncta generalitas populi Romani.* Vide librum diurnum a Io. Garnerio cum notis editum p. 12, 13, 16, 20, 23, 32, etc. A solis Cardinalibus praeterito Henrici III. Imperatoris, tunc minorennis, consensu, de quo Petrus Damiani Opusc. 4. inconsulto reliquo Clero et Pop. Rom. primus Senis A. 1059, Papa electus est Nicolaus II. qui deinde in concilio

[22] Stillingfleeto Emanuel a Schelstrate opposuit dissertationem de auctoritate Patriarchali et Metropolitica, Rom. 1687. 4.

[23] P. 210. Epist. editionis primae.

cilio Mantuano A. 1060 habito facultatem illis dedit eligendi Pontificem. v. Thom. Stapleton II. 13. de magnit. Eccl. Rom. Postea ius illud confirmarunt Alexander III. Gregorius X. et Clemens V. Confer Papebrochium in propylaeo ad Acta Sanctor. Maii p.* 196. qui etiam exhibet varia Acta Electionis vt Vrbani VI. Ao. 1378. p.*95 sq. Nicolai V. A. 1447. p.*121. 125. Callisti III. A. 1455. p.*127. nec minus historias Conclauium, Clementis V. Iulii II. et sequentium, et historiam interpontificiorum. Actum inaugurationis et coronationis Innocentii X. fusius descripsit et tabulis aeneis exornatum dedit in Roma triumphante Laurentius Banck. Franekerae 1645 et 1656. 12. De electione Pontificis R. consuli possunt Hieronymi Bignonii Traité sommaire de l'Election des Papes. Parisiis 1604. 4. Petri Mariae Passerini tractatus de electione P. R. Romae 1670. fol. Ioan. Frid. Mayerus in commentario de electione Romani Pontificis, qui cum Alzonini, Cardinalis, Aphorismis politicis, recusus est Osnabrug 1691. 4. I. B. Maius de R. P. electione, Caesarumque circa eam iure, cum Muhlii diss. de molitionibus Pontificum adv. Imperat. Reges et Principes. Kil. 1729. et Petrus Businellus de summi Pontificis eligendi forma. Patauii 1758. 8. Caerimoniale electionis P. R. legitur in Cherubini Bullario T. 3. p. 405. Edidit quoque Ioan. Gerhard. Meuschenius Caerimonialia electionis et coronationis P. R. et Caerimoniale Episcoporum, iuxta prima, genuina ac rarissima exemplaria Romana, Veneta et Taurinensia, vna cum curioso ἀνεκδότῳ de creatione Papae Pii II. et Leon. Aretini opusculo de temporibus suis, nec non Augustini Oldoini catalogo auctorum, qui de Romanis Pontificibus scripserunt. Francof. 1732. 4. Pontificis R. titulos et elogia persequuntur Theoph. Raymundus tom. 10. Opp. et Abrahamus Bzouius. Papa [24] ἀντινομαστικῶς pro Romano Pontifice vix reperitur apud antiquiorem scriptorem quam Ennodium et in Actis concilii Toletani A. C. 405. Et Apostolica sedes ἀντονομαστικῶς pro Romana vix ante Augustinum. Vide Sirmondum ad Ennodium p. 18 sq. et Casaubonum in Casaubonianis p. 147. Olim Papa vocabatur quilibet Episcopus, vt notant Launoius Epistol. f. 545 sq. Sauaro ad Sidonium p. 360 sq. Baluzius ad Lupum p. 420. ed. Lips. Bignonius ad formulas Marculfi, p. 418 sq. Neque id vetitum ante Gregorium VII. vide Baronium ad A. C. 1075. Quanquam Graeci παπᾶ cuilibet Sacerdoti et Episcopo, πάπα soli Romano et Alexandrino tribuunt, teste Goaro notis posterioribus ad Cedrenum p. 350. Olim quilibet Episcopus vocabatur nomine ἀρχιερατικῆς ὁσιότητος, de quo Montacutius ad Photium Ep. CXI. *Apostolicus item*, velut Apostolicae doctrinae custos;

[24] De aetate vocis Papae conferri possunt Ioan. Diecmanni dissertatt. duae Witteb. 1671. euulgatae.

ſtos; de quo titulo, Papis Rom. tributo vide Ioan. Picardum ad Anſelmi Cantuar. III. 65. Epiſt. p. 582. nec minus *Pontifex*, *ſucceſſor et vicarius Petri*, immo *Chriſti vicarius*, quae omnia Epiſcopus R. ſibi ſoli arrogauit. *Sanctitas et beatitudo tua* etiam Diaconi olim compellatio fuit, vide Sirmondum ad Ennodium p. 28. A Carolo M. ad Benedicti II. tempora, antequam confirmarentur ab Imperatore, non dicebantur Epiſcopi, ſed tantum *electi*, nec Papis accenſebantur aut bullae eorum agnoſcebantur, ſi ante confirmationem decedere contigiſſet. *Oecumenii* titulus Pelagii II. ad Ioan. CPolitan. A. C. 587. ſi vera eſt epiſtola Conſtantinopol. Patriarchae ad Ioannem XIX. Papam. Pagi ad A. C. 1024. n. 3. *ſerui ſeruorum Dei* [25] titulo Odilbertus, Archiepiſcopus Mediolanenſis, venit apud Mabillonium T. 4. Analector. p. 317. *Vicarii Petri* Baluz. ad Lupum. p. 428. De *Vicariis Papae* Bellarminus II. 20. de Rom. Pontifice.

De Cardinalibus [26] praeter ſcriptores Lipenio notatos videndus liber Gallicus de origine Cardinalium, (traité de l'Origine des Cardinaux du St. Siege) excuſus Coloniae 1669 et rec. ib. 1670. Wagenſeilius libro de educatione Principis, Germanice edito p. 177 ſq. Speelmannus in Gloſſario, Rev. Io. Franciſcus Buddeus in libro de origine Cardinalitiae dignitatis, qui recenſetur in Actis Erud. A. 1693. p. 206 ſq. Iacobi Cohelii notitia cardinalatus. Romae 1653. fol. Hieronymus Platus de Cardinalis dignitate et officio, Romae 1602. 4. rec. ibid. 4ta vice 1746. 4. cura Ioan. Andr. Triae. Caroli Bartholomaei Piazzae Hierarchia Cardinalitia Italice edita Romae 1703. fol. Ludov. Anton. Muratorius in diſſertatione de Cardinalium inſtitutione, quae inſerta eſt Tomo V. Eius antiquitatum Italiae medii aeui, p. 152 ſqq. Stanislaus Sentinellus in diſſert. de cardinalitia dignitate, quae habetur T. XXVI. collectionis opuſculorum ſcientificorum et philologicor. p. 395 ſqq. Pridem lon-

[25] Confer Io. Frid. Mayeri diſput. de titulo Pont. Rom. ſerui ſeruorum Witteb. 1685. editam.

[26] Graecis dicuntur καδδηνάριοι, καδδηνάλιοι, καλδηνάριοι, vide Nili διάλεξιν a Salmaſio editam, Cangii gloſſar. Cotelerii monumenta Eccleſiae Graecae p. 674 et Allatium contra Creyghtonum p. 36. Latinis *in cardine conſtituti*, *cardinati*, *incardinati*, *cardinarii*: Lindebrog. p. 1388. ad Codicem Legum antiquarum. Ludov. Donius d'Attichy, in floribus hiſtoriae collegii Cardinalium Pariſ. 1660. fol. 3 Voll. editis origines eorum repetiit ab A. 1049. ſub Leone IX. Cardinales antiquioribus ſcriptoribus ſunt certis ſuis eccleſiis, paroeciis, titulis et diaconiis affixi clerici. Vide Blondellum p. 99 ſq. de Iohanna Papiſſa femina. *Cardinare*, *incardinare* eſt clericum certae eccleſiae addicere tanquam conſtitutum in cardine. Vide Baluzium p. 470. ad Gratianum. Oſtium eccleſiae Papa, Chriſti vicarius: Cardinales *σϑρόφιγγες*, *cardines oſtii.* Pachymeres in Michaele Palaeologo V. 8. p. 245. Pontificis καρδία. Philelfus XXXV. 12. Epiſt.

longe pauciores et XXIV. tantummodo fuere, primus enim numerum LXX. definiuit Sixtus V. A. C. 1588. nomenque habent exinde, quod olim praecipui Presbyteri cuiusque Parochiae Cardinales appellarentur: vide M. Anton. de Dominis L. IV. c. 5. quemadmodum *Protopapam* pro Archipresbytero dictum notauit Morinus f. 223. de sacris Ordinatt. Hodie igitur ex instituto Sixti V. Cardinales numero 70 sunt, ex quibus 6 sunt Cardinales [27] Episcopi, Albanus, Tusculanus, Praenestinus, Sabinus, Portuensis et Ostiensis, Presbyteri 50, Cardinales Diaconi 14, qui postremi Cardinalatu relicto saecularem vitam repetere et connubio se iungere possunt. Vide librum Gallicum Tableau de la Cour de Rome p. 229 sq. et Onuphrium Panuinium de Episcopatibus, titulis et diaconiis Cardinalium. Paris. 1609. 4. Exstat et Dominici Veneti, Episcopi Torcellani de Cardinalium legitima creatione liber ad calcem Marci Ant. de Dominis tomo 1. operis de republica ecclesiastica. Pontifex quidem quum Cardinalem creat, hisce verbis vtitur: *Creamus te socium Regibus, superiorem Ducibus et Fratrem nostrum.* Recens vero creatum ceteris sistens Cardinalibus, *Habetis*, inquit, *Fratrem.* Ordo creationis Cardinalium exstat apud Mabillonium T. 2. Musei Italici p. 424 sqq. Cui adde Paridis Crassi de caerimoniis Cardinalium et Episcoporum libros II. Romae 1564. 4. Cardinales licet ordine minores, (etenim vsque ad Clementis III. et Bonifacii VIII. aetatem Episcopis fuerunt minores; v. Nicol. Comneni praenotiones mystagogic. p. 40.) tamen Episcopis propter dignitatem recte anteferri, vt *Exocatacoelos* [28] in Graeca Ecclesia disputat idem Comnenus ibid. p. 376 et 377. Pilei rubri insigne illis concessum [29] sub Innocentio IV. in concilio Lugdun. A. 1245. Purpurae decus a Paullo II. A. C. 1464. Quum Lucas Holstenius Cardinalem Barberinium in oratione publica Eminentissimi titulo celebrasset, ornat eosdem [30] ex instituto Vrbani VIII. ab A. 1630. 10 Iunii *Ementissimi* titulus, qui olim Praefecti Praetorio fuit notante Salmasio p. 155. de primatu Papae, et Seldeno de titulis honorum II. p. 668. sed et *Eminentia dignitatis* iampridem tributa Episcopis, vt obseruat Baluzius p. 462. ad Lupum

[27] In inscriptionibus litterarum tamen Cardinales Episcopi vel Archiepiscopi, non solent Episcopatuum titulis appellari. Vide Latinum Latinium tom. 1. Epist. p. 203 sq.

[28] Ἐξωκατάκοιλοι, fuerunt quinque maiores in ecclesia CPolitana Officiales, magnus Oeconomus, Sacellanus magnus, magnus Schenophylax, Chartophylax magnus, et Sacello praepositus, quibus Georgii Xiphilini tempore etiam Protecdicus accensebatur. Vide Comnenum loco laudato, Goarum p. 291. ad Euchologium, Cangium in Glossario Graeco p. 409 sq. et Macros in Hierolexico.

[29] Mabillon. T. 4. Analector. p. 565.

[30] Vide Clariss. Becmanni notitiam dignitatt. illustrium dissert. XVII. cap. 1.

pum Ferrarienſem. Ex decreto Paulli II. A. 1468. promulgato neceſſario debet eſſe ex Cardinalium numero, qui Pontifex R. creandus eſt. Iuramentum Cardinalium Papam electurorum habes in Wolfii memorabil. T. 2. p 999. Cardinales ſex affecti ſupplicio ab Vrbano VI. Vide Iacobi l'Enfant Hiſtor. concilii Piſani T. 1. p. 46. Nouem exempla eorum, qui Cardinalitiae dignitati renuntiarunt affert Gregorius Leti in libro, cui titulus, *Itinerario della Corte di Roma*, atque inde Hubnerus Centuria VI. Bibl. Hamb. Hiſtor. p. 194. De Gabriele Philippuccio, qui purpuram a Clemente XI. oblatam conſtanter renuit vide Clementis XI. Opera T. 1. p. 21. et A. E. 1707. p. 20. De Franciſco Maria Mediceo, qui cardinalitia dignitate ſe abdicauit vide eiusd. Clementis opera T. eod. p. 31 ſqq. Cardinales, qui matrimonium praetulere, recenſentur in den petersburgiſchen Anmerkungen 1729. p. 393 ſqq. De Cardinalibus *doctis* (ab A. C. 540) differit Gabr. Ioſeph. Eggs in Purpura docta. Monachii 1714. fol. 3 Voll. et ſupplemento nouo purpurae doctae. Auguſtae Vindelic. 1729. fol. De *Gallis* conſulatur Petri Frizonii Gallia purpurata. Lutetiae Pariſ. 1638. fol. De *Ciſtercienſibus* Caſp. Iongelini purpura Ciſtercienſis; *Dominicanis* purpura Dominicana; *Franciſcanis* purpura Seraphica; *Mariae cultoribus* Maraccii purpura Mariana. De cardinali impubere occaſione cardinalitiae dignitatis Ludouico Antonio Iacobo, Hiſpaniae Infanti, a Clemente XII. collatae Ioan. Georg. Eſtor duas edidit diatribas Ienae 1737 et 1738. 4. De Cardinali Decano vide librum Tableau de la Cour de Rome pag. 234, et B. D. Mayeri diſſertationem editam Kiloniae; vt Caerimoniale Romanum et hiſtorias conclauium a pluribus vulgatas praetermittamus. De officio et poteſtate Cardinalis Camerarii, diſſertatio Italice edita Didaci Aguirre, ICti et in collegio ſapientiae primarii Romae Doctoris laudatur in memoriis litterariis Treuoltinis A. 1705. p. 1814. Scriptores alios de Cardinalibus diligenter recenſuit Caſpar Sagittarius in introduct. ad hiſt. eccleſ. cap. 31. p. 771 ſq. vti Scriptores de Pontificibus Romanis c. 25 ſq. p. 650 ſq. et ex ipſis qui Romanae Eccleſiae addicti ſunt, Ludouicus Iacobus a S. Carolo in Bibliotheca Pontificia. De officialibus Pontificiis et Congregationibus atque Tribunalibus Curiae Pontificiae Romanae, conſuli poſſunt Cardinali Ioan. Baptiſtae de Luca relatio curiae Romanae Colon. 1683. 4. et Hunoldi Plettenbergii S. I. notitia congregationum et tribunalium Curiae Romanae. Hildeſii 1693. 8.

XVII. De *Archipresbyteris*, *Archidiaconis*, *Oeconomis* et *Defenſoribus Eccleſiarum* Morinus de Ordinatt. parte 3. Exerc. 16. De *Archidiaconis* ſigillatim Sirmondus tom. 1. Opp. p. 967. Andreas Sauſſaeus de Myſticis Gal-

liae Scriptoribus pag. 108 sq. Paschasius Quesnellus in notis ad Leonem M. pag. 883 et 894. qui Presbyteris praelatos interdum etiam fuisse obseruat p. 887. Busaeus ad Petrum Blesensem F. 24. Bibl. Patr. p. 1364 sq. Nicol. Comnenus pag. 71. praenot. mystagogic. Laurent. Dript in speculo archidiaconali. Neuhusae 1676. Franciscus Florens in tractatu de officio Archidiaconi ad calcem eius opusculorum editorum Paris. 1679. 4. Pompeius Sarnellus in epistolis Ecclesiasticis p. 186 sqq. Matthias Larroquanus in aduersariis sacris p. 251 sqq. Ioan. Paullus Kressius in libro, germanice edito, Erläuterung des Archidiaconalwesens, und der geistlichen Sendgerichte. Helmstadii 1725. 4. Io. Georg. Pertschius in libro, itidem germanice euulgato, von dem Ursprung der Archidiaconen, Archidiaconalgerichte, bischöflichen Officialen und Vicarien, und deren Unterscheid. Hildesiae 1743. 8. Archipresbyteri an inferiores Archidiaconis, vide Baluzium p. 455. 456. ad Anton. Augustin. de emendatione Gratiani. Nonnulla arrogata Archidiaconorum iura ad examen reuocat Io. Baptista Thiers dissertatione *de l'Etole*, et altera, *de la depouille des Curés.* De Archidiaconorum in veteri Ecclesia officiis et auctoritate exstat etiam diatriba Wittebergae pridem vulgata a Rev. D. Georg. Henrico Goezio, Praesule olim Lubecensi. De *Subdiaconis* et quatuor minoribus[31] Ordinibus apud Latinos, et vbi serius illi obtinuerunt apud Graecos, videndus Morinus libro laudato part. 3. Exerc. 11, 12, 13, 14. Ioan. Bona lib. 1. rerum liturgicarum cap. 25. §. 14 sqq. pag. 299 sqq. et Cotelerius ad Patres Apostolic. T. 1. p. 238 sq. ad constitut. apostol. II. 25. Hypodiaconorum iam meminit Cyprianus Epistola VIII. et Cornelius Romanus apud Eusebium L. VI. Hist. c. 43. nec hac in parte fides deroganda videtur libro Pontificali Damasi, qui Subdiaconorum institutionem refert ad Fabianum Pontificem, defunctum A. C. 250. nam in primi et secundi saeculi scriptoribus nullam eorum mentionem occurrere lubens assentior Sam. Basnagio ad A. C. 35. num. 20. De illorum officiis vide praeter Morinum, notas Menardi ad sacramentarium Gregorii M. p. 280 sq. et Beueregium ad Canonem X. Antiochen. De potestate Diaconorum in administrando poenitentiae sacramento videndus auctor vitae S. Cypriani, Gallice Paris. 1716. 4. editae, et memoriae Triuoltinae 1718. p. 30 sqq.

XVIII. *Lectorum* quoque munus ex Iudaica Ecclesia in Christianam deriuatum satis antiquum esse ex constitutionibus Apostolicis, Tertulliano, Cy-

[31] Abbo Floriacensis in Apologetico p. 397. *Clericorum ordo tribus gradibus specialiter distinguitur, Diaconorum, Presbyterorum et Episcoporum: nam omnes qui sunt inferioris gradus, per abusionem Clerici vocantur.*

priano aliisque monumentis constat. Vide Beueregium loco iam laudato et lib. 2. Codicis Can. vindicati c. 2. §. 4. Menardum pag. 274 sq. Iosephum Binghamum Origin. Ecclesiastic. lib. 3. cap. 5. Henric. Dodwellum Dissert. Cyprianic. VI. §. 12. Ioan. Bonam rerum liturgic. lib. 2. cap. 6. pag. 647. Ioan. Meursium Exercit. critic. p. 2. c. 1. Iosephum Vicecomitem lib. 1. de ritibus Missae c. 27. Wilh. Ernestum Tentzelium dissert. de ritu lectionum sacrarum, et D. Io. Andream Schmidium in dissertationibus de Lectoribus: quanquam distinctum ordinem *Anagnostarum* fuisse in Ecclesia primis statim temporibus, non aeque certum esse videtur, quum Diaconi et Presbyteri, quin Episcopi etiam sacrae Scripturae capita in coetibus Christianorum praelegisse reperiantur. Vide Menardum p. 288. Apud Iudaeos quoque olim Sabbatis lectores septem in Synagogis erant, non stati tamen, sed quoscunque ad hoc munus idoneos *Chasan* euocaret. Vide Franciscum Burmannum parte 2. Exerc. pag. 50. et Iac. Rhenferdum de decem otiosis Synagogae pag. 258 sq. Postea vero obtinuit vt solus Chasan officio lectoris perfungatur. Id. p. 276. Fuerunt et ἑρμηνευταὶ, qui lectiones sacras vel etiam homilias in notam linguam ignarorum gratia interpretarentur, quod et ipsum a Iudaeis Christiani acceperunt. Vide Epiphanium tom. 1. p. 1105. Porro Lectores iidem etiam erant *Psaltae*, vnde *Psaltanagnostae* dicuntur in Nouellis Iustiniani Imp. vt notatum Valesio ad Sozomeni VIII. 24. Lectores sex latini Romae et totidem Graeci; ita etiam Constantinopoli. Alcuinus c. 29. de diuinis officiis pag. 1073.

XIX. Eodem constitutionum Apostolicarum loco [32] vbi Lectorum mentio fit, lib. 2. c. 25. memorantur etiam Cantores et Ostiarii, vbi haec annotat doctissimus Cotelerius: Quo post Apostolos tempore minores Ordines, Diaconatu inferiores coeperint in Ecclesia institui, *adeo obscuritate inuoluitur, vt nulla possit certa coniectura deprehendi atque explicari.* Aperte quidem S. Ignatius, qui initio secundi saeculi scripsit, agnoscit solummodo tres maiores gradus, Episcopatum, Presbyteratum, Diaconatum. *Primus vero, quod sciam*, Lectores *nominat Tertullianus libro de praescriptione haereticorum cap.* 41. Hypodiaconi *autem*, Exorcistae *et* Acoluthi *non comparent ante Cyprianicas Epistolas* 24, 28, 78, 79, 80, 16, 55. *et Epistolam Cornelii Papae ad Fa-*

[32] Licet Constitutiones illas Clementis vel Apostolicas minime esse, eruditi consentiant, sub initia tamen quarti saeculi esse Clementi suppositas, colliges ex Eusebii Hist., vbi ait χθὲς καὶ πρώην, hoc est nuper admodum opera prolixa sub Clementis nomine venditata esse; III. 38. Hist. Neque cum hac sententia pugnant, quae γνησιότητι illius operis opponunt viri doctissimi.

Fabium Antiochenum[33] *in Eusebio lib. VI. cap.* 43. *quae etiam* Ostiarios *adiungit. Sed e media aetate nihil clari assertur. Augetque difficultatem, tum quod credi debeat quasdam Ecclesias hac in disciplina praeiuisse aliis exemplo suo, tum quod in Diaconis soleant clerici minoris loci comprehendi, vt Optatus multo post introductionem Clericorum Diaconis suppositorum, postquam posuisset lib.* 1. *pag.* 39. *lib.* 2. *pag.* 53. *Ecclesiae membra*, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Ministros et Laicos *seu* turbam fidelium, *eodem lib.* 2. *pag.* 59. *subiungit:* Quum sint, sicut supra dixi, quatuor genera capitum in Ecclesia, Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum et fidelium, *pro quibus enumerantur quinque ordines Ecclesiae apud Hieronymum in Esaiae caput* 19. Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Fideles et Catechumeni. *Itaque dubium remanet, an hic et similes constitutionum loci, a primo earum editore, vel ab earum interpolatore profecti sint. Omisi paruae auctoritatis librum de Romanis Pontificibus. Is in Hygino habet:* Hic Clerum composuit, et distribuit gradus. *Et in Victore:* Hic fecit sequentes[34] Cleros.

De *Cantoribus* qui et κανονικοὶ ψάλται, vide Menardum ad Gregorii sacramentarium p. 61. 62 sq. D. Ioan. Andreae Schmidii diss. de Cantoribus Ecclesiae V. et N. T. Helmst. 1708. Beueregium ad Can. 15. Laodicen. Pompeium Sarnelli Epistola 27. Ecclesiastica, vbi quoque de Primicerio siue praefecto Cantorum, de quo etiam agit Iustus Henning. Boehmerus T. I. iuris ecclesiastici Protestantium pag. 582 sqq. Iosephum Vicecomitem lib. I. c. 30. sqq. de ritibus Missae, et Matthiae Blochii dissertat. de Psaltarum siue Cantorum origine in ecclesia. Hauniae 1711.

De *Ostiariis*, θυρωροῖς, custodibus et conseruatoribus aedium sacrarum, Menardus p. 272. Suaresius ad S. Nili opuscula p. 669 sq. Cangius Glossario in *mansionarius*, παραμονάριος. Iosephus Vicecomes lib. I. de ritibus missae c. 28. Etiam *Sacrarii custodem* Psalmistae iungit Ambrosius lib. I. de officiis c. 44. vbi vide notas tom. 2. editionis praeclarae, quam Monachis Benedictinis debemus p. 69.

[33] Locus est insignis p. 244. vbi Cornelius testatur Romae tum fuisse πρεσβυτέρους 46. Διακόνους 7. ὑποδιακόνους 7. ἀκολούθους 42. ἐπορκιστὰς καὶ ἀναγνώστας ἅμα πυλωροῖς 52. Viduas cum aegrotis super 1500. Romanus Martyr sub Diocletiano fuerat in Ecclesia Caesareensi Diaconus et ἐπιορκιστής. id. de Martyribus Palaestinae cap. 3. pag. 320. Plurium ordinum Ecclesiasticorum meminit et Pseudo-Ignatius Epistola ad Antiochenos extrema, et Epiphanius expositione fidei c. 21.

[34] Codices quidam legunt *frequentes*, male. Nam *sequentes cleri* sunt Acoluthi.

De *Acoluthis* [35] Menardus p. 279. Caueus in primitiuo Christianismo pag. 235. Cangius glossar. in *Acolytus* et *ceroferarii.* Iosephus Vicecomes lib. 1. de ritibus missae c. 25 sq. Iosephus Binghamus origin. Eccles. lib. 3. cap. 3.

De *Exorcistis* ἐπωρκισταῖς viri docti ad Canonem 24 Laodiceni et 10 Antiocheni Concilii: Menardus p. 277 ad Gregorium, Espencaeus p. 158 sq. Opp. qui etiam de adiuratione Daemonum p. 160 sq. rerumque inanimatarum p. 163. Lindebrogius p. 1396 sq. ad Codicem Legum antiquarum, et Franciscus Baltusius S. I. in responsione secunda ad Historiam Oraculorum Fontenellianam, edita Gallice p. 188. Geuerhartus Elmenhorstius not. ad Minucium Felicem p. 69. Ioan. Bona rerum liturgic. lib. 1. c. 25. p. 519. Ioan. Bapt. Cotelerius ad constitutiones apostolic. lib. 8. c. 26. T. 1. Patrum apostolic. p. 414. Ioan. Casp. Suicerus Thesaur. ecclesiastic. T. 1. p. 1150. Ioseph. Binghamus origin. ecclesiast. lib. 3. c. 4. Vide etiam Sam. Basnagii Annales ad A. C. 54. num. 10 sq. atque Ioan. Felli notas ad Cyprianum p. 4. vbi de eo, quod *Catechetarum* simul munere functi in Ecclesia fuerunt. Eusebius VIII. 6. Hist. p. 298. in persequutione Diocletiani ait repletos fuisse carceres Episcopis, Presbyteris, Diaconis, Lectoribus et Exorcistis. Multa de exorcismis Iudaeorum et Christianorum Antonius van Dalen diss. de diuinationibus Idololatricis Iudaeorum, digna accuratiore examine.

De *Fossariis* siue *Copiatis* (κοπιῶντες in Pseudo-Ignatii Epistola ad Antiochenos) qui sepulturas curabant defunctorum, vide Epiphanium exposit. Fidei §. 21. Codicem Theodos. lib. XVI. tit. 2. lege 15. Cotelerium T. 2. Patr. apost. p. 112. et auctorem de septem Ordinibus Ecclesiae, inter S. Hieronymi Opera, vbi ita enumerantur: Episcopi, Presbyteri siue Sacerdotes, Diaconi, Subdiaconi, Lectores, Ostiarii, et Fossarii.

De *Apocrisiariis* conferatur Adami Grenzii commentatio Dresdae 1749. 4. edita.

De *Periodevtis* siue visitatoribus et tabellariis ecclesiasticis consuli potest Erdm. Rud. Fischeri diatriba de θεοδρόμοις siue legatis ecclesiasticis edita Coburgi 1717. 8. et Gustav. Georg. Zeltneri dissert. de Theologo circuitore seu de Periodevtis veteris Ecclesiae restituendis, Altorfii 1718.

XX. Hodie *Septem ordines* agnoscit Ecclesia Romana, sed aliter ac Graeca illos computat, sic nempe: Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, Acoluthos,

[35] Antiquis Graecis ἀκόλουθοι, pueri a pedibus, comiticustodes ministri, pagen, lacay etc. vt notauit Iacobus Duportus ad Theophrasti characteres p. 385. et Lindebrogius glossario ad Codicem Legum antiquarum.

thos, Exorciſtas, Lectores et Oſtiarios, de quibus omnibus vide Pontificale Romanum, Iſidori Origines lib. 7. cap. 12. Stephanum Echienſem de Sacramento Altaris tom. 20. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 1872 ſq. Honorium in gemma animae lib. 1. c. 174 ſq. id. p. 1069 ſq. M. Antonium de Dominis II. 4. et 9. Rhabanum Maurum VI. 5. de vniuerſo T. 1. p. 84. b. ſq. et Capitularia Regum Francorum apud Baluzium T. 1. pag. 458. Graeci autem Epiſcoporum loco praetermittunt Acoluthos, atque ordines ſeptem ita numerant: Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, Lectores, Exorciſtas et Oſtiarios. Vide Metrophanis Critopuli confeſſionem, pag. 109. Ceterum exorciſtas et oſtiarios non ordinari ex graecae eccleſiae vſu, ſed tantum velut titulos, dignitates et munera haberi notauit Comnenus in praenotionibus myſtagogicis pag. 2 ſq. Confer Arcadium lib. 6. concordiae. A Syris nouem ordines hierarchiae eccleſiaſticae ſtatui, ad exemplum totidem ſcilicet ordinum Angelicorum, notat Morinus de ſacris ordinationibus pag. 498. Ceterum de vniuerſa illa, quam hactenus perſtrinximus, hierarchiae eccleſiaſticae ratione ordinibusque ſingulis praeter Morinum hunc, aliosque a nobis iam laudatos conſuli poſſunt Stanislaus Hoſius p. 165 ſq. Opp. Bellarminus libro de clericis tom. 2. controuerſ. Hadrianus Sarrauia libris de diuerſis miniſterii gradibus, Lond. 1590. 4. anglice, et 1611. fol. latine. Claudius Eſpencaeus libro 1. digreſſionum in epiſtolam 1. ad Timotheum: Ludouicus Cellotius S. I. libris X. de hierarchia et hierarchis, Rothomag. 1641. fol. et in horis ſubceſiuis Pariſ. 1648. 4. ſiue vindiciae illius operis aduerſus Franciſcum Hallierium, cuius de hierarchia eccleſiaſtica libri IV. Pariſ. 1646. fol. Ioannes Dartis de ordinibus et dignitatibus eccleſiaſticis, aduerſus Salmaſium de primatu Papae, ibid. 1648. 4. praecipue vero Lud. Thomaſſinus in opere de diſciplina eccleſiaſtica, tribus voluminibus in fol. edito ibid. gallice 1679-1684. vbi fuſe et diligenter de ſingulorum ordinum origine, conditione, iuribus et officiis differit. His addi poſſunt e reformatis Gisb. Voetius parte 2. politiae eccleſiaſticae, Frid. Spanhemius tom. 2. Opp. p. 1193 ſq. Ioan. Chriſtophorus Becmannus notitia dignitatum illuſtrium diſſ. XV. ſeq. E noſtratibus Caſpar. Calvoerius tom. II. ritualis eccleſ. Io. Bartholdus Niemeierus et Adamus Rechenbergius diſſ. de titulis et gradibus eccleſiaſticis: Io. Mich. Heineccius deſcriptione eccleſiae graecae, germanicae edita, parte III. cap. 1. etc.

XXI. Vt alicui munus ſacrum publice obire liceat, requiritur in eccleſia chriſtiana electio, et μήνυμα ſiue vocatio ab iis, qui ius habent: tum ordinatio et χειροτονία et conſecratio, quae fit a ſacerdotibus. Nonnunquam debet etiam

etiam accedere confirmatio siue ἐπικύρωσις ac βεβαίωσις principis ac potestatis supremae, si hoc sibi ille reseruauit. De *electione per sortem*, a qua ipsum clericorum nomen petitum est, vide interpretes ad Actor. I. 26. Thomassinum de disciplina ecclesiastica II. 14. Tiraquellum de iure primogenitorum p. 136 sq. Suicerum in κλῆρος. Notas Benedictinor. ad Ambrosium tom. I. pag. 1273. Stephanum le Moyne notis ad varia sacra p. 586. Martinum Mauritium libro de sortitione veterum Hebraeorum, Basil. 1692. 8. Binghamum origin. ecclesiastic. lib. 4. c. 1. et S. I. Baumgartenii dissert. de ministror. ecclesiastic. apud veteres Christianos ope sortitionis designatione, Halae 1751. Electio primo facta ab solis Apostolis per Spiritum S. motis et agitatis: post illud tempus clerus vna cum laicis, atque adeo tota ecclesia ad electionem concurrit, vt ex veteris ecclesiae vsu demonstrauit Blondellus libro de episcopis p. 197 et 379-549. Ac populi quidem consensum in episcoporum electionibus requiri solitum, in Oriente quidem vsque ad concilium Nicaenum secundum A. C. 787. Can. 3. vel saltim synodum octauam A. C. 871. Can. 22. in Occidente autem hoc viguisse vsque ad extremum saeculi duodecimi, notat Petrus de Marca VI. 2. operis de concordia sacerdotii et imperii, licet canone 13 Laodiceno, et constitutione Iustiniani imp. diu iam antea vilis plebecula ab hoc negotio exclusa esset, quod saepe iuris illius occasione grauiter peccasset, id. VIII. 6. Perperam tamen idem illustris scriptor ius regii vel principalis consensus VIII. 2. ex requisito illo laicorum siue populi consensu deriuat, quum id potius in monarchia nitatur potestate principali et maiestate qua pollet in regno suo, vel principatu, in quo est ecclesia illa particularis, cui sacerdotes praeficiendi sunt. Itaque rectius Grotius ius patronatus (κτητορικὸν δίκαιον vocant recentiores Graeci) Regio iure niti disputat, cap. 12. de imperio summarum potestatum circa sacra. De more porro et iure electionis pro diuersis locis et temporibus in ecclesia diuerso, apud eundem Marcam, Baluziumque in notis et in Isaaci Haberti ἀρχιερατικῷ p. 435 sq. (vbi sigillatim de ecclesia graeca) et apud Morinum ac Thomassinum fuse disputata videri possunt, quibus iungenda Matthiae Flaccii *demonstratio quod electio praesulum et episcoporum non ad ecclesiasticos solum, sed et ad laicos, vt vocant, pertineat, quodque hi hoc iure electionis inde vsque a Christi temporibus per annos* 1300 *vsi sunt*, subiectus editioni catalogi testium veritatis, Francof. 1666. 4. Sibi successorem eligere prohibitum vt notat Baluzius ad Lupum Ferrariensem p. 496. De electione eiusque modis atque iuribus, nec non eligendorum requisitis consulatur laudatus Binghamus Orig. Eccl. lib. 4. De aetate legitima ad ministerium videantur Edmund. Martene lib. 1. de antiquis ecclesiae ritibus parte 2. p. 273 sqq. Nicolaus Comnenus

prae-

praenotion. myſtagog. p. 97 ſq. Andr. Sauſſay parte 2. Panopliae ſacerdotalis lib. IV. cap. 4. p. 705 ſqq. Ioan. Mabillonius ad Bernhardum pag. 667. Bartholomaeus Agricola in libro de aetate ineuntium officia. Neapoli Nemetum 1618. 8. Leo Allatius de aetate et interſtitiis in collatione ordinum etiam apud Graecos ſeruandis. Romae 1638. 8. Ioan. Brunnemannus in iure eccleſiaſtico p. 78. Iuſtus Henning. Boehmerus T. 1. iuris eccleſiaſtici proteſtantium p. 479 ſqq. et Gottlieb Kahlius in comment. de aetate, qua apud Hebraeos et Chriſtianos veteres ſacra auſpicari munera moris erat. Lipſ. 1735. *Ad ſacrum ordinem in Eccleſia* ante annum XXV. Diaconi ne ordinentur, Can. XVI. Cod. eccleſiae Africanae. Presbyter et Epiſcopus XXXV annorum ſint, Iuſtiniani Nouella 123. De Epiſcopo L. annorum vide Cotelerium ad conſtitutiones Apoſtolicas II. 1. *De aetate Cardinalium creandorum* Latinus Latinius T. 2. Epiſtol. p. 202 ſq. *Canonicus* non ante annum XXIV. ad vota et ſeſſionem admittendus. Vide ſtatutum Wirceburgenſe A. 1541. apud Lunigium T. 2. ſpicilegii Eccleſiaſtici p. 1027. Clementis IV. Epiſtola de impuberibus non admittendis exſtat apud Martenium T. 2. Anecdotor. p. 459. Sixti IV. Epiſtola ad Ioannem, Arragonum Regem, qua nepotem eius puerum negat Epiſcopum fieri poſſe occurrit apud Bzouium ad A. C. 1473. N. 16. *De pueris ſacerdotibus* videndus Ezech. Spanhemius T. 2. de vſu et praeſtantia numiſmatum p. 369 ſq. *De Papis et Epiſcopis pueris*, Benedicto IX. decenni, Baronius ad A. C. 1033. Relationes innoxiae A. 1727. p. 4 ſqq. Archiepiſcopo Remenſi quinquenni id. Bar. ad A. 925. Ioanne XII. Papa annos nato duodeuiginti id. ad A. 955. Baluzius in Papis Auenionenſibus T. 2. p. 694 ſq. Carol. Drelincurtius in Apologia pro Caluino p. 18. notat, pueros quatuor annorum creatos Epiſcopos et duodecim vel octo annorum Cardinales. Nouantiqua Theologica A. 1702. p. 633 ſq. Hiſtoire des Ouvrages 1690. p. 524. Treſor chronologique et hiſtorique contenant ce, qui s'eſt paſſé de plus remarquable et curieux dans l'etat tant civil qu'eccleſiaſtique depuis l'an de I. C. 1200 jusques à l'an 1647. par le R. P. Don Pierre de S. Romonuld.

XXII. De conſecratione et vnctione Sacerdotum apud Iudaeos videndi Interpretes ad Exod. XXIX. et Leuit. VIII. Fortunatus Schacchus in Myrotheciis ſuis, ſiue libris ſacrorum eleochryſmatum. Daniel Weymarus de vnctione ſacra et inaugurali Hebraeorum. Ienae 1679. Georg. Dauid Ziegra de inauguratione et conſecratione ſacerdotum hebraeorum. Witteb. 1682. Idem diſſertationibus duabus de oleo vnctionis ſacro. Witteb. 1680. Chriſtianus Zoega de vnctione ſacerdotis ſummi. Lipſ. 1689. Nicol. Kleinſchmid de vnctione perſonarum ſub V. T. triplici. Rintelii 1699. Ioan. Marckius

de vnctione sacerdotum, in Exerc. textualib. p. 14. Ioan. Conr. Clasingius in διασκέψει de vnctione sacra typico - vmbratili. Lemgov. 1717. Ioan. Mayerus in animaduersionibus in hanc διάσκεψιν. Harderov. 1718. Frider. Immanuel Schwarzius de vnctione pontificis Hebraeorum per crucem. Witteb. 1755. De manuum impositione et ordinatione Rabbinorum, Iudaeis antiquo vsu recepta, Ioan. Morinus in opere praeclaro de sacramento Ordinationis, Paris. 1655 et Bruxell. 1686. fol. parte 3. Exerc. VII. c. 4. p. 141 sq. Idem in eodem Volumine de ritibus Ordinationis per omnes aetates Ecclesiae Christianae in Oriente et Occidente frequentatis disputat diligentissime, et parte 2. multos rituales libros Latinos, Graecos, Syriacos promit, quibus addendae formulae Ordinationum quas exhibet Edmundus Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiae ritibus parte 2. p. 337 sq. et iungendum laudati Haberti ἀρχιερατικὸν, ad Graecae Ecclesiae mores cognoscendos, Paris. 1643. fol. vt ad Latinae, Pontificale Romanum, atque B. D. Mayeri museum Ministri Ecclesiae part. 1. p. 140 sq. Extat et Francisci Gallierii de sacris electionibus et ordinationibus opus Paris. 1636. fol. Illud non omittendum, quod saeculo adhuc XIII. et XIV. non ordinati sunt nisi ad certam Ecclesiam, vt haud diffitetur Natalis Alexander tom. 7. Hist. Eccles. p. 222. edit. in fol. et quod bis ordinari prohibitum, de quo Beueregius ad Canonem Apostolicum LXVIII. Dies ordinationis Episcopi natalis dictus et sollemniter celebratus est. Vide Wilh. Ern. Tentzelii Exercitat. de natalitiis Episcoporum, quae obuia est parte prima Eiusdem Exercitationum selectarum p. 344 sqq. Ern. Sal. Cypriani Progr. de Natali Episcoporum, pag. 66. Eiusdem Programmatum, Coburgi 1708. 8. iunctim editorum, et Ioan. Henrici Stussii commentationem secundam de Natalitiis ecclesiasticis, Gothae 1737. euulgatam §. 3. De charactere indelebili ex ordinatione conferatur Christo. Matth. Pfaffii dissertatio, Tubingae 1739 edita. De translatione ab vna ecclesia in aliam vel abdicatione sacri muneris consulendi sunt Ioseph. Binghamus lib. VI. Orig. ecclesiastic. cap. 4. Beueregius ad can. apost. 14 et 15. can. Nicen. 15. Chalcedon. 5. 10. 19. Ioan. Andr. Schmidius in commentat. ad canon. XV. concilii Nicaeni de translationibus Episcoporum, Presbyterorum et Diaconorum, Helmstad. 1702. 4. Ioan. Georg. Walchius in dissert. de translationibus ministrorum in veteri Ecclesia, Ienae 1745. Casparis Ziegleri de Clerico renitente siue muneris ecclesiastici fuga liber memoriae b. D. Martini Geieri consecratus lucem vidit Wittebergae 1684. 4. Addatur Ioan. Fechtii dissertatio de fuga ministerii ecclesiastici. Rostoch. 1704. 4. et Sig. Iac. Baumgartenii fuga Christianorum et in specie sacerdotum ad trutinam rationis et reuelationis exacta. Halae 1755. Ad amicum, qui propter molestias a Collega

susti-

ſuſtinendas curam paſtoralem abiicere cogitabat grauis exſtat epiſtola Anſelmi Lucenſis T. 1. anecdotorum Martenii pag. 210 ſq. Depoſiti quum interiecto tempore reſtituebantur non reordinati ſunt, ſed redditi gradus per inſtrumenta et veſtimenta. Vide Fulbertum Ep. 25. T. 18. Bibl. Patr. edit. Lugd. pag. 12.

XXIII. De beneficiis et reditibus Eccleſiaſticis, qui initio poſt communionem bonorum [36] de qua Actor. II. 44. fuere ex oblationibus et eleemoſynis fidelium, deinde a Conſtantini M. aetate ex certis fundationibus, legatis atque donationibus ad Eccleſias certas pertinentibus, ex decimis item, atque aliis eiusmodi dotibus ac conſtitutionibus, denique a ſeptimo ſaeculo ex agris fundisque immunibus donatis vel attributis, videndus liber Italice plus ſimplici vice editus atque latine etiam verſus a Carolo Caffa, atque ſub *Paulli Sarpii* Veneti nomine vulgatus, Ienae 1681. 12. *de materiis beneficiariis ſeu beneficiis Eccleſiaſticis:* et Gallice [37] ab Ameloto de la Houſſaie. Pariſ. et Amſtelod. 1692. 12. cum notis, atque anglice 1727. 8. quanquam non eſt Paulli illius, ſcripta Tridentini concilii hiſtoria celeberrimi, ſed amici eius *M. Fulgentii* Brixienſis, monachi Seruitae, Sarpio in multis ſimilis, cuius etiam vitam ſcripſit. Vide Rich. Simonis epiſtolas ſelectas parte 3 Epiſt. 17. p. 115. qui ipſe Simon ſub nomine *Hieronymi a Coſta* librum edidit eiusdem argumenti Gallice, de origine et progreſſu redituum Eccleſiaſticorum, *Hiſtoire de l'origine et du progrés des revenûs Eccleſiaſtiques* 1684. 12. Eius ſumma capita videre licet tum in Actis Eruditorum et nouellis Reipublicae litterariae illius anni, tum in praeclari viri Viti Lud. Seckendorffii hiſtoria Lutheraniſmi lib. 1. pag. 236 ſq. His vtique praeter eiusdem Rich. Simonis lib. 3. Bibl. criticae cap. 32 et 33. et alterius Richardi Abbatis librum des penſions Royales, Pariſiis 1719. 12. editum, quo probat, Regem etiam poſſe Laicis ex beneficiis eccleſiaſticis, quae ipſe conferendi habet poteſtatem, penſiones aſſignare, atque *Theoph Raynaudum* tomo XII. operum, iungendum vaſtum atque eruditum opus *Ludouici Thomaſſini* [38] in Oratorio Gallicano Presbyteri,

 poſt

[36] Illa bonorum communio apud primos Chriſtianos fuit liberalis potius rerum neceſſariarum communicatio, quam vt nemo quicquam proprii habuerit. Vide Salmaſium libro de vſuris p. 655 ſq. Ioan. Laur. Moshemii diſſ. de vera natura communionis bonorum inter primos Chriſtianos. Helmſtadii 1725. editam, et recuſam Vol. II. Eius diſſert. ad H. E. pertinentium p. 1 ſqq. et Ioan. Mich. Lorentzii diſſ. de communione bonorum in primitiua Eccleſia. Argentor. 1751 euulgatam.

[37] Vide ſummariſche Nachrichten der Thomaſiſchen Bibliothek p. 246 ſq.

[38] Epitome operis Thomaſſiniani a Lerioto edita eſt A. 1702. et alia accuratior ab Anonymo A. 1717. 4. ſub titulo: *Ancienne et nouvelle diſcipline de l'Egliſe touchant les benefices et beneficiers.* Vide Journal des Savans A. 1718. p. 20.

post binas Gallicas editiones ab auctore versum latine, editumque Parisiis 1688. fol. tribus voluminibus, et nouissime gallice Paris. 1726. itidem tribus voluminibus in folio; in quo de beneficiorum Ecclesiasticorum origine, variis generibus, administratione per Episcopos, Oeconomos, Defensores, et multiuario abusu copiose disseritur. *Ioseph. Binghamus* lib. V. origin. Ecclesiasticarum. *Martin Schoockius* de bonis vulgo ecclesiasticis dictis. Groning. 1641. 4. *Arnoldus Coruinus a Belderen* de personis et beneficiis ecclesiasticis, Francof. 1708. 4. et *Melchior. Pastoris* tractatus de beneficiis ecclesiasticis, et de bonis ecclesiae acquirendis et conseruandis, qui habentur in operibus eius Tolosae 1712. fol. editis. D. *Casparis Ziegleri τοῦ μακαρίτου* de dote Ecclesiae eiusque iuribus et priuilegiis liber prodiit Witteb. 1676. 4. *De oblationibus* consulendi sunt Pompeius Sarnelli c. 27. antiquae Basilicographiae. Christ. August. Saligius lib. III. de diptychis veterum pag. 36. Gothofred. Christoph. Claudius histor. fratrum sporrulantium pag. 1. c. 7. Franciscus Berlendus in libro italice sub hoc titulo: *Delle oblationi all' Altare antiche e moderne* Venetiis 1733. 4. euulgato, ibidemque 1737 recuso, et latine verso 1743. Cangius in glossario voce *Saccus.* Salomo Deylingius p. 300 sqq. obseruationum miscellanear. Henr. Linckerus de iuribus templorum cap. 8. Chr. Wilduogelii differt. de oblationibus, quae fiunt per sacculum sonantem, Ienae 1705. Casp. Henr. Hornii obseruationes circa iura eleemosynarum et aliarum collectarum, templorum et betularum pentecostalium. Witteberg. 1716. 4. et Octav. Ferrarius I. 26. de ritu concionum sacrarum. De pluralitate beneficiorum, siue licita, siue illicita ex moribus et disciplina Ecclesiae, vide Guilielm. Parisiensem, Ioannem de Lignano, et Claudaei Pacaei librum A. 1650. editum, (de quo du Pin tomo 17. p. 265 sq.) M. Anton. de Dominis lib. 9. cap. 10. Natalem Alexandrum T. 7. H. E. pag. 228. b. sq. et H. Whartoni scriptum editum, Londini 1692. 8. *A Defense of Pluralities, or holding two beneficies with cure of souls, as non practised in the Church of England.* Leges Principum de non donandis vel legandis Ecclesiae bonis immobilibus exhibet Zimmermannus de montibus pietatis p. 706 sq. Pensiones e beneficiorum ecclesiasticorum fructibus delibatae non memorantur ante concilium Chalcedonense. Vide Pagium ad A. C. 451. n. 61. De officio et iurisdictione *Datarii* nec non stilo Datariae consulendus Theodori Amydeni tractatus, editus Paris. 1654. et recusus Colon. 1701. fol. De *defensoribus* ecclesiarum, ciuitatum, senatus et pauperum Pagius ad A. C. 407. De sacrilegio laico siue bonis ecclesiasticis per Laicos vsurpatis *Ioannes Filesacus* in variis opusculis, Paris. 1614. 8. De beneficiis Ecclesiae non in luxum, sed post Clericorum honestam sustentationem in alendos pauperes impendendis,

dendis, *Ioan. Baptistae Thiers* aduocatus pauperum de quo libro videndus Elias du Pin tom. 18. pag. 275. De origine et institutione *Paroeciarum* vide Ioannis Frontonis Epistolam ad Guronium, Tutelensem Episcopum, Ioann. Filesacum lib. laudat. diatriba tertia. Ioannem Seldenum histor. decimarum cap. 6. §. 3. p. 80 sqq. et W. Kenneti, Episcopi olim Petroburgensis, Parochial Antiquities.

XXIV. *Monachos* [39], antequam sacris Ordinibus initiati, Laicos appellant tum Synodi tum Patres, vt notauit H. Noris somnio XXVIII. Francisci Macedo, M. Antonius de Dominis II. 12. de Rep. Eccles. Alteserra VII. 2. Asceticon. Franciscus Hallier libris de hierarchia Ecclesiastica, et Iosephus Vicecomes lib. 1. de ritibus Missae cap. 3 sq. vbi iam ab A. C. 495. Clericis [40] accensitos remque sacram peregisse probat. Igitur a Geruasio in vita S. Martini praeter rem scriptum est eos a Cleri functionibus et Ecclesiasticis dignitatibus exclusos fuisse, quod facile refellit P. Badierius Monachus Benedictinus in libro Gallice edito de sanctitate status Monastici, Paris. A. 1700. Clericis etiam praeferuntur Monachi ab Abbone Floriacensi in Apologetico p. 397. *Clericorum ordo inter Laicos et Monachos medius, quantum est superior inferiore, tantum inferior superiore.* Mox pag. 398. notat ex Monachis Clericos ordinari, et ex Clericis Monachos fieri. Non ab re igitur fuerit de illis etiam hoc loco pauca quaedam subiungere. Ac per tria quidem prima a Christo nato saecula nullos Monachos in Ecclesia Christiana fuisse non diffitetur Elias du Pin in Biblioth. Scriptorum Eccles. in Append. ad tom. 6. p. 25. Apostolorum certe temporibus ne vestigium quidem fuisse Monasticae vitae affirmat S. Chrysostomus Homil. 25. in Epist. ad Hebraeos. Quanquam enim Philo Therapeutas tanquam genus quoddam Monachorum videtur describere, tamen ex eo ipso Philone non de Christianis, sed de Iudaeis Essenis esse sermonem viri docti colligunt: Vide Epistolas Gallice Paris. 1612. de Therapeutis Philonis editas pag. 150 sq. 262 sq. Et quanquam Marcion Haereticus ab Epiphanio in Haeresi Marcionitarum μονάζων appellatur, hinc tamen Monachos primo iam saeculi secundi quadrante in Ecclesia fuisse nolim colligere cum Thoma Millesio in notis ad Cyrillum Hierosolymita-

 num

[39] Monachus, qui suo more viuit, caelebs. In catena ad Marcum p. 86. Laicis in coniugio viuentibus opponuntur ἐρημικοὶ et οἱ ἐν κοινοβίῳ μελανειμονοῦντες. Conf. Iac. Gothofredum ad Libanium pro templis p. 45.

[40] Petrus Diaconus IV. 78. chronici Casinensis: *A principio nascentis Ecclesiae duos ordines fuisse notissimum est, vnum qui laboraret in verbo et doctrina, alium qui orationi vocaret; vnum qui* actiue, *alium qui* contemplatiue *inseruiret*, Clericos et Monachos.

num pag. 60. quoniam vocabulo illo tantum ſolitaria vita [41] Marcionis notari potuit. Quarto autem poſt natum Chriſtum ſaeculo iam frequentes Monachi eſſe coeperunt, qui ducti ſanctimonia *Paulli Thebani*, Eremitarum primi, qui circa A. 251. deſertum intrauit anno aetatis vix decimoquinto, tum *S. Antonii*, cuius vitam Athanaſius ſcripſit quique vitam monaſticam amplexus eſt circa A. 270. et de quo conferatur Dieterici Reimboldi diſſertatio de Antonianis ſeu fratribus S. Antonii ſub praeſidio I. E. Kappii, Lipſiae 1737 habita; vel S. Amunis ſiue Ammonis primi conditoris coenobii in monte Nitriae circa A. C. 304. et Pachomii primi regulae monaſticae et monaſterii Tabennenſis conditoris circa A. C. 325. Horum exemplo vitam ſectati ſunt vel *Anachoretarum* (qui etiam Celliotae, Eremitae, ἐρημικοὶ, Aſcetae, Einſiedeler, ἔγκλειστοι [42], *incluſi*, de quibus Sirmondus ad Godfridi Vindocinenſis IV. 48. Epiſt. tom. 3. Opp. p. 385.) vel *Coenobitarum* ſiue *Synoditarum* et in commune viuentium in aliquo Monaſterio. Ne dicamus de *Sarabaitis* [43] ſiue *Remboth*, qui bini vel trini ſuo arbitratu viuebant, de quibus Hieronymus Epiſt. 22. ad Euſtachium; et Michael le Quien in prolegom. ad Damaſcen. p. VII. Et de *Stylitis* a Simone Stylita, medio ſaeculo V. de quo Allatius lib. de Simeonibus; Frider. Georg. Lautenſack ſingulari diſſertatione, Witteb. 1700 edita, et Vrbanus Godofr. Siberus in commentat. de ſanctis columnaribus, Lipſ. 1714 euulgata. Vide etiam de variis gradibus Aſcetarum, μοναζόντων, Monachorum, Eremitarum Suareſium ad S. Nili opera p. 680 ſq. Ioſephum Binghamum in originibus ſiue antiquitatibus eccleſiaſticis anglice editis, libro ſeptimo, vbi etiam de virginibus et viduis Eccleſiae Chriſtianae, D. Salomonem Deylingium in diſſ. de Aſcetis veterum, ſubiecta parti tertiae obſeruationum ſacrarum p. 441 ſq. Laur. Arrhenii ſpecimen academ. de Eremitis, Vpſaliae 1726. 8. editum. Abbatem Fleury in diſſ. praemiſſa tomo viceſimo Hiſtoriae Eccleſiaſticae gallice editae. Et librum Norimbergae 1725. folio hoc indice editum: *Eremitae primi, Anachoretae, ordinum religioſorum inſtitutores, propagatores, reformatores LXXX aeneis figuris excuſi, elogiis laudati.* Ab illo tempore non tantum numerus mona-

[41] Sic μοναχῶν vocabulo vſus Symmachus Pſalm. LXVIII. 6. δίδωσι μοναχοῖς οἰκεῖν οἰκίαν, vbi ſeptuaginta interpretes: κατοικίζει μονοτρόπους ἐν οἴκῳ, al. μονοζώους.

[42] De primis illis vitae eremiticae et monaſticae conditoribus accurate diſſerunt Tillemontius T. VII. memoriar. H. E. vbi etiam p. 531 et 532. de Euſebio Vercellenſi, a quo Canonici regulares, et Vir Summe Venerabilis Ioan. Georg. Walchius pag. 1664 ſq. H. E. N. T.

[43] Ex Bonifacii VIII. decreto monachis ac monialibus monaſterio ſine grauiſſima cauſſa egredi vetitum, quod vſque quaque obſeruatum etiamnum obſeruari optat Ioan. Baptiſta Thiers, libro *de la clôture des religieuſes*, A. 1681.

monachorum et monialium auctus eſt mirum in modum, ſed etiam diuerſae *regulae*, diuerſa inſtituta ac genera [44] vitae monaſticae in Oriente et Occidente excogitata. Vide codicem regularum editum a *Luca Holſtenio* Rom. 1661. 4. diſtributumque in partes tres, quarum priore habes regulas monachorum Orientis, S. Antonii Abbatis, S. Iſaiae Abbatis, SS. Patrum Serapionis, Macarii, Paphnutii et alterius Macarii Abbatis Nitrienſis (quam ediderat Petrus Rouerius S. I.) S. Pachomii, S. Orieſii, Incerti et S. Baſilii: in parte ſecunda regulas monachorum Occidentis, S. Benedicti Abbatis Caſinenſis, Incerti, SS. Paulli et Stephani Abbatum, S. Caeſarii Arelatenſis, S. Aurelii Arelatenſis, S. Ferreoli Vcetienſis, S. Columbani Abbatis monaſterii Turnatenſis, S. Iſidori Hiſpalenſis, S. Fructuoſi Braccarenſis, Regulam Magiſtri, et Grimlaici regulam ſolitariorum. Parte tertia regulas virginibus obſeruandas S. Auguſtini, S. Caeſarii et Aureliani Arelatenſium, S. Donati Veſontini, alterius cuiusdam Patris et S. Leandri Hiſpalenſis, atque B. Aelredi Abbatis Rieuallenſis, ſubiuncta adhortationum ad monachos et virgines appendice. Exſtant etiam Hugonis Menardi notae ad concordiam regularum S. Benedicti, Abbatis Anianenſis. Pariſ. 1638. 4. Petrum quoque Rouerium S. I. editioni codicis regularum monaſticarum inſudaſſe teſtatur Sirmondus tom. 4. operum p. 686. S. Hieronymi regulam monachorum e ſcriptis eius collectam per Lupum de Olivueto habes tomo V. operum S. Hieronymi pag. 343. edit. Ioan. Marcianaei.

XXV. Quum ita pro ſuo quique genio et captu viuerent et ſectatores ſuos haberent, non mirum plures etiam ordines monachorum et monialium ortos fuiſſe, quorum numerus auctus praecipue per ſaeculum XIII et XIV. Illorum ſingulorum notitiam dare, integrorum voluminum opus; qualia ſunt *Philippi Bonanni* S. I. catalogus ordinum religioſorum, italice et latine vulgatus Rom. 1706. 4. et germanice Norimberg. 1711. 8. vel *Hermantii* (diuerſi ab eo qui vitas Athanaſii, Baſilii et aliorum condidit) hiſtoria ordinum religioſorum et congregationum regularium et ſaecularium Eccleſiae, Pariſ. 1710. 12. quatuor voluminibus, gallice. Paulli Morigii *Iſtoria de' perſonaggi illuſtri religioſi, diuiſa in V libri, et Iſtoria dell' origine di tutte le religioni, che ſono ſtato al mondo in tre libri.* 1569. Syluestri Maurolyci *Mare Oceano di tutte le religioni. Meſſina* 1613. fol. Petri Creſcentii *Trouppes Ro-*

[44] Quadruplex fuit vitae monaſticae prorſus ſingularis ſpecies, medio aeuo aut noviter introducta, aut, quum iam antea vſitata eſſet, valde amplificata, quae *religionis quadratae* nomine inſigniretur; quam accurate expoſuit Chriſt. Gottl. Ioecherus in commentatione de Religione quadrata, Lipſiae 1741. in lucem emiſſa.

Romaines, ou milices Ecclesiastiques, et religions militaires et claustrales. 1648. *Hippolyti Helioti* (cuius censura de Hermantii opere memoratur in Ephemeridibus Parisiensibus Anni 1711. mense Martio pag. 335. edition. Amstelodamensis) Historia ordinum religiosorum, quae gallice Parisiis 1714-1719. tomis octo in forma quadripartita edita est; et nuper germanice versa prodiit Lips. 1753 sqq. octo itidem tomis in forma quadripartita. *Histoire du Clergé seculier et regulier.* Amstelod. 1716. Voll. 4. in 12. *Gregorii Riuii* (*Georg. Burc. Lauterbachii*) monastica historia Occidentis. Lips. 1737. 8. Quae Berolini 1751. 8. Voll. 7. gallico sermone euulgata est historia monastica satirae potius, quam historiae nomen meretur. Praeterea ordines Monachorum persequitur *Franciscus Modius* in libro de ordinum Ecclesiasticorum origine, progressu et vestitus ratione. Francof. 1585. 4. *Ioannes Creccelius* de origine et fundatione monasteriorum, Francof. 1614. 4. et Michael Geddesius Anglus in tractatibus miscellaneis patria lingua editis tom. III. diss. V. Lond. 1706. 8. Iampridem quoque et gallice Amstel. 1688. 1695 et germanice A. 1692. 8. Augustae Vindelicor. prodiit historia ordinum religiosorum, **kurze und gründliche Historien vom Ursprung der geistlichen Orden, der Mönche und Klosterjungfrauen, nebst beigefügter Vorstellung der Ordenshabite.** A Bonanno ordines monachorum referuntur CXL. et monialium CVIII. His iungendus denique est *B. Lutherus* tom. 3. Opp. edit. Altenburg. p. 381 sq. D. *Ioachimi Hildebrandi* liber de Religiosis eorumque ordinibus, Helmst. 1701. 4. Praeterea de rebus et antiquitatibus monasticis videnda *Daldini Alteserrae* Ascetica siue origines monasticae libris X. tum *Claudius Delleus* in antiquitatibus status monastici et religiosi, editis gallice A. 1699. *Ioan. Creccelius* de origine et fundatione ordinum monasticorum, Francof. 1614. 4. *Matthaei Galeni* origines monasticae, Dillingae 1563. 4. *Prosperi Stellartii* chronologia monastica, Duaci 1627. 4. De studiis monasticis eximius Io. Mabillonii liber e gallico versus latine etiam lucem vidit interprete Vdalrico Staudigleo, Campoduni 1708. 8. quo in opere probat monachos perinde vt viros ecclesiasticos neutiquam dedecentia aut illis indigna esse bonarum litterarum, sacrarum praecipue studia. Quanquam enim Mabillonii sententiam infringere studuerunt Armandus Ioannes Bouthillier, Abbas Trappensis et I. Carrelius; tamen constat per multa saecula litteras alibi fere exulantes, in monasteriis hinc inde inuenisse perfugium, et monasteria passim fuisse scholarum loco in quo adolescentes erudirentur, (vti Hildebertus Cenomanensis p. 285 edit. nouae scholares iungit claustralibus,) quum alios longe lateque studiorum vel odium vel certe ignoratio occupasset. Confer Iacobi Goetten lib. 2. obseruationum cap. 4. Similiter certum est monachos olim labore ho-

nesto

nesto [45] vel opificio vitam tolerasse, neque per otium consumsisse quae alii Christiani sudore multo comparassent. Confer Alteserram lib. V. Asceticon. c. 8 sq. et Gundlingium ad Eustratii delineationem Ecclesiae Graecae p. 21 sq. Monachis praesunt Abbates, siue Archimandritae, Monialibus Abbatissae. Explicatio historica caerimoniarum benedictionis Abbatissae (quales describuntur in Pontificali Romano) inserta est memoriis litterariis Treuoltinis A. 1708. p. 1531 sq. auctore Claudio de Vert. id. p. 1336. Sed ad singula monastica instituta descendere non est nostri instituti, de quibus post *Ioannem Cassianum* aliosque, *Edmundus Martene* in praeclaro opere de antiquis monachorum ritibus, distincto in libros V. editoque Lugd. 1690. 4. atque in commentario historico ad regulam S. Benedicti, eodem anno vulgato Paris. in 4. *Ioannes Mabillonius* in praefatione ad Acta Sanctorum ordinis S. Benedicti, saecul. I. p. 7-11. et *Ludov. Anton. Muratorius* antiquit. Ital. medii aeui T. V. p. 361 sqq. *Canonicorum* in Ecclesiis cathedralibus collegia originem debent saeculo VII. regulamque primum accepere tempore Ludouici Pii Imp. vt notauit Baluzius ad Lupum Ferrariensem p. 372 sq. Confer M. Antonium de Dominis II. 9. Gabrielis Pennoti historiam Canonicorum regularium, quos non ab Apostolorum tempore, vt ille, sed ab A. 1039 repetit Antonius Pagi in critica Baroniana, et Raymundi Chaponelli Canonici Regularis S. Augustini et Prioris S. Eligii historiam Canonicorum quae sine nomine auctoris prodiit gallice Parisiis 1699. 12. et recensetur in actis Erud. tom. 3. supplementi p. 355. In eo autem quod Chaponellus contendit Clericos et Canonicos ante saeculum XII. nihil proprii possedisse, refellitur ab Ludouico Hugone Ord. Praemonstratensis monacho in censura historiae Canonicorum, *Critique de l'Histoire des Chanoines*, Luxemburg. 1700. 8. De vita communi Clericorum nihil proprii possidentium conferatur *Pompeius Sarnelli* in libro Italice edito Romae 1688. 4. qui inscribitur, *il Clero seculare nel suo splendore;* in cuius capite 17. is contendit, Clericos imitatos esse communionem bonorum, quae fuerit inter Apo-

[45] S. Maximus ad Dionysium T. 1. p. 395. *Σημείωσαι ὅτι πολλὰ κωλύεται ὁ Μοναχὸς ποιεῖν, ὧν οἱ λαικοὶ τὴν ἐπιτροπὴν καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν, οἷον ὁ γάμος, καὶ τὸ στρατείας ἢ ἐμπορίας ὁμιλεῖν, και ἑτέροις ἐν οἷς ὁ λαικὸς ου καταϰρίνεται.* ***Nota, multa monachis esse prohibita quorum facultas et potestas laicis est, vt nuptias, militiam et commercia frequentare, et similia, quae in laico non damnantur.*** Theophilus Raynaudus, S. I. sub nomine *Renati a Ville* scripsit librum, cui titulum fecit *Hipparchum*, dicauitque Vrbano VIII. atque in eo ostendit, monachum non decere exercere commercia. Idem liber gallice e latino versus A. 1714. Amstelodami in forma octopartita prodiit, sub titulo: *le Moine marchand*, ou Traité contre le commerce des religieux. De negotiatione Clericis interdicta vide Ferd. Mendozam ad concil. Illiberitanum T. 1. Labbei p. 1156 sq. et de vsuris interdictis pag. 1161.

Apoſtolos; aſt monachos imitatores fuiſſe primorum Chriſtianorum laicorum. Omittimus alia quae videri poſſunt apud Caſparem Thurmannum in Bibliotheca Canonicorum. Halae Magdeburg. 1700. 4. De *ordinibus equeſtribus* ſiue cruciatis et religioſis, ſiue ſaecularibus atque militaribus videndi ſcriptores laudati in actis Eruditorum tom. 2. ſupplementi p. 498 et 502. et a Chriſtiano Gryphio τῷ μακαρίτῃ in limine libri editi germanice anno 1709. 8. kurzer Entwurf der geiſt: und weltlichen Ritterorden, quibus addendi Hermantius ſupra memoratus in hiſtoria ordinum militarium, Rothomagi anno 1698. 8. et eorundem ordinum deſcriptio [46] lingua ſlauonica ſiue ruſſica, additis (ad Belgicae editionis exemplum [47] quam anno 1697. 8. Amſtelodami dedit Adrianus Schoenbeckius) iconibus in aes inciſis inſignium, veſtium et ornamentorum, quibus equites ordinum CXIII vtuntur. Aegidius Andr. de la Roque in libro de origine nominum et cognominum, gallice vulgato Pariſ. 1681. 12. Petrus Lagerloef in diſquiſitione de ordinibus equeſtribus, Holmiae 1696. Philippus Reinhardus Vitriarius de equitibus et ordinibus equeſtribus Lugd. Batav. 1707. Ioan. Chriſtophorus Becmannus in notitia dignitatum illuſtrium diſſ. XIX. ſq. Franciſci Menenii deliciae equeſtrium ſiue militarium ordinum, inſertae Gualteri chronico chronicorum eccleſiaſtico, tomo 2. p. 46 ſqq. Honoratus de S. Maria in *diſſertations hiſtoriques et critiques ſur la chevallerie ancienne et moderne.* Pariſ. 1718. 4. et *Hiſtoire des ordres militaires ou des chevaliers, des milices, ſeculieres et Regulieres de l'un et de l'autre ſexe, qui ont etablies jusqu' à preſent*, quae ex Iuſtiniano, Bonanno, Hermantio, Schonebeckio, Helioto, et Honorato de S. Maria congeſta, et praemiſſa Iacobi Baſnagii diſſ. de duellis edita eſt Amſtelod. 1721. 8. quatuor voluminibus. Vincentius Coronelli tomo XIX. Lexici vaegrandis vniuerſalis, edi coepti Venetiis lingua italica, vbi ſub voce *Cauaglieri* comparet non ſine auctario *Bernardi Iuſtiniani*, Veneti, hiſtoria chronologica ordinum equeſtrium, edita in lucem Venet. 1670. atque auctior 1692. fol. Idem, quem paullo ante laudauimus, *Philippus Bonanni*, S. I. etiam ordinum equeſtrium centum et quinquaginta imagines atque deſcriptionem Clementi XI. Pontifici Maximo obtulit, Romae anno 1713.

[46] Acta Erud. Tom. 3. ſupplem. p. 534. et A. 1714. p. 487.

[47] Titulus Belgicae editionis eſt: *Hiſtorie van alle Ridderlyke en Krygs-Orders, haar Dragten, Wapen, en Zintecken, in t' Koper geſneden door Adrian Schoonebeck.*

CA-

CAPVT XIV.

Scriptores de Republica ac Magistratibus Hebraeorum, Graecorum, et Romanorum.

De Republica Hebraeorum. 1. *Synedrio magno.* 2. *Iure Regio.* 3. *Aechmalotarchis etc.* 4. *De Politica Aegyptiorum.* 5. *Graecorum Respublicae.* 6. *Atheniensium et Lacedaemoniorum.* 7. *De Corpore Achaico et Aetolico.* 8. *De Rep. et Magistratibus Romanorum.* 9, 10, 11, 12. *Inauguratio, Insignia, Tituli.* 13. *Ordines in Rep. Nobilitas, Ius Ciuitatis etc.* 14. *Notitia Dignitatum vtriusque Imperii.* 15. *De Rebuspublicis commentitiis.* 16.

I.

Hebraeorum Rempublicam singulari quadam regiminis forma, quam *Theocratiam* vocat Iosephus IV. 8. Antiquit. et lib. 2. contra Apionem, p. 1071 administratam fuisse, tempore Mosis, Iosuae et Iudicum, licet Moses Devt. XXXIII. 5. et Iudices Iudic. IX. 6. XVII. 6. XVIII. 1. Reges appellentur, antequam in externae monarchiae formam [1] sub Saulo mutaretur, ostendit D. *Adamus Rechenbergius* in diss. de ficta Hebraeorum ante Regem Saulum monarchia ciuili, Lipsiae 1687. tom. 1. dissertat. historico-politic. p. 336 sq. contra *Seldenum* II. 2. de Synedr. *Nicolaum Apati* in vita triumphante ciuili. Amstelod. 1688. 8. et *Adr. Houssinum*, qui ante Saulis tempora monarchiam in republica Iudaica obtinuisse singulari libello probare conatus est, Lugd. Batav. 1685. 12. impugnato etiam a *Sam. Puffendorffio* in appendice ad librum de habitu religionis Christianae. Cum hac Theocratia non nisi temere aliquis contulerit Διοκρατείαν Atheniensium, aut Remp. Panarensem et vniuersorum Panchaiae insulae incolarum, caussas maioris momenti ad Sacerdotes referentem, de qua Diodorus Siculus V. pag. 220. 221. vel quod Iulius Caesar apud Dionem Cassium recusat Diadema, mittitque in Capitolium, dictitans quod Iupiter solus sit Romanorum Rex. Ceterum de

[1] Etiam sub regibus adhuc durasse Theocratiam contendit Dartisius in singulari dissertatione Gallice edita in volumine, quod inscribitur, *Recueil de trois ecrits importans à la religion.* Hagae 1714. 8. Theocratiae insignia specialia Deo tributa, thronum, sedem, currum, sceptrum, librum, arma, exercitus, etc. illustrat Ioan. Christo. Becmannus in dissert. de Anthropopathia actionum humanarum. c. 2. Franc. ad Viadr. 1715. Ioann. Henr. Hottingerus lib. 1. Smegmatis orientalis p. 205. obseruat in V. T. historia species quatuor administrationis, 1) oeconomicam ante Mosen. 2) theocraticam, 3) monarchicam, 4) aristocraticam.

Theocratia Iudaica agentes praeterea consuli possunt Ioan. Wandalinus lib. 3. de iure regio cap. 2 sq. et quae praeter Io. Marshamum pag. 226 sq. Canonis chronici, et Ioannem Spencerum lib. 1. de legibus Hebraeorum 111. 300 sq. Herm. Witsius oratione de Theocratia Israelitarum, quae in eius Miscellaneis et ante Th. Godwini Mosen et Aaronem, latine in Belgio et Bremae recusum exstat. Melchior item Leydeckerus de Rep. Hebr. lib. V. c. 1. Io. Iacobus Schudt prolegomenis ad vitam Iephthae, nec non in compendio historiae Iudaicae ad Iustini XXXVI. 2. Francof. 1700. 8. Auctor dissertationis de Theocratia Israelis [2], editae, vt probet Christum semper Principem gentis Iudaicae peculiariter fuisse ab exitu ex Aegypto vsque ad destructionem templi secundi. Salomo Deylingius in dissertatione de Israele Iehouae Dominio ad Ps. XIV. 2. Lips. 1723. Ioannes Fidalcke in dissertatione de Theocratia Iudaeorum. ibid. 1728. et Henricus Hulsius in dissertatione de Iehouah Deo, rege ac duce militari Israelis, quae prima est in Eius commentario in Israelis prisci praerogatiuas ac bona. Lugd. Batav. 1713. 4. euulgato. Henningi Bernh. Witteri liber editus Hildesiae 1711. 4. qui inscribitur, *Iura Israelitarum in terram Palaestinam*, est plenus paradoxis commentarius in Genesin. Ad eum obseruationes quasdam edidit Ioan. Hermannus ab Elswig. Witteb. 1712. 4. Iudaeorum populum in Aegypto atque Aegyptiorum tyrannide liberatum adeo stupidum et incultum haud fuisse, vti a viris quibusdam doctis arguitur, declarat Edmundus Dickinson in physica veteri et vera c. XIX. et D. Salomo Deylingius oratione de Israelitarum ingenio, ad calcem partis 1. obseruationum sacrarum, Lips. 1708. 4. De adolescentia Reipublicae Israelitarum sub temporibus Iudicum, hisque proximis, exstat D. *Gustaui Georgii Zeltneri* liber editus Norimbergae 1696. 8. ad 1. Regg. VI. et Act. XIII. 20. et *Daniel Guil. Molleri* de XII Iudicibus exercitatio, Altdorfii 1709. Praeterea notissimi sunt de Republica Hebraeorum libri praeclare scripti a Cornelio Bonauentura Bertramo, Carolo Sigonio, Ioanne Stephano Menochio, aliisque. *Bertrami* liber de Republica Hebraeorum, Theodoro Bezae inscriptus, lucem adspexit primum Geneuae 1574. 8. deinde notis illustratus a *Constantino l'Empereur* Lugd. Batav. 1641. ab eoque tempore cum huius viri docti notis recusus inter criticos sacros Anglos, Londini primum deinde Amstelodami, tum Francofurti vulgatos, tomo VIII. Ioannis Nicolai annotationes in laudatum Bertrami libellum nunc primum edidit Sigeb. Hauercampus Lugduni Batav. 1740. 8. *Caroli Sigonii* libri III. de Republica Hebraeorum lucem primo adspexerunt Bononiae 1582. 4. deinde saepius prelis iterum subiecti tum seorsim, tum aliis iuncti scriptis ab eodem Sigonio compositis. Denique cum

[2] Journal literaire, Tom. 3. p. 473. Hagae Comit. A. 1714. 8.

cum notis siue collectaneis *Ioannis Nicolai* Helmst. 1685. 4. iisque longe auctioribus Lugd. Batav. 1701. 4. *Ioannis* quoque *Braunii* viri clarissimi notas ineditas in Sigonium memorari video in Actis Eruditorum A. 1702. pag. 64. *Petri Cunaei* libri III. de Republica Hebraeorum Lugd. Batav. 1632. et saepe postea excusi, criticisque Anglis itidem inserti sunt, hinc in Belgicam linguam conuersi, suppletique ac continuati a *H. W. Goerée* Amst. 1685. et in Gallicam 1705. 8. 3 Vol. Nec minus latine iterum editi cum notis *Ioannis Nicolai.* Lugd. Batav. 1703. 4. *Ioannis Stephani Menochii* opus de Republica Hebraeorum, omnis generis antiquitates hebraicas simul attingens, prodiit Parisiis 1648. 1651. fol. *Hermanni Conringii* de Republica Hebraeorum dissertatio Helmstadii separatim primum, deinde cum eius libro de Numis hebraicis edita et nouissime a Thoma Crenio inserta fasciculo 2 opusculorum ad historiam et philologiam spectantium. *Ioachimi Ludouici Reimeri* de Republica Hebraeorum libellus perbreuis vulgatus Hafn. 1657. 12. et Altenb. 1671. 12. *Edonis Hilderici*, Frisii, oratio de Politia et Hierarchia populi Iudaici, Altdorfii edita. *Melchioris Leideckeri* Theologi Traiectini libri XII. de Republica Hebraeorum, Vltraiecti 1704. fol. atque de vario Reipubl. Hebraeorum statu libri IX. Amstel. 1710. fol. *Ioannis* quoque *Conradi Danhaueri* Politia hebraea per varias aetates succincte descripta huc spectat, post auctorem iam pridem defunctum a Rev. D. Ioan. Andr. Schmidio vulgata Helmst. 1700. 4. et pridem commendata a Wilhelmo Ernesto Tenzelio in dialogis vernaculis A. 1690. pag. 369. *Sebastiani Castalionis* Respublica Iudaica ex Iosepho excerpta et separatim edita est Helmstadii 1616. 8. et nuper adiecta nouissimae editioni versionis latinae Bibliorum Castalionis Lipsiae 1697. fol. D. *Ioannis Wandalini* de iure regio opus in 3 libros distinctum et Hafniae editum 1663. 1664. 1667. 4. liber tertius praecipue hoc loco non praetereundus, in quo de Republica Hebraeorum qualis praesertim sub regibus fuit, fuse agitur. Videnda etiam *Antonii Probi* dissertatio de monarchia regni Israelis a Thoma Crenio subiuncta elenchis Iudaicis Christophori Heluici, recusis Lugd. Batav. 1702. 8. quibus addes Ioannis Francisci Buddei introductionem in philosophiam Hebraeorum pag. 400 sq. et Ioannem Seldenum lib. 1. de Synedriis capite vltimo. *Georgii Wendii* de Republica Hebraeorum disquisitiones theologico-politicas octo, Gedani 1696 et 1697. 4. quarum *prima* est de regimine Patriarcho, *secunda* de regimine Nimrodico, *tertia* de regimine Hegemonico, *quarta* de regimine Heroico, *quinta* de regimine Monarchico, *sexta* de regimine dubio in Aegypto, *septima* de regimine dubio in captiuitate et post captiuitatem Assyriaco-Babylonicam, et *octaua* de regimine ablato, siue de anarchia Iudaeorum hodierna. Marchionis *de S. Philippo* Monarchia Hebraeo-

braeorum Gallice Hagae Comitum 1727. 12. 2 Voll. excusam. *Ioannis Eenbergii* dissertationem de varia forma regiminis in populo Iudaico. Vpsal. 1708. 8. euulgatam et *Henrici Benzelii* dissertationem de forma Reipublicae Iudaicae, in dissertationibus Eius Academicis Vol. 2. pag. 65 sqq. Notitiam suam Reipublicae Hebraeorum, sed adhuc ineditam memorat Philippus Iacobus Hartmannus in libro de rebus gestis Christianorum sub Apostolis pag. 60. Nicolaus quoque Hertius, ICtus praeclarus Giessensis anno 1710 extinctus editioni parauit tractatum de Republica Hebraeorum post Babylonicam, qui fato eius inopino interceptus est.

II. De LXX. Senioribus per Mosem constitutis videndi interpretes ad Exod. XXIV. Grotius ad Matth. V. 22. Bertramus cap. 5. 6. de Republica Hebraica. Constantinus l'Empereur in notis ad cap. XI. Bertrami, vbi Synedrium Ecclesiasticum ex Scribis et Sacerdotibus constans, a Synedrio politico Seniorum populi probe distinguendum monet. Confer interpretes ad Num. XI. 14. Actor. V. 21. Chiliarchis, Centurionibus, Pentecontarchis et Decurionibus, qui a Mose constituti memorantur Exod. XIIX. 25. Devt. I. 15. Iosephus III. 4. Antiqu. addit Myriarchos, Pentecosiarchos, Triacontarchos, Icosiarchos. Sed de vniuerso hoc argumento circa Synedria et praefecturas iuridicas veterum Hebraeorum, extat opus eruditissimum *Ioannis Seldeni*, in III libros distributum quorum primus Londini 1650. secundus ibid. 1653. tertius, (qui per fata auctoris 1654 exstincti imperfectus est relictus,) ibid. 1655 prodiit: deinde vno volumine recusum Amst. 1679. 4. Francof. 1697. 4. Francof. ad Viadr. 1734. 4. cum praefat. Ioan. Gottl. Heineccii. Praeterea videndus *Io. Cocceius* ad titulum thalmudicum Sanhedrin, siue de Synedrio, editum seorsim primum, sub nomine *Ioannis Koch Amst.* 1629. 4. deinde inter opera Coccei iam triplici vice iunctim edita tomo VII. et inter tractatus Mischnicos a Guilielmo Surenhusio illustratos cuius videnda etiam praefatio ad tomum IV. *Rich. Montacutius* in apparatu ad origines Ecclesiasticas p. 236 sq. (Analect. p. 228 sq.) *Petrus de Marca* lib. 2. cap. 5. de concordia Sacerdotii et Imperii. *Ioannes Leusdenius* pag. 317. Philologi hebraeomixti. *Samuel Bucherus* in dissertat. de synedrio magno, pag. 1 sqq. Eiusdem antiquitatum passionalium. Blasius Vgolinus ad Relandi antiqq. Hebr. P. II. cap. 7. tomo II. thesauri antiquit. Hebr. pag. 680 sqq. Tum Henricus Benzelius, Andreas Boberg, Ioannes Ernestus Bornitius, Olauus Celsius, Ioannes Iacobus Freislebenius, Ioannes Frischmuthus, Dan. Heinrici, Ioannes Georgius Carthausius, Christianus Ludouici, Ioannes Marckius, Gustauus Peringerus, Isaacus Pihlmannus, Laurentius Quist, Carol. Schulten, et Ioannes Vorstius

in

in dissertationibus de Synedriis Hebraeorum: D. Io. Benedictus Carpzouius in notis ad Schikardi ius regium Hebraeorum p. 9 sq. vbi inter alia eiusdem Schikardi opus de synedriis morte praeuentum dolet, Ioannes quoque Henricus Otto historiae Doctorum Mischnicorum, Oxon. 1673. 12. et Amstelodami 1698. 8. editae adiunxit recensionem Praesidum et Vicepraesidum synedrii M. Controuersiam illam: *Num ab antiquo, ac inde a Mosis et Iudicum temporibus, synedrium magnum obtinuerit*, accurate discussit Eruditiss. Io. Gottl. Carpzouius in annotationibus ad Goodwinum p. 572 sqq. ostendens, Mosen, diuinis auspiciis, concilium eiusmodi LXX. senatorum instituisse: remque ipsam, etsi illa synedrii forma, quam Talmudistae describant, nec ab incunabulis eius obtinuerit, nec per omnium saeculorum tractatum obseruata fuerit, vel ob insignes externi habitus diuersitates, vel ob hiatus nonnullos, e medio tolli et negari non posse. Consessum synedrii in sigmatis, siue hemicycli formam, ita vt Principis locus esset in medio, et collegarum reliquorum a dextra ac sinistra eius, ex Rabbinorum sententia describit Ioan. Saubertus in palaestra dissertationum pag. 287. 288. Valent. Ern. Loescherus XIV. 3. Decimar. Euangelicarum T. 3. p. 133 sqq. vbi icon aere descripta exhibetur ex Herm. Witsii T. 1. Misc. sacr. lib. 2. diss. 3. pag. 519 sqq. Parum digna esse fide quae de continuatione synedrii Mosaici eiusque per omne tempus sub Iudicibus Regibus et sub templo secundo auctoritate traduntur, idque instauratum demum videri temporibus Seleucidarum contendit V. C. *Ioan. Clericus* in dissertatione de LXXII. virorum in Republica populi Hebraei Synedrio, quam commentario in libros V. T. historicos subiunxit: Et pridem in eandem sententiam plura disputauerat in iudiciis Theologorum Hollandiae de hist. critica V. T. Epistola X. eorumque iudiciorum defensione Epist. V. Videri tamen etiam possunt quae aduersus Clericum scripsit Richardus Simon. De Nasi, siue Principe et Directore synedrii magni Hebraeorum conferatur Io. Georg. Meuschenii commentatio, Coburgi 1724 edita, et recusa in Eius Nouo Testamento ex Talmude illustrato p. 1184 sqq. et Christoph. Kretzschmari commentatio Dresdae 1738 euulgata. Quod Iudaei tradunt, assessores Synedrii M. septuaginta linguarum debuisse esse peritos, non proprio, sed metaphorico sensu esse accipiendum ostendit Vir Acutissimus, Collega mihi coniunctissimus, Hermannus Samuel Reimarus in dissertatione de Assessoribus Synedrii M. septuaginta linguarum peritis, Hamburgi 1751 edita, contendens, nihil aliud velle Talmudicos, quam vt Assessores synedrii artem calleant, multiplicem sensum ex singulis sacrorum dictis eruendi. De potestate Synedrii M. tempore Romanorum consulantur scriptores quos laudarunt I. C. Wolfius Vol. 1. Curar. critic. et philolog. in N. T. pag. 965. et Petrus

Zor-

Zornius in Historia fisci iudaici p. 214 sqq. Quibus addantur Nathan. Lardner P. I. lib. I. c. 2. fidei historiae euangelicae, p. 49. interpretat. latinae cura eiusdem Wolfii enulgatae Ioan. Phil. Barattierius in dissertat. de auctoritate Iudaeorum sigillatim in Iudaea ante captiuitatem Babylonicam, tomo II. interpretationis latinae itinerarii Beniam. Turdulensis, p. 88 sqq. Conr. Ikenius in dissert. de iure vitae et necis tempore mortis Seruatoris apud Iudaeos non amplius superstite. Bremae 1740. 4. S. I. Baumgarten nota 310. ad T. IV. Historiae vniuersalis p. 310. et Chr. Guil. Franc. Walchius in dissertatione de Felicae Iudaeae Procuratore, Ienae 1747. 4. edita, in qua §. IX. pag. 24. probat, tempore mortis Christi ius vitae et necis Iudaeis fuisse ademtum. Quam sententiam quoque tuetur Iac. Doitsma in oratione, qua negatur, Iudaeos tempore passionis Dominicae merum habuisse imperium. De minoribus iudiciis Iudaeorum annotant nonnulla interpretes eruditi ad Matth. V. 22. Adde Seldenum de Synedriis lib. II. cap. 5. pag. 643 sqq. Ioannem Lundium in den jüdischen Heiligthümern pag. 549 sq. ed. Wolfii. I. G. Carpzouium ad Goodwinum pag. 564. Seniores populi siue Senatores Synedrii M. a Senioribus Vrbium distinctos obseruat praeter Constantinum l'Empereur supra laudatum Grotius ad Matth. V. p. 83. ad Matth. XXVI. 47. et Lucae XIX. vlt. De *Phylarchis* apud Iudaeos videndi interpretes ad librum Numerorum cap. I. Grotius et Hammondus ad Matth. XIX. 28. De *Principibus familiarum* agit etiam Ioan. Seldenus in libro de successione apud Hebraeos in bona defunctorum, qui post editionem Londinensem 1636. fol. prodiit Lugd. Batav. 1636. 8. et Francof. ad Oderam 1673. 4.

III. Quum Israelitae aliorum populorum orientalium exemplo Regem a Deo flagitassent, Samuel Propheta iubetur iis proponere *Mischpat hammelech*, ius regis, siue vt Scaliger Epist. XV. transfert *modum Regis* I Sam. IIX. 11 sq. Vtrum enim eo in loco describatur ius Regis, quale illud voluerit et probauerit Deus O. M. an potius modus agendi, quo inclementius et incircumscripta potestate vti solebant Reges plerique Orientis, et qualem adeo imitaturi etiam essent Reges Israelis, fuse et magna animorum contentione disputatur a variis scriptoribus. [3] Posteriorem sententiam scopo Samuelis, vt videtur, congruentiorem amplectuntur Iosephus, tum Maimonides, Abarbanel et alii Iudaei: e Christianis Clemens Alexandrinus, Cyprianus, Gregorius M. Sulpitius Seuerus, Beda aliique quam plurimi, allegati a Io. Wandalino lib. 2. de iure regio c. 2. Leydeckerus de Republ. Hebraeor. pag. 432. Gisb. Voetius tom. IV. dissert. select. p. 214. Ioan. Miltonus in defensione po-

[3] Diuersas interpretum sententias exhibet Io. Christoph. Wolfius B. H. Vol. II. p. 225.

populi Anglicani contra Salmasium, Algernonius Sidneyus de regimine, (qui liber ex Anglico Gallice versus Hagae Comitum 1702 prodiit) et Monarchomachi communiter. Prior sententia praeplacet non modo Machiauellistis vniuersis, sed etiam aliis praeclaris viris et scripturae interpretibus. Vide Ioannem Wandalinum lib. 1. de iure regio c. 3 sq. et ab eo laudatos, quibus addes Sam. Puffendorfium in analectis politicis pag. 68 sq. D. Carpzouium τὸν μακαρίτην in limine notarum ad *Guil. Schickardum* de iure regio ex sacris litteris et scriptoribus hebraicis illustrato, editoque primum Tubing. 1621. 4. et cum Carpzouii notis recuso Lips. 1674. 4. Frider. Vlricum Pestelium in vindiciis iuris regii, Rintelii A. 1725. 4. editis, et *Eberhardi Rudolphi Rethii* bonum principem in Hebraeorum regibus repraesentatum. Vlmae 1684. In hanc sententiam multis quoque disputat Claudius Salmasius in defensione regia toties recusa. Vide et D. Calouii Biblia illustrata ad 1 Sam. VIII. Marshami Canonem Chronicum pag. 238 sq. De regibus Hebaeorum eorumque iuribus, *Maimonidis* librum latine a se versum separatim cum notis edidit Melchior Leydeckerus Roterod. 1699. 8. atque iterum inseruit lib. 7. de Repub. Hebr. c. 4. p. 232 sq. et c. 13. p. 485 sq. Vide sis etiam Frischmuthi diss. de rege eligendo et deponendo. Ienae 1653. 4. et Petrum Petitum p. 7. diatribae de iure edictis Principum Ecclesiae quaesito et annis non vindicato, vbi Regem Synedrii iudicio subiectum fuisse negat, qui refellitur a Benedicto Bacchino p. 117 sq. de Ecclesiae Hierarchiae origine. Vide tamen quae pro Petiti sententia Casaubonus XIII. ad Baronium, Seldenus III. 9. de Synedriis et Salmasius c. 2. defensionis regiae attulerunt. Iudicum a regibus differentiam succincte explicare instituit Bailletus in Vitis Sanctorum Vet. Test. vbi Iudicum vitas expositurus negat eos perinde vt reges potuisse nouas ferre leges, noua imponere tributa. Nec sceptrum gestasse nec diadema, neque cinctos fuisse satellitio custodibusque corporis. Neque vnctione sacra fuisse inauguratos, neque haereditariam dignitatem ad filios transmisisse, neque absoluto vsos imperio in populum, sed exercitum duxisse et libertatem populi aduersus hostes asseruisse, iuraque ei dixisse. Addatur Abarbanelis diss. de iudicum et Regum conuenientia et differentia, quam Buxtorfius dissertationibus Philologicotheol. p. 450 inseruit. Primus post liberationem a captiuitate Babylonica A. CCCCXXXI. diadema sibi imposuit Aristobulus, Ioannis Maccabaei filius teste Iosepho lib. 1. de bello iudaico cap. 3. Aristocratia restituta a Gabinio est, qui iudicia siue synodos quinque populo praefecit. Id. lib. 1. c. 6. De fori siue iudiciorum ratione in portis, erudita Ioan. Danielis Iacobi dissertatio lucem vidit Lipsiae A. 1714.

IV. De *Aechmalotarchis, Ethnarchisque* Iudaeorum, de *Patriarchis* et *Primatibus*, qui post captiuitatem fuere, consules praeter scriptores supra p. 643 et 644. laudatos *Samuelem Petitum* lib. 2. var. lectionum c. 10. et lib. 3. var. obseruationum c. 3. *Iacobum Godofredum* ad codicem Theodosianum de Iudaeis et Coelicolis, *Grotium* c. 10. de imperio summarum potestatum circa sacra pag. 272. *Iacobum Rhenferdum* differt. de Arabarcha vel Ethnarcha Iudaeorum, Franequ. 1702. et in eius operibus philologicis p. 584. *Iacobum Cuiacium* obseruationum lib. 8. cap. 37. *Simonem Bosium* ad lib. 2. Ep. 17. Cic. ad Attic. *Turnebum* Aduersar. XXVIII. 25. *Henricum Valesium* ad Euseb. H. E. L. II. C. 5. *Dionysium Godofredum* ad L. X. Cod. de Vectigalibus. *Eusebium Renaudotum* in annotationibus ad veterem relationem de itinere in Indiam Chinamque p. 331 sqq. *Ioan. Tob. Krebsium* obseruat. in N. T. e Iosepho p. 315 et 316. *Ioan. Gottl. Heynium* binis dissertationibus de Ethnarcha Aretae Arabum regis Paullo Apostolo insidiante. Witteb. 1755. et Celeb. *Ioan. Ern. Imm. Walchium* antiquit. Damascen. p. 28. Nobiles in republica Hebraea nulli nisi a dignitate officiorum. Vide Franc. Wokenii Bibliothecam p. 425 sqq. De ciue in republica Hebraeorum exstat dissertatio Bernhardi von Sanden. Regiomonti 1689 euulgata.

Iudaeis *Catholici* (קתוליקין) vocantur generales vicarii Pontificis maximi sub Sagane, vt e Maimonide praeter alios obseruatum Thomae Reinesio est Epist. ad Vorstium pag. 12. Adde Mishnam Surenhusii tom. 2. pag. 193. Qua ratione etiam Christianis in Asia et Africa Primates quidam Catholicorum nomine veniunt. Vide W. E. Tentzelii dialogos vernaculos anni 1691. p. 296 sq. vbi de Catholico Musulensi Babylonico, et Cangium in glossario, voce *Catholicus*. Sed et generales procuratores siue rationales redituum Imperatoris, dictos fuisse Catholicos notant Petauius ad Epist. 8. Iuliani, et Pearsonius ad symbolum Apost. p. 610. Sed vt ad Hebraeos redeamus, de *scribis politicis* mentio occurrit Actorum XIX. 35. cui loco addes vbi lubebit Marshamum p. 36. Canonis chronici, Drusium ad 1 Maccab. V. 42. Ezech. Spanhemium epistola secunda ad Andream Morellum, Ioannem Lomeierum parte dierum genialium diss. 9. et Antonium van Dale diss. V. de antiquitatibus ex marmoribus illustratis p. 425.

V. De Aegyptiorum politia agunt Herodotus, Strabo XVII libro, Diodorus Siculus: atque e recentioribus Athanasius Kircherus Tom. 1. Oedipi Aegyptiaci. Marshamus, Witsius, et in hist. vniuersali Bossuetus etc. Iucundum etiam Viri Clariss. Io. Braunii somnium de Delta Aegyptiaco lib. 5. selector. sacror. Exerc. 4 quo Aegyptum cum Belgio, Pelusium cum Amstelodamo

lodamo confert. Tota Aegyptus olim tributa in inferiorem, superiorem et mediam, singulae harum iterum in nomos siue prouincias decem. Confer Philippum Bertherium, libro 1. πιθανῶν, cap. 4. Regum immanes opes ac potentia, vrbium et incolarum incredibilis plane numerus traditur. Et Theocritus Ptolemaeo Philadelpho adhuc ait subesse ciuitates 33353. Idyll. XVII. v. 82. Plures quam termille ciuitates sua etiamnum aetate agnoscit Diodorus Siculus lib. 1. pag. 27. antea non pauciores duodeuiginti millibus extitisse professus. Incolas 3000000, antea 7000000. Thebae Metropolis longitudine fuit octoginta stadiorum. Ptolemaeo Auletae, attritis ac defectis iam pridem regni viribus annuatim redibant talenta 12500 teste apud Strabonem p. 798 Cicerone. De synedriis et iudiciis Aegyptiorum exstat liber Ioannis Nicolai, Lugd. Bat. 1706. 8. Historiam regum Aegypti post Alexandrum M. quemadmodum Syriae [4] quoque, ex numis et aliis veteribus monumentis egregie illustrauit V. C. Ioannes Vaillant, Amst. 1701. fol. Cui addatur Reineri Reineccii historia Iulia parte 3. pag. 58 sqq. Primorum et antiquissimorum minus exploratae res sunt, vti successio temporum incerta.

VI. Respublicas centum et duodesexaginta descripserat Aristoteles, vt est apud Laertium et Anonymum Menagii de vita Philosophi, siue vt Graeuius praefat. thesauri antiqu. Roman., tom 1. nescio quo e scriptore, centum et octoginta: siue vt Ammonius denique seu Philoponus in Aristotelis vita, ducentas et quinquaginta quinque, Graecorum maxime, tum etiam Barbarorum, quo in opere peculiariter dixerat de iis quae Monarchico et quae Democratico atque Aristocratico imperio vterentur. In Arabica illius operis versione quae memoratur ab Herbeloto in Bibl. Orientali, de CXXIV. ciuitatibus mentionem fieri affirmat scriptor Arabs Hagi Kalfah. Vulgauerat illas rerump. descriptiones atque de illarum constitutione censuras Aristoteles ante libros Politicorum, Ethicorumque, siue de ciuili et morali doctrina. Quod illustre opus auctori ipsi in extremo Nicomachaeorum laudatum, temporum iniuria siue librariorum negligentia intercidisse vehementer dolendum est, nec desiderium illud leuatur perpaucis fragmentis quae vndecunque collegit If. Casaubonus, et recentioribus Aristotelis editionibus subnexuerunt editores. Nomina rerumpublicarum ab illo celebratarum haec LXXXIV. reperio: *Abydenorum*, *Achiuorum*, *Acarnanum*, *Adramyttenorum*, *Aeginensium*, *Aetolorum*, *Alydensium*, *Ambraciotarum*, *Amphipolitanorum*, *Antissaeorum*, *Apolloniatarum*, *Arcadum*, *Argiuorum*, *Athenienfium*: *Bottiaeorum*, *Byzantiorum*,

[4] Eius historia regum Syriae ad fidem numismatum accommodata prodiit Paris. 1681. 4.

tiorum, Carum, Carthaginienſium, Cataneorum, Ceorum, Chalcidenſium in Italia, Chalcidenſium in Thracia, Chiorum, Cianenſium, Clazomeniorum, Cnidiorum, Colophoniorum, Coorum, Corcyraeorum, Corinthiorum, Crotoniatarum, Cretenſium, Cythniorum, Cypriorum, Cyrenaeorum, Deliorum, Delphicorum, Eleorum, Epidamnenſium, Epirotarum, Erythrienſium, Euboenſium, Geloorum, Gilenſium, Heracleonitarum, Heraeenſium, Heſtiaeenſium, Himeraeenſium, Iapygum, Iſtrenſium, Lacedaemoniorum, Lariſſaeorum, Leontinorum, Leucadiorum, Locrenſium, Lyciorum, Mantinenſium, Maſſaliotarum, Megarenſium, Melienſium, Methonenſium, Mileſiorum, Moloſſorum, Mytilenaeorum, Naxiorum, Notienſium, Opuntiorum, Oraeenſium, Orchomeniorum, Pariorum, Pelleniorum, Phocenſium, Rheginenſium, Rhodiorum, Samiorum, Samothracum, Sicyoniorum, Sybaritarum, Syracuſanorum, Tarantinorum, Tegeatarum, Tenediorum, Tyrrhenorum, Troezeniorum. Scripſerat de rebuspublicis etiam *Critias* de quo Caſaubonus ad Athenaeum XI. 3. nec minus *Dicaearchus*, vide quae viri docti ad Ciceronem II. 2 Epiſt. ad Atticum. Quae de Graecorum politiis ad calcem Nicolai Cragii de republica Lacedaemoniorum, et ad calcem Variar. Aeliani hiſtoriarum in antiquis editionibus leguntur ſub nomine *Heraclidae* Pontici, non respublicas integras deſcribunt, ſed ſingulos quosdam ritus vel mores rerumpublicarum quarundam adnotant. Eiusdem generis ſunt, quae ſub *Nicol. Damaſceni* nomine de rebuspublicis leguntur, et ex Stobaei ſermone 42 ſunt excerpta, atque ab Daniele Heinſio ſubiecta praeclarae editioni Politicorum Ariſtotelis, et recuſa tomo VI. theſauri antiquitatt. Gronouiani. Inter recentiores *Bartholomaeus Keckermannus* in ſyſtemate ſyſtematum tom. 3. poſt corpus politicum exhibet exercitationes quatuor 1) de principatu ſeu monarchia *Perſarum* (de qua diligentiſſime Barnabas Briſſonius) 2) de ſexaginta rebuspubl. priſcis, in qua non quidem iuſtae harum deſcriptiones, ſed de ſingulis earundem vnus alterue mos vel lex vna alterue memorata Ariſtoteli, Heraclidi, Nic. Damaſceno, a Keckermanno Politicis animaduerſionibus illuſtrata: 3) de republica *Athenienſi*, et 4) de *Spartana* paullo diligentior tractatio. Poſt hunc *Vbbo Emmius* tom. 3. Graeciae Veteris, ſeorſim pluribus vicibus editae et tom. 4. theſauri Gronouiani recuſae deſcripſit respublicas *Athenienſium, Lacedaemoniorum, Carthaginienſium, Cretenſium, Argiuorum, Thebanorum, Corinthiorum, Syracuſanorum, Corcyreorum, Samiorum: Chiorum, Rhodiorum, Achaeorum, Aetolorum, Acarnanum, Epiri, Maſſilienſium,* et *Locrenſium.* De republica *Carthaginienſi* collegit nonnulla in Carthagine ſua Chriſtophorus Hendreich, Francof. ad Oderam 1664. 8. Cui addas auctores hiſtoriae vniuerſalis T. XV. pag. 223. Interpretationis Germanicae. De Athenienſium republica libri IV. *Caroli Si-*

gonii

gonii cum libro eiusdem de rebus Atheniensium ac Lacedaemoniorum chronologice digesto prodierunt iuncti aliis quibusdam Sigonii scriptis, Hanov. 1611. fol. et recusi sunt in tom. V. antiquitatum Graecarum, vbi etiam occurrit *Guilielm. Postellus* de republica et magistratibus Atheniensium, *Antonii Thysii* de republ. Atheniensi diss. politica, et *Achaia* vetus *Martini Schockii* qua eius situs, antiquitates, respublica, reges, tyranni, leges et bella describuntur. Idem Gronouius tom. 4. recudi fecit *Io. Meursii* de tribubus et pagis Atticae librum cum luculentis *Iac. Sponii* ex eius itinerario supplementis, Meursii regnum Atticum siue de regibus Atheniensibus, et Archontes[5] Athenienses auctoris supplementa quaedam ad hos libros ex eius chirographo in praefatione ad illum tomum a Gronouio exhibentur. In tomo 5. eiusdem thesauri recusi exstant Meursii Pisistratus siue de regno Pisistrati liber auctior, et liber de regno Laconico. Rationes veteris reipubl. Atheniensis insigniter illustrat *Ioan. Vincentius Luchesinius* in notis historicis ad Demosthenis XII orationes de republica ad Athenienses habitas. Romae 1712. 4. Integrum de republica Atheniensium commentarium promisit Vir in hoc studiorum genere versatissimus Ioan. Taylorius lectionum Lysiacar. pag. 507. De fatis reipublicae Atticae duae exstant dissertationes Israelis I. Nesselii et Laur. Arrhenii Vpsal. 1722. editae. In eodem tomo V. thesauri Gronouiani recusi sunt *Nicolai Cragii* Ripensis de republica *Lacedaemoniorum* libri 4. pereruditi post editionem Genev. 1593. 4. et Lugd. Bat. 1670. 8. auctiores atque emendatiores, Ioannisque Meursii libri totidem Miscellaneorum Laconicorum, quibus Cragius passim suppletur vel confirmatur. Ceterum falli eos qui non Cragium sed Cuiacium librorum illorum auctorem faciunt, ostendit Henr. Ernstius in obseruationibus lib. 2. cap. 27. Denique in eodem tomo 5. habes Meursii fortunam Atticam siue tractatum breuem de fatis reip. Atheniensis, ex chirographo auctoris locupletatum. In T. VI. thesauri Gronouiani occurrit *Iosephi Laurentii* disquisitio de rebuspublicis, suffragiis, conciliis, accusationibus et tormentis veterum, ex Polymathia eius excerpta. *Leonh.* vero *Aretini* rerum Graecarum liber ad Angelum Acciaiolum; qui in eodem tom. obuius est, praecipuarum Graeciae ciuitatum casus ruinas et mirificas conuersiones complectitur. Habentur etiam tomo VI. thesauri Gronouiani *Ioachimi Stephani* de iurisdictione veterum Graecorum ex eius libro

[5] Inter Archontes nouem Athenis vnus tantum erat ἐπώνυμος siue cuius nomen eo anno annotabatur in fastis, vt docet praeter alios Philo lib. de Abrahamo pag. 275. Confer veterem inscriptionem in Montfauconi palaeographia pag. 149. et Antonium van Dale antiquitatt. e marmoribus pag. 203 sq. archontes Eponymos ordine alphabetico exhibuimus supra pag. 284.

de iurisdictione Iudaeorum, Graecorum, Romanorum et Ecclesiasticorum, Francof. 1604. 8. et *Ioachimi Perionii* de magistratibus Graecorum Romanorumque libri 3. editi pridem Paris. 1560. 4. At Persei Stoici (qui apud Athenaeum corrupte Saeus) opus de republica Lacedaemoniorum intercidit, de quo Ioan. Ionsius pag. 11. de scriptoribus hist. philosophicae. Sed post Cragium, Meursium, Keckermannum, et Vbbonem Emmium (ne de veteribus dicam Plutarcho et Xenophonte) de *republica Lacedaemoniorum* videndus etiam *Guilleterius* in Lacedaemone veteri et noua, gallice edita: vti de Athenis harumque fortuna idem Guilleterius Franciscusque Fanellus, vt omittam diatribam quam de republica Laconica, Wittebergae vulgauit Henricus Theophilus Schneiderus, perpaucis constantem foliis. *Wilhelmum Bossardum* de magistratibus [6] *Atheniensium* quem laudat D. Io. Conradus Dietericus in antiquitatibus biblicis V. T. pag. 569. et *Antonii Montecatini* veterum rerumpublicarum antiqua fragmenta, cum eius commentario ad Platonem de republ. et legibus, Ferrariae 1595. fol. edita haud vidi. *Postelli* vero librum eius argumenti etiam cum notulis suis recudi curauit Ioan. Frider. Hekelius, Lips. 1691. 8. De Prytanibus Graecorum agit *Ezech. Spanhemius* in tractatu quem Clariss. Graeuius tomo V. thesauri sui inseruit. *Antonius* item *van Dale* in diss. ad antiquitates ex marmoribus illustrandas editis, vbi etiam de Agonothetis, Principibus Sacrorum, Stephanophoris et similibus. *Eduardus Corsinius* Fastor. Atticor. dissert. 6. in qua de Atheniensium senatu, et ecclesiis, de prytanibus, proedriis ac epistatis illorumque muneribus ac varietate disputat. Et *Elias Blanchardus* in commentatione de origine et muneribus Prytanum et de Prytaneis T. IV. histor. acad. inscript. pag. 89 sq. *Idem* eodem T. IV. laudatae historiae p. 79 sqq. singulari commentatione egit generatim de tribunalibus Athenis constitutis, et pag. 106 sq. de Heliastis, tribunalis quadam apud Athenienses specie. De Delphinio, Atheniensium tribunali, egit Iacob. Henricus Bornius, in commentatione Lipsiae 1735 euulgata. De Atheniensium magistratibus consulatur quoque *Ged. le Cointe* praefat. ad versionem gallicam orationis Demosthenis contra Leptinen, Gottingae et Lugd. Batav. 1756. 8. editam, et *Wilhelmus Possardus*, adiectus Zamosii libro de senatu Romano, Argentorati 1608. 8. p. 425 et insertus Clausingii iuri publico Romanor. T. 3. pag. 313. Apud Daleum paullo ante laudatum, et Ioan. Schilterum opere mox laudando, tum etiam Andream Morellum in specimine rei numariae pag. 27 sq. et Ioan. Valentin in Numismatibus Graecis impera-

[6] De δοκιμασία magistratuum apud Athenienses siue probatione vitae eorum, morumque vide Boeckleri diss. T. 2. pag. 942 sq. ad Lysiae orat. 15 et 30. De officiis diuersorum diuersis Suidas in ἡγεμονία.

peratorum p. 221 ſq. plura videri poſſunt de Κοινῷ ſiue variis communitatibus vrbium Graeciae, Aſiaeque. De communi Ionum Bandurius T. 1. Numiſmat. pag. 64.

VIII. De corpore foederato *Achaeorum* ex Polybio et aliis agit *Io. Schildius* libro ſecundo de coalitione populorum ac rerumpublicarum pag. 101 ſq. et *Martinus Schoockius* in Achaia vetere tom. 5. theſauri antiquitatum Graecarum, qui c. 24. foedus Achaicum confert cum Belgio foederato. Vti cum eodem corpore formam reipublicae noſtrae Romano Germanicae compararunt *Iacobus Godofredus*, *Hermannus Conringius* et alii, praeſertim *Io. Ludouicus Praſchius* in aſſertione reipublicae Achaicae, eiusdemque cum germanica comparatione, Ratisbonae 1686. 4. de quo libro vide ſis acta Eruditor. Lipſienſ. anno 1687. p. 99. De corpore *Aetolorum* idem Schildius, p. 130 ſq. cuius libri III. de coalitione populorum ac rerumpubl. prodierunt Hagae Comitis 1661. 4.

IX. De magiſtratibus vrbis Romae dum in libertate ciuitas fuit, *Iani Guilielmi* libellus poſt editionem Roſtochienſem anni 1557. 8. recuſus eſt plus ſimplici vice in Petri Scriuerii republica romana. et T. III. theſauri Sallengeriani. *Ioannis Kirchmanni* opus non paucis conſtans foliis de magiſtratibus Romanorum adhuc ἀνέκδοτον vidi in Bibl. Gudiana, cuius ἀπόγραφον etiam eſt apud Cl. amicum et coniunctiſſimum collegam noſtrum Michaelem Richey, gymnaſii noſtri per 43 annos Profeſſorem praeclare meritum. Alioqui de magiſtratibus Romanorum praeter *Perionium* ſupra laudatum noti ſunt *Andreas Dominicus Floccus*, cui libellum ſub falſo *Lucii Feneſtellae* nomine ſaepius editum recte reſtituit Aegidius Witſius Brugenſis Antw. 1561. 8. licet *Iacobo Borragio* illum Robortellus tribuere mallet. Tum *Iulius San Seuerinus*, *Pomponii Laeti* nomine notior, et *Henricus Bebelius* Argent. 1513. 4. qui cum Flocco, Laeto et *Volaterrani* iis quae lib. 29. commentar. Vrbanorum de hoc argumento ſcripſit, legitur ad calcem antiquitatum Rom. Philippi Caroli: *Andreas Alciatus* de magiſtratibus ciuilibusque et militaribus officiis, T. IV. operum: *Petrus Faber* ICtus itidem doctiſſimus, cuius tractatus de magiſtratibus Romanorum (conſulibus maxime) legitur ad calcem lib. 1. Semeſtrium: et T. III. Theſauri Sallengriani: *Petrus Poiſſon* de veteribus et nouis magiſtratibus et dignitatibus pop. Rom. gallice, Pariſ. 1583. 8. *Claudius Praeuotius* de magiſtratibus pop. Romani, Lauſannae 1579. 8. *Ioan. Pyrrhus*, cuius lib. III. de magiſtratibus Romanis exſtant in Oceano iuris, ſiue tractatu tractatuum

Ve-

Venet. 1584. fol. tomo I. *Georgius Vauchopius*, Scotus, Rom. 1595. recusus in Petri Scriuerii republ. Romana, et T. III. Thesauri Sallengriani: *Scipio Gentilis* in libro de iure publico populi Romani, Altdorf. 1662. diss. 1. de quo libro vide sis Clariss. Struuii Bibliothecam antiquam tomo 1. pag. 405. *Franciscus Hotomannus* tomo tertio operum et tom. 2. thesauri Graeuiani: *Guerinus Piso* de Romanorum et Venetorum magistratuum inter se comparatione. Patauii 1563. 4. et Lipsiae 1669. 8. *Augusti Campiani* libri duo de officio et potestate magistratuum Romanorum et iurisdictione. Geneuae 1725. 4. *Bernhardi Oricellarii* commentarius de magistratibus Romanorum veterum ex libro Mspto Florentino editus a V. C. Ioan. Ern. Imman. Walchio, Lips. 1752. 4. vt scriptores generales antiquitatum reipublicae Romanae praetereamus, *Onufrium Panuinium* tom. 1. Graeuii, *Wolfgangum Lazium*, aliosque: nec non libellum ex *Iusti Lipsii* scriptis de magistratibus Romanis collectum, qui in Antonii Thysii Roma illustrata, Petri Scriuerii republica Romana, et Clausingii iure publico Rom. plus semel prodiit.

X. *Regum* Albanorum et Aeneadarum Dynastiam et successionem ante Romulum, illustrat Carolus Neapolis ad Ouidii fastos pag. 159. et Theodorus Rycquius de aduentu Aeneae in Italiam pag. 453. A regibus Romanis prouocationi locum fuisse ad populum, Cicero, Liuius lib. 1. cap. 26. et Seneca Epist. 108. dubitare nos non sinunt, licet hoc neget Scipio Gentilis libro iam laudato, diss. 1. §. 3. et Ioan. Henricus Boeclerus de Roma sub VII regibus Romanorum, tom. 2. diss. pag. 494. De senatus auctoritate etiam sub regibus vide quae viri docti disputarunt ad Ciceronis orat. in L. Pisonem cap. 10. T. V. edit. Graeuii p. 643. Ad politicas rationes Romanae sub regibus infantiae intelligendas faciunt quoque inprimis *Nic. Machiauelli* libri 3. dissertationum ad librum primum T. Liuii, Italica primum lingua ab auctore scriptae, et deinde in Latina etiam Gallicaque lingua saepius editae. *Ioannis Schefferi* Regnum Romanum, siue Exercitationes 7. politicae ad Liuii lib. 1. Vpsaliae 1665. 4. *Casparis Facii* Politica Liuiana. Altenburgi 1617. 4. *Marci Zueri Boxhornii* dissertationes XVI. de Imperio Romanorum cum obseruationibus Ioan. Schmidelii editae Ienae 1664. 12. et *Henrici Benedicti Richteri* Res Romana exemplar. Lipsiae 1747. 4. Rationes *Reipublicae Romanae* compendio perspicere licet ex libro saepius recuso, et tironibus inprimis commendando *Petri Iosephi Cantelii*, S. I. Selectas quaestiones de Romana Rep. magistratibus, legibus et iudiciis Romanis illustrauit *M. Antonius Ferratius* libris tribus Epistolarum, vulgatis Patauii 1699. 8.

Con-

Conſpectum pleniorem ſingulorum *Magiſtratuum* [7] Romanorum, maiorum minorumque, ordinariorum et extraordinariorum exhibet Onufrius Panuinius lib. I. de Ciuitate Rom. c. 56. T. I. theſauri Graeuiani, et Hubertus Goltzius in Theſauro rei antiquariae pag. 163 ſqq. vbi magiſtratuum et dignitatum officiorumque publicorum nomina ex numis et inſcriptionibus ordine alphabetico refert. De *Conſulibus* qui ab A. vrbis 244. poſt exactos reges annui centuriatis comitiis creari coepti ſunt bini, et quorum eadem paene poteſtas quae Regum, videndus inprimis Petrus Faber ad calcem libri I. Semeſtrium. Tum Albertus Mazolenus in numiſmata aenea ſelectiora maximi moduli e muſeo Piſano, P. I. animadv. 6. Denique ſingulae diſſertationes Ionae Sundelii. Vpſal. 1658. 8. Chriſti. Frid. Franckenſteinii. Lipſ. 1660. Chriſti. Klengelii. Witteb. 1663. Iac. Arrhenii. Vpſal. 1705. 8. Chriſti. Henr. Hauſotteri. Lipſ. 1748. Singularis eorum praerogatiua, vt quemadmodum Athenis ab Archonte, ita Romae a Conſulibus anni nominarentur: quod factum etiam ſub Imperatoribus eſt vsque ad annum Chriſti 541. (vrbis 1292.) ex quo Imperatorum annis tempora ſignata ſunt, Iuſtiniano ita iubente, ſuaſu vt volunt Triboniani. Atque ex quo conſulatus a Iuſtiniano abrogatus eſt, ſemel nec pluries proceſſiſſe Imperatores notauit Cangius ad Chronicon Paſchale p. 606. Vti vero Athenis Archontes quidam non erant ἐπώνυμοι, ita Romae conſules medio ſuffecti anno in faſtis non nominabantur. Ita primo ſtatim anno poſt eiectum Tarquinium, quinque fuere Conſules, vno abeunte in voluntarium exilium, altero occiſo, tertio morbi vi hauſto, ſed a duobus primis tantum Bruto & Collatino annus nominatur. Non mediocres vero inde in veteri hiſtoria et chronologia conſtituenda tenebrae, dum ſcriptores modo ordinariorum tantum et ἐπωνύμων rationem habeant, modo etiam ſuffectorum. Vide Reineſii Epiſtolas ad Rupertum pag. 48. 445 ſq. Conſules ſuffecti vocantur etiam *ſuffragatores* apud Sponium pag. 115. Miſcell. De conſulibus ſuffectis diſſerit Celeberrimus H. S. Reimarus in litteris ad Eminentiſſimum Card. Quirinum datis, quas is inſeruit Epiſtolae ad Hieronymum Lagomarſinum, Brixiae 1749 editae. Conſules, dictatores, cenſoresque temporum or-

[7] Magiſtratum poteſtas omnis in *Imperando*, quo ſpectat ius vocationis, prehenſionis, animaduerſionis, coercitionis, in prouinciis etiam ius ſecurium, vide Io. Gottl. Heineccii praefat. ad Ezech. Spanhemii orbem Romanum, et Celeberrimum Io. Aug. Erneſti in claui Ciceroniana voce *Imperium*: in *Iure dicundo*, vide Gerhardi Noodtii libellum de iurisdictione, et eundem Erneſti claui Cicer. voce Iurisdictio: in *Referendo*, ἐν τῷ χρηματίσαι, vnde iura primae, ſecundae, tertiae relationis: in *Auſpicando*, Cic. III. de legibus c. 3. 4. Conf. viri Illuſtris Io. Iac. Maſcouii diſſert. de iure auſpiciorum apud Romanos, Lipſ. 1721. cap. 3.

ordine expoſuit *Bartholomaeus Marlianus*. Rom. 1560. fol. Accuratius *Stephanus Vinandus Pighius* in annalibus magiſtratuum et prouinciarum S. P. Q. R. Antwerp. 1615. fol. et varii tom. XI. Graev. nec non *Onufrius Panuinius* in libris V. Faſtorum a Romulo rege vsque ad imp. Carolum V. ſubiecta appendice in qua faſti imperatorum et conſulum ordinariorum, a Caeſare dictatore vsque ad Iuſtinianum Auguſtum, M. Verrii Flaccii Conſularia et Triumphalia fragmenta, atque chronica *Caſſiodori*, *Proſperi*, *Incerti* auctoris et *Marcellini Comitis*, Venet. 1558. fol. et Heidelbergae apud Commelin. 1588. fol. Exſtant et faſti conſulares ac triumphorum actorum a Romulo vsque ad Imp. Tiberium illuſtrati commentario *Caroli Sigonii*, Venet. 1556. fol. et Tom. 1. Operum eius Mediolani 1732. fol. iunctim editorum. Alios faſtos conſulares vsque ad annum vrbis 1107. ex codice MS. Bibl. Caeſareae vulgauit *Henricus Noris* ad calcem libri de anno et Epochis Syro-Macedonum Lipſ. 1696. 4. Eosdem cum Noriſii diſſ. ad illos faſtos et illius epiſtola conſulari, in qua ex antiquis inſcriptionibus et aliis monumentis Onufrius [8] ſubinde caſtigatur, habes etiam in tomo XI. theſauri Graeuiani. Non omittendi etiam faſti Liuiani *Eliae Conſtantini Trewenſchroeder* ab vrbe condita ad annum vrbis 742. Gedani 1675. 4. et quae de conſulum ſucceſſione conſtituenda et ſerie ac nominibus et praenominibus accurate exponendis monuerunt *Antonius Pagi* in diſſ. Hypatica ſiue de conſulibus Caeſareis Lugd. 1682. 4. *Baronius*, idem *Pagi* et *Samuel Baſnage* in annalibus, *Tillemontius* in hiſtoria imperatorum, *Henricus Dodwellus* in chronologia Dionyſii Halicarnaſſei, vt faſtos ab Aegidio Bucherio, et cum chronico Paſchali a Cangio editos, Io. Cuſpinianum aliosque praetereamus. Nam de *Theodori Ianſonii Almelouenii* faſtis conſularibus duplicibus, ſerie temporum et ordine alphabeti digeſtis inſtituto vtiliſſimo, Amſtelod. 1705. 8. iam meminimus ſupra cap. VII./quales dedit etiam
53. *Beniamin Hederichius* Witteberg. 1713. 8. ſed annis vrbis conditae non adſcriptis. *Chriſtoph. Adami Ruperti* faſti conſulares, quorum in Reineſii epiſtolis ad eum ſcriptis p. 663. mentio, non viderunt lucem. Neque praetereundi ſunt *Barthol. Marliani* Annales Conſulum, Dictatorum Cenſorumque Romanorum vsque ad Tiberium Caeſarem Romae 1560. fol. *Huberti Goltzii* Faſti magiſtratuum et triumphorum Romanorum ab V. C. ad Auguſti obitum ex antiquis tam numiſmatum quam marmorum monumentis reſtituti. Item Catalogus Conſulum poſt obitum Auguſti vsque ad Iuſtinianum. Burgis Flandror. 1566. fol. et Antwerp. 1617. fol. *Petri Relandi* Faſti conſulares in Codicem Theodoſianum et Iuſtinianeum, quos poſt Petri obitum vulgauit

[8] Onufrium in praenominibus addendis ſaepius hallucinari, notauit etiam Sirmondus Tom. 1. Opp. pag. 856.

uit frater Hadrianus Relandus. Vltraiecti 1715. 8. De chronologia Consulum Romanorum confer M. *Antonii Ferratii* Epistolas, pag. 229 sqq. De Fastor. Romanorum formula, *post Consulatum* Chr. Gottl. Schwarzii dissertationem Altdorfii 1735 euulgatam. De diptychis eburneis, quibus Consulum nomina aureis inscribebantur litteris, quae cap. XXIV. fusius recensibimus, vide praeter scriptores tum laudandos, Prosperum in peroratione libri de promissionibus Dei, Sirmondum ad Sidonii VIII. Epist. 6. et Henricum Noris de Synodo V. cap. 5. p. 23. Fastos eiusmodi ὑπατάρια vocat Chronicon Paschale pag. 381. De Consulibus honorariis et Codicillaribus, καλευμένοις μόνον, quales sub Imperatoribus fuere ornamentis et praerogatiuis aucti Consularibus, sine munere ac potestate; vide A. Pagi diss. Hypaticam pag. 70 sq. et Chr. Gottl. Schwarzium ad Plinii Panegyr. pag. 261. De potestate et regio Imperio Consulum (quorum ambo ad A. V. 388. Patricii, deinde alter e plebe Liv. VI. 42. Plutarch. Camillo pag. 151.) vide et quae post deperditos Marcelli et Vlpiani de officio Consulis viri docti ad Liuium IV. 2 et 3. Begerus ad Florum p. 87. Alexander ab Alexandro III. 3. Onufrius commentario ad lib. 1. fastor. pag. 57 sq. Petrus Iosephus Cantelius de Rep. Romana p. 248. De *Proconsulibus* confer Ioan. Nic. Funccii dissertat. de proconsulari dignitate in Conr. Ikenii symbolis litterariis Tom. II. pag. 581 sqq. et Christ. Henrici Hausotteri commentationem de eodem argumento Lipsiae 1748 editam.

XI. *Praefectos vrbis* Romae et CPoleos vsque ad A. C. 478. fastis suis Consularibus subiunxit laudatus *Almelouenius*, cum quo conferendus Catalogus, quem ex Mscto Bibliothecae Caesareae dedit Ioan. Georg. Eccardus in corpore scriptorum medii aeui T. 1. pag. 17. et Graeuius Tom. XI. thesauri A. R. p. 387. *Felix Contelorius*, Protonotarius Apostolicus, libro de praefecto Vrbis, Romae 1631. 4. recusus T. 1. thesauri Sallengriani p. 518. qui et ipse seriem praefectorum vrbis Romae addidit, eamque vsque ad A. C. 1630. produxit. De officio Praefecti vrbis, praecipue sub Imperatoribus, quales ex Maecenatis consilio apud Dionem LII. pag. 478. constituit Augustus, vide etiam Procopium historiae arcanae cap. 20. Sirmondum T. 1. Opp. p. 866. Guidonem Pancirollum notit. dignit. imperii occidental. cap. 3. Arnoldi Drackenborgii dissertat. de Praefectis vrbi, sub Petri Burmanni praesidio habitam A. 1704. et recusam Vtraiecti 1752. 8. et Ioan. Tobiae Krebsii commentat. de praefecto vrbis Romano. Lipsiae 1747. qui cum Graeuio ad Suetonii Augustum, cap. 37. contra Torrentium et Pancirollum affirmat, Praefectum Augusteum nouum fuisse magistratum, ab altero illo, Reipublicae liberae tem-

poribus creatum, longe diuersum. A Romulo vsque originem huius magistratus deriuat Tacitus Annal. VI. 11. De Praefecti vrbis iurisdictione in suburbicarias regiones [9] intra centesimum milliarium de qua Cassiodorus VI. 4. Var. vide Salmasii Eucharisticam ad Sirmondum cap. 1. Praefectus vrbis iudicabat etiam de Senatorum et aliorum Romanorum caussis, quae in prouinciis mouebantur, Id. p. 23. In vrbe et agro Romano intra vicesimum milliarium habebat potestatem gladii, et merum imperium, extra vrbem intra centesimum milliarium tantum pro iure magistratus poterat iubere iudicare. De *Praefecto classis* et orae maritimae confer Ezech. Spanhemium de vsu et praestantia numismatum T. II. pag. 183 sq. De *Praefecto Praetorio* consulatur Marci Antonii Surgentis Neapolis illustrata, vbi cum Vicerege Neapolitano confertur. Prodiit iste liber primum Neapoli 1597. fol. deinde ibidem 1602. sub hoc titulo: Aureus tractatus, Praefecti praetorio reliquorumque antiquorum magistratuum, cum Vicerege aliisque magistratibus nostri temporis comparationem instituens. Tum insertus est T. IX. Thesauri Italiae parti tertiae. Iac. Perizonii [10] disquisitio de Praetorio, quum alibi, tum maxime in vrbe Roma eiusque praefecto. Lugd. Bat. 1696. 8. Iacobus Gutherius de offic. domus Augustae lib. 2. cap. 1 sq. Iul. Caesar Bulengerus de Imperio Rom. lib. 3. cap. 2. Laeuinus Torrentius et Isaacus Casaubonus notis ad Suetonium T. 2. p. 147 et 276. edit. Burmanni. Ioan. Henr. Boeclerus ad Herodian. lib. 1. cap. 9. p. 374. Petrus Faber Semestrium lib. 1. c. 1-3. Petrus Wesselingius lib. 2. variarum obseruationum capite vndecimo, et Ioan. Dan. Ritteri historia praefecturae praetorianae. Witteb. 1745. 4. Probe autem distinguenda est vocis *Praetorii* significatio, si de re vrbana adhibetur ab ea quando de rebus prouincialibus vsurpatur. Priori enim sensu denotatur et *locus*, *in quo Praetor ius dicit*, et *cohortium praetorianarum corpus*; posteriori *habitatio praesidum Romanorum in prouinciis*. Vide Ioan. Tob. Krebsii libellum de vsu et praestantia Romana historiae in N. T. interpretatione. Lipsiae 1744. 8. p. 14. Prouincias Galliarum non nisi vnum habuisse praefectum Praetorio, qui dictus sit praefectus Praetorio Galliarum, et

9 Italiae regiones quatuor *suburbicariae* siue suburbanae fuerunt intra vicesimum lapidem, Piceni pars, Tusciae pars, Valeria, Latina; ceterae longinquae *annonariae* a Diocletiano, quae Vicario Italiae parebant, annonamque exercitibus conferebant, Picenum, Tuscia, Campania, Samnium, Lucania Bruttiorum, Apulia, Calabria, Vmbria, Flaminia, Venetia, Istria, Liguria, Aemilia, Alpes Cottiae, Rhetia prima et secunda, Sicilia cum Corsica et Sardinia.

10 Historia litis inter Vlricum Huberum et Iacob. Perizonium de origine et significatione vocis Praetorii agitatae recensetur in A. E. A. 1691. p. 327.

et quidem ita, vt ſub vno hoc Galliarum nomine tres huius praefecti Praetorio dioeceſes ſimul ſint intellectae, Galliae, Hiſpaniae et Italiae, obſeruat Celeberrimus Ioan. Caſp. Hagenbuchius in epiſtola epigraphica de Diptycho Brixiano p. 67. Idem Vir Doctus p. 107. libri laudati diſſerit de praefectis Praetorio ſub Marco Imperatore, et p. 112. de praefectis Praetorio ſub Antonino Pio.

De *τιμηταῖς* ſiue *Cenſoribus* populi Romani (quos binos ab A. V. C. 311. primum creatos fuiſſe conſtat) eorumque quinquennali per luſtri ſpatium durante poteſtate videndi Plutarchus in Paullo Aemilio p. 275. Onufrius ad lib. 1. faſtor. p. 87 ſq. Iac. Perizonii diſſertatio Lugd. Batav. 1697. 4. edita, quae recenſetur in Ephemeredibus Pariſienſibus anno 1698. p. 497. Gundlingiana Parte XVI. integra. Carolus Valeſius de la Mare Tom. 1. Hiſtoriae Inſcriptionum pag. 75 ſqq. edit. Amſtelod. M. Antonius Ferratius Epiſtol. pag. 102 ſqq. De iisdem Cenſoribus agunt Alexander ab Alexandro III. 13. H. Dodwellus p. 627. praelect. Cambden. Georg. Eberlinus et alii ad titulum Pandectarum de origine iuris, Petrus Aerodius in Pandectis rerum iudicatarum, Chriſtianus Thomaſius in diſſert. de cenſura morum cap. 2. Cuiacius XXIV. 7. Obſeruatt. et Ezech. Spanhemius T. II. de vſu et praeſtantia numiſmatum pag. 99 ſqq. Addantur diſſertationes Ioan. Mich. Dilherri, Ienae 1638. et T. 1. Eius diſſertat. academicarum pag. 515 ſqq. Ioan. Chriſtfried Sagittarii, Ienae 1646. et in eius Otio Ienenſi pag. 261. Petri Fontelii. Holmiae 1665. 8. Chriſti. Donati. Witteb. 1670. Laurentii Normanni. Holmiae 1686. 8. Magiſtratus fuit praecipuae auctoritatis, vt notauit Plutarchus in Flaminio p. 379. et in Camillo pag. 129. 135. Marcius Cenſorinus bis ea dignitate functus, inde lex ipſo ſuaſore lata, ne cuiquam illam plus quam ſemel capere liceret. id. Coriolano, ſub init. (pag. 214. A.) Cenſoris perpetui honorem renuit accipere Auguſtus Dione teſte LIII. pag. 521. (730. ed. Reim.) Poſtremi Cenſores e priuatis A. V. C. 732. fuerunt Paullus Aemilius Lepidus et L. Munatius Plancus. Idem ibid. Caeſari minus honorificum fuit nomen Cenſoris, itaque a Senatu pronunciatus *τῶν τρόπων ἐπιστάτης*, *Praefectus morum.* Dio XLIII. p. 220. (350. R.) adde Spanhemium T. 2. p. 472 ſqq. Idem placuit Pompeio, vide Pitiſcum ad Suetonii Caeſar. c. 76. Subcenſores memorantur, Dioni Caſſio LII. p. 478. (676. R.) Ad quem locum obſeruat Cel. Reimarus a Suetonio in Auguſto cap. 37. ſex eiusmodi cenſores commemorari, triumuiros legendi ſenatus, et triumuiros recognoſcendi turmas equitum. In Coloniis, Cenſorum officium obibant *Quinquennales*, vt obſeruatum Henrico Noris diſſert. 1. Cenotaph. Piſan. cap. 5. De cenſoribus in coloniis videndus etiam eſt Spanhemius T. 2. de vſu numiſ-

matum p. 102. De *Censualibus*, qui fuerunt scribae publici, censuales tabulas conficientes, vide tit. 2. lib. 8. Codic. Theodosiani, et Herm. Conringium de studiis liberalibus vrbis Romae. p. 30 sqq. Praefecti morum apud Carthaginienses memorat Nepos in Hamilcare cap. 3.

Primos siue *Principes Senatus*, qui proprie fuit is, quem Censor Senatum recensens primum legit, vide Plutarchum in Paullo Aemilio pag. 275. et Ernesti clauem Ciceronian. voce Princeps, refert Onufrius Panuinius lib. V. Fastorum pag. 96. ex quo patebit, falli Salmasium, qui de primatu Papae pag. 26. ait, Senatus principes censitos, qui nullum dum magistratum capesserant. Nulli enim senatus principes nisi censorii vel consulares. Augustus censuram gerens, *πρόκριτον τῆς γερουσίας*, appellari se passus est, Dio lib. 53. pag. 496. Similiter Tiberius, v. eundem pag. 607. et Pertinax Imperator, idem pag. 832.

De *Senatu* Romano [11], senatorumque diuerso pro diuersis temporibus numero, conuentibus, potestate, officiis et censu videndus *Paulli Manutii* liber Venet. 1581. 4. Colon. 1582. 8. et *Ioan. Sarii Zamoscii* libri 2. Venet. 1563. 4. Argentor. 1608. 8. Ambos Manutium et Zamoscium habes etiam T. 1. thesauri Graeuiani, et in Clausingii Iure publ. Rom. T. 2. p. 256. et T. 3. p. 1. His addi possunt *M. Antonius Maioragius* de Senatu Rom. Mediolan. 1516. 4. *Georgius Vauchopius* in laudato supra de magistratibus populi Romani opere. Auctor libri in Ephemeridibus Parisiensibus anni 1702. part. 2. pag. 218. et in Diario Londinensi The History of the Works of the Learned 1703. pag. 323. recensiti editique Gallice Paris. 1702. 12. sub titulo *le Senat Romain*, et recusi ibidem 1713. 8. sub titulo: *le Tableau de l'ancien Senat Romain.* Dissertatio de eodem argumento inserta memoriis Triuultinis anni 1703. mense Iunio pag. 425. *Petrus Danetius* in dictionario antiquitatum Graeco Rom. pag. 733 - 736. *Guilielmi Bellenden* Consul, Senator Senatusque R. e Cicerone descripti. Paris. 1612. 8. *M. Antonii Ferratii* Epistolae pag. 71 sqq. *Vertoti* Responsio ad difficultates ab illustri Stanhopio propositas, inserta secundae editioni Historiae reuolutionum in administratione Reipubl. Romanae, et separatim excusa Hagae 1721. 12. *Conyers Middletoni* liber anglice sub hoc titulo: *A Treatise on the Roman Senate*, Lond. 1747. 8. editus, qui germanice versus a Chr. Ern. a Windheim prodiit Gottingae 1748. 8. Italice Venetiis 1747. 8. et Gallice Amst. 1755. 8. *Thomae Chapmanni* liber itidem anglice sub hoc indice: *An Essay on the Roman Senate*, Cantabri-

[11] Velut Regum multitudo in vnum coacta, asylum mundi totius. Valesius ad Ammian. Marcellin. XVI. 11. p. 129. In numis ἱερὰ σύγκλητος, θεὸς σύγκλητος apud Fustanum pag. 128 et 97.

tabrigiae 1750. 8. editus. Obseruations [12] on 1. the Answer of M. l'Abbé de Vertot to the late Carl Stanhope's Enquiry concerning the Senate of antient Rome, dated December 1719. 2. a Dissertation upon the Constitution of the Roman Senate by a Gentleman published in 1743. 3. A treatise of the Roman Senate by Conyers Middleton published in 1747. 4. An Essay on the Roman Senate by D. Thomas Chapman published in 1750. By M. Hooke. Londini 1758. 4. Dionysium Hookius scriptorem esse perhibet nulla fide dignum: ius enim creandi senatus primitus haud penes populum, sed penes Reges fuisse, quippe qui senatum legerint. Quam Hookii sententiam sub examen vocauit Anonymus edito hocce libello: A short Review [13] of Mr. Hooke's Obseruations concerning the Roman Senate, and the Character of Dionysius of Halicarnassus. Londini 1758. 8. De relatione et sententia in Senatu dicenda consules Alexandrum ab Alex. IV. 11. Ioan. Frid. Gronouium lib. 1. Obseruationum cap. 22. et Octauium Ferrarium lib. 1. electorum cap. 10. Aliis manus porrigentibus, aliis pedibus in sententias euntibus, plerisque verbo consentientibus, conditum est Senatus consultum. Vopiscus Aureliano cap. 20. Confer Laurentium Vallam libro IV. contra Barthol. Facium pag. 710. vbi illustrat illud Quintiliani in Declamat. *pedibus manibus iuimus in sententiam necessitatis*, et Chr. Gottl. Schwarzium ad Plinii Panegyricum pag. 376. Numerata suffragia, non ponderata, ita vt maior pars in sententiis valeret. Confer Iuretum ad Symmachi II. Ep. 36. Licuit senatoribus egredi relationem Consulis sententiam rogantis, et quod visum esset loco sententiae proferre. Vide Ioan. Frid. Gronouium Obseruat. I. 22. pag. 173 sq. De Senatus consulto per discessionem facto Fuluius Vrsinus pag. 157. ad Caesarem post fragmenta Historicorum. De SCto tacito Casaubonus ad Capitolini Gordianos c. 12. et Ern. Martin. Chladenius duabus dissertationibus Witteb. 1743. editis. De iis quae Senatus in religione decerneret, vel ad Pontifices reiiceret, vide Iac. Gutherium lib. 1. de iure Pontificio cap. 33 sq. tomo V. thesauri Graeuiani. De censu senatorio, qui primo fuit octingentorum millium HS. deinde ab Augusto redactus ad quadringenta millia, tum ad decies millia, denique ad duodecies millia, vide Iac. Perizonii dissertat. de lege Voconia, et Graeuium ad Suetonium pag. 791. De aetate senatoria vide quae Viri docti ad Gellium XIV. 3. Senator siue Dominus vrbis magna fuit dignitas medio aeuo. Vide Martenium T. 2. anecdotorum passim, et Christi. Guil. Franc. Walchii comm. de Senatore Romano medii aeui, Ienae 1753. 4. editam. De Patriciis, conscriptis, ascitis senatoribus con-

[12] Monthly Review Vol. XIX. pag. 187.
[13] Monthly Review Vol. eod. pag. 310.

confule notas Ioan. Duiatii ad Liuium lib. V. cap. 12. De Patriciis figillatim Ioan. Iac. Draconis de Patriciorum origine et iure libros III. Bafil. 1627. 4. M. Antonii Ferratii Epiftolas, pag. 92 fq. Octauiani Gentilii de Patriciorum origine, varietate, praeftantia et iuribus libros IV. Romae 1736. 4. De Patriciis medii aeui egit Carolus Frideric. Pudor fingulari differtatione Lipfiae 1758 euulgata. Plures ex equeftri ordine lectos notauit etiam Iofephus XIX. 1. p. 652. De ciuibus Romanis iniuffu populi agere non poterat Senatus, vt docet Liuius XXVI. 33. vbi Plebifcitum: *Quod Senatus iuratus maxima pars cenfeat qui affidetis, id volumus cenfemusque.* Legatis externorum Principum Gentiumque Senatus dari folitus extra vrbem in aedibus Martis vel Bellonae. Vide Dausqueium ad Silium pag. 274. De *Confilio Sapientum* quod in variis Italiae vrbibus fuit veluti Senatus quidam inferioribus faeculis, videndus Felix Ofius tom. 3. thefauri Antiquitat. Italiae Graeuiani p. 1040 fq.

De *Praetoribus* qui ius dicebant videndi Interpretes Pomponii in titulo Digeftorum de Origine iuris. Liuius VII. 1. Alexander ab Alexandro II. 15. Wolfg. Lazius de Republ. Romana libro 2. Gerardus Noodt de imperio et iurisdictione, libro 1. Ezech. Spanhemius de vfu numifmatum T. 2. p. 103 fqq. Ioannes Richey in vindiciis Praetoris Romani et iuris honorarii [14] quas fub praefidio Gottl. Kortii Lipfiae 1730 defendit. M. Anton. Ferratius p. 105 fqq. Epiftolarum. Caroli Gottl. Knorrii differtatio de vfu practico I. R. de praetore et iudice pedaneo. Halae 1726 edita. De praetore *peregrino* confulatur Ioan. Henrici Mylii differtatio Lipfiae 1732 euulgata. Franc. Carol. Conradi Parerg. p. 1 fqq. Comes de Guafco Differtat. hiftoricopoliticolitterar. Tom. 1. diff. 2. De praetore *fifcali* commentat. edidit Carol. Acoluthus Ienae 1758. De *iurisdictione* Praetorum differunt Car. Sigonius de antiquo iure P. R. I. 20 et II. 5. Ioan. Ern. Imm. Walchius ad Cellarii comp. A. R. p. 192 fq. et Corn. Maur. a Felde in diff. de iis, quae olim in iure apud praetorem peragebantur. Vltrai. 1749 edita. De iurisdictione fub Caefaribus Celeberrimus I. A. Ernefti Excurfu II. ad Suetonii Caefares. Cur actiones praetoriae *annales* fint difquifiuit Car. Ferd. Hommelius in commentatione Lipf. 1756 in lucem emiffa.

De *Tribunis plebis* eorumque annua poteftate conferantur Alexander ab Alexandro lib. 1. cap. 3. et ibi Tiraquellus. Henr. Dodwellus Praelection. Camb-

[14] Heineccium quum refutaffet Richeius affirmantem Hiftor. Iur. I. 69 fq. et Antiq. Iur. P. I. pag. 51. Praetores edictis fuis leges fub fpecie aequitatis euertiffe, ille in repetita editione Hiftoriae iuris ad §. 70. et in Hiftoria Edictorum pag. 100. Opufc. poftumorum, Cortio qui iam in viuis effe defierat et Richeio fumma cum iracundia refpondit, caftigatus a Rittero ad dictam H. I. paragraphum.

Cambden. pag. 417 sq. p. 573 sq. p. 680 sq. Iustus Lipsius lib. II. Elector. cap. 13. Ian. Vinc. Grauina de ortu et progressu iuris ciuilis lib. 1. cap. 27. Onuphrius Panuinius de ciuitate R. cap. 69. Franc. Hottomannus lib. 1. de magistr. Rom. T. II. Thesauri Graev. p. 1888. M. Anton. Ferratius Epistol. p. 112 sqq. et Ioan. Nicol. Franckii dissertatio de Tribuno plebis. Ien. 1668 edita. Sicut legem de prouocatione ab omnibus Magistratibus ad populum tulit Valerius Publicola Consul, de qua vide notas ad Aurelium Victorem p. 91. edit. Clarissimi Pitisci, ita ab omnibus Magistratibus (excepto Dictatore) etiam ad tribunos erat prouocatio, quae tamen non longius valebat ab vrbe mille passuum, teste Liuio III. 20. neque tribuno moenibus vrbis egredi aut vna nocte abesse licebat. Vide Dionem lib. 49. pag. 284. Appianum lib. 2. Ciuil. p. 447. Ius intercessionis etiam Sulla iis reliquerat, teste Caesare 1, 5 et 7. de bello ciuili, qui tamen potestatem eorum circumscripsit, et omnibus aliis rebus nudauit. Vide viror. doctor. notas ad Vellei. Paterc. II. 30. 4. sed restituit tribunos Pompeius in consulatu suo. Vide Plutarchus pag. 630. Appianus lib. 1. Ciuil. p. 413. et lib. 2. p. 445. et Dio pag. 78. Quamuis vero a Dictatore prouocare non licebat, quam rem maximi momenti notat Plutarchus in Camillo p. 137. tamen idem in Antonio pag. 919. et in Fabio p. 179. docet etiam sub Dictatore sacrosanctam perinde vt alio tempore [15] ceteroqui fuisse tribunorum potestatem. De auctoritate tribunorum aduersus Pontifices adeundus Gutherius II. 10 sq. de iure Pontificio tom. V. Graev. vno autem tribuno plebis vetante, reliqui perferre nihil poterant, vt iterum docet Plutarchus in Graccho p. 828. A tribuno fas erat Consulem, nedum alios in carcerem mitti, vt eodem auctore constat p. 831. Appiano lib. 4. Ciuil. p. 598. et Dione p. 52. C. vnde δημαρχίαν ἀναίρεσιν ὑπατείας vocat Coriolanus apud eundem p. 221. Fuerunt tribuni duo primum ab A. V. 261. tum quinque, id. p. 216. denique decem. (Liv. III. 30. et Diodor Sicul. XII. pag. 300.) IV Idus Decembris (non Calend. Ianuar. vt alii magistratus) dignitatem ingrediebantur teste Dionysio Halicarnassensi. Antequam munus suum deponerent, alios in proximum annum creare debebant, ἢ τοῦτο μὴ πράξαντες ζῶντες κατακαιθῆναι. Diod. Sicul. l. c. Ex eodem Plutarcho p. 829. 831. nouimus XVIII. tribuum (quae in vniuersum fuere XXXV.) suffragiis potuisse tribuno abrogari Magistratum, quod tamen ante Ti. Gracchum nunquam factum fuit. Porro falli eundem Plutarchum, quando Quaest. Rom. p. 283. Tribunos plebis Magistratibus accensendos negauit, quod praetexta et lictoribus non vterentur, neque in sella curuli ius dice-

[15] Tamen Tribuni plebis in carcerem ducti meminit Dio p. 141. D.

dicerent, docuit Io. Rualdus in obseruationibus ad illum scriptorem p. 128 sq. De iudiciis tribunorum plebis exstat commentatio Iusti Christi. Stussii, Gottingae 1747. euulgata. De Tribunis plebis e Senatu lectis Lipsius II. 13. electorum, Vossius ad Velleii lib. 2. cap. 3. et H. Dodwellus praelect. 12. Cambden. et 19. vbi etiam de tribunatu Caesarum Augustorumque. Vide et A. Pagi criticam Baronianam tom. 1. pag. 104. Consuli quoque merentur de ista Augustorum Caesarumque tribunitia potestate, quam die, quo auspicabantur imperium, suscipiebant, et anniuersario illo die recurrente iterum renouabant Imperatores, Christi. Gottl. Schwarzii dissertatio, Altorfii 1715. Eiusdemque dissertationes de numeranda tribunitia potestate Augustorum Caesarumque Romanorum; ibid. 1721. et de antiqua numeri senarii nota ἐπίσημον dicta. ibid. 1723. in qua duae exhibentur tabulae, in quarum altera numeri tribunitiae potestatis et consulatuum M. Vlpii Traiani Imperatoris, altera T. Aelii Antonini Aug. Pii secundum fastos veteres sunt digesti. Adde Ezech. Spanhemium de vsu numismatum T. 2. pag. 424 sqq. et p. 430 sq. vbi Harduini commentum de duplici Imperatorum tribunitia potestate, in exercitibus et prouinciis, refellit.

De *Quaestoribus vrbanis*, ταμίαις, (qui primus Magistratuum gradus obiri legitime poterat anno aetatis XXV.) idem Alexander agit II. 2. et Franckensteinius in dissert. de aerario populi Romani pag. 668 sq. in Syntagmate Graeuiano: Scaliger ad Festum in *Quaestor*, vbi etiam de quaestoribus parricidii, qui capitales res quaerere poterant. Ezech. Spanhemius de vsu numismatum p. 169 sqq. vbi etiam de Quaestoribus siue Propraetoribus prouincialibus et Proquaestoribus p. 166. Henric. Dodwellus Praelection. Cambden. p. 362. Franc. Hottomannus lib. 1. de magistr. Rom. T. 2. thes. Graev. p. 1884. Claudius Praeuotius de magistr. Rom. p. 1884. M. Anton. Ferratius pag. 112 sqq. Epistol. Erh. Reuschii dissert. de P. R. quaestoribus et potissimum aerariis. Helmst. 1725. Et Lipsius ad Taciti XII. Annalium, vbi etiam de constitutis in eorum locum ab Augusto praetoribus aerarii, de quibus vide ad Alexandrum II. 15. Confer et Procopium Historiae arcanae cap. 20. pag. 59. A. V. C. 716. primum Consules singuli binos Quaestores habuerunt, vt notat Dio XLVIII. pag. 383. A. Nam quod A. V. C. 334 fuerat relatum, vt praeter duos Quaestores vrbanos crearentur duo alii, qui Consulibus ad ministeria belli praesto essent, res illa tunc est omissa, quia tribuni plebis partem ex plebe fieri volebant. vide Liuium IV. 43. De Quaestoribus *candidatis*, qui epistolis principis, in senatu legendis, praeerant confer Guid. Pancirollum in Notitia dignitat. Imperii orientalis c. 73.

De

De *Aedilibus* siue ἀγορανόμοις et ἀστυνόμοις Romanorum, viri docti ad Pomponium de origine iuris et Tiraquellus ad Alexandrum ab Alexandro libro IV. cap. 4. Lipsius ad Senecam de vita beata cap. 7. Casp. Zieglerus de edicto aedilitio pag. 773 sqq. dissertationum selectarum. Ioan. Augusti Olearii diss. de Aedilibus Romanorum, Lipsiae edita A. 1692. et Euerardus Otto libro erudito de Aedilibus Coloniarum et Municipiorum, Francof. 1713. et Vltrai. 1732. 8. quo in libro pleniorem insuper Aedilium qua plebeiorum qua Curulium Historiam promisit, vna cum vberiore tituli Digestorum de edicto Aedilitio explanatione. Ezech. Spanhemius de vsu numismatum T. 2. pag. 143 sqq. Io. Christ. Gottl. Heineccii florum sparsio ad edictum aedilitium. Halae 1738. 4. Incendiorum, vt et ludorum atque spectaculorum curam ad aediles spectasse constat ex Dione pag. 513 et 514. Aediles *cereales* a Iulio Caesare instituti fuerunt, teste Dione lib. 43. pag. 239. vt frumento praeessent, iisque cura ponderum et mensurarum, ne qua fraus in iis esset, demandata est.

De *viginti viris* quibus maiores in Senatu honores patebant, triumuiris capitalibus, triumuiris monetalibus, quatuoruiris viarum curandarum, et decemuiris quos iudiciis centumuiralibus praefectos memorat Dio LIV. p. 540. vide Io. Massonum in Ouidii vita p. 56 sq. qui vigesimo iam aetatis anno vigintiuiratum datum obseruat.

XII. Inter Magistratus maiores extra ordinem constitutos summus erat *Dictator*, de quo Alexander ab Alexandro lib. 1. c. 6. Ioan. Iensius in ferculo litterario cap. 8. pag. 112 sqq. Ezech. Spanhemius de vsu numismatum T. 2. pag. 171 sq. Viri docti ad Velleii II. 28. et dissertationes Io. Christfr. Sagittarii, Ienae 1648. rec. in eius Otio Ienensi pag. 346. Godofr. Straussii. Witteb. 1667. Ioan. Roeseri. ib. 1668. Io. Olearii Lips. 1669. Christi. Hoffmanni. Ienae 1670. Vlr. Obrechti. Argent. 1677. rec. in eius dissertat. academic. p. 388. Io. Paulli Felwingeri. Altorf. 1678. Ioan. Iac. Mülleri. Ienae 1682. Caussae, ob quas creatus est dictator, annotantur a Goltzio pag. 164 sq. thesauri rei antiquariae: octo Iensius loc. cit. obseruat 1) *rei gerendae*, vnde eum αὐτοκράτορα πολέμων vocat Diodorus Siculus XIX. p. 713. 2) *comitiorum habendorum*, 3) *quaestionum exercendarum*, 4) *claui figendi*, 5) *feriarum constituendarum*, 6) *explendi senatus*, 7) *feriarum Latinarum*, 8) *ludorum*. Primam, secundam, quartam et octauam iam Nicol. Gruchius lib. 1. de Comitiis cap. 2. obseruauerat. Dictus olim *Magister populi* teste Festo in optima Lex, et Seneca Ep. 108. Et vere Magister non populi modo, sed etiam Senatus, ac sine prouocatione fuit, omnibus interim Magistra-

tibus ceſſantibus, niſi quod tribunorum tamen poteſtas ſub eo etiam ſacroſancta, vt iam ex Plutarcho notaui, et Sacerdotes ſacrificiorum cauſſa ipſum ſi Roma abeſſet in vrbem reuocare poterant, vt idem Plutarchus docet in Fabio p. 176. De primo dictatore omnia incerta, vt fatetur Liuius II. 18. ad annum vrbis 253. Inſcriptio vetus reperta Aretii: *M. Valerius Voluſi F. . . Maximus Dictator Augur primus &c.* Vide Memorias Treuultinas 1721. p. 540 ſqq. Camillus quinquies dictator, et qui quatuor vicibus triumphauit, Conſul tamen nunquam fuit. Plutarch. in eius vita f. 129. neque fuit ante Camillum Dictator vllus vltra ſex menſes id. f. 144. F. Nec Dictatori licebat equo vehi populi iniuſſu. Liv. XXIII. 14. et Plutarch. Fabio 175. Conſulem ipſi ſine lictoribus faſcibusque oportebat occurrere, et ipſe procedebat cum XXIV. faſcibus. id. pag. 176. Magiſtrum equitum ipſe dicebat, quem poterat indicta cauſſa in carcerem mittere et ſupplicio afficere p. 179. Bis tamen factum vt Dictatoris et Magiſtri equitum auctoritas aequaretur. Id. Antonio p. 919. Non a populo autem nec Senatu, ſed a Conſule vel Praetore ſiue Stratego Dictator dicebatur ſiue eligebatur. Quod ſi Conſules de dictatore creando diſſiderent, plebiſcito res definiebatur. Plutarchus Marcello pag. 312. Prodictator creatus bello Punico ſecundo, abſentibus Conſulibus, Q. Fabius Maximus. Liuius XXII. 8. De Dictatore municipali obſeruationem Caſp. Barthii e MScto edidit Chriſti. Schoettgenius. Dresdae 1738. 4.

De *Decemuiris* Legum ferendarum, qui itidem ſine prouocatione erant, ſed poſt biennium abrogati ſunt, vide Liuium III. 32. Dionyſium Halic. lib. X. ſq. Onufrium ad faſtos anni vrbis 303. Georg. Goezii diſſertat. de Decemuiratu legibusque decemuiralibus Romanorum. Ienae 1670. Io. Nic. Funccii de Decemuirum a Romanis creandorum diuerſa ratione, quae legitur pag. 309. Eius diſſertat. academic. Lemgouiae 1746. 8. editarum, et Caroli Ludov. Vollharti hiſtoriae decemuiratus *ἀποσπασμάτια* quaedam ex Liuio et Dionyſio. Lipſ. 1736.

Omittimus alios Magiſtratus ſigillatim commemorare, de quibus laudati §. IX. ſcriptores conſuli poſſunt. De *Praeſidibus Prouinciarum* et qui illis adiuncti erant, videndus Onufrius in Imperio Romano et Carolus Sigonius libro ſecundo de iure prouinciarum, ille primo, hic ſecundo tomo theſauri Graeuiani; Bergierius lib. IV. de viis Imperii Romani cap. 17. et 28. T. X. Graev. M. Antonius Ferratius Epiſtol. pag. 126 ſq. Wilh. Henr. Brukneri diſſert. de Praeſidibus prouinciarum apud Romanos. Ienae 1698. et Guilielmi te Water diſſert. de conſilio Praeſidum in Prouinciis, inſerta T. 2. Miſcell. Duisburgenſium p. 51 ſqq. De Proconſulum et Praeſidum differentia vi-

videatur Cuiacius XX. obſ. 37. De Procuratore Caeſaris exſtat Gottfr. Maſcouii diſſertatio Altorfii 1724 edita. De Correctoribus Imperii Romani Sigism. Frid. Dreſigii commentatio, Lipſiae 1739 euulgata eſt. De *Duumuiris Coloniarum* Aedilibus, Quaeſtoribus, Decurionibus Henricus Noriſius Cenotoph. Piſan. diſſ. 1. cap. 3. qui etiam de Coloniarum Patronis videndus diſſ. 2. cap. 7. De *Decurionibus* ſigillatim diſſerit Scipio Maffeius P. I. Veronae illuſtratae pag. 169. et Ioannes Lamius in obſeruationibus in antiquam tabulam aheneam Decurionum nomina et deſcriptionem continentem. Florentiae 1745. fol. in quas ſtricturas euulgauit Anonymus in *Lettere critiche ſcritte da un' Accademico Fiorentino à un Accademico Etruſco ſopra l'oſſervazione fatte à una Tavola di Metallo, che ſi conſerva in Firenze nel Muſeo Riccardiano.* Luccae 1745. 4. De ornamentis Decurionalibus diſſeruit Chriſtian. Ludov. Stiglitz in Epiſtola ad Chriſti. Guil. Küſtnerum Lipſiae 1743. 4. aduerſus Pancirollum oſtendens, ad illa quoque ius conuiuia publica municipiorum frequentandi eſſe referendum. Magiſtratus municipales Graecis ſcriptoribus dicuntur ἄρχοντες et ϛρατηγοὶ vt notauit Valeſius ad Ammiani lib. 31. De magiſtratibus colonicis et municipalibus accurate commentatus eſt Onufrius Panuinius II. 12 et 31. Antiquitatum Veronenſium. Fuere illi: *Duumuiri, Duumuiri quinquennales, Decuriones, Patroni, Decuriones quinquennalicii, allecti, duumuiralicii, Quaeſtoricii, Pedani, Praetextati, Quinqueprimi, Vigintiprimi,* δεκάπρωτοι, εἰκοσίπρωτοι, τιμοῦχοι, *Quinquennales*; vide Abbatis Damadeni expoſitionem tabulae veteris Canuſii repertae, quae exſtat T. IX. theſauri Italiae parte V. Ipſam tabulam exhibet Sponius Miſc. p. 280. Adde Fulv. Vrſinum pag. 195 ſq. ad Caeſarem poſt fragmenta Hiſtoricorum. *Iuridicos conuentus* in vna prouincia Baetica Romani habuere quatuor teſte Plinio III. 1. H. N. in citeriore Hiſpania conuentus ſeptem, III. 3.

XIII. De inauguratione et vnctione Regum Hebraeorum praeter Schickardum in iure Regio fuſe et ex inſtituto agit *Fortunatus Scacchus* in Myrothecio praecipue tertio, *Balthaſar Scheidius* de oleo vnctionis ſacro ex Hebraeorum antiquitatibus, Argentorati 1665. 4. *Simeon de Muis* ex Abarbanele ad Exod. XXX. *Ioan. Buxtorfius*, Nepos, in diſſert. de vnctione regia, p. 41. Diſſertationum varii argumenti. *Dan. Weimarus* in diſſert. de vnctione ſacra et inaugurali Hebraeorum. Ienae 1677. *Ioan. Palmroot* de ſollemni inauguratione Regum Hebraeorum. Vpſal. 1699. *Dan. Lundius* in diſſertat. de vnctione Regum Hebraeorum. Vpſal. 1707. 8. *Ioan. Hagerus* in diſſertat. de vnctione Regum. Witteb. 1716. *Ioan. Conr. Claſingii* Διάσκεψις de vnctione ſacra typicoumbratili. Lemgov. 1718. 4. *Ioan. Meyeri* animaduerſiones

 ad

ad illam διάσκεψιν. Harderouici 1718. 4. *Clasingii* vindiciae, quae insertae sunt Relationibus innoxiis 1719. p. 866. *Ioan. Vdalrici Tresenreuteri* dissertatio epistolica de ritibus in regibus Hebraeorum inaugurandis adhiberi solitis; quae exhibetur p. 96. memoriae Tresenreuterianae, a Io. Paullo Roedero Norimb. 1745. 4. editae, et Bibliotheca Bremensis T. 1. pag. 936 sqq. Nec Prophetarum, qua Prophetarum sed Sacerdotum hoc fuisse officium, ex aliarum gentium vsu probat Scacchus c. 49 et 50. Oleumque sacrum cuius effusione operto capite inaugurati sunt, diuersum fuisse ab eo quo consecrati sunt Sacerdotes, id. cap. 47 sq. Prophetas non esse vnctos, licet ex 1 Reg. XIX. 16. id voluerint quidam probare docet *Georg. Christo. Dachselt* in dissert. de vnctione Elisaei et reliquorum Prophetarum, Lipsiae 1708 edita, et praemissa Eius Bibliis Hebraicis accentuatis pag. 53 sqq. Apud Persas perinde vt apud Romanos inaugurationem factam sollemni ritu in templo, idem Scacchus, ibid. cap. 31. De vnctione Regum in genere vide dissert. *Ioan. Ioach. Zentgrauii.* Argentor. 1688. et *Nicol. Hennelii* commentat. de vnctionis ritu in Imperatorum ac Regum inaugurationibus, quae caput XIV. absoluit Otii eius Vratislauiensis. De Christianorum Principum inauguratione et coronatione *Iac. Goar* ad Euchologium pag. 294 sq. *Gretserus* III. 12. ad Codinum, *Menardus* ad Sacramentarium Gregorii M. et *Ioannes Morinus* pag. 243. de sacris Ordinatt. vbi morem vngendi Reges apud Graecos Imperatores serius receptum obseruat. De coronatione Imperatorum Graecorum *Ioan. Cantacuzenus* lib. 1. cap. 41. et ex illo *Codinus* cap. 17. de officiis aulae CPol. De ritu gentium quarundam Principem recens creatum scuto imponendi atque ita sublimem ferendi, *Frid. Lindebrogius* ad Paulli Diaconi Historiam Longobard. et ad Ammiani XX. 4. *Christi. Gottl. Schwarzius* in dissert. de ritu eleuandi Principes inaugurandos et de quibusdam sacris formulis et eleuandi ritibus. Altorfii 1730. et *Io. Ludov. Leuinus Gebhardi* in Programmate de ficto quodam Caesarum eleuandorum scuto. Luneb. 1750. fol. Multa etiam de inaugurationibus Principum, recentioris praesertim aetatis Io. Christoph. Becmannus in notitia dignitatum illustrium diss. V et VI. cui iunge si placet D. Ioannis Francisci Buddei diss. de eo quod decet circa sollemnia Principum, Halae Sax. 1712. 8. subiectam eius commentationi de Concordia Religionis Christianae statusque ciuilis. De variis tradendi ius et possessionem symbolis, et *inuestiturae* modis ritibusque *Cangius* in Glossario. *Le Cointe* T. 4. Annal. pag. 116 sq. *Ioan. Nicolai* in libro de chirothecis c. 14. et *Ioan. Georg. Estor* de inaugurationibus beneficiariis, harum symbolis ac ritibus, itemque de Inuestitura siue litteris inuestiturae. Marp. 1744. et auct. ibid. 1746. 4. De inuestitura per *Birretum* vide *Lud. Mart. Kahlii* dissert. Gottingae 1749. rec.

T. I. Eius Opusculor. per *gladium* Christi. Gottl. Buderum pag. 113. amoenitat. iuris feudalis: per *Sceptrum* Gottl. Sam. Treuerum in dissert. Gottingae 1741 edita. De *inuestitura Episcoporum per baculum et annulum* vide Seldenum ad Eadmenum pag. 104. ad calcem Anselmi Cantuariensis, et dissertationes Dieter. Herm. Kemmerichii, Ienae 1750. et Otton. Christi. de Lohenschiold. Tubingae e. a. euulgatas.

Quod ad tempus ineundi apud Romanos Magistratus attinet, in illo valde pro diuersis temporibus variatum, vt docet Martinus Lipenius in strenarum Historia, tomo 12. thesauri Graev. pag. 429. Laurentius Arrhenius in dissert. de anno petendi magistratus apud Romanos. Vpsal. 1728. 8. et Ioan. Hermansson in dissert. de aetate magistratuum Romanorum legitima. Vpsal. 1736. Tribuni plebis inibant Magistratum die decimo Decembris. H. Dodwellus praelect. Cambden. pag. 428. Quaestores Nonis Decembris, id. p. 385. et Ezech. Spanhemius p. 706. de vsu et praestantia numismatum: Vel etiam die XXII Ianuarii. Dodwellus pag. 387. Tempus quo Regnum et Consulatus vacabat Romae, a Liuio et aliis vocatur *interregnum*. Graeci vt Plutarchus appellant μεσοβασιλείαν et Interregem μεσοβασιλέα. Sic Baronius vocat *Interpontificium* tempus quo vacat sedes Episcopi Romani. De ritu spargendi sub auspicium magistratus flores, stipem et pecuniam inter populum consulatur *Cerda* c. 175. aduersarior. p. 458 sqq. *Henricus Gunther Thulemarus* in libro de octouiratu cap. 28. *Cangii* Glossarium in ἐπικόμπιοα et ὑπατείων. *Conr. Samuelis Schurzfleischii* dissertatio de ritu spargendi flores. Witteb. 1691. et *Henrici Theodori Pagenstecheri* oratio inauguralis de missilibus spargi solitis Calendis Ianuarii a nouis magistratibus edita Lingae 1722. 4. Huius sollemnitatis prodigentiaeque veritatem imitatus est Corippus de laudibus Iustini IV. 105 sqq. vide Clariss. Saxium ad Diptychon Magni Consulis pag. 35. De adoratione sacrae purpurae Philippus Rubenius libro 2. electorum, capite 30.

Insignia Regum, Principum, Magistratuumque etiam paucis attingenda, et *de Coronis* quidem ac *Sceptro* aliisque eiusmodi consulendus Seldenus in titulis honorum cap. 8. Barnabas Brissonius III. 14 sqq. antiquitatum iuris. Andreas Cirinus lib. de vrbe Roma c. 40. T. II. thesauri Sallengriani. Claudius Salmasius ad Trebellium Pollionem de Tetrico iuniore cap. 25. Coelius Rhodiginus XXI. 16. antiquar. lectionum. Alexander ab Alexandro I. 28. dierum genialium, Io. Michael Heineccius de Sigillis p. 86. Io. Harduinus p. 413. de numis vrbium, vbi etiam de sceptro eburneo Roman. cum imposita aquila, Casp. Barthius lib. XXIII. aduersar. c. 2. Adrianus Turnebus aduersar. lib. XXIII. cap. 12. Ioan. Christoph. Becmannus in notitia dignitatum

illu-

illustrium diss. VII et VIII. vbi etiam de ritibus cultus Principum ac venerationis: Ioan. Henr. Boeclerus pag. 187 sq. tom. 1. dissertat. Ioan. Georgius Roeserus diss. de sceptris Principum, Francof. ad Viadrum 1690. Ern. Frider. Cobii dissertatio de sceptrorum origine. Witteb. 1722. Frider. Henr. Iacobs de sceptro. Ienae 1704. Christi. Godofr. Hoffmanni de origine et iure sceptrorum. Frfti ad Viadr. 1724. Ioan. Casp. Struuii de sceptro regiminis eminentioris symbolo. Helmstadii 1728. Henrici Theodori Pagenstecheri dissertationum trias, Lemgouiae 1739. 4. edita, quarum prima agit de sceptro maiestatis insigni. Ioannis Christophori Strodtmanni dissert. epistolaris de sceptris veterum. Guelpherbyti 1744. De hastae vsu pro sceptro vide Tristanum I. p. 254. cum sceptro, Heineccium lib. laud. p. 116 sq. et Chronicon Gotwicense T. 1. pag. 108 sqq. De sceptris Regum Francorum, iter secund. litterarium duorum monachorum Benedictinorum pag. 36 et 37. De sceptris Rectoralibus academicis Carol. Arndius T. IX. misc. Lips. pag. 59 sqq. De *solio* siue *throno*, Pineda III. 5. de rebus Salomonis, Scacchus Myrothec. III. 64 sq. pag. 1138 sq. et Valentinus Chimentellius de honore bisellii c. 13 et 19. T. 7. thesauri Graeuiani. De *Diademate Regum Hebraeorum* agit Scacchus in Myrothecio tertio c. 38 sq. *Imperatorum Romanorum* Ezech. Spanhemius de praestantia numismatum T. 2. p. 385 sq. Fuit autem diadema fascia quaedam alba, qua caput vel pileus circumdabatur, interdum pura interdum λιθοκόλλητος siue gemmata: vide Ioan. Braunium lib. 2. de vestibus Hebraeorum, cap. 4. §. 8. Alexandrum ab Alexandro lib. 1. cap. 28. Carol. Paschalium lib. 9. de coronis cap. 3. Ioan. Pierium Valerianum lib. 41. Hieroglyphicon, cap. 3. Solerium (siue qui sub hoc nomine latet Theophilum Raynaudum) libro de pileo §. 9. Martinum Schmeizel Corona - Transiluanum erudita commentatione de coronis tam antiquis quam nostrae aetatis Ienae 1712. 4. p. 139 sq. et quae viri docti notant ad Gellium V. 6. Icones varias coronarum ex veteribus sigillis exhibet I. M. Heineccius p. 208. libri saepius laudati. I. A. Rudolphus in Heraldica curiosa pag. 202. et Ioan. Iac. Chifletius pag. 104. Operum historicorum. De corona Regum veterum Hiberniae vide A. E. 1724. p. 432. De cidari apud Persas videndus Brissonius libris de regno Persarum et Pitiscus ad Curtium, et, si nostrae aetatis Regum Persarum coronam lustrare placet, Engelbertus Kaempferus in amoenitatibus exoticis pag. 37. Praeterimus quae de aliis Coronis [16] et diuerso coronarum, tum etiam sertorum vsu collegerunt Anton. Thylesius libro de Coronis, Guil. Stu-

[16] Glyceram inuentricem corollarum vocat Plinius lib. XXXV. 11. ita enim libros MSS. constanter legere testatur Harduinus, licet Salmasius p. 246 malit *vitricem*, στεφανηπλόκον, quae corollas vieret. De eadem Glycera coronaria vide eundem Plinium XXI. 2.

Stuckius III. 16. Antiqu. Conuiual. Ioan. Andreae Bosii στεφανοφορία seu de Coronarum gestatione Ienae 1669. 4. et Carolus Paschalius qui prae ceteris hoc argumentum per decem libros illustrandum sumsit Paris. 1610. 4. et Lugd. Batav. 1671. 8. quanquam Ampliss. Cuperus ad apotheosin Homeri p. 218. eum late quidem de hoc argumento sed non accurate scripsisse atque cum iudicio vbique fere legendum esse affirmat, tum Gatakerus pag. 265. Aduersariorum notat πολυμαθέστατον hunc operis coronarii auctorem in vocabula Hebraica inquirere, linguae forsan minus scientem, prorsus neglexisse. Post Paschalium commemorandus venit Ioan. Meursii Fil. liber de Corona, Sorae 1643. 4. et Hafniae 1671. 8. cum Caii Riccii diascepsi de coronatione Regia eiusque rituum rationibus. Ludouici Moscardi Museum parte 2. p. 429 sqq. Germanici (Germains) de Caen Traité de l'origine des Couronnes et de leurs especes, qui exhibetur in diario gallico, l'extraordinaire du Mercure galant A. 1682. T. XVIII. p. 235. T. XX. pag. 3. A. 1683. T. XXI. pag. 313. T. XXII. pag. 3. T. XXIII. pag. 276. T. XXIV. pag. 230. Beneton de Perrins in dissertatione de coronis earundemque origine et forma, quae inserta est Sallengrii Continuation des Memoires de Litterature T. X. p. 357 sqq. De *coronis aureis* quae libera Rep. victoribus mittebantur in honorem triumphi, et de auro coronario ab Imperatoribus subinde indulto, vide Henricum Valesium ad Ammiani XXV. 4. et Io. Alb. Fabricium ac H. S. Reimarum ad Dionem Cassium passim. De coronis aureis oblatis a Prouincialibus ob imperii primitias, et in Quinquennalibus, Decennalibus etc. Valesius ad Euseb. p. 276. De *laurea* Bandurius ad Antiquitates CPol. p. 477. et Ioannes Franc. Madrisius de lauro, eiusque vario vsu apud antiquos, in diario Italico, Raccolta d'Opuscoli scientifici e filologici, T. IV. p. 272 sqq. De coronis *militaribus* ciuica, triumphali, obsidionali, murali, castrensi siue vallari, rostrata, siue nauali et exploratoria, quibus donabantur qui bene rem in bello gesserant, omniumque nobilissima graminea, quam Imperatori dabat exercitus seruatus vide Plinium H. N. XXII. 3 sqq. Alexandrum ab Alexandro IV. 18. et ibi Tiraquell. atque Stewechium ad Vegetii lib. 2. Forestum Foresti in libro italice Brixiae 1745. 8. edito, *Trattatto delle gentilizie insegne, volgarmente delle arme degle Famiglie*, vbi quoque de coronis triumphalibus, oualibus et ciuicis Romanorum exponit. Ioachimus Ioannes Maderus Vir doctus et de Antiquitatis studiis insigniter meritus in libro suo de Coronis sacris pariter et profanis, qui Helmstadii prius 1660. in 4. excusus et tomo VIII. antiquit. Romanarum Graeuiani thesauri insertus est, copiose etiam agit de *Coronis nuptiarum*, quae Iudaeis etiam vsitatae vt notum ex Esaiae LXI, 10. tum a Christianis primum quidem propter Ethnicorum

superstitiones reiectae, postea tamen itidem admissae vt notauit Sirmondus ad Sidonii lib. 1. Epist. 5. tomo 1. pag. 852. quod argumentum etiam persequutus est Christoph. Ziegenhals in dissert. de coronis nuptialibus, Annaeb. 1713 edita. De corona *ciuica*, Lambecius II. de Bibl. Vindob. pag. 729. De coronis *conuiualibus* consulatur Iosephi Lanzoni exercitatio de coronis et vnguentis in antiquorum conuiuiis, T. III. thesauri Sallengriani p. 669. Io. Grefii dissertatio de coronis epularibus. Lips. 1670. et Frid. Gotthilf Freytagii dissert. de coronis conuiualibus veterum ibid. 1712. De *corona Poetarum* [17] primo tributa Albertino Mussato, Mapheus Vegius IV. 1. de educat. liberorum tomo 26. Bibl. PP. p. 658 sq. Frid. Rappoltus [18] singulari diss. Paschalius libro de coronis p. 60 et p. 317-329. D. Henelius in otio Vratislauiensi cap. 13. Scaliger lib. 1. lectionum Ausonian. c. 10. Aegidius Menagius in miscellaneis italice editis p. 294 sqq. Iac. Thomasius in obseruationibus Halensibus tom. 6. obs. 7. et Michael Piccartus oratione XI. quae est de commissionibus et coronatione veterum Poetarum. De *coronis Oratorum* Ioan. Georg. Walchius §. 14. 15. dissert. de veterum Sophistarum, Rhetorum atque Oratorum praemiis.

Diademate vti voluit Caligula teste Suet. cap. 22. at primus vsus est inter Impp. domi Elagabalus, publice Aurelianus. Vide Tillemont. Hist. Imperatorum tomo 3. p. 531 sq. Diademate vsae etiam sunt Reginae, vt ex Cleopatrae numo probat C. A. Rupertus in Oratore historico pag. 793. Eodem etiam vsos supremos militiae duces dubitat Begerus I. thesauri Brandenburgensis p. 288 adde p. 293. De triplici Corona Imperatoris Romani, Germanica, Lombardica atque Romana, prima Aquisgrani argentea ab Archiepiscopo Coloniensi, secunda Modoetiae ferrea, tertia aurea a summo Pontifice, Martene III. 9. de antiquis Ecclesiae ritibus, et T. 2. thesauri anecdotorum p. 488 et 497. exstat Ioachimi Felleri, τοῦ μακαρίτου dissertatio A. 1662. Lipsiae edita. Horatii Blanci dissertatio de tribus coronis Longobardicis ad Paullum Diaconum apud Muratorium T. 1. scriptor. vet. Italiae pag. 460 sq. Ioan. Iac. Mascouii dissertatio de Regali Imperialique Augustorum Germaniae Augustarumque coronatione Lipsiae 1723 euulgata. Christi. Weidlingii Progr. de triplici Imperatoris coronatione, longobardica, romana et germa-

[17] Bene Conradus Celtes in lauream suam, quam ab ipsa Imperatoris manu acceperat:

Si me non pietas, virtus, doctrina coronant,
Ecquid proderit haec nexa corona mihi.

[18] Ex hac sub Rappolti praesidio habita dissertat. Heckelius, Respondens, postea libellum confecit de Poetarum coronis, Cygneae 1672. 12. editum.

manica. De corona *argentea* vide Gundlingiana XX. 3. vbi et de eo, an Henricus VII. corona Imperii Germanici Aquisgrani fuerit coronatus. De ferrea illa corona, aurea quidam, ſed ferreo circello interius et clauis crucis Chriſti ſubtexta, conſulendi ſunt V. C. Ludov. Antonius Muratorius T. 2. Anecdoton Bibliothecae Ambroſianae A. 1698. 4. edito. p. 267 ſqq. Iuſtus Fontaninus in diſſertatione de corona ferrea Longobardorum, Rom. 1717. 4. edita, et cum Muratorii commentario recuſa Lipſiae 1719. 8. Bartholomaeus Zucchius in hiſtoria coronae ferreae Italice edita, et Bzouius ad A. 1431. p. 19. num. 49. De Imperatorum CPolitanorum coronis vide Cangium diſſert. 24. ad Ionuillam. Ordo ad benedicendum Imperatorem quando coronam accipit obuius eſt apud Mabillonium T. 2. Muſei Italici p. 215 ſqq. De coronatione reginae, idem ib. p. 404. regis, pag. 407. Liturgiam coronationis Mediolanenſis, Henrici I. deprehendes apud Muratorium T. 2. Anecdot. pag. 328 ſq. De triplici corona Pontificis Romani B. D. Mayerus libro de electione Pontificis Romani. R. D. Henricus Pippingius in diſſert. de corona illa Lipſiae vulgata et in eius diſſertationibus iuuenilibus recuſa. Vide etiam, ſi placet, Theoph. Raynaudum de corona et mitra triplici Papae, tomo X. Operum, D. Io. Wolfg. Iaegeri Hiſt. Eccleſ. ſaeculi 17. Decade 1. p. 150 ſq. Matthiam Zimmermannum de montibus pietatis pag. 371 ſq. et Iacob. Baſnagium ad Caniſii lectiones antiquas tom. IV. pag. 174. Ceterum Choiſio in hiſtoria Philippi Valeſii et Ioannis Galliae Regum, Gallice edita lib. 1. §. 11. recte obſeruatum eſt, a Ioanne XXII. primum coronam Paparum fuiſſe triplicatam, [19] quum veteres Pontifices mitra Phrygiae fere ſimili vſi fuiſſent, Hormiſda datam ſibi a Clodoveo Galliae R. coronam auream primus geſtaſſet, et Bonifacius octauus eam duplicaſſet, ſaeculare [20] non minus quam Eccleſiaſticum ſiue ſpirituale ius atque imperium ſuum indicaturus. De mitra Pontificis conferatur Cangius in *Camelucicium*, et Angelus Rocca in theſauro antiquitatum ſacrarum T. 1. p. 7 et 8.

De praelatione faſcium, ſecuris, ignis, aliorumque eiusmodi conſulendus Alexander ab Alexandro lib. 1. cap. 27. I. C. Becmannus diſſ. 8. notitiae dignitatt. illuſtrium, et D. Frid. Rappoltus diſſ. de inſignibus principatus

[19] Ad Bonifacium vsque ſimplex, ad Vrbanum V. duplex, inde triplex corona. Vide Franc. Pagi praef. ad vitas Pontificum pag. 18.

[20] Angelus Roccha in Bibliothecae Vaticanae deſcriptione pag. 5. *Quum Pontifex coronatur, capiti eius tiara, quam* regnum mundi vocant, *imponitur, tribus conſtans coronis, tres poteſtates, h. e. imperatoriam, regiam et ſacerdotalem, plenariam ſcilicet et vniuerſalem totius orbis auctoritatem repraeſentantibus.* Innocentius III. *Romanus Pontifex in ſignum imperii vtitur regno* (corona) *et in ſignum pontificii vtitur mitra: ſed mitra ſemper vtitur et vbique, regno vero nec vbique nec ſemper.* Vide Cangium in *Regnum*.

patus ac poteſtatis quo etiam referenda eſt praelatio Crucis, Epiſcopi et Pontifici fieri ſolita. Regibus XXIV. faſces cum ſecuribus praelati, Conſulibus ſingulis in vrbe duodecim, extra vrbem etiam ſecures; Praetoribus ſex; Dictatoribus faſces et ſecures XXIV. Vide Ezech. Spanhemium de vſu numiſmatum diſſert. decima. Non vterque ſed tantum alter conſulum duodecim faſces habebat per menſis vices; vide Benedicti Aueranii diſſert. 22. ad Liuium T. 2. p. 61. Formam faſcium ſellarumque curulium quae vtraque ab Hetruſcis Romani acceperunt teſte Diodoro Siculo V. pag. 219. ex veteribus numis exhibent Moſcardi muſeum, et Graeuius atque Begerus ad Flori lib. 1. c. 5. De faſcibus conſuli poteſt Fabiani Toerneri diſſertatio Vpſal. 1722. 8. edita. De faſcium ſubmiſſione Iac. Sponius rei antiq. ſel. quaeſt. diſſert. 13. I. Lipſius Elect. lib. 1. cap. 23. et Ioan. Matthiae Geſneri diſſertatio de prenſatione, oſculo, faſcium et ſignorum in nauibus ſubmiſſione. Goettingae 1745. edita. De ſella curuli praeter Chimentellum ſupra laudatum Ioannes Schefferus de re vehiculari lib. 2. cap. 16. pag. 199. Ez. Spanhemius de vſu numiſmatum diſſ. 6. p. 584. Iſaac. Caſaubonus ad Suetonium p. 200. et Henr. Noriſius de numo Diocletiani, T. 1. theſauri Sallengriani. De igne Aſiaticis Regibus et Romanis Auguſtis praelato Cotelerius ad Clementina IX. 4. p. 680. Andreae Chriſtiani Eſchenbachii diſſ. pag. 519 ſq. Paullus Voetius ad Herodianum p. 114. 198 ſq. et Chriſtianus Franc. Paullini P. III. der zeitkürzenden erbaulichen Luſt p. 143 ſqq. De taeda Imperatoribus et Patriarchis praegeſtari ſolita, Cangius Gloſſar. in διάμβουλον et Petrus Poſſinus ad Pachymerem T. 1. p. 446 ſq. et T. 2. p. 470 ſqq. Aquila praelata Clearcho. Iuſtin, XVI. 5. Ignis praelatus Regibus Perſarum, Lipſ. excurſu 1. ad Taciti Annales. Varia inſignia illuſtribus officialibus in regno Iaponico praeferri ſolita vide in Kaempferi Iaponia tab. XXX. De ornamentis et honoribus Auguſtarum librum ſingularem edidit Rudolphus a Bunau. Lipſ. 1733. 4. Angeli Roccae commentarius de SS. Chriſti corpore Pontificibus iter facientibus praeferendo Rom. 1599. 4. et Auguſtini Molari Fiuizanenſis Ordinis S. Auguſtini de antiquitate et cauſſis ritus praeferendi S. S. Euchariſtiae Sacramentum ſummo Pontifici extra vrbem proficiſcenti, et de ritu SS. Crucis Rom. Pontifici praeferendae commentarius Romae 1592. 4. et Andreae du Sauſſay de ſacro ritu praeferendi crucem maioribus Praelatis Eccleſiae. Pariſiis 1628. 4. De inſignibus Sacerdotum et Epiſcoporum, mitra, baculo, annulo etc. Chriſtian. Falſterus T. 2. amoenitat. philolog. p. 111 ſqq.

De *Titulis* Honorum Opus Io. Seldeni ex editione tertia Anglica anni 1672. Latine verſum eſt a Simone Ioanne Arnoldi, Antiſtite praefecturae

Son-

Sonnenbergensis, Francof. 1696. 4. Cui iungendum Io. Christophori Becmanni syntagma dignitatum illustrium ciuilium, sacrarum, equestrium, ibid. et eodem anno excusum, Danielis Morhofii dissertat. de diuinitate Principum p. 83 sqq. eius diss. iunctim editarum. D. Adami Rechenbergii diss. de titulorum indole et natura part. 1. diss. historico-polit. pag. 134 sq. Gerh. Feltmannus de titulis honorum, Antonius Matthaeus de nobilitate. Guidonis Pancirolli Trattato dei Titoli dignita, con annotazioni del P. Stanislao Santinelli, qui exstat T. 2. supplem. al Giornale de' Letterati d'Italia p. 344 sqq. Augustini a Leyser dissertatio de titulis honorum. Witemb. 1748. Georg. Casp. Kirchmaieri commentatio titulos aliquot honorum ex antiquitate erutorum exhibens, recusa Ienae 1752. De titulis *viri illustris*, *spectabilis*, *clarissimi*, *magnifici*, *excellentissimi et amplissimi*, olim aulicis nunc scholasticis, confer Gottfr. Leonh. Baudisii dissertationem, Lipsiae 1706 editam. De titulo *Domini* Ant. Borremansii Vesperas Gorinchemenses cap. 1. et Frider. Caroli Moseri commentarium de titulo Domini moribus aeui et saeculi accomodato. Lips. 1751. De titulo *serenissimi* Christo. Aug. Heumanni Poecile T. 3. p. 484 sqq. De titulo *Nos Dei gratia* Friderici Geilleri dissertationem Lipsiae 1677 euulgatam. Barth. Tilesii comment. de sensu tituli: Nos Dei gratia, Regiomonti 1751 editam, et Anonymi Anmerkung vom Titul: von Gottes Gnaden, quae exhibetur P. 3. der auserlesenen Anmerkungen über wichtige Materien und Schriften, p. 248. De titulo *Excellentissimi* Frid. Carol. Moseri kleine Schriften Vol. secundo, et Ioan. Gottl. Bidermanni Acta scholastica, Vol. 1. p. 409 sqq. et 427 sqq. De ambitu antiquo et hodierno liber Menteti Ketwig, excusus Bremae 1695. 8. De candidatis et de ambitione ac blanditiis candidatorum apud Romanos consulantur Benedictus Aueranius ad Ciceronem diss. XXXVIII. T. 2. Opp. p. 370. Lipsius Elector. L. 1. c. 13. Ferrarius de re vestiaria P. 1. L. 1. c. 21. et L. 3. c. 2. Bosius de Toga cap. 13. Schwarzius ad Plinii Panegyricum pag. 348. et dissertationes Georg. Henrici Goezii. Witteb. 1687. Fabiani Toerneri Vpsal. 1712, et Christi. Frid. Georg. Meisteri. Goettingae 1740.

XIV. Paulli Manutii liber de ciuitate Romana post editionem Romanam 1585. 4. exstat tomo 1. miscellaneorum Gaudentii Roberti, et tomo 1. thesauri Graeuiani, in quo tomo occurrit etiam Onufrii Panuinii opus praeclarum de Ciuitate, Imperio et Republica Romana, ex editione recognita Paris. 1588. 8. nec non Caroli Sigonii libri eruditi de antiquo iure ciuium Romanorum, et prouinciarum. Scipionis Gentilis liber de iure publico populi Romani recusus est in Io. Poleni supplementis T. 1. p. 1125. Vt ab eodem

Manutio prolixius demonſtratum eſt, ſub Romulo [21] primum populus diuiſus fuit in Tribus tres, quarum ſingulae mille peditum et centum equitum erant, diuiſae iterum in Curias 10. quarum ſingulae in decurias diuiſae conſtabant ex 100 peditibus et equitibus 10. His praeerant Tribuni, Curiones et Decuriones. Poſtea quum Sabinis ciuitas data eſſet, eaedem tres tribus, quas Romulus inſtituerat, et Rhamnenſium, Tatientium, et Lucerum nomine appellauerat, ſeruatae ſunt, ſed ita vt ſingulae iam eſſent peditum bis mille, equitum ducentorum. Sub Tullo Hoſtilio 300 equitibus, tribus ac millibus peditum; ſub Tarquinio Priſco equitibus ſexcentis, et ſexies mille pedibus vnaquaeque tribus conſtitit. Sub Seruio Tullio [22] ſex Tribus introductae ſunt, primi et ſecundi Rhamnenſes, primi et ſecundi Tatientes, primi et ſecundi Luceres. Ab eo tempore Tribuum numerus auctus in vndeuiceſimum, ita vt 4 vrbanae eſſent Palatina, Eſquilina, Suburbana et Collina, et 15 ruſticae ſeu eorum, qui agros poſſidebant. Poſt eiectos Reges aliae 16 tribus additae, vt ſimul eſſent 35. Poſt ciuitatem Italicis datam additae tribus octo. Vide Velleium II. 20. et Sigonium III. 1. de antiquo iure Italiae, et quae de tribubus illis diligenter diſſeruerunt Paullus Manutius ad Ciceronis Epiſtol. ad diuerſos lib. VIII. 8. Didacus Couarruuias lib. 4. variarum reſolutionum cap. 1. T. 2. Oper. pag. 313 ſqq. Onufrius Panuinius de ciuitate Romana libro ſecundo, Andreas Schottus ad calcem antiquitatum Roman. Ioannis Roſini, et Boindinus in diſſertatione de tribubus Romanis, cuius pars prima, exſtat T. 2. memor. academ. Inſcriptionum p. 91 ſqq. ſecunda, T. 5. p. 88 ſqq. et tertia, ibid. p. 118 ſqq. Nomina ex priſcis inſcriptionibus ordine alphabetico collegit Goltzius p. 206. theſauri rei antiquariae. Ante pulſos reges totus populus diſtinguebatur in Patricios et Plebeios, ex Patriciis alii erant Senatores (ducenti primum a Romulo lecti, nouis aliis centum, qui minorum gentium appellabantur, a Tarquinio Priſco adſcitis, teſte Aurelio Victore cap. 6.) alii Equites, alii Patricii ſimpliciter ſic dicti. Ad illos ſpectabat, ſacra adminiſtrare, Magiſtratus et iudicia exercere, publicis de rebus deliberare et ſimilia. Plebeiorum erat colere agros, pecus alere, quaeſtuarias artes et opificia exercere, quod poſtremum an ciuium fuerit diſputat Octauius Ferrarius p. 539 ſq. et frequenter memorata in veteribus collegiorum opificum mentio dubitare nos haud ſinit. Confer Ioannis Hermanſſonii diſſertationes binas de ordinibus Romanorum. Vpſal. 1722. 8. et Ioan. Adolphi Falckii Epiſtolam de antiquiſſimis ciuium Romanorum diuiſio-

[21] Vide Rupertum ad Florum p. 117. et Andreae Cirini librum de vrbe Roma c. 41.

[22] Populum a Seruio Tullio in quinque claſſis tributum ſcribunt Tubero apud Gellium X. 28. Arnobius, Chariſius et Feſtus. Vide Meurſium parte 2. exercit. critic. p. 206 ſq.

uiſionibus. Ienae 1750. 4. editam. Poſt pulſos reges, patriciorum ordinis paullatim minus ſemper habita ratio, ita vt Equites, ac Senatores quoque, quin etiam Conſules ex plebe creari poſſent, praeter Senatores vero et equites, omnes eſſent plebeii. Hinc Manilius lib. 5.

Vtque per ingentem populus deſcribitur vrbem
Praecipuum patres retinent, et proximum equeſter
Ordo locum, populumque equiti, populoque ſubire
Vulgus iners videas, etiam ſine nomine turbam.

De *Patriciorum* origine et iure conferantur libri III. Ioannis Iacobi Draconis, editi Baſil. 1627. 4. in quibus aliarum etiam gentium ſimilis diſtinctio confertur cum Romana. Octauiani Gentilii libri 4. de Patriciorum origine, varietate, praeſtantia et iuribus. Romae 1736. 4. et M. Anton. Ferratius Epiſtolar. pag. 92 ſqq. De Patriciis *medii aeui* exſtat diſſertatio Caroli Frid. Pudoris, Lipſ. 1758 edita. De *Graecorum* Patriciis vide Pfeifferum pag. 189. antiq. Graec. et Lakemacheri antiquitates Graec. ſacras pag. 265. Sub Conſtantino M. Conſiliarii Imperatoris Patriciorum nomen acceperunt: v. Schwarzium de vetuſto quodam Diptycho conſulari et eccleſiaſtico, p. 32 ſq. De *Patriciis Germanicis* conſule Ioachimi Meieri diatribam Goetting. 1698. 4. editam. Ioan. Schilterum de ſublimi Patriciatus honore. Ienae 1673. Alb. Chriſti. Giebelii diſputat. de iuribus patriciorum ſingularibus iisque ſupereminentibus. Erford. 1709. et Polycarpi Leyſeri obſeruata diplomaticohiſtorica de origine patriciorum Germaniae. Helmſtadii 1727. De *ordine equeſtri* veterum Romanorum confer diſſertationem Chriſtiani Wilhelmi Eybenii Francofurti 1684. fol. primum editam, et deinde recuſam cum patris Huldrici Eybenii ſcriptis Argentorati 1708. fol. ac in Sallengrii theſauro T. 1. p. 1089. M. Anton. Ferratium p. 77 ſqq. Epiſtolarum. Ioan. Frid. Gronouium III. 25 Obſeruat. Io. Harduinum in numis illuſtratis pag. 428. Tiraquellum ad Alexandrum ab Alexandro II. 29. et Chriſti. Gottl. Schwarzii exercitationem de inſignibus ordinis equeſtris veterum Romanorum. Altdorfii 1715 euulgatam. De annua equitum transuectione conſuli poſſunt Franc. Mediobarbus in numiſmat. imperii pag. 83. Laurent. Begerus comm. in Florum pag. 66. Ezech. Spanhemius de vſu numiſmatum T. 2. pag. 101. et Ioan. Erh. Kappii diſſertatio Lipſiae 1734 habita. De nobilitate veterum Romanorum videndi idem Tiraquellus opere eximio de Nobilitate, quod operum eius Francofurti 1574. fol. editorum Tomum primum conſtituit. Stanislaus Santinellus in diſſert. de Romanorum veterum nobilitate Venetiis 1717. 8. recuſa in eius diſſertationibus, orationibus, epiſtolis et carminibus, iunctim editis

Ve-

Venetiis 1734. 4. p. 1 sqq. Nic. Hieronymus Gundlingius P. XXX. Gundlingian. pag. 470 sqq. De iure imaginum Io. Sam. Luppii dissertatio Wittebergae 1712 edita, et Ioan. Nic. Funccius p. 409. dissertationum academicarum, et memoriae Treuultinae A. 1708. p. 494. ex dissert. Abbatis le Roy. Noui homines, ἀφ᾽ ἑαυτῶν οὐ τῶν προγόνων γνώριμοι, nobilitas etiam in plebe. Desiderius Heraldus IV. 1. animaduers. pag. 273. Graecis quinam εὐγενεῖς, γνώριμοι, εὐπατρίδαι vide apud Desider. Heraldum animaduersion. in Salmasium III. 15. pag. 250 sqq. εὖ γεγονότες, Horatio *claris patribus orti* IV. Ode 6. v. 31. Edmundus Chishull pag. 163. antiquitat. asiaticarum. De Nobilibus apud Iudaeos videatur Grotius in 1 Corinth. 1. 26. et Campegius Vitringa obs. sacr. p. 495. De Nobilitate veterum Germanorum consule Philippum Knipschild in libro de Nobilitate speciatim Germanorum. Campoduni 1693. fol. Neueröfnete Bibliothek p. 485 sqq. Caroli Gottlieb Knorrii diss. de differentiis iuris Romani et Germanici in Nobilitate adoptiua. Halae Sax. 1721. Ioan. Georgii Estor commentarios de ministerialibus, in quibus Nobilium hodiernorum verae origines, eorumque status, iura, differentia a Comitibus, selecta de Ministerialibus regni, eorumque muneribus, ac de Nobilitate Germanorum vera, et differentia eius a Romana euoluuntur. Argentorati 1727. 4. et Auctores, quos citauit Lipenius Bibl. Iurid. Tom. 2. p. 71 sq. et Struuius Bibl. Iurid. p. 788 edit. Buderianae.

De iure Romano seu ciuitatis Romanae, quo aditus patebat ad officia publica vrbis, vel sine vel cum iure suffragii in electione Magistratuum: de iure Latii, Quiritium, Italico, siue immunitate tributorum tam capitis quam soli (Vales. ad Sozomeni VII. 2.) Prouinciarum, Coloniae, Municipii, Praefecturae, Foederatae Ciuitatis, et Fori, compendio bene differit Petrus Iosephus Cantelius S. I. in libello de Republica Romana pag. 208 sq. H. Dodwellus pag. 194 sq. praelect. Cambden. Pluribus hoc argumentum persequuti sunt, Onuphrius de Imperio Romano, cap. 5 sq. Alexander ab Alex. IV. 10. et ibi Tiraquellus, Wolfgangus Lazius de Republica Romana, Carolus Sigonius libris duobus de antiquo iure prouinciarum nouissime cum eius libris XI. de antiquo iure populi Romani excusis Halae Saxonum 1715. 8. Nicolaus Bergierius lib. 4. de viis Imperii Romani cap. 7 sq. Henr. Christ. Henninius in notis ad Bergierium latine a se redditum p. 742. Illustris Vir Ez. Spanhemius in exercitationibus duabus ad Legem Antonini Caracallae, (qua vniuersis ille Imperio Romano subiectis ciuitatem concessit teste Triboniano lege 17. D. de statu hominum) quae tom. 11. antiquitatum Romanarum, primum in lucem editae, ac deinde sub titulo *Orbis Romani* Londini 1703. 4. et cum praefatione Io. Gottl. Heineccii Halae Saxon. 1728. 4. longe locuple-

pletiores recusae sunt. Idem Heineccius Antiquitatum Romanar. iurisprudentiam illustrantium syntagmate, p. 262 sqq. et Alb. Dieter. Trekell parte prima selectarum antiquitatum Romanarum, supra pag. 95. laudatarum, in qua potissimum agitur de iure ciuitatis, Quiritium, Latii, Italico, coloniarum atque municipiorum. Vide et Seldenum II. de Synedriis p. 62 sq. et Tillemontium in Historia Imperatorum, vita Caracallae, tomo 3. Artic. 8. De *iure Quiritium* sigillatim vide Io. Frider. Christium Noctium Academic. II. 6. Vonckii obs. p. 101. Onufrium Panuinium II. 18. antiquit. Veronensium. Ioan. Henr. Mylii dissertationem, Lipsiae 1732 editam, recusamque in eius Opusculis Lugd. Batav. 1738. 8. editis p. 81 sqq. et Franc. Car. Conradi dissertationem de iure Quiritium a ciuitate Romana non diuerso, Helmstadii 1742 editam. De *iure Italico* Christiani Gottlieb Schwarzii specimen iurisprudentiae antiquariae de iure Italico. Altdorfii 1720 editum. *Coloniae* a Romana veluti ciuium examinibus conditae quadruplicis generis erant quoad immunitatem, aliis remittebatur tributum capitis, aliis solum immune erat (vt Coloniis iuris Italici) aliis vtrumque, aliae denique erant Coloniae saluis tributis, quibus neutra remittebantur: Confer Onufrium Panuinium II. 13. antiquit. Veronensium. Sam. Petitum II. 4. Obs. et Val. Alberti dissertat. de coloniis. Lipsiae 1671 habitam. Colonias Romanas LIII. ordine temporis quo deductae sunt, refert Sigonius ad Liuii XXVII. 9. Plures ordine alphabetico Goltzius p. 236 sqq. thesauri rei antiquariae. Michael Antonius Baudrand et ex eo Io. Iac. Hofmannus in Lexico, voce Colonia. Prima extra Italiam colonia Carthago condita est Gracchanis legibus. Velleius Paterculus II. 15. De Coloniarum ratione post Lipsium de magnitudine vrbis Romae, et Sigonium de antiquo iure Italiae erudite M. Velserus libro IV. rerum Augustanarum, et Ioan. Georg. Scherzius in dissert. de Coloniis. Argentorati 1711. Vide etiam Andream Schottum notis ad Velleium, et ad Frontinum de Coloniis. De reuerentia Coloniarum erga vrbem matrem, Rupertus pag. 98. ad Florum, qui et de vtilitate earum videndus p. 102 sq. De Patronis Coloniarum agit Petrus Polydorus T. VII. Opuscul. scientificor. pag. 417 sqq. De coloniis Graecorum in Asia locus insignis est apud Vitruuium IV. 1. Adde Tristanum II. p. 204. De eruditione Graecorum per colonias eorum propagata vide Lamberti Bosii orationem inauguralem habitam Franequerae A. 1704. In numis Coloniae plebeiae aratro, militares signo militari communiter denotantur. Quae aratrum et signa iungunt, indicant primam deductionem e ciuibus, supplementum e veteranis militibus fuisse, vt notat Raph. Fabrettus ad Columnam Traianam p. 10 sq. De Coloniis *militaribus* quae militibus veteranis dabantur a Sylla primum, deinde a Caesare et aliis

(vnde Coloniae *Iulianae*) vide H. Noris Cenotaph. Pisan. differtat. 1. c. 22. *Praefecturae* [23] nullos habebant ipsae Magistratus, sed ius ibi dicebatur a Praefecto Roma misso. Vide Festum in *praefectura*. Talis post expugnationem Capua, de qua Liuius XXVII. 16. *Municipia* suis moribus legibusque viuebant vt notum vel e Gellii XVI. 12. Melior igitur fuit eorum conditio quam coloniarum, vt recte obseruauit Iustus Vicecomes siue Mazzuchellus in coloniae Ticiniae commento exsufflato: vide Giornale d'Italia T. 13. p. 379 sq. et T. 14. p. 141 sqq. 148 sqq. Confer de municipiis Maffeium Veronae illustratae Part. 1. pag. 161 sqq. Ioan. Dan. Schoepflinum Alsatiae illustratae T. 1. p. 285. Iac. W. Schlicheri differt. de iure municipum et municipiorum. Lugduni Batav. 1714. et Ioan. Guil. Waldschmidt differt. de differentiis municipiorum Romanorum et vrbium Germaniae mediatarum. Marb. 1729. Municipia ex numis et inscriptionibus ordine alphabetico refert Goltzius p. 242 sq. thesauri rei numariae. De magistratibus municipalibus vide Guidonis Pancirolli tractatum, Notitiae dignitatum vtriusque imperii adiectum, et recusum T. III. thesauri Graeuiani; Euerh. Ottonis librum de aedilibus coloniarum et municipiorum, editum Francof. 1713. 8. et recusum Lipsiae (Vltraiecti) 1732. 8. De Patronis municipiorum Philippus a Turre P. 1. cap. 11. ad monumenta veteris Antii. Quaenam differentia fuerit inter Colonias, municipia sine et cum iure suffragii, ciuitates Latio donatas, libertate, foedere, et stipendiarias exponit Ioan. Harduinus ad Plinium T. 1. p. 389. edit. in forma quadripartita, et Onufrius Panuinius II. 9 sqq. antiquit. Veronensium. Vniuersae Hispaniae ius Latii tribuit Vespasianus, Plinius H. N. L. III. c. 3. p. 108. De ritu depalandi atque aratro pomoeria nouae ciuitatis condendae determinandi, Philippus Rubenius in electis, libro et capite primo, et Andreas Cirinus de vrbe Roma cap. 1.

Ex prouinciis, quaenam consulares, proconsulares, praesidiales, praetoriae, vide quae notant Lipsius ad Tacitum, Alexander ab Alexandro lib. 2. genialium dierum cap. 27. Wolfg. Lazius in Commentario de Republica Romana, inprimis vero Onufrius et Sigonius in libris quos modo laudauimus. Ductu Pompei M. terminus Romani Imperii Oruros in Mesopotamia, vide Plin. VI. 36. T. 1.

XV. De variis Magistratibus officiisque in aula Imperatorum et Prouinciis Imperii quum Orientis tum Occidentis, per Media ac sequiora saecula, adire licet notitiam dignitatum vtriusque Imperii commentario Guidonis Pancirolli illustratam, de cuius editionibus variis dixi in Bibliotheca latina lib.

[23] In numis ἡγεμονία περπορηνῶν. Vide Harduinum de numis vrbium p. 400.

lib. IV. cap. 5. §. 6. Tum notitiam dignitatum siue administrationum tam ciuilium quam militarium in Partibus Orientis et Occidentis, quam ad illustrationem Codicis Theodosiani confecit Iacobus Godofredus tom. 6. post pag. 312. His addendus idem Godofredus in Commentariis ad eundem Codicem Theodosianum, Valesius ad Ammianum Marcellinum, Reinesius ad inscriptiones veteres, Iac. Gutherius in praeclaro opere tribus libris distincto de officiis domus Augustae publicae ac priuatae Paris. 1628. et Lipsiae in 8. Georg. Codinus de officiis et officialibus Curiae et Ecclesiae Constantinopolit. cum notis Franc. Iunii, Iac. Gretseri et Iac. Goari. Constantinus Porphyrogennetus libris duobus de caerimoniis aulae Byzantinae, cura Ioan. Henrici Leichii et Ioan. Iac. Reiskii Tomis duobus editis Lipsiae 1751 et 54. folio. Ioan. Meursius in glossario, et Cangius in glossario vtroque Mediae Latinitatis et Graecitatis. De differentia inter Proconsules, Legatos, Propraetores et Procuratores, eorumque duplici genere exponit Io. Dan. Schoepflinus T. I. Alsatiae illustratae p. 269 et 270. qui etiam ibid. p. 274 sqq. Caesar. praesid. Alsat. recenset. De Procuratoribus *Ducenariis* Scaliger in Manil. pag. 166. Casaubonus et Salmasius ad Capitolinum in Pertinace, Rigaltius ad Cypriani Epistol. 67. p. 174. et Pearsonius ad Symbolum Apostolicum. Praefectura praetorii *vertex omnium dignitatum.* Ammianus. ἡ πρώτη καὶ κορυφαία τῶν ἀρχῶν. Euagrius III. 39. De *Perfectissimorum* dignitate Pancirollus ad notitiam Imperii c. 3. Gothofredus ad Codic. Theodosian. VI. 37. Fabrettus ad Inscriptiones veteres p. 277 sq. Fontaninus lib. I. de antiquitatibus Hortae Coloniae c. 3. §. 8. 9. De *Comitibus Consistorialibus* tractatum edidit Ioannes Filleau, Parisiis 1638. 8. Historiam Comitum Consistorianorum in Imperio Orientis singulari dissertatione persequutus est Iustus Christ. Thorschmid. Witteb. 1720.

XVI. Claudemus hoc caput breui recensione quum eorum, qui quum humili loco nati vel vltimae sortis homines essent, propter qualemcunque oris similitudinem principis alicuius personam sibi imposuere, et per aliquod tempus hominum credulitati illuserunt, publica calamitate plerumque suoque ludibrio; tum plerarumque Rerumpubl. commentitiarum, quae siue a veteribus siue a Recentioribus excogitatae sunt, et pro ingenio ipsorum ita descriptae, vti optari fortassis quaedam ex parte, aliae ne optari quidem, sperari certe non possunt, et nusquam gentium reperiuntur. Prioris argumenti exempla collegerunt ex antiquioribus *Valer. Maximus* IX. 15. e recentioribus *Gregorius Richterus* axiomat. oecomonic. CCXIII. p. 328-343. *Io. Bapt. Rocolesius* in libro Gallice edito, cui titulus: les impostures insignes, ou histoire des plu-

ſieurs hommes de neant de toutes nations, qui ont vſurpé la qualité des Empereurs, Roys et Princes et de guerres, qu'ils ont cauſées. Pariſ. 1679. et auct. Amſtelod. 1682. 12. et Bruxellis 1728. 8. *Baptiſta Fulgoſius* lib. 9 memorabil. capite vltimo. *Io. Schmidius* in diſſert. de Pſeudoprincipibus. Lipſ. 1695. *Ioannes Vpmarckius* in diatriba de perſonatis Regibus, Vpſal. 1703. 8. vulgata. *Erneſtus Salomo Cyprianus* de Regibus ſubditiis, in eius Programmatibus ſelectis Coburgi 1708. 8. editis p. 96 ſqq. *Martinus Lipenius* in libro inedito, quem de hoc argumento compoſuit et Lubecae aſſeruant haeredes. Idem argumentum tangunt etiam *Adrianus Bailletus* des auteurs deguiſez p. 4. c. 2. *Henricus Stephanus* praefatione ad Apologiam Herodoti gallice ſcriptam. *Ioan. Burch. Menckenius* in diſſertationibus litterariis pag. 192 ſqq. *Ioannes Hildebrandus* in Pſeudo Friderico, ſiue comoedia de impoſtore Fridericum II. Caeſarem ſe ementito molitoque factionem, quam diſſipauit Rudolphus I. Imperator. Tubingae 1598. 8. *Chriſtianus Flottwell* diſputation bus binis de Pſeudoprincipibus. Regiomonti 1706. et *Chriſti. Iunckerus* in programmate, quod praemiſit actui oratorio Iſenaci 1708. folio. de conatibus pſeudoprincipum in Republica ad Velleii lib. 1. c. XI. 1. In illo Programmate Iunckerus diſſerit de impoſtore, qui A. 1502. quum eſſet acupictor (Seydenſticker, ita B. Lutherus T. 8. Altenb. p. 8. licet Cyriacus Spangenberg p. 247. Chronici Hennebergenſis ferat fuiſſe carnificem) venditauit ſe Comitem Hennebergenſem, et ab Erfurtenſibus Academiae Rector honoris cauſſa eſt creatus. De ſuppoſititio partu pro principe venditato Chriſtoph. Gottl. Wenzelius in commentatione de periculo ex partu ſuppoſititio familiis ordinumque dignitatibus metuendo, quae exſtat Tom. 3. miſc. Lipſ. pag. 179. Poſterius argumentum perſequuti ſunt Georgius Paſchius ὁ μακαρίτης diatriba de fictis Rebuspublicis edita Kiloniae 1704. Carolus Arndius in Bibliotheca Heraldica Roſtoch. 1705. 8. p. 400 ſq. et Ioan. Georg. Iochius in diſſert. de politicis idealibus. Notiſſima e Veteribus eſt Reſpublica *Platonis*, cuius Politia decem deſcripta libris etiamnum exſtat, licet quae Zeno Stoicus contra ſcripſerat, et quae Cicero libris 6. de Republica ex Platone magnam partem expreſſerat, iam pridem interciderint. Ad Platonem reſpicit Liuius XXVI. 22. *Non equidem, ſi qua ſit Sapientum Ciuitas, quam docti fingunt magis quam norunt.* Ex recentioribus *Thomae Mori* Vtopia huc pertinet, primum Louanii 1516. 4. edita [24] et deinde ſaepius recuſa, atque etiam in Operibus eius Louanii 1566. fol. et Francof. 1689. fol. editis obuia, libris duobus pulcherrimum reipublicae ſtatum exponens, et in germanicum ſermonem verſa Lipſiae

[24] Vide S. I. Baumgartenii Nachrichten von merkwürdigen Büchern, Vol. I. p. 548.

psiae 1612. 8. [25] a Guil. Burneto in Anglicum, a Guedeuillio nuper, et pridem a Sam. Sorbierio et ante eum a Ioanne Blondo et Barthol. Anello [26] in gallicum, atque a F. von Hoogstraten in Belgicum sermonem [27] versa, lectuque iucunda [28], etsi vocabulum *Vtopiae* male Graecum videtur Iuoni Villiomaro siue Ios. Scaligero X. 9. ad locos Rob. Titii et Rich. Simoni III. 14. Epist. select. pag. 86. pro quo *Vdepotiam* dixit Guil. Budaeus. Huic succenturiatur alterius Angli *Baconis Verulamii* Noua Atlantis, [29] quae non modo Anglice et Latine saepius excusa est, sed et 1702 Gallice translata, et quum ab Auctore imperfecta relicta esset, continuata ab Interprete, additis de academia Regia vtraque Parisiensi obseruationibus. Parisiis 12. *Christ. Aug. Heumanni* Vtopia litterata, cuius specimen edidit in Poecile. *Iosua* quoque *Glanuillius*, pariter Anglus, Baconis exemplo rempublicam finxit, et cum Atlantide Anglice edidit, quam appellauit Antifanaticam. Satis etiam superque nota est Ciuitas Solis *Thomae Campanellae*, [30] vt Terram Australem *Mercurii Britannici*, siue librum Alberici Gentilis cui titulus Mundus alter et idem, *Ioan. Bisselii* Icariam 1667. et Vtopiam *Didaci Bernardini*, siue, qui sub illo nomine latet, *Iacobi Bidermanni*: *Casparis Stiplini* Eudaemonensium Rempublicam, Melchiorisque Inchoferi sub *Lucii Cornelii Europaei* nomine editam Monarchiam Solipsorum, Iesuitas Satyrice perstringentem: et Rempublicam sub Monarchia vel Aristocratia quadam vniuersali Christianam, cuius summas lineas ducit in memoriis suis *Sullius*, nostraque aetate variis scriptis Abbas *de Saint Pierre*, praetereamus. Ingeniosissime vero conficta est exceptis quibusdam locis in quibus parum Christiane nonnulla tradere et per cuniculos petere sanctissimas de miraculis narrationes videtur *Historia Seuerambium*, quae

25 Baumgartenius ibid. p. 556.

26 Antonii Verdierii Bibliotheca Gallica p. 111 et 653. Clerc Bibliotheque ancienne et moderne T. 7. p. 211.

27 Mandelyk Uittrekfels 1701. p. 487.

28 Nomina peregrina quaedam in hoc Mori scripto occurrentia illustrat G. I. Vossius Epistola 548. ad Sam. Sorbierium.

29 Desinit illa in descriptione Collegii Salomonei, siue operum sex dierum, inuestigandis naturae miraculis atque in vsus humanos promouendis: Cui geminum commentum de sodalitatibus Fratrum Roseae Crucis, de quibus Morhofius lib. 1. Polyhistor. cap. 13. Reip. Litterariae festiua descriptio occurrit in Vignolii Maruillii Miscellaneis Historicolitterar. editis Gallice Tom. 2. p. 61 sq.

30 Vide unpartheyischen Bibliothecarium p. 709 sq. et Iacobum Echardum T. 2. scriptorum ordinis Dominicanorum p. 516.

Gallice, Italice, Anglice, Germanice et Belgice exſtat, atque ita ſcripta eſt ab auctore, ſiue illuſtris Sidneyus ille ſit, ſiue Allaſius, ſiue Veiraſius [31] denique, vt lector incautus facile crediturus ſit veram ſe hiſtoriam legere. Non eſt cum hac lucubratione conferenda, quanquam et ipſa hinc inde ingenium atque acumen Auctoris demonſtrans, Hiſtoria Terrae Auſtralis, Gallice ſcripta a *Iac. Sadero* ſiue qui ſub illo nomine latet, *Gabr. Foignio*, ex Franciſcano, ac Germanice etiam edita Dresdae 1703. 12. ſub titulo neuentdecktes Südland. De quo libro Clariſſ. Baelius in Lexico vbi de Sadero diſſerit, videri poteſt. Tum alius qui exſtat ſub titulo *Idée d'un regne doux et heureux, ou relation du Voyage du Prince de Montberaud dans l'Isle de Naudely* 1703. 12. Qui recenſetur in Nouellis Reipublicae litterariae menſe Sept. anni 1704. pag. 334. et Detleui Cluueri hiſtoriſchen Anmerkungen A. 1706. p. 222 ſq. *Relation du Royaume de Coqueterie* par Mr. Hedelin. Pariſ. 1689. Vide Memoires de Litterature A. 1715. p. 296 ſq. Eiusdem Hedelini *Macaraiſe, ou la Reine des Isles fortunées, hiſtoire allegorique contenant la Philoſophie morale des Stoiques.* 1664. Eaedem memoriae a. e. pag. 303. *Songe de la Reformation d'un Etat par Mr. Cordemoy*, pag. 155 ſqq. eius Operum iunctim Gallice editorum Pariſiis 1704. 4. *La Decouverte de l'Empire* de Cantahar. Pariſ. 1730. 12. Vide Journal des Savans A. 1731. menſe Septembr. p. 68. Respublica Babinenſium [31] ſiue ſtultorum, cuius deſcriptionem habes apud *Stanislaum Sarnicium* Annali VIII. de rebus geſtis Polon. et Lithuanor. p. 395. et in Bernardi Connorii Beſchreibung des Königreichs Pohlen pag. 102 ſqq. *Ianii Nicii Erythraei* Eudemiae libri X. primum Lugd. Batav. 1639 editi, deinde Coloniae Vbiorum 1645. et denique ibid. (ſiue potius Ienae) 1740. 8. recuſi, et Naudaeo Epiſtola 93. vehementer probati, et *Iacobi Harringtoni* Oceana, de quo ingenioſo libro Acta Eruditorum A. 1705. pag. 45 ſq. et Nouvelles de la Republique des Lettres A. 1700. Tom. 2. pag. 253. Alteriusque Angli *Noua Hieroſolyma*, Clariſſ. Paſchio pag. 20 memorata. *Ionathanis Swiſtii* Dublini anno 1745. anno aetatis ſeptuageſimo octauo denati

[31] Clericus T. XXV. Bibl. ſelectae p. 402. *Mr. Heumann attribue l'Hiſtoire de Severambes à un nommé* d'Allais. *Ce livre à été composé originairement en François par un Provençal, nommé* Veiras, *que feu Mr. Locke avoit connu particulierement, et enſuite il à été traduit en diverſes langues. L'auteur avoit mis au titre*, traduit de l'Anglois, *pour de paiſer les lecteurs; fineſſe que Mr. Bayle a imité depuis dans ſon Commentaire Philoſophique*, adde T. XXVI. p. 460. 461.

[32] Vide Chriſtophor. Hartknochium de Republica Polonica lib. 1. cap. 2. pag. 86 ſq. D. Sam. Schelwigii Biblioſophiſtas Gedanenſes p. 78 ſq. et gelehrten Criticum Centur. 3. quaeſt. 23.

nati [33] liber anglice ſub titulo: *Tale of a Tub*, Londini editus, et in gallicum germanicumque ſermonem conuerſus; eiusdem iter in Cacklogalliniam, anglice editum, et in varios ſermones itidem conuerſum; eius *Travels into ſeveral remote Nations*, qui liber ſub ficto Lemuelis Gulliuerii nomine editus, et itidem in varias linguas translatus eſt; denique iter Lulliputtianum, quod etiam in varios ſermones eſt conuerſum. *Bernhardi de Maindeville* fabula apum, quae primum anglice 1706. [34] ligato ſermone prodiit, deinde vero

[33] Vide London's Magazine 1745. p. 564. vbi quoque ſtipendii 12000 librarum, quod in vſum noſocomii, in quo homines mente capti alantur, conuerti voluit, mentio fit. Ipſum, quod condidit, teſtamentum germanice verſum exhibetur in den bremiſchen Beyträgen p. 255 ſqq. Quod ei poſitum eſt epitaphium recenſetur in Gentleman's Magazine A. 1745. p. 663. quod, vt hic repetamus, haud iniucundum fore lectoribus confidimus:

Hic iacet
Democritus ille neotericus,
Rabelaeſius noſter,
Ionathan Swift, S. T. P. eccleſiae huius cathedralis
Nuper Decanus;
Momi, *Muſarum*, *Mineruae*
Alumnus perquam dilectus,
Inſulſis, hypocritis, theomachis
Iuxta exoſus;
Quos tributim ſummo cum lepore
Deriſit, denudauit, debellauit.
Patriae infelicis
Patronus impiger et propugnator.
Primores arripuit populumque interritus,
Vni ſcilicet aequus virtuti.
Hanc fauillam
Si quis ades, non penitus excors viator
Debita ſparges lacryma.

Opera Swiftii iunctim edita ſunt Londini 1751. vndecim voluminibus in 12. Vide Journal Britannique T. V. p. 324.

[34] Baumgartenii Nachrichten von einer halliſchen Bibliothek Vol. 8. p. 62. et eiusd. Nachrichten von merkwürdigen Büchern Vol. 8. p. 445.

ro 1714 auctior est recusa; cui deinde pars secunda 1729 addita est. Haec gallice versa, adiectis nonnullis aliis Maindeuillii scriptis, quatuor in forma octopartita voluminibus, euulgata est Londini 1740. Non sine plausu excepta est *Iosephi Aurelii de Ianuario* Respublica Iureconsultorum, in qua iter nonnullorum iuuenum describitur, in insulam quandam susceptum, in quo Iureconsulti, fato functi, tanquam ciues, optimam condunt rempublicam. Haec prodiit Neapoli 1731. 4. et cum Frider. Ottonis Menckenii ad auctorem epistola recusa est Lipsiae 1733. 8. Hisce ex Germanis nostris addentur confictae eiusmodi Respublicae Platonicae quatuor, quarum prima Latine scripta est a *Magno Daniele Omeisio*, Profess. Altorfino τῷ μακαρίτῃ, sub titulo Insulae fortunatae, de quo libro adeundus V. C. Ioan. Georg. Eckartus in excerptis menstruis Ianuar. 1702. p. 76. Reliqui tres Germanice scripti sunt, atque primus ex illis, inscribitur, nescio quo Auctore, **Ophirischer Staat** [35] de quo idem Eckartus p. 18. secundus, **die allerglückseligste und vollkommenste Regierung**, Auctore Cordesio a Verimund, siue **Treuherz von Wahrmund**, sub quo nomine personato latet *Iacobus Dornkrell ab Eberherz*, edita Harmonia Biblica et aliis scriptis non ignotus, atque anno 1704 defunctus. Tertius inscribitur Constantini von Wahrenberg [36] **glückseligste Insel, oder das Land der Zufriedenheit.** Regiomonti 1723. 8. E Danis notari meretur Ludouicus Holbergius, qui et elegantissimis acuti ingenii foetibus, et illustri in academiam equestrem Soranam [37] liberalitate nominis immortalitatem consequutus est. Is enim sub ficto Nicolai Klimmii nomine edidit iter subterraneum, in quo perfectae reipublicae formam delineauit, adeo auide, vt omnia Viri acutissimi scripta, arreptum, vt in varias conuerteretur linguas.

35 Hic liber recusus est Nordhusae 1723. 12. sub titulo: **Vorschlag zu einer wohleingerichteten Landesregierung.**

36 Sub Wahrenbergii nomine latet Celeberrimus ille, scriptisque theologicis et politicis notissimus, Phil. Bartholdus Sinold, dictus Schütz, cuius vitam recenset Ern. Frid. Neubauerus in Lexico Theologorum Lutheranae Reformataeque religioni addictorum P. II. pag. 1119. vnde disces, libellum hunc sub ascititio illo, quo saepius Schützius est, Ludouici Ernesti a Faramond nomine Franc. 1732. 8. esse recusum.

37 Vide Formeii nouam Bibl. germanicam T. XV. p. 90.

CA-

CAPVT XV.

Scriptores de Legibus, Comitiis, Iudiciis, Poenis, Seruisque Hebraeorum, Graecorum, Romanorumque: Et de Sanctionibus et Iudiciis Christianorum Canonicis atque Synodicis.

De septem Praeceptis Noachi. 1. *Legibus Mosaicis.* 2. 3. 4. 5. *Legumlatores Gentium* 6. *Leges Atticae et Laconicae. ibid. Aegyptiorum.* 7. *Romanorum.* 8. *Conuentus et Comitia.* 9. *Iudicia Hebraeorum.* 10. *Graecorum.* 11. *Romanorum.* 12. *Christianorum Concilia et Canones Ecclesiastici.* 13. *Poenae Hebraeorum.* 14. *Excommunicatio Ecclesiastica.* 15. *Poenae Graecorum, Romanorum et aliarum Gentium.* 16. *De Seruis et eorum manumissione.* 17.

I.

De legibus Patriarcharum antemosaicis, tam ante quam post diluuium videatur Richardus Cumberland in appendice Latine addita ad opus postumum Anglice a S. Payne editum de originibus gentium antiquissimis, Londini 1724. 8. Celeberrimus Herm. Samuel Reimarus in dissertatione de legibus Mosaicis ante Mosen. Hamb. 1741. et Conr. Ikenius in dissertationibus binis de institutis et caerimoniis legis Mosaicae ante Mosen. Bremae 1751 editis. De septem praeceptis quae *Noacho* data esse perhibent et a proselytis etiam domicilii obseruari volunt Iudaei, copiose atque erudite egit Ioan. Seldenus in opere de iure naturae et gentium secundum disciplinam Hebraeorum, Lond. 1640. fol. Argent. 1665. 4. quod iustos veluti commentarios in illa exhibet: breuius Melchior Leydeckerus de Rep. Hebraeorum pag. 28. aliique in codice pseudipographo Vet. Testamenti pag. 269 a me allegati.

II. Leges *Mosaicas* exponunt interpretes Pentateuchi, tum Philo Iudaeus in plerisque scriptis; et Eduardus Bernhardus ad Iosephi librum 3 et 4. antiquitatt. Iudaicarum: ne de Talmudicis iam dicam, per traditiones suas legibus Mosaicis dubium plusne lucis an tenebrarum et dubiorum afferentibus. Distinguuntur [1] leges Mosaicae in morales, מצות, προςάγματα siue ἐν-

[1] Ignotam fuisse Philoni, antiquis Iudaeis et Maimonidi hanc distinctionem, obseruat Ericus Benzelius in notitia litteraria sect. 1. parte 3. p. 48 sq.

ἐντολάς, Forenses siue Ciuiles, משטים, κρίματα, (praecepta Noachidarum) et Caerimoniales seu Leuiticas, *δικαιώματα, νόμιμα*, (statuta Iudaeis peculiaria [2].) Ad moralium illustrationem faciunt innumeri scriptores morales atque catechetici, quos recensere ab instituto nostro est alienum. Ad forenses leges Mosaicas illustrandas non praetereundi, qui easdem cum legibus aliarum gentium contulerunt, vt fecit auctor collationis legum Mosaicarum et Romanarum, a Petro Pithoeo editus, siue Licinius Rufinus siue iunior aliquis I. C. Christianus, aut si Marquardum Freherum libri I. *παρέργων* iuris cap. 9. audimus, Iudaeus, qui quum videret laborare sectam suam invidia, quod disciplina iureque a Romanis diuerso vti nosceretur, amoliri eam studens, demonstrauit non vsque adeo multum legibus Iudaicis et Romanis inter se disconuenire, atque adeo ex patriis suis legibus fluxisse Romanas. Vide si iuuat quae de hac collatione dixi in Bibliotheca Latina lib. IV. cap. 9. vbi etiam plures recentes scriptores eiusdem argumenti laudo, quibus addendus Wilhelmus Zepperus in legum Mosaicarum forensium explicatione. Herbornae 1604. 1614. 8. et cum Ioan. Henrici Schrammii notis. 1714. 4. Laelius Mancinus de triplicis iuris collatione ac consensu. Patauii 1648. fol. Claudius Kloot in synopsi caussarum criminalium, qua collationem iuris Diuini, Suecici et Romani instituit; et Ioan. Franc. Buddeus in legum Solonis cum Mosaicis collatione. Halae 1699. Leges forenses Mosaicas ad decalogi praecepta refert Bened. Pictetus lib. IX. Th. Christi. c. 10. Ceterum legislatores celebres Ethnicorum ac Philosophos leges praeceptaque sua a Mose sumsisse merito negat Augustinus Calmet in diss. praefixa commentario suo in Prouerbia, licet aliud videatur Ehregott Daniel Colbergio in legislatoribus Graecorum et Romanorum Mosaizantibus.

III. Quod ad leges caerimoniales Mosaicas attinet, earum Originem ab Aegyptiis repetunt Angli duo eruditi Io. Spencerus in opere de legibus Hebraeorum ritualibus [3], Cantabrigiae primum 1685. in fol. et deinde 1686. 4. Ha-

[2] Drusius ad Sulpitium Seuerum p. 106. et Herm. Witsius Misc. sacr. T. 2. p. 482 sq. Aliter Geierus ad Psalm. LXXXIX. 32. et Relationes innoxiae 1702. p. 325 et 326.

[3] Noua editio ex Mscpto Spenceri Cantabrigiae prodiit 1727. fol. duobus voluminibus cura Leonhardi Chappeloni, Arabicae linguae Professoris Cantabrigiensis, addito etiam quarto auctoris libro de ritibus et consuetudinibus Hebraeorum repetitis ab vsu ethnicorum nec a Deo praeceptis, et dissertationibus de natura et origine phylacteriorum Iudaicorum, de ratione legis vsuram prohibentis, et tertia ad locum Martialis XI. 95. Quae editio repetita est Tubingae 1732. fol. cum C. M. Pfaffii dissert. praeliminari, in qua scripta Antispenceriana recensentur, quibus adde Ioach. Langii Spencerum *ἐλεγχόμενον*, in eius opere Germanice edito Halae Saxon. 1732. fol. Mosaisches Licht und Recht.

Hagae Comitis et Lipsiae 1705. in 4. recuso, et Io. Marshamus in chronico canone. Lond. 1672. fol. Lipsiae 1676. 4. et Amst. 1698. 4. Iidem praeter typicum respectum ad Christum (ad quem omnia antiqui foederis sacrificia collineabant teste scriptore sacro epistolae ad Hebraeos) alias plerumque rationes ad Ethnica sacra Aegyptiorum vitanda vel imitanda pertinentes vrgent, impugnati, ne interpretes Leuitici et aliorum Mosis librorum scriptoresque de sacrificiis et typis sacris, supra laudatos iam memoremus, ab Hermanno Witsio in Aegyptiacis Amstel. 1683. 1696. 4. Claudio Fressenio lib. 1. disquisitt. Biblicarum cap. 4. sq. Natali Alexandro in aetate 4. Testamenti Veteris, Ioanne van der Weyen in variis sacris, Ludouico Ferrando in parte 1. obseruationum de religione Christiana Gallice editarum, a Iac. Triglandio in diss. de origine et caussis rituum Mosaicorum, Lugd. Bat. 1702. 4. et a Ioanne Friderico Weidlero dissert. de corruptis legum Hebraearum rationibus apud ipsos Hebraeos (Maimonidem praecipue) deprehensis Witteb. 1713. Leges caerimoniales ad Decalogi praecepta refert Christoph. Sonntagius in Decade theologica siue δείγμασι de moralitate legum caerimonialium et forensium. Altorfii 1708. 4. Quod lex caerimonialis post aduentum Christi cessare debuerit adeoque a Christianis recte fuerit abrogata, ostendunt praeter Iustinum Martyrem, et alios Veteres Robertus Grosseteft, Episcopus Lincolniensis circa A. C. 1240. clarus in libro de cessatione legalium, cuius vix tertia pars edita est Lond. 1658. 8. Iacobus Altingius in Schilo libro 5. cap. 4. vsque ad 10. Wagenseilius in Telis igneis Satanae pag. 544 sq. Philippus a Limborch in collatione cum erudito Iudaeo Isaaco Orobio Hispano, p. 372 sq. et Isaacus Iaquelotus in diss. de Messia, Gallice editis p. 250 sq.

IV. Leges vniuersas Mosaicas in quatuordecim classes digerit et illustrat *Maimonides* in Moreh Neuochim P. 3. cap. 35-39. Alia eas methodo in certas classes titulosque digessit et ex toto Pentateucho excerpsit *Theodorus Beza*, cuius liber et seorsim et inter opera eius excusus est: tum *Melchior Leydeckerus* de republica Hebraeorum libro V. Iudaei numerare solent praecepta legis per Mosen data 613. Ex quibus 248.[4] affirmatiua, imperia siue iussa, παραινέσεις, respondentia numero ossium membrorum hominis: et 365. negatiua, vetita siue νουθετήσεις respondentia numero dierum solis, vel vt alii, venarum hominis, quod tamen explodit Mottanus Vayerus T. 12. operum p. 258 sq. Vniuersa haec praecepta 613. aiunt Dauidem Psalm 15. redegisse ad praecepta vndecim: Esaiam cap. XXXIII. 15. ad praecepta sex:

[4] *Quotque hominis sunt membra, dies quot computat annus*
Tot praecepta dedit - - - - Gilb. Gaulmin.

Micham VI. 8. ad tria: Esaiam iterum LVI. 1. ad duo, Amosum denique V. 6. et Habacucum II. 4. ad vnum. Vide Cartwrigthum in Mellificio Hebraico lib. 1. c. 4. Cocceium ad codicem Maccoth, p. 435. Grotium ad libros de veritate religionis p. 224. et ad Matthaei XXII. 40. et Bibliothec. Lubec. T. 2. p. 199. Praecepta illa 613. illustrauit e Iudaeis R. Dauid Vidal, de quo clarissimus Wolfius T. 1. p. 296. praeclarae suae Bibliothecae Hebraicae. Moses Maimonides in ספר מצות, (Wolfius T. 1. pag. 860.) Moses Chagis (Wolf. T. 3. p. 754.) Salomo ben Eliefer in עבודת הלוי (Wolf. Tom. 4. p. 974.) Moses de Kotzi (Bartoloccius Bibl. Rabb. T. 4. p. 75.) Iehuda Lebh ben Hillel in libro חכמם לב, qui cum versione latina editus est a Carolo Schulten, Holmiae 1711. 4. Hispanica lingua Isaac Athias, Venetiis 1627. 4. et postea Amstelod. 1694.¦4. Hebraice et Latine post *Sebast. Munsterum* edidit *Io. Leusdenius* Vltrai. 1686. 4. et ad calcem Philologi Hebraei primae editionis. Latine *Iosua Arndius* in Manuali LL. Mosaicarum, *Ioannes a Lent* in Theologia Iudaica, *Simon Episcopius* lib. 3. institutionum Theologicarum. *Leydeckerus* V. 10. de republica Hebraeorum. *Gilbertus Genebrardus* ad calcem chronici (edit. A. 1600. fol.) p. 84 sq. *Ioan. Pistorius* in scriptoribus Cabbalisticis, Basil. 1587. fol. et *Benedictus Arias Montanus* generationis Adami libro quarto p. 225 sqq. Antwerp. 1593. 4. Anglice Ioannes Owenus in epistolam ad Hebraeos Tom. 1. Exercitatione XX. p. 275 sq. Ex his DCXXII praeceptis ipsi non diffitentur Iudaei negligi a se praecepta CCXCVII. Vide *Ioan. Henr. Maii* synopsin theolog. Iudaicae p. 208. sexaginta praecepta *necessaria* esse fatentur. vide Iosephum de Voisin ad Raymundi Martini pugionem fidei p. 91. De abrogatione legis Mosaicae idem adeundus p. 141 sqq.

V. Non praetereundus etiam Constantini l'Empereur de legibus Hebraeorum forensibus liber, siue commentarius ad tractatum Talmudicum Bava Kama. Lugd. Bat. 1637. 4. et in opere Mischnico Surenhusiano tomo 4. R. Aaron in חנוך, v. Wolfius T. 1. B. H. p. 123. R. Elias Byzantinus, de quo idem ibid. p. 149. R. Eliefer Metensis, Wolf. ibid. p. 179. et R. Eliefer ben Nathan, de quo idem ibid. p. 180. Tractatum Talmudicum הוריות *de statutis* Latine vertit Christianus Ludouici, Lipsiae 1696. 1712. 4. Ioan. Henr. Hottingeri ius Hebraeorum siue Nomothesia Mosaica Tiguri 1656. 4. cui addes Nehemiam Grew, Anglum in Cosmologia sacra lib. 4. cap. 8. vbi agit de rationabilitate, respectu et vsu legum Mosaicarum. Commemorandi quoque sunt ii, qui de vna alteraue lege Hebraeorum scripserunt, vt *Ioan. Ioach. Zentgrauius* dissertationibus 4. de legibus Hebraeorum forensibus contra Magiam et idololatriam. Argentor. 1693. *Theodorus Dassouius* de iure

finium.

finium. Witteb. 1626. de modis ſeminandi diuerſa ſemina. ibid. 1695. de rebus in agris relictis. ibid. 1696. de vidua Hebraea. ibid. 1699. *Ioan. Christoph. Wagenſeil* de eo, quod ſecundum legem Diuinam e terrae prouentu pauperibus debetur. Altorfii 1700. *Ioan. Andr. Danzius* de iure talionis. Ienae 1700. et de animalibus eſu interdictis. ibid. 1688. *Gothofr. Valand* de lege connubii. Frf. ad Viadr. 1682. *Guſt. Georg. Zeltner* de genuino coniugiorum prohibitorum fundamento. Alt. 1717. *Ioan. Dav. Michaelis* in der Abhandlung von den Ehegeſetzen Moſis, welche die Heyrathen in die nahe Freundſchaft verſagen. Lipſiae 1755. 4. *Ioan. Car. Beheim* de diuortio Iudaeorum nunquam a Deo praecepto, neque etiam legaliter permiſſo. Alt. 1729. *Ioan. Dav. Michaelis* ad leges diuinas de poena homicidii. Goettingae 1747. 4.

VI. Legumlatores gentium celebres longe plurimos referre me memini libro 2. Bibl. Graecae cap. 14. De legibus Atticis agunt *Pandulphus Prateius* in iurisprudentia veteri Draconis et Solonis cum Romano iure legum regiarum ac Decemuiralium (ſiue legibus XII. tabularum) diligenter collata Lugd. 1559. 8. de quo libro vide ſis obſeruationes ſelectas Hallenſium tomo 1. pag. 83 ſq. Egregius quoque eſt *Samuelis Petiti* ad leges Atticas commentarius Pariſ. 1635. fol. (non 1651. vt excuſum in Bibl. mea Graeca pag. 526. nec 1653. vt in G. Beyeri ſpecimine III. auctorum iuridicorum pag. 48. vbi etiam praeter rem vt opinor traditur hoc opus recuſum A. 1642. 4.) editus, et cum animaduerſionibus Iacobi Palmerii, A. M. Saluinii, C. A. Duckeri et Petri Weſſelingii recuſus T. 3. Iurisprudentiae Romanae et Atticae, Lugduni Batav. 1738 ſqq. euulgatae. Ex hoc Potterus lib. 1. cap. 26. Archaeol. Atticae leges Atticas in octo libros diſtinctas Graece et Latine deſcriptas integras exhibet. Tomo 12 theſauri Gronouiani p. 127 - 194. *Ioan. Meurſii* Solon, ſiue liber de Solone eiuſque legibus Hafniae 1632. 4. et Themis Attica, ſeu libri 2. de legibus Atticis Vltraiect. 1685. 4. etſi in his paſſim etiam fictae in Rhetorum Graecorum declamationibus leges afferuntur, a quo diligenter ſibi et recte cauit Petitus. Recuſa ſunt haec Meurſiii ſcripta, vna cum eius libro de ſenatu Areopagitico Lugd. Bat. 1624. 4. primum vulgato, tom. 5. theſauri Gronouiani. *Ioſephi Scaligeri* collectionem legum Atticarum ineditam occurrere in Bibliotheca Academiae Leidenſis teſtatur Salmaſius p. 272. epiſtolarum, et vſum ſe eadem teſtatur Grotius epiſt. 357. Eiuſdem *Salmaſii* obſeruationes ad ius Atticum et Romanum aduerſus *Deſiderii Heraldi* obſeruationes Pariſiis 1640 editas, lucem adſpexere Lugd. Batauor. 1645. 8. quibus Heraldus reſpondit in ſeptem libris animaduerſionum ad Salmaſium. Pariſiis 1650. fol. *Pandulſus* quoque *Prateius* ante nobis commemoratus ad calcem

librorum de iurisprudentia media Lugd. 1561. 8. subiunxit XII. leges Solonis quas in priore commentario praetermiserat. Praeterimus *Valentini Wilhelmi Forsteri* additamenta ad Solonis leges latine versas Witteb. 1616. 8. *Godofredi Schmidii* diss. de Solone legislatore Lips. 1688. 4. *Frieder. Menzii* dissert. de Solonis legibus. Lips. 1701. 4. atque *Christiani Woldenbergii* principia iuris Romani Rostoch. 1688. 4. qui etiam recudi curauit *Philippi Melanchthonis* collationem actionum forensium Atticarum et Romanarum praecipuarum, quae seorsim prodierat Witteb. 1546. 8. *Antonii Thysii* denique collationem legum Atticarum et Romanarum, recusam eodem tomo 5. thesauri Gronouiani. Non mediocriter etiam ius Atticum illustrant Harpocration in Lexico Rhetorum, et Philippus Iacobus Maussacus, atque Henr. Valesius in eruditis ad Harpocrationem obseruationibus, et Vir Graece doctissimus Ioan. Taylor in lectionibus Lysiacis, atque eruditissimis in Demosthenis orationes notis.

Plato Atheniensis ab Arcadibus, Cyrenaeis et Thebanis rogatus, leges ferre illis noluit. Vide Menagium ad Diog. Laërtium p. 148. b. nihil tamen celebrius eius duplici opere de Republica libris X. et de legibus libris XII, itemque Epinomide. Arque a profanis quidem scriptoribus passim laudibus fertur in coelum, ab Eusebio autem et Theodorito et aliis Christianis propter leges improbabiles reprehenditur. Praecipue vitio ipsi datum est quod communionem vxorum haud est detestatus, quo nomine in Socratem Platonemque inuehitur praeter alios Saluianus lib. 7. de prouidentia p. 257. Chrysostomus homil. 1. in Ioannem p. 11. et in acta p. 482. vt alios in praesenti omittam. Qui Platonem excusant, aiunt eum hoc neutiquam censuisse admittendum in νενοσηκυίαις πόλεσι, quales sunt ipso etiam iudice quae sunt fueruntque vniuersae, sed in ideali sua Republica. Confer Alcinoum c. 33. et scriptores laudatos a me lib. 3. Bibl. Graecae c. 1. *Aristotelis* 1. τὰ ἐκ τῶν νόμων Πλάτωνος, siue tribus (vt Laërtius V. 22.) siue duobus libris opus constitit (vt Anonymus a Menagio editus in Aristotelis vita) iam pridem interciderunt, perinde vt *Theophrasti* libri quibus Graecorum barbarorumque leges teste Cicerone descripserat. De legibus Lacedaemoniorum latis a Lycurgo videndus Nicolaus Cragius libro 3. de Republica Lacedaemon. T. 5. Gronov. et quae pridem notaui lib. 2. Bibl. Graecae c. 14. vbi et de legibus Charondae, Zaleuci, Zamolxis et aliorum. De Lycurgi legibus, quas Lacedaemone de puerorum educatione tulit, exstat Abrah. Krigelii dissertatio Lipsiae 1726 edita.

VII. Legumlatores et leges Aegyptiorum, perſequitur Diodorus Siculus lib. I. hiſtor. cui ex recentioribus addendi ſunt Kircherus T. I. Oedipi Aegypt. p. 113 ſq. Marſhamus, Spencerus, Witſius libris ſupra laudatis, et Ioannes Nicolai tractatu de Synedrio Aegyptiorum, illorumque legibus inſignioribus, Lugd. Batavor. 1706. 8. Ioan. quoque Ludouicus Praſchius deſignauit collectionem legum Aegyptiacarum, eamque Argentorati ſub Boecleri praeſidio in argumentum diſputationis publicae propoſuit, vnde inter Boeclerianas diſſertationes legitur tom. 2. p. 665 ſq. Argentor. 1710. 4. De legibus vetuſtis Noruegicis eruditum tractatum edidit M. I. Paus. Hafniae 1751. 4.

VIII. De legibus Romanorum, Regiis, Decemuiralibus, Tribunitiis, nec non de SCtis, Edictis, atque Imperatorum legibus ac reſcriptis ſcriptores laudaui lib. IV. Bibl. Latinae c. 9. vbi etiam de reſponſis Prudentum, Iurisconſultis antiquis et omni iuris Romani hiſtoria. Pro ſeueritate legum Decemuiralium ſiue XII tabularum pulchra Apologia apud Gellium XX. 1. relata legitur ex ore Sexti Caecilii. Plebiſcita ſine auctoritate ſenatus non habebant vim legis, vt praeter alios notat Plutarchus, Coriolano pag. 227. Iis, qui leges Romanorum Regias etc. illuſtrarunt, ſcriptoribus, in Bibliotheca latina commemoratis, iungendi ſunt e recentioribus S. H. van Idſinga variorum iur ciuil. liber ſingularis, quo leges quaedam regiae et decemuirales, tum Pandectar. tum Codicis illuſtrantur, explicantur. Harlingae 1739. 8. Chriſti. Henrici Hauſotteri Hiſtoria legum Romanarum. Lipſiae 1751. 8. Io. Nicol. Funccii leges XII. tabularum ſuis, quotquot reperiri potuerunt, fragmentis reſtitutae et obſeruationibus criticoantiquariis illuſtratae, Rintelii 1744. 4. Aloyſii lib. Baron. a Locella tria tentamina ad illuſtrandas leges XII tabularum. Viennae 1754. 4. Io. Ludov. Conradi Commentatio de legibus tabellariis. Lipſ. 1756. 4. Io. Aug. Erneſti, Theologi atque Philologi Praeſtantiſſimi, Index legum, quarum in libris Ciceronis nominatim fit mentio in eius Claui Ciceroniana obuius. M. Antonii Ferratii Epiſtola de Senatusconſultis, pag. 176. Eius Epiſtolarum. Ern. Martini Chladenii diſſertationes binae de Senatusconſulto [5] tacito. Viteb. 1742 et 1743. Io. Gottl. Heineccii Hiſtoria edictorum [6], quae comparet in eius Opuſculis poſtumis a Ioan. Chri-

[5] Dubia contra Chladenii de SCto tacito ſententiam mota obuia ſunt in Nouis Litterariis Lipſiae anni 1743. p. 63.

[6] *Edicendi* ſiue *edicta proponendi* facultas, vti ad magiſtratus auctoritatem pertinet, ita Romae conceſſa Regibus, Conſulibus, Cenſoribus, Dictatoribus, Praetoribus, Tribunis Ple-

Christi. Heineccio editis Halae 1743. 4. - Laur. Andr. Hambergeri disputatio de Edicto perpetuo, quae exstat pag. 251 sqq. eius Opusculorum Francof. et Lips. 1745. 8. euulgatorum. Io. Aug. Bachii Programma de Edicto perpetuo prouinciali. Lips. 1752. 4. Io. van der Wayen de aedilitio edicto. Lugd. Batav. 1720. 4. Io. Christi. Gottl. Heineccii ad edictum aedilitium florum sparsio. Halae 1738. 4. M. Antonii Ferratii Epistola de legibus iudiciariis, p. 1. eius Epistolarum. Leopoldi Antonii Guadagni Lettera delle Leggi Censorie, quae inserta est diario italico: *Novelle della Republ. delle Lettere dell' anno* 1731. Friderici Platneri libellus de legibus sacratis Romanorum. Lips. 1751. 8. Eiusdem dissertatio de legibus Romanorum sumtuariis. ibid. eod. Omittimus, ne vel nimis excrescat commentatio nostra, vel messem in alienam falcem immittere videamur, scriptores, qui de singularibus legibus Romanorum commentati sunt, in Struuii atque Lippenii, accessionibus Ienichii aucta, Bibliotheca Iuris euoluendi. De more leges tabulis inscriptas vel lapidibus insculptas in porticibus Ecclesiarum proponendi, Frid. Lindenbrogius ad Codicem legum antiquarum p. 1426. et Almeloueenius p. 15. amoenitatum theologicophilologicarum.

IX. Conuentus populi, et Comitia relata siue indicta apud Romanos fuere, vt apud Arnobium lib. 2. p. 91 traditur, triplicia *vrbana*, *militaria* et *communia*; hoc est, vel *Curiata*, (ἐκκλησία τῶν κουριῶν, Appianus 3 Ciuil. p. 586.) vel *Centuriata* (λοχῖτις) vel Tributa (φυλέτις, Appianus 3 Ciuil. p. 545. et 4. p. 642.) In *Curiatis*, rem militarem continentibus, suffragia ferebant qui in vrbe habebant domicilium, adeoque adscripti essent vni e triginta curiis quas Romulus instituit, et omnis deinde aetas seruauit. In *Centuriatis*, κατὰ λόχους, auctoritate senatus auspicato conuocatis ad Magistratus maiores creandos in Campo Martio extra vrbem presente exercitu suffragia ferebat populus omnis ciuium, siue in vrbe siue extra vrbem habitantium et in classes descriptorum per classium Centurias a Seruio Tullio [7] institutas: in *tributis* denique κατὰ φυλάς, etiam conuocatis sine sacrificiis [8] et sine Senatus auctoritate idem omnis populus diuisus in tribus XXXV. quibus deinde aliae nouae additae sunt, quum post bellum sociale ciuitas Italicis data

Plebis, Aedilibus, Praefectis Praetorio, Praefectis vrbi, Praefectis aerario, Proconsulibus, Praesidibus, Ducibus bellicis, Pontificibus maximis et Decemuiris Sacrorum, vt probatum dedit Ioan. Gottl. Heineccius in praefatione ad Ezech. Spanhemii Orbem Romanum.

7 Appianus 1 Ciuilium p. 386.

8 Dionysius Halycarnessensis lib. IX. p. 598.

data eſſet. Vide Appianum 1. Ciuil. p. 610. 641. 645. 646. 654 ſq. Centuriatis comitiis exercitus imperatus ſiue exercitus omnis vrbanus ciuium claſſicorum conuocatus eſt a Cenſore, vel Conſule aut Dictatore, vel Interrege vel etiam Pontifice. Remittebatur exercitus, quum comitia dimittebantur. Vide Io. Frid. Gronouium Obſerv. lib. 1. c. 1. In tributis plebs plurimum valebat, in centuriatis nobiles. Priuatis, quo liberius poſſent ferre ſententiam, concio et dicendi poteſtas in comitiis dabatur ante magiſtratus, teſte Dione lib. XXXIX. p. 106. (207. R.) De Patrum in comitiis auctoritate vide eundem Gronouium obſeruationum lib. 1. c. 25. Centuriam pro tribu ac viciſſim tribum pro Centuria aliquando ponit Liuius, notante Gronouio ad lib. 26, 18. vbi de *confuſo ſuffragio.* Graeci ita diſtinguunt: ὀυ κατὰ λόχους ἀλλὰ κατὰ φυλὰς γίνεσθαι τὴν ψηφοφορίαν, *ſuffragia ferri non centuriatim ſed tributim*, Plutarch. Coriolano fol. 223. De vniuerſa illa comitiorum ratione praeter *Onufrium* libro de ciuitate Rom. c. 6. 53 et 69. tom. 1. theſauri Graeuiani videndus inprimis eruditus vir *Nicolaus Gruchius* [9], cuius libri 3. de comitiis Romanorum omne punctum tulerunt, prodieruntque Pariſ. 1555. fol. Venet. 1559. 8. et vna cum ſcriptis *Caroli Sigonii* Hanov. 1604. fol. ad cuius binas reprehenſiones, et diſputationem de binis Magiſtratuum Romanorum comitiis et lege curiata reſponſiones eiusdem Gruchii, Pariſ. 1565. 1567. 8. ſeorſim editae, et recuſae ſunt vna cum libris de comitiis, tomo 1. antiquitatum Romanarum Graeuii. Quemadmodum et *Sigonii* de binis comitiis et lege curiata poſterior cum Gruchio diſputatio A. 1566. recuſa Tom. 1. Graeuii p. 731. et emendatior lib. 3. de iure prouinciarum: *Gruchiique* ad poſteriorem Sigonii diſputationem refutatio A. 1567. inſerta T. 1. Graeuii p. 634. tum *Sigonii* de lege Curiata Magiſtratuum et Imperatorum et Iure eorum liber ad Gruchium. Venetiis 1569. 4. Conferendae etiam *Latini Latinii* ad Gruchium obſeruationes pag. 30 ſq. Bibliothecae profanae et quae poſt Gruchium ſcripſit *Otto Aicher* libris tribus de comitiis Romanorum, Salisburgi 1687. 12. quibus et quartum de comitiis [10] impe-

[9] Nicolai Gruchii tres libri de Comitiis, vna cum Pſeudo Feneſtella et Pomponio Laeto de magiſtratibus et ſacerdotiis et eiuſdem Laeti de Iurisperitis et legibus, Valerio Probo de notis antiquis ſiue litteris, Iuſti Lipſii diatribis ad antiquitates R. ſpectantibus, de magiſtratibus P. R. de vetere Latinorum ſcriptura, de vet. Romanorum pecunia, nominibus, conuiuiis, de ſupplicio crucis, cenſura et cenſu, nec non de anno eiuſque ratione et intercalatione; et Alexandri Sardi libello de numis recuſi ſunt, ſed parum emendate, in Ioan. Godofr. Clauſingii iure publico Romanorum.

[10] De his Limnaeus IX. 1. Schwederus part. 1. c. 30. et alii ſcriptores iuris publici, ac ſingularibus ſcriptis Arumaeus, Conringius, Bernh. Bertramus aliique.

imperii Romano Germanici subiunxit. Exstat et *Paulli Manutii* de hoc argumento libellus Bonon. 1585. 4. et tomo 1. thesauri Graeuiani nec non *Paulli Merulae* commentatio de comitiis Romanorum quae Lugd. Bat. 1675. 12. et inter eius postuma scripta prodiit Lugd. 1684. 4. *Bartholomaei Beuerini* de Romanorum comitiis, vna cum eius de ponderibus et mensuris syntagmate, Lips. 1714. 8. *M. Antonii Ferratii* epistola de comitiis, p. 150 sqq. eius epistolarum, et de binis Comitiis, ibid. p. 162 sqq. *Ioachimi Friderici Schmidii* et *Laur. Normanni* dissertationes de comitiis Romanorum, Stargardiae sine mentione anni et Vpsaliae 1674 editae, vt omittamus Petrum Nannium Misc. LIX. cap. vltimo, et Alexandrum ab Alexandro Genialium dierum lib. 4. cap. 3. De comitiis tributis ante centuriata habitis, quibus Canditati Senatus populo commendarentur, multa disputat Nic. Abrahamus S. I. in commentar. ad orationem Ciceronis pro Milone cap. 9. sed quae nullius pretii esse notat Graeuius p. 828. suae editionis. De Ecclesiis siue Conuentibus publicis Atheniensium Petitus ad leges Atticas pag. 234 sq. Ioan. Potterus Archaeol. Attic. lib. 1. cap. 17. Vbbo Emmius descript. Reipubl. Atheniensium pag. 78 sqq. Car. Sigonius de Republ. Atheniensium II. 4. Franc. Rousius Attic. antiquitat. lib. 2. cap. 4. et Eduardus Corsinus Fastor. Attic. dissert. sexta, quae agit de Atheniensium senatu et ecclesiis, de prytanibus, proedris ac epistatis illorumque muneribus ac varietate. De comitiis veterum Germanorum antiquis exstat commentatio Io. Iac. Sorbierii, cuius Vol. I. prodiit Ien. 1745. 4. II. Franc. 1749. 4. De campis Roncaliae consulatur Christi. Gottl. Schwarzii commentatio; cum Christoph. Iac. Waldstromeri oratione de curiis regiis comitiisque ante sanctionis Carolinae tempora Noribergae celebratis, Altd. 1723. 4. edita, et Ern. Ant. Heiligeri dissertatio de campis Roncaliae habitisque ibi curiis sollemnibus, Gottingae 1751 euulgata, et recusa Lips. 1752.

X. De Hebraeorum iudiciis praeter ea quae superius cap. XIV. §. 2. diximus, consulendus Philonis liber de iudice, seorsim editus cum Conradi Rittershusii orationibus 2. de iudiciis Francof. 1602. Tho. Goodwinus in Mose et Aarone libro 5. Io. Gottl. Carpzouius ad Goodwinum. Ioan. Owmannus in notis ad codicem Iadaiim p. 110 sqq. Melchior Leydeckerus de Republica Hebraeorum lib. 7. cap. 9. pag. 467 sqq. Augustinus Calmet in dissertatione de politia, siue ratione iuris dicendi apud Hebraeos, quae exstat T. 1. eius dissertationum a Mansio latine conuersarum. Moses Lowmann in libro anglice edito: *A dissertation on the Civil Government of the Hebrews.* Londini 1740. 8. cap. X. p. 177. Quare assessores Synedrii vocentur Crethi et Plethi, disquirunt Talmudici in Berachot cap. 1. pag. 22. edit. Clarissimi Edzar-

Edzardi. Conferri possunt de Crethaeis et Plethaeis Scacchi Myrothecium III. 15 sqq. Ioan. Gothofr. Lakemacherus obseruat. philologic. P. II. Hillerus syntagm. sacr. pag. 190. et dissertationes Ioan. Bened. Carpzouii. Lips. 1671. et in eius disputationibus academicis p. 187 sqq. Henrici Opitii. Kilon. 1672. recusa in Thomae Crenii fasciculo 1. dissertationum historico-critico-philologicarum. Roterod. 1692. 8. Dauid. Lundii. Vpsal. 1690. et Daniel. Lundii. ib. 1707. 8. De more ius dicendi in portis vrbis vel sanctuarii vide I. C. Wichmanshausen in philologematis octo selectioribus. Witeb. 1715. §. 3. Franciscus Moncaeius in lucubrationibus ad Canticum Canticorum. Paris. 1587. 4. pag. 88 sqq. Wilh. Frider. Pistorius amoenitatum historicoiuridicar. dissertat. 2. §. 47 sqq. De portis ciuitatum Iudaeae, iis maxime, quae *Battrabim* Hebraice vocantur, et de fori iudiciorumque in iis exercendorum antiquo more rebusque aliis ad portarum in vniuersum historiam spectantibus S. Hieronymus lib. 2. in Amos. p. 1413. *In porta, iuxta veterem iudaici morem populi fuisse iudicia et saepe legimus et crebro interpretati sumus, vt nec agricola ad caussam veniens frequentia ciuitatis et nouo terreretur aspectu, nec vrbis habitator longe ab orbe properaret et subuectionem quaereret iumentorum.* Porta etiam pro aula adhibetur, vt *Porta Ottomannica.* Eodem sensu שער Hebraeis et Xenophonti θύραι. Vide Henrici Stephani annotationes in Xenophontem, et Lakemacheri obseruationes philologicas, p. 331. Apud Iudaeos in conuocandis litigatoribus ad comparendum coram tribunali cornu adhibitum esse ostendit Castus Innocentius Ansaldus in commentario de forensi Iudaeorum buccina. Brixiae 1745. 4. edito.

XI. De supremo Graeciae tribunali *Amphyctionico* Thermopylis celebrari solito a Pylagoris seu iudicibus nomine ciuitatum Graeciae delegatis et bis per annum conuenientibus, videndus Strabo IX. pag. 420 et e recentibus Seldenus ad Marmora Oxoniensia pag. 122 sq. editionis Prideausii, praeterea Boecleri, Hackiique dissertationes, tum Ioannes Potterus lib. 1. cap. 16. Archaeol. tom. 11. Erasmi Vindingii Hellen p. 301 sq. tomo 11. Gronov. Antonius van Dale in antiquitatibus ex marmoribus illustratis dissertatione sexta. Vbbo Emmius Graeciae veteris T. 3. pag. 338. et Tom. 3. thesauri Gronouiani p. 587. et Carolus Valois de la Mare in dissert. de amphyctionibus, cuius pars prima exstat T. 4. p. 265 pars secunda Tom. VII. pag. 641. Memoriar. Acad. Inscriptionum. De iudicio et senatu Atheniensium *Areopagitico*, qui iam ante Solonem fuit, vt docet Aristoteles lib. 2. Politic. quanquam a Solone primum institutum scribit Cicero lib. 1. de officiis, cap. 22. sed a Cecrope institutus est, vt notat Syncellus pag. 153. et in tenebris ius p. sq.

P 2 dice-

dicebat teſte Luciano tom. I. pag. 553. agit Meurſius libro ſingulari, recuſo tomo 5. antiquit. Gronov. Seldenus II. 4. de Synedr. pag. 136 ſq. Lydiatus ad Marmora Oxon. II. p. 108 ſq. Sam. Petitus ad leges Attic. pag. 241 ſq. Marſhamus canone chron. p. 650 ſq. Andreas Dinnerus tractatu de Areopago Norimb. 1622. 4. Io. Schedii diſſert. Witeb. 1677. 4. Ioan. Mich. Dilherri, Ien. 1640. 4. Chr. Frid. von Houen. Hafn. 1708. Pfeifferi antiqu. Gr. pag. 271 ſq. Potterus lib. I. Archaeol. cap. 19. a quo etiam alia fora et iudicia Athenienſium, et actiones tam publicae quam priuatae exponuntur. Humphredus Prideaux marmor. Oxon. pag. 348 ſqq. Franc. Rouſius atticar. antiquit. lib. 3. cap. 3. ſect. 2. pag. 114 ſqq. Elias Blancardus tomo 4. Hiſtor. Acad. Inſcript. pag. 79. et Stephanus de Canaye Memor. Academ. Inſcript. Tom. 10. pag. 276. ſqq. Deciſionum Areopagiticarum ſiluulam collegit Marquardus Freherus, Francofurti ad Oderam 1672. 4. et tomo 5. theſauri Gronov. Duo autem in Areopago concilia, vnum e quingentis qui annuatim deligebantur, et perpetuam alterum, vide Apoſtolium VII. 80. Prouerb. De Palladio iudicio idem VII. 42. de Amphyctionibus III. 4. De iudicio Prytanei, ſiue foro ciuilium cauſſarum; et de iudicio Heliaſtico ſub dio [11] *Amphyctionico* et *Areopago*, in quibus crimina capitalia et publica cognoſcebantur, videndus Ioachimus Stephanus, Pomeranus, I. V. D. de iuriſdictione Graecorum Tom. 6. theſauri Gronouiani, quod integrum recudi eſſet operae pretium, vulgato Francof. 1604. 8. de iudicio Iudaeorum, Graecorum, Romanorum et Eccleſiaſticorum. De publicis et priuatis iudiciis atque actionibus apud Athenienſes conſulendi Rhetores Graeci et quae Viri docti ad Harpocrationem, Ioannes item Potterus Archaeol. Attic. lib. I. cap. 23 ſq. et Franc. Rouſius Attic. antiq. lib. 3. cap. 3. ſect. 5. De Lacedaemoniis qui nullos patronos cauſſarum admittebant, Cragius IV. 7 ſq. De *προςάταις*, qui inquilinos et peregrinos apud Athenienſes defenderunt, vide Iacobi Elſneri obſeruationes ſacras p. 66. De *teſtibus* et *teſtimoniis* in iudiciis Graecorum conſulatur Deſid. Heraldus VI. 9. 11, et 16. pag. 436 ſq. 458 ſqq. 487 ſqq. animaduerſionum.

XII. De iudiciis Romanorum exſtant libri 3. Caroli Sigonii de Romanae iuriſprudentiae iudiciis. Bonon. 1574. fol. vna cum aliis ipſius ſcriptis, et Lugd. 1576. fol. Francof. 1593. fol. Hanov. 1609. fol. atque Halae Saxonum 1716. 8. curante Chriſtiano Thomaſio recuſi, et T. II. Antiquitatum Romanarum. In eodem tomo occurrunt Sibrandi Tetardi Siccamae libri duo de iudiciis centumuiralibus pridem editi Francof. 1596. 8. Franciſci vero Polleti

[11] Vide Scholiaſten Ariſtophanis ad Νεφ. v. 860.

leti Duacensis I. C. historia fori Romani cum auctario Phil. Broidaei Ariensis, eius generi, lucem aspexit Frfti. 1676. 8. et quaecunque ad hoc argumentum spectant non incuriose persequitur, cui addenda sunt, quae obseruauit Barnabas Brissonius lib. 2. antiquit. iuris c. 1 sq. Petrus Aerodius, in libro de publicorum iudiciorum ordine, et in Pandectis rerum iudicatarum, tum Casp. Zieglerus, Wittebergensis quondam Academiae decus, in sua Dicastice et Rabulistica. Carolus Bretus item in ordine perantiquo iudiciorum ciuilium. Paris. 1604. 4. edito et recuso T. 2. thesauri Salengriani. M. Antonius Ferratius p. 4 sqq. Epistolarum, vbi de forma iudiciorum Romanorum agit. Ioan. Rudolphi Iselii breuis Romanorum iudiciorum historia. Basil. 1722. 4. Christoph. Cellarii dissertatio sistens processum I. R. antiquum. Halae 1698 habita, et ibid. 1705. cum augmento recusa, et Fabiani Toerneri dissert. de iudiciis public. vet. Romanorum Vpsal. 1722. 8. Ioan. Georg. Graeuii praelectiones de iudiciorum Romanorum ordine, quas edi optat Ioan. Philippus Sleuogtus in erudita diss. de in ius vocatione antiqua et noua Ienae 1705. 4. nec dum, quod dolendum, viderunt lucem. Iudicia equitibus restituit Pompeius in consulatu suo; Plutarchus in Pompeio p. 630. A. De iudicum Romanor. decuriis dissertationem euulgauit Ioan. Tob. Krebsius Lipsiae 1744. Sententiae in iudiciis ferebantur vel voce vel discessione vel sublata manu. Vide Lipsium ad Senecam de vita beata cap. 2. Iuretum ad Symmach. lib. 2. Epist. 36. De formulis sententias ferendi idem Lipsius ad Senecae cap. 3. Ioan. Gottl. Heineccius in oratione de iurisprudentia veterum Romanorum formularia, ritibusque, quibus negotia ciuilia explicabant sollemnibus, Franeq. 1724. 4. edita, et inserta eius opusculis variis, Halae 1735. 4. euulgatis, p. 431 sqq. et Io. Sal. Brunquellii Progr. de sollemnibus in exequutione sententiarum a Romanis adhibitis. Ienae 1733. Latina lingua sola in iudiciis Romanis adhibita, vt notat Valerius Max. lib. 2. c. 2. §. 2. De iure extraordinario Pancirollus III. 30. Var. lectionum. De iure Vindiciarum apud Romanos exstat dissertatio Georg. Wilh. Ioecheri Lipsiae 1723. edita. De ritu vindiciarum vide Ioan. Frid. Christii Noctes academicas, pag. 171 sqq. De vocabulo *ex iure manu consertum* vide Eundem ibid. pag. 180. et Adriani Deodati Stegeri vindicias manibus consertis sumendas ex lege XII tabularum. Lips. 1737. 4. De *actoribus*, *subscriptoribus*, *delatoribus* videndus Heraldus animaduers. VII. 16. pag. 549 sqq. et Chr. Gottl. Schwarzius ad Plinii Paneg. pag. 127 et 132. de popularibus actionibus, idem Heraldus VII. 26. p. 621 sqq. De *aduocatis*, tabellionibus, pragmaticis, idem VI. 10 et 12. pag. 452 sqq. 463 sqq. et VII. 17. p. 557 sq. et M. Antonius Ferratius Epist. pag. 22 sqq. et 144 sqq. De origine et conditione Procuratorum iure Ro-

mano et Canonico, nec non eorum progreſſu in forum Romanum conferatur Chriſti. Godfridi Hofmanni diſſertatio Halae 1716 edita. Hiſtoriam prouocationum et appellationum apud veteres Romanos exponendam ſibi ſumſit Chriſti. Wilh. Küſtner, cuius ſpecimen primum prodiit Lipſ. 1740. Cui iunge Franc. Car. Conradi ius prouocationum ex antiquitate R. erutum. Lipſ. 1732. 4. De vſu picturarum in iudiciis apud Romanos coniecturae eiusdem Conradi inſertae ſunt Miſc. Lipſ. nouis Vol. 6. pag. 511 ſqq. De conciliis, conuentibus et foris Romanorum in Italia et Prouinciis conſulatur Onufrius Panuinius II. 20 ſqq. antiquit. Veronenſium. De more teſtes per aures trahendi, Fridericus Lindenbrogius ad codicem legum antiquarum pag. 1360 ſq. Ioan. Frid. Chriſtius Noct. Acad. pag. 280 ſqq. et Iac. Henr. Born in diſſert. de anteſtatione in ius vocantium apud Romanos. Lipſ. 1737. Adde Io. Phil. Sleuogtii diſſ. de in ius vocatione antiqua et noua. Ien. 1705. De comperendinatione conſule M. Ant. Ferratii Epiſtol. pag. 36 ſqq. et Ioan. Alb. Spieſii diſſert. Lipſ. 1728. De commentariis actorum veterum in foro litigantium Chriſti. God. Grabneri diſſert. Lipſ. 1738. De tribunali videndus Chimentellus de honore biſellii. Polletus lib. cit. c. 6. Quod Vitruuius commemorat tribunal ab eo, quo magiſtratus vterentur, diuerſum eſſe, monet acutiſſimus Erneſti in claui Ciceroniana, voce *Tribunal.* De ſportulis iudicum Polletus lib. 5. cap. 11. et Frider. Aug. Iunius in antiquitatibus ſportularum apud Romanos quotidianarum. Lipſ. 1745. 4. §. 6. pag. 14. De ſupplicum ſignis apud veteres Io. Paullus Reinhard. Erlangae 1744. Scriptores de iudiciis veterum Germanorum plenis calathis attulit V. C. Gottlob Aug. Ienichen P. 1. Bibliothecae iuridicae Lipenianae p. 676.

XIII. De primis Chriſtianis iudicia Ethnicorum magiſtratuum ex conſilio Paulli Apoſtoli fugientibus videantur interpretes ad 1 Cor. 6. Io. Seldenus lib. 2. de Synedriis Ebraeorum cap. 7. Chriſtoph. Wollius de tribunalibus profanarum gentium Chriſto eiusque legatis merito odioſis. Lipſ. 1731. 4. et Chriſtiani Weiſmanni diſſertatio de compromiſſis Chriſtianorum foro gentili praeferendis. Tubingae 1732. Iudices itaque Chriſtianorum erant Epiſcopi, norma ſiue regula iudiciorum Eccleſiaſticorum ſacrae litterae, aequitas naturalis et deinde canones atque concilia. Canonum collectio antiquiſſima eſt, quae vulgo ſub canonum Apoſtolicorum nomine fertur, et conſtitutiones apoſtolicae, vt vocantur vulgatae ſub nomine Clementis Romani, quae nouiſſime cum notis Cotelerii et Clerici recuſae ſunt in eiuſdem Cotelerii Patribus Apoſtolicis, Amſtelod. 1724. fol. Vol. 1. p. 201 ſqq. Alias canonum collectiones editiones

nesque

nesque conciliorum et ſcriptores iuris Graeco Romani ex inſtituto recenſui libro ſexto Bibliothecae Graecae, quibus addenda eſt collectio conciliorum, quae Venetiis 1728. Tomis 21. folio, prodiit, cui acceſſerunt duo tomi apparatuum, ib. 1733. fol. Editionem omnium conciliorum locupletiſſimam ſe parare ſignificauit Antonius Zatta in conſpectu nouiſſimae ac omnium locupletiſſimae ſacrorum conciliorum editionis, quam ſocietatis more aggreditur, euulgato Venetiis 1758. 8. Conſilium edendae collectionis conciliorum Germaniae ſingulari programmate, quod recenſetur in Nouis Litterariis Lipſienſibus 1757. p. 782. aperuit Ioſephus Hartzheim. Concilia de Eccleſiaſticis Synodis recte dici, aduerſus Polletum probat Georgius Henricus Vrſinus obſeruationum philologicarum capite quarto.

XIV. Apud Hebraeos quatuor in vſu fuiſſe ſuppliciorum capitalium [12] genera feruntur, viuicrematio, lapidatio, ſtrangulatio et poena gladii, quam putabant eſſe turpiſſimam. Confer codicem Talmudicum Sanhedrin cap. 7. T. 4. Miſhnae Surenhuſii p. 237 ſqq. Io. Seldenum de iure naturae et gentium p. 857. et lib. 2. de Synedr. cap. 13. D. Carpzouium ad Schickardi ius Regium Hebr. p. 259 ſq. Io. Hoornbeckium in Miſcell. Sacris cap. 15. p. 384 ſq, Matth. Zimmermannum in Analectis p. 405 ſq. Petrum Iurieu in hiſtoria critica p. 389. H. Kippingium Exerc. 1. de Cruce. *Chriſtianum Stockium* in diſſertationibus quinque de poenis capitalibus Hebraeorum. Ienae 1702. *Chriſtoph. Borſtorfii* diſſert. de poenis capit. Hebraeorum. Aboae 1696. 8. *Ioan. Leuſdenii* diſſert. 47. Philologi Hebraeomixti, quae agit de poenis capitalibus Hebraeorum. *Auguſtini Calmet* diſſert. de poenis et ſuppliciis; quorum in ſacris litteris fit mentio, quae exſtat ante commentarium in Deuteronomium, T. 1. p. 387 ſqq. *Io. Friſchmuthi* diſſert. de ſepimento legis, Ienae 1674. cap. 3. *Io. Ern. Bornitii* de poenis capitalibus Hebraeorum ordinariis Witteb. 1643. 4. *Ottonis Chriſtoph. Dieterici Fiſcheri* de ſuppliciis Hebraeorum in Pentade diſſertationum ſtipendii Velthemiani, quae curante Ioan. Andr. Schmidio prodiit Helmſt. 1717. 4. *Ioan. Georg. Abichtii* de ſuppliciis reipublicae Iudaicae. Lipſ. 1708. *Chriſti. Bened. Michaelis* de poenis capitalibus in ſacra ſcriptura commemoratis, in primis Hebraeorum. Halae 1730, et auctior. ibid. 1748 et B. D. Mayeri diſſert. ſelectas Kilonienſes p. 245 ſq. vbi ſigillatim agit de lapidatione Stephani et pag. 275 obſeruat lapi-

[12] Non ademtum fuiſſe Iudaeis tempore Chriſti ius omne ſuppliciorum capitalium, docent Otto in Lexico Rabb. p. 634. Salomo Deylingius II. 33. obſ. ſacrarum, et alii quos laudaui ad codicem Apocryphum Noui Teſtamenti pag. 249. Contrariam qui tuentur ſententiam, eos laudauimus ſupra p. 692.

lapidatos poſtquam hoc ſupplicium ſuſtinuiſſent, deinceps fuiſſe etiam ſuſpenſos, non ex collo quidem, ſed ex vtroque brachio, qua de re Rev. quoque Daſſouii diſſ. conſulenda eſt edita Witteb. 1694. de ſuſpendio hominis lapidibus obruti. Conferantur quoque *Menochius* de Republ. Hebraeorum lib. 8. c. 2. qu. 3. et *Sigonius* lib. 6. c. 8. De lapidatione *Heinius* in noua collectione variorum ſcriptorum, faſcic. 1. pag. 102. vbi nonnulla contra receptam a Iudaeis ſententiam monentur. *Io. Gothofr. Schuparti* diſſertatio de ritibus lapidationis Hebraeorum. *Nic. Koeppen* et *Io. Mich. Lorentz* de ſupplicio Achani ad Ioſ. VII. 24-26. Gryphiſw. 1710. et Argentorati 1735. *Ioan. Reinh. Ruſii* de lapidatione Stephani. Ienae 1709. *Frieder. Siegfr. Ringii* de lapidatione Hebraeorum. Francof. 1716. *Friderici Imm. Schwarzii* martyrium Stephani e Pandectis Hebraeorum illuſtratum. Witteb. 1756. *Martini Iacobi Ounami* diſſertat. de diris ſanguinum [13] in lapidatum deriuatis. Kilonii 1705. Supplicium crucis apud Iudaeos in vſu fuiſſe contendunt Baronius et quidam alii, etiam D. Georgius Moebius ὁ μακαρίτης ſingulari diſſertatione et I. G. de Chaufepié in diſſertatione de ſupplicio crucis apud Hebraeos veteres vſitato ſub praeſidio Alb. Schultens Franeq. 1721. habita, et recuſa Tomo 2. Miſc. Duisburgenſium, p. 401 ſqq. ſed negant rectius cum Scaligero Caſaubonus exercit. 16. ad Baronium cap. 77. H. Kipping. Exerc. 2. de cruce aliique. De poena exitii ſeu excidii, codex Talmudicus כריתות T. 5. edit. Surenhuſianae p. 236. Iſaaci Abarbanelis diſſ. in Num. XV. 30. Comm. fol. 230 ſqq. editionis Baſhuyſ. quam latine Buxtorfius ad calcem diſſertationis de ſponſalibus et diuortiis. Baſil. 1652. 4. adiecit. et Ioan. Ad. Scherzeri diſſert. de כרת Iudaeorum. Lipſ. 1657. De flagellatione [14] ſiue fuſtigatione apud Iudaeos agit Campegius Vitringa in Archiſynagogo cap. 16 ſq. Io. Wulferus ad tractatum Talmudicum Shekalim, pag. 120 ſq. Matthias Zimmermannus p. 407 ſq. analect. Chriſtian. Schoettgenius Vol. 1. Horar. hebraicar. p. 714. Ioan. Leuſdenius Philol. Hebraeomixti diſſ. 49. Lightfootus de miniſterio templi c. 1. ſect. 3. I. B. Carpzouius ad Schickardi Ius Regium p. 143 et 155. Petrus Zornius in Muſaeo Bremenſi T. 2. pag. 381. et T. 2. Opuſc. ſacr. p. 312 ſq. Ioan. Hilppertus, et Aegidius Strauchius in diſſert. de ritu flagellandi apud Iudaeos. Helmſt. 1652 et Witteb. 1668. Caſp. Sagittarii

[13] Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπ' αὐτόν. Vide Interpretes ad Matth. XXVII. 25.

[14] De Cruciariis (apud Romanos) antequam in crucem tollerentur ad columnam flagellatis vide Grotium et alios interpretes ad Matth. XXVII. 19 et 26. Kippingium Exerc. V. de Cruce, Tillemontium Tomo 1. memor. Hiſt. Eccleſ. pag. 64. Pearſonium ad ſymbolum Apoſtoli pag. 359 ſq. edit. Latinae et Gretſerum lib. 1. de cruce cap. 10. et 84.

gittarii diſſ. de flagellatione Chriſti. Ienae 1674. Henr. Iac. van Baſhuyſen in diſſert. de flagellatione Paulli. Serueſtae 1720. Franc. Vlric. Walterus in diſſert. de poena flagellorum et ſcorpionum. Rintelii 1731. et interpretes ad Deut. XXV. 3. 1 Reg. XII. 11. et 2 Cor. XI. 24. vbi Apoſtolus teſtatur ſe accepiſſe plagas vndequadraginta, triplici nimirum flagello plagas tredecim, quem numerum hodieque apud Iudaeos obſeruari docet exemplum Vrielis Acoſtae, qui totidem ſe a Iudaeis plagas propter Apoſtaſiam ſuam accepiſſe refert in vita ſua, quam Limborchius edidit ad calcem colloquii ſui cum erudito Iudaeo p. 350. Ex illis 39 plagis, quas Ioſephus IV. 8. antiquitatt. et Talmudici in tractatu Maccoth ſiue de poenis quem Cocceius illuſtrauit tomo 7. Opp. et tom. 4. Miſhnae Surenhuſianae pag. 269 ſq. et 288. numero rotundo 40 ex loco Deuteronomii vocant, plagae 13 infliguntur ſuper humerum dextrum, totidem ſuper humerum ſiniſtrum, et totidem infra humeros, vt praeter alios notat Ioan. Morinus de Sacramento poenitentiae pag. 231. De carduis et acutis tribulis ferreis, quibus hoſtes ſuos Croeſus in appendice Vaticana Cent. 1. prov. 88. et Ammonitas ſubiecit Dauid adi *Matthiam Frideric. Beckium* ad Targum 1 Chron. XX. 3. p. 209 ſq. et interpretes ad 2 Sam. XII. 31. *Ioannes* vero *Andr. Dantzius* putat, Dauidem non tam crudeliter cum iis egiſſe, ſed tantum in ferrifodinis laborare iuſſiſſe, atque operis admouiſſe metallicis. Vide eius diſſert. cui titulus: Dauidis in Ammonitas deuictos mitigata crudelitas. Ienae 1710. Danzio aſſentiuntur B. *Aug. Herm. Franckius* Prael. Hermenevtic. p. 10. *La Grauius* Hiſtoire de la Republique des Lettres T. 13. pag. 362 ſqq. et *Ioan. Chriſt. Nimptſchius* in diſſert. de Ammonitis a Dauide absque crudelitate ſub iugum miſſis. Lipſ. 1731. Deturbationem de Saxo etiam apud Iudaeos vſitatam notat Iuſt. Rycquius libro de Capitolio cap. 4. Poenam exilii niſi in alium Iudaeae locum et in aſylum lex non ſtatuit, quia in ſolo populo Iudaico Deus ſanctius colebatur, omnibus aliis populis per idololatriam corruptis, vnde, quod ſcite obſeruat Thom. Aquinas, ſi quis a populo illo vniuerſo fuiſſet excluſus, data fuiſſet ei occaſio idololatriae. De excommunicatione duplici apud Iudaeos, parua (Niddui ſiue Schammatha) et magna cum exſecratione (Cherem) vide Petrum Iurieu in hiſtoria critica p. 392 ſq. Buxtorfium in Lexico Talmudico vocibus שמתא et נדוי, חרם, Seldenum de iure Nat. IV. 8. et de Synedriis I. 7. Ioan. Colerum in vita Spinoſae pag. 21-56. Herm. Witſium Miſcell. Tom. 2. Exercit. 2. §. 8 et 17. Iulium Bartoloccium Bibl. Rabbin. Tom. 3. p. 415. ſq. et T. 4. p. 447 ſq. Ioan. Leuſdenium Philol. Hebraeomixti diſſ. 50. Campeg. Vitringae ſynagogam veterem lib. 3. pag. 1. cap. 9. p. 727 ſqq. ſed et Sam. Baſnage ad Baron. tomo 2. p. 476 ſq. vbi negat ἀνά-

θεμα de excommunicatione esse intelligendum, reiicitque κατάθεμα Iustini qu. 121. ad Orthodox. porro docet excommunicationem apud Iudaeos fuisse exclusionem forensem a iuribus societatis ciuilis, non a templo nec paschate. Adde dissertationes Ioan. Georg. Bindrim de gradibus excommunicationis apud Iudaeos. Ienae 1670. Ioan. Conr. Durrii de anathemate Altorfii 1662. Henr. Opitii de excommunicationis ritu apud Iudaeos. Kilon. 1680. Ioan. Andr. Danzii, Ienae 1683. recus. in Meuschenii N. T. ex Talmude illustrato pag. 615 sqq. Gottl. Israelis Musculi. Lipsiae 1703. Ioan. Isaaci Pihlmanni. Aboae e. a. 8. Daniel. Lundii. Vpsal. 1706. De excommunicatione ad sonum tubarum Eisenmengerus in detecto Iudaismo, T. 1. pag. 118 sq. De carnificibus Hebraeorum, qui erant adiuncti iudicum honorati, non raro ex tribu Leui, videatur *Aug. Calmet* ad Deut. I. 15. et ante Commentar. in Deut. T. 1. p. 402. De deuotione et excommunicatione apud Ethnicos Balthasar Bonifacius lib. 9. historiae ludicrae c. 22.

XV. De excommunicatione Ecclesiastica consulantur praeter scriptores de poenitentia Ecclesiastica, supra c. 11. allegatos, *Grotius* ad Luc. VI. 22. *Ludov. Ellies du Pin* de antiqua ecclesiae disciplina, diss. 3. p. 244 sqq. *Iacobus Creillon* in tractatu gallico de Excommunicatione et monitoriis. Andegaui 1651. et Paris. 1672. 4. *Io. Morinus* de vsu censurarum ecclesiasticarum. (*Philibertus Colletus* [15]) in libro gallico sermone conscripto: Traité historique des Excommunications. Diuione 1683. et Paris. 1715. 12. *Nicol. Laurent. Arctander* de Excommunicatione ecclesiastica. Hafn. 1622. 8. *Thomae Erasti* explicatio quaestionis: vtrum excommunicatio a sacramentorum vsu arcens mandato nitatur diuino, an excogitata sit ab hominibus. Pesclauii 1689. 4. *Ioan. Ibannez* de Excommunicatione. Salmant. 1597. fol. *Thomas Brown* ad canonem X. Apostolicum: T. 2. Patrum Apostolicorum Cotelerii. *Zegerus Bernhardus van Espen* libro de censuris ecclesiasticis. 1709. 12. *Ioan. Volcmari Mülleri* Anmerkungen von dem Ursprung des Kirchenbannes, dessen Wachsthum, Mißbrauch und Einschränkungen, quae exstant in Eiusdem Fortsetzung des Staatscabinets Johann Joachim Müllers, collect. 1. p. 249. *Ioan. Georgii Pertschii* Recht des Kirchbannes. Halae 1721. 4. et auctius Guelpherbyti 1738. 4. *Ioan. Fechtii* tractatus de excommunicatione ecclesiastica. Rostochii 1712. 4. Eiusd. kurze Nachricht vom Kirchenbann. ibid. 1713. 8. *Christiani Thomasii* [16] Bedenken über die Frage: wie weit ein Prediger bey seinem

[15] Journal des Savans 1715. II. pag. 243. Memoires de Trevoux. 1715. pag. 552. et 851 sqq. Acta Erud. 1684. pag. 29.

[16] Thomasium impugnarunt Seb. Edzardus in libello: Vertheidigung der christlichen Lehre

nem Landesherrn, welcher zugleich summus Episcopus ist, sich des Bindeschlüssels bedienen könne. Guelpherb. 1706. 8. quod deinde recudendum curauit T. 4. der juristischen Händel, p. 102 sqq. *Franc. Paulli Sarpii* les Droits des Souverains defendus contre les excommunications et interdicts des Papes. Hagae Comit. 1721. 12. et Amstelod. 1743. 12. *Ioan. Adriani Thierens* et *Guil. Velsens* necessaria institutio de excommunicatione ecclesiastica. (*Nodige Voorkennisse der Gemeinte tot de Oeffening des Kerkenbanns.*) Delphis 1731. 4. *Iusti Henningi Boehmeri* diss. de statu excommunicatorum ciuili ex mente Protestantium. Halae 1727. *Alb. Ioachim. Krakewitzii* de excommunicatione ecclesiastica. Rostoch. 1709. *Andr. Sandeti* de ritu excommunicationis intra et extra Ecclesiam. Aboae 1694. 8. *Io. Guil. Iani* et *Theod. Crügeri* historia censurae ecclesiasticae Papalis IV dissertationibus Witteb. 1718 pertractata. *Io. Frid. Wernheri* dissert. de iure excludendi a S. Coena et absolutione. Witteb. 1709. et *Io. Frid. de Beulwitz* de excommunicationis in Electorem S. R. I. ecclesiasticum a P. R. decretae effectibus ciuilibus. Halae 1743. 4. Formulas excommunicationis habes apud Mabillonium pag. 162. analector. In omnes haereticos eorumque fautores et scriptores statutorum libertati Ecclesiae contrariorum apud Martenium I. anecdot. p. 996. De regibus excommunicatis vide Du Pinium diss. 3. de antiq. Ecclesiae discipl. pag. 489 sqq. Exempla quinquaginta Imperatorum, Regum, Principum, Rerumpublicarum a Pontificibus excommunicatorum collegit Gregorius Leti in libro, cui titulus: *Itinerario della Corte di Roma* [17] T. 1. pag. 577. et inde Aug. Tittelius in praefat. ad Isaac. Barrow von der päbstlichen Gewalt, p. 36 et 37. atque Ioan. Hubnerus Cent VI. Bibl. historicae p. 188 sqq. De cautione in eiusmodi rebus adhibenda vide Journal des Savans 1715. II. pag. 248. Origo eius ab A. C. 787. hortatu Caroli M. vide A. E. 1733. p. 340. Excommunicationis accensis candelis et pulsatis campanis mentio fit in epistola Alexandri III. T. 1. collect. nouae pag. 726. Num excommunicatio soluatur, si Pontifex admittat ad osculum, vel Rex ad mensam? vide le Cointe T. 2. p. 271 sqq. De excommunicatione apud Graecos Christianos, atque insequi solita, vt aiunt, cadauerum incorruptione et τυμπανισμῷ, donec iterum absoluantur, videantur *Nicol. Comnenus* Praenot. mystag. pag. 253 sqq. *Goarus* ad Euchilog. p. 689. *Allatius* de purgatorio pag. 38 sq. *Christoph. Arnholdus* ad Wa-

Lehre vom Bindeschlüssel wider das unchristliche Bedenken Chr. Thomasii. Hamb. 1707. 8. et Io. Ioach. Weidnerus. v. Relationes innoxias 1725. pag. 85 et 246. Defendit Carol. Rud. Rustius. vide easd. relat. innoxias 1708. p. 384.

[17] Prior editio prodiit sub titulo: *Li Precipitii della Sede Apostolica.* Vide Hubnerum l. c. p. 187.

Wagenseilii Sotam pag. 1183. Monatliche Unterredungen 1689. p. 948 sq. et 1693. p. 637. *Paulli Ricauti* Histoire de l'éstat present de l'Eglise Grecque cap. 13. p. 278 sq. *Iacobi Elsneri* neueste Beschreibung der griechischen Christen pag. 80 sq. et pag. 150 continuationis. *Bzouius* ad A. C. 1481. *Ioan. Mich. Heineccii* dissertatio inauguralis sub praesidio Ioan. Andr. Schmidii habita de absolutione mortuorum excommunicatorum siue tympanicorum in Ecclesia Graeca. Helmstadii 1709. et *Ioan. Henr. Stussii* Progr. de excommunicationis Graecorum miris effectibus. Gothae 1733.

XVI. De poenis et suppliciis apud Graecos et alias gentes videndus Alexander ab Alexandro lib. 3. cap. 5 et 20. Albericus Gentilis III. 18. lectionum ad ius ciuile spectantium et II. 9. vbi sigillatim de poena ignis. Lacedaemonios neminem interdiu supplicio afficere solitos, sed tantum de nocte plectere damnatos ad mortem tradit Herodotus IV. 146. De poenis et remunerationibus apud Athenienses agit Potterus lib. 1. c. 25. Archaeol. Attic. apud Lacedaemonios Cragius IV. 9 et 10. Horrenda quaedam supplicia Persarum refert Plutarchus Artaxerxe pag. 1018. 1019 et 1021. confer Brissonium lib. 2. pag. 325 sq. De Persarum σκαφεύσει siue σκαφισμῷ Cangius pag. 9. ad Zonaram. De excoriatione apud illos vsitata, Petrus Pantinus ad librum secundum Basilii Seleuciensis de vita S. Theclae. De arca mucronibus vndique praefixa, cui Regulum resectis palpebris imposuere Carthaginienses, Claudius Dausqueius ad Silium p. 276. De tormentis siue quaestionibus veterum Iosephi Laurentii diatriba recusa est tomo VI. antiquitatum Graecarum, ex eius polymathiae lib. 3. c. 10. videndus quoque Christi. Vlr. Grupen in dissertatione, de tormentis Romanorum et Graecorum, quam praemisit obseruationibus iuris criminalis de applicatione tormentorum. Hanouerae 1754. 4. De vsu tormentorum apud Athenienses Mich. Henr. Gribner opusc. iuris priuati sect. V. pag. 156 sqq. Varia poenarum et tormentorum genera recenset etiam Isidorus Hispalensis lib. 5. Originum c. 27. Synesius Epistola 58. 59. et Aristophanes in Ranis v. 631 sqq. De circumductione in ludibrium ore frenato capistratoque, vel etiam supino, ac retortis ceruicibus Zimmermannus p. 462 sq. analect. ex Io. Frid. Gronouii et Gisb. Cuperi obseruationibus, et Petrus Zornius Misc. Groning. Tom. 2. p. 563 sqq. De culei poena Tho. Crenius part. 11. animaduers. pag. 247 sq. Hieron. Magius Misc. IV. 8. Pitiscus ad Suetonii Augustum c. 33. Goldastus ad Dositheum pag. 874. et 875 edit Schultingii. Christoph. Colerus in Parergis, et Meursius III. 23. exercitat. parte 2. exercit. critic. p. 162. De Cynophoria siue canis portatione ignominiosa, Ioan. Henrici Meibomii ad

Ioannem Marquardum Epiſtola, ex edit. Helmſtad. 1661. 4. ſubiecta Cynographiae Chriſtiani Franciſci Paullini: et recuſa in faſciculo tertio collectionis variorum librorum, quam H. A. Groſſchuſio debemus, p. 467 ſq. atque ſeorſim. Lipſ. 1749. 4. Io. Henelius in Otio Vratislauienſi c. 18. Rittershuſius ad Guntheri Ligurin. V. 194. Ioan. Godofr. Vngerus analect. antiquarioſacr. pag. 281. vbi contra Meibonium diſputat. Conr. Ritterſhuſius ad Guntheri Ligurinum pag. 100 ſq. et Iac. Andr. Cruſius in Opuſculis, Mindae 1668. 4. editis. De ſtigmatiſmo ſacro et profano Theophylus Raynaudus tomo 13. operum. De hominibus ſtigmate et cauterio notatis Potterus Archaeol. Attic. lib. 1. cap. 10. pag. 54 ſq. Ioan. Moebii diſſ. Lipſiae 1687. idem Henelius in Otio Vratislav. cap. 16 ſq. Michael Meiſnerus in ſyntagmate ſuper annotament. philolog. Curiae Variſcorum 1623. 8. p. 39. Ioan. Lomeierus dierum genial. Dec. II. pag. 328 ſqq. Cangii Gloſſarium in γραπτοί. Petrus Zornius in Biblioth. antiquarioexegetic. pag. 485 ſqq. Sal. Deylingius Obſ. ſacr. III. pag. 423. Ioannis Aug. Groebelii obſeruatio de ςιγματισμῷ veterum, T. 10. Miſcellan. Lipſ. pag. 79 ſqq. Cornelii Haſaei diſſertatio Bremae 1704. Io. Gottlob Derlingii de modo inurendi ſtigmata. Halae 1720. et de ſeruis litteratis, ibid. eod. Sigiſm. Frider. Dreſigii de vſu ſtigmatum apud veteres. Lipſ. 1732. et Ern. Frid. Neubaueri de conſcientia cauterio notata. Giſſ. 1745. De ſtigmatibus militum Grotius ad Galat. VI. 14. et Apoc. XIII. 16. et Iac. Lydius ſyntagmate ſacro de re militari Hebraeorum. De ſtigmatibus ſeruorum Ramireſius ad Martial. II. 29. Lipſius Elector. II. 15. Gottfr. Bernh. Caſſeburgius in diſſert. de ſtigmatibus ſeruorum. Regiom. 1730. Ioſeph. Laurentius p. 22. Polymathiae. Caſp. Barthius aduerſar. XLIII. 25. Scaliger ad Auſonium pag. 41. Sam. Frider. Bucher de ſeruis litteratis p. 114 ſqq. Parerg. Zittauienſium, aliique a Zornio libro paullo ante laudato pag. 461. excitati. De ſtigmatibus idololatricis videatur Spencerus II. 14. de legibus Hebraeorum. De lata fuga ſiue exilio, poena homicidii antiquiſſimis temporibus, vide Euripidem in Oreſte v. 511. 512. 513. Scholiaſten Euripidis ad Hippolitum p. 219. Plutarchum quaeſtion. graec. pag. 284. c. Diodorum Siculum V. p. 228. c. Lucianum T. 2. p. 44. Lactantium II. 9. Grotium et Clericum ad Geneſ. IV. 12. Grotium ad Matth. V. 40. et de iure belli et pacis lib. 1. cap. 2. §. 5. Feihtii antiquitates Homericas II. 8. Henr. Valeſium ad Excerpta Peireſciana p. 66 ſq. Andream Alciatum II. 2. Parerg. iuris. Matth. Berneggerum quaeſt. 123. ad Tacitum de moribus Germanorum. Deſiderium Heraldum IV. 5. animaduerſion. in Salmaſium. Meurſium III. 28 animaduerſ. miſcellan. p. 190 ſqq. parte 2. exercit. criticar. et Nicolaum Antonium lib. 2. de iure exulum cap. 4 et 14. vbi ſigillatim

de [18] Ostracismo, cuius Auctor Athenis Theseus. Vide Meursium in Theseo cap. 29. et in Pisistrato cap. 7. Adr. Iunium lib. 5. cap. 18. animaduers. Iac. Thomasii diss. de Ostracismo habitam Lipsiae 1659. inque observ. Hallens. IX. 3. recusam, Perizonium p. 741. ad Aelian. Sam. Petitum ad leges Atticas p. 366 sq. Ioan. Potterum archaeol. graec. lib. 1. c. 35. Emmium descript. reipubl. Atheniens. pag. 57 sqq. Geinozii differt. de Ostracismo in memoriis academiae inscriptionum T. 18. p. 225 sqq. Christoph. Neandri orationem de Ostracismo, p. 216 sqq. eius orationum postumar. Francofurti 1663. 8. euulgatarum, et dissertationes Christ. Schulzii. Witeb. 1660. Christ. Funccii. Altenb. 1666. Phil. Mülleri. Ienae 1666. Samuel Skunkii. Vpsal. 1671. 8. Georg. Thegen. Regiom. 1666. Ioan. Iac. Battierii. Basil. 1699. Ioannis Eenbergii. Vpsal. 1709. 8. De στήλη, illo poenae genere, quum columnae maiusculis characteribus inscribebatur facinorosi crimen, quem impune occidere vnicuique licitum erat, vide Ioan. Tob. Krebsii commentationem de Stelitis Atheniensium. Lipsiae 1744. 4. De furti poena Atticas leges illustrat Desiderius Heraldus p. 313 sqq. animaduers. in Salmasium. De cicuta Atheniensium poena publica conferatur Sig. Frid. Dresigii disputatio Lips. 1734. et Reuerendi Ioan. Iacob. Bosii disputatio prior de potionibus mortiferis, ibid. 1736. sect. 2. §. 2 sqq. De lapidatione Perizonius ad Aeliani Var. Histor. V. 19. Neque omittendum, quod vti bonos floribus, ita lapidibus petitos malos poetas notat Casaubonus p. 431. ad Athenaeum.

De poenis Romanorum Franciscus Henricus Salomon in commentatione de iudiciis et poenis Romanorum, recusa T. 3. thesauri Sallengriani p. 625. et Iulius Paullus lib. 5. Sententiarum titulo 17. De exemtione ciuium a certis poenis per legem Porciam, agit Scipio Gentilis differt. quarta de iure publico populi Rom. *Sed et iudicatos retro in partes secari a creditoribus leges erant: consensu tamen publico credulitas postea erasa est.* Tertull. c. 4. apologet. De tunica molesta apud Romanos aliquo tempore vsitata videndi interpretes ad Iuuenal. Satyr. IV. 155. et VIII. 235. Lips. ad Tacit. XV. Annalium, Vossius lib. 4. c. 92. de idololatria. H. Kippingius pag. 162. sq. de Cruce, Stephanus

[18] Ostracismus erat honestum potentiorum exilium Athenis per decem annos. Plutarchus in Nicia pag. 530. Quare quum Hyperbolus, homo nequissimus, ea poenae dignitate conferretur, qua fortissimum quemque ciuem olim censuissent Athenienses, desiit et absumta est in hoc poenae errore poenae quoque natura. vide Ioannem Taylorium lection. Lysiacar. pag. 694. Similis apud Syracusanos Petalismus, de quo Diodor. Siculus T. 2. pag. 65. Hesychius in πεταλισμός, et Andr. Riuinus in differt. de Petalismo, recusa in Iulii Car. Schlaegeri fasciculo nouo differt. rarior. de antiquitatibus sacris et profanis. Helmst. 1744. 4. p. 107 sqq. De Thebanorum more haud dissimili Plutarch. de genio Socratis p. 578.

phanus le Moyne in notis ad varia sacra p. 1041 sq. Isaacus Vossius ad Catullum p. 41 sq. et Gatakerus in aduersariis p. 452. De decollatione, defossione viui in scrobem, et nece per iniectam cratem, Octav. Ferrarius lib. 2. elector. cap. 7. Bourdelotius ad Heliodorum pag. 26. et Ioan. Schmidius in dissert. de viuisepultura. Lipf. 1693. vbi cap. 6. de Vestalium Romanarum, si pudicitiam violassent, inhumatione. De crurifragio seruorum, et de καταποντισμῷ agunt viri docti ad Suetonii Augustum cap. 67. Christian. Graefius in dissert. de καταποντισμῷ, num fuerit supplicium iudaicum. Lipf. 1662. Conr. Sam. Schurzfleisch in dissert. de καταποντισμῷ. Witteb. 1700. Christ. Stockius in dissert. de καταποντισμῷ. Ienae 1704. Gregor. Laur. Welleius in dissert. de supplicio submersionis apud antiquos. Hafniae 1701. et Ioannes Frider. Schererus in dissert. de καταποντισμῷ. Argent. 1753. De membrorum praecisione, Petrus Faber III. Semestr. 19. pag. 284 sqq. Manus praecisae, si quis monetam vel mensuras falsasset, vide Cangium ad Alexiadem pag. 384 sq. De rotae poena Adr. Iunius III. 12. animaduersionum. De crucis supplicio (quo in seruos praecipue animaduertebant Romani, sed et aliae gentes quamplurimae vsae sunt, ita vt apud Indos quoque illud receptum doceat Maussacus ad Plutarchum de Fluminibus pag. 70. et apud Persas H. Kippingius p. 161 sq. a quibus post mortem demum in crucem actos obseruat, perinde vt ab Aegyptiis, Chaldaeis, etc.) Videndi I. Lipsius lib. 3. de cruce. Amstelod. 1670. 12. et cum Gregorii Calixti appendice de vera forma crucis et Gregorii Cassandri epistola. Brunsw. 1641. 8. atque in eius operibus Antw. 1637. fol. editis T. 3. pag. 637 sqq. Idem in tractatu de crucis supplicio apud Romanos vsitato, qui comparet ad calcem antiquitatum Romanarum Kippingii, pag. 624. edit. Lugdunensis 1713. 8. et in Clausingii iure publico Romanor. T. 1. p. 607. Frid. ab Helbach epistola ad Lipsium p. 662 sq. inter editas a Burmanno. Henric. Kippingius de cruce et cruciariis. Brem. 1671. 12. Iac. Bosius in libris 6. de cruce triumphante et gloriosa italice Romae 1610. fol. et latine Antw. 1617. fol. Ios. Scaliger. ad Euseb. p. 117 sq. Salmasius tribus ad Tho. Bartholinum Epistolis de cruce, vna cum huius libro de latere Christi aperto, Lugd. Bat. 1646. 12. Iacobus Gretserus libris quinque de sancta cruce, Ingolst. 1607. 4. tribus Vol. atque vnico Volumine Parif. 1616. fol. Thomae Bartholini de cruce Christi Hypomnemata quatuor. Amstelod. 1670. 12. et Lugd. Batav. 1695. 12. et dissertationes Ioan. Schmidelii. Ienae 1658. Ioan. Iac. Freisleben. ibid. 1662. Georg. Moebii. Lipsiae 1689. Caroli Henrici Langii. Lubec. 1728. Idem Lipsius et Gretserus lib. 1. c. 60. obseruat a Constantino Imperatore hoc supplicium in honorem Christi fuisse abrogatum. De quatuor clauis crucis Dominicae

minicae videatur liber Cornelii Curtii. Antwerp. 1670. 12. Paullus Aringhus Tom. 2. Romae subterraneae p. 165 et 195. Petrus Martyr Frosciantes in libro italice edito de clauis crucis Dominicae, et nominatim eo, qui Spoleti asseruatur. Romae 1644. 8. Claui Dominici a Constantino M. impositi columnae porphyreticae. Cangius pag. 29. ad Zonaram. De titulo S. crucis egerunt Honoratus Nicquetus libris duobus, Paris. 1648. 8. et Antw. 1670. 12. editis. Ludouicus Cresollus in mystagogo II. 24. p. 351 sqq. Matth. Hillerus syntagm. Hermeneut. pag. 332. Buxtorfius pag. 258. Catalect. Ioan. Henr. a Seelen meditat. exegetic. 1. pag. 379. Ioan. Georg. Altmannus in oratione de illustri inscriptione crucis Christi eiusque mysterio, quae inserta est T. IV. Tempe Heluetic. p. 662 sqq. Ioan. Wesselius in dissertationibus sacris, N. 4 et singularibus dissertationibus Iac. Reichmannus. Witteb. 1655. Io. Iac. Freisleben. Ienae 1664. Io. Dan. Hanckius. ib. 1672. Sam. Reyherus. Kilon. 1694. Gottfr. Mich. Felter. Lips. 1725. De triplici capitis diminutione apud Romanos, Boethius 2. in Topica Cic. p. 781. De amputatione nasi, labiorum etc. Felix Osius in Graeuii thesauro antiquitatum Italiae tom. 3. pag. 1120. De poena plumbalis caedendi reos, Baronius ad Martyrolog. Romanum 6 Iunii. De supplicio quo afficiendi equis distrahebantur, Rupertus p. 96. ad Florum. Liv. lib. 1. cap. 20. narrans de Tullo Hostilio perfidum Metium Suffetium illo supplicio afficiente, *primum*, inquit, *vltimumque illud supplicium exempli parum memoris legum humanarum fuit. In aliis gloriari licet, nulli gentium mitiores placuisse poenas.* De equuleo videndus Synesius Epistol. 44. p. 185. Octauius Ferrarius lib. 1. Elector. Carol. Sigonius de iudiciis III. 17. Ioan. Ward in translationibus philosophicis Londinensibus ex veteri anaglypho, Vol. XXXVI. pag. 232 sqq. et in earum Epitome (Abridgment) Tom. 5. pag. 10 sqq. Cerda p. 25. aduersar. sacr. et liber eruditus Hieronymi Magii, Anglariensis, qui cum notis Godofr. Iungermanni editus est Amstelod. 1664. 12. et insertus T. 2. thesauri Sallengriani, pag. 1201 sqq. In eodem volumine habentur excerpta ex libro praeclaro Antonii Gallonii [19], de SS. Martyrum cruciatibus cap. 3. qui Italico primum idiomate lucem adspexit Romae 1591. 4. deinde latine recusus 1594. 4. Colon. 1602. 8. Paris. 1659. et Amstel. 1667. 12. De variis SS. Martyrum tormentis et cruciatibus quae in actis illorum passim memorantur, praeter Gallonium videndus Cerda pag. 256 sqq. aduersar. sacr. c. CXXVIII. B. Bebelius Sec. IV. T. 2. pag. 1041 sq. Caspar Sagittarius de mar-

[19] Graecorum vocabulorum accuratiorem notitiam in Gallonio desiderat Vrbanus Godfrid Siberius in vita Spyridionis p. 76. ex illius defectu notans plurimorum suppliciorum rationes non recte esse ab eo detectas.

martyrum cruciatibus. Lips. 1696. 4. Ioan. Georg. Dorscheus in satura de suppliciis et tormentis, quibus gentiles et alii sanctis quondam Dei hominibus mortem intulerunt, inserta eiusdem septenario admirandorum I. C. p. 277. Christiani Kortholti de persequutionibus ecclesiae primitiuae sub Imperatoribus ethnicis liber editus Kilonii 1689. 4. Bonifacii Simonethae opus de christianae fidei et Romanorum Pontificum persequutionibus, quod primum editum est Mediolani 1492. deinde recusum Basil. 1509. fol. Thomae Hurtardi digressio de aliquibus instrumentis, quibus tyranni martyres torquebant; quae exhibetur in eiusdem Resolutionibus de vero catholico martyris fidei, Colon. Agrippin. 1655. fol. pag. 136 sqq. Godofr. Arnoldi historia Christianorum ad metalla damnatorum, adiecta eiusdem commentationi de Fratrum et Sororum appellatione inter Christianos vsitata. Francof. 1696. 8. et dissertationes Io. Meisneri. Witteb. 1670. Io. Andr. Quenstadii, ibid. 1676. et Io. Georg. Walchii de bestiariis inter antiquiores Christianos. Ienae 1746. Sacrae Christi martyrum imagines, vna cum instrumentis, quibus iidem olim torquebantur, a celeberrimo pictore Nicolao Circiniano aeri incisae prodierunt Romae 1750. 4. De compede, fidiculis et vngulis agit idem Ferrarius lib. 1. elector. c. 6. vbi notat catastam, quam cum equuleo Sigonius confundit, nihil aliud fuisse quam pegma ferale. De catasta sigillatim Baronius ad Martyrologium 28 Iulii, vbi disserit de Cyphonismo. Fuit autem κύφων, catasta, cui collo inserti rei flagris caedebantur, vide Ezech. Spanhemium ad Aristophanis Plutum v. 470. ποδοκάκη, neruus, Gaulminus ad Eustathium pag. 45. Adde I. W. Gollingii dissertat. de Catasta seruorum. Altorfii 1730. Varia genera tormentorum enumerat Synesius Epist. 58. p. 201. Nazianzenus 1. in Iulian. p. 89. etc. De nexu et addictione, oppignoratione et venditione debitorum qui soluendo non essent, multa Salmasius lib. de modo vsurarum cap. 17. 18. 19. qui etiam de neruo, compedibus, columbari, cuspo, cippo, numella etc. pag. 812 sq. Idem docet dissectionem corporis 781.
debitoris licet permissam lege, tamen vsu receptam nunquam fuisse p. 809. 820. 826. Cum Salmasio conferendus Desid. Heraldus animaduers. in Salmasium IV. p. 285 sqq. Iustus Rycquius libro de anno iubilaeo cap. 5. vbi Persarum, Graecorum Romanorumque seueritatem aduersus obaeratos confert cum legum Mosaicarum humanitate. Io. Frid. Iugleri dubia de sectione debitorum apud Romanos. Lips. 1741. Io. Frid. Schereri dissert. de Διχοτομία veterum. Arg. 1757. qui quidem verbum *secare* proprie accipiendum esse vrgent. Sed ab hisce dissentiunt Iul. Carol. Schlaegerus in dissert. de debitore obaerato secundum ius hebraeum et atticum creditori in seruitutem adiudicando. Helmstadii 1741. et Ioannes Taylorius in commentario ad legem decemuiralem de inope debi-

tore in partes diſſecando. Cantabrigiae 1742. 4. diſſectionem non de ipſo debitoris corpore, ſed de bonis eius aut de pretio, quo venditus eſſet, inter creditores diuidendo accipiendam eſſe oſtendentes. Quomodo exul a relegato apud Romanos differret, docet Ouidius lib. 5. triſtium elegia XI. Nimirum exuli opes et ius ciuitatis adimebantur, relegatus patriis tantum iuſſus abeſſe focis, vt idem Poeta canit. Confer Alex. ab Alexandro III. 20 et 23. vbi de publicatione bonorum. De deportatione in inſulas per quam etiam ius ciuitatis amittebatur, vide Ioannem Gryphiandrum in tractatu de inſulis edito Francofurti 1623. 4. cap. 16. pag. 197 ſqq. De poenis et ignominiis militaribus apud Graecos Potterus Archaeol. Graec. pag. 504 et 534. Apud Romanos Lipſius lib. 5. de militia Romana cap. 18. Alexander ab Alexandro lib. 2. genialium dierum cap. 13. Franciſcus Robertellus tomo 10. theſauri Graeuiani p. 1482 ſq. praecipue vero V. C. Gerardus Sichtermannus in erudita diſſertatione philologica et iuridica de poenis militaribus Romanorum, Amſterd. 1708. 8. Vide etiam Matthiae Zimmermanni florilegium in voce *Vitis*. Neque vero fas erat milites ſupplicio afficere antequam illis demeretur Zona militaris, vt praeter alios docet Caeſarius quaeſt. 78. pag. 214. De excoecandi poena vide Cangii gloſſarium et Caroli de Aquino lexicon militare in voce *abacinare*. Morem canendi claſſicum antequam capitis ſententia diceretur, obſeruauit Lipſius ad Taciti annal. II. 22. et Stewechius ad Vegetium I. 23. II. 22. De more traducendi reos cum voce praeconis, κηρύκων προαγόντων vt loquitur Zonaras XIII. 15. vide Cuiacium VII. 6. Obſeruatt. Dionyſ. Gothofredum ad lib. 13. §. 6. D. de iureiurando. Dan. Heckium de titulo crucis. Ienae 1667. et Barnab. Briſſonium de formulis et ſollemnibus P. R. verbis lib. 5. De Decimatione et vſu ſortitionis, ut metus ad omnes, poena ad paucos perueniret, adi Plutarchum Antonio p. 934. Ciceronem pro Cluentio tom. 3. editionis Graeuianae p. 208. Tacitum annal. XIV. 44. Coelium Rhodiginum lect. antiquar. X. 5. De ſuſpenſione de manu et pede vnco perforatis Nicol. Fontana in epiſtola ad Nihuſium ad calcem Thomae Bartholini de cruce pag. 283 ſqq. De praecipatione de monte Tarpeio et robore Tulliano vide Bombardinum lib. 1. de carcere cap. 4. Rycquium de Capitolio cap. 45. et Sigiſm. Frider. Dreſigii commentationem de praecipatione poena Romanorum publica, Lipſ. 1737. in qua contra Rycquium oſtendit, praecipationem non ſeruorum, ſed liberorum hominum fuiſſe poenam. Supplicia extra ciuitatem ſumebantur, ne ſacrae et diuinae imagines illorum conſpectu polluerentur, vt notat Gisbertus Cuperus VI. 19. obſeruat. Valeſius ad Ammianum XXVIII. 4. p. 527. Lipſius ad Tacitum p. 98. et Interpretes ad Hebr. XIII. 12. Carcerem Romae primus aedificauit

An-

Ancus Martius teste Liuio et Aurel. Victore, Tullianum a Seruio Tullio vocatum, quippe qui partem subterraneam eidem adiecit. Celebres ita Siculorum Latomiae, Plutarchus Nicia f. 541. 542. Cicero Verrina V. 27. Pontanus p. 387 sq. ad Eusebii Chronicon. Vincent. Mirabella antiquae Syracusae p. 66 sq. T. 11. thesauri Siciliae. Philippus Cluuerius antiquae Siciliae lib. 1. c. 12. p. 149 sq. κεάδας Lacedaemoniorum Basilius Epist. 379. pro quo male Δεκάδα legitur ap. Plutarchum pag. 803. F. in Agide. Messeniorum thesaurus subterraneus. Plutarch. Philopoemene p. 367. Carthaginiensium ἀγκών, Procop. lib. 1. de bello Vandalico c. 20. Atheniensium barathrum, et ἀναγκαῖον, ἀνάκαιον, Suidas, Bourdelotius pag. 23. ad Heliodorum. Persarum φρούριον λήθης, *carcer obliuionis*, in quem coniectorum nulla amplius debebat mentio fieri, Procopius lib. 1. de bello Persico c. 5. et Theophylactus Simocatta lib. 3. cap. 5. qui scribit recte appellari posse δυσμενείας τέμενος, *maleuolentiae fanum.* Constantinopolitani palatii φρουρὰ ἐλεφαντίνη, cuius meminit Io. Cinnamus lib. 6. pag. 173. alia χαλκή, de qua Bandurius ad antiquitates Constantinopolitanas pag. 472. Confer quae de ergastulis Lipsius II. 15. electorum, Antonius Bombardinus de carceribus veterum, Patav. 1713. 8. et Prosper Stellartius lib. 1. de coronis et tonsuris cap. 14. Geolarii, commentarienses, fuerunt custodes carcerum, quibus damnatorum cura erat commissa. Vide Coel. Rhodiginum lection. antiq. XVII. 10. et Baluzium ad Cypriani epistol. 83. Ergastula ab Hadriano fuerunt sublata. Spartianus c. 18. De carceribus monachorum confer Ioan. Mabillonii Reflexions sur les Prisons des Ordres religieux. T. 2. Opuscul. postumorum, et Baluzium ad Capitularia T. 2. p. 1088. De poenis libertorum ingratorum apud Romanos singularem dissertationem Lips. 1738. edidit Iac. Henr. Bornius. De poenis seruorum vide Plutarchum Coriolano f. 225. Nicol. Calliachii dissertationem T. 3. nouor. supplementor. thesauri A. R. et Graec. a Io. Poleno euulgatorum. Laurent. Pignorium libro de seruis, Tiraquellum ad Alexandrum ab Alexandro III. 20. etc. De poenis Coquorum, Petauium ad orationes Themistii pag. 512. De poenis et castigationibus discipulorum et adolescentum in scholis eundem Petav. p. 511. et Ludov. Cresollium in theatro Rhetorum lib. 5. cap. 6. et sq. tom. 10. Gronov. De poena conatus et voluntatis Ioan. Henrici Pottii liber lucem vidit Francof. 1698. 4. cui iungendus Desiderius Heraldus lib. 5. animaduersion. in Salmasium cap. 2 sqq. pag. 337 sqq. Cuiacius observ. XV. 25. De poena in mortuos videatur Io. Schmidii diss. Lips. 1677. De poena in bruta animantia Io. Frid. Mayeri dissertatio Witteb. 1686. et Iani Dousae Echo, Hagae Comit. 1603. 4. p. 55. De poena in res inanimatas Godofr. Hahnii dissertatio Lips. 1685.

Prae ceteris vniuerſum hoc argumentum de poenis et variis earum apud varias gentes generibus apprime illuſtrauit Iacobus Doeplerus, Conſiliarius Schwarzburgicus in opere bipartito edito Germanice Sonderhuſae A. 1693 et 1697. 4. quod inſcripſit *theatrum poenarum, ſuppliciorum et exequutionum Criminalium*, Schauplatz der Leibes- und Lebensſtrafen. Idem parte 1. cap. 1. prolixe etiam agit de iudiciis variis praeſertim Germaniae, de quibus etiam notus Iuſti Georgii Schottelii liber de ſingularibus et antiquis in Germania iuribus et obſeruatis, Francofurti 1671. 8. et Ioan. Wernerus Gericken in Schottelio illuſtrato. Lipſ. 1718. 8. De Germanorum poenis et multis pecuniariis conferendum Chriſtophori Lehmanni Chronicon Spirenſe II. 28 ſq. De poenis apud veteres Pruſſos Erläutertes Preuſſen Tom. 2. pag. 141 ſqq. Suppliciorum plerorumque et tormentorum icones aere deſcriptas exhibet liber memoratus in [20] Muſeo Mineruae Venetae tom. 1. pag. 150. *Il teatro della crudelta pratticata nelli piu ſeveri tormenti del Mondo, che dalla crocifiſſione di Gieſu Chriſto ſino al giorno preſente ſi videro. Aperto in cento e quatro figure intagliate in rame, e delineate dell inventione di Giovanni Luychen, Olandeſe.*

XVII. De ſeruis apud Iudaeos praeter Interpretes ad Exodi XXI. 1–11. Leuitici XXV. 39. et Deut. XV. 12–18. e Maimonide et aliis agit Iac. Altingius diſſ. ſexta philologica, Heptade VII. tomo 5. Opp. pag. 222 ſq. vbi de perfoſſione aurium, et 237 ſq. vbi de ſeruorum proſelytiſmo et libertinis. Ioan. Georgius Abicht exercitatione de ſeruorum Hebraeorum acquiſitione et ſeruitiis Lipſ. 1704. Bernh. Sebaſt. Cremerus in tetrade Exercitationum propheticotypicarum, Amſtelod. 1723. 4. quarum prima eſt commentarius litteralis et myſticus de ſeruis. Ioan. Ens ſub Tac. Hai. van den Honert et Franc. Fabricio diſſertationibus VI. de iure ſeruorum et ancillarum Moſaico. Lugd. Batav. 1720. 4. Ioan. Henr. Heideggerus in exercitatione de oeconomia Patriarcharum, quae prima eſt in Hiſtoria ſacra Patriarcharum T. 1. vbi multa de ſeruis. Ioannis Caſimiri Miegii conſtitutiones ſerui hebraei ex ſcriptura et Rabbinorum monumentis collectae, nec non cum ceterarum gentium conſuetudinibus hinc inde collatae. Herbornae Naſſouior. 1735. 8. Leonhardi Hoffmanni ancilla hebraea. Ienae 1712. Ioan. Palmroot diſſertatio de ſeruis Hebraeorum. Vpſal. 1700. 8. Ioan. Chriſtianus Kirchmeierus in diſſert. de perpetua Hebraeorum ex aurium perfoſſione ſeruitute ad ſponſorem noſtrum I. C. non referenda. Marburgi 1725. et in eius exercitationum academicar. ſylloge. p. 338 ſqq. Vide et Surenhuſii opus Miſhnicum T. 3. pag.

[20] Galleria di Minerva.

pag. 360. 362. Wulferum ad Shekalim p. 24. Mishnam Sota III. 8. et ad eum locum Wagenseil. nota 5. p. 226 et B. Quenstadii antiquitates ecclesiasticas pag. 915. D. Emanuelis de Alzeuedo Soares dissertatio historicoiuridica de potestate Iudaeorum in mancipia sub Romanorum imperio latine scripta legitur in commentariis academiae Regiae Vlyssipponensis Lusitanice editis 1721. fol. De seruis Atheniensium diligenter disserit Ioan. Potterus lib. 1. Archaeol. Attic. cap. 9. tom. 12. Gronov. De Lacedaemoniorum seruis Cragius lib. 1. cap. 11. Meursius II. 6. Misc. Lacon. tomo 5. Gronov. et Benedictus Aueranius diss. 20 et 21. ad Thucydidem. De Helotibus Lacedaemoniorum Iulius Carolus Schlaegerus singulari dissertatione Helmstadii 1730 habita. De seruis publicis ac priuatis Cretensium idem Meursius in Creta lib. 3. cap. 14. De seruis Romanorum Philippus Ludouicus Hannekenius diss. 2. de cura domestica Romanorum Giessae 1669. 4. et Fabianus Toernerus in dissertat. de seruo Romano. Vpsal. 1727. 8. aliique mox memorandi. Nam vt de ministris atque apparitoribus Magistratuum et Sacerdotum apud Romanos, nonnihil prius addamus, ministri *Magistratuum* erant *Scribae*, de quibus Liv. X. 46. A. Gellius VI. 9. Nepos vit. Eumen. c. 1. Cicero Orat. Verrin. III. 79. et Ernesti in claui Ciceron. voce Scriba; *Accensi*, de quibus Salmas. de militia Rom. c. 14. 15. Onufrius Panuinius de ciuitate Rom. cap. 66. Sigonius de antiquo iure ciuit. Rom. lib. 2. cap. 15. Lipsius Elector. I. 23. et Philippus a Turre parte 1. monumentor. veteris Antii cap. 3. et Fabrettus inscript. c. 6. p. 433. *Praecones*, vide Brissonium de formulis lib. 1. 5 et 6. Iac. Gutherium de iure manium I. 18. et interpretes Iulii Pollucis lib. 4. segm. 91. *Lictores*, confer Thom. Reinesium ad inscript. p. 43. *Viatores*, de quibus Amplissimus Cuperus in Harpocrate p. 176 sq. Schwarzius ad Plinii Panegyricum p. 379. Burmannus ad Petronii cap. 97. et Sertorius Vrsatus in monumentis Patauinis, p. 232. *Ianitores*, *Statores* de quibus Guilelmius cap. 30. de Magistrat. Rom. *Carnifices*, *Diribitores*, *Rogatores*, *Custodes*, *Nomenclatores*, *Excubitores*, *Stipatores*, *Calatores*, *Diuisores et Apparitores Bruttiani*, de quibus vide Onuphrii Panuinii de ciuitate Romana cap. 56 et 66. Sigonium de antiquo iure ciuium Romanorum cap. 15 et 9. vbi de Scribis. Lipsium lib. 1. Electorum cap. 22 sq. vbi sigillatim de Lictoribus multa, de quibus etiam Vossius Etymologico, Alexander ab Alexandro lib. 1. c. 27. et Reinesius in Epist. ad Hofmannum p. 554 sq. Ianus Guilelmius de Magistratibus Romanorum cap. 29 sq. et P. Faber lib. 2. semestrium pag. 326 sq. Wolfg. Lazius 2. de Republica Rom. pag. 291 sq. et Bulengerus de imperio Rom. III. 36. Andr. Christiani Eschenbachii diss. de Scribis veterum Romanorum Ien. 1687. et T. 2. syntagm. diss. A. 1700. 8.

 atque

atque in Eſchenbachii diſſ. academicis V. Norimb. 1705. 8. Miniſtri *Sacerdotum* populi Romani Camilli et Camillae, Flaminii et Flaminiae, Aeditimi ſiue Aeditui: ſcribae publici Pontificum; a commentariis XV virum ſacris faciundis, adiutores Haruſpicum, Calatores Sacerdotiorum (confer Begeri ſpicileg. p. 107.) Tibicines, qui ſacris publicis praeſto erant, Tubicines, Pullarii, Popae, Victimarii, Lictor Flaminius, Flaminis dialis, Praecia ſiue Praeclamitator, Lictores ſex virginum Veſtalium, Praefica, Deſignator, et Veſpa ſiue Veſpillo. Vide Onuphrium de ciuitate Rom. c. 42 et 45. Ceterum de omni ſeruorum apud Romanos praeſertim genere eorumque officiis egregius exſtat liber Laurentii Pignorii de ſeruis, pulcherrimarum rerum plenus nec ſimplici vice editus vt Auguſtae Vindelicor. 1613. 4. Patav. 1656 et 1693. 4. in qua poſtrema editione acceſſit liber eiuſdem Pignorii ſymbolicarum epiſtolarum excuſus pridem Patav. 1629. 8. In editione libri de ſeruis Amſtelodamenſi 1672. 12. ſubiicitur Titus Popma de operis ſeruorum ex edit. Antwerp. 1606. 8. Tum Ludouici Antonii Muratorii diſſertatio de ſeruis, quae inſerta eſt tomo tertio commentariorum ſocietatis columbariae Florentinae, in qua Pignorius, qui ſeruorum et libertorum officia non ſatis accurate diſtinxit, refellitur. Oſtendit vero Muratorius, ſeruis viliora, libertis honoratiora demandata fuiſſe miniſteria: vt praetereamus, quae de ſeruis ex veterum lectione notata ſunt a Alexandro ab Alex. III. 25. Salmaſio de modo vſurarum cap. 19. pag. 870 ſq. Gualtero Donaldſono in oeconomica ſua, et Ioſepho Laurentio lib. 1. Polymathiae diſſert. 9 ſq. Exſtat etiam in Bibl. Ioannea huius vrbis Hamburgenſi apparatus non contemnendus de hoc argumento magna cum induſtria collectus a Frid. Lindenbrogio, haud indignus fortaſſe qui digeratur et in lucem edatur. Serui alii erant mercenarii, Homero Odyſſ. 4, 644. θῆτες. Alii mancipiorum in numero, ſiue bello capti ſiue emti aere, ſiue nati in familia ſiue peregrini, qui ſe ad tempus in ſeruitutem dabant, vt ciues Romani poſſent fieri poſt manumiſſionem. Vide Burmannum p. 282. ad Petronium. Seruorum conditionem non adeo duram ac deteſtandam fuiſſe, vt vulgo perhibetur, probare contendit Georgius D'Arnaud duabus diſſertationibus de iure ſeruorum, et de his, qui pretii participandi cauſſa ſeſe venundari patiuntur. Leouardiae 1744. 4. De nundinatione ſeruorum apud veteres liber ſingularis hiſtoricoiuridicus Io. Frider. Iugleri editus eſt Lipſiae 1741. 8. Seruis recens emtis apud Athenienſes dabantur bellaria, vide Ezech. Spanhemium ad Ariſtoph. Plutum v. 768. 795. De ianitoribus veterum ſiue de miniſtris ad fores vt appellat Lampridius in Alexandro Seuero, conſules Caſp. Sagittarium lib. de ianuis veterum cap. 16. De Oſtiariis Imperatorum conſule Pignorium p. 214. et Franc. Bianchinum

in

in libro Italice edito: Camera ed Inſcrizione ſepulcrali de' Liberti, Servi et Vfficiali della Caſa di Auguſto. Romae 1727. fol. pag. 22. De Oſtiariorum Palatii et Eccleſiae officiis quae non inter vilia aut abiecta reiicienda ſed magnis dignitatibus adſcribenda ſunt, vide Cangii gloſſarium et Begeri ſpicilegium antiquitatis p. 80. Apud eundem Begerum p. 83. memoratur Tiberii Caeſaris Pediſequus primianus pag. 103. atrienſes, arcellarii, et arcarii ſerui pag. 112. 113. De more pedes venalium mancipiorum creta notandi vide Dalechampium ad Plin. 35. 17. vnde perſpicuum eſt cap. 18. non legendum cum codice Pintiani *ocreatis pedibus*, ſed *cretatis*. De ſeruis ad menſam miniſtrantibus Stuckius antiquit. Conuiual. II. 20 ſq. p. 202 ſq. III. 3. p. 286. de inuitantibus idem II. 3. de ſeruorum victu ac diaeta. Idem I. 22. De aquariis eorumque variis generibus Bianchinus lib. cit. pag. 20. et Pignorius p. 180. De iure vitae et necis apud Graecos negato dominis in ſeruos, apud Romanos conceſſo, Deſiderius Heraldus p. 287 ſq. animaduerſionum in Salmaſium. De dominorum in ſeruos et Parentum in libros poteſtate conſtitutionibus Principum coercita Grotius pag. 15 ſq. florum ſparſionis, et Petrus Faber III. 16. pag. 220 ſqq. ſemeſtrium. *Dotales* ſerui et *recepticii* vocantur qui in mariti poteſtate non erant, ſed vxori peculiares, quippe excepti cum pecunia quam illa pro libitu tractabat, nec dati doti. Vide quae ad Gellium XVII. 6. et Plauti Aſinariam Act. 1. ſcen. 1. verſ. 72. Manumiſſionis Seruorum non vnus ritus fuit: manumittebantur enim vel 1) ad plenam libertatem atque ita, vt ciues R. fierent, *vindicta*, ſiue virga Praetoris alapaeque inflictione [21] et actione in circulum: vel *cenſu* aut denique *teſtamento*, videatur Boethius I. ad Topica Ciceronis p. 271. [22] vel 2) ita, vt impetrarent libertatem non iuſtam, fierentque Latini iuris non Quiritium, per *epiſtolam* [23], vel *inter amicos* et *conuiuii adhibitione*. Vide quae ad Senecam de vita beata c. 24. Ita manumiſſi quidam non plene ſed conditione operarum vel cenſus annui. Vide Cangium in *capitales*. Libertos ſiue manumiſſos ingratos fas erat a Dominis ſuis iterum addici in ſeruitutem, vnde S. Ambroſius cap. 3. de Iacobo et vita beata tomo I. p. 488. *Ita libertatem accepiſti, vt meminiſſe manumiſſoris tui debeas, vt patrono tuo noueris legitimum obſequium deferendum, ne ab ingrato reuocetur libertas.* Adde Gothofredum ad Cod. Theodoſ. II. 22. IV. 11. et Iac. Henr. Bornii diſſert. de poenis ingratorum libertorum apud Romanos. Lipſ. 1738. Ceterum de manumiſſione eiuſque generibus ac ritibus confer Interpretes ad Tacitum lib. 13. annal. cap. 27. Briſſonium lib.

[21] Vide Libanium Tom. 2. pag. 250.
[22] Confer Briſſonium lib. 7. de formulis pag. 639 et 665.
[23] Vide Gaulminum pag. 41. ad Euſtathium.

lib. 1. antiquitatum iuris cap. 11. Wilhelmum a Loon, libris 4. de manumissione seruorum apud Romanos, Vltrai. 1685. 12. Cotelerium tomo 1. Patrum Apostolicorum p. 105. Phaedrum P. Burmanni p. 111 sq. Mich. Piccartum oratione XII. Thom. Crenium tom. 1. animaduersionum historico philologicarum, p. 84 sq. Aug. Politianum Misc. c. 34. Nicol. Henelium p. 442. Otii Vratislauiensis. Carol. Sigonium de antiquo iure civ. Rom. lib. 1. cap. 6. et Ioan. Gottl. Heineccium syntagm. antiq. Rom. iurisprud. illustrant. lib. 1. tit. 4. De formulis manumissionis vide Petrum Franciscum Chifletium in quatuor opusculis p. 230 sq. et Brissonium de formulis lib. 8. Adde Edmundum Martene, apud quem T. 1. thesauri anecdotorum p. 765 et 914. occurrunt formulae manumissionis, quemadmodum pag. 764. formula seruitutis. De pileo, libertatis P. R. olim indice et restitutae vindice, confer Iani Gerhardi Milzouii IV. dissertationes. Hafniae 1655. Ioan. Burchardi Menckenii dissertationes litterarias p. 211 sqq. et Gundlingium in den kleinen deutschen Schriften. Halae 1737. 8. p. 465 sqq. Manumissionis iconem veterem illustratam habes in Ioan. Frider. Christii noctibus academicis, p. 99 sqq. De eo, quod licuit seruo pecunia se ex seruitute sua redimere, Frid. Lindebrogius ad codicem legum antiquarum pag. 1464. De manumissione per denarii excussionem id. p. 1387. Martene T. 1. thesauri anecdot. p. 104. et Muratorius in Dissertazioni sopra le Antichita Italiane, T. 1. p. 165. et de manumissione in ecclesia idem Lindebrogius p. 1432. Ad locum Tertull. lib. 5. cap. 4. contra Marcion. *alienos enim seruos nec Galba manumisit* vide Latinium tomo 1. epist. pag. 298. Sub initium Consulatus sollemne seruos manumittere, vt notat Sirmondus pag. 193. ad Sidonium, qui pag. 72 sq. ad Ennodium etiam videndus de manumissione in Ecclesia apud Episcopum facta, et de more frangendi tabulas seruitutis tomo 1. oper. pag. 334 sq. Manumissionis formula, sine qua nemo ex familia propria ad sacros ordines promouere valebat, legitur apud Muratorium T. 2. anecdotor. p. 187. cum Muratorii obseruationibus. Optimi ordinis caussa decuriatos fuisse libertos, indeque illis, qui his decuriis praeessent, Decurionum nomen inditum esse post Gutherium ostendit Celeberrimus Gorius in monumento, siue columbario libertorum et seruorum Liuiae Augustae et Caesarum p. 87 sqq. et Bianchinus p. 21. De *ἰσονομίας κρονικῇ* et more, quo certis diebus festis quotannis domini seruis ministrarunt praeter Plutarchum in Numa adeundus Martinus Delrio in comment. ad Senecam Tragicum p. 25. Alexander ab Alexandro lib. 2. cap. 22. dierum genial. tom. 1. edit. cum notis variorum pag. 462 sq. Non nisi seruos Romae, initio medicinam exercuisse, negat contra Robortellum argumentis non inficiandis Casaubonus ad Suetonii Caesar. cap. 4.

Dre-

Drelincurtius in apologia medica (vbi et de eo quod non sexcentis annis Roma exsulauerint) et Sponius misc. pag. 144 sq. Vide Iulii Caroli Schlaegeri historiam litis de medicorum apud veteres Romanos degentium conditione. Helmstadii 1740. 4. De medicis Graecorum eorumque honoribus, et quod liberi, non autem seruilis conditionis fuerint, deque mulieribus medicis Graec. confer C. M. Schmidbauerum de re medica veterum Graecorum. Altdorfii 1746. De feminis ex arte medica claris exstat dissertatio Polycarpi Friderici Schacheri. Lips. 1748 edita. De seruis terrae, ὁμοδούλοις τῶ ἀγρῶ, Valesius ad Sozom. IX. 17. De masnadis aliisque seruis apud Longobardos V. C. Iustus Fontanini in libro edito Italice Venet. 1698. 4. qui recensetur in actis eruditorum tomo 3 supplementi pag. 282 et germanice versus a Ioan. Georg. Estore insertus est P 2. eius auserlesener kleiner Schriften, p. 294 sqq. et L. A. Muratorius T. 1. antiq Italiae p. 156. De seruis veterum Germanor. Phil. Cluuerius lib. 1. antiquae Germaniae cap. 15. pag. 98 sq. Varia eorum genera refert Lindebrogius ad codicem legum antiquarum pag. 1477. *Scale*, seruus, id. p. 1348. De seruis apud Germanos medii aeui nonnulla praeclara monet dissertatio Ioan. Nicolai Hertii τοῦ μακαρίτου de hominibus propriis [24], quae recensetur in obseruationibus Hallensibus tomo 4. p. 195 sq. et inserta est eius opuscul. Vol. 1. T. 2. N. 4. Vide et Cangii glossarium in *barscalcus*. Ioannis Herm. Stamm libros tres de seruitute personali, quorum primus persequitur veteris et recentis aeui iura circa *seruos*, secundus de *famulis* tractat, tertius de *hominibus propriis*. Frfti 1625. 8. Ioan. Frid. Husani librum de hominibus propriis. Hamb. 1590. 8. I. G. Estor in specimine iuris germanici de hominibus propriis Germaniae, in Westphalia praesertim superstitibus, quod exstat P. V. eius auserlesener kleiner Schriften p. 114 sqq. Hermanni Ad Meinders dissertationes binas de origine, natura et conditione hominum propriorum et emphyteuticorum, nec non de manumissionibus et redemtionibus hominum propriorum, quae subiunctae sunt eius dissertationi de iurisdictione colonaria. Lemgouiae 1713 4. Christiani Thomasii dissert. de hominibus propriis et liberis Germanorum. Halae 1701. Iusti Henningi Boehmeri dissert. de iure et statu hominum propriorum, a seruis Germaniae, non Romanis, deriuando, Halae 1716 recusam in eius Exercit. ad Pandectas T.

[24] De his etiam fuse in C. H. S, theatro seruitutum, edito germanice Norimbergae A. 1709. 4. Ceterum falli Ioannem Bodinum, qui lib. 1. de republica capite 5. scripsit omnem seruitutem inter Christianos sublatam fuisse A. C. 1215. docet Christianus Thomasius ad institutiones, p. 14. Iura seruitutis in res publicas Christianas reduci optat Ioan. Petrus Ludewig de iure clientelari Germanorum. Halae 1717. 4. p. 148 sq.

T. I. p. 736. Idem Boehmerus lib. 4. tit. 9. iuris ecclesiastici Protestantium T. 4. pag. 77 sqq. agit de coniugio seruorum, quorum alii *Casati* siue glebae addicti, alii ministeriales *Gasindi* dicebantur. Consulenda quoque sunt, quae de seruis Germanorum medii aeui in medium attulerunt Ioan. Guil. de Goebel cap. I. libri de iure et iudicio rusticorum in foro germanico. Helmstadii 1743. 4. editi, et Henr. Christi. Senckenberg semestrium libro vnico, fasciculo sexto. Praecipue vero commendandus est Ioachimus Potgiesserus, Tremoniensis, in libris tribus de conditione seruorum apud Germanos tam veteri quam noua, qui primum prodiere Coloniae 1707. 8. deinde multis accessionibus aucti atque ita immutati, vt nouum plane opus videri possit, recusi sunt Lemgouiae 1736. 4. De seruorum coniugiis, Ioach. Vadiani ad Ioan. Zwickium epistola, ad calcem scriptorum rerum Alemannicarum Goldasti, tomo 3. De manumissione seruorum apud Germanos, praeter eundem Potgieserum libro tertio, videndus Christianus Thomasius notis ad institutiones pag. 19. et Goldastus ad paraeneticos veteres pag. 433 sq. qui pag. 437. singularem hac de re tractatum promittit. Formulas manumissionis apud Anglo-Saxones vide in Hickesii dissertat. epistolar. pag. 14. 23. In Africa fuit δούλων πόλις in qua vnicus ingenuus Dianae sacerdos. Vide Schottum ad proverbia p. 296. De festo seruorum Hesych. in σακαία.

CAPVT XVI.

Scriptores de reditibus, censu, decimis, primitiis, vectigalibus, aerario, salariis, immunitate, testamentis, nundinis, auctionibus, numis, vsura, abaco, mensuris ac ponderibus.

De aerario et reditibus regum Israelis. 1. *De decimis ac primitiis apud Iudaeos et alias gentes.* 2. *De reditibus et vectigalibus Graecorum, Persarum etc.* 3. *De Romanorum vectigalibus, aerario, censu, et rationariis Imperatorum.* 4. *De immunitate, largitionibus, salariis.* 5. *De testamentis.* 6. *De nundinis auctionibus, tabulis nouis etc.* 7. *De commerciis et nauigatione veterum.* 8. *De numis veterum.* 9. *Hebraeorum et aliorum Orientalium.* 10. *Graecorum.* 11. *Romanorum.* 12. *Germanorum, Gallorum etc.* 13. *Historiae numismaticae.* 14. *Siglae in numis et antiquis inscriptionibus.* 15. *De abaco.* 16. *Vsuris.* 17. *Mensuris et ponderibus.* 18.

I.

De aerario et reditibus regum Israelis magnum est apud Iudaicos et Christianos scriptores silentium, praeter pauca illa, quae notauit Villalpandus ad Ezechielem tom. 2. parte 2. pag. 509 sq. qui reditus regis Salomonis annuos computat 57876 talenta Attica (adde pag. 553.) eaque confert cum reditibus regum Assyriorum, Persarum, Graecorum, Romanorum: Bertramus cap. 15. de republica Hebraeorum pag. 271 sq. editionis Constantini l'Empereur et Schickardus de iure regio pag. 211 sq. et 275 sq. editionis Carpzov. et 269. vbi de Decimis [1] regi tribuendis. Vide etiam sis interpretes ad IV. Regum XVIII. 15. et XX. 13. 17. De sacro aerario per annuam sicli, mense Adar offerendi, solutionem augeri et conseruari solito, adi Talmudicos in tractatu Seckalim quem illustrauit Ioan. Saubertus, Altdorfii 1680. 4. Seldenum lib. 4. de iure nat. et gentium cap. 5. et lib. 3. de Synedriis cap. 10. et Ioan. Heinr. Parreidt dissert. de auro iudaico. Lips. 1743.

II. Sacerdotes alebantur ex sacrificiis, decimis, primitiisque. Ac de *decimis* quidem frugum, fructuum, pecorum et armentorum videbis interpretes ad Num. XVIII. 21. Tob. I. 6. De decimis secundis ad Deut. XIV. 24. Tob. I. 7. et Eduardum Bernhardum pag. 287. ad Iosephum, Mishnam Surenhusianam tom. 2. pag. 108. De decimis tertiis denique interpretes Deut. XIV. 28. XXVI. 12. Tob. I. 8. Spectant ad hoc argumentum codices Talmudici דמאי *de re dubia* tomo 1. edit. Surenhus. pag. 76. מעשרות [2] pag. 245. מעשר שני pag. 263. et ערלה pag. 306. de arborum praeputiis. Mosis Maimonidis Jad. chasakah lib. 7. tr. 3 et 6. Guil. Guisius ad Berachot VII. 1. Iosephi Scaligeri dissert. de Decimis inter eius opuscula, D. Augustus Varenius in suo trifolio, Sixtinus Amama ad calcem Antibarbari Biblici et post Drusium in loca Iosuae, Iudicum et Samuelis. D. Carpzov. ad

[1] Apud alias etiam gentes morem illum Decimarum ciuilium principibus pendendarum receptum fuisse docent Plutarchus in quaestionibus romanis vbi de decimis Herculi datis pag. 238. Iulius Pollux pag. 6. Suidas in Μόξος, et e recentibus Seldenus ad marmora Oxon. pag. 45. Huetius Alnetanis quaest. pag. 323. Bulengerus de vectigalibus cap. 8. tomo 8. Graeuian. pag. 846 sq. et Paganinus Gaudentius de saeculi Iustinianei moribus p. 30. 32. Ac sub initium huius saeculi regi Christianissimo Decimas huiusmodi loco omnium aliorum tributorum exigere suasit, cui tot munitissima castella debet Francia, Sebastianus de Vauban in libro *projet d'une dixme Royale* anno 1707. 12.

[2] Vterque codex etiam latine versus a Ioanne Vlmanno exstat in eius centuria prima deliciarum ruralium in loca difficiliora V. T. pag. 127 sqq. Argentorati 1705. 8.

Schickardi ius regium Hebr. pag. 270 sq. Ioan. Seldenus opere [3] angliee edito de Decimis, Lond. 1618. 4. et in eius operibus Vol. 3. pag. 1060 sqq. cuius tria primora capita latine a se versa Ioan. Clericus V. C. subiunxit commentario suo iam bis edito in Pentateuchum. Franc. Gomarus T. 1. Opp. p. 643. Dauid Clericus Quaest. sacr. pag. 2 sqq. Io. Spencerus III. 10. de legibus Hebraeorum. Samuel Basnagius annal. politico - ecclesiastic. Tom. 2. p. 504 sqq. Salomo Deylingius observ. sacr. P. 3. p. 209 sqq. et 271 sqq. Ioannes Prideaux oper. theolog. p. 360 sqq. Paullus Fagius in Onkelosi Paraphrasin Devt. XIV. Bernh. Seb. Cremerus Antiquitatum Mosaicotypicarum Tom. 1. p. 115 sqq. Petrus Zornius ad Hecataei Abderitae Eclogas p. 17. Georg. Ludov. Oederus in centuria coniecturarum de difficilioribus S. S. locis p. 110 sq. et I. G. Carpzouius ad Goodwinum p. 619 sqq. His addendus Io. Conradus Hottingerus dignus Henrici nepos, cuius commentarius philologicus siue exercitationes X. de Decimis Iudaeorum cum epistola doctissimi Viri Hadr. Relandi anno 1712. prodierunt Lugduni Batav. in 4. et dissertationes Alb. Gunzelii. Witteb. 1641. Io. Frischmuthi. Ienae 1657. Gustaui Peringeri. Vpsal. 1685. Dan. Mülleri. Ienae 1692. Ioan. Kaerup. Hafniae 1707. Similiter in veteri Ecclesia Christiana Clericis Decimae datae, vel loco illarum liberae oblationes tanquam decimae, vt loquitur S. Cyprianus Epistola 1. Confer M. Antonium de Dominis IX. 2. Cotelerium ad constitut. Apostol. II. 35. Petrum de Marca IV. 10. de Concordia Sacerdotii et Imperii, et VI. 12. vbi de eo, quo iure Decimas redituum Ecclesiasticorum sibi arroget Episcopus Romanus. Iosephum Binghamum lib. V. Orig. ecclesiastic. c. 5. Iust. Henning. Boehmerum T. 3. iuris ecclesiastici Protestantium. Christ. Thomasii observ. de Decimis, quae exstat T. X. observ. Halensium p. 221 sqq. et Misanders (Ioan. Sam. Adami) curieuse Gedanken vom Decem. Dresd. 1704. 8. Iure diuino decimas ecclesiasticas deberi disputat *Franc. Suarez* libro de diuino cultu c. 9 sqq. p. 71 sqq. Aduersus Seldenum [4], cui postea

[3] Titulus operis est: *History of tythes, that is the practice of payment of them, the positive lawes made for them, the opinions touching the right of them.*

[4] Seldenus coactus est A. 1618. 18 Ianuarii Archiepiscopis et Episcopis satisfacere hac epistola retractoria, quam in Historia ecclesiastica Angliae refert Ieremias Collierius et Richardus Tillesley praefat. ad animaduers. in Seldenum B. 4. *My good Lords.* I most humbly acknowledge my error, which I have committed in publishing *the History of Tithes*, and specially in that I have at all by shewing any interpretation of holy Scriptures, by

poſtea aſſenſus eſt Miltonus, pugnant Rich. Montacutius in Decatevticis, ſiue diatribis upon the firſt part of the late Hiſtory of tithes. Lond. 1621. 4. et apparatu ad Origines Eccleſ. pag. 254 et tom. 2. Originum pag. 210. Iacobus Semple libro de ſacrilegiis, Georgius Carletonus, Ciceſtrienſis Epiſcopus, et Cornelius Burgeſius aliique ſcriptores Angli de Decimis. Richardus praecipue Tillesley animaduerſionibus ad Seldeni Hiſtoriam decimarum Anglice editis Lond. 1621. 4. quibus praemiſſus eſt Catalogus LXXII. ſcriptorum qui ante A. C. 1215. fuerunt, et ius Diuinum decimarum agnoſcunt. De origine et iure Decimarum in Germania prodiit diſſertatio Georg. Ludov. Boehmeri. Goettingae 1749. Hermanni Adolphi Meinders diſſertatio de origine et iure decimarum in Germania ſubiuncta eſt eius operi de ſtatu religionis et reipublicae in Weſtphalia. Lemgouiae 1714. 4. Laicis decimas percipientibus conceſſa facultas fuit a S. Ludouico Galliae Rege eas eccleſiis cedendi, vide Martenium tom. 1. Anecdotorum pag. 1126. a Bonifacio VIII. permiſſum, decimas per biennium colligi ex bonis eccleſiaſticis in regni Galliae ſubſidium; idem ibid. pag. 1286 et 1290. De *nonis* et *decimis* ſub Carolo M. et poſteris frequens mentio. Videatur le Cointe tom. 5. p. 659 ſq. et tom. 7. p. 726. Nonae iure colonario, decimae iure eccleſiaſtico ſoluebantur. Vide Cangium in *Nonae*. De decimis eccleſiaſticis in gratiam pauperum impoſitis agit Ioan. Launoius tom. 2. Opp. parte 2. pag. 592 ſqq. Decimas ſoluere etiam plus ſimplici vice in Alcorano iubet Muhamedes. De Decimis apud gentes perſolutis vide Spencerum III. 10. de legibus Hebraeorum.

by meddling of Councils, Fathers or Canons, or by what elſe ſoevers occurs in it, offered any Occaſion of argument againſt any right of maintenance, Iure Diuino, of the Miniſters of the Goſpel: beſeeching your Lordſhips, to receive this ingenuous and humble acknowledgment, together with the unfeigned proteſtation of my Grief, for that through it i have ſo incurred both his Maieſty and your Lordſhip's diſpleaſure, conceived againſt me in the behalf of the Church of England. Tomo tertio nouae editionis operum Seldeni Londini 1726. tribus voluminibus in folio curante Dauide Wilkinſio excuſae, exſtat Anglice the hiſtory of Tithes with a Review ex edit. Londin. 1618. 4. an admonition to the Reader of Sir James Serapil's appendix, and of Dr. Tillesley's animadverſions upon the hiſtory of Tithes: (quam reſponſionem edi prohibitam queritur T. 3. 1706.) a Letter tho the Marqueſs of Buckingham. Legitur etiam in eodem volumine tertio p. 1455 ſqq. diſſertatio de ſcopo hiſtoriae decimarum ad Regem Iacobum. Hiſtoriam carceris ſui ipſe texit Seldenus in vindiciis maris clauſi T. 2. opp. pag. 1421 ſqq. vide quoque pag. 1697 et 1699. vbi de prima editione libri ſuppreſſa.

De *primitiis* frugum, fructuumque et primogenitis apud Iudaeos in Templo offerendis, quas πρωτογεννήματα vocat Philo de sacrificiis p. 172. Vol. I. edit. Mangeianae. ἀπαρχὰς τῶν πρωτογεννημάτων p. 177. et πρωτότοκα p. 180. idem Philo de praemiis, Vol. 2. p. 233 sq. Varenius in trifolio sacro, Rost. 1646. 4. Buxtorfius Lexico Rabbinico pag. 2650 sq. Scriptores memorati supra pag. 434. vbi de festo messis: Talmudici in tractatibus בכורים et בכורות tom. I. edit. Surenhus. pag. 320. et tomo 5. pag. 155. e quibus priorem etiam cum versione magis perspicua et notis suis edidit Vir Clariss. Christianus Ludouici 1696 et Lips. 1712. 4. Maimonides in tractatu de primitiis, quem ex parte Gustauus Peringerus. Vpsal. 1694. integrum vertit et edidit Ioan. Rudolph. Cramerus. Lugd. Batav. 1702. 4. Abarbanel capite tertio Exordii in Leuiticum, Ioan. Lightfootus Decade chorogr. Marco praemissa c. 4. §. 6. Ioannes Rudolphus Grunerus in diatribe de primitiarum oblatione ac consecratione. Lugd. Batav. 1739. 8. Bernh. Sebastianus Cremerus antiq. Mosaicotypic. tom. 2. pag. 165. Paullus Fagius in Onkelosi Paraphrasin in Devt. XXVI, 2. Outmannus in codicem Iadaiim pag. 53 et 184 sqq. I. G. Carpzouius ad Goodwinum p. 611 sqq. Interpretes ad Exod. XXIII. 19. XXXIV. 19. 26. Leuit. XIX. 23. XXIII. 10. Num. XV. 20. Tob. I. 6. et dissertationes Danielis Lipstorpii. Bremae 1693. Danielis Lundii. Vpsal. 1703. Io. Henr. Hottingeri Marpurgi 1711. et Danielis Gerdesii. Duisburgi 1730. De primitiis lanae detonsae speciatim vide scriptores apud Lundium pag. 881. §. 21. Sic primitias etiam in Ecclesia Christiana veteri offerendi morem obtinuisse affirmant Beueregius ad Can. IV. Apostolicum et in codice canonum vindicato pag. 191 sq. Goarus ad Euchologium pag. 656. Nouarinus in schediasmatibus sacro profanis lib. 5. c. 13. Petrus Canisius de decimis, primitiis, oblationibus, Ingolstad. 1609. 8. Sed negat Celeberrimus Io. Georg. Walchius Histor. Eccl. N. T. pag. 782. ostendens, primitiarum nomine ab Irenaeo, ad quem in primis prouocant aientis sententiae patroni, non nisi panem et vinum eucharisticum esse significatum. Similem Aegyptiorum, Graecorum, Romanorum aliarumque gentium vsum obseruarunt Grotius ad Exod. XXIII. 19. Spencerus III. 9. de legibus Hebraeorum, Lindenbrogius ad Censorinum pag. 6 sq. Meursius in Graecia feriata pag. 117. vbi de primitiis Vestae oblatis, et Tho. Crenius in Museo philologico historico pag. 8 sq. Praedae quoque primitias diis esse oblatas ostendit Eustathius ad Odysseam p. 692 edit. Basil. 1560. et Suidas in ἀκροθίνια, quibus iunge Elsnerum ad Hebr. VII. 4.

De beneficiis et reditibus Ecclesiasticis scriptores laudauimus supra p. 679. cap. 13. §. 23. quibus addenda quae supplementi loco ad librum de hoc argu-

mento

mento ſub Hieronymi Acoſta nomine editum notauit Rich. Simon tomo 3. Bibl. criticae cap. 32 ſq.

III. Antiquiſſimis temporibus dona oblata regibus, vt narrat Herodotus III. 89. Primus Darius Hyſtaſpis Perſarum rex tributa ſtata impoſuit, vnde dictus κάπηλος. Eius reditus annui 14560 talenta. De Graecorum aliarumque gentium cenſu, reditibus, vectigalibus, tributis agunt Chriſtophorus Beſoldus, Caſp. Klockius et Iacobus Bornitius in libris de Aerario et Gregorius Tholoſanus in ſyntagmate iuris vniuerſi lib. 3. etſi operae pretium eſſet hoc argumentum quod ad celebriora regna et respubl. Graeciae et Aſiae attinet, diligentius et ex inſtituto a viro aliquo erudito pertractari. De Athenienſibus tamen vide Potterum lib. 1. Archaeol. cap. 14 ſq. de Lacedaemoniis Cragium IV. 1 ſq. Apud Perſas hoc peculiare, quod et hodie etiam ab illis obſeruari notat Ioan. Chardinus tomo VI. deſcript. Perſiae cap. 7. vt certis regionibus iniunctum eſſet per certam partem anni regem eiuſque aulam vel exercitum alere, aut certum genus rerum neceſſariarum aut ad commoditatem vel luxum etiam et ſplendorem facientium ſuppeditare, vt ex Herodoto et Strabone notat Briſſonius lib. 1. de regno Perſar. pag. 163. Ita reginis in ſingulas mundi muliebris partes integrarum prouinciarum vectigalia addicta fuiſſe e Platonis Alcibiade 1. notauit Muretus XV. 10. Var. lectionum. In regium fiſcum illata fuiſſe Herodotus ſcribit talenta annua 14560. Iuſtinus 30000. Chardinus tomo 6. p. 147. ait regi Perſiae quotannis redire tricies et bis millena millia librarum Gallicarum: Adamus Olearius octies millena thalerorum millia, quorum ſinguli tres valent libras Gallicanas. Confer Barnabam Briſſonium de regio Perſarum principatu lib. 1. p. 252 ſqq.

IV. De reditibus, aerario [5], fiſco et tributis ac vectigalibus veteris Romae videatur Onuphrius Panuinius in imperio romano cap. 22. tom. 1. theſ. Graeuiani pag. 441 ſq. Iul. Caeſ. Bulengerus lib. 9. de imperio romano (tomo 8. antiq. Roman.) et quae libro tertio habet de aerario, fiſcoque. Eiuſdem Bulengeri liber de tributis ac vectigalibus populi romani prodiit Toloſae 1612. 8. et ſubiectus eſt vtrique editioni tractatus Chriſtophori Beſoldi de aerario publico, Tubingae 1618. et auctius Francof. 1620. 4. His addendus Nicolaus Bergierius lib. 1. de publicis imperii romani viis tom. 10. Graev. lib. 1. ſect. 12. et ſq. et ſectione 21. vbi de pecunia manubiali. Chriſtianus

[5] Paullum Manutium, qui triplex aerarium fingit, vnum triumphale de ſpoliis et manubiis, ſanctius alterum, in quo aurum viceſimarium, et tertium in quo annuae vectigalium penſiones repoſitae fuerint, refellit Philippus Rubenius lib. 1. electorum cap. 24.

ſtianus Fridericus Franckenſtein in obſeruationibus de aerario, quae ſeorſim primum editae Lipſiae, deinde curante Io. Georgio Graeuio recuſae Vltraiecti 1701. 4. in ſyntagmate variarum diſſert. pag. 632 ſq. Ratbodus Hermannus Schelius in diſſertatione de tributo et aerario, recuſa tomo 10. theſauri Graeuiani pag. 1223. Chriſti. Donatus, cuius exercitatio de aerario romano prodiit. Witteb. 1670. Henr. Dodwellus praelection. Cambdenian. pag. 457 et 709 ſqq. Adamus Colerus Parerg. iuris cap. 28. Ferratius Epiſtol. pag. 221 ſqq. auctor Anonymus, qui anglice edidit, in gallicum deinde ſermonum translatas: *Remarques ſur l'adminiſtration des finances des Romains*, quae inſertae ſunt tomo primo ſylloges, Recueil des pieces d'Hiſtoire et de Litterature, Pariſiis 1738. 8. p. 103. et Alexander ab Alexandro genial. dier. lib. et cap. 2. vbi etiam de quaeſtoribus eorumque ſcribis et in eorum locum ab Auguſto conſtitutis praetoribus aerarii, de quibus Lipſ. ad Tacit. lib. 13. Annal. Quod in prouinciis procuratores Caeſaris, in vrbe fuerunt praefecti aerarii. Vide Briſſonium III. 18 et 19. antiquitat. iuris, qui etiam de procuratore rei priuatae et de fiſci patrono videndus c. 20 et 21. De vectigalibus veteris Romae praeter Lipſium lib. 2. de magnitudine romana, Bulengeri commentationem paullo ante laudatam, et Pancirolli obſeruationes III. 31. variarum lectionum, exſtat etiam eximius liber V. C. Petri Burmanni, editus primum Traiecti ad Rhenum 1694. 12. et deinde auctius recuſus Lugd. Batav. 1734. 4. ac inſertus tomo primo ſupplementor. a Poleno editorum, pag. 911. de quo conſulenda Acta Eruditorum 1695. pag. 178 ſq. et 1737. pag. 489 ſq. De vectigali ſalinario Pitiſcus ad Aurel. Victorem pag. 64 et 185. De vectigali meretricio ſiue chryſargyro Bandurius ad antiquitates Conſtantinopolitanas pag. 644. Io. Henelius in otio Vratislauienſi cap. 56. Salmaſius ad ius Atticum p. 259 ſq. et Deſid. Heraldus animadv. ad Salmaſii obſeruat. p. 393. De *columnario*, *oſtiario*, quod de columnis et oſtiis exigebatur, vide interpretes ad Caeſarem III. 32. de bello ciuili. *De vigeſima pro manumiſſione*, quae ex ea pecunia ſoluebatur, quam ſerui aut alii patronis ſeruorum, libertate donatorum, dabant conſulatur Scipio Maffeius P. 1. Veronae illuſtratae pag. 224. Alexandriae etiam Aſtrologi pendebant *βλακεννόμιον* quaſi vectigal ſtultorum, quod a ſtultis conſulerentur, vt refert Apoſtolius V. 65. prouerb. De Veſpaſiani imper. vectigali vrinario, quod Fullones pro colligenda, in poſitis per angiportus amphoris, vrina, ad poliendas, incretandas, durandas et purgandas veſtes ſoluere iubebantur vide quae Viri docti ad Sueton. in Caligula cap. 40. Veſpaſ. cap. 23. Henelius in otio Vratisl. cap. 32. Caeſar Zarottus in medica Martialis tractatione Venet. 1657. 4. cap. 24. Bernardus Ramazzinus de morbis artificum cap. 15. et Hen-

Henninius ad Bergierium tomo 10. antiquitatt. Romanarum pag. 648. vbi et plures de ſordidis vectigalibus diſputantes laudantur, Caſpar Klockius de aerario lib. 2. cap. 147. Hermannus Latherus de cenſu lib. 1. c. 5. num. 24. Iac. Cuiacius lib. 10. obſeruationum cap. 7. et lib. 22. cap. 34. et Chriſtoph. Colerus cap. 14. Parergon Iuris. Vectigal in ipſis ſpeciebus ſoluendum cuius in codice Theodoſ. mentio occurrit, intelliges de rebus ipſis, v. g. ligno, frumento, lapidibus, non eorum pretio. De aerario militari, quod Auguſtus inſtituit, diſputat Franckenſteinius diatriba laudata pag. 644. De fiſco Pontificum, Iacobus Gutherius II. 12. de iure Pontificio, tomo 5. Graeuian. De aerario ſacro et priuato principis idem Franckenſteinius pag. 664. De theſauris principis per prouincias, eorumque praepoſitis theſaurenſibus, Nicolaus Bergierius lib. 4. cap. 24. De diſcrimine inter aerarium et fiſcum locus claſſicus exſtat in Plinii Panegyrico, cap. 36. ex quo diſces, aerarium populi, fiſcum principis fuiſſe: confer Schwarzium ad hunc locum, Klockium modo laudatum lib. 1. cap. 2. p. 34. et Chriſtophori Pelleri obſeruationes et additamenta ad Klockium pag. 43. De tributorum leuatione et remiſſione actionum fiſcalium eximiae quaedam obſeruationes Scaligeri leguntur in eius lectionibus Auſonianis lib. 2. cap. 15. Quadrageſimae leuatio occurrit in numo Galbae apud Patinum pag. 146. theſauri; vehiculatio Italiae remiſſa, fiſci iudaici calumnia ſublata in numis Neruae apud eundem p. 155. Nouies millies HS abolita ab Hadriano, vide eundem p. 163. Poſt Perſeum, Macedoniae regem, deuictum tanta pecuniae vis Romam delata eſt, vt ab eo tempore populus Romanus tributum pendere deſierit teſte Plinio XXXIII. 3. et Valerio Maximo IV. 3. Quid ſit inter aerarios vel in Caeritum tabulas referri, diſces ab eodem Franckenſteinio pag. 633 ſq. qui pag. 664. etiam agit de arca ſiue banco publico, priuatorum opes publica fide continente. Non pauca etiam de hiſce argumentis praeclare obſeruata ſunt D. Caſp. Zieglero lib. 2. de iuribus Maieſtatis. De *Publicanis*, ſiue publicorum Reipublicae redituum redemtoribus, quos δημοσιώνας Graeci, auctor operis imperfecti in Matthaeum *telonearios* vocat, conſulantur Hammondus ad Matth. IX. 19. Grotius ad Matth. V. 46. Lucae III. 13. Alexander Morus ad Matth. XI. 12. Salmaſius de foenore trapezitico pag. 240 ſqq. 380 ſqq. Deſid. Heraldus animaduerſ. ad Salmaſium pag. 186 ſqq. Petrus Nannius IV. 1. Miſcell. Petrus Burmannus de vectigalibus P. R. c. 9. p. 155 ſqq. Cotelerius tom. 1. Patrum Apoſtolicor. pag. 284. Carolus Sigonius de antiquo iure ciuium R. II. 4. tom. 1. theſauri Graeuiani p. 149 ſqq. Guil. Saldenus Otior. Diuin. lib. 4. exercit. 6. Sam. Baſnage ad A. C. 31. num. 13. Ferratius Epiſtol. pag. 94 ſqq. Io. Tob. Krebſius de vſu et praeſtantia Romanae hiſtoriae in

N. T. interpretatione p. 22 sqq. Ioan. Struckmannus in commentationibus binis, de portitoribus in litteris Romanis, et de portitoribus seu publicanis in N. T. obuiis. Lemgov. 1750. 4. Conr. Sam. Schurzfleisch in differt. de ordine publicanorum. Witteb. 1689. et Dan. Guil. Moller in differt. de publicanis. Altdorfii 1703. De reditibus et vectigalibus Pontificis Romani agitur in libello ab Elzeuiriis plus simplici vice in minori forma excuso, sub titulo, Respublica Romana, pag. 523 sq. et in libro gallice edito, *Tableau de Rome.*

De *Censu* Romanorum, vide scriptores de Censoribus, laudatos supra cap. 14. p. 705. et B. Phil. Lud. Hannekenium differt. 4. de cura domestica Romanorum pag. 157 sq. Numerum hominum a Seruii Tullii temporibus Romae durante libera Republica in censum relatorum ordine exponit Is. Vossius cap. 6. de magnitudine Romae veteris. De lustri condendi ritu A. Pagi ad A. C. 14. num. 5. Orphani antea immunes, a Camillo censore ὑποτελεῖς facti sunt. Plutarch. Camillo fol. 129.

De rationario Augusti siue breuiario imperii eiusque reditibus vide quae viri docti ad Suetonium August. cap. 28. Rupertum ad Florum pag. 117. Io. Christi. Neu differt. de breuiario Augusti. Tub. 1709. Lambecium lib. 2. Commentar. de Bibl. Vindob. pag. 72. eique laudatos Iac. Gutherium lib. 1. de officiis domus Augustae cap. 2. Bulengerum de imperio romano II. 12. hisque adde duplex rationarium, quod graece et latine ediderunt Benedictini in analectis graecis Paris. 1668. 4. pag. 321. et V. C. Iac. Gronouius ad calcem librorum parentis sui de sestertiis Lugd. Bat. 1691. 4. Vtrumque autem breuiarium siue rationarium recentius videtur, neque prius ex illis Caesari Octauio Augusto recte tribuitur; quoniam frequens hic est Graeculorum error, quorumcunque Augustorum siue Imperatorum res et instituta ad Augustum referre atque inde magnas nugas superaddere. Conf. de imperii rationario Salmas. pag. 808. ad Solinum, editionis Paris. et Iac. Godofredum ad codicem Theodosianum tomo 2. pag. 481.

De Graecorum Romanorumque veterum, vti Gallorum quoque recentium variis institutis ad promouendam abundantiam rerum necessariarum, frequentandaque cum fructu praeter agriculturam opificia ac commercia, videndum opus quod gallice edidit M. de la Mare Paris. 1710. fol. sub titulo

trai-

traité de la Police. Cui addatur Coyerii *la Noblesse*[6] *commerçante*, Paris. 1756. 12. et ex germanica M. I. B. versione. Rostochii 1756. 8.

V. De immunitate sacerdotum a tributis *apud Aegyptios* Grotius et Clericus ad Genes. XLVII. 22. 26. ad quem locum notatur in Io. Damasceni parallelis tomo 2. p. 779. σκόπει ὅπως καὶ πρὸ νόμε ἀφορολόγητα ἐτύγχανε τὰ προσόντα τοῖς ἱερεῦσι, καὶ τῦτο ἐν ἐθνικοῖς. *Vide quod etiam ante legem immunia fuerunt bona sacerdotum, atque hoc inter ethnicos.* De eorundem vt et Chaldaicorum Doctorum immunitatibus constat ex Diodoro Siculo lib. 1. pag. 17 et 66, et lib. 2. pag. 82. De aliis gentibus conferatur Claudii Arrhenii dissertatio de sacerdotibus, cap. 4. Vpsaliae 1674. 4. De immunitate sacerdotum apud Hebraeos confer Bellarminum de clericis cap. 19. et Wulferum ad Shekalim p. 28. 29. vbi de eo, num sacerdotes immunes ab offerendo siclo. De immunitate sacerdotum *apud Romanos* vide Gutherium lib. 1. de iure Pontificio cap. 28. tom. 5. Graev. pag. 56. De Christianis res nota vel ex S. Basilii Epistola 279 et 304. et multis sancita legibus, vt Constantini M. apud Eusebium X. 7. Histor. Eccles. et aliorum, de quibus Io. Georg. Reinhard de iure Principum Germ. circa sacra pag. 201. multisque scriptis asserta, quorum pars laudatur in Bibliotheca iuridica Lipenii P. 1. pag. 429 editionis recentissimae. Vide etiam B. D. Io. Sluterum de ministrorum Augustanae Confess. ordine, Hamburg. 1650. 12. cap. 4. et Bartholdi Krakewitzii Bedenken, warum christliche Obrigkeit die Diener der Kirchen ohne äusserste Noth mit Steuern und Anlagen zu übersehen. Gryphisw. 1627. 4. De immunitate Doctorum Professorumque Conringius in antiquitatibus academ. pag. 112 sq. 351 sq. Ioan. Christianus Itterus libro de gradibus academicis cap. 11. 12. Nicolai Borbonii opuscula pag. 233 sq. Petrus Rebuffus de priuilegiis Vniuersitatum, collegiorum, bibliopolarum et omnium, qui studiosis adiumento sunt, Francof. 1585. 8. priuilegio CXLVI sqq. Christi. Hoffmannus de immunitatibus litteratorum. Witteb. 1712. Christi. Liebenthal de priuilegiis studiosorum, eorumque qui studiosis adiumento sunt, ad calcem collegii politici. Marpurgi 1644. 4. editi. Angariorum praestatione et recipiendi hospitis necessitate immunes Professores litterarum. Vide Schultingium p. 216. Iurisprudentia Anteiustinianeae. De priuilegiis litteratorum apud Hebraeos Ioan. Leonh. Lentzii dissertatio prodiit Witeb. 1700.

De largitionibus frumentariis[7] Romanorum, visceratonibus aliisque eius generis vt panis, olei, carnis porcinae, vestium donationibus publicis vi-

[6] Bibliotheque des Sciences et beaux Arts T. V. pag. 290. N. L. L. 1756. pag. 777. Varii, qui occasione huius scripti editi sunt libelli, quibus Coyerii consilium vel impugnatur vel defenditur, recensentur tom. 6. eiusdem Bibliothecae scientiarum et artium legantiorum pag. 235 sqq.

videndi Iuſtus Lipſius lib. 1. Elector. cap. 10. et lib. 2. de magnitud. Rom. cap. 10. Vincentius Contarenus, Lipſii aduerſarius, in libro de frumentariis largitionibus Romanorum, edito Veſaliae 1669. 12. Salmaſius ad Vopiſci Aurelian. cap. 35. Vopiſcus iterum cap. 47. et ſq. Pancirollus in notitia imperii occidentis, cap. 5. Io. Guil. Stuckius lib. 1. antiquitat. conuiual. cap. 21. Andreas Tiraquellus in Alexandri ab Alexandro dier. genial. lib. 5. pag. 324. et Ioan. Bruyerinus de re cibaria lib. 4. cap. 12. Pelletierus in epiſtola de largitionibus Romanorum, quae inſerta eſt diario gallico, *Mercure de France*, A. 1737. p. 1474 ſqq. Anonymi diſſertatio de largitionibus Romanorum et antiquitate rhedarum, quae obuia eſt in libello gallico, *Varietés hiſtoriques, phyſiques et litteraires*. Pariſiis 1752. 8. tom. 2. pag. 81 ſqq. Ioan. Henr. Boeclerus de annona ſub Imperatoribus Romanis, tom. 2. eius diſſert. de congiario. Witteb. 1712. Frid. Henr. Graffii diſſert. de miſſilibus. Lipſ. 1734. Similis panum et frumenti largitio obtinuit Conſtantinopoli et Alexandriae, de qua Valeſius ad Euagrium II. 5. p. 68 ſq. Etiam in alimentum puerorum puellarumque pecuniam erogarunt Imperatores tum in Italia tum extra eam; vide Maffeium pag. 400. Muſei Veronenſis; Ludov. de Hemmer diſſert. de pueris puellisque alimentariis. Hafniae 1733. et Ioan. Erh. Kappii proluſionem de alimentariis. Lipſiae 1735. De auro coronario ſiue donatiuo quod poſt victoriam vel in inauguratione imperatori offerebatur, vide Scacchum III. Myrothec. cap. 37. pag. 879 ſq. Valeſium pag. 425. ad Ammian. De ſtipendiis militaribus, annona, commodis et praemiis et donis militaribus agit idem Lipſ. lib. 1. Elector. c. 2. ad Tacit. 1. Annal. pag. 38. Lipſiumque impugnans Contarenus libello de ſtipendio militari, qui poſt Veſalienſem editionem recuſus eſt tomo 10. Theſ. Graeuiani in quo etiam occurrit diatriba Franc. Robortelli de commodis, praemiis, et donis militaribus et Erycii Puteani ſyntagma de ſtipendio militari apud Romanos. Ratbodus Herm. Schelius in diſſertationibus de ſtipendio militari, de ſtipendio ductorum, de ſtipendio equeſtri et militari, de die ſtipendii, quae exſtant tom. 10. theſauri Graeuiani. Frid. Otto Menckenius in diſſertat. de Romanorum veterum ſtipendiis militaribus, adiecta Ioan. Burch. Menckenii diſſertationibus litterariis, pag. 268 ſqq. Paullus Merula in diſſert. de praemiis, quae militiam ſequebantur Romanam, ad calcem eius operum poſtumorum

7 De publico ciuibus diſtributa annuatim annona. Gloſſae Philoxeni: *annona* παροχὴ ἐτήσιος διανομή. Suid. ἠλαῖα, μετὰ τὰς νόνας διδόμενα. *Panis ciuicus*, ciuibus, militibus *militaris*, *Oſtienſis* nautis, et *Palatinus* miniſtrantibus in aula Imperatorum. Σιτήσεις a Iuſtiniano Imp. Medicis et διδασκάλοις τῶν ἐλευθερίων detractas queritur Procopius Hiſt. arcanae cap. 26.

morum. Videantur etiam Lipſius lib. 5. de militia Romana cap. 16. Blaſius Vigenerius ad Caeſarem de bello gallico gallice a ſe editum pag. 448. vbi docet legionem militum illo tempore per ſingulos annos conſtitiſſe ſumma circiter 219900 thalerorum. Leonh. Portius in diſſ. quae exſtat tom. 9. antiquitat. Graecarum, Hermannus Hugo lib. 2. de militia equeſtri c. 6 et lib. 5. cap. 1. Quemadmodum vero militum penſio ſiue merces proprio vocabulo dicitur *obſonium* ſiue *ſtipendium*, bene functis *commodum*, *donatiuum*, *ἀριστεῖον*, *emeritum*, quandoque etiam extorta *coenatica*, et a tribunis *ſtillaturae*: ita ſeruorum *dimenſum*, de quo Ioſephus Laurentius lib. 1. Polymathiae diſſ. 10. Quae manuariam operam locantibus praebebatur pecunia dictum *manupretium* quod locantibus operam agrariam, *pulueraticum*, quod nautis pendebatur, *naulum*, gladiatoribus *auctoramentum*, athletis, *ἆθλον*, quod hiſtrionibus *lucar*, ſiue *locar*, de quo Scaliger ad Feſtum et Lipſius aliique ad Tacit. 1.77. Annalium. Iudicum et exequutorum *ſportulae*, *δικαστικά*, *Xenia*: ſuffragatoris *ſuffragium*, proxenetae *proxeneticum*, *φιλάνθρωπον*, *ἑρμηνευτικόν*, pro inſinuatione libelli ſupplicis *ἐμφανιστικόν*, *inſinuatiuum*: Legatis praebebatur *legatiuum* ſiue *viaticum*, *πρεσβεῖον*, *ἐφόδιον*, *πορεῖον*, Iac. du Portus pag. 384. ad Theophraſti characteres: quandoque etiam *vnguentarium* ad vnguenta, cuius mentio apud Plinium lib. 2. epiſtola XI. Aduocatis pro victa cauſa *palmarium*, Medicis *ſoſtrum ſoterium*, *laterium*, praeceptoribus *mineruale*, *didactrum*, *διδασκαλεῖον*. Quod pro ſolo et in eo exſtructis aedibus pendebatur tributum *σωλάριον*, Eclogae Baſilic. lib. 58. pag. 448. adde quae viri docti ad lib. 15. Digeſtor. *qui potior in pignore*. Merces pro loco in ſpectaculis *locar*, *τὸ θεωρικόν*. Salmaſius pag. 234 ad Solinum. De hiſce omnibus et aliis bene multis huiuſmodi dolebunt nobiſcum ſtudioſi rerum antiquarum non exſtare Valerii Chimentellii opus dorologicum, ſiue de re donatiua antiquorum, cuius argumenta exhibuit ad calcem libri eruditi de honore biſellii, Bonon. 1636. 4. pag. 236 ſq. et tom. 7. theſauri Graeuiani pag. 2193. De ſalariis Sophiſtarum, Rhetorum, Philoſophorum et Profeſſorum apud veteres vide Lucian. tomo 1. pag. 841. Marinum in vita Procli cap. 29. Iuſtinum in apologia prima pag. 9. edit. Grabii, Alciatum lib. 5. Parergon. cap. 27. Ioſephum Laurentium tomo 10. antiquitatt. Graecar. pag. 1169. Caſaubonum ad Sueton. et Salmaſium ad Capitolin. Berneggeri orationes pag. 169. Ioan. Chriſtfriedi Sagittarii otium Ienenſe, differt. 9. de origine ſalariorum et ſtipendiorum: Chriſtiani Wilhelmi Loeſcheri diſſ. de ſtipendio litterario, Witteb. 1696. Creſollium lib. 4. theatri Rhetorum cap. 3. et vbi de didactris Sophiſtarum priuatis lib. 5. cap. 3 ſq. Octauium Ferrarium proluſione 33. pag. 528 ſq. Io. Georg. Walchii diſſert. de prae-

miis veterum Sophiſtarum, Rhetorum, atque Oratorum. Ienae 1719 recuſam pag. 103 ſqq. Parerg. Academic. Io. Wilh. Stuckium lib. 1. antiq. conuiual. cap. 19. Chriſti Falſterum lib. 2. cap. 5. Quaeſtionum Romanarum. et Frider. Iac. Beyſchlagii orationem de praemiis, quae olim bonarum litterarum cultoribus collata ſunt, quae exſtat in eius ſylloge pag. 475 ſqq. Vide etiam Thom. Crenium lib. 7. animaduerſ. pag. 140. 141. et Chriſtoph. Aug. Heumanni Poecilen lib. 1. pag. 130 ſqq. et de mercedibus praeceptorum Iacob. Reuardum lib. 1. cap. 10. Quod nuntio pro epiſtolis portandis reddebatur, dictum eſt *portorium*, quod tabellario pro reparandis calceis, *calcearium*, de quo Suetonius in Veſpaſiano cap. 8. et Nicol. Bergierius lib. 4. de viis Imper. Romani cap. 11. ſic: *clauarium* ad clauos ſiue calceos clauatos militares parandos, apud Tacitum lib. 3. hiſtor. cap. 50. Confer Laurentii Polymathiam diſſ. 6. lib. 1. *Veſtiarium* ad veſtes, *cibarium* ad cibos, *cerarium* ad cereos, *vaſarium* ad vaſa, *diarium* in dies ſingulos, *hordearium* ad hordeum et frumenta. Vide Pitiſcum ad Sueton. tomo 2. pag. 481. agrimenſori *pulveraticum*, commentarienſi *catenaticum*, notario vel antiquario *ſepiaticum*: Lindebrog. p. 1373. ad codicem legum antiquarum. *Libertaticum* quod libertus dabat Patrono, id. p. 1424. *Linguarium* quod pro lingua temere loquuta penditur. Muretus XII. 3. var. lection. Indici dabatur *indicium*, fauſtum nuntium afferenti *Evangelium*, Plutarch. Demetrio pag. 896. ſiue Μήνυτρον, nutrici *nutricium* ſeu θρέπτρον, afferenti deſideratum aliquid κόμιςρον, artifici ἐπίχειρα, pro rei inuentae nuncio εὕρηθρον confer Pollucem lib. 6. cap. 41. Iac. Godofredi tractatum de ſalario Genev. ex editione ſecunda longe auctiorem 1666. 4. Matthiae Zimmermanni analecta pag. 468 ſq. Salmuthum ad Pancirolli deperdita pag. 40. et Meurſii auctarium philologicum cap. 28. De ſportulis et erogationibus publicis ſiue pecuniariis ſiue frumentariis adeundus etiam Stuckius lib. 1. cap. 35. Antiq. Conuiual. Thom. Demſterus ad Corippum pag. 206. Hieron. Magius II. 2. Miſcell. tom. 2. theſauri critici Gruteriani. Henrici Noriſii praelectio Piſana de ſportularum origine et vſu apud Romanos et Chriſtianos, tom. 4. Opp. pag. 599 ſqq. Petri Hunderi diſſertatio, Hafniae 1712. quibus adde Frid. Aug. Iunii antiquitates ſportularum apud Romanos quotidianarum. Lipſ. 1745. De *ſalariis clericorum* contrariae Ioannis Petri Ludewig et Chriſtiani Thomaſii diſſertationes recenſentur in relationibus innoxiis A. 1707. pag. 490. De legatorum *lautiis* conſule Io. Guil. Bergeri diſſert. de lautiis veterum. Witteb. 1711. De *Aduocatorum honorario* adeatur Frid. Brunnerus ad legem Cinciam; de Medicorum Deſid. Heraldus V. 20. p. 404 ſq. in Salmaſium. De *diuinatorum* praemiis Hieronymus ad Michae III. 5. pag. 1520 ſq. tom. 3. edit.

Mar-

Marcianaei. De Pythionicarum brabeo Edmundus Dickinſon cap. 7. Delph. Phoeniciſſantium.

VI. De *Teſtamentorum* origine et probatione erudite egerunt Henricus Speelmannus in [8] ſingulari diſſertatione, quam recenſitam vide in Actis Eruditorum A. 1698. pag. 445. et Albertus Dietericus Trekell in tractatione de origine atque progreſſu teſtamentifactionis praeſertim apud Romanos, quae cum praefatione Georg. Chriſti. Gebaueri edita eſt Lipſiae 1739. 4. Conſulendus etiam Potterus IV. 15. Archaeol. graecae, D. Chriſtianus Thomaſius diſſert de origine et initiis ſucceſſionis teſtamentariae apud Romanos, et altera de ſenſu legis decemuiralis teſtamentariae, Halae 1705. Ioan. Henr. Summermannus in coniecturis de origine et progreſſu teſtamentorum apud Romanos pariter ac Germanos alioſque populos. Berolini 1735. 4. Io. Gottl. Heineccius in ſyntagmate antiquitatum Romanarum iurisprudentiam illuſtrantium pag. 502 ſqq. Veteres formulae teſtamentorum graece ſcriptae ſub nomine Andragorae et Epicteti Grinniae leguntur in inſcriptionibus Gruteri pag. 216. Alias videre licet apud Diogenem Laertium in vitis Philoſophor. Alias teſtamentorum formulas (latinas praeſertim) exhibent Georgius Fabricius in monumentis variis antiquis, Baſil. 1549. 8. Manutius in officia Ciceronis pag. 148 ſq. edit. Graeuii; Barnabas Briſſonius lib. 7. de formulis p. 674. Teſtamenta Iulii Caeſaris, Auguſti et Tiberii, relata a Suetonio in horum vitis, illuſtrat Zacharias Huberus in diſſertationibus iuridicophilologicis quinta, ſexta et ſeptima. Integras teſtamentorum tabulas e lapidibus et monumentis vetuſtis exhibet Barnab. Briſſonius de formulis et ſollemnibus P. R. verbis lib. 7. pag. 643 ſqq. Teſtamentum Caſtrenſe ἄγραφον memorat Plutarchus Coriolano pag. 217. De vigeſima haereditatum videndus Petrus Burmannus c. 11. libri de vectigalibus Romanorum. De diis haeredibus ex teſtamento apud Romanos diſſertatio Franc. Car. Conradi prodiit Lipſ. 1725. Rempublicam haeredem inſtituere lege Romana vetitum erat. Vide Plinium lib. 5. epiſt. 7. De teſtamentis Chriſtianorum confer Iac. Schalleri binas diſſertationes Argentorati 1661. De teſtamentis Clericorum Monachorumque M. Antonius de Dominis IX. 12. De origine poteſtatis eccleſiaſticae in teſtamenta, Seldeni liber ſcriptus anglice: *the original of Eccleſiaſtical juriſdiction of teſtaments.* Germanis olim teſtamenta nulla, teſte Tacito, confer Berneggerum quaeſt. 119. in librum de moribus Germanorum. De origine et vſu teſtamentorum apud veteres Germanos, et de differentia inter teſtamenta Germanorum atque Romanorum vide, praeter Summermannum paullo ante

[8] In Speelmanni operibus poſtumis anglice editis Oxon. 1698. fol.

ante laudatum, Ioan. Adami Koppii ſpecimen iuris Germanici priuati de teſtamentis Germanorum iudicialibus et ſub dio conditis, Francof. ad Moenum 1736. 4. De Anglo-Saxonum teſtamentis vide G. Hickeſii diſſert. epiſtolarum pag. 56. De ludicro teſtamento Grunnii Porcelli praeter ſcriptores in Bibliotheca latina IV. 5. a me laudatos vide Henr. Valeſium in notis ad Ammianum Marcellinum p. 354. Legitur illud etiam in Taubmanni notis ad Culicem Virgilii pag. 146. et in calce adagiorum Eraſmi aliorumque Hanouiae iunctim editor. et apud Vauaſſorem libro de dictione ludicra pag. 219. et in W. E. Tentzelii dialogis vernaculis A. 1696. p. 191. et apud Geſnerum de quadrupedibus p. 1032. Deſcriptum primo eſt Moguntiae a Ioanne Alexandro Braſſicano, et a Georg. Fabricio poſtea correctum locis aliquot ex antiquiſſimo exemplari inuento Memmelebii in Thuringia ad Vnſtrum. Exſtat et ridiculum eiuſmodi teſtamentum Aſini, quod ex veteri MS. vulgauit Lambecius tomo 3. comment. pag. 984.

De teſtamento ex aſſe, ex ſemiſſe, ex dodrante, prima cera etc. vide Alexandrum ab Alexandro libro et capite primo, et ibi Tiraquellum. Tum interpretes ad Suetonii Caeſarem cap. 83. De teſtamentorum licentia inhibita, notas Bourdelotii ad Lucian. tom. I. pag. 37. Caſaubonum ad Sueton. Auguſt. cap. 50. De teſtamenti ſubſignatione vero Salmaſium in animaduerſionibus ad Heraldum, Voſſium lib. 4. de idololatria cap. 91. et Georg. Lud. Boehmeri diſſertationem, cuius index: teſtamenti ſignati et ſubſcripti a teſtibus in inuolucro vis et auctoritas vindicata, Goettingae 1746.

VII. De nundinis [9], mercatu et cognatis argumentis adeundus Gregor. Tholoſanus in ſyntagmate iuris lib. 25. cap. 3. cuius diatriba inde recuſa eſt tomo 8. Graev. pag. 697. In eodem tomo pag. 641. exſtat quoque Erycii Puteani de nundinis Romanis liber, noua Faſtorum veluti facula. Puteano addes Allatium capite octauo libri de menſura temporum. Nono quouis die ἀγορὰν celebrare ſolitos Romanos, teſtis etiam Plutarchus in Coriolano fol. 222. Neque tamen inde colligendum eſt, ternas nundinas, vt quidam docti viri exiſtimarunt, confeciſſe ſeptem et viginti dies. Eleganter enim obſeruat Celeberrimus Erneſti in claui Ciceroniana voce *Trinundinum* numerandorum dierum initium fieri a nundinis primis et deſinere in tertiis: nundinas autem ſecundas more latino bis numerari, vt idem dies ſit nonus a primis nundinis, et primus in altera enneade dierum. Ex quo effici quidem Vir Acutiſſimus oſtendit, trinundinum ſiue tres nundinas cum diebus interiectis ſummam tantum

9 In Olympiis vniuerſa Graecia ſollemnes nundinas celebrabat, vnde mercatum Olympiacum vocat Iuſtinus III. 5.

tum ſeptemdecim dierum conficere. De mercibus Romam vndique aduectis agit Bergierius lib. 4. de viis imperii romani cap. 33. tom. 10. Graev. De haſtarum et auctionum origine ac ritu conſulendi Alexander ab Alex. III. 16. Fuluius Vrſinus ad Caeſarem pag. 87. poſt fragmenta Hiſtoricorum, et Iunius Rabirius cuius liber ex edit. Pariſienſi A. 1554. 4. inſertus eſt tomo 3. theſauri Graeuiani. Nam M. A. Brunellus libro, tertium iam gallice edito de hoc argumento Pariſ. 1704. *Nouveau traité des Criées*, hodierna auctionum iura vſumque, in Gallia praeſertim, perſequitur. Idem Ludouicum Poſtium alioſque allegat. Poſtii de ſubhaſtatione liber prodiit Genuae 1646. Genev. 1670. De more veteri quo viri nobiles per vrbem incedentes non ipſi pecunias ſecum geſtabant, ſed pediſſequis hoc committebant, vide Caſaubonum ad Apuleii apologiam pag. 155. De furto per lancem et licium concepto cuius apud Gellium XI. 18. XVI. 10. et apud Feſtum mentio, conſulenda Marci Tatii Alpini epiſtola ad Wilhelmum Hungerum. Pecuniam ex rebus venditis in os et buccam colligendi mos hominum vilium et de plebe infima, vt notat Caſaubonus pag. 219 ſq. ad Theophraſtum, vbi etiam ex Plauto, quod crumenas apud Romanos collo appenſas habebant homines eiuſmodi. *Tabulae nouae* appellabantur, quando magna creditorum iniuria aut ſimul ſemelque omnia eatenus contracta debita expungebantur abolebanturque ac pro ſolutis habebantur, aut pars de ſumma demebatur. Χρεῶν ἀποκοπὰς vocat Diodorus Siculus lib. 19. tomo 2. pag. 658. Confer Io. Scheferi Agrippam liberatorem ſiue diatribam de nouis tabulis, Argentor. 1645. 12. et cum obſeruationibus Io. Chriſti. Leuſchneri. Lignit. et Lipſiae 1752. 8. et tom. 8. Graeuii; ac Fabiani Toerneri diſputat. de nouis tabulis. Vpſal. 1727. 8. De iure debitores ſi ſoluendo non eſſent vendendi vel in partes ſecandi, vide praeter auctores ſupra pag. 757. citatos Salmaſium de vſuris pag. 544 ſq. et Ioannem Nicolai de Synedrio Aegyptior. pag. 227. qui etiam alios mores annotauit, quibus olim cum obaerato ageretur.

VIII. Quid impedit, quo minus hoc loco, eos, qui argumentum de commerciis ac nauigatione veterum illuſtrarunt, recenſeamus. De quo quidem generatim expoſuere Blaſius Caryophilus in lucubratione de mercaturis antiquorum, quae exſtat parte prima diſſertationum eius miſcellanearum, Romae 1718. 4. euulgatarum. Petrus Daniel Huetius in hiſtoria commercii et nauigationis veterum, quam Colberti ſuaſu gallice conſcripſit atque ἀνωνύμως edidit Pariſiis 1716. 12. Auctor Anonymus, qui gallice edidit: Hiſtoire generale de la marine, contenant ſon origine chez tous les peuples du monde, ſes progrés, ſon état actuel, et les expeditions maritimes anciennes et

modernes, cuius tomus primus prodiit Parisiis 1744. 4. Auctor libri germanice editi: Allgemeine Geschichte der Handlung und Schiffarth, der Manufacturen und Künste, des Finanz- und Cameralwesens, zu allen Zeiten und bey allen Völkern, cuius pars prima prodiit Vratislauiae 1751. 4. II. ibid. 1754. Carolus Arbuthnotus in tabulis antiquorum numorum dissertatione tertia pag. 201-260. interpretationis latinae a Daniele Koenigio compositae editaeque Traiecti ad Rhenum 1756. 4. Antonius Yues Goguetus in libro elegantissimo, de l'origine des Loix, des Arts et des Sciences, qui tomis tribus euulgatus est Parisiis 1758. 4. tomi 1. lib. 6. cap. 1 et 2. Ludov. Antonius Muratorius tom. 2. antiquit. italic. medii aeui pag. 866. et succincte Iuuenel de Carlencas in tentamine historiae litterarum elegantiorum, scientiarum et artium. Carolus Rollinus historiae antiquae tom. 10. p. 377 sqq. et tom. 13. p. 166. edit. Amstelod. Sigillatim de *Aegyptiorum* commerciis videndus Paullus Lucas libro sexto itineris A. 1714. gallice editi tom. 2. pag. 219 sqq. Mailletus descriptione Aegypti tom. 1. pag. 53 sq. Goguetus tom. 3. lib. 4. De *Phoenicum* commerciis, de Ophir atque nauigatione Salomonis Ophiritica confer Bocharti Phaleg et Canaan pag. 175. 159 sq. et pag. 768 sq. Herman. Witsium Miscellan. tom. 2. Exerc. XIV. §. 35 sqq. Hadr. Relandum dissert. miscell. P. 1. pag. 165 sqq. Petrum Dan. Huetium de nauigationibus Salomonis. Amstelodami 1698. 8. et tom. 8. Criticor. Angl. Aug. Calmet dissert. Biblic. parte 1. pag. 198. versionis germanicae. Io. Iac. Scheuchzerum Physic. sacr. tomo 2. pag. 201 sqq. Augustinum Varenium in Trifolio historico de Paradiso, Ophir et Simone mago. Rostochii 1655. Gaspar. Varenium, siue Bareiros, Lusitanum, de Ophira regione. Antwerp. 1608. 8. Roterod. 1616. Harderouici 1638. et tom. 18. eorund. Critic. Io. Blumium de Ophira. Hamb. 1660. 8. Christoph. Notnagel in diatribe chorographica. Witteb. 1646. quaest. secunda. Henr. Benzelium syntagm. dissert. I. 419. Martin. Lipenium in dissertat. de nauigatione ophiritica. Witteb. 1658. et 1666. 12. Godofr. Wegneri dissertat. de nauigationibus Salomonideis. Francof. 1670. Matth. Fr. Beckii de Eden, Ophir et Tharsis. Ienae 1676. Io. Christ Artopaei de termino nauigationis Ophiriticae a Salomone institutae. Argentor. 1692. Io. Christi. Wichmanshausen de naui Tyria. Witteb. 1714. Sam. Aug. Iunghans de terra Ophir. Lips. 1737. Anton. Iulii von der Hardt quod regio Ophir, quorsum Salomo classem misit, sit Phrygia. Helmstad. 1746. De *America* detecta nauigationibusque Europaeorum in Americam conferantur: Nouus orbis [10] regionum ac insularum veteribus incogni-

[10] Quae hoc libro continentur scripta, recensentur in Struuii Bibl. historica Volum. 1. pag. 225. edit. Buderianae.

cognitarum. Basileae 1572. fol. et Parisiis e. a. Alia collectio libellorum similis argumenti, quae sub eodem *noui orbis* [11] titulo euulgata est Roterodami 1616. 8. Francisci Lopez Historia generalis indiae occidentalis, quae hispanice euulgata est Caesaraugustae 1553. fol. et gallice versa prodiit Parisiis 1606. 8. Petri Martyris de orbe nouo Decades VIII. Compluti 1530. fol. et Coloniae 1574. 8. Hieronymi Benzelii Historia noui mundi, italice edita Venetiis 1572. 8. latine deinde versa ab Vrbano Caluero. Geneuae 1578. 8. tum additis nouis figuris sub titulo: Noui orbis historiae rerum ab Hispanis in India occidentali gestarum partes 13. Francof. 1595 et sqq. recusa. Ioan. Lerii historia nauigationis in Brasiliam, gallice scripta; et deinde latine versa. Basil. 1587 et 1688. 8. De *Venetorum* commerciis, quibus ante duo saecula floruerunt et opibus vide Journal des Savans 1719. pag. 135 sqq. et librum gallicum, *Essai de l'histoire du commerce de Venise.* Parisiis 1729. 12. De Germanorum veterum nauigatione agit Cluuerus lib. 1. Germaniae antiquae cap. 18. pag. 133 sqq. Recentiorum genus et amplitudo patet ex libello, cui titulus: *Memoires sur le commerce des Hollandois dans tous les etats et empires du monde.* Amstelod. 1717. 12. Sam. Ricardi Traité general du commerce de Hollande, cuius quinta editio prodiit Amstelod. 1732. 4. et Paulli Iac. Marperi variis scriptis germanice editis.

IX. De numis veteribus monetaeque variis generibus, materia, pretio etc. quamplurimos scriptores recensent, Carolus Patinus in historia numismatum cap. 24. Phil. Labbeus in Bibl. numaria, Rudolphus Capellus ὁ μακαρίτης in Numophylacio Luderiano, Burchardus Gothelf Struuius in bibliotheca numismatum antiquorum, edita Ienae 1693. 12. Anselmi Bandurii biblotheca numaria, adiuncta eius Numismatibus Imperatorum Romanorum. Parisiis 1718. fol. quam ob argumenti praestantiam seorsim cum notis, auctario et indicibus excudendam curaui Hamb. 1719. 4. et Franc. Ern. Bruckmanni bibliotheca numismatica. Guelpherbyti 1729. 8. cuius supplementorum specimen primum in lucem emissum est ib. 1732. 8. Fas itaque fuerit praesenti loco praecipuos quosdam tantummodo indicasse, vel prae ceteris notandos, vel a viris istis praestantissimis omissos. *Iusti Lipsii* de re numaria breuiarium postumum cura Ioan. Rhodii lucem vidit Patauii 1648. 8. In illo potissimum de varietate in materia numorum disseritur, et post pauca de luteo, scorteo, ferreo et plumbeo numo dicta, tractatur de aerei, argentei et aurei varietate, numeratione et pretio. De vsu et praestantia numisma-

[11] Hoc libro exhibentur *Columbi*, *Pinzoni*, *Vesputii*, *Martyris*, *Herborni* narrationes.

mismatum pulcherrimi sunt Dialogi XI. *Antonii Augustini*, hispanice primum scripti et italice nouissime recusi Romae 1736. fol. quibus in latina versione Andreae Schotti et in Hetrusca Octauiani Sadae duodecimus dialogus accessit. Omnium etiam laudibus merito efferuntur illustris Viri *Ezech. Spanhemii*, de vsu et praestantia numismatum praeclarae dissertationes, quarum editionis tertiae luculentissimae et prioribus [12] Romana 1664. atque Amstelodamensi 1661. 4. longe locupletioris Vol. primum lucem vidit Londini 1705. [13] fol. alterum post fata Auctoris, Londini A. 1710. aetatis 81. denati, curante Isaaco Verburgio prodiit [14] Amstelodami 1717. fol. Eiusdem Spanhemii epistolae de numis quibusdam subiectae sunt editioni Lipsiensi speciminis vniuersae rei numariae antiquae, quod litteratorum reipublicae proposuit *Andreas Morellus*, [15] Heluetius Lips. 1695. 8. Idem vir doctissimus cum magna rei litterariae iactura anno 1703. Arnstadii die decimo Aprilis denatus, parauerat opus ingens atque praestantissimum, in quod ordine digesta, eleganter in aes incisa, et succincte explicata coniicere voluit numismata omnia vetera cuiuscunque generis hactenus cognita: quem in finem non tantum libros in hoc genere editos, magno studio euoluit atque inquisiuit, sed et numophylacia et gazas regum principumque Europae perreptauit, et plures an-

[12] Dicuntur Spanhemius et Marqu. Gudius doctissimi ambo et antiquitatis peritissimi Romae eodem tempore versantes de praerogatiua inscriptionibus an numis priscis tribuenda inter se contendisse, et Spanhemius quidem ex numis, Gudius vero ex inscriptionibus antiquis plurimum vtilitatis ad illustrandum omne genus litterarum capi posse asseuerasse. Hinc Spanhemium sententiae suae probandae caussa opus istud elucubrasse, Gudio inscriptionibus antiquis illustrandis intento, sed priusquam absolueret, fatis intercepto, cuius tamen ipsius ampla veterum inscriptionum *συναγωγή*, post obseruationes eius in opus Gruterianum prodiit Leouardiae 1732. fol. Vtrisque, numis et inscriptionibus praeferendus quandoque scriptorum consensus, vbi in illis ignorantia vel negligentia artificum peccat, vel adulatio eorum qui numos cudi aut inscriptiones fieri curarunt, res principum in maius extollit. Itaque et Bandurius tom. 1. pag. 60. non multis adeo tribuit numis vbi a scriptoribus dissentiunt, *maxime*, inquit, *si quid in illis reperias, quod ad adulationem principis pertineat.* De vsu operum sculptorum, statuarum, inscriptionumque veterum erudite commentatur, numismatibusque eum praeferre non dubitat Scipio Maffeius in notitia musei inscriptionum Veronensis, italice edita ad calcem notitiae scriptorum veterum Graecorum et Latinorum italice versorum. Venetiis 1720. 8. Eandem sententiam tuetur Isaac. Vossius in epistola ad Nicol. Heinsium data A. 1647. tom. 3. sylloges Burmannianae pag. 568. *Nihil me aeque afficit, quam quod inscriptionum antiquarum studio tenearis. Multum ego illis delector, quoniam maior mihi earum vsus videtur quam numorum, licet istis plus debeant oculi.* Idem repetit pag. 570.

[13] A. E. 1707. pag. 49.

[14] A. E. 1717. pag. 289.

[15] Iniquissima est de Morello censura Iac. Gronouii pag. 855. ad Herodotum.

annos in illis (regis Galliae praecipue) insumsit, rei antiquariae non minus quam pingendi pulchre et caelandi peritus. Testatus est Morellus in laudato specimine iam se collegisse numos vicies quinquies mille, a quo tempore plures adhuc, qua fuit diligentia, eum indagasse non est dubitandum. Hoc ipsum opus sub indice thesauri Morelliani, commentario perpetuo illustratum edidit Sigebertus Hauercampus, Amstelod. 1734. fol. Voll. II. Eleganter quoque vsum numismatum antiquorum edisseruit *Iosephus Addisonus* in dialogis quibusdam, qui exstant operum eius anglice Londini 1726. 8. editorum Vol. tertio pag. 9 sqq. et germanice versi cura Georgii Wilh. Pözingeri prodiere Baruthi 1740. 8. Cui iungatur *Ludouici de Biel* (Erasmi Froelich) libellus, qui inscribitur: Vtilitas rei numariae veteris compendio propositae. Viennae 1733. 8. et *Petri Vlamingii* oratio de vsu et praestantia studii numarii habita 1702. et excusa Amstelod. 1737. 4. De vsu numorum veterum in studio theologico dissertationes *Valentini Ernesti Loescheri* exstant in eiusdem Stromateo academico pag. 153 sqq. De vsu eorundem in interpretando S. Codice videatur *Aegidii Lacarry* prolusio in eiusdem historia romana per numismata illustrata pag. 217 sqq. *Gottl. Erdm. Zeibichii* specimen obseruationum in N. T. ex numismatis antiquis. Witteb. 1743. ac obseruationes sacrae ex numis antiquis. ibid. 1745. Vsum numismatum in iurisprudentia enarrauit *Ioan. Gottl. Heineccius* in praefatione praemissa N. H. Gundlingii exercitationibus academicis. Halae 1736. 4. De numis philosophiae interpretibus vide *Io. Frid. Bertrami* meletemata litteraria pag. 237 sqq. De numorum veterum cognitione cum historia iungenda orationem edidit *Ioannes Oliua*, Venetiis 1717. 8. quam Ioan. Erh. Kappius recudendam curauit in orationibus selectis clarissimorum Virorum, parte 1. pag. 554. Lips. 1722. 8. De numorum veterum in illustranda Imperatorum Romanorum historia vsu programma euulgauit *Ioan. Henr. Meibomius* 1684. De eorum vero in historia Germaniae antiqua Wolf Balthas. a Steinwehr. Francof. ad Viad. 1742. Qui compendio nobilissimam hanc eruditionis partem degustare voluerint, eis praeter *Caroli Patini* historiam numismatum italica, gallica et latina lingua editam, praeter eruditam *Eucheni Gottl. Rinckii* lucubrationem, quam nomine suo praeterito edidit Lipsiae 1701. 4. de veteris numismatis potentia et qualitate, commendandus libellus gallice vulgatus Paris. 1693. 12. et nouissime recusus ibid. 1739. duobus tomis in forma octopartita, sub titulo *la science des Medailles*, auctore, qui nomen suum suppressit *P. Joberto*, Iesuita. Eundem libellum latine recuderunt Lipsienses 1695. et 1718. 8. interprete Christiano Iunckero, vide Acta Erud. A. 1694. pag. 215 sq. et 1695. pag. 442. Germanice versus liber iste excusus est Norimbergae 1718 et 1738. 8. Op-

portuna etiam sunt quae tradit Rev. *Ioan. Christoph. Olearius* in specimine vniuersae rei numariae scientifice tradendae Ienae 1698. 8. et in libro germanice edito: Curiöse Münzenwissenschaft ibid. 1701. 8. in quo etiam nonnulli scriptores de variis argumentis indicantur, quemadmodum et a clarissimo amico nostro *Io. Georgio Walchio* praefat. ad Bartholomaei Beuerini libellum de ponderibus et mensuris, in qua simul sciagraphiam scribendae historiae numismaticae proposuit. Notari quoque meretur *Georgii Vionneti* museum numarium, carmen, siue notitia rei numariae veteris; quod recensuit praefatusque est Iul. Car. Schlaeger. Helmstadii 1744. 4. et *Henr. Ioan. Bytemeisteri* delineatio rei numismaticae antiquae et recentioris, cuius editio tertia Argent. 1744. 8. prodiit. Nec praetereundi duo libelli vulgati itidem germanice, das geöffnete Münzcabinet, et Ioan. Groeningii historia numismatum critica, qui nouissime in collectione Schilleriana sub titulo der geöffnete Ritterplatz prodierunt, in quibus praecipue de recentioribus numismatibus memorabilia quaedam, et numophylaciorum hodie celebrium notitia succincte exponitur. Habes etiam in iisdem expositionem praecipuarum siglarum siue compendiorum scripturae quae in numis occurrunt, eorumque lustratores morantur, tam Latinarum, quam Graecarum, Latinarum quidem depromtam ex Patino, Graecarum vero ex Ioannis Valentis (Jean Foy Vaillant) numismatibus imperatorum, a populis romanae ditionis graece loquentibus percussis Amstel. 1700. fol. Praeclara quaedam de veterum numis collectanea occurrunt in Francisci Iunii libro 2. de pictura Veterum cap. 8. pag. 110 sq. De origine pecuniae variisque eius speciebus eleganter accurateque disserit Ioan. Georg. Wachterus in archaeologia numaria. Lips. 1740. 4. cui adde Christiani Crusii commentarium de originibus pecuniae a pecore ante numum signatum. Petropoli 1748. 8. Vt vero *pecunia* a pecore apud Latinos, ita Graecis pleraque vocabula in commerciorum pensione vsitata sunt repetita a pecudibus, quemadmodum Eustathius notat ad Odysseam; adde Mezeriacum ad Ouid. II. pag 317. Quadringentos amplius numos, quos Patauinos a loco appellant, ab Italo falsario [16] suppositos se collegisse et in lucem editurum testatur Ioan. Carolus Schottus in noua explicatione apotheoseos Homeri pag. 33. De numis monetariorum veterum culpa vitiosis conferatur *Erasmi Froelichii* dissertatio, quae quarta est inter eius IV. tentamina in re numaria vetere, p. 361 sqq. cui iunge Geinozii Abbatis obseruationes de numis veteribus suppositis, quae exhibetur tom. 6. historiae academiae inscriptionum pag. 410 sqq. De arte numos veteres genuinos a spuriis discernendi exstat Beauuaisii liber gallice edi-

[16] Plinius H. N. XXXIII. 9. Mirum in hac artium sola vitia discuntur, et falsi denarii spectatur exemplar, pluribusque veris denariis adulterinus emitur.

editus Parisiis 1739. 4. iunctus deinde eiusdem auctoris libro gallice edito: Traité des Finances et de la fausse Monnoye des Romains. Parisiis 1740. 8.

X. De numis sacris, siue de valore et pretio monetae varii generis cuius mentio fit in sacris litteris tum veteris tum noui Testamenti agunt *Arias Montanus* in Tubal-Cain, tomo 6. Criticorum Anglorum edit. Francofurt. *Caspar Waserus* de numis et mensuris Ebraeorum, et aliorum Orientalium, Tiguri 1605. 4. Heidelb. 1610. 4. et in eodem criticorum sacrorum tomo, in quo etiam occurrit *Ed. Brerewoodi* libellus de ponderibus et pretiis veterum numorum, ex editione Lond. 1614. 4. quemadmodum in tomo septimo *Marquardi Freheri* de numismate census. Matth. XXII. 19. [17] dissertatio edita pridem Heidelbergae 1599. 4. His addi possunt *Henr. Buntingius* de monetis et mensuris sacrae scripturae, Helmstad. 1583. 4. *Henricus Guntherus Thulemarius* de variis siclis et talentis Hebraeorum, Francof. 1676. 12. Libellus *Stanislai Grsepsii* de multiplici siclo et talento hebraico. Antw. 1568. 8. et fascicu- lo II. opusculor. ad histor. ac philolog. sacram spectantium, pag. 302 sqq. *Io. Conr. Dietericus* in antiquitatibus biblicis V. T. p. 726 sq. *Georg. Wolfgang. Wedelius* centur. 2. decad. 1. dissert. medicophilolog. 7. quae est de numis Noui Testam. Villalpandus ad Ezechielem, tom. 3. pag. 180 et 383 sq. et tom 2. p. 23. *Io. Leusdenius* in philologo hebraeo mixto diss. 28 sq. et ad calcem Onomastici sacri, *Io. Harduinus* in chronologia Vet. Test. p. 603 sq. Operum selector. *Brianus Waltonus* et *Bernhardus Lamy* in apparatu ad S. Scripturam, *Eduardus Bernhardus* libro de mensuris ac ponderibus. Oxon. 1688. 8. *Humfredus Prideaux* praefatione ad historiae Vet. Test. illustratae partem primam. *Villalpandus* tomo tertio ad Ezechielem pag. 80 et p. 383. De numis Orientalium, Iudaeorum maxime et Muhamedanorum, diatribam edidit *Io. Henr. Hottingerus*, ad calcem libri de cippis hebraicis. Heidelberg. 1659. 12. 1662. 8. idem p. 114 sq. Bibliothecarii quadripartiti nonnullos recenset numos hebraicos et arabicos. De *Hebraicis* videnda *Iulii Bartoloccii* Bibl. Rabbinica tomo 4. pag. 158 sq. *Salomo Deylingius* de re numaria Hebraeorum, parte tertia obseruat. sacrar. pag. 222 sqq. *Ioan. Christi. Klemmii* libellus de numis Hebraeorum. Tubingae 1730. 4. *Io. Andr. Schmidii* dissertatio de re monetali Hebraeorum. Helmstadii 1699. 4. *Erasmus Froelich* in prolegomenis ad annales regum Syriae, part. 5. pag. 74 sqq. vbi de numis Hebraeorum. *Ioan. Gottl. Carpzouius* ad Goodwinum pag. 687. *Claudius Bouteroe* in obseruationibus in rem monetariam gallice editis Paris. 1666. fol. et

[17] Confer Freheri parerga III. 10. Waserum de numis Hebr. II. 16. Lipsii admiranda II. 3. Thom. Crenii animaduers. part. 2. p. 196 sq. etc. 790.

et I. B. Keldermannus in dissertat. de origine atque vsu numorum apud Hebraeos. Vltrai. 1750. *Herm. von der Hardt* numi et pondera Hebraeorum ex Graecia. Helmstadii 1727. 8. Sigillatim de *siclis* videantur *Mosis Maimonidis* constitutiones cum versione et notis Ioan. Esgers. Lugd. Bat. 1718. [18] 4. *Ioan. Pastritius* de siclis et numis Iudaeorum. Romae 1700. *Andreae Beyeri* libellus, qui inscribitur siclus sacer et regius appensus et ostensus. Lips. 1667. 12. *Melanchthonis* carmen ad Ioan. Aepinum de siclo, quod obuium est in Ioan. Henr. a Seelen philocalia epistolica, pag. 13. et dissertationes Gustaui Peringeri. Vpsal. 1692. 8. et I. C. Iselii. Basileae 1709. et Ioan. Conr. Keysleri oratio de dimidio siclo argenteo siue lytro animarum Israel. Bremae 1704. Siclos exhibent Scheuchzerus physicae sacrae tab. LXXXI. Kircherus tomo 2. Oedipi part. 1. p. 98 sq. Waltonus in apparatu ad Biblia Polyglotta, Villalpandus in apparatu ad templum Ezechielis tom. 3. pag. 380. Waserus II, 3 sq. de numis Hebraeorum. Ezech. Spanhemius de vsu numismatum tom. 1. p. 167. Ioan. Leusdenius in philologo hebraeo mixto dissertat. 28. et alii. In Iacobi Goeree introductione ad sapientiam biblicam P. 1. pag. 82. exhibentur quoque sicli, sed ex Villalpando atque Kirchero infeliciter explicantur. Vide Iacobi Rhenferdi opera philologica pag. 549. et Surenhusium ad Misnam Schekalim I. 1. pag. 177. De *Kesita* Hebraeorum interpretes ad Gen. XXXIII. 19. Ios. XXIV. 32. et Iob. XLII. 11. *Oligeri Nicolaidae* diss. Hafniae 1691. qui non agnum nec margaritam, sed numi genus aurei vel argentei intelligit. Eandem sententiam tuentur Bochartus Hierozoic. P. 1. pag. 433. Waserus lib. cit. Schultensius commentar. in Iobum, Carpzouius ad Goodwinum pag. 689. a. aliique. Dissentiunt vero Hottingerus lib. cit. pag. 110. Adrianus Cattenburgh syntagm. sapientiae Mosaicae lib. 5. c. 5. §. 6. p. 286. et I. G. Wachterus archaeol. numar. pag. 10. Ex eo quod Abimelech Abrahami coniugi dedit mille Keseph, (LXX. δίδϱαχμα) Gen. XX. 14. colligit etiam Begerus tom. 1. thesauri Brandenburg. pag. 282. iam Abrahae temporibus vsum numismatum obtinuisse. Contrarium ostendit Wachterus lib. cit. p. 20. Abrahamum non pecunia, nec moneta publica, sed argento librae appenso agrum esse mercatum docens. *Hermannus* vero *Conringius* Helmstadii A. 1675. 4. edidit paradoxa de numis Hebraeorum, in quibus contendit siclos omnes olim fuisse argenteos, tum nullum numum hebraeum, qui refert hominis imaginem, esse genuinum, characteres porro Assyriacos siue Samaritanos non fuisse olim Hebraeis ad ciuilia negotia

[18] In quibusdam exemplaribus titulus praefert A. 1727.

gotia vſurpatos, nec ante captiuitatem Babylonicam [19] numos ſignatos fuiſſe in vſu: itaque nullum numum ſamariticis aut hebraicis litteris inſcriptum qui ex illa aetate iactetur eſſe bonae notae, aut multum vetuſtum [20], nec poſſe certis argumentis demonſtrari, numos ſamariticis characteribus inſcriptos captiuitate babylonica antiquiores eſſe, ſed omnes Haſmonaeorum ſiue Maccabaeorum et Herodum aetate cuſos videri, neque olim in vſu fuiſſe ſiclum alium ſacrum [21] alium profanum, nec fidem denique mereri quae in iam dicto de cippis Hebraeorum Hottingeri libro leguntur. Haec Conringii paradoxa recuſa ſunt in faſciculo ſecundo opuſculorum, quae ad hiſtoriam et philologiam ſacram ſpectant Lugd. Bat. 1695. 8. *Otto* autem *Sperlingius* V. C. libro de numis non cuſis inter alia quidem cum Conringio probat apud Iudaeos ante captiuitatem babylonicam nullum ſignati aeris vſum valuiſſe, quod ex Gen. XXIII. 16. 1 Chron. XXI. 25. et Ierem. XXXII. 9. confirmat etiam Adrianus Relandus [22] diſſ. 1. de numis Samaritanis pag. 7. et aduerſus Fortunatum Schacchum II. 3. Myrothec. tuetur pag. 49 ſq. ſed et poſt captiuitatem, noſtrique ſeruatoris Chriſti tempore contendit rude tantum et informe argentum forfice diſſectum ac libra appenſum monetae locum tenuiſſe, itaque ſiclos omnes recens eſſe ſuppoſitos. Quanquam numos cuſos fuiſſe a Iudaeis non ſinit nos dubitare locus 1. Maccab. XV. 5. 6. vbi Antiochus Demetrii filius Syriae rex cum aliis immunitatibus Simoni Pontifici Maximo permittit *ποιῆσαι κόμμα ἴδιον νόμισμα τῇ χώρᾳ αὐτῦ* Vocabula *μνᾶ,*

δραχμὴ

[19] Aliud videtur Scaccho quem vide ſis II. 3. Myrothec. ſed Conringii ſententiam qui ſiclos pondus argenti, non ſignatos numos fuiſſe contendit, tuetur V. C. Adr. Relandus diſſ. 1. de numis Samaritan. p. 49 ſq. Vide etiam ſis Rev. D. Salomonis Deylingii obſeruationum ſacrarum partem 3. p. 176 ſq.

[20] In eandem ſententiam vide quae diſputantur a Iacobo Baſnagio auctore diſſertationis gallicae *ſur l'antiquité de la Monnoye et des Medailles des Juifs*, et *ſur la preference des Caracteres Samaritains aux Hebreux* in Baſnagii Bellouellii hiſtoria operum eruditorum A. 1709. pag. 32. Contrariam ſententiam defendit Soucietus in diſſertationibus gallice editis pag. 70.

[21] De ſiclo ſanctuarii adde quae Io. Clericus et alii interpretes ad Exod. XXX. 13. Io. Wulferus ad tractatum Talmudicum Shekalim, Norimb. 1680. 4. Buxtorfius Lex. Talmud. pag. 2032. 2068. 2449 ſq. 2624. Andreas Beyerus in libello paullo ante citato. Herm. von der Hardt libello paullo ante citato de numis et ponder. Hebr. ex Graecia. Io. Meyerus ad Claſingii *διάσκεψιν* de vnctione ſacra pag. 8. vbi eorum accedit ſententiae, qui duplicem exſtitiſſe ſiclum ſacrum alterum ſ. Sanctuarii, alterum communem affirmant, contra quos veriorem ſententiam defendit Claſingius in vindiciis extortis pag. 38.

[22] Relandi argumenta ſtrictim recenſet Wachterus Archaeol. numar. pag. 23.

δραχμὴ et ὀβολὸς hebraicae eſſe originis notat Iacobus Duportus ad Theophraſti characteres p. 324. Idem Sperlingius contra Conringium docet Iudaeos etiam auri vſum habuiſſe monetae loco. Ceterum *Wagenſeilius* in commentario ad tractatum Sota p. 275. contendit nullam amplius exſtare verae antiquitatis Hebraeorum monetam, et poſt nonnulla interiecta, multis oppugnat numos referentes imaginem Abrahami, Moſis, Dauidis et Salvatoris noſtri. De numiſmate cenſus, quod Romanis pendere iubebantur Iudaei, conſulendi ſunt interpretes ad Matth. XVII. 24. 27. *Caſp. Waſerus* II. 6. et 20. *Lipſius* II. 3. admirand. *Marquardi Freheri* Parerga III. 10. et diſſertatio paullo ante laudata. *Ioan. Seldenus* de iure naturae et gentium II. 8. pag. 221. et VI. 17. *Ioan. Harduinus* opp. ſelect. pag. 625. 629. *Thomas Crenius* animaduerſ. philolog. lib. 2. pag. 196 ſqq. *Ioan. Gottl. Carpzouius* ad Goodwinum pag. 690. *Seb. Schmidius* faſcic. diſp. pag. 796. *Ioan. Reinh. Ruſius* Harm Euang. II. 822. *Ioan. Nicol. Schulini* diſſertatio Witteb. 1685. 4. *Ioan. Laurent. Moshemii* diſſertatio Helmſtadii 1725. *Claud. Salmaſius* contra Miltonum pag. 269 ſq. 275 ſqq. Idem in funere helleniſtico pag. 55. *Simulacra omnis generis quum abominarentur Iudaei, monetam tamen graecanicam Romanamque Deorum imaginibus figuratam recipiebant, atque dabant. At in templo ne Caeſarum quidem tum Dominorum ſuorum imagines admiſiſſent.* De numis hebraicis *Moſen cornutum* referentibus exſtat peculiaris diſſertatio I. B. Carpzouii. De numis *Ieſu Chriſti* agit praeter alios Io. Reiskius in libro de Ieſu Chriſti imaginibus. Wagenſeilius ad Miſhnam Sota pag. 238 ſq. edit. Surenhuſ. et Ioan. Dav. Koelerus tom. 6. hiſtoricar. e numis deliciarum p. 353 ſqq. De numis Chriſti confer praeterea Cangium §. 28. de numiſmatibus imperii romani, et Antonium Auguſtinum dialogo primo de numiſmatibus §. 9. Raphael quoque Auellinus italica lingua ſcripſit breuem declarationem numiſmatis hebraici [23] vt ipſe quidem putat antiquiſſimi *Dauidis* et *Abrahami*, editam ſub nomine angeli Gabrielis Anguiſciolae: vide Bartoloccium in bibliotheca Rabbinica tomo 4. pag. 164. et Imbonatum in bibliotheca ebraeo-latina pag. 212 ſq. et 306. De numis quos de Iudaea capta vel de rebus iudaicis percuſſere Romani, conſulendus Ezech. Spanhemius de vſu numiſmat. pag. 326. et Carolus Patinus ad Suetonii Veſpaſianum et Titum. et Petrus Zornius opuſc. ſacr. tom. 1. pag. 37. De numis *cabaliſticis*, amuletis etc. Vide Kircherum tomo 2. Oedipi parte 2. p. 475. 465. 480. et Sig. Iac. Baumgartenium faſcic. 1. conſiliorum theologicorum (theologiſche Gutachten)

[23] Dichiaratione della hebraica Medaglia detta Maghen David et Abraham, di D. Angelo Gabriele Anguiſſola. Mediolan. 1617. fol. Dixi de numis illis ſuppoſitiis etiam nuper in Codice Pſeudepigrapho Veteris Teſtamenti.

achten) pag. 95 ſqq. Numos *ſamaritanos* exhibet idem Kircherus tomo 2. Oedipi parte 1. pag. 88 ſq. et 100 ſq. Villalpandus in apparatu ad templum Ezechielis, Ioan. Morinus exercitatione ſecunda ſamaritana cap. 10. Steph. Morinus in exercitationibus de lingua primaeua. D. Val. Erneſtus Loeſcherus de cauſis Ebr. linguae pag. 201. Vide etiam ſis Cornelii Dieterici Koch diſſertationem de numorum Hebraicorum inſcriptionibus ſamaritanis, Helmſtadii editam A. 1712. Ioan. Harduinum ad Plinium tom. 1. pag. 432 ſq. edit. in fol. Eiuſdem Harduini epiſtolam de tribus Toinardi numis ſamaritanis; apud I. Clericum tomo 21. bibliothecae vniuerſalis parte 2. p. 131 ſq. Baſnagium Bellouallium hiſt. operum eruditorum Febr. 1692. pag. 269 ſq. Iac. Baſnagii diſſertationem de numis et characteribus ſamaritanis et moneta veteri Iudaeorum in eadem hiſtoria operum eruditorum Ianuar 1709. Eiuſdem Baſnagii hiſtoriam Iudaeorum gallice editam tom. 6. pag. 411 ſqq. Hadriani Relandi diſſertationes quatuor, itemque vnam Ioan. Baptiſtae Ottii de numis ſamaritanis ad Iacobum de Wilde, Amſtel. 1702 et 1704. 8. Ioannis item Gagnierii et laudati Relandi epiſtolas amoebaeas in memoriis litterariis Treuoltinis A. 1705. Septembri pag. 1643. et Nouembri pag. 1997. et in Iac. Bernardi nouellis reipubl. litterariae A. 1705. I. pag. 653. et II. 145 ſq. Epitomen epiſtolae Guelpherbyto ad Relandum tranſmiſſae de numis Iudaeorum qui charactere ſamaritano ſunt inſigniti, quae legitur in hiſtoria critica reipublicae litterariae tom. 2. pag. 65 ſqq. Nicolai Toinardi opus de numis ſamaritanis ſperare quidem iuſſit Clariſſimus Montfauconus in palaeographia graeca pag. 119. 124. ſed ſpem concitatam, aliis forte negotiis impeditus, non impleuit. Ceterum ſamariticos numos pleroſque recentiores aut dubiae admodum vetuſtatis videri, Ezech. Spanhemii iudicium eſt diſſert. 2. de vſu numiſmatum pag. 67. edit. Amſt. Recte tamen alibi illos minus dubiae vetuſtatis ac fidei fatetur qui poſt captiuitatem babylonicam cuſi extant tum argentei tum aerei maxime, quorum aliquos ibidem profert atque illuſtrat p. 66. edit. Londinenſis. Explicatio duorum numorum Samariticorum Simonis Maccabaei, Ioanne Harduino auctore exſtat in memoriis Treuoltinis A. 1712. pag. 841. De iiſdem numis leguntur obſeruationes Nicolai Henrionis in hiſtoria academ inſcriptionum tom. 2. pag. 65. De numis quibuſdam Samaritanis et Phoeniciis, vel inſolitam litteraturam prae ſe ferentibus vel in lucem hactenus non editis Ioannis Swintonii diſſertatio adiecta eſt eius inſcriptionibus Citieis. Oxonii 1750. 4.

Obiter in diſſert. 1. de numis ſamaritanis doctiſſimus Relandus pag. 24. agit etiam de numis *punicis*, quod argumentum tangunt praeterea Antonius Auguſtinus dialogo VI. Ezech. Spanhemius diſſ. 2. Bernardus Aldrete libro 2.

antiquitatum Hiſpaniae et Africae, idiomate hiſpanico expoſitarum: ſed accuratius Iac. Rhenferdius in periculo Phoenicio ſiue litteraturae Phoeniciae ſpecimine, pag. 732 ſqq. Oper. Philolog. atque in epiſtolis de numis Phoeniciis nobiliſſimi Barii, quarum argumentum exponit Io. Clericus tomo 11. Bibl. ſelectae pag. 105 ſq. Maximus numorum Punicorum numerus tabulis vna et quinquaginta, ſed qui explicari et illuſtrari ab Rhenferdio aliquo deſiderant, aere deſcriptus latet in libro non vbiuis obuio atque hiſpanice edito Caeſarauguſtae A. 1644. 4. hoc titulo: *Muſeo de las metallas deſconocidas Eſpannolas* [24], publica lo *D. Vincentio Ioan. de Laſtanoſa*, Sennor de Figarvelas, i lo dedica al Excellentiſſimo Sennor D. Bernardino Fernandez de Belaſco, Condeſtable de Caſtilla y Leon. Vide et numos Punicos in Andreae Morelli ſpecimine rei numariae pag. 236. 246. et Begeri theſauro Brandenburg. tomo 1. pag. 302. et Giſberti Cuperi exerc. ſecundam de elephantis in numis pag. 166. tom. 3. theſauri Sallengriani. Tentamen numos veteres Carthaginienſes explicandi germanice edidit Ioan. Mich. Weinrichius. Meinungae 1722. 4.

Numiſmatis e puriſſimo auro cuſi a rege *Perſarum* Dario meminit Herodotus IV. 166. vbi addit Aryandem Aegypti Praetorem ſimiliter ex puriſſimo argento numos cudi curaſſe. Daricos vocat Plutarchus Artaxerxe, qui pag. 1021. et in Ageſilao pag. 604. teſtatur numos Perſicos ſagittarii imagine ſignatos fuiſſe. Confer de *Daricis* Scholiaſten Ariſtophanis Veſp. pag. 93. Zonaram lib. 10. cap. 36. Conringium lib. cit. cap. 4. Gronouium de pecunia vetere III. 7. Eiſenſchmidium de ponderibus et menſuris pag. 142. De ſiclis Perſicis, de quibus Waſerus lib. 2. cap. 12. intelligendus locus 2 Samuel. XIV. 26. Hi octo tantum obolorum Atticorum erant; ita vt totum pondus capillorum Abſolonis fuerit vnciarum 31. vt notat Relandus parte 2. diſſ. miſcell. pag. 237. quanquam alii verba ſacri ſcriptoris non de pondere ſed pretio comarum malunt accipere, quod refellit Bochartus tom. 1. pag. 884.

Arabicorum numorum magnum numerum collegerat Carolus Cato Curtius, quem laudat Andreas Morellus in ſpecimine rei numariae pag. 232. vbi exhibet numum Salahoddini, qui Hieroſolymam Chriſtianis eripuit A. C. 1177. De aliis quibuſdam vide Hottingerum ad calcem libri de cippis hebraicis et pag. 115. Bibliothecarii quadripartiti, atque Rud. Capellum noſtrum τὸν μακα-

[24] Guſtauus Peringerus in Ecloga, ſiue catalogo librorum Sparwenfeldii pag. 45. teſtatur ab hoc viro inſigni illatos numos eiuſmodi triginta bibliothecae regis Sueciae, feliciusque poſſe explicari ex linguae ſcripturaeque Runicae penetralibus. Adde pag. 60. vbi catalogus librorum Laſtanoſae memoratur.

μακαρίτην in rarioribus Beccelerianis. Statum monarchiae Aſiaticoſaraceni-cae, qualis VIII et IX. poſt C. N. ſaeculo fuit, ex numis argenteis, priſca Arabum ſcriptura Kufica, a monarchis Arabicis, Almanſor, Harun Raſchid, Almamon aliiſque in metropolibus Chaldaeae, Perſiae Tranſoxanaeque cuſis, et in littore maris Balthici prope Gedanum effoſſis, ſingulari libello illuſtrauit Georg. Iac. Kehr. Lipſ. 1724. 4. Idem Vir doctus Monarchae Mogolo-Indici, vel Mogolis Magni *Aurenk Szeb* numiſma argenteum quinquelibrale in renouationem clientelarum vrbis imperatoriae Dſchihanadab ſignatum, e Gazophylacio Gothano recenſuit et illuſtrauit. Lipſiae 1725. 4. De numo Arabico Conſtantini Pogonati, litteris Cuficis ſcripto, diſſertatio V. C. Hadriani Relandi prodiit Amſtelod. 1705. 8. Henrici Scholzii deſcriptio numi Saracenici A. 1712. prope Sleſuicum reperti exſtat in A. E. 1732. p. 415 ſqq. Per *ſolidos barbarinos* intelligi numos Arabicos notauit Sirmondus ad Godfridum Vindocinenſem tomo 21. Bibl. Patrum, edit. Lugd. pag. 95. De numis Arabicis aliisque hodie per orientem vſitatis conſulendi ſcriptores itinerariorum, inter quos Ioan. Baptiſt. Tauernerius de numis in Aſia hodie receptis diligenter egit poſt partem itinerarii ſui ſecundam; quemadmodum de numis in Africa, vt videtur, cuſis Shawius itineris ſui tom. 2. pag. 155. Hagae Comit. 1743. 4. Praecipue vero votis eruditorum expoſcitur illuſtris *Io. Sigiſmundi ab Haunolt*, Senatoris vltra annos quinquaginta [25] ac praeſidis Reip. Vratislauienſis theatrum monetarium orientale, in quo veteres et recentes exponendos ſuſcepit numos: cuius edendi ſpem olim fecit B. Andreas Acoluthus in ſpecimine Alcorani p. 6. quodque Bibliothecam Eliſabethanam Vratislavienſem hodie ornat.

XI. Graeca numiſmata Alexandri temporibus antiquiora [26] extant Amyntae regis Macedonum, Phidonis regis Argiui (de quo conſulatur Wachterus Archaeolog. numar. cap. quinto integro) aliaque vti aduerſus Iac. Baſnagium obſeruat V. C. Mat. Veiſſierius la Croſe in libro gallice edito A. 1711. entretiens ſur diuers ſujets d'hiſtoire etc. pag. 183. Ex ſcriptoribus vero qui numos Graecos magno numero exhibent atque illuſtrant, memorandus inprimis Hubertus Goltzius in theſauro rei antiquariae: et in Sicilia ac magna Graecia ſiue libris IV. hiſtoriae vrbium et populorum Graeciae ex antiquis numiſmatibus reſtitutae 1576. fol. Lud. Nonnius in commentario ad

[25] Vide Acta Eruditor. tom. 5. ſupplementi pag. 180 ſq.

[26] Vide tamen hiſtoire des ouvrages des Savans A. 1799. pag. 51 ſq.

Goltzii Graeciam, insulas et Asiam minorem Antw. 1644. fol. Io. Georgii Volckameri rara magnae Graeciae numismata, Noriberg. 1683. fol. Clariss. Turnemini dissertatio de numis insularium in Archipelago, inserta memoriis Treuoltinis A. 1706. p. 1344 sq. Nicol. Franciscus Haymius P. 1. thesauri Britannici italice editi Londini 1719. 4. Chrysostomus Hanthalerus in exercitationibus prooemialibus de numis Graecorum. Norimbergae 1735. 4. et Ioan. Sal. Semler in veteribus numismatibus illustratis, quae leguntur P. 4. supplementor. ad historiam vniuersalem pag. 1 sqq. Magnam etiam lucem numis quamplurimis Graecis afferunt Ezech. Spanhemius in dissertationibus de vsu et praestantia numismatum, Ioan. Harduinus in numis populorum et vrbium antiquis [27] illustratis Paris 1684. 4. et inter opera selecta Amstelod. 1709. fol. in quibus et chronologia Veteris Testam. ex multis graecis numis lucem accipit et ei vicissim mutuatur. Laurentius Begerus in thesauro Palatino et Brandenburgico, cuius posterioris tertium Volumen prodiit Coloniae Marchicae 1701. fol. tum in spicilegio antiquitatis ibid. 1692. fol. et in obseruationibus atque coniecturis in numismata quaedam antiqua sparsim in fol. et 4. editis. Ioannes Siton de antiquis et modernis in Insubria monetis Mediolani 1713. fol. Atque de numis graecis [28] imperatorum Romanorum praeclarum opus habemus V. C. Ioannis Vaillant Amst. 1700. fol. Aliud Mediobarbi, a filio Ioan. Antonio Mediobarbo Birago edendum promittitur in memoriis Treuultinis A. 1701. tom. 2. pag. 364. edit Amstelod. De numismatibus Regum Macedoniae dignum est, vt commemoretur, opus quod Tiguri 1738. fol. sub hoc titulo prodiit: Numismata Regum Macedoniae omnia, quae laboribus celeb. Virorum, Crophii, Lazii, Goltzii, Patini, Spanhemii, Haymii, Liebii, etc. ex regiis aliisque Numismatophylaciis hactenus edita, additis ineditis et nondum descriptis tabulis aeneis. Repraesentata digessit, descripsit et notis variorum doctissimorum virorum illustrata edidit Io. Iac. Gesnerus. Praeclaras etiam in numismata omnis generis obseruationes debemus Petro Seguino, Iacobo Oiselio, Gisb. Cupero, Iacobo de Wilde, et Francisco Antonio Comiti de Kheuenhüller, qui Regum veterum numismata anecdota aut per-

[27] Anonymi notae ad primam editionem numorum populorum exstant Vol. 6. obseru. misc. in auctores tom. 3. pag. 747.

[28] Alios qui historiam Imperatorum e numis tradiderunt, recenset Caspar Sagittarius introductione ad historiam ecclesiasticam pag. 591 sq. De Iacobi de Strada opere MS. tomis XXXI. vide V. C. Salom. Ernesti Cypriani catalogum MSS. bibliothecae Gothanae pag. 83.

perrara notis illuſtrata edidit Viennae 1752. 4. Hiſtoriam Ptolemaeorum Aegypti Regum Regumque Syriae ex numis deſcriptam dedit idem Ioannes Vaillant, quarum prior Amſt. 1701. fol. altera Pariſ. 1682. 4. prodiit. Eidem Vaillantio debemus Arſacidarum imperium, ſiue Regum Parthorum hiſtoriam: item Regum Ponti, Boſpori et Bithyniae hiſtoriam, ad fidem numiſmatum applicatam, Pariſiis 1725. 4. duobus tomis editam. Numos Syriacos, Aegyptiacos, Armenos atque Parthos illuſtrauit quoque idem, quem paullo ante laudauimus, Semlerus lib. cit. parte eadem pag. 107 -- 174. Neque omittendi ſunt Eraſmi Froelichii annales Regum et rerum Syriae numis veteribus illuſtrati. Viennae 1744. fol. Praeterimus alios, qui apud Labbeum et Struuium videri poſſunt. Erizzum vero, Parutam alioſque exigua vel nulla peritia litteraturae graecae inſtructos ad explicanda Graeca numiſmata infeliciter acceſſiſſe monet Ezech. Spanhemius pag. 307. de vſu numiſmat. edit. Amſt. Sicilia numiſmatica quam molitus eſt Ioannes Maria Amati, S. I. vide memorias Treuoltinas A. 1705. p. 1640. et A. 1713. p. 1290. lucem, quod ſciamus, non vidit. De talentis Siculis, reque numaria antiquiore Siculorum erudita obſeruat Rich. Bentleius in diſſert. anglice edita de Phalaridis epiſtolis, cui iunge Salmaſium de modo vſurarum cap. 6. Philippi Parutae numiſmata Siciliae prodiere Panormi 1602. fol. ſed plenius opus, rariuſque obuium eſt quod Leonardo Auguſtino curante lucem vidit hoc titulo: *la Sicilia di Filippo Paruta, deſcritta con le Medaglie*. Rom. 1649. fol. Philippi Parutae et Leonhardi Auguſtini Siciliam numiſmaticam, additis Huberti Goltzii aliorumque Siciliae deſcriptione et in numiſmata ſingula explicationibus, ingenti numero tabularum locupletatam et perpetuo commentario illuſtratam iunctim recudendam curauit Sigebertus Hauercampus. Lugd. Bat. 1723 fol. quae editio repetita inſerta eſt tom. 6. 7 et 8. theſauri antiquitatum et hiſtoriae Siciliae. Vincentii Mirabellae ichnographiae Syracuſarum antiquitatum explicatio, vt et numiſmatum aliquot ſelectiorum eiuſdem Reipublicae liberae et Regum, qui in illa dominati ſunt, italice prodierunt Neapoli 1613. fol. tum in volumine ſecundo Syracuſarum antiquarum Iacobi Bonanni, Panormi 1717. fol. denique latine verſae et notis illuſtratae a Sigeberto Hauercampo, et inſertae volumini decimo theſauri antiquitatum et hiſtoriae Siciliae. Syracuſanam quoque monarchiam ex numis illuſtrauit Michael Gottlieb Agnethlerus parte tertia ſcriptorum illuſtrandae hiſtor. vniv. inſeruientium pag. 295 ſqq. De numiſmate Damareti, quod Damarete Gelonis vxor cudi curauit, vide Diodor. Siculum XI. p. 256.

XII. De

XII. De numiſmatibus Romanorum incredibilis Scriptorum numerus etiam diligentis hominis induſtriam fatigare poſſit. Et quam late patuit ipſorum imperium, tam quoque numi ipſorum per omnem fere orbem terrarum valuerunt. Vnde Coſmas Indopleuſtes I. 2. pag. 148. ἐν τῷ νομίσματι Ῥωμαίων ἐμπορεύονται πάντα τὰ ἔθνη. Numiſmata familiarum Romanarum poſt Fulv. Vrſinum, Abr. Gorlaeum et Carolum Patinum, imperatorum quoque poſt Adolphum Occonem, Aeneam Vicum, Hub. Goltzium, Io. Triſtanum, Franciſcum Mediobarbum, Franciſcum Angelonium, Sigebertum Hauercampum, Chryſoſtomum Hanthalerum: nec minus Coloniarum numos pulcherrimis commentariis idem Ioan. Vaillant [29] illuſtrauit. Neque omittenda regum et imperatorum numiſmata a Romulo et Iulio Caeſare vſque ad Iuſtinianum Auguſtum ex Cimeliarchio Caroli Ducis Croyiaci et Arſchotani cum commentario *Alberti Rubenii* et ſubiectis ad calcem annotationibus *Laurentii Begeri.* Colon. Brandenb. 1700. fol. His iungenda Anſelmi Banduri numiſmata imperatorum Romanorum a Traiano Decio ad Palaeologos Auguſtos. Pariſiis 1718. Voll. 2. fol. Doctiſſimus quoque Harduinus, licet paradoxorum ſubinde captator, in numiſmatibus ſaeculi Conſtantini, atque hiſtoria Auguſta ex numis vſque ad Numerianum: inter opera eius ſelecta Amſtel. 1709. fol. Paullus item Pedruſius, de quo Acta Eruditorum A. 1713. p. 294. D. Henrionis opus promiſſum hiſtorico-chronologicum, de ratione monetae romanae a primo illius vſu vſque ad Conſtantinopolin captam a Turcis, memoratur in Ephemeridibus litterariis Pariſ. A. 1708. II. pag. 405. 596 ſq. Numiſmata imperatorum Conſtantinopolitanorum exhibet et illuſtrat Carolus du Freſne in familiis Byzantinis. Pariſ. 1680. fol. et V. C. Anſelmus Bandurius in imperio orientali, Pariſ. 1711. fol.

XIII. Sarugus, cuius Geneſ. XI. 20. mentio, modum cudendi numos aureos et argenteos oſtendiſſe traditur ab Abulpharaio p. 12. Lydos primos aureis et argenteis numis vſos eſſe notat Herodotus lib. 1. cap. 94. et ſuperat hodie numiſma antiquum Atyos Lydorum Regis, de quo Ezech. Spanhemius diſſert. prima de vſu numiſmatum. Sed Herodoto, ſcriptori ceteroquin fide digno, hac tamen in re fidem haud habendam eſſe affirmat Wachterus archaeol. numar. p. 30. De Erychthonio, Hermodice vxore Midae, Iono Theſſal. rege, Phidone Argiuo numorum inuentoribus apud Graecos, vide Bege-

[29] Huius Ioannis Vaillanti filius Ioan. Franciſcus Foy Vaillant A. 1708. 17 Nov. defunctus, cuius diſſert. de Diis Cabiris extat. Elogium illius vide in memoriis Treuoltinis A. 1709. menſe Auguſto pag. 1393.

Begerum I. thesauri Brandenb. p. 279 et 282. et II. p. 527. et Wachterum pag. 31 et 33. vbi is ex monumentorum Graecorum collatione patere affirmat primum numum signatum esse a Phidone, alterum a Lycurgo, tertium ab Alyatte. Aerea moneta argenteam praecessit, vnde Argentinus Aesculani filius apud Augustinum IV. de C. D. cap. 21. Latini primum numorum vsum referunt ad tempora Iani, vt praeter alios Theodoro Cantero variar. lect. II. 23. laudatos testatur Paullinus Nolanus carmine aduersus Paganos v. 71.

Et Ianum geminum veteres dixere Latini,
Hic quia nauigio Ausonias aduenit ad oras
Numus huic primum tali est excusus honore
Vt pars vna caput, pars scalperet altera nauem.

Confer Schottum ad Aurel. Victorem de origine gentis Rom. c. 3. Tertull. c. 10. Apologetici. Numam Pompilium ἀσσάρια siue numos ligneos, coriaceos et testaceos congiarii loco inter populum distribuisse legas in Syncello p. 211. qui p. 275. numum argenteum ait primum Romae cusum circa tempora Ptolemaei Philadelphi, quod legitur etiam in Chronico Paschali p. 173. ad annum V. C. 481. Ol. 126. et in Prosperi Chronico pag. 695. editionis nouae. Sed hac de re conferendus inprimis Plinius XXXIII. 3. et ibi Harduinus, ac Wachterus archaeol. numar. p. 110 sqq. Asses librales aliis assibus aereis minoris ponderis apud Romanos permutari solitos ante bellum Punicum secundum, nihilominus omnes asses aereos dictos esse aes graue, respectu numorum argenteorum et aureorum, qui et ipsi venerint nomine aeris, sententia est Viri Clariss. Ludolphi Kusteri in diatribe Antigronouiana, quam oppugnandam sumsit vir et ipse doctissimus Iacobus Perizonius in diss. de aere graui, Lugd. Bat. 1713. 12. qui solum aes rude et asses librales nomine aeris grauis venisse pluribus contendit argumentis. Vide etiam Ioan. Christoph. Wagenseilii diss. de re monetaria veterum Romanorum. Altdorfii 1691. 4. et Wachterum lib. cit. cap. 11. in quo de assibus imminutis differit. *De asse ipso eiusque partibus* omnino videndus est Montfauconius tom. 3. supplement. lib. 4. pag. 89 sqq. qui ibid. pag. 139. obseruat, nunquam reperiri numos nisi alio percussos instrumento, licet typos eosdem easdemque inscriptiones referant. Guil. Budaeus libris 5. de asse eiusque partibus Venetiis 1522. 4. et T. II. operum eius Basileae 1557. fol. iunctim editorum, item in Ad. Rechenbergii scriptoribus hist. rei numar. veter. quorum compendium gallico sermone Parisiis 1550 euulgatum laudatur tom. 9. Bibliothecae angli-

cae pag. 376. aliudque exſtat faſciculo ſecundo opuſculor. hiſtoricophilolog. Henrici Noriti liber de aſſe et partibus eius. Baſil. 1550. fol. Georg. Heniſchius de aſſe et partibus eius. Aug. Vindel. 1606. 8. Ioan. Wardus in commentario de aſſe eiuſque partibus, qui praemiſſus eſt parti ſecundae monum. vetuſt. Kempian. Londini 1719. 8. p. 1 ſqq. et Moulineti diſſertatio de aſſe Romano pag. 43. Muſei coenobii S. Genouefae. Aſſes et partes aſſis in numis ſingulas exhibet P. de Vitry, S. I. in memoriis Treuoltinis 1729. p. 1266 ſqq. De aſſibus Etruſcis exponit Bernardinus Baldus apud Iuſtum Fontaninum lib. 1. de antiquitatibus Hortae cap. 7. De *Seſtertiis* conferatur Paulli Manutii diſſertatiuncula, quae legitur in eius quaeſitis per epiſtolas, et recuſa eſt tom. 1. theſauri Sallengriani. Philippi Pigafettae diſſert. inſerta eius interpretationi italicae librorum Lipſii de magnitudine Rom. euulgatae Romae 1600. 8. Benedicti Poggii diſſertatio, quae habetur tom. 19. opuſculor. ſcientific. et philologic. pag. 399 ſqq. et in primis Ioan. Frid. Gronouii libri 4. de ſeſtertiis. Lugd. Bat. 1691. 4. Petri Gaſſendi abacus ſeſtertiorum exſtat tom. 5. eius operum. Ioſephi Iuuencii laterculum ſeſtertiorum habes ad calcem tom. 2. Horatii ab eo illuſtrati. De *Denario* conſule Ioannis Grauii (Greaves) librum anglice editum: A Diſcourſe of the Romane Foot and Denarius. Londini 1647. 8. De *Quinariis* vide memorias Treuoltinas 1710. pag. 699 ſqq. et Ioannis Swinton Metiliam; ſiue diſſertationem de Quinario gentis Metiliae. Oxonii 1750. 4. De *Triumuiris* et *Quatuoruiris* monetalibus vide Ez. Spanhemium tom. 2. de vſu numiſmatum p. 167 ſqq. cui adde Sertor. Vrſatum de notis Roman. tomo 11. theſauri Graeuiani pag. 766. et Franc. Hottomannum de magiſtr. Rom. tom. 3. eiuſd. theſauri pag. 1890. Hiſtoriam rei monetariae Romanor. vide in Diario anglico, *Hiſtory of the Works of the Learned* 1708. pag. 438 ſqq. et in Diario gallico, Bibliotheque Raiſonnée tom. 12. pag. 122 ſqq. Adde compendium rei numariae Romanorum, quod Dresd. 1753. 8. in lucem emiſſum eſt. Sciagraphiam rei numariae antiquae nouiſſime poſt alios dedit celeberrimus Wedelius centuria prima exercitationum medico-philologicarum decade IX. exerc. 10. vbi inter alia de numis *gothicis* agit, quod argumentum praeclare etiam illuſtrauit Elias Brennerus in theſauro numorum *Sueo-Gothicorum*, ſuecice et latine edito 1691. 4. et longe auctius recuſuo [30] Holmiae 1731. 4. cui iungenda Magni von Bromel hiſtoria numiſmatica Senatorum et Magnatum Sueciae, in actis litterariis Sueciae Vpſal. 1730. Kiliani Stobaei diſſertatio de numis et ſigillis Lundinenſibus. Lundini Goth. 1741. 4. et Georgii Wallini clauis numophylacii Runici, ſiue ratio, qua intelligi poſſit numorum Runico-

[30] Hamburgiſche Nachrichten 1732. pag. 219.

nicorum scriptura. Holmiae 1743. 4. De numo Vizonis Obotritorum regis vide A. E. 1724. pag. 412. Andreae Fontaine, equitis Aurati, numismata *Saxonica* et Dano-Saxonica iunguntur Georgii Hickesii libris 2. antiquae litteraturae septentrionalis Oxon. 1705. fol. qui etiam videndus in diss. epistolari p. 109 sq. Notae vero ad numos Anglo-Saxonicos subiectae conspectui operis Hickesiani a Wottono editi Lond. 1708. 8. Operae pretium praeterea est videre quae de numis Saxonicis, *Anglo-Saxonicis*, *Hibernicis* et *Runicis* scripsit Nicolaus Kederus Holmiensis. Similiter de numis *Danicis* agere instituit Thomas Broderus Bircherodius, Hasniae 1701. 4. De numis scyphatis Nordmannorum, quos vulgo Regenbogenschüßlein appellant, consulatur Daniel. Ringmacheri tractatus historico-politicus de numis, vbi insimul ventilatur quaestio, de vulgo sic dictis guttulis siue patellis iridis. Lips. 1725. 4. Ioan. Christ. Hedleri diatribe Berolini 1730. 4. edita, et Ioan. Alexandri Doederlini dissertationes epistolares binae. Suobaci 1739. euulgatae. De solidis argenteis, et aureis libris et denariis veterum Francorum, Sirmondus tom. 4. opp. fol. 727 sq. et le Cointe tom. 3. pag. 60 sqq. 80. 667 sqq. Ceterum non de *Franciae* modo sed et aliis numismatibus sequioris aeui, tum in Oriente tum in Occidente, singulari diligentia disserit Carolus du Fresne siue Cangius in glossario latino, cui adiungenda sunt quae disputat le Blanc in historia numismatum Franciae, Paris. 1690. 4. 1703. fol. Amst. 1692. 4. et Gabriel Daniel in diss. de numismatibus Theodoberti primi, regis Franciae Orientalis et Clodouaei nepotis. Adde Danielis historiam Franciae tom. 1. p. 471 sq. Claudii Boterouii (Bouteroue) Recherches curieuses des Monoyes de France depuis le Commencement de la Monarchie. Paris. 1666. fol. Hautini Traité des Medailles, liber eruditus est, scriptus saeculo XVI. sub Henrico III. Galliae Rege, sed suppressus, quem nunquam editum esse memorat Morlierius essais de litterature tomo 1. p. 14 sq. Denarios in Gallia sub Regibus Carolingicis cusos exhibet Baluzius tom. 2. Capitular. pag. 1272. Iacobum Biaeum praeterimus, in cuius *Francia Metallica* [31] multi falsi et suppositititii numi referuntur. De numis antiquis *Gallorum* circa Caesaris tempora Memoriae Treuultinae A. 1706. artic. 162. pag. 1976 sq. Anglicos numos veteres pluribus tabulis exhibet Henricus Speelmannus ante vitam Aelfredi. Conferatur quoque de numis Anglicis Scoticisque Guil. Nicholson ad calcem Bibliothecae historicae Angliae. Londini 1714. fol. p. 248. De numis Hibernicis Nicolai Kederi numorum in Hibernia antequam haec insula sub Henrico II. Angliae Rege, Anglici facta fuit iuris, cusorum indagatio. Lipsiae 1708. 4. Historiam numismatum Anglicorum exhibet liber anglice

editus

[31] Vide Caroli Patini iter quod gallice descripsit pag. 54. vbi simile fert iudicium de libro: *Promtuaire des Medailles.*

editus ſub hoc indice: Numi Britannici hiſtoria [32], or an hiſtorical Account of Engliſh money from the conqueſt to the uniting the two Kingdoms by King James I. and of great Britain to the preſent time. Lond. 1726. 8. Numiſmata Neapolitana a Ruggerio primo Rege ad Carolum VI. italico ſermone edidit Caeſar Antonius Vergara. Romae 1715. 4. De numis hiſpanicis diſſertatio Mahudelii gallice ſub titulo: diſſertation hiſtorique ſur les monnoyes et medailles antiques d'Eſpagne, prodiit Pariſiis 1715. 4. De numis et re numaria veterum *Germanorum*, quanquam tangit quaedam Paullus Hachenbergius in Germania media, diſſertatione 10. et plures agendum in ſe ſuſceperunt vt Goldaſtus, tum Chriſtfridus, Caſparus et Paullus Sagittarii, Chriſtianus Schlegelius, W. Erneſtus Tentzelius, Iac. a Mellen, Otto Sperlingius aliique viri clariſſimi, prae ceteris Io. Petrus Ludouicus in der Einleitung zu dem deutſchen Münzweſen mittlerer Zeiten. Halae Saxonum 1709. 8. et cum obſeruationibus Io. Iac. Moſeri. Vlmae 1752. 8. qui fuſe etiam diſſerit de numis bracteatis (Blech- oder hohle Münzen, Pfannenmünzen) Anonymi gründliche Nachricht von dem Münzweſen insgemein, beſonders von dem Münzweſen älterer und neuerer Zeiten, quae cum Io. Dav. Koeleri praefatione edita eſt Goettingae 1739. 8. et auctior Helmſtadii 1741. 8. et Nicolai Seeländers zehn Schriften vom deutſchen Münzweſen mittlerer Zeiten. Hanouerae 1743. 4. Io. item Mich. Weinrichius de ortu et progreſſu rei numariae, in primis apud Germanos. Erf. 1710. 4. nondum tamen aliquid perfecti atque abſoluti in hoc genere habemus. De numis *Ruſſorum* vide Nic. Kederum in nouis litterariis maris Baltici A. 1701. pag. 18 ſq. Io. Arnoldi de Brand iter in Moſcouiam p. 417. et Petri Ambroſii Lehmanni obſeruationes hiſtoricas germanice editas Hamburgi A. 1705. p. 233.

XIV. E recentibus numis hiſtoriam illuſtrare primus aggreſſus eſt Ioan. Iacobus Luckius, editor ſylloges numiſmatum elegantium ſaeculi XVI. Argentorati 1620. fol. quem deinde alii ſunt ſequuti. Vide W. Erneſtum Tenzelium in dialogis menſtruis vernaculis anni 98. p. 625 ſq. Ex hiſce in primis notari meretur Io. Dav. Koelerus, qui hiſtoricas e numis oblectationes duabus et viginti partibus in forma quadripartita ab anno 1729 vſque ad annum 1757 Noribergae euulgauit. Et Ioan. Hieronymus Lochnerus, qui Koeleri exemplo excitatus itidem germanice edidit collectionem numorum notatu dignorum, quae octo voluminibus Norimbergae 1737 -- 1744 prodiit. Octauiani Stradae hiſtoria *Romanorum Pontificum* a S. Petro vſque ad Gregorium XIII. cum imaginibus ex veteribus marmorum monumentis pi-

ctuis

[32] A. E. 1727. p. 90.

cturis et monetis antiquis, Mſpta exſtat in Bibl. Gothana. Hiſtoriam eorundem a Martino Quinto, vſque ad Innocentium XI. ex eorum numiſmatibus perſequutus eſt Claudius Molinetus, Canonicus regularis, Pariſ. 1679. fol. et maiore apparatu Philippus Bonanni, S. I. in numiſmatis Pontificum illuſtratis et editis Romae 1700. fol. Idem Bonannus ibid. 1697. 4. vulgauerat numiſmata Summorum Pontificum, templi Vaticani fabricam indicantia. Numiſmata Romanorum Pontificum praeſtantiora a Martino V. ad Benedictum XIV. aucta ac illuſtrata edidit Rodulphinus Venutus. Romae 1744. 4. quibus iungatur Sauerii Scillae *breve Notizie delle monete Pontificie antiche e moderne, ſino alle ultime dell' anno XV. de regnante Pontefice Clemente XI.* ibidem 1715. 4. Vide et numiſmata Pontificum aliorumque Eccleſiaſticorum ex Cimeliarchio regis Boruſſiae edita et illuſtrata a Laur. Begero, Colon. Brandenb. 1704. fol. et inuentarium pecuniae in arca Hugonis Rogerii Cardinalis A. 1364. apud Baluzium in actis veteribus ad vitas Paparum Auenionenſium pag. 762. De *denariis* Pontificum conſulantur Io. Vignolius in antiquioribus Pontificum denariis; qui liber primum editus eſt Romae 1709. 4. et deinde tertia ſui parte auctus, et notis illuſtratus ſtudio et cura Benedicti Florauantis, ibidem 1739. 4. recuſus eſt. Et eiuſdem Florauantis antiqui Romanorum Pontificum denarii, a Benedicto XI. ad Paullum III. ibidem 1738. 4. De denario Petri vide Ioan. Speelmannum ad vitam Aelfridi; Matth. Zimmermannum florileg. pag. 285. et Andr. Arnoldi diſſertationem. Altorfii 1679. Numerum nominis ſui primus in numis adſcripſit Leo IX. vide Papebrochium p. 87. paralipom. ad propylaeum Maii. Numorum ex argento vncialium quos *imperatores* regesque romani recentis aetatis et *archiduces* Auſtriae ſignari iuſſerunt, ſyllogen debemus Rever. Iacobo a Mellen. Lubec. 1697 et 1698. 4. Numos archiducum Auſtriae ſingulari ſtudio et diligentia recenſuere Marquardus Herrgott et Ruſtenus Heer in numotheca [33] principum Auſtriae, cuius pars prior prodiit Friburgi 1752. poſterior ibidem 1753. fol. *Leopoldi*, glorioſae memoriae imperatoris, vita, quam ex numis parauit Ebnerus, Senator Norimbergenſis, lucem non vidit. Seriem regum Hungariae numis aureis illuſtrauit idem, quam paullo ante laudauimus, Mellenius. Lubecae 1699. 4. Hiſtoriam *belgicam* reipublicae confoederati Belgii ex numis illuſtratam edidit Petrus Bizotus [34], Canonicus Heriſſonenſis, Pariſ. 1687. fol. recu-

[33] Haec numotheca tomum ſecundum abſoluit *monumentorum Auſtriacorum*, quae in quinque tomos diuiſa edere conſtituit Herrgottus: v. noua litteraria Lipſ. 1750. pag. 298. De parte prima numothecae confer A. E. 1753. pag. 289 ſqq. de parte ſecunda, eadem A. E. 1756. pag. 98 ſqq.

[34] Obiit A. 1696. aetat. 66. Vide theatrum europaeum tom. 15. p. 114.

recusam auctius atque emendatius Amstelodami 1689. 8. 2 volum. gallice et 1690. 4. belgice. Conf. histoire des ouvrages des Sav. 1687. Septembri p. 1 sq. Acta Erud. 88. p. 164 et 90. p. 537. Supplementum ad Bizotum eodem gallico, quo ille scripsit, idiomate vulgauit Oudaanius Amst. 1690. 8. et aliud adhuc meditatur nescio quis testatus se iam 250 numismata reperisse Bizoto praeterita. Vide memorias Treuultinas A. 1701 mense Octobri pag. 731. Suppletur etiam et emendatur subinde Bizotus in Iacobi Basnagii annalibus foederati Belgii gallice editis Hagae Comit. 1719. fol. sed maxime ad calcem historiae belgicae Ioannis Clerici, gallice editae Amstel. 1723. fol. cui totus Bizotus melius digestus cum insigni auctario subiunctus est. Bizoto plenius est opus Gerardi van Loon, quod belgice sub titulo: *Beschreving der Nederlandsche Historipenningen, of beknopt Verhael van al 'tgene sedert de Overdraght der Heerschappye van Keyzer Karel den Vyfden, of Koning Philips synen Zoon, tot het sluiten van den Uitrechtsche Vrede, in de Zeventien Nederlandsche Gewesten is voorgevallen.* Hagae Comitum 1723 sqq. quatuor voluminibus in folio est editum, et deinde gallice versum sub titulo: *Histoire metallique des XVII. Provinces de Pays bas, etc.* prodiit Hagae Comit. 1732. fol. Cui iungenda est Francisci van Mieris historia metallica principum stirpis Bauaricae, Burgundicae et Austriacae ab Alberto vsque ad Caroli V. obitum, quae belgice tribus voluminibus in folio Hagae Comitum 1732 sqq. excusa est. Similiter *Saxoniam* numismaticam paullo ante obitum edidit W. Ernestus Tenzelius, Dresdae 1705. 4. qui Brandenburgicos non paucos descripsit in dialogis menstruis A. 1695 mense Iulio pag. 529 sq. De numis antiquis Gothanis, Cygneis, Coburgensibus, Vinariensibus et Merseburgensibus commentationem edidit Christ. Schlegelius Gothae 1717. 4. Idem apotelesma de numis Abbatum Hersfeldensium euulgauit ibidem 1723. 4. De brandenburgicis numis vide Io. Petr. Ludewigium tom. 7. reliq. manuscriptor. p. 584 sqq. De Luneburgicis rarioribus vide laudati Lehmanni obseruationes historicas germanice editas Hamburgi 1704. 4. pag. 219 sq. Gotfridi Dewardeck introductio ad rem *Silesiae* numariam, lucem vidit Iauraui 1711. 4. De polonicis et borussicis numis consuli potest Dauidis Braunii historischer Bericht vom polnischen und preußischen Münzwesen. Elbingae 1722. 4.

Historiam et res gestas regis Galliae *Ludouici XIV.* per numismata celebrare luculento opere instituit academia numismatum A. 1663 a rege instituta. Opus illud in euectione Philippi V. ad regnum hispanicum desinens prodiit Paris. 1702. fol. Charta regali et imaginibus numismatum 286. elegantissime in aes excisis; idem deinde minori forma in 4. a Belgis et gallice pariter ac germanice Badenae 1705. fol. repetitum fuit. Numismata historica Ludo-

nici

uici XIV. edidit Ian. Goerec. Amſtelod. 1712. 4. Similem in modum hiſtoriam Angliae regis *Wilhelmi III.* ex numiſmatibus illuſtratam prodiiſſe conſtat, Amſt. 1692. fol. ſub nomine N. Chevalier. De numis Bononienſibus praeter Caluium egit Alexander Machiauellus in diſſertatione de veteri Boneno argenti Bononiae. Bononiae 1721. 4. vt alios huius generis libros ſilentio inuoluamus. Theſaurus numiſmatum res inſigniores cuiuſque anni ab anno 1700 - - 1711. ex numis qui aere eleganter deſcripti apponuntur illuſtrans germanice et latine excudi coepit Norimbergae in fol. hiſtoriſche Gedächtnißmünzen des jetzigen Saeculi, auctoribus Io. Melchiore Koernlein et Ioachimo Negelein. Vide Acta Eruditor. A. 1712. pag. 233. et A. 1713. pag. 289. et A. 1714. p. 455.

Nec defuit, qui *Scripturam ſacram* etiam in numis dare aggreſſus eſt, libro germanice edito Ienae 1703. 4. V. C. Chriſtianus Schlegel, Bibliothecarius et Antiquarius Comitis illuſtriſſimi Arnſtadienſis, in quo collegit et explicauit inſcriptiones, quae ex ſacris litteris petitae in numis recentibus maxime occurrunt, vel in aliis etiam monumentis reperiuntur. De numis *Sanctorum* imagines exhibentibus exſtat epiſtola Ioan. Mich. Weinrichii. Erfurti 1709. 4. Octauii Caetani, Siculi, libros duos de numis et numiſmatibus in honorem B. *Mariae* virginis cuſis, Mſptos memorat Mongitor tom. I. Bibl. Siculae p. 145. De S. *Andrea* martyre in numis prodiit epiſtola Maur. Car. Chriſti. Woogii. Dresdae 1749. 4. quibus addas librum germanice editum: Verzeichniß der Heiligen auf Münzen. Lipſiae 1746. 8. Hiſtoriam B. *Lutheri* et reformatorum ſacrorum, confeſſioniſque auguſtanae, et iubilaeorum Lutheranorum ex numiſmatis illuſtratam dedit Clariſſ. amicus noſter Chriſtianus Iunckerus, Dreſdenſis, Francof. latine quidem 1699. 8. et locupletius longe, germanice 1706. 8. Cui iungantur Ioan. Chriſti Kundmanni numi iubilaei, Vratislauiae 1735. 4. et Gothofr. Chriſti. Goetzii hiſtoriſches Münzcabinet, worinnen unterſchiedliche Münzen, die auf das evangeliſche Jubelfeſt 1717 gepräget worden. Lubecae 1718. 4. De numis in honorem ſocietatum eruditarum atque virorum doctrinae laude praeſtantium cuſis vide Frider. Chriſti. Leſſeri beſondere Münzen auf gelehrte Geſellſchaften und gelehrte Leute. Francofurti et Lipſiae 1739. 8. et catalogum numiſmatum viris doctrina praeſtantibus, praecipue Italis, cuſorum, quae ſeruantur Brixiae apud Io. Mar. Mazzuchellum, qui exhibetur tom. 35. pag. 1 ſqq. et tom. 40. pag. 17 ſqq. collectionis opuſculorum ſcientificorum. Veteres ſcriptores latinos e numis illuſtrare primus inſtituit Carolus Patinus, cuius *Suetonium* numiſmatibus illuſtratum habemus; diligentiori ſtudio V. C. Io. Carol. Schottus ex numorum aliorumque priſcorum monumentorum penu illuminandum ſibi propoſuerat; ſed

prae-

praeclaros illius conatus mors interuertit. Hinc *Floro* Graeuius et Begerus, *Melae* Iac. Gronouius, *Aurelio Victori* Pitiscus ex antiquis numis lucem et ornamentum attulerunt. Ante hos *Iulio Caesari* atque *T. Liuio* Henricus van der Borcht, Bruxellensis, cuius opus [35] MS. seruat Nobilissimus Vir D. Zach. Conradus ab Vffenbach, Francof. ad Moenum. De *numis bracteatis* quorum vsus non ante duodecimum saeculum videtur obtinuisse Io. Christoph. Olearii isagoge ad numophylacium bracteatorum, Ienae 1694. 4. et spicilegia antiquitatis, in quibus numi bracteati Luneburgenses, Halberstadienses etc. ibid. 1703. 4. Dauidis Hottingeri numi bracteati Tigurini, Tiguri 1702. 4. Ottonis Sperlingii de numorum bracteatorum et cauorum origine et progressu epistola ad Rev. Iacobum a Mellen, Lubec. 1700. 4. et altera in nouis litter. mar. Baltici A. 1700. p. 373. Io. Alex. Doederlini commentatio de numis Germaniae mediae, quos vulgo bracteatos et cauos appellant. Norib. 1729. 4. Georgii Christophori Kreisigii Nachricht von Blechmünzen und dicken Münzen der Deutschen. Lips. 1749. 4. Io. Andr. Schmidii numi bracteati Numburgo - cizenses Pegauiensesque. Ienae 1695. 4. Io. Georgius Leuckfeldius in antiquitatibus numariis, earundemque continuatione. Halberstadii 1721 et 1723. 4. Eiusdem Nachricht von einem sehr raren und schönen Merseburgischen Bracteaten. ib. eod. Io. Georgius Liebknecht de nonnullis bracteatis numis Hassiacis. Helmstadii 1716. Ern. Ioach. Westphalen de numis bracteatis Rostochiensibus ad Gadebuschium A. 1722. repertis, in specimine documentorum ineditorum Mecklenburgensium. Rostochii 1726. 8. euulgato. Christi. Krügeri historische Erläuterung einer ohnfern Quedlinburg gefundenen henneberglischen kupfernen Blechmünze, mit dem Bilde des heiligen Wolfgangs, Bischofs zu Regenspurg. Halae 1731. 4. et Nicolai Seelaenderi variae commentationes. De numis *chemicis* siue ex auro per artem chemicam facto compositis consule miscellanea academiae naturae curiosorum anno I. p. 71 sq. Oligerum Iacobaeum in museo danico parte 2. sect. 5. Sam. Reiherum in diss. de numis chymicis, Wilh. Ernestum Tenzelium in dialogis vernaculis A. 1692. pag. 420 sq. et A. 1696. pag. 911. De numis *praesagientibus* Georg. Dan. Seyler in der historischen Nachricht von wahrsagenden Münzen, oder derselben Vorbedeutungen. Francof. 1732. 4. Quid aliae gentes numorum loco adhibuerint, vide Alexandrum ab Alexandro IV. 15. De poena eorum, qui exteriorem numorum circulum circumciderint vide Cuiacium XIX. 25. obseruationum.

XV. De

[35] Hic liber inter eos non reperitur, qui e Bibliotheca Vffenbachiana in Wolfianam transierunt.

XV. De notis et ſiglis ſiue ſingulis litteris, quae vel in numis vel inſcriptionibus, aliiſque antiquis monumentis paſſim adhibentur ad voces integras ſignificandas, plures ſcriptores laudaui in bibliotheca latina lib. 4. cap. 6. vbi de Valerii Probi, Magnonis, Petri Diaconi, et aliorum libellis de notis. Quibus addatur D. R. Carpentierii, O. S. B. Alphabetum Tironianum; ſiue notas Tironis explicandi methodus. Pariſiis 1747. fol. et Imman. Frid. Gregorii diſſert. de ſcribendi genere διὰ σημείων praecipue apud veteres Romanos, quae legitur Vol. 2. Act. ſociet. Latinae Ienenſis pag. 104 ſqq. Graecorum ſiglas expoſuerunt Scipio Maffeius in Graecorum ſiglis lapidariis collectis et explicatis. Veronae 1746. 8. et Eduardus Corſinus in notis Graecorum, ſiue vocum et numerorum compendiis, quae in aereis atque marmoreis Graecorum tabulis obſeruantur. Florentiae 1749. fol. Ad quem librum deinde acceſſit, index notarum Graecorum, quae in aereis atque marmoreis Graecorum tabulis obſeruantur, excerptus ex opere de notis Graecorum edito ab Eduardo Corſino. ibid. 1752. 8.

XVI. *Abaci* veteris rationem, quo vſi ſunt calculatores, primus in lucem protulit Marcus Velſerus edita et illuſtrata forma abaci numerarii aenei antiqui, cuius ipſi copiam fecerat Clariſſimus Medicus Adolphus Occo. Vide Velſeri opera p. 422. 819 et 842. Eandem abaci formam a Velſero accepit Gruterus qui magno inſcriptionum operi pag. 224. et Laurent. Pignorius qui inſeruit libro de ſeruis, vbi de calculatoribus ipſi ſermo eſt, pag. 339. vide et Andream Schottum nodorum Ciceronian. lib. 2. cap. 6. Cangii gloſſarium, florilegium Zimmermanni et Viri Celeberrimi Io. Matthiae Geſneri theſaurum linguae latinae in *Abacus*.

XVII. De Iudaeorum in non Iudaeos *vſuris* adeundus Wagenſeilius in telis igneis Satanae pag. 534 ſq. qui pag. 598 ſq. diſputat etiam de eo num ſecundum Deuteron. XXIII. 19 ſq. Iudaeis liceat Chriſtianos vſuris vexare. Conf. eiuſdem Anzeigung, wie zu Wege zu bringen, daß die Juden nicht mehr die Christen plagen mit Wuchern und Schinden, A. 1705. 8. Nicol. Comnenum Papadopoli praenot. myſtagogic. p. 198. Salmaſium de foenere trapezitico p. 673. 683 ſqq. Ioan. Iac. Schudtium in Iudaeo Chriſticida p. 113 ſqq. et in memorabilibus iudaicis tom. 2. p. 174 ſqq. et Ioan. Wolfg. Hilliſeri demonſtrationem, daß der Jüden Wucherzins verwerflich. Norib. 1658. Quod autem eodem Deuteronomii in loco lex Iudaeos a fratre vſuram accipere prohibet, inter alia forſan ideo factum, quod iniquum videretur ab eo vſuram mordentem, נשך, expetere, qui mercaturam non exercebat, ſed vel

agro colendo, vel re pecuaria sustinebat vitam. Conf. Stillingfleetum in epistola ad Deistam pag. 122 sq. et Ioan. Dav. Michaelis commentationem de mente et ratione legis vsuram prohibentis. Erfurti 1746. 4. Apud Christianos Clericis foenus accipere interdictum Canone 36. Apostolico, Canone 10. Trullano, Canone 5. Ecclesiae Africanae, aliisque. Confer Salmas. de vsuris pag. 633 sq. Sirmondum tomo 1. operum f. 861. Iosephum Binghamum lib. 6. origin. Ecclesiast. cap. 2. et Auctorem libri cui titulus: Dogma Ecclesiae circa vsuram expositum et vindicatum. Insulis 1730. 4. Neque defuerunt, qui omnibus vsuras illicitas esse pronunciarent Christianis. Vide Lactantium VI. 18. Ambros. lib. de Tobia cap. 2 sq. Nic. Cabasilam orat. contra foeneratores. Quanquam vero nihil tetrius est genere hominum danistico per immoderatum foenus pauperes opprimente, tamen si per se nefas esset vsuram accipere, Deus sane non permisisset ab extraneo vsuram capere Iudaeos: vt omittam quod a multis iuris naturae scriptoribus demonstratum est, et plerorumque egestati defore prorsus creditores, si vsurae tollantur: et iustitiae neutiquam aduersari, vt, qui pecunia alterius lucratur, ex parte lucri nonnihil cedat ei, cuius beneficio et periculo hoc ei commodum accedit, modo et vsura moderata sit, et alter mercatura vel alia quadam ratione, pecuniae vsum in lucrum suum vertat. Confer Grotium ad Lucae VI. 35. et de iure belli et pacis II. 12, 20. Apud veteres Graecos et Romanos ethnicos latissime inualuerat vsura, ita vt non deessent toculliones ἡμεροδανεισταὶ qui vsuram in singulos dies exigebant. Vide Casaub. p. 219. ad Theophrast. et 214 sq. et Heraldi animaduers. p. 161. Ceterum de toto illo vsurarum apud antiquos negotio, videndi Budaeus libro de asse, Sam. Petitus ad leges Atticas pag. 403 sq. Salmasius libro de foenore trapezitico, libro de vsuris et lib. de modo vsurarum. Io. Frid. Gronouius in opere de sestertiis et nouissime Gerhardus Noodt, ICtus clarissimus Franeckeranus, in libris tribus de foenore et vsuris, Lugd. Batav. 1698. 4. et inter eius opera, ibid. 1713. 4. De Caroli Molinaei et Cloppenburgii libris huius argumenti vide si placet Grotii iudicium epist. 762. ad Salmasium, qui Salmasius passim obseruat Romanorum vsuras longe moderatiores fuisse vsuris Graecorum, et horum leuissimas illorum maximis et grauissimis fuisse aequales. Apud antiquiores Romanos (vt apud Graecos et Persas) foeneratores et caupones inter parum honestos fuere recensiti. Vide Appianum I. ciuil. fol. 382. et Catonem praefat. de re rustica.

Vſura centeſima appellabatur quando ſingulis menſium Calendis drachma pro mina ſiue centeſima pars ſortis [36] ſoluebatur (per annum 12 procentum.) vt *beſſis* ſiue duplex tertius centeſimae, quando ſingulis menſibus pendent octo pro centum, *dimidia centeſima* ſex pro centum, tertia pars centeſimae quatuor pro centum. Confer Antonium Auguſtinum lib. 2. cap. 10. emendationum. Briſſonium III. 1. antiquitatum iuris. Salmaſium cap. 6. de modo vſurarum, et Beueregium ad Synodicum M. p. 83 ſq. in notis ad Canonem 17. Concilii Nicaeni. *Foenus vnciarium*, quod rogatione tribunitia ad ſemuncias redactum teſtatur Liuius VII. 27 ſq. et Tacitus VI. 16 ſq. Scaligero et aliis idem eſt cum vſura centeſima, licet Salmaſius, Gronouius et cum his Noodtius [37] contendant eo notari ſingulis menſibus ſingulas ſolutas vncias partem aſſis duodecimam, vt leuiſſimo foenore per integrum annum ex centum aſſibus vnum aſſem creditor retulerit. *Foenus trientarium* dictum eſt, quando ſingulis trimeſtribus centeſima pars ſortis ſoluebatur (4 pro centum) vide Caſaubonum ad Lampridii Alexandrum Seuerum pag. 923. et ad Antoninum Pium Capitolini pag. 250. *Vſura hemiolia* ſiue ſeſcupla, quando mutuum cum altera parte dimidia ſortis recipitur: vide Beuereg. loco laudato p. 84 ſq. *Foenus nauticum* Plutarcho [38] maxime iniquum viſum, traiectitia pecunia propter periculum creditoris infinitas vſuras valens recipere, quum itinere abſoluto ſumma reddenda eſt vna cum foenore. *Anatociſmus* etiam a Cicerone epiſt. ad Attic. V. vlt. et VI. 1. 3. 4. et a ICtis appellatur, quod Plutarcho παλιντοκία, quando vſura ſorti accedit et ex illa quoque foenus repoſcitur. *Reliquatores* ſunt, qui non integrum amplius ſed partem ſolum aeris alieni et foenoris debent. Vide Tiraquellum et Iac. Godofredum in notis ad Alexandrum ab Alexandro tomo 1. pag. 47. Vſuras ſupra modum ſortis nec exigi nec deberi, legibus cautum. Vide Sirmondum tomo 1. fol. 963. De menſa Daniſtica ſiue Lombardica (Lombard) ſiue montibus pietatis, vt appellantur, auctoritate publica ad praeueniendam foeneratorum impietatem inſtitutos vide Nicolaum Comnenum Papadopoli in praenotionibus myſtagogycis p. 200. Hermannum Latherum de cenſu lib. 3. cap. 23. Dorothei Aſciani ſiue Matthiae Zimmermanni montes pietatis Romanenſes. Lipſ. 1670. 4. cum Nicol. Bariani de Placentia montibus impietatis et Mich.

 Papa-

[36] Summa ſortis (das Capital) Graecis quoque κεφάλαιον, vide Triſtanum tom 1. p. 171. et Rigaltium ad Artemidorum p. 8. Dicitur quoque ἀρχαῖον, vt notat God. Olearius ad Philoſtratum p. 172.

[37] His aſſentitur Io. Adolph. Hoffmannus obſeruat. politic. p. 466. Diſſentit Mart. Schockius de foenere vnciario adv. Gronouium. Groening. 1661. 8. et Colon. Brandenburg. 1668. 8.

[38] Vide Caſaubonum ad Theophraſti character. c. vlt.

Papafauae deciſione contra montes pietatis. Paulli Jacobi Marpergeri librum germanice editum von Leih- Aſſiſtenz- und Hülfshäuſern, Lehnbanquen und Lombards. Lipſiae 1715. 8. et diſſertationes Nicolai Colbrandi. Argent. 1670. Nicol. Martini. Kilonii 1688. Rud. Chriſti. Geckelii. Altorfii 1699. et Lud. Iac. Meieri. Gieſſae 1739.

XVIII. Georgium Agricolam non ſatis certam rationem *menſurarum et ponderum* definiiſſe, licet multa poſt alios diligentior examinauerit et noua quaedam addiderit, monet Latinus Latinius tomo I. epiſt. p. 386. vbi oſtendit conſtituta pedis Romani certa menſura facile eſſe ex ea tam aridorum quam liquidorum menſuras certas definire atque inde ponderum veritatem ſtatuere. De ponderibus ac menſuris Hebraeorum, Graecorum et Romanorum copioſe diſputat Villalpandus tom. 3. in Ezechielem p. 433 ſq. Congii veteris figuram menſuramque exhibet p. 501. Alios de menſuris ac ponderibus veterum quam plurimos ſcriptores laudauit Phil. Labbeus in parte 2. bibliothecae numariae, quibus recentiores nonnullos addere liceat, vt de Hebraeorum quidem menſuris Bernhardum Lamy in apparatu ad S. Scripturam, Io. Leuſdenium in philologo hebraeo-mixto diſſert. 29 - 32. Imbonatum in bibliotheca latino-hebraica p. 349 ſq. Iac. Caluertum in Naphthali, ſiue collectione de reditu decem tribuum, de conuerſione Iudaeorum, et de menſuris ſacris Ezechielis. Londini 1672. 4. Richardum Cumberlandum in libro anglice edito de menſuris et ponderibus Hebraeorum. Londini 1686. 8. Petrum Eluium in Biblicis menſuris cubicis cum Suecicis collatis. Vpſal. 1702. 8. alioſque. Sed omnium diligentiam vicit et de menſuris atque ponderibus non Hebraeorum tantum, ſed aliarum quoque gentium accurate et eruditiſſime egit Eduardus Bernhardus, Anglus, in tabulis huius argumenti quae recenſentur in actis eruditorum A. 1686. pag. 586. et in libris 3. de menſuris et ponderibus antiquis qui lucem primum adſpexere Oxonii 1686. 8. et ſecunda vice excuſi ſunt ibid. 1688. 8. Eduardo Bernhardo iungenda praeclari Viri Io. Caſp. Eiſenſchmidii de ponderibus et menſuris veterum Romanorum, Graecorum, Hebraeorum, nec non de valore pecuniae veteris diſquiſitio accurata, Argent. 1708. 8. Bartholomaei Beuerini ſyntagma de ponderibus et menſuris, quod poſt bis repetitam in Italia editionem prodiit Lipſiae 1713. 8. cum praefatione Io. Georgii Walchii in qua ſciagraphiam operis de re veterum numaria exhibet. Georgii Hooperi liber anglice editus ſub hoc titulo: *An Inquiry into the ſtate of the antient meaſures, the Attic, the Roman and eſpecially the Jewiſh, with an Appendix concerning the old Engliſh Money.* Londini 1721. 8. Caroli Arbuthnoti tabulae antiquorum numorum, menſura-

rum

rum et ponderum pretiique rerum venalium, variis dissertationibus explicatae et exemplis illustratae; quae anglico sermone prodierunt Londini 1727. 4. et ex anglica in latinam linguam conuersae, opera Dan. Koenigii. Vltraiecti 1756. 4. De Peirescii studio rationes ponderum et mensurarum expediendi, vide Centuriam secundam Fabricianam. De modis mensurandi distantias locorum praeter Ed. Bernhardum confer Martinierii lexicon geographicum voc. Itineraires, mesures; cui iungas Io. Georgii Liebknechtii desideria ad mensuras speciatim geographicas et geodaeticas generali et feliciori methodo aestimatas reductasque. Gissae 1721. Romanorum mensurae triplicis fuerunt generis, *liquidorum, aridorum et interuallorum*, quorum singulas species recenset celeberrimus I. E. I. Walchius ad Cellarii compend. A. R. p. 590 sq. De pondere Romanorum confer Raphaelem Fabrettum pag. 523 sqq. veter. inscriptionum. Bonannum p. 173. musei Kircheriani. Rupertum ad Florum pag. 221. Ludov. Franc. de la Barre dissertationem de libra roman. quae exstat tom. 12. Memor. Acad. Inscription. pag. 1 sqq. edit. Amstelod. et P. de Vitry epistol. de ponderibus et moneta Romanorum insertam memor. Treuultinis A. 1729. p. 1252 sqq. De pede antiquo Romano consule Hirium in memor. acad. inscriptionum A. 1714. p. 511 sqq. et Reuillasii dissertationem, quae exhibetur tom. 3. dissertationum Academiae Cortonensis pag. 111 sqq. et Ioan. Graeuii librum anglice editum de pede Romano et denario. Londini 1647. 8. De pede graeco confer les Ruines des plus beaux Monumens de la Grece par Mr. le Roy. Parisiis 1758. fol. ad finem partis primae. Talenti varias significationes apud scriptores medii aeui recenset Cangius ad Alexiadem pag. 400 sqq. De decempeda vide Salmasium pag. 682 sq. Plinian. exercitationum. De pecunia veterum Romanorum eiusque pretio commendandus vnice Io. Frid. Gronouii exquisitus de sestertiis commentarius, supra p. 798. iam nobis laudatus, ex pleniore editione Iac. Gronouii filii, Lugd. Batavor. 1691. 4. De pecunia et ponderibus Graecorum varia notatu digna obseruat Vir Eruditissimus Ioannes Taylorius in commentario et notis ad marmor Sanduicense, Cantabrigiae 1743. 4. Vtrum numismata antiquitus loco vulgaris monetae recepta fuerint, disquirit et contra Sebast. Erizium affirmat Ludouicus Sauotus in praeclaro opere de numismatibus antiquis, quod gallice Paris. 1627. 4. et latine ex C. V. Ludolphi Neocori interpretatione prodiit tomo vndecimo thesauri Graeuiani. Multa etiam in vtramque partem hac de re disputata videre licet in memoriis Treuultinis A. 1707. pag. 1085. et A. 1709. p. 93 sq.

CAPVT XVII.

Scriptores de re militari veterum et nautica.

Gabr. Naudaei bibliographia militaris. 1. *Scriptores de re militari Hebraeorum.* 2. *Perſarum, Graecorum, Gothorum, Germanorum.* 3. *Praecepta militaria. ibid. De re militari Romanorum.* 4. *Belli indictio, ſignum pugnae, teſſera militaris, victoriae traditio, foedera etc. ibid. De militia equeſtri.* 5. *Nauali.* 6. *Pedeſtri.* 7. *Vſus Elephantorum, curruum et aliarum rerum in bello. Caſtra, acies, ductores, exercitia etc.* 8. *Vexilla, aquilae.* 9. *Triumphi.* 10. *Stipendia, dona militaria, vacatio, miſſio, poenae, venatio.* 11. *Bellum an illicitum duxerint primi Chriſtiani?* 12.

I.

In recenſendis huius argumenti ſcriptoribus otium nobis feciſſe videtur *Gabr. Naudaeus*, vir praeſtantiſſimus, in cuius ſyntagmate de ſtudio militari edito Romae 1637. 4. lib. 2. pag. 504 ſq. legitur prolixa notitia ſcriptorum cuiuſcunque generis de arte militari et de illis iudicium, quod ſeorſim etiam ſub titulo bibliographiae militaris Ienae 1683. 12. edidit V. C. *Georg. Schubartus*; a quo tempore recudi illud curauit et notis quibuſdam additis auxit *Thom. Crenius* in parte 3. collectionis methodorum de ſtudiis inſtituendis. Lugd. Batav. 1699. 4. Naudaeo iungendus eſt Ern. Sal. Cyprianus, in cuius programmatibus Coburgi 1708. 8. editis tertium agit de ſcriptoribus rei militaris veteris. Integrum tamen fuerit praecipuos quoſdam ad inſtitutum facientes noſtrum hoc loco ſeligere, et nonnullos Naudaeo omiſſos, recentiores praecipue adiungere.

II. De re militari veterum Hebraeorum, praeter commentatores ad libros V. T. hiſtoricos, *Matthiam Fridericum Beckium* praecipue ad Targum chronicorum, *Io. Andr. Danzii* diſſ. de Ebraeorum re militari ad Deut. 20. et 21. Ienae 1690. et *Guil. Schickardum* de iure regio Hebraeor. cap. 5. ibique *B. Carpzouii* notas, conſulendum ſyntagma ſingulare poſtumum *Iacobi Lydii*, eiuſdem qui agonoſtica ſacra ſcripſit, editum et notis illuſtratum a *Salomone van Til*, Theologo Dordraceno, Dordraci 1698. 4. et belgice verſum nouiſque obſeruationibus illuſtratum ab *Hadriano van Halen.* Roterd. 1703. 8. in quo prolixe agitur de delectu, ordine ſiue tactica, armis, acie, diſciplina et exitu belli. Confer Clariſſ. Neocori bibliothecam nouorum librorum A. 1698. p. 483 ſq. Nec praetereunda *Iacobi Turneri* Pallas armata, ſiue opus anglice

editum Lond. 1683. fol. quo Hebraeorum, Aſſyriorum, Lydorum, Graecorumque ratio belli gerendi cum re militari Romanorum veterum et hodierno belli vſu conferuntur. Conferenda quoque *Auguſtini Calmeti* diſſertatio de militia Hebraeorum ante commentarium ad librum Eſther tom. 3. pag. 522 ſqq. et tom. 1. diſſert. 14. et altera de ducibus militum et aulae miniſtris apud reges Hebraeorum tom. 3. pag. 5 ſqq. ante commentar. in Paralipom. *Ioannis* item *Petri Milleri* diſſertatio de deuotionibus veterum in bellis ad illuſtranda varia S. S. loca. Lipſ. 1730. et *Iuſti Friderici Zachariae* diſſertatio de re militari veter. Hebraeorum. Kilon. 1735. qui iudicat, Lydium Graecorum potius et Romanorum, quam Hebraeorum rem militarem expoſuiſſe. *Ioannis* vero *Arrowſmith* tactica ſacra, libris 3. Cantabrigiae primum 1657. et inde Amſtelod. 1700. 4. vulgata, alieniora ſunt ab hoc inſtituto, commentarium enim eruditum practicum ſiue aſceticum moralem de milite ſpirituali pugnante, vincente et triumphante complectuntur. De exterritis incenſisque caſtris hoſtium a Gideone Iud. VII. confer *Paulli Gyongiöſſi* diſſertat. de teſſera Gideonis militari. Francof. ad Oderam 1730. et Meletema, quod exſtat in analectis ex omni meliorum litterarum genere. Lipſ. 1725. 4. T. 1. N. 1. De Crethaeis et Plethaeis ſcriptores ſupra pag. 743. laudauimus. De ϛρατηγοῖς τοῦ ἱεροῦ vide *Ludov. de Dieu* et alios ad Luc. XXII. 52. De Iudaeo paganis et Chriſtianis militante exſtat *Ioan. Dan. Gruberi* diſſertatio, Halae Saxon. 1723. Sed hodiernos Iudaeos ad bellum ineptos eſſe oſtendit *Schudtius* Memorabil. P. 1. lib. 5. c. 1. §. 9-15. et P. 4. contin. 1. pag. 215 ſqq. Sicut et olim Hieroſolymitani, quorum placitum, poſt principia ſtandum eſſe, recitat Wagenſeilius Miſna Sota VIII. 5. not. 2. pag. 280. edit. Surenhuſ. quo capite toto et in primis Miſna 5. agitur de diſcedentibus ex bello, praeſertim ob metum. De Muhamedanorum rationibus in bello aduerſus Chriſtianos gerendo videatur Hadr. Relandus tom. 3. diſſert. miſcell. 1. De ſtatu militari imperii Ottomannici opus ſplendidum Comitis Marſilii. Hagae Comitum 1732. fol.

III. De ratione rei militaris apud varias gentes diuerſis temporibus diſſerit Antonius Yues Goguetus tomo 1. libri de origine legum, artium et ſcientiarum, libro ſexto, et tom. 2 ac 3. lib. 5. De architectura militari Homeri tempore videatur Iac. Frider. Reimannus in Iliade poſt Homerum p. 559 ſqq. Rei militari apud Graecos et Latinos illuſtrandae faciunt *Ioſephi Laurentii* collectanea, ſecundum litterarum ordinem digeſta libro 6. Polymathiae pag. 469 ſq. *Ioannis van Paſſenrode* liber belgice editus: Der Gryken en Romeynen Krygſhandel. Lugd. Batav. 1686. fol. *Ioan. Chriſtophori* Kie-

Kiesewetteri syntagma de re militari veterum, praecipue Romanorum. Erf. 1736. 8. *Caroli de Aquino* lexicon militare, cuius vero prima pars tantum prodiit Romae 1724. fol. *Folardi* annotationes ad Polybium, gallice versum, tribusque tomis in 4. editum Parisiis 1728 sqq. et *Caroli Guischardti* liber gallicus: *Memoires militaires sur les Grecs et les Romains.* Hagae Comitum 1758. 4. *Ludouici Machaulti* liber itidem gallicus: *La Milice des Grecs et Romains.* Paris. 1616. fol. versionem Aeliani et Polybii sistit. *Ioan. Henr. Boecleri* comparatio militiae veteris et hodiernae exstat tomo secundo eius dissertationum pag. 1245 sqq. Praecepta rei militaris scripserunt e regibus priscis et ducibus Pyrrhus, rex Epiri, eius filius Alexander, Iphicrates, Xenophon et alii [1], sed quorum scripta, excepto Xenophontis perierunt. Ex imperatoribus Traianus, Hadrianus, Nicephorus, Leo sapiens, Constantinus Porphyrogenitus. Ex aliis Graecis Clearchus peripateticus, Posidonius Stoicus, Cyneas, qui Pyrrho a consiliis fuit, Euangelus, Stratocles, Hermias, Pausanias, Eupolemus, et quorum scripta exstant *Aeneas*, *Polybius*, libro 6. hist. *Aelianus*, *Polyaenus* et *Onosander* Platonicus et Poliorceticon siue de vrbibus obsidendis et mechanicorum siue de machinis bellicis scriptores *Athaeneus*, *Apollodorus*, *Philo*, *Bico*, *Hero* etc. e Latinis, Cato Censorinus, Cincius, Paternus et cuius strategemata habemus *Frontinus* viri senatorii, tum Celsus, Plinius, et qui exstant *Modestus*, et *Vegetius*, ne de aliis in praesenti dicamus. De re militari Persarum agit *Brissonius* libro 3. de Persarum regno. De Graecorum *Io. Philippus Pfeifferus*, eoque diligentior *Io. Potterus* lib. 3. antiquitatum Graecarum. Sacra veterum Graecorum militaria singulari dissertatione exposuit *Frider. Sam. Bockius.* Regiomonti 1754. De Gothorum veterum aliorumque populorum septentrionalium *Loccenius* antiquit. Sueogothic. lib. 3. *Bartholinus* Antiquitat. Danic. lib. 1. cap. 2 sqq. et *Matthias Praetorius* in Marte Gothico siue tractatu de veterum Gothorum militia, Oliuae 1691. fol. De Germanorum praeter *Phil. Cluuerium* lib. 1. cap. 43. ad 52. et *Paullum Hachenbergium*, *Ioannes Blum* de militia romano germanica. Marpurgi 1615. 4. De facie rei militaris sub initia saeculi XVI. vide Journal des Savans 1730. Sept. p. 67 sq. De Romanorum militia, quum praecipue magna eius gloria fuerit, et multi illam sumserint illustrandam stilo suo, pluribus deinceps dicendum. Inprimis tenendum est, pro diuersitate temporum longe aliam illius faciem fuisse, vt probe monuit Salmasius, et optandum esset historiam militiae R. ita ab aliquo describi, vt historiam militiae Francorum descripsit Gabriel Daniel. Paris. 1721. 4. De militia Romanorum generatim commentati sunt *Petrus Ramus* de militia C. Iu-

[1] Vide si placet quos laudaui libro 3. bibliothecae graecae capite 30 et 24.

C. Iulii Caesaris. Parif. 1559. 8. *Iuftus Lipfius* libris 5. de militia Romana. Antw. 1596. et in tomo tertio eius operum, ad quos libros animaduerfiones quaedam Claudii Daufqueii exftant tomo fecundo fylloges Epiftolarum Burmannianae pag. 149 fqq. et Delrii pag. 156 fqq. *Claudius Salmafius* in opere poftumo de militia Romanorum. Lugd. Batav. 1657. 4. et tom. 10. thefauri Graeuiani. *Guilielm. Choulius* in commentario gallico: *Difcours fur la Caftrametation et difcipline militaire des Romains*, qui cum eius *Difcours fur la Religion des anciens Romains* editus eft Lugduni 1581. 4. et recufus Vefeliis 1672. 4. *Francifcus Patricius* in libro de re militari Romana, inferto tom. 10. thefauri Graeuiani. *Ioan. Anton. Valtrinus* in libris 7. de re militari veterum Romanorum, qui ab eo iuuene fcripti, ipfoque infcio editi funt Colon. 1597. 8. et *Henr. Chriftoph. Nebel* in diatribe de militia Romana ex Horatio illuftrata. Giffae 1750. 4. Iuftitiam bellorum Romanorum examinauit *Albericus Gentilis* libris duobus de armis Romanis. Hanov. 1599. 8.

IV. Bellum a Romanis vti a Carthaginienfibus quoque indictum miffa hafta fuper columnam ante Bellonae templum. Oizel. thefaur. LXXII. 6. pag. 388 fq. Vide Feftum in Bellona et hafta. Ab aliis immiffo Gallo. Tzetza V. Chil. hift. 15. vel agno. Apoftolius IV. 45. Prouerb. De belli indicendi more apud alias gentes, Cangius gloffario in *deffectio* et in notis ad Villeharduinum p. 305. De *fecialibus* populi Romani eorumque capite, Patre patrato, videndi funt Andr. Dominic. Floccus de poteftate Rom. lib. 1. c. 9. Marcus Zuerius Boxhornius quaeft. Rom. 30. Onuphrius Panuinius de ciuitate Rom. cap. 32. Ioannes Ienfius in commentatione de fecialibus populi Rom. quae exftat pag. 51. eiufdem Ferculi litterarii, Lugd. Batav. 1717. 8. editi, et fingulares differtationes Ioan. Iac. Mülleri. Ienae 1693. Petri Lagerloeff. Vpfal. 1698. Laur. Arrhenii. ibid. 1728. Ioan. Dan. Ritteri. Lipfiae 1732. Ioan. Wandalini Hoieri. Hafniae e. a. et Francifci Caroli Conradi. Helmft. 1734. Ius feciale, quod primus fertur Rhefus excogitaffe, ab Ano Martio inftitutum effe memorat Aurelius Victor de viris illuftribus cap. 5. cui adde Liuium lib. 1. cap. 32. Ipfum Fecialium collegium inftituit Numa, vide Dionyfium Halicarnaffenfem lib. 2. pag. 131. vbi eorum quoque officium defcribit, quod breuius enarrat Cicero de legibus lib. 2. c. 9. De *facramento militari* confer Godefchalc. Stewechium notis ad Vegetium lib. 2. cap. 97. Iac. Oifelium notis ad Gellium lib. 16. cap. 4. Barn. Briffonium II. 6. antiquit. iuris. Ratbod. Herm. Schelium in differt. de facramentis, tom. 10. thefauri Graeuiani. Io. Bapt. Hanfenium de iureiurando c. 22. Ioan. Ant. Valtrinum de re milit. Romanorum lib. 2. cap. 7. et Lipfium de

militia Rom. lib. 1. dial. 6. et lib. 5. dial. 15. Formulas sacramenti militaris vide apud Brissonium de formulis lib. 6. pag. 320. ed. rec. et Lindebrogium ad Ammiani XXI. 5. pag. 39. De desertoribus et militiam detrectantibus eorumque poenis consulatur Desiderius Heraldus lib. 3. animaduersionum in Salmasium cap. 13. pag. 241 sqq. Αὐτομολεῖν crimen inexpiabile, ἀδιάγγακτον. Appianus ciuil. 5. fol. 681. De Veteranis Abbatis Couturii dissertatio in memoriis acad. inscriptionum tom. 5. pag. 366 sqq. De solduriis [2] siue deuotis, εὐχωλιμαίοις, quorum apud Caesarem III. 22. de bello gallico, Athenaeum et Plutarchum mentio, confer dissertat. Andreae Wanochii. Abae 1679. 8. Eberh. Rud. Rothii. Vlmae 1681. et Io. Petri Anchersen lemmata et indices obseruationum de Solduriis. Hafniae 1729. et obseruationum de Solduriis partic. tres. ibid. 1734 sqq. De speculatoribus et exploratoribus videatur Sertorius Vrsatus pag. 281. monumentor. Patauin. et Christi. Gottl. Schwarzii dissert. de speculatoribus veter. Romanorum. Altorfii 1726. recusa in thesauro nouo dissertat. philologicotheol. tom. 2. pag. 405. Idem Schwarzius edidit dissertationem de aetate et statura militum veter. Alt. 1731. De mensura militum conferatur Fr. Gotth. Freytagii Programma insertum Vol. 1. selector. scholasticorum a Ioan. Gottl. Bidermanno editorum, pag. 695 sqq, Signum pugnae a Graecis et aliis gentibus datum per πυρφόρον missa face vel elato scuto Diodor. Sic. XX. tomo 2. pag. 787. vel punicea tunica super hastam sublata. Plutarch. Philopoem. p. 358. fol. postea per tubam. Vide Schol. et Barnesium ad Euripidis Phoeniss. versu 1386. et Euripidis Rhes. v. 144. ac Meursium ad Lycophr. v. 1295. Apud Romanos sagum purpureum pro praetorio propositum. Plutarch. Pompeio f. 655. et Fabio Max. f. 182. et Marcello 313. De clamore militum vide que disseruit Fabricius ad Dionem p. 24. B. (105. R.) De celeusmate vide quae collegit Martinus de Roa parte 2. singularium scripturae p. 541 sq. De tesseris militaribus, (συνθήματα [3] vocant Graeci vt Philo V. Poliorcetic. pag. 93.) vide Ferrarium de acclamationibus veterum tom. 6. Graev. VI. 3 sq. Lipsium de militia Rom. IV. 12. et V. 9. Tiraquellum ad Alexandrum ab Alex. IV. 2. Casaubonum ad Aeneam cap. 24. Turnebum XXX. 35. Aduersar. praecipue Iac. Philippum Thomasinum libro de tesseris hospitalitatis Amst. 1670. 12. p. 101 sq. qui et alia tesserarum genera libro illo illustrat frumentariam, numariam, comitialem, theatralem, conuiualem, lusoriam et negotiatoriam. Sin-

[2] Ex hac voce vocabulum germanicum Soldaten deriuat Rothius.

[3] Παρασύνθημα fuit symbolum sub oculos cadens, scilicet capitis nutus, manuum plausus, hastae inclinatio; vide Onosandrum cap. 25 et 26. Rigaltiumque in notis et Aeneam Tactic. cap. 25, et ad eundem Casaubonum.

Singulare genus tesserae militaris de qua Iustinus III. 5. 10. Apud Graecos traditae victoriae signum si per praeconem corpora interfectorum ad sepulturam poscerentur. Iustin. VI. 6. de aliis signis pacis Stephanius pag. 89. ad Saxonem Gramm. De foederibus eorumque ritu vario et formulis, Brissonius libro 6. de formulis populi Rom. p. 356 sq. Lipsius ad Taciti XII. 47. Nicetas Choniates lib. 13. p. 444. Seaechus III. myrothec. 58 sq. p. 1106 sq. Stephanius ad Saxonem Grammat. pag. 48. De hostiis ad foedera sancienda caesis diximus supra cap. 11. §. 5.

V. Militia omnis vel equestris est, vel pedestris, vel naualis denique, et singulae harum iterum pro temporum diuersitate sub republica libera, sub regibus vel imperatoribus diuersam faciem apud Romanos habuerunt. De militia *equestri* singulare exstat et praeclarum opus *Hermanni Hugonis* S. I. in libros 5. distributum. Antwerp. 1630. fol. De equitum delectu, recognitione, probatione, transuectione agit lib. 2. cap. 1 sq. et 5. *Io. Erh. Kappius* in differt. de equitum Roman. annua transuectione et censura. Lips. 1734. ac *Iustus Lipsius* lib. 1. de militia Romana cap. 5. vbi etiam de equo publico, de quo videndus Hugo lib. 5. cap. 1. De turmis equitum Lipsius lib. 2. cap. 6. de eorum armis lib. 3. cap. 7. vnde alii dicti lancearii, ferentarii, leuis armaturae equites, qui fundis et lapidibus pugnabant, cuius generis tela feruntur non tenentur, de quibus Onosander cap. 19. De more barbarorum proiectis laqueis homines abripientium, Valesius ad Ammiani lib. 31. et ad Sozom. VII. 26. Hippotoxotarum mentio apud Hirtium de bello Afr. c. 19. De *clibanariis* siue *cataphractis* vide quae viri docti ad Ammian. XVI. 16. Eutropium VI. 7. et Nazarii panegyricum c. 22 sq. Quemadmodum recentioribus temporibus vocamus Arcabussarios, Curassarios, Picquarios et Musquetarios equites, vel etiam spatharios. Alioqui apud Romanos illi qui equis stipendia faciebant alii erant Monippi siue singulatores et celites alii amphippi, dimachae ac desultorii, de quorum origine Liuius XXVI. 4. (hodie *Dragons* [4]) diuersi a Draconariis qui a Dracone vexillo quod portabant ita vocabantur, de quibus G. Henr. Welschius lib. de vena Medinensi pag. 84 sq. et Sirmondus pag. 183 et 205. ad Sidonium. A legionibus et alis, quibus intererant, vocabantur legionarii et alarii: vide Hugonem lib. 3. cap. 5. Stipendiarii vero sigillatim ii, qui pluribus iam stipendiis meruerant. Militiae vacatio equitibus a censoribus concessa post emerita stipendia. Plutarchus in Pompeio fol. 630. De equitibus Augusti singularibus vide Ioan. Frickii commentationem Vol. 5. Actor. societatis latinae Ienensis pag. 191 sqq. Summus

 dux

[4] Journal literaire tom. 11. p. 401.

dux exercitus equestris dicebatur magister equitum, cui suberat optio siue summus mandatorum curator, de quo confer Perizonium animadv. historic. pag. 262. Hinc viri tribuni, praefecti turmarum, vexillarii, draconarii, decuriones, subdecuriones etc. vid. Hugonem lib. 5. cap. 2. 3. 4. De equitibus Tarentinis vide Petrum Victorium IX. 3. variar. lectionum. Apud Graecos equitibus praeerant Hipparchi et Phylarchi. De acie equestri Hugo III. 1 et 5 sq. et IV. 1 et 5. De acie equitum peditatui mixtorum idem IV. 6. Pugnare ex equo inuenisse dicuntur Thessali Centauri, vide Mezeriacum ad Ouidium tom. 1. p. 348. De Phaleris Bourdelotius p. 63 ad Heliodorum et Chifletius in anastasi Childerici pag. 225. an equorum solum, non etiam equitum ornamenta, vide Drakenborchium ad Silium pag. 758. De equorum ferreis calceis lunatis vide Cangium in *σεληναῖα*. De aureis eundem Chifletium p. 224. De freno lupato Montfaucon T. 4. supplem. p. 25. de ephippiis p. 25. de calcaribus p. 26. Ephippiis vti apud Sueuos turpe visum teste Caesare de bello Gallico IV. 1. Stapedes veteribus nulli, quia ante Theodosium M. ephippia solum ex panno, nihil solidi nec ligni habentia, vide Montfauconium loco citato. De more stapedem vel strepam tenendi, Cangius ad Cinnamum p. 470 sqq. Ad equitandi rudimentum pueros primum dorso arietum impositos obseruat Petrus Victorius VIII. 9. variar. lectionum. De curandis equis et de nominibus equestribus Graecis et Latinis egregia Ioach. Camerarii commentatio recusa exstat tomo 11. antiquit. Graecarum. Idem Camerarius librum Xenophontis de re equestri latine transtulit.

VI. De militia *nauali* [5] libris 4. recusis in Poleni supplementis thesauri antiq. Graec. et Rom. Vol. 5. p. 745. egit Io. Schefferus. Vpsal. 1654. 4. cui operi inserta diss. de varietate nauium quae 1643. 4. prodierat et epistola de triremibus veterum in Centur. 1. Epistolar. Medicar. Bartholini pag. 310 sq. Lilii Gregorii Gyraldi de nauigiis libellus tomo 1. Opp. Potterus III. 14 sq. Archaeolog. Graec. usque ad 22. Cragius IV. 5. de Republ. Lac. Stewechius ad librum vltimum Vegetii de re militari, Laz. Baysius de re nauali Basileae 1537. 4. et Steph. Doleti ex secundo eius commentariorum lat. linguae tomo decerptus, Baifioque, cuius epitomator Carolus Stephanus Doletum [6] plagii in

5 Hoc opus Scheferus post priores curas altera parte auctius misit ad Elzeuirium A. 1668. per Nicol. Heinsium, vt hic in epistola ad Ioan. Frider. Gronouium tom. 3. sylloges Burmannianae p. 537. testatur. Vide quoque p. 539. et tom. 5. p. 54. 56. atque Ioan. Molleri epistolam praefixam supplemento Bibl. meae latinae.

6 Vide Mich. Maittaire Annales typographic. tom. 3. p. 36 sqq. et p. 59.

in Baifium commiſſi accuſauerat, inſcriptus liber Lugd. 1537. 4. qui cum Baifio Schefferique diſſertatione iam laudata de varietate nauium recuſus eſt tom. 11. antiquit. Graecarum, quemadmodum in tom. 12. antiquit. Romanarum occurrit M. Meibonii de fabrica triremium liber Amſtelodami pridem editus 1671. 4. et Conſt. Opelii ſiue eiuſdem vt creditur Scheferi epiſtola Meibomio oppoſita. Andreae Senftlebi Argo, ſiue variarum antiquarum nauium ſilua. Lipſ. 1642. 8. Claſſis praefectus recentiori aetate vocabulo Arabico dictus Ἀμιρᾶλιος de quo Cangius ad Alexiadem p. 371. 372. et in gloſſario graeco, Theodorus Douſa ad Acropolitam p. 296. Vrbanus Chevraeus in Chevraeanis tom. 2. pag. 24 ſq. Otto Dapper in deſcriptione Americae pag. 46. Varia ad antiquitates nauticas ſpectantia illuſtrat etiam Salmaſius ad ius Atticum cap. 28. Bartholomaeus Keckermannus in commentatione nautica tomo 3. ſyſtematis ſyſtematum pag. 753 ſq. Bartho. Moriſotus in orbe maritimo Pariſ. 1653. fol. Tho. Riuius in hiſtoria nauali antiqua et Georg. Fournerius in hydrographia, Caelius Calcagnicus cuius commentatio de re Nautica, ad Gyraldum, Ioſephus Laurentius cuius diatriba duplex huius argumenti ex polymathiae eius lib. 1. cap. 17. et 22. decerpta habetur etiam tomo 11. antiquit. Graecarum. Sauerien in libro Gallico Recherches hiſtoriques ſur la conſtruction des Navires des Anciens. Pariſiis 1747. 4. Deslandes in libro itidem gallice edito: Eſſay ſur la Marine des Anciens et particulierement ſur leurs vaiſſeaux de guerre. Pariſ. 1748. 8. Iac. Palmerius Exercit. ad ſcriptores Graecos p. 170 ſq. Ioan. Vincentius Lucchefinius ad Orat. 1. Demoſthenis. Raphael Fabretti ad columnam Traianam c. 5. p. 119 ſqq. et Henric. Kippingius de expedit. maritima, diſſert. prima. Iſaaci Voſſii de triremium et Liburnicarum conſtructione diſſ. ex variis eius obſeruationibus petita extat in tomo 12. antiquitat. Rom. Neque praetereundus Nicolai Witſenii [7], illuſtris Viri, liber de architectura nauali noua et antiqua, belgice A. 1671. editus, quem de veterum nauium roſtris et aliis ornamentis differentem laudat Iac. de Wilde pag. 188. numiſm. A plagio in Scheferum libenter abſoluent omnes qui honeſtiſſimam palinodiam Mollerianam ſupplemento Bibliothecae meae latinae praemiſſam legerint. Veteris triremis imago in columna celebri Traiani n. 235. 236. conſpicitur, atque inde apud Graeuium ad Florum IV. 12. alioſque, vnde apparet *ordines* vocari in triremibus maioribuſque nauibus, ſeries remigum a ſummo ad imum, ita vt ſummus ordo ſit thranitarum, medius Zygitarum, tertius denique thalamitarum, *verſus* autem eſſe ſeries remigum aeque alte ſedentium. Acute quidem P. de

7 Philoſophical Tranſactions N. 77. p. 3006.

Languedoc [8] in dissertatione gallice edita Parisiis 1721. *sur les Triremes ou les Vaisseaux de guerre des anciens* oppugnauit, quae de ordinibus remigum inuicem superius, vel etiam iuxta in vna serie transuersa positis disputarunt viri eruditi. Itaque Languedoco Thramitae sunt remiges in puppi, Thalamitae in prora, et in media naui Zygitae; singuli, monocroti, in vniremi; bini, dicroti, in biremi; in triremi ternii, atque ita porro per nauis longitudinem. Similiter fere Ioan. Harduinus in diss. de vniremibus, biremibus et triremibus veterum tom. 1. ad Plinium edition. nouae pag. 432 sqq. De nauibus διπρώροις et διπρύμνοις vide Ioan. Aug. Ernesti commentationem tom. 1. commentarior. societatis scientiarum Gottingensis p. 297 sqq. Imaginem nauium bellicarum rostratarum siue χαλκεμβόλων exhibet idem Graeuius et Begerus ad Florum lib. 2. cap. 2. ex columna Duillii illustrata a Petro Ciacconio. Rom. 1608. et tomo 4. thesauri Graev. Confer Gronouium tom. 2. antiq. Graecar. tabula 51. Admirandas Philopatoris et immensam Hieronis nauem in qua innumera conclauia, deliciae, hortus, Bibliotheca vide sis descriptam ab Athenaeo lib. 5. p. 203 sq. Aliam sedeciremem Philippi Regis, de qua Liuius lib. 33. Aliam quam condi fecit Ptolemaeus Philopator, Plutarch. Demetrio fol. 910. et Memnon apud Photium cod. 224. pag. 372. Aliam ab Aegyptiis exstructam, de qua Philostratus lib. 3. cap. 11. de vita Apollonii. fol. 143. aliam Caligulae de qua Sueton. cap. 37. De naui miranda Aeneae, quam Romae vidisse se narrat, adeundus Procopius IV. 22. de bello Gothico p. 627 sq. qui pag. 629. etiam describit duas naues ex lapide candido, vnam Vlyssis in Corcyra, alteram Agamemnonis in Cassiopa Euboeae tum visendam, illam Ioui Casio, hanc Dianae consecratam. De praegrandi naui Claudii Caesaris meminit Plinius III. 16. histor. natur. Demetrii ἑκκαιδεκήρεις et πεντεκαιδεκήρεις celebrantur a Diodoro Siculo lib. 20. et Plutarcho in Demetrio p. 897. 910. Omitto quae de Persei naui sedecim ordinum habet Eutropius lib. 4. c. 8. De alia naui a trecentis remigibus agitanda Ammianus XVII. 3. Confer Fabii Vigilis epitomen illustrium nauium apud Francisaum Maurolycium lib. 1. Sicanicae historiae tom. 4. thesauri Italiae p. 31 sqq. Πεντηκοντήρης Mauritii Imp. refertur a Theophylacto Simocatta IV. 1. hist. Πεντηκοντοκόροι, actuariae quinquaginta remorum Polyb. lib. 1. cap. 73. De praegrandi Venetorum naui cui nomen Κόσμος siue *Mundus*, vide sis Nicetam in Alexio Angelo Comneno III. 9 p. 347. Veteres in nauibus suis duplici et vtrinque aptato gubernaculo vsos obseruat Lipsius

[8] Journal des Savans 1721. Dec. pag. 676. et 1723. pag. 655 sqq. Memoires de Trevoux 1722. pag. 1347. Contra vide Mr. *Barras de la Penne*, Journ. des Sav. 1728. Mars, pag. 398. Mem. de Trev. 1729. p. 123. 1730. p. 919 sqq. P. *Sanadon*, Mem. de Trev. 1722. p. 1519 sqq. *de la Maugeraye* ib. p. 1748 sqq.

psius ad Tacitum pag. 82. et antiquissimos populos ausos longinquiores nauigationes vel certe non minus remotas suscipere quam eos quos sequior aetas tulit, exemplis aliquot demonstrat Huetius in diss. de nauigatione Salomonis. Amst. 1698. 8. et in supplemento Criticorum sacrorum edito Francofurti fol. Nauis, quae remis ducitur, ζῶον πολύπους audit Synesio Epist. 147. p. 285. De ratibus, quibus maxima onera et insanas obeliscorum moles transportarunt veteres, disserunt Kircherus in obelisco Pamphilio et tomo 2. Oedipi parte 2. pag. 315 sq. et Mich. Angelus Chaussaeus in epistola de Columna Antonini Pii recens inuenta Romae in campo Martio, in Ephemeridibus litterariis Paris. A. 1704. tom. 2. p. 540. Naues in Indico atque Aethiopico mari restibus olim colligatae non pice vel clauis, ob ferri penuriam, vsumque a Romanis interdictum, non ob scopulos e magnete. Vide Procopium lib. 1. de bello Persico cap. 19. pag. 58 sq. Ancorae lapideae Argonautarum mentio fit in Arriani periplo Ponti Euxini p. 121. Maximae Graecorum naues belli Troiani tempore vix centum viginti viros capiebant. Corinthios autem primos vsos esse triremibus Thucydides auctor est. Successu temporis maiores naues passim aedificatae sunt. Vide Ben. Aueranii diss. 13. ad Euripidem. Mare primum ingredi et classem parare instituerunt Romani A. V. C. 261. L. Valerio Flacco et T. Otacilio Crasso coss. Vide Polybium lib. 1. cap. 20. Iidem in bello Punico primo quum antea nunquam naualem pugnam fuissent experti, tantum exemplo Carthaginiensium et aemulatione profecerunt, vt illis etiam superiores euaserint, licet per tempestates et proelia in eodem bello, quod per XXI. annos durauit, amiserint quinqueremes ferme septingentas, Carthaginienses fere quingentas. Itaque Polybius lib. 1. cap. 63. proelia naualia Antigoni, Ptolemaei, Demetrii, vel etiam Persarum in Graecos, et Atheniensium ac Lacedaemoniorum inter sese proelia maritima cum illis conferens nihil par nihil secundum fuisse profitetur. De die praetoria nauis, ναυαρχὶς, conspicua erat σημείῳ, insigni; Appianus 5 Ciuil. fol. 703. sed de nocte λαμπτῆρι siue *luce*, vt de naui Caesaris idem Appianus 2 Ciuil. fol. 483. Adde Virgilium Aeneid. II. 256. Dionem XLIX. p. 402. (581. R.) Fabrettum pag. 118. ad columnam Traianam. Naues ipsas per terram transportatas, si mari prohiberentur, docent Meursius in Panathenaeis p. 30 sq. et Huetius in laudata dissertatione, conf. Michaelis Ducae historiam Byzantinam pag. 152 sq. De more 3. Id. Nouembr. maria claudendi et post πανδυσίαν hiemalem iterum aperiendi Bacchanalibus vel 6 Idus Martii consulendi sunt viri docti ad Vegetium IV. 39. Meursius ad Constantinum Porphyrogennetam de administrando imperio pag. 6 sq. Iac. Hasaeus in diatriba de mensibus itineris Paullini, Bibl. Brem. Fascic. 1.

p. 27

p. 27 ſq. Theodoritus epiſtola 61. Caſaubonus ad Aeneae cap. 17. p. 1741. et Vincentius Bellouacenſis IV. 40. ſpeculi naturalis, ex Vegetii V. 9. qui teſtatur, natalem nauigationis ſollemni certamine publicoque multarum gentium ſpectaculo celebratum eſſe. De teſtudine nauali vide Stephanum p. 89. ad Saxonem Gramm. De nauibus e corio conſutis idem pag. 65 ſq. et Georgius Paſchius p. 660. inuent. nouantiq. Nauigiorum corio circumſutorum mentio apud Plinium IV. 16. quibus vſi ſunt Britanni. Adde Caeſarem lib. I. de bello ciuili cap. 54. Lucanum IV. 130 ſqq. Iſidor. XIX, 1. De nauigiis ex pellibus Xenophon expeditionis Cyri lib. I. p. 257. Nauium papyracearum mentio apud Plinium VI. 22. De Aegyptiorum nauibus ex papyro Louan. IV. 136. Vrſinus Analect. vol. 2. pag. 68. Vitringa in Ieſaiam tom. I. pag. 518. Schultenſius in Iobum pag. 256. Vngerus in diſſert. de papyri frutice §. 16 et 22. Iunius de pictura veterum P. 2. p. 5. et Bibliotheca Bremenſis tom. 5. pag. 565 ſqq. et tom. 6. pag. 299 ſqq. De nauibus ſculptis Hiſtoria miſcella XVIII. 31. De nauibus incendiariis Cangius p. 305. ad Villeharduinum, et gloſſario in *chelandria.* Earum deſcriptionem habes in Mich Caſp. Lundorpii continuatione Sleidani tom. 2. pag. 607. Luſoriae [9] naues expeditae et paſſim circumuectando ludentes ad hoſtes obſeruandos prohibendosque, de quibus Cangius in *Luſoria*, et Salmaſius ad Vopiſci Proculum f. 475 ſq. Secundo vento nauis dicitur intra horae ſpatium conficere poſſe octo millia paſſuum, vt obſeruat Io. Brodaeus lib. 4. Miſcell. c. 5. conf. Iſ. Voſſium in variis obſerv. pag. 127. De *paraſemo* nauium, quod in prora, et de *tutela*, quae in puppi, vide praeter Grotium et alios eruditos interpretes ad Acta Apoſt. XXVIII. 11. Yuonis Viliomari ſiue Ioſephi Scaligeri animaduerſ. ad Robertum Titium pag. 139 ſq. et ad Euſeb. pag. 40. Salmaſium p. 403. ad Solinum, vbi inter alia oſtendit eandem rem quandoque tutelam et inſigne fuiſſe, Franciſcum Iunium de pictura veterum p. 92. edit. ſecundae: Muretum in variis lectionibus lib. 10. cap. 19. Pet. Pithoei opuſcula in 4. edita p. 768. Bourdelotium ad Heliodorum pag. 88. Cangium ad Alexiadem pag. 377. Bochartum in Chanaan lib. 2. cap. 3. et Petri Kunzii diſſert. de vexillo nauis Alexandrinae, qua Paullus in Italiam vectus eſt. Ienae 1734. De more deducendorum ſupparorum ſiue carbaſorum apluſtriumque demittendorum, (die Segel ſtreichen) in honorem ſalutationis vt Hollandicae naues coram Anglicis ex artic. quarto pacis Weſtmonaſterienſis A. 1674. et officium ad locum inſignem Appiani V. Ciuil. fol. 703. videndus Georg. Caſp. Kirchmaierus in diſſert. de Thalaſſocrate Minoe cap. 2. Witteb. 1698.

[9] Seneca VII. 20. de beneficiis: *Tyranno triremes et aeratas non mitterem; luſorias et cubiculatas et alia ludibria Regum in mari laſciuientium mittam.*

1698. Nauigiorum nostrae aetatis varia genera breuiter exponit Wagenseilius in pera librorum iuuenilium tom. 2. pag. 43 sq. Rem nauticam recentis aetatis cum antiqua confert Secundus Lancellottus in libro, cui titulus: l'hoggidi Tom. 2. pag. 330 sqq. Antiquitatum rei nauticae ex fabulis erutae specimen edidit Ioan. Amnelius, Graec. Ling. Prof. Vpsal. 1658. De nauibus Turcicis Tho. Hyde ad itinera Mundi| Abraami Peritzol, pag. 80 sq. De artificio inflatis super vtribus traiiciendi maria, vide ad Suetonium in Caesare cap. 57. Florum III. 5. 16. Nicetam Choniatem in Manuele Coraneno lib. 2. c. 7. vbi de Scythis Istrum traiicientibus, et Christ. Gottl. Schwartzii dissert. de collegio vtriculariorum, Altorfii 1714. recusam in eius Miscellaneis politioris humanitatis p. 27 sqq. et alteram eiusdem Schwarzii ibid. 1719. editam, quae inscribitur, doctrinae antiquariae capita quaedam, capite secundo. Hispanorum consuetudo omnium, vt sine vtribus ad exercitum non eant. Caesar de bello civ. I. 48. Non dissimile commentum hydraspis singulari libro descripta ab inuentore, Clarissimo Wagenseilio. Altdorfii 1690. 4. Iconem nauigii ex pellibus lupi marini inflatis, qua vtuntur Indi, vide ad calcem itineris Frezierii, icone XI. Anno 1724. mense Februario Hamburgi fuit, qui vtribus inflatam nauem insidens in flumine veheretur. De vrinatoribus eorumque vsu in bellis naualibus agit Reinesius Inscript. pag. 622. qui etiam ibid. pag. 307. de coetibus et conciliis nauiculariorum.

VII. Superest de militia *pedestri* vt nonnulla subiungamus, in qua diu maximum robur apud Romanos fuit, vnde *milites* pro peditibus κατ᾽ ἐξοχὴν poni obseruat Gronouius ad Liv. 26. 19. Boeclerus ad Velleium, etc. Alii ex illis vocabantur *primani*, *antesignani*, *prosignani* alii *postsignani*, vide Lipsium lib. 4. cap. 3. de militia Romana: alii *praecursores* Liv. 26. 17. siue *rorarii*, qui ante grauem armaturam prodibant, vt ros ante imbrem, γροσφομάχοι *velites* siue leuis armaturae milites tum *hastati*, κοντοφόροι *sagittarii*, *funditores*, de quibus vide Ciacconium ad columnam Traiani n. 205. Bochartum Hierozoic. I. 460. et Hilscherum pag. 85 sq. in vita Goliathi, *tragularii*, *ballistarii*, *iaculatores* e Balearibus, Cretensibus, Numidis: hinc *principes*, ac denique *triarii*. Conf. Lipsium lib. 2. de militia Romana c. 1. et in analectis ad lib. 3. cap. 1. *Vexillarii* legionum erant non triarii vt Salmasius ad Vopiscum, sed quibus non plena missio concessa, quique licet exauctorati et a legione seiuncti essent, tamen sub vexillis seorsim retinebantur in exercitu, donec deducerentur in coloniam, aut praemia acciperent. Vide Octav. Ferrarium lib. 1. cap. 3. electorum. Aliam proposuit senten-

tiam Ioan. Aug. Ernesti excursu primo ad Tacitum de vexillariis, qui insertus est tomo I. commentar. societatis scientiar. Goettingensis pag. 291 sqq. Is enim affirmat, vexillarios fuisse tirones in legionibus, eosdemque, qui olim hastati. *Mirmillones* galeati et inter pugnandum subsidentes, poplitibusque se excipientes. id. Ferrarius II. 14. De *auxiliaribus* copiis, *sociis*, *extraordinariis*, *ablectis*, *alaribus*, idem Lipsius lib. 2. cap. 7. et Iul. Caesar Bulengerus de imperio Romano p. 372 sq. Velitis, hastati, principis, triarii et equitis iconem cum armis suis habes tomo 10. antiq. Roman. pag. 869. De Triariis confer Ciacconium ad columnam Traiani n. 203. De tesserariis, qui tesseram militarem per militum contubernia nuntiabant, Lipsium ad Taciti Histor. lib. I. cap. 34. De militibus, qui *antecessores* dicebantur, eorumque ab antesignanis, rorariis et antepilanis discrimine differit Car. Frider. Walchius in ICto anceceſſore. Ienae 1752. 8. pag. 8 sqq. Disponebantur pedites in centurias, decuriasque, quemadmodum equites in Turmas: *Globus* siue *drungus* vocatur qui separatus ab acie vago superuentu incursat inimicos, vt docet Vegetius III. 9. De *manipulis*, cohortibus, spiris, phalangibus, cateruis videatur Wolfgangus Lazius lib. 6. de Republica Romana, Alexander ab Alexandro I. 5. Lipsius II. 2 et 4. De *cohortibus* vide Ratbodi Herm. Schelii dissertationem tom. 10. thesauri Graeuiani p. 1277. Earum nomina ordine alphabetico ex numis et inscriptionibus antiquis refert Goltzius pag. 178 sqq. thesauri rei antiquariae; et alia ad rem militarem spectantia pag. 141 sqq. De cohorte Italica et Augusta dissertationem edidit Christi. Gottl. Schwarzius Altorfii 1720. De *legionum* numero, ordine et nominibus agunt idem Lazius lib. 5. prolixe et diligentissime. Lipsius lib. 2. c. 5. Franciscus Robortellus de legionibus Romanorum ad locum Dionis Cassii lib. 55. Bonon. 1559. Io. Henr. Boeclerus de legione Romana, Argentor. 1670. et tomo 2. disp. p. 541. Eius diss. vna cum Robertello et praeclaros Francisci Patricii [10] opere, quod Lipsius hinc inde sequutus esse dicitur, et Ferrariae 1583. 4. prodiit sub titulo: *La militia Romana di Polybio, di Tito Livio, et di Dionysio Alicarnasseo dichiarata et con varie figure illustrata.* Ludolphus vero Neocorus ex Italica editione Rom. 1594. fol. Latine vertit, recusa exstant tom. 10. antiquitat. Romanarum Graeuii. Hubertus item Goltzius in thesauro rei antiquariae p. 152 sqq. Bandurius in numos Gallieni

[10] Diuersum ab hoc est eiusdem Patricii opus, quod itidem lucem vidit Italice Romae 1594. fol. atque inscribitur: *Paralleli militari, ne' quali si fa paragone delle milizie antiche in tutti le parti loro con le moderne.* Sigillatim de militia veter. Gallor. exstat praeclarum opus *Gabrielis Danielis*, S. I. L'Histoire de la Milice Françoise et des changemens, qui s'y sont faits. Paris. 1721. 4. 2 Voll. et Amstelod. 1723.

lieni tom. 1. p. 166 sqq. Claudius Salmasius de re militari Roman. cap. 6. Iustus Lipsius de militia Rom. lib. 2. dial. 5. et Guilielmus Musgrauius in epistola de legionibus Romanis, inserta Transactionibus philosophicis vol. 80. pag. 28 sqq. et eiusdem Musgrauii antiquitatibus Britanno-Belgicis vol. 4. pag. 33 sqq. Iscae Dunmunior. 1720. 8. Vniuerso exercitui praeerat *Imperator*, de quo Lipsius lib. 2. cap. 12. et Aegid. Strauchius in dissert. de Imperatore, siue, duce exercitus R. summo. Witteb. 1659. triplicem vero significationem huius vocabuli obseruat Ferrarius lib. 6. de acclamationibus veterum cap. 8. tomo 6. Graev. Accipitur enim vel pro Duce vel pro Victore vel pro Rege. Imperatoribus siue ducibus tribuebantur *legati*, qui singulis praeerant legionibus, vide Raphaelem Fabrettum ad columnam Traiani pag. 9. Lipsium II. 11. Quemadmodum Dictatori aderat Magister equitum consulari potestate, ita singulis legionibus sub illo, quem dixi, legato erant *tribuni* militum siue singularum cohortium praefecti, quas in singulis legionibus senas fuisse obseruat Lipsius II. 9. Sub praefectis erant *ducenarii*, qui ducentis militibus praeerant, vel *centuriones*, de quibus agit Scipio Maffeius Veronae illustratae part. 1. p. 211. et quorum primus, qui aquilae praeerat vocabatur *primipilus*, vide Lipsium II. 8. Sub centurionibus erant *optiones* siue subcenturiones, *vragi* et *decuriones*, ne dicamus de *manipulariis*, qui praeerant manipulo, vel de *praefectis Castrorum*, qui locandis castris curam impendebant, vel de *quaestoribus* et praefectis aerarii bellici: aut de *praefectis Dendrophororum* et *fabrorum*, qui curam habebant caedendorum lignorum ad palos faciendos, ferramentorumque: tum de *tubicinibus*, *euocatoribus*, *medicis*, *beneficiariis*, *corniculariis*, *tesserariis*, *circitoribus* aliisque gregariis peditibus. Confer Suidam in ἔκτακτοι, Lazium lib. 4. de Rep. Romana et Fabrettum ad columnam Traianam. *Exarchi* dicebantur praefecti seu ductores alicuius agminis militum, in prouincia aliqua delectorum. Quae vero sub Exarcho erat multitudo, et modo maior modo minor esse poterat, numerus vocabatur. Vide Marmora Taurinensia P. 2. pag. 53. Quod ad *aciem* attinet ordinemque agminis et *castrorum* praeter ea, quae ad Polybii librum 6. notarunt Patricius ac Lipsius, videndus Henricus Sauilius, libro de militia Romana, qui ex Anglico versus latine prodiit Heidelbergae apud Commelin. A. 1601. 8. praecipue Ratbodus Hermannus Schelius ad Hyginum Gromaticum Amst. 1660. 4. et tomo 10. thesauri Graeuiani, in quo praeter Patricium occurrit etiam Petri Rami liber de militia Iulii Caesaris ex edit. Francof. 1584. 8. Guilielmi Spiceri liber anglice editus: *The plan of a Roman camp prov'd out of Polybius.* Londini 1727. et Salmasii liber postumus de militia Romanorum, ex editione Lugd. Batav. 1657. 4. Hic plu-

ribus ostendit non vnam eandemque militiae rationem sub Republica et Caesaribus, sed pro temporum varietate itidem variam, longeque diuersam obtinuisse: quo nomine et Vegetium reprehenderat Lipsius, quod sui et superioris aeui instituta miscet ac confundit, et ab ea culpa nec Liuium immunem esse docet Salmasius. Sub imperatoribus militia triplex, vna honoratissima Palatina in palatio imperatorum: secunda castrensis siue armata, et tertia cohortalis, eorum qui in officio praefectorum ac praesidum militabant. Valesius ad Sozom. V. 4. De acie apud Graecos videnda Aeneae et Aeliani tactica virorum doctorum notis illustrata. De πυρφόρῳ praecedente exercitum, Raynaudus tomo 8. Opp. pag. 376.

VIII. De Elephantorum et Camelorum vsu in bello videatur Hermannus Hugo lib. 1. de militia equestri cap. 5. Georg. Christoph. Petri ab Hartenfels in elephantographia. cap. 3. Erford. 1715. 4. Io. Harduinus ad Plinii lib. 8. cap. 7. 8. et 18. Dan. Lanmeri dissert. de elephantis et eorum ad bellum apparatu. Aboae 1709. 8. et Gisb. Cuperus exercitationibus duabus de elephantis in numis, tom. 3. thesauri Sallengriani. De canum vsu in bello vide Plinium VIII. 40. et ibi Harduinum. De machinis bellicis consulenda Athenaei Mechanici, Apollodori, Philonis, Bitonis, Heronisque scripta graece et latine iunctim edita: tum Stewechius ad Vegetium, Felix Osius in Graeuii thesauro antiquitatum Italiae tom. 3. pag. 1083-1093. Anonymus ad Theophanem p. 434. et Rigaltius ad Onosandrum pag. 69 sqq. De catapulta Ludov. Mascardus in Museo parte 1. lib. 3. cap. vltimo. De petraria siue ballista lapides vegrandes iaciente Frider. Lindenbrogius p. 357 ad Paullum Warnefridum. De ariete Turnebus Aduersar. XXII. 21 sq. Montfauconus tom. 4. supplem. pag. 33 sq. Gorionides V. 15. et Ciacconius ad columnam Traiani n. 150. et de carobalista n. 171. De ariete Heilbrunnensi 80 fere pedum longitudine, sylloge epistolarum Burmanniana tom. 2. p. 192. De Agrippae harpagine Appianus 5 ciuil. fol. 739. aduersus illud armorum genus postea institutum δρέπανον δόρασι περιθέσθαι idem. De helopoli Grotius ad 1 Macc. XIII. 43, 44. et Ammianus lib. 23. cap. 5. De aggeribus Ezech. Spanhemius ad Iuliani orat. 1. pag. 190 sq. et Anton. Thysius de oppugnat. vrbium p. 169. De vallis murisque limitum memorabilibus (Landwehren) Ioan. Andr. Doederlein in antiquitatibus Romanis Nordgauiensibus. Weissenburg. 1731. 4. De turribus oppugnationi vrbium admoueri solitis praeter Vegetium lib. 4. cap. 17. Caesarem de B. G. 2, 30. Liuium 21, 11. Ammianum Marcellinum 20, 11. Cangius glossar. in *belfredus* et *tristega*, et Barthius pag. 362. ad Guilielm. Britonem. De turribus mobilibus, quae

rotis

rotis feruntur, Vitruuius X. 19. pag. 231. ex Athenaeo de machinis fol. 4. adde Heronem iunior. de machinis bellicis c. 13. De oppugnatione vrbium et castellorum post veteres Philonem, Athenaeum etc. ex instituto agit Lipsius in poliorceticis et Petrus Ramus de militia Iulii Caesaris parte 3. tomo 10. antiquitat. Romanarum p. 1587 sq. qui de propugnatione vrbium et munimentorum aduersus hostes agit pag. 1596 sq. De obsidione maritimarum vrbium nauali vide Schefferum de militia nauali cap. 7. De castris, praesidiis, metaturis, excubiis, vigiliis, stationibus, circuitione, praeter Patricium et Robortellum, et Henr. Sauilium adeundus liber 5. Lipsii de militia Romanorum. Nec parum ad totam illam rem intelligendam conferent icones, quae occurrunt tomo 10. antiquit. Rom. pag. 905 et 927. quo in tomo Hygini quoque Gromatica occurrunt, cum luculentis commentariis Radbodi Hermanni Schelii, qui et praeterea egit de sacramentis militum, de custodia castrorum, de stipendio militari, frumento, veste et victu militum, tributo atque aerario, denique de itinere et telis legionum. Castrametationem primus Romanos docuit Pyrrhus, vt notat Plutarchus in Hannibale. De vigiliis militum Rom. confer Laur. Arrhenii dissertationem. Vpsal. 1726. 4. De vario hastae apud veteres vsu vide Ioannis Alstorphii librum postumum de hastis veterum. Amstelod. 1757. 4. Ioan. Gideonis Gellii obseruationem in tomo 9. Misc. Lips. p. 25 sqq. et de iure hastarum Ioan. Nic. Funccii dissert. tomo 2. symbol. litter. Bremens. pag. 193 sqq. Descriptionem poeticam hastae, ensis, cassidis a Marco Alexandro Bodio deprehendes tom. 1. deliciar. poetar. Scotorum, pag. 202 sqq. De armis aereis vide Angeli Mariae Riccii dissert. Homeric. Vol. 1. pag. 157. Florentiae 1740. 4. De Francorum veterum gladio cum balteo, securi et framea disserit Chifletius anastas. Childerici cap. 14. pag. 196 sqq. vbi etiam de similibus armis Romanorum ex columna Traiani. De armis veterum Britannorum vide Thom. Hearne N. 393. Transaction. philosophic. et Beniam. Motte tom. 2. pag. 70 sqq. De praeparatione ad proelia ipsaque pugna victoria et clade vide praeter Lipsium aliosque, qui de militia scripserunt, Dilherrum disputat. acad. tom. 1. disp. 19. De modo pugnandi ex curru disserit etiam Cluuerius pag. 305. Germaniae antiquae. Curruum falcatorum siue *currodrepanorum* [11] (δρεπανηφόρα τέθριππα vocat Suidas) rationem praeter Schefferum libro de re vehiculari veterum, Stewechium ad Vegetium 3, 34. Henr. Snakenborgium ad Curtium lib. 4. cap. 9. Raderum ad eundem lib. 4. cap. 22. et Hugonem de militia equestri lib. 1. cap. 6. rectius et felicius explicauit Iac. Perizonius V. C. in Curtio aduersus Io. Clericum vindicato pag. 163 sq. Vide et Interpretes

 ad

[11] De falcatis nauibus siue falcibus nauium vide Stephanium pag. 88 sq. ad Saxonem Grammaticum.

ad Iudic. I. 19. et IV. Bonifacium XVII. 4. hist. ludicrae, Brissonium de regno Pers. III. p. 384 sq. et Guidonem Pancirollum in appendice de rebus bellicis, quam libro de magistratibus municipalibus ad calcem Notitiae dignitatum vtriusque imperii a se illustratae subiunxit. Ἅρματος ἱδρεπανοφόρου quoque mentio est apud Heliodorum IX. pag. 430. vbi Bourdelotius annotat, multa de curribus falcatis tradidisse Durerum ex antiquis. De curruum vsu in bellis vide Frider. Adolph. Lampium in exercitationibus ad Psalm. XLV. pag. 179 sqq. De curribus bellicis in oriente vsitatis consule dissertationem Christoph. Schultzii, praeside Ioan. Christoph. Wichmannshausen, habitam Witteb. 1722. Eiusdem Schultzii dissert. de ciuitatibus curruum, siue curribus et equis disponendis a Salomone destinatis 2 Paral. IX. 25. ibid. eodem, et Ioan. Dav. Michaelis praelectionem de hoc argumento recitatam in Regia scientiar. societate Goettingensi, quae recensetur in Nouis litterariis Goettingensibus A. 1759. pag. 913. Cuniculos deprehendendi rationem per sonum aerei scuti a fabro quodam aerario inuentam exponit Herodotus lib. IV. 200. De muricibus ferreis siue tribulis quos fugientes spargere solebant, vt hostium insequentium pedes laederent vide Menagium Origg. Gall. in *chausse trape*, et de cuniculis in *Mine*. Stili coeci aliis tribuli siue murices ferrei (Fußangel) ante castra consiti memorantur a Caesare lib. 7. de bello Gallico cap. 73. Hirtio bell. Afr. cap. 31. Confer Rupertum ad Valerium Maximum p. 248. Tentoria fuerunt vel ex pellibus; confer C. S. Schurfleischii dissert. de Paullo σκηνοποιῷ ad Actor. XVIII. 3. Witteb. 1674. et Aringhum p. 248. Romae subterraneae; vel ex ciliciis, vt Arabes scenitae, de quibus Plinius VI. 28. De armatura et apparatu hodiernae militiae exstat dissertatio Ioan. Christi. Leonhardi, Lips. 1711. De Strategematis Polyaenus e Graecis et e Latinis Frontinus.

IX. Moses manum attollens Exodi XVII. 18. vexillum erexisse dicitur a Ioan. Gothofr. Lakemachero observ. philolog. parte IV. 1. Ceterum de vexillis Hebraeorum consulantur Goodwinus in Mose et Aarone lib. 6. c. 8. et ad eundem Carpzouius p. 667 sq. et quos ille allegat, Arnoldus Boothius animaduersion. sacr. lib. 1. cap. 5 sqq. et Wilh. Ern. Ewaldus Emblem. sacr. lib. 1. exercit. 3. pag. 25 sqq. tum Bochartus Hieroz. P. 1. lib. 3. cap. 5. Fesselius aduersar. sacr. tom. 1. lib. 5. cap. 7. §. 15. et Vrsinus analect. sacr. P. 1. pag. 84. et Henr. Iac. a Bashuysen de vexillo Christi inter gentes erecto. Seruestae 1717. De Graecorum signis et vexillis vide Pfeifferum A. Gr. lib. 3. cap. 25. Apud Romanos Romulus primum manipulo foeni vsus est loco vexilli, vnde milites eiusdem signi manipulares dicti sunt, vt praeter

Oui-

Ouidium 3. Faſtor. docet Aurelius Victor de origine gentis Rom. cap. 22. Legionis ſignum deinde Romanis fuit *aquila* [12], de qua Adr. Iunius III. 2. animaduerſ. Harduinus ad Plin. X. 4. tom. 2. pag. 394. ed. in forma quadripartita, vbi etiam de *lupis*, *minotauris*, *equis aprisque*. Eberh. Rud. Rothius in exercitatione hiſtorica de antiquiſſimo et adhuc durante Romanorum ſigno aquila. Ienae 1669. 4. et Guil. Muſgrauius [13] in diſſertatione inſerta vol. 28. tranſactionum philoſophic. pag. 145 ſqq. et apud Beniam. Motte tom. 2. 2. p. 25 ſqq. in qua aquilas Romanorum non aureas nec argenteas, ſed ingenti conſpicuas mole inauratas aut argentatas fuiſſe diſputat. Aquila fulmini inſiſtens cum oraculo in roſtro conſpicitur apud Montfauconium tom. 2. ſupplem. tab. XXI. De S. R. I. aquila bicipite confer praeter laudatum Rothium Frider. Chriſt. Rami aquilarum imperii bigam. Lemgouiae 1716. 4. Ioan. Petri de Ludewig obſeruat. de Brandenburgica aquila bicipite, imperialis auctore et origine, tom. 7. eius Reliquiar. manuſcriptor. n. 6. Gottl. Sam. Treueri diſſert. Ludewigio oppoſitam de vera aquilae imperii Romano germanici origine. Helmſt. 1726. recuſ. Goettingae 1753. et Ern. Io. Frid. Manzelii diſſ. de aquila S. R. G. I. bicipite. Roſtoch. 1724. Cohortis manipulorum *vexillum* [14] vel *ſignum*, equitum *dracones*, Sidonio *angues textiles*, conf. Lazium lib. 7. de Rep. Romana, Woweranum ad Sidonium p. 487. Henr. Speelmanni aſpilogiam pag. 14 ſqq. Lipſium lib. 4. de re militari Romanorum, cap. 3. 5. 9. vbi multa de ſignorum cultu, forma, religione; vide et Dauſquii notas ad Silium p. 248 ſq. et 291. et eundem Lipſium in libris de cruce; vbi praecipue de *labaro* cruciformi, quod Conſtantinus M. inſtituit, Hugonem lib. 2. de militia equeſtri cap. 4. Mich. Ang. Cauſeum (de la Chauſſe) Pariſienſem de ſignis militaribus, cuius diatriba habetur tomo 10. antiquit. Roman. p. 1528. De labaro, quod aliis etiam gentibus, et Romanis ante Conſtantinum Imperatoribus vſitatum fuiſſe obſeruat Harduinus p. 378. de numis vrbium agit etiam Gretſerus tom. 1. de cruce lib. 2. Octauius Ferrarius lib. 1. cap. 2. elector. et de ſignis cohortium cap. 4 Dictum labarum a labore quod laboribus exſoluat, καμάτων λυτήριον, ſi fides Nazianzeno Orat. III. p. 75. vbi elegans vexillorum Romanorum deſcriptio quae ἡ διςόντε ὁμοῦ καὶ φρικτὸν θέαμα ipſi appellantur. Recentior aetas βάνδον dixit. Vide Cangii gloſſar. hac voce. De vexillariis militibus diximus ſupra p. 821 et

12 Aquila aurea peltae inſidens ſignum regale Perſis, quo Cyrus vſus eſt teſte Xenophonte lib. 7. exped. Cyri. Briſſon. III. p. 426.

13 Memoriae Treuoltinae 1714. p. 2181. Acta Erud̄itor. 1727. p. 255.

14 De cantabro, quod a vexillo, vt ſpecies a genere, diuerſum fuit, vide ſcriptores a Io. Ern. Imman. Walchio ad Cellarii compend. A. R. p. 293. not. i) citatos.

et de draconariis p. 815. Gregorius quoque Michaelis in notis ad Gaffarelli curiositates inauditas singulare syntagma de veterum vexillis promisit sed quod hactenus editum non est. Vide interim Tiraquellum ad Alexandrum ab Alexandro IV. 2. Theodorum Hoepingium de armorum et insignium iure cap. 17. pag. 833 sq. Ioan. Michaelem Weinrichium diss. de vexillis et vexilliferis, Erfurt. 1710. 4. Benetoni de Perrin dissert. de signis militaribus, in primis Gallorum, insertam Mercurio gallico A. 1735. p. 261 et 1050. et Stephani Claudii Benetoni commentat. de signis militaribus praecipuarum gentium praesertim Gallorum. Paris. 1742. 8. Ex aerario, quod erat in templo Saturni, post bellum indictum vexilla petebant quaestores. Vide Liuium III. 69. et ibi notam H. Valesii, vbi et signa veterum Gallorum Insubrum, et labarum siue [15] auriflammeum Francorum in templo seruatum docet. De vexillis Regum Franciae vide Io. Iac. Chifletium in Opp. historicis p. 231 sqq. et Cangium in *auriflamma*, *Cornettus*. De auspicio ex acuminibus, quibus aquilae et signa terrae infigebantur, vide Geuartium lib. 1. Electorum cap. 2. et Pierii Hieroglyphic. XLII. cap. 88. Vexillorum varias figuras ex antiquis sigillis exhibet Io. Mich. Heineccius libro de sigillis p. 299. cui adde p. 129. et Henr. Speelmannus in aspilogia p. 15 sqq. Picta vexilla draconum, Iuretus fol. 900. ad lib. 4. Paullini de vita S. Martini tom. 8. Bibl. Patrum. Dacorum vexillum, labarum et draco. Columna Traiana n. 134. 137. 193. 199. De standaro siue carrocio [16] quo pro vexillo vsi sunt sequioribus temporibus Mediolanenses et alii Italiae populi vide Cangii glossar. et Tenzelii Bibl. curios. tom. 1. pag. 669. qui imaginem quoque eius in aes incisam exhibet e Graeuii thesauro antiquitatum Italiae, tomo 3. Adde si placet Petrum Lambecium in notis ad Baptistae Platinae historiam Mantuanam pag. 485 sq. tom. 4. thesauri Italiae parte 2. p. 30. vbi aere descriptum videre licet carrocium Cremonense cum campana, et aliud Patauinum, vtrumque diuersum ab eo quod Tentzelius exhibet. Patauinum etiam exstat in Francisci Scoti itinerario Italiae italice edito. Patauii 1669. 8. post pag. 28. De Cremonensi conferatur praeter iam laudatum Lambecium Giornale di Roma A. 1669. pag. 95. ex Macrorum Hierolexico, Felix Osius ad Alberti Mussati librum 8. histor. Henrici VII. Caesaris p. cxi. tom. 6. parte 2. thesauri Italiae, Muratorii scriptores rerum Italicarum tom. 9. p. 759. vbi icon duplicis Carrocii, et p. 795 sq. vbi Parmenses et Cremonenses sollemni sibi ritu red-

[15] De *auriflamma* videre iuuabit Cangii differt. ad Ioinuillam.

[16] *Standarum* vocatur apud Martene tom. 3. anecdot. pag. 391. Meibonium tom. 1. p. 420. *Carrocium* siue *Carrotium* idem vocabulum, quo nos Germani vtimur Karrethe, perinde vt carrus siue quarrus dicitur a quatuor rotis, quibus impositus vehitur.

reddentes Carrocia et pag. 1212. vbi descriptio Carrocii Patauini. Porro de Carrocio consule Vlrici Obrechti academicam dissertat. 5. quae est de vexillo imperii. Pagium ad annum Christi 1162. n. 27. Ethelredum de bello Standardii tom. 1. decem scriptorum Angl. p. 339. Leibnitium tom. 3. num. 32. Philippi Bonanni Gabinetto harmonico, et Viri Consultissimi, Francisci von Som, Hamburgensis Reip. Archiuarii longe meritissimi, dissert. de Carrocio, praeside V. C. Euchario Gottlieb Ringk habitam Altdorf. 1711. Pannoniorum vexillum σημαία μετέωρος, ἐπί τινος ἠνεμωμένη πωχέως καὶ ὑψιτενοῦς ἰςοῦ τετράσιν ὑπὸ τρόχοις ἑλκομένου βοῶν ζεύγμασιν. Nicetas in Manuele Comneno V. 3. qui et τῆς τοῦ Διονυσίου σημαίας δίαρμα memorat. De imaginibus sacris et reliquiis in bello circumferri solitis vide Cangium ad Villehar-duinum pag. 311. qui etiam de carrocio et vexillo imperiali pag. 309. 310. De Indorum et aliorum populorum signis Martinus de Roa part. 2. singularium S. Scripturae. De armis militum plura capite proximo, vbi de vestibus omnis generis. De stigmatis siue notis militaribus agit praeter Grotium et Lydium supra p. 753. laudatos Lipsius lib. 1. cap. vltimo. Nox diuisa est in quadrantes siue trihoria vigiliarum, quae cornicine aut tubicine distinguebantur. Vide Scaligeri lectiones Ausonianas lib. 1. cap. 17. Drusii obseru. sacr. X. 10. Lightfootum aliosque interpretes ad Matth. XIV. 25. Marci VI. 48. Luc. XII. 38. Strauchii breuiar. chronol. pag. 45 sq. Guisium et Surenhusium ad codicem Talmudic. Berachot cap. 1. Neocorum bibl. nov. libror. A. 1698. pag. 850 sq. Pfeiferi dec. 1. antiq. sacr. thesi 8. Wolfium Bibl. Hebr. tom. 3. pag. 205. Similiter diem quoque in quatuor custodiarum trihoria diuisum esse notat Possinus ad Pachymerem tom. 1. pag. 428.

X. De *triumphis* veterum Romanorum ita egit *Ioan. Barthol. Marlianus* Rom. 1549. Venet. 1555. 4. vt Romanorum triumphos ordine chronologico recenseret, quod fecit etiam *Tho. Lydiatus* in serie summorum magistratuum et triumphorum Romanorum, vt velut notiores *Onuphrium* ad librum 5. Fastorum, *Sigonium* et *Pighium*, *Goltzium*que in fastis omittamus. *Onuphrii* quoque de triumpho commentarius recusus est Helmst. cum notis *Ioan. Hen. Maderi* 1675. 4. Eiusdem Onuphrii descriptio triumphi Romanorum amplissimi ex lapidum monumentis inserta est tomo 9. thesauri antiquitatum Romanarum Graeuiani. *Iulius* quoque *Caesar Bulengerus* in tomo 2. variorum opusculorum librum singularem de spoliis bellicis, tropaeis, arcubus triumphalibus et pompa triumphi exhibet, qui tomo 11. antiq. Graecarum Gronouii recusus est. Illo in volumine leges etiam librum primum tom. 1. Pandectarum triumphalium *Francisci Modii*, in quo de triumphis et ouatione

veterum, maxime Romanorum agendum ſuſcepit et capite 26. exhibet faſtos triumphales ab V. C. vſque ad A. DCCLXIV. atque cap. 27 ſq. diſſerit de arcubus, columnis, obeliſcis et pyramidibus triumphalibus. Quemadmodum libro 2. agit de triumphis et torneamentis haſtiludiisque equeſtribus recentiorum. Francof. 1586. fol. Videndi praeterea *Alexander ab Alexandro* lib. 1. cap. 22. qui cap. 27. diſſerit et de litteris et faſcibus laureatis, nauibus laureatis et vittatis: *Guid. Pancirollus* in deperditis titulo 57. et ibi *Henr. Salmuthus*: *Io. Nicolai* liber de triumpho editus Frf. 1697. 12. *Martini de Guichardo* noctes Grantzouianae de antiquis triumphorum ſpectaculis. Amſtel. 1661. 8. *Mich. Marolleſii* diſſertat. de triumphis Romanis quae ſubiecta eſt eius gallicae verſioni proſariae librorum Ouidii de Ponto, Pariſ. 1661. 8. pag. 480-492. Benedictus Aueranus diſſert. XXIV - - XXIX. in Liuium, tom. 2. Oper. Florentiae 1716. fol. Nicol. Cheualierius in libro gallico: Remarques ſur la piece antique de bronze trouvé à Rome. Amſtelod. 1694. 8. p. 65 ſqq. Veſalius Mobachius in diſſertationibus de triumpho Romanorum. Alcumar. 1681. 8. et diſſertationes Ioan. Ern. Gebhardi. Witteb. 1648. Io. Chriſtfr. Sagittarii. Ienae 1649. et in eius otio Ienenſi pag. 400. Io. Dav. Drabitii. Lipſiae 1667. Io. Henr. Arſtenii. Erford. 1685. Chriſti. Fuchſii. Witteb. 1692. Ioan. Dav. Schieferdeckeri. Lipſ. 1695 et 97. Ioan. Conr. Ruperti. Ienae 1702. Laur. Arrhenii. Vpſal. 1729. 8. et Chriſti. Brunings, adiecta eius compendio antiquitat. graecar. edit. repetitae Francof. ad Moen. 1745. 8. Solis conſulibus et praetoribus fas fuit triumphare. Deinde etiam Pompeio bis conceſſum necdum ſenatori. vid. Plutarchus in Pompeio p. 625 ſq. 630. D. Triumphus etiam legatis conceſſus eſt ex ſententia eius, qui tenebat prouinciam. Vide Dionem p. 382. (558. R.) Cornelius Balbus vnus omnium non Romanus, ſed Gadibus natus, triumphauit. vide Plinium V. 1. tom. 1. p. 544 ſq. Quum Caeſares rerum potiti eſſent, ſibi ſolis inſignem triumphi honorem tribuendum eſſe cenſentes ducibus poſt partam victoriam inſignia tantum vel ornamenta triumphalia conceſſerunt, vide Suetonium in Auguſto cap. 38. Tacitum Annal. 1, 71. et in Agricola cap. 40. Schwarzium ad Plinii Paneg. p. 460 et 569. et Zach. Richteri commentationem. Lipſ. 1752. 4. Sub Iuſtiniano imp. Chriſtiano triumphauit Beliſarius. De triumpho Henrici I. imperatoris vide Goldaſtum pag. 169 ſq. ad Eginhartum. Imaginem triumphi Romani in aes inciſam exhibent Pitiſcus in Suetonii Caeſarem c. 37. Begerus ad Flori lib. 2. cap. 12. et Iacobus Lydius de re militari Hebraeorum pag. 213. Triumphanti corona propter nimium pondus ſuſtinebatur a tergo (non a carnifice vt ex loco Plinii male intellecto Iſidorus) ſed a ſeruo pu-

publico. Vide Ferrarium lib. I. Elect. cap. 11. et Isaac. Casaubonum ad Suetonium p. 281. ed. Graeuii. De albis equis quibus Camilli exemplo in triumphis vsi sunt Romani, Rupertum ad Florum pag. 110 sq. Camillum ideo in exilium missum esse legas apud Dionem LII. p. 472. (669. R.) De curru triumphali vide Henr. Norisii dissert. de numo Diocletiano cap. 5 et 6. tom. 1. thes. Sallengriani pag. 413 sq. et Sigeb. Hauercampum notis ad Tertulliani apologeticum cap. 33. p. 288. De licentia dictis et salibus perstringendi triumphantes, quae concessa erat militibus vide Nadalii dissertat. in ephemeridibus eruditis (Journal des Savans) A. 1725. mense Octobr. p. 400 sqq. tom. 2. histor. acad. inscriptionum pag. 136. et tom. 1. operum Nadalii iunctim editorum Paris. 1738. 12. pag. 145. Triumpho minus sollemnis erat *ouatio*, quanquam hanc quoque de sollemni triumpho quandoque vsurpatam obseruat Georg. Henr. Vrsinus in observ. Philolog. cap. 9. vbi plura de ouatione et eius etymo non protrita leges. De *spoliis opimis* Ioui Feretrio dicatis disputat Alexander ab Alexandro lib. 1. cap. 14. et Iac. Perizonius in observ. historicis, qui ex Liuio aliisque notant illa proprie dicta fuisse opima spolia, quae imperator per se ab imperatore, rex a rege, dux a duce retulisset. De *tropaeis* Schacchus Myrothecio tertio cap. 23. Ioan. Franc. Madrisius in praelectione de tropaeis, quae exstat tom. 3. collectionis opusculor. scientificor. et philologicor. pag. 318 sqq. Io. Frid. Hekelius in dissert. de tropaeis veterum. Rudolphopoli 1687. Adriani Deodati Stegeri dissert. de antiquissimis tropaeis P. R. Lipsiae 1738. et Petri Ekermanni dissertatio de tropaeis. Vpsal. 1743. Tropaea lignea posita *ἵνα ταχέως ἀφανίζηται τὰ τῆς ἔχθρας ὑπομνήματα, vt inimicitiarum documenta breui tempore abolerentur.* Diodor. Sicul. XIII. p. 154. Sacrosancta fuerunt et violanda a nemine, vide Fabricium ad Dionem p. 333. Sed tempore corrupta non reparare fas, vt notat Plutarchus quaest. Rom. 37. De *arcubus triumphalibus* agit Nicol. Bergierius lib. 2. de publicis viis imperii Romani cap. 40. Henr. Norisius Cenotaph. Pisan. dissert. 3. pag. 413. Ioan. Bapt. Casalius de vrbis ac imperii R. splendore parte 2. cap. 1. et Lebrechtus Petrus Ploettnerus in commentatione de arcubus triumphalibus. Lips. 1750. 8. Cuiusmodi arcus in I. Caesaris honorem excitati rudera etiamnum conspiciuntur Rhemis, conf. Ephemerides Parisiens. A. 1678. p. 283. Alius Arausione, constructus olim in memoriam victoriae Marii et Catuli de Cimbris, quem omnes Romae exstantes magnitudine et praestantia vincere testatur Sponius in itinerario tomo 1. pag. 3. Romanos aere descriptos habes tomo 3. Graeuii. De triumphali porta videatur Aringhus lib. 2. cap. 3. De *supplicationibus* ob victorias decretis agit Fuluius Vrsinus pag. 88 ad Caesarem, post fragmenta veter.

Hiſtoricorum. Quos bello ceperant Romani licet omnes in ſeruitutem redigerent, tamen cum omnibus non eodem modo actum eſt. Qui ſponte conceſſerant victoribus, ponentes arma vocatique *dedititii*, ſpecie aliqua libertatis vtebantur, quin tamen obeundum conſequi poſſent munus aut officium, cui quid honoris annexum videretur. Bello domiti et vocati *mancipes, quaſi manu capti*, ſeruituti obnoxii detinebantur. Qui vero ſemel victi et libertate donati a dominorum imperio deficiebant, poena criminis multabantur, beſtiis expoſiti, aut ad amphitheatri certamina deſtinati, deinde ſub Chriſtianis Imperatoribus ad triremes, et ad remigibus inſeruiendum. Per triumphum etiam vario diſcrimine ducebantur. Qui nobili genere orti, veluti Principes, Magiſtratus, vehebantur plauſtris, ſed praepoſtere, et tergo inuerſo, ſi quando ex ignominia cum iis agendum videbatur: ceteri affectabantur pedibus; rebelleſque poſt tergum manus vinctas habebant: inermes omnes. Vide Acta Eruditorum A. 1759. pag. 90 ſq.

XI. De ſtipendio militari quod per 350 fere annos nullum fuit Romanis, iam ſupra dictum eſt, cap. 16. ſectione 5. pag. 776. quemadmodum de poenis quoque cap. 15. ſectione 15. p. 758. Sub imperatoribus non annonam modo et arma de publico milites accipiebant, ſed veſtes quoque. Vide Lindebrogium et Valeſium ad Appiani XXI. 6. *Largitas Valentiniani Auguſti* in diſco argenteo Geneuae reperto illuſtrata diſſertatione D. Abruzitii apud Montfauconum tom. 6. ſupplementi tab. XXVIII. p. 51 ſqq. Qui ab hoſte ſub iugum mitti ſe permiſerant, non iterum a Romanis ſtatim admiſſi ad militiam, ſed procul a patria, procul ab oppidis iuſſi hibernare. Vide Liuium XXVI. 1. qui de ritu illo ignominioſo videndus III. 28. De militaribus donis Alexander ab Alexandro IV. 18. et ibi Tiraquellus. Praemia et dona militaria, τιμάι, δωρεαὶ, κόσμια fuerunt torques, armillae, corollae cum laminis aureis, annuli etc. vide Rigaltium p. 61 ſqq. ad Onoſandrum. De diaeta atque victu militari veterum, coenis victorialibus, triumphalibus, donatiuis, congiariis Stuckius 1. 21. Antiqu. Conuiual. De vacatione a militia, praeclara quaedam obſeruat Lipſius lib. I. de milit. cap. 4. et ad lib. I. Annal. Taciti pag. 36 ſq. vbi docet miſſionem militum aliam *honeſtam* fuiſſe poſt 20 annorum ſtipendium ſi pedites, poſt 10 annorum ſi equites, poſt 25 ſi nautae fuiſſent, quales exauctorati dicebantur *veterani*. Aliam miſſionem *cauſſariam* ob vitium, defectum, morbum: aliam *gratioſam* per gratiam et ambitum, aliam denique *ignominioſam* ob delictum et crimen. Confer eundem Lipſium I. 5. de milit. Romana cap. 19. et de miſſiciis militibus ſigillatim Sponii Miſcellanea p. 239 ſqq. De decimatione, viceſimatione, centeſima-

teſimatione militum vide notas ad Appianum pag. 750. edit. Blancardi. De vacationis petitione coram cenſoribus, inſignis locus Plutarchi Pompeio p. 630. De ταλαπειρίοις, ad militiam ineptis vide Caſaubonum ad Aeneae c. 10. p. 1730. De militibus emeritis et de valetudinariis in gratiam ſauciorum vel emeritorum militum conditis confer Io. Pet. de Ludewig Recht der Invalidenhäuſer. Frfti et Lipſ. 1707. 8. et in eius opuſc. tom. 2. p. 254 ſqq. De Auguſta emerita, quam Auguſtus, quum emeritos milites dimitteret, condidit conſulantur Scriptores a Fabricio ad Dionem p. 720. excitati. De horreis conditis vide Salmaſium ad Spartiani Hadrianum fol. 26. De campeſtribus meditationibus ſiue exercitiis, γυμνασίοις, μελέταις differit Ezech. Spanhemius ad orat. 1. Iuliani p. 107 ſqq. Lindebrogius ad Ammiani XX. 4. Gutherius de iure manium l. 2. cap. 3. et Stewechius ad Vegetii II. 14. De apparatu et armatura militiae hodiernae, commendanda tironibus I. Chriſt. Leonhardi diſſ. Lipſ. 1711. in qua ordines et nomina officiorum aliaque germanice et latine exponuntur. Bello affinia *duella*, quae ſuſceperunt quidam tanto pereundi vel occidendi furore vt illa inituri areas quadratas lapidibus ſignarent quas exire niſi victo non licebat. Vide Stephanium pag. 106. ad Saxonem Grammaticum. Belli in compendium miſſi et duorum vel paucorum dimicationis euentu deciſi exempla collegit Rupertus ad Florum p. 87 ſq. Quum apud veteres praeparatio quaedam ad militiam, et rei bellicae quaſi imago et pars quaedam eſſet venatio, pauca quaedam de eadem ſubiungenda duximus. Ex antiquis de ea commentati ſunt Xenophon, Arrianus et Oppianus. E recentioribus conferantur Natalis Comitis de ludis agreſticis, praecipue vero de venatione libri 4. accuratius recuſi Londini 1726. I. B. Crophius antiqu. Maced. lib. 2. cap. 3. Tomaſinus de donariis veterum c. 31. et Feithius in antiquitatibus Homericis, recuſis tom. 6. theſauri Gronov. pag. 3711. Frider. Vlr. Stiſſer in der Forſt= und Jagdhiſtorie der Deutſchen, edita Ienae 1737. 8. et auctius cum praefat. Heinr. Gottlieb Frankii recuſa Lipſiae 1754. 8. et Beneton de Perrin in elogio hiſtorico venationis, Pariſiis 1734. 12. gallice edito. De venatione circi conſulendus Bulengeri liber de circo R. recuſus tom. 9. theſauri Graeuiani pag. 577. De venatione per aues rapaces Ariſtoteli, Plinio, Martiali, Aeliano, Firmico memorata vide Lil. Gyraldum dialogiſmo ſexto tom. 2. theſauri critici Gruteriani p. 397 ſq. Thomam Brown in Miſcellaneis. Auctores rei accipitrariae, de quibus dixi lib. 1. Bibl. graecae cap. 25. et Ioan. Phil. Burggrauium p. 236. ad Conringium de corporum Germanor. habitus cauſſis. Intermiſſam in Italia reſtituiſſe Rainaldum, Eſtenſem, quum Fridericus Aenobarba magnam falconum copiam in Italiam intulerat, eaque res, vt nouitate ſua placentes

ſolent, poſtea admodum increbuiſſet, ex Friderici II. de hac arte libello patet, quem Manfredus rex Siciliae auxiſſe dicitur. Vide Burmanni praefationem ad tom. 7. antiq. Italiae pag. 6. In oriente venationi etiam virgines indulſiſſe oſtendit Zornius Bibl. antiquarioexeg. p. 668. De origine iuris venandi confer Io. Guil. Goebelii diſputationem Helmſtad. 1717. editam, quae variis acceſſionibus aucta, et cum Henr. Gottlieb Frankii diſquiſit. prooemiali de poenis in ferarum fures et vniuerſi apparatus venatorii per veteres Germanor. leges ſtatutis recuſa eſt Helmſtad. 1740. 4. Huius diatribae pars altera euulgata eſt ibid. 1743. 4. In hiſce diatribis idem Goebelius agit de aucupio, de quo etiam conferantur Bulengerus lib. cit. Bochartus Hierozoic. P. 1. pag. 17. et P. 2. pag. 270 ſqq. Voſſius de idololatria lib. 3. cap. 97. Salmuthus ad Pancirollum P. 2. Tit. 23. Cyprianus hiſtor. animal. p. 842. 1079. 1111. 1182. et Mercurialis artis gymn. lib. 3. fin. De aucupibus veter. videantur Pignorius et Popma de ſeruis.

XII. In Graecia durantibus ludis Olympicis erat ſollemnis ἐκεχειρία ſiue induciarum obſeruatio teſte Plutarcho in Lycurgo, ad quem notat in animaduerſionibus ad gallicam ſuam verſionem pag. 270. Clariſſ. Dacerius, de quo merito erubeſcere debent Chriſtiani, nullum apud hos eſſe feſtum tam ſanctum, vt illo a bello conquieſcant. Apud Indos agricolae et agri in bello ἱεροὶ et ἄσυλοι teſte Diodoro Siculo lib. 2. et Arriano in Indicis pag. 531. Confer Chriſtoph. Arnoldum ad Valerii Catonis diras pag. 123. Similiter ducem bellicum monet Onoſander cap. 6. pag. 27. vt mercatoribus liber conſtet commeatus plenaque ſecuritas. Ita et Xenophon quarto Cyropaediae, cuius verba adduxit Rigaltius in notis pag. 30. Quae de induciis in antiquitate occurrunt, non intacta reliquit Schurzfleiſchius in diſſertat. de induciis, quae inter iunctim editas quadrageſima eſt. Iudaei legibus Romanis immunes ſunt a militia, quod negarent, ſe ſalua religione ſua eam ſequi poſſe. Vide quae viri docti diſputant ad Ioſephum XVIII. 4. pag. 879. edit. Amſtelod. E Chriſtianis olim quidem non Manichaei modo, quos oppugnat Auguſtinus XXII. 74. contra Fauſtum, et recentiori aetate hac in parte ſequuntur Anabaptiſtae, Sociniani, Weigeliani, Quackeri etc. ſed et alii Chriſtiani multi priuati, praecipue e ſacro ordine, a bello prorſus abhorruere; et cum Origine contra Celſum p. 349. et Lactantio VI. 19. *neque militare iuſto licere* duxerunt, neque ſuppliciis capitalibus animaduertere in noxios. Vide Benedictinorum notas ad S. Ambroſium tomo 2. p. 46. Wetſtenium ad Originem contra Marcionitas p. 27 ſq. Zwickeri Irenicum Irenicorum p. 130 ſq. et Sig. Iac. Baumgartenii examen ſententiae veter. Chriſtianorum de militia.

Ha-

Halae 1745. 4. Poenitentiae etiam subiecti sunt milites in concilio Triburiensi, Remensi et Trosleiano A. C. 825. 923 et 909. tom. 9. concilior. edit. Labbeanae pag. 458. 581 et 527. et in Poenitentiali Romano lib. 1. cap. 20. Clericis militia prohibita fuit. Vide Thomassinum tom. 1. pag. 2. lib. 4. cap. 12. p. 412 sqq. sed vide de militia Clericorum eundem part. 3. tom. 2. p. 389 sqq. et tom. 3. p. 91 sqq. 608 sqq. et 624. Sed nulla vnquam gens (licet talem fingat personatus Iacobus Massé in itineribus pag. 220.) nullus vnquam fuit Christianus Princeps vel in cuius potestate esset iustum bellum gerere, qui bellum omne Christi praeceptis illicitum esse crederet, atque ipse etiam Tertullianus c. 42. apologetici ad gentes: *nauigamus* inquit *vobiscum, et vobiscum militamus*. Atque licitum esse Christiano Principi sua si aliter non possit, bello etiam vt necessario malo tueri, vel inde constat, quod sanctissima religio neutiquam pugnat cum naturae iure, neque ad exitium suorum data est, vt omittam argumenta alia quae videri possunt apud Ioan. Genesium Sepuluedam libris tribus de militaris disciplinae honestate, inter eius opuscula Paris. 1541. 8. Grotium prolegomenis librorum de iure belli et pacis et ad Matth. V. 40. et Lucae III. 14 et parte 2. Epist. 545 sq. Iac. Altingium tomo 1. Opp. pag. 180. Iustellum, Christianum Lupum, et Guil. Beueregium ad Canonem 12. Nicaenum. Eiusdem Lupi dissertatio extat de veteri disciplina militiae Christianae, in eius operibus postumis p. 227 sqq. Bruxellis 1690. 4. de qua Elias du Pin tomo 18. Bibl. scriptorum Eccles. pag. 134. Videndus etiam B. Christianus Kortholtus in dissert. de studio belli ac pacis, Kil. 1689. et Heideggerus de militia Christiana tomo 4. diss. select. 4 et 5. Nunquam Christiani olim vel crudelissimis oppressi persequutionibus, nec, licet valerent numero aut a rerum nouarum auctoribus sollicitarentur, religionem suam aduersus legitimos principes ac magistratus suos bello vindicauerunt. Vide Timanni Gesselii historiam ecclesiasticam p. 364. Ceterum militiam mercenariam Christianis indignam esse non diffitetur Grotius ad Luc. III. 14. Si ad eum, inquit, militem Ioannes venisset, quales nunc plerique sunt, non vni imperio addicti, sed per omnem orbem terrarum bella aucupantes, *venalesque manus, ibi fas vbi plurima merces*, qui maiore ex diuerso mercede ius fasque exeunt, neque vident cur, sed quanti aut alios iugulent aut ipsi iugulentur, profecto non aliud illis dixisset Baptista, quam si salui esse vellent, relinquendum esse vitae genus, non iam dicam ab omni pietate, sed ab omni humanitate abhorrens et fere belluinum. Vtinam vero Christiani non omnes Ethnicorum iniurias tantum vel aequarent vel supergrederentur in bello etiam inter se, siue temere suscipiendo siue crudeliter

deliter et cupide gerendo, quantum debebant per ſanctiſſima Chriſti praecepta ad iuſtum etiam et neceſſarium bellum cum horrore et tardiſſime accedere, et quam celerrime fieri poteſt, ab illo iterum reſilire.

CAPVT XVIII.

De ſcriptoribus qui rem veſtiariam veterum illuſtrauerunt.

Scriptores de re veſtiaria Hebraeorum. 1. *Graecorum et Romanorum.* 2. *Germanorum, Danorum etc.* 3. *Clericorum et Monachorum in Eccleſia Chriſtiana.* 4. *De tegminibus et ornamentis capitis.* 5. *De coma.* 6. *De fuco et coſmetice, ſartoribus etc.* 7. *De annulis.* 8. *De variis generibus veſtium.* 9. *De braccis, calceis etc.* 10. *Habitus lugentium.* 11. *De armis et veſtitu militari.* 12. *De inſignibus et arte Heraldica.* 13.

I.

De re veſtiaria veterum Hebraeorum, Sacerdotum praeſertim habitu agunt *Didacus del Caſtillo* et *Artiga* in opere de ornatu et veſtibus Aaronis, ad Exod. XXVIII. Lugd. 1655. fol. vt *Io. Hieronymum Sopranem* in digreſſione de re veſtiaria Hebraeorum, ſubiuncta eius commentario de Dauide, ibid. 1643. fol. edito, quam ſeorſim recudendam promiſit Criſpinus Weiſius in Nouis Litterariis Lipſienſibus A. 1735. p. 368. Ariam Montanum alioſque praetereamus. E Iudaeis hoc argumentum pertractarunt R. *Abraham Rophe* in Schilte Gibborim cap. 44 et 45. et R. *Aſarias de Rubeis* in Meor Enaiim lib. 3. cap. 46 ſqq. E Chriſtianis vero praecipue diligentem operam in hoc argumento poſuit *Io. Braunius,* [1] vir Clariſſ. cuius praeclarum opus de veſtitu Sacerdotum Hebraeorum poſt primam editionem anni 1680. auctius lucem adſpexit Amſt. 1701. 4. In hoc praeter alia lib. 1. cap. 16. egregie docet, qualis fuerit tunica inconſutilis ſiue contexta, cuius mentio fit in hiſtoria paſſionis Chriſti, vbi milites ſuper ea ſorte experti eſſe dicuntur, de qua tunica, praeter interpretes ad Ioan. XIX. et Caſaubonum ad Baron. agit etiam Io.

[1] Qui opus de veſtitu Hebraeorum Braunii in Hebraicis praeceptori Conſtantino l'Empereur tribuunt, eos ſine ratione hoc facere notat Rev. Henricus Ludolf Benthemius in libro de ſtatu Eccleſiarum Scholarumque Belgicarum parte 2. p. 275 ſq.

Ioan. Georg. Dorſchaeus in tractatu de tunica Chriſti inconſutili. Roſtoch. 1658 4. et Octauius Ferrarius de re veſtiaria et in analectis et lib. 2. elector. cap. 1. Braunio addendi ſunt *Sheringhamus* ad tractatum Talmudicum Ioma cap. 7. pag. 86 ſq. *Seldenus* lib. 2. de ſucceſſ. in pontificatum cap. 7 ſq. et lib. 3. cap. 11. de ſynedrio, vbi contra Sheringhamum probat veſtium ſacrarum extra miniſterii tempus vſum nullum fuiſſe. *Io. Prideaux* de veſtitu Aaronis, interpretes ad Exod. XXVIII. et Leuiticum, *Io. Lightfootus* et *Samuel Lee*, quorum ſingulares de hoc argumento diatribae exſtant. *Auguſtinus Calmetus* ante commentarium in Ieremiam, tom. 6. pag. 28 ſqq. et tom. 1. diſſ. 20. *Wilhelmus Goereus* hiſtor. Moſaic. parte 4. cap. 10 et 11. *Frider. Adolph. Lampius* exercit. in Pſalm. XLV. pag. 301 ſqq. et diſſertationes *Benedicti Dauidis Carpzouii*, quam is ſub Ioan. Friſchmuthi praeſidio habuit Ienae 1669. et quae inter fratris Io. Bened. Carpzouii diſputationes academicas pag. 1637 ſqq. recuſa eſt. *Daniel. Lundii.* Vpſal. 1706. 8. et *Alberti Vogetii.* Groningae 1729. ne dicamus de Iſidoro Hiſpalenſi, qui hanc materiam paucis attingit libro vndeuigeſimo originum cap. 21 ſq. *Martini Mauritii* (tractatu de ſortitione veterum eruditis dudum noti) vaſtum de re veſtiaria Hebraeorum opus, ex vniuerſo Talmude, Targumim, Rabbiniſque antiquioribus et recentioribus congeſtum, et in quatuor volumina diuiſum, ſed typis nondum exſcriptum, poſſedit Io. Henr. Maius, vt ipſe teſtatur lib. 3. obſeruat. ſacrar. pag. 110 ed. ſec. Copioſe etiam de veſtibus ſacerdotalibus tum Hebraeorum tum aliarum gentium diſputat *Caſpar Caluoer* ritualis Eccleſiaſtici tomo 2. Habet etiam multa de re veſtiaria generatim *Petrus Zornius* in diſſert. de numo Coſ. aureo Theodoſii II. pag. 22 ſqq. De tiara Summi Pontificis *Pelletierius* diſp. de erroribus pictorum, in memoriis Treuoltinis A. 1705. Septembri pag. 1614 ſq. *Hermannus van de Wall*, Eccleſiaſtes Amſtelodamenſis, diſſ. de pileis ſiue tiaris Sacerdotum et Pontificum Hebraeorum, ad calcem Salomonis van Till commentarii poſtumi de tabernaculo ſacro et Zoologiae ſacrae, Dordraci 1714. 4. *Iac. Altingius* Heptade VIII. diſſ. tom. 5. opp. pag. 268 ſqq. *Sam. Werenfelſius* in oratione de mitra Aaronis capiti impoſita. Baſil. 1709. *Ioan. Chriſtoph. Wichmannshauſen* in diſſ. de tiara ſummi ſacerdotis. Witteb. 1722. *Ioan. Henr. Maius*, fil. in diſſ. de tiara Pontificis Hebraeorum maximi. Giſſae 1728. De tiaris minorum ſacerdotum exſtat diſſertatio Henr. Andr. Toepferi, Witteb. 1722. De frontali P. M. confer diſſertationem *Mich. Liebentanzii* de frontali Aaronis. ib. 1662. *Chr. Lud. Schlichteri* de lamina aurea P. M. eiuſque myſterio. Halae 1736. *Georg. Adami Mehneri* de frontali Aaronis. Lipſ. 1745. De Ephod exſtat diſſertatio *Iſaaci Pihlmanni.* Aboae 1701. De Pectorali confer eos, qui de

Vrim et Tummin commentati ſunt, quos ſupra pag. 501 ſqq. laudauimus. De balteo ſacerdotali vide *Ioan. Chriſtoph. Wichmanshauſen* diſſertationem. Witteb. 1717. et de balteo ſacerdotis ſummi *Ioan. Andr. Cleſſelii* diſſertationes binas. ibid. 1717 et 1718. et *Wilhelmi Erneſti Ewaldi* Emblemata ſacra lib. 4. pag. 501. De veſtibus byſſinis P. M. expiationis feſto diſſertationem edidit *Ioan. Oldermannus*. Helmſtadii 1717. Sacerdotes, niſi quum ſacra adminiſtrarent, veſtibus communibus vſos fuiſſe, ſacraſque in templo, vel in turri Antonii [a] aſſeruatas docent Braunius de veſtitu ſacro Hebraeorum, et Deylingius parte 3. obſeruat. ſacr. pag. 325. De veſtibus et ornamentis Hebraeorum priuatorum *Leydeckerus* XII. 8. de Rep. Hebr. De veſtibus et ornamentis regum apud Hebraeos, *Scacchus* III. Myrothec. 38-43. Albis veſtibus delectatos non modo ſacerdotes eſſe et honeſtas feminas, ſed etiam virgines et ſponſas oſtendit *Franc. Wockenius* in Programmate ad orationem inauguralem Witteb. 1727. de albis Iudaeorum veſtibus, et in ſelectis ſacris parte 2. ibid. 1728. 4. De veſtibus odoratis vnguentoque fragrantibus diſſerit *Ioan. Henr. Maius* obſeruat. ſacr. lib. 3. pag. 102 ſqq. edit. ſecundae. De veſtibus Hebraeorum fimbriatis, interpretes ad Num. XV. 38. *Matthaeus Hillerus* in diſſ. edita Tubing. 1701. *Chriſti. Lubecius* in diſſert. de deciſionibus peniculamenti Hebraeorum. Lipſ. 1688. *Io. Frider. Cotta* in diſſert. de peniculamentis Iudaeorum. Goetting. 1737. *Ioan. Henr. Maii*, fil. iura fimbriarum ex R. Moſe ben Maimon deſcripta, latine reddita atque notis illuſtrata. Franc. 1710. 4. et *Georg. Eliez. Edzardus* ad Auoda ſara cap. 2. pag. 535. De *arte plumaria* Hebraeis nota vide *Fullerum* lib. 1. cap. 20. Miſc. et *Druſium* ad difficiliora loca Exodi cap. 46. Mentio eiuſdem artis etiam apud Senecam Epiſt. 90. *non auium plumae in vſum veſtis conſeruntur?* Adde Clariſſim. *Burmanni* Petronium pag. 268. *Weitzium* ad Prudentium pag. 663. *Claudium Salmaſium* in notis ad Vopiſcum vit. Carini, cap. 20. tomo 1. ſcriptor. hiſtor. aug. pag. 850. *Ludov. Anton. Muratorium* antiq. Italiae diſſertat. 25. et *Ioan. Ern. Imm. Walchium* Vol. 4. Actor. ſoc. latin. Ienenſis pag. 76 ſqq. vbi plures citantur ſcriptores. Plumariorum textrinas memorat Vitruuius VI. 7. De duodeuiginti veſtium generibus quas Sabbato exuere et inducere licet, *Buxtorfius* pag. 2033. Lexici Talmudici. De ſacco et cilicio, cinctura, calceis apud Hebraeos, *Frid. Adolphus Lampe*, Dithmala Lippiacus, in diſſ. de Ieſaia nudo et diſcalceato ad Ieſ. XX. 2. praeſide Campegio Vitringa, Franek 1703. De non deficientibus Iſraelitarum in deſerto veſtimentis, interpretes ad Deuter. VIII. 4. XXIX. 5. *Coſmas Indopleuſtes* V. pag. 205. *Marckius* Exerc. Bibl. 14. *Deylingii* obſerv. S. II. 17. et ſingularibus diſſertatio-

[a] Ioſeph. XVIII. 3, 4. pag. 880. edit. Amſtelod.

tationibus *Ioan. Wilh. Hilligerus.* Witteb. 1676. *Gottfr. Zeibigius* Lipſ. 1705. *Abrah. Alanus.* Aboae 1708. *Olaus Celſius.* Vpſal. 1726. De more *velandi* virgines et mulieres apud Hebraeos *Sam. Frid. Bucherus* in diſſ. de velato et concluſo Hebraeorum Gynecaeo. Witteb. 1715 et 1716. et de occulta Hebraeorum ſponſa. ibid. eod. et in antiquitatibus de velatis ac concluſis Hebraeorum et Graecorum feminis Budiſſae, 1717. 12. De pellium villoſarum vſu in veſtimenta vide *Eraſmum Schmidium* ad Matth. III. 4. et alios interpretes ad 2 Reg. I. 8. Matth. VII. 15. et Hebr. XI. 37. De veſtitu Iudaeorum recenti aetate, et notis, quibus a Chriſtianis diſtinguantur vide *Schudtium* tom. 2. memorabil. Iudaic. pag. 241 ſqq. De non permutando ſexus habitu ac veſtitu conſulendi interpretes ad Deuteron. XXII. 5. *Wagenſeilius* libro de Norimberga pag. 175 ſq. *Io. Spencerus* de legibus Hebr. tom. 1. pag. 373 ſq. *Carolus Fridericus Pezoldus*, Lipſ. 1702. et *Martinus Haſſen*, Witteb. 1714. ſingularibus diſſert. *Matthias Berneggerus* ad Taciti Germaniam quaeſt. 89. *Petrus Pantinus* ad vitam Theclae a Baſilio Seleucienſi ſcriptam pag. 387 ſq. *Guil. Beueregius* ad Canonem XIII. Gangrenſem pag. 186 ſq. *Salmaſius* ad Tertullianum de pallio. *Dauid Millius* diſſert. ſelectar. pag. 201 ſqq. edit. nouae. Viri docti ad Laertii III. 86. et *Ioan. Henr. Maius* lib. 3. obſ. ſacr. pag. 143.

II. Quod ad rem veſtiariam Graecorum Romanorumque attinet, primo loco nominare iuuat *Ioſephi Laurentii* collectanea ordine alphabetico digeſta, quae ex eius philomathiae opere recudi curauit Clariſſ. Gronouius tomo 9. antiquitatum Graecarum. Egregium deinde opus eſt *Octauii Ferrarii*, cuius libri ſeptem de re veſtiaria, Romanorum maxime, ex editione Patav. 1654. 4. quae priore A. 1642. 8. melior et auctior eſt, habetur etiam tomo 6. theſauri Graeuiani. In eodem occurrunt Ferrarii illius analecta de re veſtiaria Patav. A. 1670. pridem vulgata, quibus impugnat ea quae ſcripſerat *Albertus Rubenius* Philippi filius in libris duobus de re veſtiaria: ac praecipue de lato clauo, [3] qui primum Graeuio curante poſt auctoris fata Antwerpiae excuſi ſunt 1665. 4. et deinde a Graeuio in tomum eundem 6. antiquitatum Romanarum recepti, in quo etiam habentur *Io. Baptiſtae Donii* de vtraque paenula diſſertatio Pariſ. 1644. 8. et *Barthol. Bartholini* commentarius vna cum *Henr. Ernſtii* epiſtola eiuſdem argumenti Hafniae A. 1655. 8. primum editus. Vide

[3] Eandem de lato clauo ſententiam notatam ante Rubenium a Io. Kirchmanno de funeribus Roman. lib. 1. cap. 10. monet Io. Clericus bibl. vet. et nov. tom. 13. pag. 55. Certe Kirchmannus affert Amalii et Albani ſ. Alcuini loca, quibus claui de lineis explicantur.

de etiam Lipſium lib. I. elect. cap. 13. et *Angeli Mariae Riccii* diſſertationem de veterum veſtibus reliquoque corporis ornatu, quae exſtat Vol. 2. eius diſſert. Homericarum. Florentiis 1741. 4. p. 14. *Iſaaci Caſauboni* opus de re veſtiaria veterum quod promiſit pag. 54. Epiſtolar. ad Dionem Chryſoſtomum et alibi variis in locis dolendum eſt, nunquam prodiiſſe, licet excerpta quaedam illius ad hoc argumentum ſpectantia occurrant in Bibliotheca Bodleiana, vide et Mericum Caſaubonum Iſaaci fil. notis ad Epictetum pag. 87. *Claudius* quoque *Salmaſius* in notis ad Tertullianum de pallio pag. 80. eiusdem argumenti opus ſub manibus habere ſe teſtatus eſt, cuius non contemnenda ſpecimina dedit in eodem ad Tertullianum commentario paſſim, in exercitationibus Plinianis ad Solinum et alibi. Confer Grotii epiſtolam 355. Salmaſii opus de re veſtiaria promiſit A. 1689. Lantinus praefat. ad Homonyma Salmaſiana hyles iatricae, ſed A. 1695. et ipſe morte praeuentus eſt, nec praetereunda ſcripta in vtramque partem edita occaſione illius in Tertullianum commentarii a Salmaſio quidem ſub nomine *Franciſci Franci*, a Dionyſio Petauio autem ſub nomine *Antonii Kerkoetii* Aremorici. De priuato et domeſtico Romanorum veſtitu agit *Phil. Lud. Hannekenius* in diſſertationibus de cura domeſtica Rom. p. 34 ſq. de veſtitu ſeruorum, p. 83 ſq. de veſtitu infantum, puerorum, iuuenum, puellarum et virginum p. 123 ſq. de veſtibus accubitoriis et conuiualibus *Stuckius* II. 26. antiq. conuiual. *Lipſius* ſerm. Saturn. lib. I. cap. 2. et lection. var. lib. 3. ac *Ferrarius* lib. I. c. 29 ſqq. *Petronius* Burmanni pag. 117. et de habitu venatorio pag. 179. De habitu et ornamentis Pontificum *Gutherius* I. 29. de iure Pontificio, tom. 5. Graeuii pag. 58 ſq. Gabino ritu ſuccincti ſacerdotes. Columna Traiana n. 63. 68 et 189. De limo poparum. ibid. n. 72. De veſtibus nobilium, *Tiraquellus* lib. de nobilitate pag. 564 ſq. De veſtibus ſeruorum *Lipſius* lib. I. Elector. cap. 25. qui etiam alia de veſtibus eodem libro cap. 13. et *Coelius Rhodiginus* XVI. 10 ſq. lectionum antiquarum. *Lazarus Bayſius* de re veſtiaria, Pariſ. 1549. 4. *Theodorus Zwingerus* in theatro vitae humanae tom. 2. pag. 435 ſq. Veſtium et ornamentorum muliebrium genera ordine litterarum perſequitur idem *Tiraquellus* lib. de iure connubiali pag. 52 ſq. Vide et Iſidori Hiſp. Origines XIX. 30 ſq. et de *iocalibus* Petri Mulleri ICti diſſertationem. De Romanorum luxu in veſtibus prolixe diſputat *Stanislaus Kobierzichius* libro de luxu Romanorum tomo 8. theſauri Graeuiani, et *Auguſtinus Nadalius* in diſſertatione de luxu feminarum Romanarum ſigillatim in veſtibus, inſerta tom. 5. memor. acad. inſcriptionum, pag. 297. edit. Hagenſis, et eius oper. tom. I. pag. 9.

III. De

III. De re veſtiaria Perſarum *Briſſonius* lib. 2. pag. 309 ſq. Perſarum Magi albis veſtibus ſunt induti, certe qui in India viuunt: nam ceteri in Perſide colorem flammeum et purpureum vt in veſtibus ita in gemmis magis ſacrum habent, propter ignis cultum, vide Tom. Hyde de relig. veter. Perſar. pag. 20 ſq. De veſtitu et cubitu veterum Germanorum, *Cluuerius* Germaniae antiquae lib. 1. cap. 16. pag. 104 ſq. De veſtimentis Germanorum medii aeui *Gottlieb Sam. Treuerus* in anaſtaſi veteris Germani Germanaeque feminae. Helmſt. 1729. 4. *Ottonis Sperlingii* V. C. commentatio de veſtitu veterum Danorum et aliorum populorum ſeptemtrionalium inſerta eſt nouis litterariis maris Baltici et Septentrionis A. 1698. pag. 205 ſq.

IV. Epiſcopos et Clericos primorum Chriſtianorum aetate per annos circiter CCCC. (Salmaſius de Coma pag. 352. 469.) habitu a laicis diſtinctos haud fuiſſe obſeruat *Iac. Boilauius* in hiſtorica diſquiſitione [4] de re veſtiaria hominis ſacri vitam communem more ciuili traducentis. Rothomag. 1704. 12. *Ludov. Thomaſinus* tom. 1. de Eccleſiae diſciplina II. 44 ſq. et *Tillemontius* tomo 14. memoriarum Hiſtor. Eccleſiaſt. pag. 151. vbi de Coeleſtino Papa. Confer *Rich. Simonis* Bibl. criticam tomo 3. pag. 322 ſq. vbi Boilauii librum laudat. Vide etiam *Aſſemannum* tom. 3. Bibl. oriental. parte 2. pag. 665. Sane de Apoſtolis et apoſtolicis viris hoc neutiquam perſuadent argumenta aduerſus Bocquillotum allata ab Honorato de S. Maria, in obſeruationibus de regulis et vſu critices tom. 2. lib. 4. diſſert. 6. Adde *Ioan. Georg. Walchium* H. E. N. T. p. 197. 778 et 1151. *Ioſephum Binghamum* Orig. eccleſiaſt. VI. 4. et *Ioannis Schmidii* diſſert. de habitu et inſignibus Apoſtolorum ſacerdotalibus. Lipſ. 1702. Apoſtolos abſque ſacris veſtibus S. Coenam celebraſſe non diffitetur Beſſario epiſtola 3. ad Philanthropenum de Euchariſtia. Monachi etiam ad Epiſcoparum euecti habitum monachalem neutiquam depoſuerunt, quod in Eccleſia graeca A. C. 869. canone conſtitutum notauit Mabillonius. De monachorum antiquo habitu videre licet *Ioannem Caſſianum* libris de inſtitutis coenobiorum, de ſacris veſtibus *Honorium* in gemma animae lib. 1. cap. 198 ſq. et ex recentioribus qui clericorum veſtes et ornamenta omnis generis per varias aetates in Eccleſiis Orientalibus et Occidentis introducta exponunt, *Andream Sauſſaeum* in panoplia ſacerdotali ſiue libris XIV. de venerando Sacerdotum habitu eorumque multiplici munere et officio in Eccleſia Dei, Pariſ. 1653. fol. et in libris 7. de ornatu Epiſcoporum et in libris 15. de clericorum tonſura et habitu, ibid. 1646. fol. *Ioan. Baptiſtam Thiers*

 libro

[4] De hoc libro Elias du Pin tom. 19. pag. 72 ſq. Nouvelles de la Republique des Lettres 1705. p. 80.

libro A. 1674. edito gallice *de l'Etole*, de ſtola. *Ioan. Bonam* lib. 1. rerum liturgic. cap. 24. *Pompeium Sarnelli* epiſtola Eccleſiaſtica III. vbi probat, S. Antonium male in Pontificalibus pingi ornamentis et Abbates per ſingularia priuilegia diu poſt illa geſtandi ius accepiſſe, et epiſtola XVI. vbi de habitu clericali. *Philippi Bonanni* opus, la Gerarchia eccleſiaſtica conſiderata nelle veſte ſagre e ciuili. Romae 1720. 4. His addendi *Alteſerra* et alii ad librum de vitis Pontificum, idem Alteſerra in Aſceticis lib. 5. cap. 17. lib. 6. c. 13 ſq. Macri fratres in hierolexico, Cangius in gloſſario vtroque, Iacobus Goar ad euchologium Graecorum, Hugo Menardus ad Gregorii M. ſacramentarium pag. 362. qui poſt 364. iconem S. Remigii ſacris veſtibus induti exhibet. Acta ſanctorum Iunii tomo 1. pag. 458 ſq. vbi de amictu pontificali et monachali, et propylaeum ad acta ſanctorum Maii pag. *161 et *208 ſq. vbi de pallio et aliis pontificalibus ornamentis, et in paralipomenis pag. 94 ſq. De veſtimentis monachorum exſtat Georg. Henr. Goetzii diatriba Lubecae 1719. De antiquis ordinis Dominicani veſtibus vide *Io. Quetif* tom. 1. de ſcriptoribus ordinis Praedicatorum pag. 75 ſq. De Patriarcharum ornatu et veſtibus confer tom. 1. iuris graecoromani pag. 447. De pallio Pontificali et Archiepiſcopali confer praeter laudatum *Sauſſaeum* libro de myſticis Galliae ſcriptoribus, Pariſ. 1639. 4. pag. 188-279. *Marcum Paullum Leonem* de auctoritate et vſu pallii Pontificii. Romae 1649. 4. *Nicolai de Bralion* pallium Archiepiſcopale. Pariſ. 1648. 8. *Petrum de Marca* de concordia ſacerdotii et imperii lib. 6. cap. 6. et ibi Baluzium. *Theodoricum Ruinartum* in diſquiſitione hiſtorica de pallio archiepiſcopali, quae exſtat inter opuſcula poſtuma Mabillonii, Pariſ. 1724. 4. tomo ſecundo. *Iuſtum Henning. Boehmerum* in iure eccleſiaſtico proteſtantium tom. 1. pag. 350 ſqq. *Iac. Baſnagium* H. E. lib. 5. cap. 6. pag. 244. *Henrici Guntheri Thulemari* diſput. de Archiepiſcoporum pallio et aliis inſignibus. Heidelb. 1684. 4. *Salomon. Deylingium* obſerv. miſc. pag. 505. *Io. Andr. Schmidium* in diſſ. de Omophorio Epiſcoporum Graecorum. Helmſt. 1698. *Ioan. Caſp. Barthelium* in diſput. de pallio. Herbipoli 1753. 4. et in eius opuſc. iuridic. varii argumenti. tom. 2. p. 1 ſqq. et *Io. Georg. Pertſchium* in tractatione canonica de origine, vſu et auctoritate pallii archiepiſcopalis, in qua Barthelii diſſertatio ſub incudem vocatur. Helmſtadii 1754. et *Frider. Andr. Schlutbeckii* commentationem de candidis Archiepiſcoporum palliis. Hanouerae 1726. 4. Pallium de Petri corpore etiam datum orientalibus Epiſcopis, vide Gregorium M. lib. 1. ep. 27. interdum Epiſcopis minorum ſedium, confer Petrum Saxium in Pontificio Arelatenſi pag. 54. abſentibus non miſſum, vide Lanfranci Epiſtol. tom. 18. Bibl. Patrum pag. 810. F. Iuſiurandum, quod accepto pallio praeſtitit Archiepi-

chiepiscopus Cantuariensis, legitur apud Bzouium ad A. C. 1501. n. 15. T. 18. pag. 592. b. De crocea veste Cardinalium in conclaui vide *Ioseph. Mariae Suaresii* dissertationem Romae 1670. 4. De veste scapulari *Theophil. Raynaudus* tom. 7. opp. Veram eius figuram habes in icone tom. 1. Actor. Sanctor. Iunii pag. 458. Quindecim vestimenta Episcopi missam celebrantis recenset *Rainoldus* pag. 951 sqq. colloquii cum Hardto. De chlamyde, cuius vsus in administratione S. Coenae, (vom Meßgewandt) agit Georg. Heinr. Goetzius pag. 625 sqq. meletematum Annaebergensium. Vestes clericorum non semper pullas fuisse notant quoque Benedictini ad S. Ambrosium tomo 2. p. 25. *Io. Casp. Krause* in diss. de colore sacro et speciatim vestitus sacerdotalis, Witteb. 1707. et *C. Potschius* in dissert de candido veterum Clericorum vestitu. ibid. 1685. De vestibus sacris certis litteris notatis exstat dissertatio *Andr. Ritteri.* Lips. 1703. Idem quoque dissertationem de vestibus clericorum crucis figura notatis edidit Gryphisw. 1704. De collaribus et colletis tum fistulosis siue tubulatis tum planis qualibus passim vtuntur sacri ordinis viri in Ecclesiis Protestantium, prodiit diatriba erudita *Vrbani Gotfridi Siberi.* Sneebergae 1710. 4. De aliis clericorum veterum collaribus disserit Pompeius Sarnelli pag. 131 sq. epistolarum Ecclesiasticarum.

V. De *pileo* ceterisque capitis teguminibus tam sacri ordinis hominum quam aliorum, liber *Anselmi Solerii* siue qui sub hoc nomine latet *Theophili Raynaudi* S. I. seorsim prodiit Lugd. 1655. et Amstelod.[5] 12. A. 1671. atque recusus in tomo XIII. operum Raynaudi, et tomo 6. thesauri antiquitatum Rom. Vide et *Io. Brodaeum* lib. 8. miscell. cap. 17. *Adr. Iunium* lib. 2. animaduers. cap. 6. *Guil. Stuckium* II. 28. antiq. conuiual. vbi de consuetudine caput aperiendi: *Ioan. Guil. Bergeri* diss. de ritu operiendi capitis in sacris[6], Witteb. 1703. *Io. Gothofr. Lackemacheri* obseruat. de ritu capitis in sacris velandi a Romanis ad Iudaeos profecto, parte 3. obseruat philolog. 2. pag. 209 sqq. *H. R. Mallinkrott* expositionem ritus capitis velandi Lipsiae 1735. *Eberh. Rudolphi Rothii* dissert. de velamine capitis virili. Ienae 1673. *Lipsium* lib. de amphitheatro cap. 19 sq. vbi obseruat Graecos et Romanos, vti et Gallos, Germanosque veteres plerumque caput non texisse nec pileo vsos fuisse. De coronis, diademate, aliis imperantium insignibus iam diximus supra cap. 14. De tiara κυρβασία et cidari Persica videndus V. C. Hadr. Relan-

5 In Amstelodamensi editione verba auctorum passim sunt omissa. Vide Memoires de Litterature tom. 1. p. 175.

6 Sacrificantes Saturno caput non velabant, aliis vero diis omnibus sacra faciebant operto capite. Vide Meursium P. 2. Exercit. critic. p. 230 sqq.

Relandus parte 2. diſſ. miſcell. qui etiam de nidario capitis inuolucro diſſerit pag. 204. De pileo phrygio Sponius miſcell. pag. 130. et Nicaſius ad numum Pantheum pag. 63. De apicibus et galeris ſacerdotum Philippus Rubenius II. 25. electorum. De apice flaminis Harduinus ad Plin. XXII. 23. tom. 4. p. 209. De vſu pileorum apud Corinthios *Carolus de Maets* in ſylua quaeſtionum inſignium pag. 236 ſq. Pilei Corybantum (non cymbala) in manu magnae matris Idaeae et Attidis initia referente apud Pignorium. Vide Anonymi Angli commentar. de cymbalis cap. 25 et 26. pag. 347 ſqq. De pileis Caſtoris et Pollucis vide quae notaui ad Sextum Empiricum p. 358. De pileo, *inſigni libertatis*, agunt *Choul* pag. 110. de relig. Rom. Daniel Guil. Trillerus pag. 538 ſq. ad Hugonis Grotii Chriſtum patientem. Ianus Gerh. Milzouius diſſertationibus IV. Hafniae 1655. 4. Ioan. Burch. Menckenius diſſertat. litter. pag. 211 ſqq. Nic. Hier. Gundlingius pag. 465 ſqq. der kleinen deutſchen Schriften. Figuras quaſdam pileorum ex veteribus ſigillis exhibet Heineccius pag. 209. De *mitra pontificali* apud Chriſtianos Edmundus Martene I. de antiquis ritibus pag. 347 ſq. Angelus Rocca de tiarae pontificiae, quam regnum mundi vulgo appellant, origine, ſignificatu et vſu, in eius theſauro antiquitatum eccleſiaſtic. Romae 1745. fol. tom. 1. pag. 7 et 8. Idem de mitra S. Silueſtri Papae, ibid. tom. 2. pag. 378. Mitras epiſcopales olim humiliores, peda quoque breuiora fuiſſe ex veteribus ſigillis et numis probat Heineccius pag. 152. De *bireto* clericali Pompeius Sarnelli epiſtola eccleſiaſtica 14 ſq. Adrianus Stegerus in commentatione de infulis ſacrae dignitatis inſignibus. Lipſ. 1739. et Rudolph. Frider. a Wichmanshauſen ſingulari commentatione. Witteb. 1745. 4. De Biretto rubro dando S. R. E. Cardinalibus regularibus Reſponſa prudentum diuini humanique iuris collecta edidit Antonius Scappus Romae 1592. 4. De pileo S. Petri vide Acta Sanctor tom. 1. Iunii 29. pag. 462.

De *inauribus* veterum *Lindebrogius* pag. 1414. ad codic. legum antiquar. Bonanni pag. 167. muſei Kircheriani, et ſingulari libro Caſp. Bartholinus Amſt. 1676. 12. quas reſpicit etiam Plinius aurium vulnera commemorans lib. 12. ſub initium. De binis et ternis vnionibus ad ſingulas aures comparatis vide Lipſium ad Senec. VII. 9. de beneficiis. De נזם, ἐπιῤῥινίοις, ſiue *annulis narium* diſputat Huetius in Huetianis, Thomas Bartholinus cap. 19. libro de morbis biblicis; et in mantiſſa ad Caſp. Bartholinum de inauribus. Stephanus item Morinus de monilibus Rebeccae, in eius explanatione locorum aliquot S. Scripturae. Lugd. Bat. 1698. 8. Eiuſdem Tho. Bartholini de *armillis* veterum libellus exſtat, Amſt. 1676. 12. cui addendus Fortun. Schacchus lib. 3. myrothecii cap. 41. Philippus Rubenius lib. 1. cap. 38. electorum.

rum. Bonanni pag. 167. 168. musei Kircheriani, Cangius pag. 260 sq. ad Alexiadem, Montfauconius tom. 3. supplem. tab. 25. pag. 61. Moscardi museum pag. 103 et 388. Wormius pag. 353 sq. Musei, et Petronius Clarissimi Burmanni pag. 127 sq. De *torquibus* quibus donati certaminum victores, videndi Ambrosius tomo 2. p. 268. Vegetius II. 27. Lipsius V. de militia Rom. pag. 209. Atque de hoc et alio torquium apud veteres vsu Io. Schefferi liber seorsim editus Holmiae 1656. 8. et tomo 12. Graeuii, et cum Ioan. Nicolai notis Hamb. 1707. 8. Lindebrogius ad Ammiani XX. 4. vbi de torque Draconarii, pro diademate capiti Iuliani circumposito. Omnia tria vno versiculo complectitur Manilius libro 5.

Perque caput ducti lapides, per colla, manusque.

De *personis* et *laruis* earumque apud veteres vsu ac origine, praeter Agesilai Mariscotti librum Romae 1639. 8. et tomo secundo Miscellaneorum Gaudenti Roberti, et tom. 9. thesauri Graeuiani impressum, vide Rigaltium ad Onosandrum pag. 13. 14. ad Phaedrum pag. 411. editionis Burmannianae, Baylii lexicon in *Manducus.* Christo. Henrici de Berger commentat. de personis, vulgo laruis seu mascheris. Franc. et Witteb. 1723. 4. Io. Bapt. Pacichellii schediasma iuridicophilologicotripartitum de laruis, de capillamentis, de chirothecis. Neapoli 1693. 8. Franciscum Ficorinum in libro italice edito, Romae 1736. 4. *Le Maschere sceniche e le figure Comiche d'antichi Romani;* qui deinde latine versus prodiit, ibid. 1751. 4. Nicolai Boindini discours sur les masques et les habits de theatre des anciens, in memoriis academ. inscription. tom. 5. pag. 172 sqq. et Anonymi traité sur l'origine et l'usage des masques, in l'extraordinaire du Mercure galant, tom. 14. p. 234. De *Talamascis* vide Vossium 2. de vitiis sermonis, Baluzium ad Reginonem fol. 411. 412. Mabillonium tom. 1. analector. pag. 382. 386. Menagii origines linguae gallicae in *masque*, Cangium in *masca* et *talamasca.* De *fastigiatis tutulis*, *vittisque* et redimiculis assurgentibus ac turritis virginum feminarumque (fontanges ab illustri femina [7] quadam Galli appellant) agunt Viri docti ad Iuuenal. VI. 501. Henricus Altanus Comes epistola ad Nicol. Madrisium inserta museo Mineruae Venetae tomo 2. pag. 97-101. *sopra i Cimieri moderni delle Donne*, Steph. Chamillardus S. I. in dissertatione siue epistola 16. de numismatibus (gallice Paris. 1711. 4.) vbi de diuersis ornamentis capitis quibus Augustae superbiunt in antiquis numismatibus: Anselmus

[7] Menagius in originibus gallicis, vocabulo *fontange.* Gegossener Engel. Deutsche Acta Eruditor. Vol. IV. pag. 801.

mus Bandurius ad antiquitates CPol. pag. 497. et Io. Nicolai libro de nimbis antiquorum cap. vltimo. Vide et Buxtorfii lexicon talmudicum pag. 2047. et Ottonem Sperlingium in differt. ad numum Furiae Sabinae Tranquillinae. Amst. 1687. 8. De vittis fiue fasciis crinalibus Ioan. Bernartius ad Statii V. Thebaid. pag. 122 sqq. De *discerniculo* fiue *crinali acu* eiusque vsu apud veteres videndi Io. Woweranus in notis ad Petronium, Salmasius ad Solinum, Bartholinus de inauribus veterum cap. 2. Philippus Bonanni pag. 166. musei Kircheriani, et Montfaucon tom. 3. supplem. pag. 12. post tabulam IV. Acus veterum describit Salmasius pag. 759. exercitat. ad Plinium. De simulacro Veneris cum pectine, vide Codini origines CPol. num. 28. et Suidam in Ἀφροδίτη. *Crinale spicum* de pectine intelligit Stephanius pag. 60 sq. ad Saxonem Grammaticum. Confer quae de *pectinibus* veterum aureis et eburneis Ez. Spanhemius ad Callimachum pag. 563. de buxeis Petrus Burmannus ad Ouidii VI. fastor. 229. et de *puluere* odorato vel aureo capillis iniecto, vnctioneque capillorum ne puluis decideret, D. Conradi Tiburtius Rango libro de capillamentis cap. 11. Vide etiam de τριχοβάπταις et τριχοπλάσταις Cangium ad Zonaram pag. 41. Calamistrum dixere acum maiorem, qua calefacta capillos intorquebant crispabantque. Fibulas veterum describit Ioan. Rhodius libro de acia Celsi. De fibulis aureis et gemmatis vide Io. Iac. Chifletium in Anastasi Childerici c. 16. p. 282 sq. De *bullarum* vsu apud veteres Montfaucon tom. 3. supplem. p. 48 sq. t. 5. p. 117 sq. Middletonus in Germanis quibusdam antiquitatis eruditae monumentis, pag. 29 sqq. et Franciscus Ficorinus in libro italice edito: La Bolla d'oro de' fanciulli nobili Romani, e quelli de' libertini, ed altri singolarita spettanti a Mausolei nuovamente scoperlesi, brevemente spiegate. Romae 1732. 4. Ingenuitatis fuit signum apud Romanos, vt torques apud Barbaros. Vide Valesium ad Ammiani XVIII. 6. pag. 198.

VI. Ad capitis tegumenta et vestes quodammodum etiam pertinent coma et capilli, circa quorum curam, bene multi ritus moresque veterum a doctis notati sunt. Vide Hadr. Iunium de coma tomo 6. Lampadis artium Gruterianae, et cum eiusdem animaduersionibus. Roterod. 1708. 8. Salmasium de Caesarie virorum et mulierum coma, Lugd. Bat. 1644. 8. Io. Henningii trichologiam. Magdeburgi 1678. 12. Apud multos populos sacrum habitum fuit comam alere ac promittere. Apollonius apud Philostratum VIII. 7. pag. 335. σοφοῦ δὲ ἀνδρὸς κόμης φειδέσθω σίδηρος. οὐ γὰρ θεμιτὸν ἐπάγειν αὐτὸν, οὗ πᾶσαι μὲν αἰσθητηρίων πηγαὶ πᾶσαι δ' ὀμφαὶ, ὅθεν εὐχαί τε ἀναφαίνονται καὶ σοφίας ἑρμηνεὺς λόγος. De capillamentis, adscititiis comis, et

ex-

exuuiis alieni capitis, vt Tertullianus appellat siue περιθέτοις κόμαις πηνίκη, προθέτῳ προκομίῳ praeter dissertationes B. Valentini Friderici, D. Samuelis Schelwigii, et Io. Clodii, et Pascalium de coronis lib. 1. cap. 5. adi laudatum D. Conradi Tiburtii Rangonis τοῦ μακαρίτου librum, Magdeburgi 1663. 12. Daumium ad fabulas Aesopi pag. 162 sq. Brissonium 2. de regno Persarum p. 321. qui Persas a Medis accepisse hoc obseruat, vt προσθέτοις κόμαις vterentur: Pricaeum ad Apuleii Milesias pag. 671. Hemsterhusium ad Pollucem pag. 1358. Follardum ad Polybii III. 16. Sam. Pitiscum notis ad Suetonium pag. 527. Polyb. III. 78. Salmasium de coma p. 321. Harum vsu vt vniuersos Martinus Schockius exerc. 24. ita clericos interdicunt Andraeas Saussaeus in panoplia sacerdotali et Io. Baptista Thiers in historia capillamentorum [8] gallice edita Paris. 1690. 12. et nuper A. 1712. 12. Francofurti germanice versa, adde decretum Clementis XI. tom. 1. opp. pag. 1242. Sed contra disputant Iac. Reuius in libertate christiana circa vsum capillitii defensa, Lugd. Bat. 1647. 12. et Ioan. Baptista Pacichellus in libello paullo ante citato de personis seu mascheris, capillamentis et chirothecis. Vide etiam obseruationes selectas Hallenses VIII. 2. et Samuelis Werneri iudicium veterum de capillis peregrinis et ascititiis, maxime clericorum. Regiomonti 1684. 4. De galericulis et capillamentis mulierum vide quae viri docti ad Suetonium et nouissime V. C. Otto Sperlingius in laudato commentario ad numum Furiae Sabinae Tranquillinae, coniugis Gordiani III. Apud Romanos pueri fere comati et cirrati, sed viri deposita caesarie circumtonsi, decisis hinc inde capillis quos ab aure descendentes nunc vulgo nutriunt. Vide Octav. Ferrarii electa II. 13. vbi notat seruos caput fuisse semirasos, manumissos rasos. De vota puerorum coma vide Heinsii Aristarchum sacr. cap. 4. et Iusti Frider. Gunzii commentationem. Lips. 1737. Galli Ligures comati λήϊτται λασίαις ἀμφίκομοι κεφαλαῖς in veteri epigrammate pag. 126. Apud Lucanum lib. 1. *tonsi*, quod de optimatibus et magnarum vrbium incolis accipit Huetius, qui sumserant togam et comam posuerant. De descendentibus capillis, quod *comam in gradus frangere* dixit Quinctilianus lib. 1. cap. 6. vide notas ad Petronii cap. 12. Τημελεῖν, pectere capillos, I. Fr. Gronouius I. 23. obseruat. p. 185. De tonsura Nazaraeorum apud Hebraeos praeter interpretes S. Scripturae et qui de Nazaraeis ac Rechabitis scripsere Spencerus III. dissertat. 1. de legibus Hebraeorum cap. 6. pag. 66 sq. et Rev. Dassouius dissert. de coma Hebraeorum licita et interdicta, Witteb. 1695. in qua docet idololatricam

 ton-

[8] De hoc libro Elias du Pin tom. 18. pag. 280. et Acta Erud. 1691. pag. 397. Italice post versionem Beneuenti excusam alia concinnata est a Syluagio Canturani iussu Benedicti XIII. edita Venetiis 1724. 12.

tonſionem fuiſſe ni aures crinibus tectae relinquerentur. De coma prophetantium Salmaſius laudato libro. De gradibus [9] et annulis capillorum vide notas ad Suetonii Neronem cap. 51. Genus tonſurae, quo anteriores capilli radebantur apud Graecos vetuſtiſſimos, ne quis hoſtis poſſet illos apprehendere, vocabatur *theſeis*, vide Meurſiii theſeum cap. 2. et Bibliothecam belgicam tom. 1. pag. 315 ſqq. ex Ioan. Angelo Caninio, vbi quoque de tonſura Hectorea et Mytia. De Aegyptiorum ſacerdotibus comam radentibus memorat Artemidorus lib. 1. cap. 23. et Herodotus II. 36. De tonſura naufragorum in ſeruitutem abductorum, captiuorum et lugentium vide notas ad Ouid. 1. Faſtorum v. 546. Barthium tom. 3. ad Statium v. 415 et 421. Geierum de luctu Hebraeorum pag. 199 ſqq. Nicolai de luctu Graecorum pag. 120. Kirchmannum de funeribus lib. 2. cap. 14. Gruterum lampad. tom. 3. parte 2. pag. 238. et Dilherrum elector. lib. 2. cap. 2. Hinc apud Propertium regio tonſa pro deuicta vt notat Yuo Villomarus ſeu Ioſ. Scaliger aduerſus Robert. Titium. Viciſſim prae luctu promiſſi capilli ſeu in longum demiſſi, vt notum eſt vel ex iis ſcriptoribus, qui de funeribus et luctu ſcripſerunt, in primis P. Moreſtello de pompa ferali, tom. 12. Graev. p. 1399. Geiero l. c. et Zornii bibliotheca antiquarioexegetica pag. 483 et 546. De more crinibus paſſis templa verrendi in ſupplicationibus agit Lipſius l. 2. elector. cap. 6. pag. 681 ſq. De diſpoſitis, effuſis vel adſtrictis comis adeundus Ezech. Spanhemius in notis ad Callimachum pag. 551. 660 ſq. Caeſaries proprie de viris dicitur, coma de mulieribus, vt poſt Salmaſium et alios annotaui ad Abdiam Babyllonium. De comis et tonſura ſacerdotum Ethnicorum nonnulla diſputat Saubertus libri de ſacrificiis cap. 10. et Spencerus lib. 2. cap. 12. Vnde vero originem traxerit tonſura clericalis et monachorum etiamnum in eccleſia graeca (licet Photiniani plerique morem illum reſpuant, confer Nic. Comnenum pag. 214. praenot. myſtagogic.) et latina recepta, video ſcriptores doctiſſimos in diuerſa abire, alii enim a Iudaeis repetunt, vt Pontificii communiter, et a Naſiareis quidem Baronius, ſed vide Salmaſium pag. 424 ſqq. alii a Curetibus, quos ἀπὸ τῆς κουρᾶς dictos fuiſſe nonnulli crediderunt, teſte Strabone lib. 10. Ethnicorumque ſacerdotibus virginibusque Veſtalibus, vt Io. Dougtheius in analectis ad V. T. pag. 477. et Lindebrogius pag. 1378. ad codicem legum antiquarum: alii a ſeruis, de quo-

[9] Tertullianus de cultu feminarum. cap. 7. *quod crinibus veſtris quieſcere non licet, modo ſubſtrictis, modo relaxatis, modo ſuſcitatis, modo eliſis: aliae geſtiunt in cincinnos coercere, aliae vt vagae et volucres elabantur, non bona ſimplicitate. Affigitis praeterea neſcio quas enormitates capillamentorum, nunc in galeri modum quaſi vaginam capitis et operculum verticis, nunc in ceruicem retro ſuggeſtum.*

quorum rasione Pignorius et alii. Ita certe Claudius Sarrauius pag. 104. epistolarum editionis primae. *Mihi*, inquit, *simile vero videtur morem istum a seruis manasse, qui etiam nunc in triremibus nostris raso capite conspiciuntur, nisi quod capillorum pauxillulum iis in summo vertice relinquitur, vel vt Tertullianus de pallio, cultri, vertex solus immunis.* Vtrum vero ab ipso Christo et Petro [10] hic mos ecclesiae traditus fuerit, vt parum verisimiliter contendit Prosper Stellartius, cuius libri 3. de coronis et tonsuris Paganorum, Iudaeorum et Christianorum, Duaci 1625. 8. lucem viderunt, an a Simone Mago [11] initium sumserit, vt ab aliis affirmari in notis ad Abdiam a me obseruatum est, an Gregorio M. demum sedente in ecclesiam fuerit inuecta, quemadmodum contendit Salmasius, nimis forsan recentem hanc tonsurae clericalis et monachalis consuetudinem faciens, alio loco est expositum. Ceterum de vniuerso hoc argumento videndus Casp. Zieglerus de tonsura clericorum, ad calcem libri de Episcopo milite in ecclesia inuiso, recusi Witteb. 1718. 4. Io. Morinus de ordinationibus, exercitatione XV. Sam. Basnage tom. 2. annal. pag. 517 sq. Binghamus orig. eccl. lib. 7. cap. 3. Pompeius Sarnelli epistola ecclesiastica 10 et 11. Vsserius antiquitat. britannic. pag. 923. Heineccius in delineat. ecclesiae graecae P. 3. pag. 64. Henricus Norisius praelectione Pisana VI. opp. tom. 4. pag. 635 sqq. Thomas Hurtadus de coronis et tonsuris gentilitatis, synagogae et christianismi, inter alia eius scripta Colon. 1655. fol. Carol. Antonius Fabrottus ad titulum decretalium de vita et honestate Clericorum, vbi cauetur, vt neque comam alant nec barbam. Salmasius in primatu Papae et epistola siue libro de coma ad Coluium, Gerhardus Io. Vossius in epistola ad Salmasium, quae eius libro de coma subiicitur. Edmundus Martene lib. 1. parte 2. pag. 294 sq. in ritibus ecclesiast. Mabillonius praefatione ad tomum 3. Actorum ordinis Benedictini. Sacras virgines olim intonsas fuisse notat Valesius ad Sozomeni V. 10. et feminas tonderi vetat Canon Gangrensis 17. sed contrarium vsum ex Athanasio de dignitate et Palladio admodum antiquum fuisse probat Comnenus p. 316. praenot. mystagog. Coma deposita a Clericis veluti in seruitium diuinum se addicentibus. Vide Ioan. Georg. Reinhardum de iure Principum Germaniae circa sacra pag. 169. 170. Tonsurae monachalis mentio apud Moschum in

[10] Petri imago tonsi occurrit apud Sarnellum pag. 87. epistol. ecclesiastic. Ab Apostolis etiam deducit Comnenus pag. 216. praen. mystag. vbi de coronae tonsuratae significatione. Petrum aiunt rasum in ignominiam ab Ethnicis Antiochiae.

[11] Vide Honorii Augustodunensis gemmam animae lib. 1. cap. 196. Salmasium de coma, vbi de tonsurae genere triplici pag 327 sqq. 406 sqq. qui id omne commentitium esse non dubitat pag. 333 et 416. quod de Simonis Magi tonsura fertur.

prato ſpirituali cap. 118 et 143. Tonſurae in modum crucis apud Albericum trium fontium monachum ad A. C. 763. ἀποθριζάμενος, detonſus, pro monacho; vide Nic. Alemannum pag. 92. ad Procopii anecdota. De tonſura puerorum (ab octauo ſaeculo) Pagi ad A. C. 684 n. 13. De tonſura poenitentium Salmaſius de coma pag. 473. 474. De tonſura poenali, qua v. g. ſagae et malefici nonnulli afficiuntur, agit Georg. Ritterſhuſius lib. de iure aſylorum cap. 10. Philoſtratus in vita Apollonii Tyan. pag. 362. Geierus l. c. pag. 204. Binghamus lib. 18. cap. 2. quibus addes Cotelerium tomo 2. monument. pag. 682. Cangium in κουρεύειν et Allatium de conſenſu Orient. et Occident. Eccleſiae pag. 669. vbi obſeruat haereticis condemnatis barbam olim deraſam. Plura eiuſmodi occurrent euoluenti diſſ. G. Caſp. Kirchmaieri, τοῦ μακαρίτου de gloria et maieſtate barbae. Iac. Thomaſii diſſ. de barba Lipſ. 1671. Io. Pierii Valeriani declamationem pro ſacerdotum barbis, qua intercedit decreto Gregorii VII. Pontificio [12] ſacerdotes omnes barbam deponere iubenti, editam primum Romae 1529. cum priuilegio Clementis VII. et deinde hieroglyphicis eius ſubiectam Francof. 1678. 4. Gentiani Herreti libellum Pierio oppoſitum de pilis et barba reddenda. Pariſ. 1535. Sarnellum epiſtola eccleſiaſtica duodecima. Baluzium ad Antonium Auguſtinum de emendatione Gratiani pag. 453 ſqq. et Ioan. Frid. Guilielmi Pagenſtecheri prognoſticon hiſtoricoiuridicum de barba. Lemgov. 1715. 8. Exempla eorum qui tonſuram pretio redemerunt collegit Balthaſ. Bonifacius lib. 1. hiſtoriae ludricae cap. 7. Equidem de barba non radenda miniſtris eccleſiae, diſerte cautum legitur in conſtitutionibus quae apoſtolicae vocantur lib. 1. cap. 3. et apud Epiphanium haereſi 80. Romani veteres per 450 annos intonſi teſte apud Plinium Varrone: Scipionis Africani tempore iuuenes tondebantur, viri barbam ponebant ſiue *barbatoriam* vt loquitur Petronius pag. 363. edit. Clariſſ. Burmanni, *faciebant* et totam faciem raſitabant. Vide Octav. Ferrarium II. 12. electorum. Camillum Syluestrem ad Iuuenal. IV. 103. Mureti et Graeuii notas ad Ciceronis Catilin. II. 10. Bened. Aueranium tom. 1. diſſert. 42. in antologiam pag. 108 ſq. Imberbes primi Imperatores fuere omnes praeter Adrianum et Iulianum. Deinde poſt Iuſtinianum, mento raſum et ipſum, paſſim Graeci Imperatores barbati. Vide Nic. Alemannum pag. 109. ad Procopium. Apud Graecos mos radendi barbam, Alexandri M. demum aetate inuectus vt ex Chryſippo notat Athenaeus XIII. pag. 565. De iureiurando per barbam vide Neocori biblioth. nouor. librorum A. 1697. pag. 496. Aduerſus Antiochenſes Iuliani barbam ridentes defendit

[12] Hoc a pluribus e clero in Romana Eccleſia et inter ipſos Pontificios a Gelaſio II, aliisque neglectum eſſe obſeruat Nicol. Comnenus pag. 219. praenot. myſtagogicarum.

fendit se Imperator in Misopogone, qui etiamnum inter eius scripta legitur. De pilorum euellendi siue pilandi more adhibitis resina aut volsella, vstriculisque, vide quae viri docti ad Martialem, Iuuenalem et Plinium 29. 1. Cerda ad Tertull. de pallio cap. 4. pag. 37 sq. De festo propter tonsae comae primitias Diis ex voto consecratas Barthius ad Statium tom. 1. pag. 326. Cangius diss. 22. ad Ioinuillam et glossar. Graec. in κερόσυνα. Dio XLVIII. pag. 377. (551. R.) narrat, Augustum, quum primum barbam raderet, diem eum festum egisse, et publicum epulum praebuisse populo Romano. De ludis iuuenilibus videatur Lipsius ad Taciti annal. XIV. 15. et excursu B. ad illum librum.

Ad locum celebrem epistolae Paulli ad 1 Corinth. XI. 10. de ἐξουσία, quam mulier super capite habere iubetur propter Angelos, quam plurima disputata sunt ab interpretibus, quorum nonnulli cum Iacobo Godofredo in singulari ad hunc locum diss. pro ἐξουσία legunt ἐξουβίαν et velamen interpretantur, alii pro Angelis legunt ἀγγελίας vel τοὺς ἄνδρας vt vir doctus ad Hammondum. Alii Angelos de iuuenibus interpretantur, vt auctor Anglus libelli qui inscribitur religio bibliopolae pag. 12. alii de emissariis gentium vt V. C. Christophorus Augustus Heumannus in dissertatione ad h. l. Isenaci A. 1709 edita. Sed malo assentiri Photio, qui epistola ducentesima decima ἐξουσίαν ἔχειν exponit velamine veluti signo imperium agnoscere viri sub quo est mulier, et Angelos proprie accipit de spiritibus Dei ministris in ecclesia Dei praesentibus, qui pridem etiam in Paradiso testes adstiterunt, quum mulier viri potestati subiiceretur. Videri etiam possunt Andreas Saussaeus de mysticis Galliae scriptoribus pag. 62 sq. 181 sq. D. Adamus Rechenberg in dissertationibus ad hist. eccles. spectantibus pag. 68 sq. et Io. Guil. Bergerus Professor Wittebergensis dignissimus in erudita quam supra laudaui dissert. de ritu capitis in sacris operiendi §. 51 sq.

VII. Non modo comam variis medicaminibus tinxerunt veteres, vti Plutarchus in amatorio pag. 771. memorat φάρμακον ᾧ τὴν κόμην αἱ γυναῖκες ἐναλειφόμεναι ποιοῦσι χρυσοειδῆ καὶ πυῤῥάν. Confer Suidam in Λυσικράτης et Λεόντιος, et Io. Arntzenii dissertationem de colore et tinctura comarum. Traiecti 1725. 8. Sed etiam oculos et faciem *coloribus* variis et *fuco* infecerunt, partim ex more gentis partim ad luxum. Vide Hutchinsonum pag. 19. ad Xenophontis Cyropaediam, Scheuchzeri physicam sacram tab. CCCCXCI. Thom. Bartholinum cent. IV. hist. 9. vbi de fuco siue stigmatismo mulierum Groenlandicarum. Excerpta Peiresciana pag. 829. 830. vbi de Caracalla: φύσει τε πρόσωπον ὡραῖον ὑβρίζων βαφαῖς ἀσχήμοσιν, Etymolo-

mologicon in ἐψιμυθιῆσθαι. ἐχρῶντο δὲ τῷ φύκει ἐς τὰ μῆλα ἵνα ξανθίζῃ, τῷ δὲ ψιμυθίῳ εἰς ὅλον τὸ πρόσωπον, ἵνα λευκὸν ᾖ. Apuleium, qui Apologia pag. 525. quum in puella, inquit, videret immedicatum os, et purpuratas genas et illices oculos. Adde Dauidis Theodofii Lehmanni orbem pictum, fiue diff. de gentibus pulchritudinem affectantibus per fucum et picturam, Witteb. 1711. et Guil. Rondeletium de fucis Lugd. 1583. 8. Interpretes ad Efaiae III. 16. Rob. Balforeum ad Cleomedem pag. 260 fq. Iacobi Grandii differt. de כחל ftibio κολλυρίῳ eiufque et aliorum fucorum vfu apud antiquos in re cofmetica; decad. 2. mifcellaneorum artis naturae curioforum appendice anni 6 poft pag. 81 fqq. W. Ernefti Tenzelii dialogos menftruos anni 1689. pag. 497 fqq. Bibl. graec. vol. 12. pag. 689. Abulfedam in vita Mahometis pag. 143. Ioan. Chriftiani Fifcheri differtationes binas de ornatu mulierum. Witteb. 1709. Veteres quidem doctores Chriftiani luxuriofam illam ac meretriciam fucatoriam femper funt deteftati, vt patet e Clemente Alex. III. 3. paedagogi et conftitut. apoftol. lib. 1. cap. 3 et 8. Cypriano de habitu virginum, Nazianzeno orat. 11. pag. 181. aliifque. De *cofmetice* facra et ratione ornandi, mundandi, comendique feminas Perfarum ad Efth. II. 12. vide Georg. Wolf. Wedelii centur. 2. dec. 5. exerc. 4. et 5. medicophilolog. De *cofmetis* et *ornatricibus* viri docti ad Iuuenalem, et Taubmannus ad moftellariam Plauti Act. 1. fcen. 3. Ezech. Spanhemius ad Callimach. pag. 547. et Chriftianus Henricus Poftellus in callida Iunone pag. 209 fq. De remediis veterum cofmeticis eorumque noxis exftat differtatio Dan. Wilh. Trilleri. Witteb. 1757. 4. De more *fyrma veftis* trahendi vel portandum faciendi Claudius Francifcus Menetrierius in differtatione gallice edita fur l'ufage de fe faire porter la queüe. Parif. 1704. 12. De *Gynaeceo textrino*, veftiariis, veftifpicibus, capfariis, procuratoribus Gynaeceorum vide Bergierium lib. 4. de imperii Romani viis cap. 23. tom. 10. Graev. et Henninii notas ad Bergierium pag. 766. Matth. Zimmermanni analecta pag. 59 fq. Carolum Stephanum et L. Bayfium de re veftiaria, et Pignorium atque Popmam de feruis. De *prefforiis* et reconditoriis veftium, Salmafium ad Tertull. de pallio, et Valefium ad Ammianum lib. XXVIII. 4. pag. 531. Tiraquellum de iure connubiali pag. 73. De meretriciis veftibus et diuerfo cultu matronarum agit Briffonius lib. 1. antiquit. iuris cap. 4. Apud multas gentes rari *fartores*, fiquidem veftes pleraeque a fororibus vel vxoribus aut filiabus conficiebantur. Vide interpretes ad Actor. IX. 39. Alexandrum ab Alexandro IV. 8. tom. 1. pag. 958 fq. et ibi notam Io. Merceri. Etymologicum magnum in ἀκέστρα. Freinfhemium ad Curtii II. 5.20. tum Stephanium ad Saxonem Grammaticum. Alexander tamen Bandiera,

Ro-

Romanus, vt meminit Mandoſius in Bibl. Rom. pag. 16. A. 1647. italica lingua edidit diatribam de antiquitate et nobilitate ſartorum. Primum togas et femoralia conficere docuiſſe Henochum, qui Arabibus Idris, et ſingulis diebus togam perfeciſſe, quum antea boum pellibus vterentur homines, tradunt Muhamedani. Vide Relandum de religione Muhamedica pag. 22 ſq. editionis ſecundae.

VIII. Operae pretium eſt hoc loco etiam nonnulla de *annulis* adiungere, quod argumentum prae ceteris illuſtrauit *Io. Kirchmannus* Lubecae ſuae decus in libro ſingulari de annulis edito Lubecae 1623. 8. cura filii eius cognominis, anno 14 poſt auctoris fata foetum hunc poſtumum in lucem protrahentis, recuſum Sleſwici 1657. 8. et cum Longi Gorlaei et Kornmanni lucubrationibus de eodem argumento Lugd. Batav. 1672. 12. Poſt haſce doctiſſimas Kirchmanni de annulis meditationes *Franciſcum Bernardinum Ferrarium* neque ſuas ſaeculo inuidere velle ſcripſit Ioan. Rhodius in libro de acia pag. 63. ſed hactenus quidem, Ferrario pridem defuncto, nihil quod ſciam huius argumenti ab eo editum eſt, quanquam *Octauii Ferrarii* praeclarae quaedam de annulorum apud Romanos vſu obſeruationes leguntur lib. 1. electorum cap. 21. Idem argumentum quoque pertractarunt *Franciſcus de Corte* in ſyntagmate de annulis, ſiue tractatu annulari de annulorum origine, virtute et dignitate. Antwerp. 1706. 8. *Eggebertus Schaumius*, ſiue, qui verus auctor eſt, *Conr. Rittershuſius*, in collectaneis de annulis eorumque iure et vſu. Francof. ad Viadr. 1620. 4. *Antonius Matthaeus* in oratione de annulo, Vltrai. 1639. 4. et in orationibus eius p. 113. *Bartholomaeus Leonh. Schwendendoerfferus* in diſſ. de annulis. Lipſ. 1670. et *Franc. Montanus Vayerus* in commentatione de annulis, Operum T. 2. p. 412. edit. Pariſ. 1656. fol. Ludouici Chaduci de annulis opus ineditum memoratur in memoriis Treuoltinis A. 1727. p. 417. De origine, materia et vſu annulorum vide commentationem anonymi in Diario Gallico, Extraordinaire du Mercure galant, A. 1681. Tomo XIII. p. 126. et aliam in diario Anglico, Vniverſal Magazine A. 1759. p. 8. ſqq. adde *Ludov. Mart. Kahlii* explicationem annuli rariſſimi et antiquiſſimi in Anglia aſſeruati, exſtantem T. I. Parerg. Goetting. lib. 4. p. 92. ſqq. in qua multa de annulorum vſu apud veteres in genere. De annulorum ſculptura confer *Meurſium* parte 2. exercit. criticar. p. 34. ſqq. qui etiam effigies amicorum in annulis geſtari ſolitas obſeruat p. 149. De digito annulari et leuibus circa eum perſuaſionibus videatur *Jo. d'Eſpagne* IV. 4. errorum popularium, et *Chriſtian. Falſterus* amoenitat. philolog. III. p. 264. ſq. Ferreis annulis vtebantur plebeii homines, militesque manipulares et ſerui. Argenteis plebs, aureis equi-

tes et ſenatus. Vide JCtos ad Digeſt. lib. 40. c. 10. *De iure aureorum annulorum* Salmaſius f. 170. ad hiſtor. Auguſtam. Lipſius elector. II. 8. Joan. Mercerius lib. I. Opinion. c. 8. Bernartius ad III. 3. ſilv. Statii. Caſp. Barthius tomo I. ad Statium p. 320. Henr. Kirſchius in diſſert. de annulis aureis. Lipſ. 1614. 4. Camillus Siluester ad Iuuenalis X. 165. p. 542. ſq. et Petrus Burmannus in diſſert. de iure aureorum annulorum. Vltrai. 1734. recuſa Lipſ. 1740. et inſerta ſymbolis litterariis, Decade ſecunda, vol. ſexto, pag. 99. ſqq. Romae 1751. 8. Annuli aurei inſcriptionem, *a dros y dros ſacros*, fidelibus ego fidelis ero, in Bithuricenſi tractu reperti erudite illuſtrat P. Daniel in memoriis Treuoltinis A. 1716. p. 1399. putatque fuiſſe ex illis annulis, quos pugione appenſos geſtabant temporibus Regum Franciae Merouingicorum. Conferatur etiam Ioan. Iac. Chifletius de anaſtaſi Childerici c. 7. et 8. et ex eo Matthias Zimmermannus p. 113. ſqq. florilegii. De luxu in annulorum multitudine vide, quae viri docti ad Martial. XI. 60. et Valeſium ad Ammiani XXVIII. 4. p. 531. ſq. Cur manu ſiniſtra frequentius geſtari ſoliti, quum vnica ſufficiat, ne dextrae vſus et actiones impedirentur, plures cauſſas comminiſcitur Michael Piccartus epiſt. CCLXXXIII. ad Kirchmannum, poſt Gudianas p. 255. De annulis ſignatoriis antiquorum, quibus etiam ad cellas,[13] arcas et res alias quascunque obſignandas vſi ſunt, ſcripſit *Georgius Longus*, Mediolani 1615. 8. et Lipſiae 1709. 8. *Fortunius Licetus* libro de annulis antiquis cap. 48. p. 121. et c. 136. p. 327. ſqq. *Kirchmannus* cap. 5. *Lipſius* ad Tacitum 2. annalium. *Philippus Bonanni* p. 170. muſei Kircheriani, *Montfaucon* T. 3. ſupplementi p. 172. ſqq. *Io. Frid. Heckelius* in commentatiuncula de annulis veterum ſignatoriis. Rudolfopoli. 1687. 4. *Nicol. Wolfius* in diſſert. de annulo ſignatorio priſco. Holmiae 1684. 8. *Laur. Zaccagnius*, V. C. in notis ad Acta Archelai cum Manete pag. 441. qui p. 27. obſeruat, cera vel creta ſiue luto ad obſignandum vſos veteres fuiſſe. De cera notauit etiam Voſſius lib. 4. operis de idololatria cap. 91. Praecipue vero de modo ſignandi epiſtolas et teſtamenta apud veteres, conſulendus Salmaſius libro de modo vſurarum cap. XI. et in ſpecimine confutationis animaduerſionum Deſid. Heraldi. Vide et Heraldum libro animaduerſionum ſeptimo. Pariſ. 1650. fol. et Nouarinum lib. V. ſchediaſmatum cap. 29. et de annulo, quo fons baptiſmi ſignatus, notas ad Optatum p. 9. ſq. et 12. editionis Amſtelod. Annuli illi conſignatores etiam *ſigillaritii* dicuntur a Vopiſco in Aureliano c. 50. qui cap. 42. affert dictum mimi cuiusdam, bonos principes omnes in vno annulo poſſe perſcribi. De ſigillis, quorum vice interdum virgulae ſiue aſſerculi a cimicibus exeſi vel nodi nota vſurpata

eſt,

[13] Hinc Onirocritis amiſſio annuli ſignificat rerum iacturam. Vide Bulliardum in notis ad hiſtoriam Ducae pag. 262. et Artemidorum II. 5. V. 32.

eſt, vt docet Seldenus ad marmora Oxonienſia p. 43. et ſequenti, vide Allatium ad antiquitates Hetruſcas p. 39. ſq. Scaligerum cap. 11. elenchi trihaereſium, Andream Mullerum ad epiſtolam Moſis Mardeni p. 24. ſeq. et inprimis Io. Mich. Heineccii opus inſigne et elaboratum de veteribus Germanorum aliarumque nationum ſigillis. Francof. 1709. fol. ac Franciſci Ficorini opus italice ſub hoc titulo editum, *I Piombi antichi*. Romae 1740. 4. in quo ad quandringenta ſigilla Paparum, Imperatorum orientalium et occidentalium, Principum et Patriarcharum collegit. Varia *ſimulacra*, *ſigna*, *χαρακτῆρες*, *ſculpturas*, ſiue, ut ex Plinii X. 16. Epiſt. dicam *apoſphragiſmata*, quibus annuli ordinati apud veteres fuerunt, ſiue Deorum, de quibus Rycquius c. 22. de capitolio, ſiue Imperatorum, de quibus Heineccius p. 74. ſq. laudati operis de ſigillis, ſiue aliis quibuscunque vt in Sullae et Pompeii annulo tria tropaea inſculpta teſtatur Xiphilinus p. 19 ſq. videri poſſunt apud Clementem Alexandr. III. 11. paedagogi. Franc. Iunium de pictura veterum II. 8. p. 113 ſqq, Fortunium Licetum de annulis antiquis. Vtini 1645. 4. et in Hieroglyphicis ſiue antiquis ſchematibus gemmarum 60 annularium. Patauii 1653. fol. Leonhardum Auguſtinum de gemmis annulorum. Franeq. 1694. 4. cum Iac. Gronouii notis. In Philippi Danielis Lipperti Dactyliotheca vniuerſali ſignorum exemplis nitidis reddita cuius duae chiliades prodierunt Lipſiae 1755. 4. cura Io. Frid. Chriſtii, qui de rei numariae veteris gratia ſingulari praefatus eſt; et in Abrahami Gorlaei dactyliotheca cum praefatione Aelii Euerhardi Vorſtii de origine annulorum et animaduerſionibus eiusdem Gronouii. Lugd. Bat. 1695. 4. et auctius duabus partibus. ibid. 1707. 4. Hic Gorlaeus male bis vocatur Abraham Gorcus in Aringhi Roma ſubterranea VI, 50. p. 383. qui et ipſe ibi de annulis varia non contemnenda collegit occaſione annulorum in ſepulcris antiquis repertorum. Praeclara etiam de annulis et ſigillis obſeruauit Io. Mabillonius de re diplomatica, et Dominicus Maria Mannus in obſeruationibus hiſtoricis de ſigillis antiquis, quarum pars decima octaua prodiit Florentiae 1750. 4. Vide et de annulis veterum Matthiam Zimmermannum in florilegio, Io. Conr. Dietericum in antiquitatibus biblicis V. T. ad Ierem. XXII, 24. pag. 501 ſq. 628 ſq. Ioſephi Laurentii Polymathiam lib. 1. diſſ. XI. et Martini de Roca ſingularia ſcripturae, parte 2. p. 460 ſq. Georgii Thegen diſſ. de annulorum in republica vſu, Regiom. 1701. Dan. Guil. Molleri diſſ. de annulo Trinitario, Altorfii 1701. De annulo paſtorali D. Ioan. Andr. Schmidii diatriba. Helmſtadii 1706. De annulo pronubo, diſſert. Petri Mulleri, ICti, plus ſimplici vice edita. De annulo pronubo Deiparae virginis, quem Peruſiae aiunt aſſeruari Io. Baptiſtae Lauri commentarius, Colon. 1626. 8. et Bzouius ad A. C. 1480. n. 26 ſqq. T. 18. p. 193 ſq. et p. 284 ſq.

ad A. C. 1486. n. 15. De annulo Romanorum ſponſalitio Frid. Aug. Iunii commentatio, in qua oſtenditur, vetuſtiſſimum eſſe morem, connubia per annulos confirmandi. De Annulis magicis agit Io. Michael in notis ad Goffarelli curioſitates inauditas p. 267. et Iul. Caeſar Bulengerus II, 52. aduerſus magos p. 612. De gemmis annulorum veterum probe intelligendis erudita Io. Frid. Chriſtii commentatio exſtat Tomo primo commentarior. Lipſ. litterarior. Lipſ. 1753. 8. p. 64. ſqq. 175. ſqq. 323. ſqq. 421. ſqq. Veterum ſophorum ſigilla et imagines, ſiue ſculpturae lapidum et gemmarum ſecundum nomina Dei et conſtellationes aſtrorum, cum ſignatura planetarum conſtitutae auctoribus Zoroaſtre, Salomone, Raphaele, Chele, Hermete, Thalete e Io. Trithemii MStis A. 1612. editus liber plenus commentis nugisque canoris. Ioan. Macarii, Canonici Arienſis, *Abraxas* ſeu *Apiſtopiſtus*, de gemmis Baſilidianis cum Abraxa Proteo Ioannis Chifletii, Canonici Tornacenſis, Antw. 1637. 4. Haud pauca ſigilla vetera exhibet Raymundus Duellius in excerptorum Genealogicohiſtoricorum opere, Lipſ. 1725. fol. Quaedam etiam Io. Wilhelm. Waldſchmid ad calcem diatribae de comitum auſtregis. Marpurgi 1716. De contraſigillis medii aeui, quale exſtat in Actis Sanctor. T. I. Iulii p. 213. commentationem euulgauit Polycarpus Lyſerus, Helmſtadii 1726. 4. De iure ſigillorum luculentum tractatum edidit Theodorus Hoepingkius, Norimb. 1642. 4. De eo, quod iuſtum eſt circa ſigilla Vniuerſitatum vide Io. Martini Goſſelii diſſertationem. Giſſae 1711. 4. De ſigillis ordinis Teutonici in Pruſſia vide Erläutertes Preuſſen, T. I. p. 824. ſqq. T. 2. p. I. ſqq. De ſigilliferis Epiſcoporum, cumprimis Germaniae vide Chriſtiani Gottlieb Buderi commentationem, Ienae 1720. editam, et inſertam Diario ſalano Ioan. Anton. Strubergii, Ienae 1720. 8. et Georgii Adolphi Schuberti proluſionem de Epiſcoporum notariis, et praeſertim iis, a quibus ſigilliferi nomen ortum eſt. Lipſiae 1720. De annulis ex cortice ſurculi palmei, quibus Iudaei olim Alexandriae ſeditionem moturi velut teſſera inter ſe vſi ſunt, memorat Socrates VII. 13. Hiſt. Multa etiam nec contemnenda de vario annulorum genere congeſſit And. Stubelius in notis ad Panegyricum dicatum ſollemni creationi Magiſtrorum. Lipſ. 1686. 4. Δακτυλιογλύφος Ciceroni IV, 26. academic. quaeſt. vocatur *annularius*. Duumuir collegii annulariorum memoratur in veteri inſcriptione apud Begerum p. 81. ſpicilegii antiquitatis. Claudam breuem hanc ſcriptorum de annulis notitiam fabella iudaica, qua aiunt beatis ſingulis antequam paradiſum ingrediantur decem annulos ab angelo porrigi, quorum inſcriptiones vide, vbi lubebis, apud Pocockium in Miſcellaneis p. 295. ſq.

IX.

IX. Genera veſtium varia refert Nonius Marcellus c. 15. p. 260. idem ib. c. 17. p. 265. b. ſq. differit de genere vel colore veſtimentorum. Veſtes aliae fuernnt domeſticae, tricliniares Caelio Calcagnino lib. 3. quaeſtionum epiſtolic. aliae, quibus in publico vtebantur. Vide *Plutarchum* in Sulla p. 486. et Ioſephi Landoni diſſertat. ad Apoſtolum Zenum de veſtibus coenatoriis conuiualibus, ſiue cubitoriis inſertam tomo primo ſupplementi diarii eruditorum Italiae. De *toga tunicaque et calceis* differit Carol. Sigonius lib. 3. de iudiciis Romanorum, c. 18. 19. 20. De *toga* et variis *togarum* generibus Turrigius T. 12. theſauri Graeuiani p. 395. ſq. Hieronymus Boſſius in commentario de Toga Romana, Ticini edito 1614. 4. et recuſo Amſtelod. 1671. 12. et Tomo ſecundo theſauri Sallengriani p. 1305. Valerius Andreas libello de toga, ſago, etc. Douanii 1625. 12. Montfaucon T. 3. antiquit. explicatae, et T. 3. ſupplementi ſub initium. Octauius Ferrarius in diſſertatione de modo geſtandi togam, Aldus Manutius in diſſert. de toga Romanorum, quae exſtat in eius quaeſitis per epiſtolas. Venetiis 1576. 8. et inſerta deinde eſt Gruteri theſauro critico, tomo IV. et theſauro Graeuiano T. VI. p. 1183. Franc. Maria Turrigius in notis ad vetuſtiſſimam Vrſi Togati inſcriptionem T. 12. theſauri Graeu. p. 389. Edmundus Richerius ad Tertullianum de pallio p. 931. ſq. Philippus Rubenius lib. 1. electorum cap. 17. vbi de ſinu togae. Idem de tunica interiore lib. 2. cap. 20. vbi iconiſmus duplex ſtatuae tunicatae. Antonius Matthaeus in diſſertatione de toga. Vltrai. 1638. et Io. Georg. Eilerus in diſſertat. de toga et ſago. Witteb. 1671. De clauis veſtium et mapparum, de *tunicis* στενοσήμοις ſiue *anguſticlauiis*, πλατυσήμοις ſiue *laticlauiis*, quarum illae duobus arctioribus ſegmentis purpureis per vtrumque humerum ad infimam tunicae oram productis, hae latiore ſegmento vno per pectus ad imam tunicam deſcendente inſignes erant, diligentiſſime et accuratiſſime agit idem Albertus Rubenius libro primo, cuius ſententiam contra Ferrarium tuetur Graeuius ad tomum ſextum theſauri. Vide etiam Petronium Burmanni p. 126. Montfauconum T. 3. ſupplementi pag. 3. ſq. Sam. Pitiſcum ad Suetonium p. 335. Claud. Salmaſium ad Tertullianum de pallio p. 71. et Boſſii a nobis iam laudati librum de Senatorum lato clauo (qui itidem purpureus erat vt triumphantium aureus) in lucem emiſſum Ticini A. 1618. 4. et recuſum Tomo II. theſauri Sallengriani p. 1325. De *trabea* ſiue breuiore toga ex purpura et cocco Aldus Manutius Tomo I. theſauri Sallengriani p. 769. de eadem et de *chlamyde* Rubenius iterum videndus, a quo tamen quod ad formam chlamydis [14] attinet, diuerſus abit illuſtris Cuperus in diſſertatione ſub-

[14] Non modo Alexandriae, ſed habitabili terrae χλαμυδοειδὲς σχῆμα tribuunt veteres. Vide Harduinum ad Plinium tom. 1. pag. 562.

iuncta commentario de Apotheosi Homeri p. 137. sq. De chlamyde coccinea et toga purpurea Salmasius pag. 453. ad Vopisci Firmum, Lacerda aduersarior. p. 181. interpretes ad Matth. XXVII, 28. et Caspar Sagittarius singulari dissertatione. Ienae 1672. De *epomide* laudatus Cuperus ibid. p. 144. De tunica picta saliari auro distincta et purpura Octauius Ferrarius II. 16. electorum, de illa accipiens auream spiram apud Iuuenalem Sat. VIII. 207. Theophilus Raynaudus de veste scapulari, tomo VII. Opp. Persae, Medi, Parthi non solum vestiflui et στοληφοροῦντες, sed sub stola siue talari toga etiam, braceati, laxis vtentes feminalibus siue ἀναξυρίσι. Vide Bourdelotium ad Heliodorum p. 65. De *vestibus litteratis* siue quibus nomina intexta erant, adeundus Iosephus Maria Saresius in dissertatione singulari de hoc argumento, edita Vasione 1652. 4. Philippus Rubenius lib. 2. electorum cap. 2. Albertus Rubenius lib. I. de re vestiaria cap. 10. Camp. Vitringa lib. 1. obseruat. sacr. p. 148. illustrans locum sacri scriptoris Apocalyps. XIX, 16. Stephan. le Moyne in exercitatione ad verba Ieremiae XXIII, 6. p. 101. sq. Philippus Rubenius II, 1. electorum, Bernhard Montfauconius Palaeogr. graec. lib. 1. c. 2. et Petrus Zornius T. II. Opuscul. sacr. p. 759. sqq. De vestibus *palmatis* Ioan. Christi. Polkius sing. dissert. Altorfii 1720. et Ern. Sal. Cyprianus in Programmatibus, Coburgi 1708. Progr. primo. De vestibus *variegatis tinctisque* Ezech. Spanhemius ad Aristophanis Plutum v. 530. *Attenuata in filum auri metalla texuntur*, inquit Hieronymus epistola 22 ad Eustochium. De vestibus *papaueraceis*, papaueratis, scutulatis Harduinus ad Plin. VIII, 4. 8. vbi etiam de acu pictis, polymitis aliisque. Adde Coelium Caleagninum lib. 3. ep. 1. Memorias Treuoltinas A. 1715. p. 1733. et Lampium in Ps. XLV. p. 519. sq. De vestibus *vndulatis* Servii Tullii Nicol. Heinsius ad Ouidii fastos, lib. VI. 570. De vestibus *loratis* siue ornatis loris seu institis et paragandis (bebrämt) Salmasius fol. 478. ad Vopisci Proculum. De vestimentis e *iuncis*, Labat T. V. itin. Afric. pag. 184. sqq. De vestitu e *papyro indica* in Gallia ante aliquod tempus inuento Sigismus Andr. Flachsius sing. dissert. Lipsiae 1718. edita, vbi veteribus hoc quoque vestimenti genus vsurpatum paragrapho quinta ex Herodoto probat, et Bibliotheca academica Halensis IX, 108. p. 419. De vestibus in *ligulas incisis* Langius glossario in cultellare, qui etiam de *cyclade* et multis aliis vestimentorum generibus videndus, vti e veteribus Pollux lib. VII. et Isidorus lib. XIX. Originum. Luxum in veste picta variis figuris et imaginibus etiam euangelicas historias referentibus reprehendit S. Asterius tomo I. auctarii noui Cambefisiani p. 4. sq. Stolae σωληνηταὶ sinibus frequentibus fluentes, (mit Falten,) Goarus ad paginam Cedreni 393. πτέρυγες in vestibus, Suidas in Θετταλικαί. De fimbriis siue cirris vestium ac mapparum Salmasius

ſius ad Spartiani Pertinacem c. 8. et Petronius clariſſimi Burmanni pag. 127. Lex caudaria exſtat apud Martenium T. 3. collect. p. 778. Veſtes bombycinas et linteas tam tenues, vt corpus per illas pelluceret [15] *nebulas linteas, ventos textiles*, et *vitreas togas* priſci ſcriptores rident ac perſtringunt paſſim. Vide praeter eundem Petronium pag. 274. Harduinum ad Plin. tomo I. p. 680. et tomo 2. p. 515. Rev. Olearium ad Philoſtratum p. 8. Rigaltium ad Onoſandrum p. 40. ſq. et Huetium p. 10. ad anthologiam. De ſerici vſu, qui a Seribus ad Perſas et inde ad Graecos et Romanos peruenit, et Iuſtiniani tempore ouis bombycum CPolin delatis vulgatus eſt per Europam vide Voſſii Etymologicum in *ſericum*, eundem IV. 90. de idololatria, Salmaſium ad Tertullianum de pallio, ad Solinum et hiſtoriam Auguſtam, Bibliothecam Anglicam T. IV. p. 74. ſqq. et Ioannis Franc. Giorgetti commentationem de origine ſerici, adiectam eius poemati elegantiſſimo de bombyce, italice ſub titulo: Il Filugello, o ſia il Baco da Seta, Venetiis 1752. 4. edito. De *palla* Deorum elegantiſſimus Broeckhuſius ad Tibullum p. 398. De *palliis* Philoſophorum aliorumque Salmaſius, Cerda, Pamelius et alii ad Tertulliani librum, quo reſpondet criminantibus, quod Chriſtianus factus *a toga ad pallium* deſcenderit et hoc cum illa permutauerit. Viri docti ad Gellium et Laertium, Valeſius ad Socratem p. 85 et 90. ſq. vbi de pallio Rhetorum, Creſollius III, 16. theatri Rhetorum, tomo X. Gronov. Alexander Arnoldus Pagenſtecherus diſſertatione quinta ſylloges diſſertationum, Bremae 1713. 12. B. D. Hector Godfrid Maſius diſſert. de pallio Paulli, Georg. Guil. Ouerkampf de veſtitu praecipue pallio veterum philoſophorum, Ienae 1734. Reuerendus Chriſtianus Guil. Franc. Walchius in antiquitatibus pallii philoſophici veterum Chriſtianorum. Ienae 1746. 8. et anonymus in diſſertatione de pallio Hebraeorum et Chriſtianorum, quae exſtat Tomo XXXVII. collectionis opuſculor. ſcientific. et philolog. pag. 435 ſqq. De vtraque paenula Io. Bapt. Donius in diſſertatione, quae poſt editionem Pariſ. 1644. 8. recuſa eſt tomo VI. theſauri Graeuiani, Barth. Bartholinus ſingulari libro, Hafniae 1670. 8. recuſo in eodem tomo theſauri Graeuiani, Iac. Sponius Miſcell. eruditae antiquit. et Claudius Salmaſius not. ad Tertullianum de pallio p. 86. et notis ad Lampridium tomo I. ſcript. hiſt. Aug. p. 774. et 925, vt plures taceamus.

De nolarum vſu in veſtibus vide Cangii Gloſſarium in κουδοῦνι, Wilh. Ern. Tentzelium in ſupplemento ſecundo hiſtoriae Gothanae, et T. I. Bibl. curioſae p. 346 ſq. Noua litteraria Hamburg. A. 1703. p. 94. Io. Mich. Heineccium de ſigillis p. 101. et icones in Antonii Matthaei libro de nobilitate p. 1132. Gabriel. Bucelini Germaniam T. II. p. 414, 417, 418, 420.

Actis

[15] Martialis VIII. 68. *Formoſum licet ſic per bombycina corpus.*

Actis Sanctor. T. I. Iulii p. 374. Adde obſeruationes Halenſes germanice editas T. I. p. 413 ſqq. Io. Georg. Eccardi Erklärung eines Kleinodien-Kästleins p. 16 ſq. Acta Francorum Erud. VII. p. 453. ſq. vbi etiam de ſceptris ſonantibus, et Chriſti. Schoettgenii diſſ. de nolis in veſtitu ad illuſtrationem verborum cantici ſacri Petri Dresdenſis: da die Schellen klingen in Regis curia. Stargardiae 1725. De ſubſtratione et pignoratione veſtium diis facta liber Io. Nicolai prodiit Giſſae 1701. 12. cui adde Martinum de Roa, II. 7 ſq. ſingularium ſcripturae, Barthium III. 2. aduerſar. Interpretes ad 2 Reg. IX, 13. Matth. XXI, 8.

X. *Periſcelides* veterum, Ouidio *gennalia*, exponit Antonius Bynaeus lib. I. de calceis Hebraeorum cap. 8. De periſcelidibus feminarum cum tintinnabulis vide Io. Henr. Maii obſeruat. ſacras lib. 3. p. 109 ſqq. edit. ſecundae. De recenti ordine equitum illuſtrium aureae periſcelidis praeter alios conſulendus eſt Ioan. Chriſtoph. Beckmannus in notitia ſiue ſyntagmate dignitatum illuſtrium. De Zonis, in quibus numos portabant, et *cingulis* Iſidorus lib. 19. Origin. cap. 33. Zimmermannus pag. 818. florilegii, Interpretes Matth. X, 9. Apoc. I, 13. Albertus Vogtius Miſcellan. Biblic. p. 175 ſq. Stuckius antiquit. conuiual. II, 29. viri docti ad Plautum, Phaedrum IV, 21. Gellium XV, 12. Horatii Ep. II, 40. Suetonium Vitell. c. 16. Iuuenal. XIV, 97. Apuleium VII. Mileſior. Meurſius ad Aſtrampſychum pag. 149. de luxu Romanorum, p. 85. et III. 25. miſcellan. animaduerſion. Iamblichus cap. 27. vitae Pythagorae, Io. Nic. Roſtius in diſſert. de veterum Zona pecuniaria. Ienae 1681. Io. Frider. Dürrius in diſſert. de Zona et lorica. Altorfii 1687. 4. et Iac. Sponius pag. 253. miſcellan. eruditae antiquitatis, vbi etiam baltearii mentio, qui balteorum curam habebat in armamentario Auguſtorum. De balteo ſacerdotali vide Ioan. Andr Cleffelii diſſertationes tres, quarum prior ſub praeſidio Ioan. Chriſtoph. Wichmannhauſen habita eſt, Witteb. 1717. et 1718. De *chirothecis* veterum, quae Rabbinis *domus digitorum* apud Buxtorfium p. 302. lexici Talmudici, idem Buxtorfius ibid. p. 1406. Io. Nicolai libro ſingulari de chirothecarum vſu et abuſu, Giſſae 1702. et auctor anonymus diſſertationis de chirothecis, inſertae diario Anglico, *the preſent State of the Republick of the Letters*, A. 1732. p. 289 ſqq. et Io. Gottfr. Boehme in diſſertatione de pignore per chirothecam. Lipſ. 1674. 4. Clementis III. vel IV. Pontificis diploma, quo praepoſito B. Mariae Magdeburgenſi inter miſſam vſum chirothecarum concedit exſtat in Ioan. Georgii Leuckfeldi antiquitatibus Praemonſtratenſibus p. 113. ſq. De *baculis* veterum dicturum ſe promiſit Caſaubonus ad Theophraſti characteres p. 191. vbi mentio baculorum Laconicorum, de quibus Meurſius II. 17. Miſc. Laconicorum; videndus interim Vrbanus Godofr. Siberus in vita Spiridionis p. 76. De *crepidis* veterum diatribam Ottonis Sper-

lingii

lingii Hafniae 1699. editam recudi curauit Clariſſimus Gronouius tomo IX. theſauri antiquitatum Graecarum. Sperlingianam vocabuli Pantoffel etymologiam examini ſubiecit Olaus Rudbeckius, filius, in ſpecimine vſus linguae Gothicae pag. 84-93. Vide etiam de crepidis veterum Suidam in περίβολα, et Vignolium Maruillium tomo I. miſcellaneorum, pag. 209. De crepidarum obſtragulis Harduinus ad Plinium IX, 35. p. 333 et 378. ſq. De ocreis Valtrinus III, 12. Lipſius lib. III. de militia Romana cap. 7. et Arcerius ad Aeliani tactica p. 107. Sabinos ſiniſtro, Romanos dextro pede ocreatos in bello fuiſſe, notat Dausqueius ad Silium p. 353. Ex rubris ocreis agnitus Imperator, Hiſtoria Miſcella 18, 27. De *caligis* praeter Nigronum libro mox laudando, Salmaſius notis ad ſcriptores hiſtor. Auguſtae tomo II. p. 233. et Barn. Briſſonius antiq. ſelectar. lib. II. cap. 5. De *braccis* Caſaubonus ad Suetonii Auguſtum cap. 82. Pitiſcus ad Suetonii Caeſarem 80. 83. 3. Clericus ad Exod. XXVIII. 42. Voſſius in Etymologico, Tiraquellus ad Alexandrum ab Alexandro lib. V. cap. 18. Io. Braunius de veſtitu Hebraeorum lib. 2. cap. 1. et Io. Diecmannus ſpecimine gloſſarii Rabani p. 53 ſq. Braccarum vero vſum Hebraeis, Graecis ac Romanis incognitum fuiſſe docet Octauius Ferrarius II. 2. electorum, vbi inter alia oſtendit *ſubligacula* fuiſſe pannum quo pudenda velabant ephebi quum nudi in campo Martio exercerentur. Idem II. 9. contra Voſſium in Etymolog. oſtendit *facinus maioris abollae* nihil aliud eſſe niſi facinus Philoſophi qui palliati incedebant, abollam enim eſſe pallium, ἀναβολήν. De *calceis* Hebraeorum duobus libris egit Antonius Bynaeus, qui poſt primam editionem Anni 1684. 12. auctiores prodierunt Dordraci 1695. 4. et Chriſt. Guil. Vollandus de ſandaligerulis Hebraeorum. Witt. 1712. Graecas enim et Latinas Antiquitates circa calceos illuſtrarunt Benedictus Balduinus, (ſutoris filius nec ſutoriae ipſe imperitus, ſed qui patrem in conficiendis calceis iuuit) cuius calceus antiquus et myſticus lucem adſpexit Pariſiis 1615. 8. et Amſtel. 1677. 12. cum Iulii Nigroni pridem Dilingae 1621. 8. ſeparatim vulgato libro de caliga ſiue calceamento militari veterum, Alber. Rubenii diatriba de calceo ſenatorio, et excerptis Salmaſii de calceo ex eius commentario ad Tertulliani de pallio librum. Nouiſſime cum Obſeruationibus ſuis librum Balduini et Nigroni recudendum curarunt, Io. Frid. Nilant Lugd. Bat. 1711. 12. + et qui haud ita pridem orbi litterario cum magno ſui deſiderio ereptus eſt Chriſt. Gottlieb Hoecherus, Lipſiae 1732. 12. Adde Io. Adami Koenigii diſſert. de ritu portandi calceos. Witteb. 1678. Io. Frid. Durrii diſſertationes binas de veterum calceamentis. Altorfii 1688. et Henr. Tobiae Bittneri commentationem de calceis veterum. ibid. 1740. De calceis purpureis Imperatorum et Patriarcharum Cangius ad Villeharduinum p. 307 ſeq. et Stephanus

de Altimura p. 220. panopliae aduersus schisma graecorum. De gemmis clauisque calceorum Philippus Rubenus II. 14. electorum. Ὑποδήματα et σανδάλια Matthaei X. 10. atque aliis Noui Test. locis unum idemque esse, (aduersus Salmasii sententiam qui ea distinguit p. 355. ad Tertullianum de pallio) docet Thomas Reinesius Epistola ad Io. Christfridum Sagittarium, quae legitur in Frid. Gotthardi Gotteri elogiis clauorum Altenburgensium, Ienae 1713. 8. p. 74 seq. Varia quoque calceorum genera commemorat Galenus IV. in Hippocr. περὶ ἄρθρων tomo 5. pag. 644. Isidor. Hispalens. lib. 19. Origg. cap. 34. Bisciola tomo 2. horarum subsec. lib. 17. c. 21. De *puniceo* siue *mulleo* calceo Voss. lib. 4. de idololatria c. 5. et quae viri docti ad haec Vopisci cap. 49. Aureliano: *calceos mulleos et aereos et altos et hederucios viris omnibus tulit, et mulieribus reliquit.* De *Phaecasia* genere calceamenti Graecanici Lipsius ad Senecam lib. 7. de beneficiis c. 21. et ad Epistol. 113. De lunatis calceis quibus fas uti patritiis, Barthius ad Statium tomo 1. pag. 450. Cangius ad Zonaram pag. 329 sq. et Bonanni in museo Kircheriano p. 164 sq. Calceorum effigies in statuis apud Montfauconum T. 3. supplementi tab. VI. caligarum militarium T. 4. supplementi tab. III. sqq. Calceorum e corio vsus olim rarior. Vide Io. Georgii Keysleri antiquitates septentrionales p. 170 sq. De more calceos subligaculis suis soluendi Antonius Iul. von der Hardt, iam S. Theologiae et linguar. orient. Professor celeberrimus in Academia Iuliocarolina, in dissertatione sub Io. Godofr. Lackemachero habita de studiis per colloquia cum eruditis. Helmstadii 1728. De more calceos in luctu ponendi Io. Henr. Maius lib. 3. obs. sacr. p. 24 sqq. De calceamentis Scytharum videatur Car. Godofr. Zapfius in dissertatione de Abaride. Lips. 1706. De Germanorum calceamentis Treuerus in anastasi veteris Germani. Indorum calceos vide in Ludou. Moscardi museo, p. 303, 305. Persas altis calceis vsos recte ex Strabone annotauit Zaccagnius ad Acta Archelai a se edita § 12, ubi Manes siue Manichaeus haereticus dicitur usus calceamenti genere, quod quadrisolea appellari solent. De solea vide sis Sirmondum p. 189 sq. ad Sidon. Soleae equis mulisque aptatae Scaliger p. 23. ad Catullum. De sparteis sandaliis mentio apud Socratem VII. 36. cui iungas Rubenium elect. p. 59. *Monocrepis*, quale genus calceamenti sit disces ex Iunio de pictura pag. 25. et Th. Munkeri mythographis tomo 1. pag. 30. in notis ad Hyginum. De nattis, quibus iter celerrime per niues glaciesque conficiunt, (pandas trabes vocat Saxo Grammaticus libro V.) vide Wormii museum p. 573. Sutores alii virilium alii muliebrium calceorum; alii qui tantum scinderent coria, alii qui consuerent. Xenophon VIII. Cyropaed. p. 208. vbi etiam de sartoribus similiter. *Insabbatati*, *Zabatenses*, qui in Zabata siue sotulari et

calceamento ſuo per certum ſignum dignoſcebantur, Waldenſium fuere genus. Vide Pagium ad A. C. 1197. n. 10. Martene T. V. anecdotor. p. 1755. et Bibliothecam Patrum T. 25. p. 255. C. D. De *excalceatione* D. Georgius Calixtus et alii ad Exod. III. 5. Io. Fabricius de Cacozelia Gentilium tom. 2. diſſ. B. Dilherri pag. 228. Zimmermannus in analectis pag. 65 ſeq. Io. Clodius in diſſertatione de ritu excalceandi. Witteb. 1672. et Caſpar Sagittarius in diſſ. de nudipedalibus veterum, quae recuſa eſt in Syntagmate 1. Diſputat. Philolog. Amſtel. 8. Agit autem *capite I.* de nudipedalibus promiſcuis in itinere vel alibi quae defectu aut ſtudio fieri ſolebant: *capite II.* de nudipedalibus religioſis, de quibus videndi etiam Interpretes ad Exod. XXX. 18. Bynaeus de calceis Hebraeorum lib. 2. cap. 7 et ſq. Rupertus ad Florum p. 210. Geuartius 11, 12. electorum, Io. Chriſtfr. Sagittarius in diſſ. an ebraei nudis inceſſerint pedibus. Ienae 1644. et in eius otio Ienenſi p. 89. Io. Chriſt. Wichmanshauſen in diſſert. de calceo in Hebraeorum ſacris deponendo. ib. 1721. Io. Gottlob Carpzouius in diſput. de diſcalceatione religioſa in loco ſacro ad Exodi III, 5. et Ioſuae V, 15. Lipſiae 1729. recuſa ad calcem annotationum in Goodwini Moſen et Aaronem p. 769 ſqq. in qua contra Guſſetium comment. linguae hebraeae p. 861. ed. in fol. et p. 1645. ed. repetitae Lipſiae 1743. 4. communiorem ſententiam, nudis pedibus inceſſiſſe ſacerdotes ſacris operantes affirmantem, defendit. Ioan. Ern. Imm. Walchius de religioſa veterum *ἀνυποδησιά* ad Act. VII, 33. quae exſtat faſciculo primo eius diſſertationum in Acta Apoſtolorum, Ienae 1756. 4. p. 101 ſqq. et in qua in primis de *ἀνυποδησιά* apud gentes vſitata diſſerit. *Capite III.* idem Sagittarius agit de nudipedalibus lugentium ac poenitentium, et *Capite IV.* denique de nudipedalibus leuirorum, de quibus Talmudici tractatu נשים de leuiratu tomo 3. Surenhuſii pag. 1. et Interpretes ad Deut. XXV. 5. et librum Ruthae IV. 7. et Abr. Henr. Deutſchmannus in diſſert. de ritu excalceandi in contractibus. Witteb. 1693. De modo inducendi vel deponendi calceos, praecipue ad Menſam, vide Guil. Stuckium Antiquitatum Conuiualium II. 27. pag. 227 ſq.

De primo homine nudo condito, de gentibus itidem quibus nudis incedere mos, de Adamianis haereticis nuditatem affectantibus, de Philoſophis Gymnoſophiſtis etc. vide diſſertationem Rev. D. Io. Schmidii de nuditate hominum in triplici ſtatu, integritatis, lapſus et poſt reſurrectionem, Lipſ. 1706. Io. Gottlieb Hardtii binas de nuditate exercitationes, ibid. 1684. et Paulli Henr. Tillemanni commentationem hiſtoricomoralem de eo quod iuſtum eſt circa nuditatem Ien. 1692. Lipſiae 1726. 4. Dicuntur etiam quandoque nudi, ex phraſi orientalibus vſitata, qui *ἐπενδύτην* exterius *ἱμάτιον* ſiue ſuperiorem

 veſtem,

vestem, stolam et pallium, abiecerunt, etsi χιτῶνι, tunica et femorali adhuc sint induti. Vide Ludov. de Dieu ad Ioan. XIII, 4. XIX, 2. XXI, 7. Actor. IX, 39. Gisberti Cuperi obseruationes p. 36. et Borremansium de poetis et Prophetis pag. 119. De Platonis lege nuditatem in Rep. sua suadente Io. Baptista Crispus de Philosophis caute legendis p. 411 sq. et qui Philosophum excusat Bessarion IV. 5. contra calumniatorem Platonis. De stolis beatorum, Rev. D. Samuelis Schelwigii diatriba exstat in lucem edita Gedani 1692. De decoro circa vestes vide Christiani Henr. Weisii dissertationem Lipsiae 1710.

XI. De more scindendi vestes in luctu et indignatione vide interpretes ad Num. XIV. 6. Ios. VII, 6. Iudic. XI, 35. Matth. XXVI, 6. De laceratione vestium apud *Hebraeos* vsitata confer Nicol. Serrarium in Estheris cap. IV. Carpzouium ad Goodwinum p. 650. Io. Christi. Genselium observ. sacr. p. 33. Corn. Adami observ. theologicophilolog. p. 180. et Ioan. Christoph. Wichmanshausen de laceratione vestium apud Hebraeos vsitata. Witteb. 1716. De laceratione vestium apud alias gentes vide Aeschylum Persis v. 1065. Herodotum III. 66. Cerdam et alios ad Aeneid. V, 685. XII, 682. Bourdelotium p. 21. ad Heliodorum, Freinshemium ad Curtii III, 11, 25. Petri Fabri II. semestr. p. 122. sq. Eliam Schedium ex edit. Iarkii p. 700. Octauium Ferrarium de re vestiaria parte 2. lib. 4. c. 2. Sadi Rosarium p. 269. Brissonium de regno Pers. lib. 2. p. 256. et dissertationes Christ. Roehrensee. Witteb. 1668. et Christoph. Iac. Schroederi. Ienae 1705. Pullae vestis vsus in luctu Athenis iam Periclis tempore, vt docet Plutarchus de laude sui p. 543. Carthaginienses luctu publico nigris pannis moenia vrbis suae circumdabant teste Diodoro Sic. lib. XIX. tom. 2. pag. 740. De Romanorum lugubri habitu, in moerore publico praesertim, consulenda praeter eundem Ferrarium T. 6. Graeuii p. 668 sq. Ciceronis oratio in Vatinium c. 12 sq. et Henr. Norisius ad Cenotaphia Pisana diss. 3. c. 2. De vestitu colorato in luctu regio exstat dissertatio Andr. Iulii Dornmeieri, Halae 1704. Nigris vestibus in luctu vsi etiam Christiani vide Asterii homiliam 1. in tomo 1. auctarii noui Combefis. pag. 92. licet improbante Cypriano, de quo Franciscus Pithoeus in Pithoeanis p. 5. De vestibus sepulcralibus B. Io. Frid. Mayeri diss. Gryphiswald. 1706. Confer etiam scriptores de luctu, infra capite vltimo a nobis laudatos.

XII. De vestibus militaribus et armis pauca quaedam subiungenda restant. Et de *vestibus* quidem sago, lacerna, paenula, armilausa videatur R. H. Schelius dissert. VI. ad Polybium, et Philippus Rubenius II, 12. Electorum.

rum. De *sago* Ferrarius de re vestiaria II, 13, 8. sq. De *paludamento* Imperatoris Lipsius de militia Romana 11, 12. De discrimine inter sagum, paludamentum et chlamydem vide I. E. I. Walchium ad Cellarii compendium antiquit. Rom. pag. 549. not. x). Albae fuerunt militum vestes ducumque chlamydes vide Iuretum ad lib. 1. Paullini de vita S. Martini fol. 888 sq. T. VIII. Bibl. Patr. Morell. Militum cingulus seu balteus, Rupertus p. 327. in Florum. De armis vero et quidem de *scutorum* forma quae Hebraeis in vsu fuit consulenda Theodori Dassouii dissertatio ad titulum Celim §. 2. sq. Witeb. 1696. et Io. Christoph. Ortlobii dissertatio de scutis et clypeis Hebraeorum, Lips. 1718. De gerro Scythico scuto praeter graecos Lexicographos et interpretes Festi consule Scholia graeca ad Lucianum tomo 2. pag. 32. Gerrae Persarum etiam scuta e viminibus contexta vt notat Adr. Relandus parte 2. diss. Misc. p. 186. de quibus consulatur Ezech. Spanhemius p. 193. ad orat. primam Iuliani. De decumana, scuti maioris genere, vide quae viri docti ad Hirtium de bello Afr. cap. 29. et Festum. De *Parma clypeo*, *scuto*, *pelta*, *cetra*, (quae Afrorum fuit) et *ancili* aliisque scutorum generibus agunt Aldus Manutius in quaesitis per Epistolam tomo IV. lampadis Artium Gruterianae p. 304. sq. et tomo primo thesauri Sallengriani p. 817. Frid. Taubmannus ad culicem Virgilii p. 106. Lipsius l. 3. de militia Romana c. 1. et 2. et in analectis ad idem opus: Petr. Petitus lib. de Amazonibus c. 25. et 26. vbi sigillatim de pelta. Mat. Zimmermannus in analectis pag. 556. sq. Herm. Hugo lib. 2. de militia equestri cap. 4. Henr. Dodwellus in diss. postuma de parma equestri Woodwardiana, Oxon. 1713. 8. vbi etiam de aliis quibusdam ornamentis vestibusque militaribus veterum Romanorum. Henr. Norisius ad Cenotaph. Pisana p. 121. Pierius hieroglyph. cap. 36. sqq. Iac. Thode diss. IV. de clypeis scutisque veterum. Hafniae 1718. 4. Ioan. Sartorius in Schediasmate de clypeo. Witeb. 1724. Blasius Caryophilus in opusculo de veterum clypeis. Lugd. Batav. 1751. 4. Fortunatus Schachus lib. 3. myrothecii cap. 19. seq. qui cap. 15. seq. fuse agit de Cerethaeis et Pheletaeis, quos milites et stipatores Regis Davidis a cetris et peltis ita dictos contendit, quasi cetratos et peltatos dixeris. Confer auctores supra p. 743. de iis excitatos. De clypeis extat et diss. Ios. Wassii Angli, cui addendus Tobias Gutberletus libro de Saliis, cap. 12. sq. vbi de forma anciliorum quae saltantes Martis Sacerdotes circumgestabant: Io. Danielis Rami erudita diss. de Ancilibus Romanorum, Hafn. 1706. Ez. Spanhemius p. 167. ad Callimachum, qui de clypeorum forma & appellatione, totoque eorum discrimine alibi accurate egisse se testatur. De clypeorum aureorum vsu idem Scacchus III. 22. Clypea votiua in templis suspensa etc. Salmas. ad Trebellii Pollionem, Sponius p. 152. sq.

 Misc.

Misc. vbi exhibet et illustrat clypeum votiuum Scipionis Africani et p. 154. plura depromit e numis. Vide de clypeis votiuis Iacobum Sponium in Recherches curieuses d'antiquité p. 1. sqq. Guilielmum Marsieum in dissert de clypeis votiuis inserta T. 2. memor. acad. inscriptionum pag. 227. sqq. Obseruationes super clypeo votiuo, T. V. histor. Acad. inscription. p. 240. sqq. et Ioan. Frid. Rexrath orationem de clypeis in loco sacro suspensis, Lipsiae 1737. 4. De clypeis Lydorum Xenophon VI. Cyropaed. p. 126. Γωρυτὸς τόξȣ θήκη, pharetra sagittarum, sagma scuti, Sirmond. p. 239. ad Sidon. Scuta ex plurimis sibi superimpositis laminis siue pellibus confecta obseruat Graeuius p. 86. sq. in lectionibus ad Hesiodum. An tota aerea in vsu fuerint disquirit Arcerius in notis ad Aeliani Tactica p. 132. Insulam Cyprum scuto Gallico similem esse affirmat Hyginus fab. 276. De scutis θυρεοῖς oblongis Gallicis in acutum desinentibus Cangius ad Alexiadem p. 396. Idem de scutis per naues dispositis, vt pone illa milites tutiores pugnarent, p. 283. sq. ad Villeharduinum. Præ ceteris vero omnibus de omni genere scutorum consulendus Henr. Speelmannus in Aspidologia, Lond. 1654. fol. cum Nicolai Vptoni libro de studio militari, et Io. a Bado aureo tractatu de armis, notisque Ed. Bissei. In clypeis imagines et insignia pingi mos antiquissimus, de quo Rigaltius ad paginam 17. Tertulliani, et Drakenborgius ad Silium p. 421. Scutum Achillis, de quo Homerus pictum rebus innumerabilibus, illustratur a Ioan. Boiuinio in apologia Homeri Gallice edita Paris. 1715. 8. Clypeus ouatae figurae apud Montfauconium T. 4. supplem. pag. 12. tab. VII. VIII. IX. Clypeus rotundus et trapezoides apud eundem ibidem post tabulam XIII. Clypeus insignis rotundus in numo Vitellii apud Tristanum T. I. p. 275. macedonicus est, vide Patinum ad Suetonii Vitellium. Clypeus cum inscripto voto apud G. Hickesium diss. Epistolar. p. 187. sq. Summum dedecus habitum, si quis scutum abiecisset, de quo Lindebrogius ad Codicem Legum antiquarum p. 1476. et ego notis ad Sexti Empirici Pyrrhonias Institutiones lib. 3. sect. 216. Diuersarum cohortium milites diuersis signis in scuto vsi sunt. Vide columnam Traian. n. 149. Clypeis inscripta fuerunt Ducum nomina, vide quae annotauit Fabricius ad Dionem p. 315. Honor fuit, quum clypeus mortuis Imperatoribus poneretur. Vide Capitolinum in Antonino pio c. 5. et Trebellium Pollionem in Claudio. Scutis impositi, qui duces vel principes eligerentur. Vide Pithoeum II. 6. subseciv. et Lipsium ad Taciti IV, 25. histor. Clypeos Germanorum in numis Augusti habes apud Rubenium, in Drusi numo apud Patinum p. 51. thesauri numismatum, septentrionalium populorum apud Wormium p. 370. Musei. Variae clypeorum figurae in veteribus sigil-

lis

lis obuiae ſunt apud Heineccium de ſigillis p. 202. Vide et p. 130 et 214. De *galea*, *lorica*, et aliis ſimilibus eorumque inſignibus agit Alexander ab Alexandro lib. 1. genial. dierum cap. 20. Lipſius lib. 3. de militia Romana c. 1. et 5. et 6. Hilſcherus in vita Goliathi p. 86. Barthius aduerſar. XXII, 14. Potterus Archaeol. Graec. III. 4. Chriſti. Brünings in diſſert. de cornu ſalutis. Heidelb. 1743. Io. Henr. Lederlinus in ſpecimine philolog. de galeis veterum. Argentor. 1716. et Io. Frid. Durrius in diſſert. paullo ante p. 860. citata de veterum armis bellicis Zona et lorica. Altorfii 1687. De *loricis* textis Caſaub. ad Sueton. Gallam cap. 19. Io. Clericus ad Exod. XXVIII, 32. De loricis linteis veterum Sigismundi Iacobi Apini diſſertatio exſtat Miſc. Lipſienſ. T. VI, p. 275. ſqq. et T. VII. p. 316. ſqq. auctior vero recuſa eſt Altorfii 1719. Loricae in numis de Sarmatis et de Germanis. Patinus theſauri p. 169. 175. De cultro venatorio, ſpatha, machaera, Rhodius p. 45. ad Scribonium ſq. et Burmannus pag. 179. ad Petron. vbi et clypeorum gladiatoriorum effigies. Variae icones loricarum ex veteribus ſigillis exhibentur ab Heineccio p. 204. De *telis*, *haſtis*, *gladiis*, *pilo*, Gellius lib. 10. c. 25. et ad eum locum Prouſtius aliique interpretes, Turnebus lib. 19. aduerſ. cap. 32. Scaliger ad Varronem et Feſtum, Brodaeus lib. 6. miſcell. cap. 26. Lipſius lib. 3. et in analectis ad lib. 5. cap. 4. de militia Romana, et in electis lib. 1. cap. 7. Gladii non ſolum caeſim, ſed etiam punctim inferendis ictibus habiles. Vide Miſcell. obſervations upon Authors. Londini 1731. 8. n. 9. p. 280. ſq. ſed confer quoque in contrariam ſententiam Sponii Recherches d'Antiquité p. 23. De *bipenni*, quam *bisacutam* vocat Guilielmus Brito II, 305. et cuius figuram exhibet πέλεκυς Simmiae, vide Barthium ad Statium tom. 2. p. 566. ſq. Petrum Petitum de Amazonibus c. 32. Petronium Burmanni p. 627. Io. Carolum Schottum in noua explicatione apotheoſeos Homeri p. 50. R. H. Schelium ſingulari diſſertatione de telis ad Polybium. Patricium et Salmaſium T. 10. theſauri Graeuiani paſſim. Potterum Archaeol. Graec. De telis ignitis, ad quae Paullus alluſit Epheſ. VI, 16. confer Ioan. Andr. Schmidii diſſ. de armatura ſpirituali. Helmſt. 1701. 4. in qua varia armorum veterum genera illuſtrantur. Conſule quoque Lipſii Poliorceticon V, 5. De telis Hebraeorum, et quae ipſis ignita audiant, vide Daſſouii diſſert. de emphaſi ſacr. vocum p. 61. Alias auctorum variorum de telis, quae Apoſtolus ignita vocat, ſententias vide apud Wolfium T IV. Curarum p. 158. De malleolis, qui telorum ignitorum ſpecies, vide Baldi Lexicon Vitruuianum p. m. 67. ſqq. et quos ille citauit auctores. De gladiis populorum ſeptentrionalium conferatur Tychon. Rhodii ſchediaſma de gladiis veterum inprimis Danorum. Hafniae 1752. 8. Paterniaci apud Helueticos monſtratur ephippium

pium cum *stapede* (Steigbiegel) quo vsus sit Iulius Caesar. Sed veteribus vsum stapedis ignotum fuisse iam supra p. 816. ex Montfauconio ostendimus, cui assentitur Carolus Patinus in itinere suo gallice descripto p. 269 sq. Franciscus Philetus XXIV, 22. Epistol. et Ciacconius ad columnam Traianam n. 59. Vide tamen Vossium lib. 1. de vitiis sermonis cap. 7. Inscriptio quidem, quae tanquam vetus profertur, in qua verba: *pes haesit stapiae*, conficta a Francisco Columna. Confer Menagiana T. 4. p. 263. Vide et Heineccium de sigillis p. 205. vbi etiam de coopertoriis equorum. Casonouanii origines Gallicas in *etrica*. Melanges historiques. Amstelod. 1718. 12. p. 81. sq. De calcaribus eorumque vsu, abusu et iuribus Ioan. Nicolai liber prodiit Francof. 1702. 12. Subferrandi et calceandi, vt ait Plinius, equos mos priscis etiam cognitus. De *equis et equitibus cataphractis* praeter Lipsium lib. 3. cap. 7. de militia Romana, Hermannus Hugo lib. 2. de militia equestri cap. 3. Adde columnam Traianam n. 147, 161. et Ezech. Spanhemium ad orat. primam Iuliani p. 243. 247. sq. De leui & graui armatura idem Hugo lib. 2. cap. 4. De *arcus Scythici* figura, cuius apud varios scriptores mentio, post Scaligerum et Valesium disputat Huetius in notis ad Manilium p. 57. et Harduinus ad Plinii IV, 12. T. I. p. 463. adde Scalig. ad Euseb. vbi de Graecis litteris et quidem de Sigmate, Valesium ad Amm. Marcellinum p. 315. et confer arcus figuram apud Ez. Spanhemium p. 277. ad Callimachum, aliasque apud Perizonium ad Aelianum pag. 736. *Sicae* figuram inquirit Barthius in aduers. p. 2634. sq. Brissonius lib. 2. antiq. iuris capite vndecimo, et Lipsius ad lib. 3. cap. 3. de militia Romana, vbi de *pugione*. *Pili* formam ex Rubenio et Lambecio exhibet Graeuius ad Flori 1. 18. apud quem *dolabrae* imaginem quoque habes ex columna Traiana, ad Flori IV. 10. adde Lipsium de militia Romana lib. 3. dial. 4. In numo eius figura conspicitur apud Gutherium de veteri iure pontificio lib. 3. c. 16. De *ascia* videatur Phil. a Turre ad monumenta veteris Antii part. 1. c. 2. p. 13. T. VIII. thesauri Italiae, parte 4. Gladio accinctum ire per publicum non licebat nisi militibus, vide ad Suetonii August. c. 26. et Petronium Burmanni p. 407. Gladiis tamen accincti etiam domi et in epulis veteres. Vide Meursium II, 9. animaduers. p. 85. partis 2. exercit. critici. De ritu arma in sacris gestandi vel deponendi, vide Calvoeri rituale tom. 1. p. 691. et Rev. Ottonis Kegelii diss. de gladio deponendo ad baptismum, Helmst. 1709. etc. De more arma gestandi vel deponendi inter epulas Guil. Stuckius II. 29. 232. sq. et II. 34. p. 252. Antiquitat. Conuiualium. De quinque modis iaculandi et arcum tenendi Valesius ad Ammiani XXV. 1. De vsu tela veneno saturandi Freinshemius ad Curtii IX. 8. 20. et Raph. Fabrettus ad columnam Traianam p. 13. adde Acta naturae curiosor. II, 3. p. 127.

De

De *caestibus* quibus vsi pugiles, Ald. Manutius in quaesitis per Epistolam tomo IV. lampadis Gruterianae p. 312. sq. Pignorius in originibus Patauinis p. 30. T. 6. thesauri Italiae parte 3. et Stephanius ad Saxonem Grammaticum p. 84. sq. Sed de vniuersa pugilum & gladiatorum armatura videndi Petr. Faber et Hieronymus Mercurialis in athleticis atque gymasticis, Octauii Ferrarii diatriba de gladiatoribus cum altera de balneis edita a Ioan. Fabricio, Helmst. 1721. 8. et recusa in Poleni supplementis ad thesaur. antiq. Rom. et Graec. T. 3. p. 313. Nic. Calliachii dissertatio de gladiatoribus, in eiusd. Poleni supplementis Tomo eodem p. 333. Suen. Bring dissertatio de gladiatoribus. Londini Goth. 1747. Lipsius in libris duobus sermonum saturnalium, et Scipio Maffeius Veron. illustratae P. I. lib. I. c. 1. Inscriptiones, in quibus gladiatorum, dimachaeorum, essedariorum mentio, vide in Memoriis Treuoltinis A. 1715. pag. 737. sqq. Ducenta gladiatorum paria in agone funebri Viriathi Diodor. Siculus p. 361. excerptor. Peirescianorum. De rude quo donati gladiatores emeriti, consules Camillum Siluestrum ad Iuuenalem p. 346. De armis veterum Germanorum vide Ioan. Strauchii disp. ad Tacitum III. Lipf. 1651. De clypeis Gallorum Gottlieb Wernsdorffium de republica Galatarum c. 6. §. 12. sqq.

XIII. Varia acceptio vocabuli armorum mouet nos, vt hoc loco etiam de insignibus et arte Heraldica nonnihil subiungamus. Atque antiquissimum quidem illum esse morem scuta insigni aliquo notandi, multis veterum locis clarissime patet. Ita Plutarchus in vita Alcibiadis pag. 198. tanquam singulare notat eum in scuto suo habuisse οὐδὲν ἐπίσημον τῶν πατρίων, ἀλλ' ἔρωτα κεραυνοφόρον, Idem in extremo libri de sollertia animalium pag. 985. ex Stesichoro refert insigne scuti Vlyssis fuisse delphinum. Confer Aeschyli septem ad Thebas v. 384. sqq. 417. sqq. et Cerdam aliosque ad illa Aeneidos VII. 657.

- - - *clypeoque insigne paternum*
Centum angues - - - -

Tiraquellum de nobilitate p. 65. sq. Ulyssem Aldrouandum Ornithologiae lib. 1. p. 45. sq. et lib. 2. p. 96. sq. Stephanium ad Saxonem Grammaticum p. 102. Acta Sanctorum Iunii tom. 2. p. 562. Kircherum tomo 2. Oedipi p. 24. sqq. Theodor. Hoepingium de iure insignium. Norimb. 1642. fol. Heineccium de sigillis p. 213. sqq. Bartoli a Saxoferrato tractatum de insignibus et armis, recusum Altorfii 1727. 4. Friderici Rappolti schediasma de insignibus. Lipf. 1660. 4. Io. Dauid. Koeleri programma de inuentoribus incisurarum, Gallice les hachures dictarum. Goettingae 1730. 4. Philippi Sperl tractatum de clypeis militaribus Germanorum. Norimbergae 1736. 4.

Attamen nondum constare affirmat Arnoldus Buchellius Epistola ad Petrum Scriuerium, inter insignium Virorum Epistolas editas a V. C. Ian. Guil. Meelio p. 128. ante annum a Christo nato millesimum haereditaria obtinuisse familiarum insignia, quorum originem Casanouanus in Originibus Gallicis [16] repetit a saeculi decimi extremo, siue temporibus Hugonis Capeti Galliae Regis, sub quo feuda haereditaria esse coeperunt et expeditiones cruciatae in Palaestinam suscipi, quod etiam probatur Stephano Baluzio in Historia Genealogica Principum Aruerniae. Vide et Siluestrum de Petra Sancta S. I. de tesseris gentilitiis Rom. 1638. fol. Inter Pontifices primum Bonifacium VIII. [17] insignibus vsum esse obseruatum est. Insignia vrbium quae γνωρίσματα τῶν πόλεων vocat Procopius lib. 4. Gothicorum, memorat Antigonus Carystius c. 15. memorab. Atque de eiusmodi insigni Casaubonus in Casaubonianis p. 141. intelligit, quod Imperator Hadrianus super Aeliae portam iussit suis foetae poni simulacrum, teste Eusebio in Chron. Baronii ad A. C. 137. Regum Assyriorum insigne fuit columba, vide interpretes ad Ier. XXV, 38. et Pinedo ad Stephanum Byz. p. 584. Plinius VIII, 42. notat, Bucephalum Alexandri vocatum esse siue ab aspectu toruo, siue ab insigni taurini capitis, armo impressi. Catalogum plerorumque omnium scriptorum, qui de Arte Heraldica Latine, Gallice, Italice, Anglice scripserunt, Oxoniae 1674. 4. vulgauit Agora quidam, cui etiam praeter illos quos memorat Carolus Arndius in Bibl. Politico Heraldica, Rostoch. 1705. 8. vulgata, multi ab illo praecipue tempore editi adiungi possent, quorum insignem numerum deprehendes in Lengleti du Fresnoy catalogo scriptorum, quem methodo historiae suae suffixit sect. 58. ex editione Lipsiensi Menkeniana, sed quum institutum nostrum alio nos vocet, hic capiti praesenti finem imponimus.

[16] Vide illas in *Armes* et *Herault*. De tempore autem quo torneamenta siue Ludi equestres frequentari coeperunt, saeculo X. post Christum natum, vide memorias Treuoltinas A. 1706. pag. 1597 sq. Tum primum coepisse vsurpari arbitraria et vaga, deinde fixa notat Papebrochius tom. 2. Actor. Sanct. Iunii pag. 561. Ast Celsus Cittadinus in libro, *dell' Antichita delle Armi Gentilizie*, qui post mortem eius cum notis editus est a Ioanne Guilielmo Carli Luccae 1741. 8. insignia haereditaria iam apud Graecos Romanosque in vsu fuisse perhibet.

[17] Menagiana tomo 2. pag. 202.

CAP.

CAPVT XIX.

De conuiuiis et re cibaria veterum.

Scriptores generales de hoc argumento. 1. *De modo accumbendi ad mensam vel assidendi.* 2. *De coenaculis, mensis, lectis, poculis, patinis etc.* 3. *De tempore cibi capiendi.* 4. *De variis potus generibus.* 5. *De cibis omnis et conuiuiis varii generis* 6. *De variis ad mensam ritibus et de diribitoribus aliisque qui ad mensam operam suam conferebant.* 7. *De abstinentia, frugalitate et luxu.* 8. *Sacra mensa et hospitii.* 9.

I.

Ad conuiuia veterum et vniuersam rem cibariam rectius intelligendam faciunt inprimis *Iosephi Laurentii* collectanea conuiualia, secundum ordinem litterarum digesta lib. 6. Polymathiae pag. 464. sq. *Ioan. Guilielmi Stuckii* praestantissimum opus [1] antiquitatum conuiualium, quod Tiguri primum 1582. in fol. et deinde apud Batauos inter Stuckii opera Lugd. Bat. 1695. lucem adspexit. fol. *Andreas* quoque *Baccius* non praetereundus in opere haud vsquequaque obuio de vinis, cereuisiis ac conuiuiis antiquorum Rom. 1586. fol. recuso T. IX. thesauri Gronouiani p. 21. sqq. libris VII. quorum *primo* agit de naturali vinorum historia, vinearum et vinorum cultu, cura, asseruatione: *libro* 2. de vinorum facultatibus et differentiis: *tertio*, de vsu et effectibus vinorum. *Libro quarto* de conuiuiis, quo inter alia pag. 196. explicat Virgilianam descriptionem conuiuii Didonis, quae occurrit lib. 1. Aeneidos et pag. 202. sq. Homerum a Virgilio in descriptione conuiuii superatum esse contendit. Hic liber quartus longe auctior et in V. libros distributus postea separatim a Baccio editus est, et recusus tomo IX. Antiquitatum Graecarum Gronouii. Ceterum vniuersi illius quod primum dixi, operis Bacciani *liber V.* et *VI.* agit de vinis Italiae, *liber VII.* denique de vinis extra Italiam, et p. 352. sq. de cereuisiis et aliis potibus factitiis. *Iulii Caesaris Bulengeri* libros IV. de conuiuiis qui primum prodiere Lugd. 1627. 8. recusos inuenies tomo 12. Antiquitat. Roman. Graeuii, in quo etiam pag. 133. occurrunt *Erycii Puteani* reliquiae conuiuii prisci, qui libellus lucem prius adspexerat Mediolani 1596. 4. et in eius Amoenitatibus primo loco legitur sub titulo genialium sermonum. Louanii 1615. 8. His addendi Potterus IV. 16.

[1] Laudat Lipsius Centur. 1. Misc. Epist. 65. Vide etiam II. 26.

20. Archaeol. Tiraquellus ad Alex. ab Alex. V. 21. et Phil. Lud. Hannekenius de cura domeſtica Rom. pag. 72. ſq. recuſus T. I. theſauri Sallengriani. *Iani Cornarii* de conuiuiorum veterum Graecorum et recentium Germanorum ritibus, moribus, ac ſermonibus, cum eius libello de amoris praeſtantia, et de Platonis ac Xenophontis diſſenſione prodiit Baſ. 1548. 8. et a Gronouio deinde inſertus tomo 9. Antiquitat. Graecarum, in quo etiam exſtat *Ioſephus Laurentius* de prandio et coena veterum, et *Hieron. Mercurialis* de potionibus et eduliis antiquorum, *Dauchei* diſſertatio de conuiuiis veterum, inſerta Memoriis Treuoltinis A. 1706. p. 480. ſeq. *Ioſephi Quercetani* diaeteticon polyhiſtoricum, Franc. 1607. 4. cum eius pharmacopoea dogmaticorum reſtituta recuſum; *Ludouici Nonii* vero Medici Antwerpienſis diaeteticon poſt primam editionem Anni 1633. longe locupletius lucem adſpexit Antwerp. 1645. 4. et non indiligenter agit IV. libris de vniuerſa re cibaria antiquorum, merito hinc laudatum a Vignolio Maruillio in limine Tomi primi miſcellaneorum litterariorum et hiſtoricorum Gallice editorum. Eiusdem Nonii Ichthyophagia ſiue de piſcium eſu commentarius lucem vidit Antwerp. 1616. 8. et *Io. Erici Oſtermanni* de Vet. Romanor. conuiuandi ritibus Witeb. 1640. *Chriſti. Gottlieb Schwarzii* diſſertatio de comiſſationibus veterum. Altorfii 1744. *Ioach. Tiſch* diſſertatio de conuiuiis Romanorum aliorumque. Aboae 1705. 8. *Georg. Wilh. Frider. Schrammii* commentatio de coena frugali a Plinio lib. 1. ep. 15. deſcripta. Ien. 1746. *Mureti* liber Gallicus, *Diſſertation ſur les feſtins des anciens Grecs & Romains, & ſur les Ceremonies, qui s'y pratiquoient.* Pariſiis 1682. 12. et Hagae Comitum 1715. 12. *Ioannis* quoque *Manelphi* coena Romana ſiue vrbana victus ratio huc ſpectat edita Rom. 1650. et ex antiquis *Apicii Coelii* Latini ſcriptoris de opſoniis et condimentis ſiue arte coquinaria libri decem, et curioſiſſimum opus Naucratitae Grammatici Graeci *Athenaei*, quod ſub dipnoſophiſticon nomine notum eſt, et Latine verſum a Natali Comite melius longe etſi non vsquequaque feliciter a Iacobo Dalechampio, denique eruditiſſimo Iſ. Caſauboni commentario illuſtratum. Ex hoc Athenaeo a quo perdita Archeſtrati, Hegemonis, Matreae, Numenii et Timachidae de conuiuiis ſcripta commemorantur *Stephanus Niger* deriuauit Muſonium ſuum ſiue opus de nimio vitae luxu atque nimia opſoniorum appetentia. Baſil. 1532. 4. et tomo VIII. theſauri Gronov. De conuiuio tempeſtiuo et intempeſtiuo, quo intelligitur conuiuium vltra tempus vel in noctem protractum, vt Ferrarius II, 23. Electorum docet, vide Lipſium excurſu A. ad Taciti Annales, Salmaſium ad Vopiſci Florian. 6. p. 631. ſqq. et Aldi Manutii diſſertationem Tomo primo theſauri Sallengriani p. 801. Quam largiter Deus non vſui ſolum ac neceſſitati conſuluerit, ſed varietati etiam et

copiae

copiae esculentorum ac poculentorum prospexerit vbique, docere potest Thomas Bartholinus dissertatione sexta et septima de medica domestica Danorum, quibus victum potumque domesticum eorum exponit. De sacris epulis peracto sacrificio fieri solitis praeter Stuckium videndus *Iac. Gutherius* IV. 23. de iure veteri Pontificio tomo 5. Graev. et *Rudolphus Cudworthus* in libro edito Anglice de genuina notione S. Coenae Dominicae. Lond. 1642. 4. et 1676. fol. *Spencerus* III. 1. de legibus Hebr. cap. 7. *Lakemacherus* Antiq. Graec. sacr. p. 384. *Potterus* Archaeol. Graec. lib. 2. cap. 4. *Saubertus* de sacrificiis c. 26. *Samuel Kripnerus* in dissert. de esca idolis immolatorum. Ienae 1720. p. 21. sqq. et Waltherus in der Historie der heidnischen Opfermähler, Parthenopoli 1726. 4. De conuiuiis in sacrorum religiosorum ac scholasticorum munerum susceptione; *Stuckius* lib. 1. c. 18. Antiquitatum Conuiualium: et cap. 20. vbi de epulis inauguralibus Magistratuum Principumque. De conuiuiis eruditorum exstat schediasma Georgii Henr. Goetzii. Lubecae 1716. De victu et conuiuiis veterum Germanorum videndus Philippus Cluuerius Germaniae Antiquae lib. 1. cap. 17. pag. 121. sq. et Ioan. Keyslerus Antiquit. septentr. p. 321. De veterum Borussorum conuiuiis vide Acta Borussica T. 3. p. 456. sqq. De veterum Batauorum Cornelii van Alkemade et Petri van der Schelling Nederlandsche Displegtisheden. Roterodami 1732. 8. Voll. 2. De veterum Hebraeorum cibis & conuiuiis *Leydeckerus* XII. 7. de Rep. Hebr. *Augustinus Calmetus* diss. 3. praemissa commentario ad Ecclesiasticum, Paris. 1714. 4. *Cherubinus a S. Iosepho* T. 2. apparatus Biblici p. 174. sqq. *Martinus Geierus* in dissertatione de veterum Hebraeorum ratione coenandi. Lipsiae 1639. inter Opuscula Geieri, quae Francof. 1690. 8. edita sunt, omissa, et digna, quae ab obliuione vindicetur. *Ioan. Buxtorfius* in dissertatione, varias quaestiones ad antiquitates conuiuales veterum Hebraeorum pertinentes continente, quae inter eius dissertationes Basil. 1725. 8. emissas, quinta est, et *Clemens Thelaeus* in dissert. de symposiis veterum, cum primis Hebraeorum. Aboae 1695. 8. et ex Iudaeis R. *Bechai* in libro *Schulchan Arba*, de quo Celeberrimus Io. Christoph. Wolfius Bibl. Hebr. Vol. 1. p. 233. De coronis conuiualibus veterum Hebraeorum agit Ioan. Henr. Maius lib. 3. observ. sacr. p. 126. sq. edit. secundae. De vnctionibus veterum Hebraeorum conuiualibus singularem dissertationem edidit Christ. Guil. Franc. Walchius. Ienae 1751. Diuersa sacra qui colerent iis communi conuiuio vti nefas fuit. Vide interpretes ad Genes. XLIII, 32. Dan. I, 8. et Io. IV, 9. In synodo Epauaensi A. C. 517. can. 15. et apud Agobardum T. XIV. Bibl. Patrum p. 265. H. Clericus superioris loci si conuiuio haeretici interfuerit clerici cuiuscunque, *annuo spatio pacem non habeat: quod iuniores clerici si praesumserunt, vapulabunt.* A

Iudaeorum conuiuiis etiam Laici arcentur. Vide plura in hanc rem apud Agobardum in libro de superstitionibus Iudaeorum.

II. Apud vetustissimas gentes et antiquissimis temporibus non minus sedendi mos[2] ad mensam obtinuit, quam accumbendi. Vide Interpretes ad Genes. XLIII, 33. 1. Samuel. XX, 25. Grotium ad Matth. XXVI, 20. et ad 1 Corinth. VIII, 10. Henricum Hammondum ad Matth. VIII, 11. Stuckium II, 34. antiqu. Conuiual. Bonifacium in Historia ludicra lib. 7. cap. 26. B. Sebast. Schmidium de Paschate p. 98 sq. p. 221, 237, 238, 242 et 409. Suiceri thesaurum et Cangium in ἀκέβιτον et ἀκεμβίζειν. Ezech. Spanhemium ad Iuliani Caesares p. 330. Nicol. Abramum ad Nonnum p. 59 sqq. et vetus marmor apud Montfauconum T. V. supplementi tab. X. Propriam obseruationem in Herculis sacris notat Macrobius III, 6. Saturnal. epulari sedentes. Scipio Aemilianus, cui Numantini deinde cognomen, teste Appiano in Ibericis p. 517. in exercitu suo κλίνας τε ἀπεῖπεν ἔχειν, καὶ πρῶτος ἐπὶ στιβάδων ἀνεπαύετο. De statione in agno Paschali edendo praeter Interpretes ad Exod. XII, 11. et Matth. XXVI, 20. videndus Franciscus Burmannus Parte II. Exerc. p. 383 sq. Non semper tamen illam obtinuisse, sed accubitum quoque deinceps tamquam signum securae libertatis, post Iosuae tempora adhibitum esse, multi sentiunt: confer Scaligerum de emendatione temporum p. 570. edit. vltimae. Rev. Dassouii dissertationem de accubitu veterum Hebraeorum ad agnum paschalem. Witteb. 1698. et Frid. Adolph. Lampium ad Ioan. XIII, 23. T. III. commentarii in Ioan. p. 58. Apud antiquissimos Graecos, vt ex Homero constat, non accumbebant in tricliniis, sed in δίφροις, θρόνοις, κλισμοῖς, siue sellis ad mensam insidebant, ut notauit Ez. Spanhemius ad Iuliani Caesares p. 11 et 300. et ad Callimachum p. 229 seq. Apud Romanos militibus in usu fuit stantibus cibum capere. Vide Valesium ad Ammianum Marcellinum XXV, 4. pag. 423. edit. Parisiensis in Fol. Ceteri teste Varrone, Seruio, Isidoro, primum assederunt mensae, postea deuicta Graecia accubuerunt, luxuriae ita magis litantes. Adde Octauii Rubei memorias Brixianas Italice editas p. 10 seq. edit. secundae A. 1693. 4. Iosephum Laurentium lib. 1. Polymathiae diss. 8. et Aldum Manutium de accumbendi et comedendi ratione, Tomo I. thesauri Sallengriani p. 799. Soliari coenabant sedentes, puluinari cubantes. Vide Wowerium p. 484. ad Sidonium, vbi de stragulis lectorum conuiualium. De modo et ordine accumbendi apud Veteres, de forma mensarum et trium lectorum, unde *triclinio* nomen, introductique in eorum locum Stibadii, quod in modum

[2] Sic adoraturi sedebant, vide Tristanum I. p. 442. etiam in epulis. Athenaeus VIII. pag. 363. F.

dum *Sigmatis* [3] femirotundi excurrebat, videndus Salmafius ad Solinum pag. 1255. (886. edit. Vltraiectinae) et ad Hiftoriam Auguftam tomo 1. pag. 832 feq. Imagines veteres apud Lambecium lib. 2. pag. 1009. lib. 3. comment. de Bibliotheca Vindobonenfi poft pag. 10. et lib. 4. pag. 309 feq. et Dan. Neffelium in epitome Lambecii Parte I. pag. 88. Hier. Mercurialem in arte Gymnaftica lib. 1. cap. 11. edit. Amftelod. et quae Zornius ad eum annotauit in bibliotheca antiquario exegetica p. 536 fqq. Pet. Aringhum Romae fubterraneae IV, 14, VI, 27. tomo 2. pag. 36 et 313. Sirmondum tomo 4. Opp. pag. 665. Vitruuium Io. Laetii ad VI, 5. fol. 110 feq. Ciacconium de triclinio, et Fuluium Vrfinum in appendice ad Ciacconium: Rom. 1588. 8. et Amft. 1689. 12. Pignorium lib. de feruis pag. 194 et 156. Balduinum de calceo pag. 260. Nigronum de caliga p. 81. vide etiam Lipfium Centur. I. Mifcell. Epift. 65. Villalpandum ad Ezechielem tom. 1. p. 290. Camillum Siluestrum ad Iuuenalis Sat. 2. verf. 120. Colomefii obferuationes facras ad Ioann. XIII, 23. Baccium de vinis p. 146 fq. Octauium Ferrarium II. 4. electorum, ubi Iacobi Sirmondi fententiam notis ad Sidonium expofitam expendit. Ephemerides Gallicas Parifienfes anni 1694. pag. 588. Suidam in σκιμαλίσω, Weitzium ad Copam pag. 31. Petri Appiani Infcriptiones antiquas p. ccccxxxv. fqq. et Montfauconum T. 3. fupplementi tab. 27. p. 65 fq. Locus dexter honoratior fuit finiftro tam apud Hebraeos, quam apud Graecos Romanosque, vide Franc. Gomari Opera II. p. 61. Turnebum Aduerfar. XIV, 24. XVIII, 29. Lipfium elector. II, 2. et epift. cent. III, 90. Nicol. Alemannum in libro de dextra et laeua. S. Bouffaci noctes theologic. diff. 19. pag. 251 fqq. Sirmondum ad Sidonium T. I. Opp. p. 274-279. adde p. 871 fq. et 1305. et T. 4. p. 665 fq. Ern. Gerh. Sincii disquifit. de honoratiore loco. Roft. 1685. 4. Ioan. Chrift. Einigk diff. de manu dextra honoratiore. Lipf. 1707. Heineccium p. 145 fq. de figillis, vbi de eo, quod Paullus dextrum Petrus finiftrum locum in bullis occupat Papalibus, atque in numo Leonis X. Bonannum de numis Pontificum T. I. p. 174 fqq. Theophil. Raynaudum in heteroclitis fpiritualibus p. 424 fqq. Chr. Franc. Paullini tractatum de dextra, in amoenitatibus hiftorico iuridicis Frid. Wilh. Piftorii. Norimb. 1731. 4. Sinifter locus apud Perfas honoratior, vt ex Xenophonte lib. 8. Cyropaed. notauit Valefius ad Ammianum XVIII, 6. p. 200.

III. Triclinium, coenaculum, diaetam (fiue Zaetam, ut alii vocant) defcribunt iam laudati Ciacconius [4] et F. Vrfinus, itemque Hieronymus Mercuria-

[3] Iuretus ad Paullini lib. 3. de vita S. Martini p. 895. Tomo VIII. Bibl. Patrum.

[4] Ciacconii liber vna cum Fulüii Vrfini appendice et Hieron. Mercurialis differtatione de accubitus in coena origine recufus eft Lipfiae 1758. 12.

curialis, quibus addes Io Bapt. Caſalium de tricliniis, conuiuiis, hoſpitalitate et teſſeris, (de quibus[5] etiam praeclare ſcripſit Iacobus Philippus Thomaſinus) Ioſephi item Laurentii collectanea de conuiuiis, hoſpitalitate, teſſeris, et ſtrenis, quae ex eius Polymathia, vt Caſalii ex ipſius opere de ritibus veterum decerpta leguntur in tom. 9. Antiquitatum Graecarum Gronouii. Philandrum ad Vitruuium lib. 6. cap. 5. Baldi lexicon Vitruuianum p. 18. Stuckium antiquit. coniuual. 11, 14. p. 285 ſq. Velſeri epiſtolam de zeta ſiue diaeta, T. III. ſupplem. Poleni pag. 1315 ſqq. De menſis, lecticis, lectis, et poculis veterum poſt Stuckium Antiqv. Conuiv. II, 16 ſq. et 34. quatuor diſſ. egit Vir Clariſſ. Theodorus Ianſonius ab Almelooveen, quae prodierunt Harderouici A. 1701. 4. De lectis et lecticis Ioannes Alſtorphius quas ſub Ameloueenio defenſitauerat diſſertationes in libri modum auctas edidit Amſt. 1704. 12. in quibus cap. vltimo p. 168 ſqq. etiam diſſerit de lectiſterniis Deorum, ſiue epulis, quibus dii colebantur, de quibus plures ſcriptores habes apud Iarkium p. 98. ad Schedium. De lectis conferatur etiam Octav. Ferrarius II, 26. vbi de capite aſelli coronato poſito in fronte lectorum triclinarium. De lecticis veterum lucubratoriis exſtat diſſertatio Ioan. Iac. Rhodii, Regiomonte 1714. adde Caroli Chriſtiani Schrammii Abhandlung der Porte-chaiſes oder Trageſänften. Norimb. 1737. fol. De lecticis etiam nonnulla Scacchus III. Myrothec. c. 28 ſq. Vſus lecticarum eſt a Bithynis repetendus, vide Iſaac. Voſſium ad Catullum p. 24 ſq. Huetium ad Manil. III, 127. et in Huetianis p. 265 ſq. De lectis militaribus et ſiſyris ſiue ſiſurris Valeſius ad Ammianum XVI, 5. p. 115. Lecti ex plumis anſerum, Alexander Trallianus IX. p. 537. De menſis conferenda ſunt quae praeclare notat Octauius Ferrarius II, 9. et maxime 17. electorum, qui c. 18. agit etiam de repoſitoriis ciborum apud veteres vſitatis, de quibus videatur etiam Plinius XXIII, 11. De lectis, ſellis curulibus, cathedris ſedilibusque veterum θρόνοις, κλισμοῖς, δίφροις Athenaeus V. p. 192. Lipſius electis lib. 1. cap. 17 et 19. Samuel Schuridius in cathedrologia. Quedlinb. 1690. Ioan. Andr. Schmidius de cathedris doctorum. Ienae 1687. et Valerius Chimentellius opere de honore biſellii, quod ex edit. Bononienſi A. 1666. 4. recuſum exſtat tomo VII. theſauri Graeuiani. Idem Chimentellus Ioannis Baptiſtae Donii ineditam de ſcabellis diatriben commemorat, de quibus agit etiam Aldus Manutius tomo 4. lampadis artium Gruterianae p. 300. quemadmodum de lectulis coenatoriis eorumque ſtragulis ac culcitis Baccius in opere de vinis pag. 137 ſeq. et Sigonius ad Liuium 39, 6. De ſtragulis veſtibus, in quibus ſannam capiebant, confer Bibl. Bremenſ. T. 4. p. 760. vbi etiam laudantur Alſtorphius lib.

[5] Vide ſupra cap. XVII, 4.

lib. cit. c. 8 et 15. Raderus ad Martial. II, 14. Marcellus Donatus dilucidat. ad Liuium p. 74 ſq. Io. Nicolai de ſubſtratione et oppignoratione veſtium c. 9. § 4. Grapaldus in onomaſtico aedium lib. 2. p. 280. Meurſius de luxu Rom. c. 10. De puluinis non capiti modo, ſed cubitis quoque ſuppoſitis Nouarinus T. 2. adag. ſacr. 176. Folles pro accubitis et anacliteriis pilo vel pluma fartis. Wowerius pag. 475. ad Sidonium. Caſauboni affectus de veterum lectis et ſtragula veſte commentarius lucem nunquam vidit, in quo auctor doctiſſimus teſtatur ſe pluribus egiſſe de χαμευνίᾳ et σκληροκοιτίᾳ, notis ad Capitolini Antoninum tomo 1. p. 293. De menſis delphicis, monopodiis, abacisque ex quibus vina miniſtrabantur, vide quae notant viri docti ad Alexandrum ab Alexandro lib. 1. c. 19. et Philippus Rubenius lib. 1. elector. cap. 34. De menſa Solis (offene Tafel) apud Aethiopes, ad quam accedere cuilibet fas erat et epulari, Herodotus III, 18. et G. Nicolaus Kriegk in ſingulari diſſ. Ienae 1703. De Ahasueri Regis Perſarum pretioſis lectis ſtragulisque agunt interpretes ad Eſther. I, 6. Zornius Biblioth. antiquarioexeget. p. 552. et Franc. Wokenius in diſſert. de Eſtherae cum Ahasuero coniugio. Witeb. 1729. Quod autem eodem loco pauimentum ſmaragdino et Pario lapide ſtratum fuiſſe legitur, hinc Muſiuorum Operum originem e Perſia repetit Ioannes Ciampinus in Parte I. veterum monumentorum cap. 10. De more in roſis ſiue puluillis roſa fartis cubandi I. F. Gronouius ad Senecam de vita beata cap. XI. De vaſis cibariis, vinariis, poculis, Pancirollus I, 58 ſq. Var. lect. Stuckius pag. 182, 202 ſq. 348 ſqq. Meurſius de luxu cap. 7. Bayſius de vaſculis T. IX. theſauri Gronov. Lipſius lection. antiq. lib. 3. De vaſis Hetruſcis conſule Montfauconium T. 3. ſupplem. tab. 28. p. 69 ſq. De vaſis populorum ſeptentrionalium Lettres ſerieuſes et badines T. 6. p. 384 ſqq. ex Cornelio de Alkemade. De cornuum vſu pro poculis Ioſephi Lanzoni diſſ. inſerta Muſeo Mineruae Venetae tomo 2. p. 385 ſq. vbi de more pocula praebendi. Io. Meurſius notis ad Lycophronem pag. 136. edit. Oxon. Interpretes ad Caeſar. de bello gallico lib. 6. cap. 28. pag. 323. edit. Oudendorp. Vrſinus analect. ſacr. I, 48. Feithius antiquit. Homer. III, 2. Begerus theſaur. Bandenb. Vol. I. p. 13. Vol. III. p. 141. 240. De Germanorum atque ſeptentrionalium populorum cornibus Olaus Wormius in faſtis Danicis p. 44. atque in diſſert. de aureo[6] Chriſtiani V. Daniae Regis cornu A. 1639. prope Tunde-

[6] De eodem cornu conferantur Trogillus Arnkiel libro germanice edito Kilonii 1683. 4. Paulli Egardi cogitata itidem Germanice A. 1642. vulgata. Petri Winſtrupii cornicen Danicus poema A. 1643. editum. Enwaldi Nicolai Randulfi tuba Danica. Havniae 1644. fol.

Tunderam reperto. Hafniae 1641. fol. p. 23 sqq. Eckhartus Rer. Franc. T. I. p. 429. Keyslerus antiquitatum septentrional. p. 365. Erläutertes Preußen T. I. p. 641. De Germanorum gentilium consuetudine deorum memoriam inter scyphos renouandi vide Godofr. Schutzii Exercitat. ad Germ. sacr. gentilem facientium penultimam.

IV. Persas μονοσιτεῖν, siue semel tantum per diem, idque sub coenae tempus cibum capere solitos ex Herodoti VII, 120. et Xenophontis Cyropaedia VIII. p. 240. aliisque docet Stanleius ad Aeschylum pag. 767. quanquam Ammiano teste XXIII. ult. p. 383. ed. Paris. *Persae* (de longe iuniore aetate loquitur) *quando volunt, cibum capiunt, venter illis solarium est.* Sauromatas tertio quoque die cibum capientes memorat Plinius Hist. naturalis lib. 7. cap. 2. Gellius IX. 4. Graeci vno die saepius comedebant et Romani quoque, vide Noni diaeteticon p. 13. sq. vbi morem illum frequentius modico cibo vtendi longe salubriorem esse contendit quam si quis semel grauiore cibo sese ingurgitet. Τετράκις τῆς ἡμέρας ἐσθίων memoratur a Simplicio p. 55. in Epictetum. Confer Muretum IV, 12. variar. lectionum. Romani antiquissimi fere semel de die cibum sumserunt, vt ostendit Io. Rualdus ad Plutarch. pag. 139. sed postea et ipsi saepius vna die cibo vsi sunt. Confer Octauium Ferrarium II. 23. electorum. Mercurialem IV. 17. Var. lect. et II. 21. Stuckium lib. 1. cap. 11. sq. et Ioseph. Laurentium c. 19. Polymathiae libro 4. Hinc nomina ientaculum, prandium, merenda, coena, comessatio. Vide Vossii etymolog. in his vocibus: Io. Bonam p. 454. Operum. Baccium lib. 4. p. 130 sq. Io. Baptistam Couturium in dissertat. de vita priuata Roman. T. II. memor. Acad. Inscriptionum p. 422. sq. et e veteribus Plutarchum lib. 8. sympofiacon cap. 6. De antecoenio priscis vsitato propomateque siue promulside Laurentius

fol. Thomas Bartholinus de vnicornu p. 149. Fortunius Licetus de annulis veterum cap. 40. Acta Erud. 1704. p. 333 sqq. Nic. Petri Sibbern bibliotheca historica Danico-norwegica c. 12. p. 337. De altero cornu Oldenburgico, quod comiti Ottoni A. C. 989. virgo obtulit, Hamelmannus et Winkelmannus in chronico Oldenburgico, monatliche Unterredungen A. 1694. p. 491 sq. A. 1696. p. 595 et 898 sq. ex Oligeri Iacobaei museo Regio Danico p. 159. vbi etiam de cornu Tunderensi. Neocori bibliotheca nouorum librorum A. 1697. p. 107. Balthasar Becker mund. fascinat. IV, 17. p. 147. Erdmannus Vhsenius im gelehrten Critico T. I. quaest. 12. Happelii relationes curiosae T. I. p. 38. Exhibet etiam illud Ioan. Conr. Knauth in Saxonia veteri et noua p. 314. De alio cornu eiuscemodi Olaus Wormius in museo p. 379. sed quod potius tubam ex ebore scite elaboratam exhibet. De alio Philippus Bonanni in museo Kircheriano p. 281. 299. De alio cornu antiquo Noua litteraria maris Balthici A. 1701. p. 60 sq. Vide etiam, si lubet, Bartholinum p. 243 sq. de medicina Danorum, et quae de cornu Alexandro Regi oblato Ioan. Stobaeus eclog. physic. pag. 130.

tius lib. 1. Polymathiae diss. 7. de prandio diss. 8. Imponenda veteribus, Festo teste, dicta quae post coenam mensis imponebantur. In Italia et Sicilia bis per diem cibo impleri solitos homines Platonis testimonio constat Epist. 7. ad Dionis amicos, qui mos etiam apud Iudaeos et plurimas alias gentes obtinuit, ita tamen vt apud Hebraeos, Graecos et Romanos legitimum ac praecipuum esset cibi tempus *coena*. Monachi semel, nec ante nonam, (tertiam meridianam) cibum capiebant. Vide Rosweidi Onomasticon ad vitas Patrum verbo nona hora, Cangii glossarium in ἐννατίζειν, et Possinum ad Pachymerem T. 2. p. 476. 631. De more portiones ciborum aequales conuiuis distribuendi, vnde ipsum *iuris* vocabulum pro aequo vsurpari coepit, vide Suidam in δαιτὴ et δαιτρός. Partes conuiuis dabantur pro illorum dignitate vel voluntate Conuiuatoris praestantiores aut duplae vel quadruplae. Vide Io. Henrici Maii, filii, obseruationes sacras lib. 2. p. 36. sq.

V. *Dapes* proprie dicebantur Deorum, *epulae* vero hominum, vt docet Georgius Henr. Vrsinus in obseruat. Philologicis cap. 6. et Seruius ad Virgil. Aeneid. III, 323. Quae vero sententia haudquaquam sese probauit Georg. Christi. Taubnero, in indice historicophilologico in fastos Ouidii, Lipsiae 1749. 8. p. 245. voce Daps ostendenti, dapem dici de omni generatim ciborum apparatu largiore et sumtuosiore. Epulae primum dabantur ab Imperatoribus re feliciter gesta, deinde ab iis, qui palmas ludorum retulissent, denique in dedicationibus, docente Mazocchio in commentario cap. 3. Vulgatus quoque mos fuit Diis in coena libare, de quo Baccius p. 192. De phialis libatoriis consule Bourdelotium ad Heliodorum p. 49. et Wowerum ad Sidonium p. 459. De potibus sacrae paginae dissertationem edidit Ioach. Iustus Rau, Ienae 1733. De vinis eiusque usu et abusu Adriani Turnebi liber recusus exstat ad calcem libri Meibomiani de cereuisiis, et tom. 9. Antiquitat. Graec. Gronouii. Praeter Baccium, Noniumque et alios medicos hoc argumentum tractantes, in praesenti tantum notabo Vina antiqua Consulum nominibus adscriptis commendata, vt notat Barthius tom. 1. ad Statium p. 398. Vinum etiam fumariis superpositum fumoque reconditum, vt ita exsiccatum et cruditatibus liberatum, firmius fieret et per plures annos integrum permaneret, quod fumosum salernum dicitur Tibullo lib. 2. elegia. 1. Meminit etiam Horatius, ad quem conferes vbi lubebit Lambinum tomo 1. pag. 242. et tomo 2. pag. 184. vbi de vuis fumo duratis, Baccium lib. 1. de naturali vinorum historia cap. 16. Crenium lib. 10. animaduers. pag. 58. sq. Mercurialem in variis lect. qui et alia de vinorum vsu apud veteres, eorum refrigeratione, percolatione etc. praeclara annotauit, et lib. 1. cap. 15. agit de Pithoegiis

giis siue vinaliis festis. Videndus etiam Remb. Dodonaeus in historia vitis vinique, et de saccatis vinis Rhodius ad Scribonium p. 196. sq. et Ezech. Spanhemius ad Aristophanis Plutum v. 1088. Saccata vina etiam memorantur apud Agobardum de priuilegio et iure sacerdotii T. XIV. Bibl. Patrum p. 269. D. De vino capparino Buxtorfius Lex. Talmudic. p. 2098. Vini adusti siue spiritus vini, de cuius inuento atque antiquitate consulendus Gottlieb Sam. Treuer in annalibus Academiae Helmstad. semestri IX. p. 163. sqq. et Ioan. Philippus Burggrauius in notis ad Conringium de habitus corpor. Germ. caussis § 86. repertor Raymundus Lullus. *Siceram* Hebraeo sermone vocarunt μέθυσμα quodcunque siue potionem quae inebriare potest, vt notat Methodius apud Photium Cod. 237. licet Andreas Schottus Isidorum, Hesychium, Zonaramque sequutus, verba: μετὰ τὸν οἶνον τὸν ἐξ ἀμπέλων ambigue vertat: *Sicera est quicquid extra vinum e vite expressum inebriat.* Sane Hieronymus Epist. 2. docet ea voce comprehendi omnem potionem quae inebriare potest, itaque non tantum hydromeli, Oenomeli cereuisiarum omne genus, vinum expressum ex aliarum arborum fructibus, pomorum, pirorum et palmarum, [7] sed et vinum expressum ex vuis, licet hoc exceptum velit Meibomius lib. de cereuisia cap. 3. et veteres quidam hoc facere videantur, vt Nazianzenus Orat. 14. p. 230. οὐκ ἀπὸ σικέρας οὐδ᾽ ἀπὸ οἴνου. Adde Crodogandi regulam Canonicorum a Luca Dacherio tomo 1. spicilegii editam cap. 62. Interpretes ad Leuit. X. 19. Luc. I. 15. Abrah. Scultetum lib. 1. exercitationum Euangelicarum cap. 16. Menagii Orig. Gallicas in *cidre.* Leydeckerum de Rep. Hebr. tomo 1. p. 677. Stuckium III. 9. Antiqu. Conuiual. Meursium IV. 25. Misc. animaduersion. parte 2. exercit. critic. p. 240. et Io. Rud. Kieslingii commentat. de sicera in vsu sacrae coenae non admittenda. Lips. 1745. 4. §. VIII. p. 18. sq. De pomaceo (Cidre) potus genere ex pomis, in Anglia et Gallia vsitato, vide scripta Iuliani Paulmier, Ioan. Worlidge, Ioan. Evelyn, et Io. Baptistae du Bois, de quibus Journal des Savans 1725. mense Septembri p. 342. Huetii origines Cadomenses cap. 10. qui nec antiquis ignotum fuisse ostendit, et elegans Ioannis Philips Poema, the Cyder. De *dodra* notae ad Ausonii Epigr. 85. et 86. De *celia* Boxhornius Epist. p. 292. sq. Adrianus Iunius II. 12. animaduers. Lindebrog. ad Ammian. 26. 8. pag. 63. seq. μελίτιον potus e quercu. Theophrastus VI. 15. de caussis plantarum. Plutarch. Coriolano f. 214. *Coctia* Gregorii Tur. *Decocta* Neronis vide Cerdam p. 427. Aduersar. S. De cereuisiae vsu et vnde ita dicta, quae Aegyptiorum Zythus, זיתום in Mishna tomo 2. p. 142. οἶνος ἐκ κριθέων, Herodot.

[7] Secundum Theophilum Antiochenum initio allegor. in Lucam, proprie *sicera est succus dactyli.* Confer Clariss. Relandum parte 2. diss. Miscell. pag. 301.

rodot. II, 77. Petr. Petitus p. 32. ad Aretaeum. Hiſpanorum celia ſiue ceria, aliis curmi, cedrelea, brythum, biera, hala (hodie Suecis Oely) Sabaia (Pannoniorum vide Valeſ. ad Ammian. 26. 8.) camum, ſidra etc. Vide Adrianum Iunium hiſtoriae Batauae cap. 15, Voſſium de vitiis ſermonis latini p. 7. et in Etymologico, Chriſtoph. Colerum c. 10. Parergon, Martin. Schoockium et Baccium de cereuiſiis antiquorum ſupra iam laudatum, Remberti Dodonaei Epiſtolas, frugum hiſtoriae ſubiunctas Antwerp. 1552. 8. Io. Henr. Meibomii librum [8] de cereuiſiis potibusque et ebriaminibus extra vinum aliis, editum Helmſt. 1666. 1671. 1688. 4. Lindenbrogii et Cangii gloſſaria in *cereuiſia*. Menagii origines Gallicas, in vocabulo *biere* et *cervoiſe*: Georg. Caſp. Kirchmaieri diſſ. de vet. Celtarum Celia, Oelia et Zytho. Witeb. 1695. Ioſephi Lanzoni epiſtolam ſopra il bera degli antichi, Tomo IV. epiſtolarum Bulifornii. Neapoli 1698. God. Guil. Leibnitii collectanea etymologica, p. 112. Reineſium var. lection. p. 484. Io. Schreyeri ternum fluidum magnum, ſeu naturam aquae, vini, cereuiſiae. Cizae 1687. 8. Conringium de habitus corporum German. cauſſis § 47. p. 209. ſqq. edit. Io. Phil. Burggrauii. Lupuli vſus in cereuiſia priſcis fuit ignotus. Confer Conringium lib. cit. p. 78. ſq. et 106. Idem pag. 108. Iuliani epigramma in cereuiſiam interpretatur. De Mumma Brunſuicenſi egerunt Franc. Ern. Bruckmannus in der Beſchreibung der Braunſchweigiſchen Mumme, Brunſw. 1723. et 1725. 4. et Io. Conr. Knauth in Saxonia veteri et noua p. 194. ſq. De cereuiſia, quae vulgo Duckſtein dicitur, id. ibid. p. 203. et idem Bruckmannus in relatione phyſico-medica de hac cereuiſia, Helmſt. 1722. 4. quae deinde germanice verſa Beſchreibung des fürtrefflichen Weitzenbiers, Duckſtein genannt. Brunſw. 1723. 4. prodiit. De Breyhano id. Knauthius ibid. p. 262. De cereuiſia Numburgenſi Iac. Wolfius ſingulari diſſert. Ienae 1684. De mulſo ſiue medone Bartholinus diſſert. 7. de medicina Danorum, et Keyslerus antiquitat. ſeptentrional. p. 150. ſqq. De Ruſſorum *Braga* Strahlenbergius in deſcriptione Ruſſiae, Holmiae 1730. 4. p. 334. de *Ariki* p. 319. de *Cumiſſe* ibid. et p. 376. et de potu ex corruptis piſcibus p. 389. 435. Catalogum omnium potus generum, quae olim in vſu fuerunt et adhuc ſunt per totum terrarum orbem laudatus Bruckmannus edidit Helmſtad. 1722. 4. De calidae potu veteribus frequentato et in deliciis habito videbis Lipſium in electis lib. 1. cap. 4. Freinshemii libellum ſingularem de hoc argumento Argentorat. 1636. 8. et tomo IX. Gronov. Antonii Perſii tractatum italice editum *Del bever caldo, coſtumato degli antichi Romani*. Venetiis 1593. 8. Georgii Chriſtiani Gebaueri librum ſingularem de caldae et caldi apud veteres potu. Lipſiae 1721. 8. et Octauium

[8] Philoſophical Transactions num. 69.

Ferrarium I. 12. elector. seq. vbi refellit Mercurialem qui I. 8. Variar. veteres calida vsos perinde, vt Andreas Baccius male negauerat. Agit ibidem Mercurialis de more veterum vina et aquam refrigerandi, de quo videatur quoque Secundus Lancellottus in suo Oggidi T. 1. p. 209. et Thomas Bartholinus de vsu niuis medico, cap. 14. vbi quoque de more aquam potandi frigentem de niue, de quo etiam Meursius spicileg. Theocrit. p. 56. sq. Idem Mercurialis cap. 7. agit de vino per mustum vel lixiuium vel tortiuum recentato, et II. 13. de condituris vinorum. Adde Stuckium III. 6. sq. Antiqu. Conuiual. et Vincentium Butium de potu calido, frigido et temperato, Rom. 1635. et T. XII. Graev. De potu frigidae et intrito (Kalteschale) D. Wilhelmi Huldrici Waldschmidii, Medici Kilon. dissertatio, A. 1712.

VI. De variis *panum* generibus agit Henricus Nicolai tractatu de pane, Dantisci 1651. 4. Iosephus Quercetanus in Diaetetico Polyhistorico, Io. Sigismundus Elsholtius in Diaetetico Germanice edito Berolin. 1682. 4. pag. 94. seq. Bonifacius lib. 9. historiae ludicrae cap. 5. sq. Ioachimus Strupp in Sitopotiamatechnica siue de modo panem et potum ex variis rebus praeparandi, Francof. 1574. 4. Georg. Gottlieb Pitschmannus in libro Germanice edito Lips. 1700. 8. de simila siue farina similiari, quae in Silesiae loco quodam e terra enata fuerat, pag. 23. sq. 69. sq. et 103. Thomas Bartholinus Centur. VI. hist. 16. et de medicina Danorum pag. 303. 304. vbi de placentis Norwagicis ex abietis corticibus, et Io. Philip. Burggrauius ad Conringium de habitus corpor. Germ. caussis p. 294. sqq. Petri Cellensis liber de panibus, Paris. 1600. 8. p. 279. operum et T. 23. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 746. sq. plenus est mysticis expositionibus omnis generis, quorum in sacris litteris fit mentio. Aegyptiis panes, qui per annum incorrupti seruantur. Athanasius in vita S. Antonii c. 12. T. 1. p. 806. Panis apud Maurusios non fit, neque vinum neque oleum, sed far et hordeum immaturum, vt irrationabilia animalia comedunt. Historia miscella XVI. 9. De pane cinericio et modo eum praeparandi Bochartus tomo 1. hieroz. p. 326. sq. Clericus ad Genes. XVIII, 6. et Ioan. Aug. Bonitius in dissert. de ἐγκρυφίαις siue pane sub cineribus cocto. Lips. 1720. Ναστὸς placenta fuit mellita. Vide Ezech. Spanhemium ad Aristophanis Plutum v. 1143. οἰνοῦττα placenta vino et melle subacta, Id. ad v. 1122. De pane biscocto siue paxamatico, a Paxamo quodam (Cerda c. XVIII. Aduersar.) qui in vsum militum illud inuenit, panem naualem vocat Plinius Valerianus V. 1. Henelius cap. 45. otii Vratislav. Barthius 36. 19. Aduersariorum, et pag. 247. ad Guilielm. Britonem. Alteserra lib. V. Asceticon cap. II. Cangius vtroque Glossario in *Paxamat.* Vincentius

Conta-

Contarenus cap. 19. variar. lectionum. De quadra panis siue more panes quadrifida decussatos incisione coquendi, vt hodieque fit in durioribus panibus rotundis apud Suecos, vide Weitzium ad Moretum pag. 93. sq. Panis subcinericii prunis et cineribus cooperti et crucibus signati ita, vt per quadras quatuorpartiti viderentur, meminit Gregorius M. lib. 1. Dialog. cap. 11. De panico vetere vide Dionysium Vossium ad Caesarem de bello ciuili II. 22. De pane ex arboribus Sagu Christoph. Arnoldus itinerarii pag. 1026. sq. Strahlenbergius p. 377. De pane ex nucibus Valuasor. T. 1. der Ehre des Herzogthums Crain p. 351. De pane ἀγοραῖῳ Stephanus Berglerus ad Alciphronem p. 82. sq. De *colybis* siue colyphiis Graecorum, siue frumento incocto leguminibus Baronius ad A. C. 362. n. 42. sq. Nicol. Comnenus Papadopoli in praenotionibus mystagogicis p. 137. sqq. Cangius in κόλοβον, Gabriel Seuerus Philadelphiensis p. 23. sq. et Richard. Simon in notis p. 265. sqq. Analecta Graeca p. 260. Goarus ad Euchologium p. 661. Hesychius κόλλυβα τρωγάλια. Baluzius Misc. T. 4. p. 419. De spiris pistoriis, von Bretzeln, exstat Io. Christ. Kochii commentatio. Dresdae 1733. Artopta siue artocopus apud Iuuenalem Sat. 5. panis nomen est non serui. Vide Octav. Ferrarium II. 10. elect. De ritu panem frangendi Grotius ad Actor. XXVII. 35. De *pistoribus* [9] *panariis*, *siliginariis*, *placentariis*, *dulciariis*, etc. Meursius parte 2. exercit. critic. p. 181. Wowerius ad Minutium Felicem pag. 19. Bartholinus de medicis poëtis pag. 56. sq. Pignorius in libro de seruis et Raph. Fabrettus ad columnam Traianam. Boxhornius notis ad Plutarchi quaestiones Romanas, T. V. thesauri Graeuiani p. 1048. et Sponius miscell. eruditae antiquitatis sect. 2. artic. 11. De *frumentariis* Salmasius ad Spartiani Hadrianum, Schottus ad Victorem de Caesaribus c. 39. § 44. p. 414. Baluzius ad Cypriani epist. 83. Apud Graecos panem conficiebant mulieres, vide Feithium antiq. Homer. lib. 4. cap. 3. *Marcipanes*, a Marco Apicio dicti, vt notat Bonifacius lib. 9. cap. 5. historiae ludicrae. *Litteris Marzaepanis* respondere i. e. claris ac perspicuis verbis tanquam litteris vncialibus quales ad bellaria fiunt ex saccharo et polenta. Papebroch p. * 41. II. Propylaei ad Acta Sanctor. Maii, et Baccius de conuiuiis lib. 2. cap. 13. *Moretum* genus edulii e caseo lacte et herbis olentibus quo rustici olim vtebantur, describitur singulari carmine Septimii Sereni, quod inter Catalecta Virgilii legitur, et a Scaligero, Lindebrogio et Weitzio illustratum est. *Maccaroni*, simile propemodum genus cibi est e caseo, butyro, farina compaginata efformatum, et Athe-

[9] Recentem vsum et rationes artis pistoriae nostra aetate, quam diligentissime exposuit auctor libri Norimbergae A. 1713. 8. editi, sub titulo Alexii Sinceri wohlbestehender Becker.

Athenaeo iam memoratum, de quo Menagius in Origg. Gallicis, vbi notat Maccarones Gallicos optime ſapere, Italicos eſſe inſipidiſſimos, vnde apud eos homines rudes et inſipidos vocant maccarones, quemadmodum etiam verſus ludicri ac rudes ad riſum mouendum elaborati vocantur maccaronici, de quibus Naudaeus in dialogo, cui titulus Maſcurat, et qui id genus ſcribendi improbat Vauaſſor in libro eleganti de ludicra dictione. De *Oglia poderida* (vulgo olopaderie) agit Baccius pag. 165. de vinis. Bellaria ſaccharo condita Itali nominant *confetti* atque inde Graeci quoque recentiores *κȣφέτα*, et *κονφέττο*, vt docet Cangius in gloſſario. De *paccimadio*, quod mazae genus eſt, idem Cangius in gloſſario vtroque. Muſonius de luxu Graecor. T. VIII. theſauri Gronov. p. 2494. Bulengerus de conuiuiis T. XII. theſauri Graev. p. 137. Stuckius p. 292. Bruyerinus de re cibaria p. 333. De *butyro*, *ἔλαιος ἀπὸ γάλακτος* apud Athenaeum, exſtat ſingularis tractatus Martini Schoockii Ao. 1664. 12. cui addes Barthium LIII. 14. Aduerſariorum. Bruyerinum l. c. p. 575. ſq. Bochartum Hierozioc. P. I. pag. 315. 473. Conringium de habitu corpor. veter. Germanorum p. 63. ſqq. vbi quoque de lacte concreto et acore, et Tob. Waltheri diſſertat. de butyro. Altorfii 1743. De *caſeo* idem Schoockius, et Io. Philippus Burggrauius ad Conringii librum laudatum. Hiſtoria naturalis caſei et butyri, quam elaboraſſe laudatum Bruckmannum docet S. V. Goettenius Europae eruditae P. I. p. 667. quantum ſcio, lucem non vidit. Neque prodiit eiusdem viri eruditi catalogus exhibens appellationes et denominationes omnium panis generum, quae olim in vſu fuerunt et adhuc ſunt, per totum terrarum orbem, qui laudatur ibid. p. 668. *Calypſones* (Mandel-Torten) ab inuentrice Calypſone ſic dicti, cuius mentio apud Homerum in Odyſſea. De *farciminum* variis generibus adeundus Geſnerus in opere de animalibus quadrupedibus p. 1031. De *buccellato* Henelius c. 45. Otii Vratislauienſis. De Creophagia ſiue *carnis* eſu etiam ante diluuium licito, contra Grotium ad Geneſ. IV. 3. et Curcellaeum de eſu ſanguinis inter Chriſtianos, diſputat Heideggerus in libertate Chriſtianorum a lege cibaria veterum de ſanguine et ſuffocato, et ſingulari diſſ. Io. Andreas Danzius Ien. 1709. Seldenus de iure naturae p. 875. Natalis Alexander aetate I. V. T. diſſ. 6. Riuetus exerc. 58. in Geneſin. Imm. Weber in diſſert. de *κρεωφαγία* antediluuianorum. Lipſ. 1681. et in hiſtoria excedentium circa *κρεωφαγίαν*. Lipſ. 1682. Bochartus Hierozoic. P. I. p. 698. ſqq. et Io. Phil. Caſſelius in diſquiſit. philolog. de Iudaeorum odio et abſtinentia a carne porcina eiusque cauſſis. Magd. 1740. 4. Similiter illis multorum aliorum animalium carne veſci interdictum vide Maimonidem de cibis vetitis, quem latine vertit notasque addidit Marcus Woeldicke. Hafniae 1727 et 1734. 8. Mich.

Henr.

Henr. Reinhardi dissertat. duas de cibis Hebraeorum prohibitis. Witteb. 1697. et Io. Andr. Danzii dissert. de animalibus esu interdictis. Ienae 1687. et in Meuschenii N. T. ex Talmude illustrato pag. 795. sqq. De sanguine et suffocato Grotius et alii interpretes ad Act. XV. et Io. Henr. Heideggerus in libertate Christianorum a lege cibaria veteri contra Stephan. Curcellaeum. Amstel. 1662. 8. et p. 493. sqq. Oper. Sed apud alias gentes fere nihil tale, itaque carnis etiam caninae, asininae, camelinae vsum pro cibo obtinuisse notat Mercurialis Var. lect. II. 5. A porcina tamen nonnullae gentes olim abstinuerunt, hodieque abstinent. Vide Bochart. Hierozoic. l. c. p. 702. Castellanum de esu carnium p. 389. Tomo IX. thesauri Graev. et Io. Phil. Casselii disquisit. de populis a suilla abstinentibus. Magd. 1740. Adde Kolbii descriptionem capitis bonae spei p. 487. Glires Romanis aliisque gentibus quoque in deliciis fuerunt, quare eos in glirariis saginabant; vide Varronem de re rustica lib. 3. cap. 15. et Bruyerinum l. c. pag. 554. qui etiam de esculentis aliis veterum ex carne agit. Necessitas interdum compulit *carnibus humanis* vesci. Confer Dausqueium ad Silium p. 89. sq. Drackenborchium ad eundem II. 522. Rigaltium p. 32. ad Artemidorum. Petri Petiti librum de anthropophagorum natura et moribus. Vltrai. 1668. 8. Dan. Wilh. Trillerum pag. 544. sq. ad Hug. Grotii Christum patientem, et Ioan. Schmidii dissert. de esu carnis humanae licito. Lips. 1691. Ichthyophagos omnes Alexander vetuit piscibus viuere teste Plinio VI. 23. Abstinentia a piscibus, quae Graecis pars est ieiunii, vide Nicol. Comnenum praenotion. mystag. pag. 220. antiquitus religiosior multis visa, non Aegyptiis modo, teste Herodoto, qui sacerdotibus nefas fuisse vesci piscibus testatur II. 37. sed etiam aliis. Vide Vossium IV. 23. et 51. de Idololatria. *Olim vesci piscibus,* inquit Erasmus libro VI. Apophthegmatum, *pro deliciis habebatur,* (confer Dionem 2. de regno p. 28.) *dicebanturque Opsophagi. Nunc ea res magna est sanctimonia.* De piscium atque auium esus consuetudine in antepaschali ieiunio exstat dissertatio [10] historicophysicologicomoralis Mich. Amati. Neapoli 1723. De Harengis seu Halecibus num antiquis noti in cibum, disquirit Martinus Schoockius singulari de illis diatriba. De cibis militaribus Romanorum aliorumque Simon Maiolus in Colloquiis Canicularibus p. 549. sq. 714. edit. in fol. Panes φοινικικοὺς siue ex palmis et carnes suspensas, in vini faece compositas, sed et sale conditas aliaque in usum, obsidionis tempore recondere suadet Philo libro V. poliorceticon p. 86. De salis vsu apud veteres, Io. Langius II. 32. Epist. medicinal. nam Aegyptios quidem illo abstinuisse testatur Plutarchus VIII. 8. sympos. De

[10] Memoires de Trevoux 1724. p. 1107.

De panis et salis vsu in foederibus Stuckius lib. I. c. 30. de symbolis seu erano et collatione in conuiuiis idem I. 34. Casaubonus ad Theophrasti characteres pag. 281. sqq. et Desiderius Heraldus obseruation. cap. 43. et libro sexto animadv. in Solinum p. 406. sqq. 428. sqq. Coena Hecates a ditioribus ad pauperum vsus in triuiis posita, Ezech. Spanhemius ad Plutum Aristophanis v. 596. De *charistiis* Romanorum aliorumque populorum Stuckius antiquit. conuiualium lib. I. cap. 31. De eorum φιλικοῖς Chronicon Paschale p. 114. Ioan. Malalas T. I. p. 228. Valerius Maxim. 2. I. 8. De *lautiis* veterum, siue liberalibus epulis, quibus publico nomine excipiebantur legati et personae publicae peregre aduenientes erudita exstat dissertatio Ioan. Guil. Bergeri. Witteb. 1711. Vide etiam de epulis publicis Suidam in Πανδαίσια et ὡς καλὸν ὦ Πόσειδον. In Prytaneo cibum simul capiebant. Vide Bourdelotium ad Heliodorum p. 18. sq. et p. 84. De Aegyptiorum epulis in templis Petauius p. 31. ad Synesium. Ταντάλου φιλοτήσια πίνειν apud Indos memorat Philostratus III. 10. De *Syssitiis* et *Phiditiis* Lacedaemoniorum agit Meursius lib. I. cap. 10. Misc. Lacon. et Dio de regno p. 27. D. De *Phiditiis* Cyrenensium Casaubonus XI. 9. ad Athenaeum. De Ἀνδρείοις Cretensium Plutarchus VII. 9. quaest. conv. Meursius III. 10. Cretae, et Humfredus Prideaux ad marmora Oxoniensia p. 123. De compotationibus sacris et gildis veterum Germanorum Keyslerus p. 327. et 349. sqq. antiquitat. septentrional. De *Calandariis*, fratribus Calandarum corporis Christi, (Kalandsgilde) idem Keyslerus p. 359. sqq. Christianus Gotth. Blumberg in der Abhandlung des Kalandes und der Kalandsbrüderschaften. Chemnitii 1721. 12. Kettnerus histor. Quedlinburg. p. 98. Rethmeyerus in antiquitatibus ecclesiae Brunswic. p. 149. sq. Schottelius von alten Deutschen Rechten p. 207. Struuius fasc. septimo litter. e MSS. p. 53. sq. Obseruationes miscellaneae T. 3. p. 344. sqq. Neuer Büchersaal T. I. p. 561. 958. Obseruationes Halenses T. IV. observ. 18. Heineccius de sigillis p. 157. sqq. Monathliche Unterredungen A. 1698. p. 712. sq. Henr. Muhlius dissert. acad. p. 166. sq. Wilh. Frid. Pistorius supplem. ad P. I. amoenitat. historico-iuridic. adiectis praefationi ad partem VI. p. 33. sqq. et Ioach. Fellerus in dissert. de fratribus Calandariis. Lipsiae 1691. De conuiuio aditiali (Access-Schmauß) vide Cangii Glossarium in *pastellus*, et annales acad. Helmstad. semestri XI. p. 68. sqq.

VII. Conuiuator ne an conuiuae gratias agere debeant, extat elegans disceptatio Poggii Florentini. Partes conuiuis dabantur pro illorum dignitate vel voluntate conuiuatoris praestantiores aut duplae vel quadruplae. Vide Io. Henr. Maii obseruationes sacras lib. 2. pag. 36. sq. Sybaritae πρὸ ἐνιαυτοῦ, ante annum inuitabant feminas, vt moliri satis et comi possent ad conuiui-

uiuium, ſicut Plutarchus teſtatur in conuiuio ſeptem ſapientum T. II. Opp. edit. Francof. A. 1599. p. 147. Igitur aut illud eſt dictum ὑπερβολικῶς, aut proprie verum quod legitur de mulieribus apud Terentium Heautontimor. II. 2. 11. Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt. De *magiſtro conuiuii* confer Plutarchum Sympoſiac. lib. I. T. II. Opp. p. 620. ſqq. Viros doctos ad Siracid. XXXII. Stuckium antiquitat. conuiual. II. 7. p. 152. Tiraquellum de iure primogenitor. p. 145. ſq. Thomam Gatakerum Aduerſar. p. 32 et 371. Thom. Hyde de ludis Orientalium lib. 2. p. 162. Ioan. Theodor. Leubſcheri diſſert. de magiſteriis veterum. Witteb. 1692. Io. Frid. Chriſtii commentationes duas de magiſteriis veterum in poculis. Lipſiae 1745 et 1749. Hieron. Hartw. Eybe commentationem de Sympoſiarcha eiusque magiſterio. Lipſiae 1742. et Amelium ſiue Petrum Zornium in der Erörterung der ſchwerſten Schriftſtellen T. 2. p. 870. vbi eleganter Deum confert cum magiſtro conuiuii, qui vnicuique iniungit, quantum ei ſit e calice calamitatis ebibendum. De ſtructoribus, ſciſſoribus, carptoribus, diribitoribus, infertoribus, chironomis vide quae Viri docti ad Iuuenal. V. 121. Petronium Clariſſ. Burmanni p. 153. ſq. Pignorius de ſeruis, Popma de operis ſeruorum, Stuckius Antiquit. Conuiual. III. 3. De paraſitis idem II. 4. De anagnoſtis ad menſem, ſermonibus, lectionibus conuiualibus, gryphis et quaeſtionibus proponi inter pocula, et conſultationibus ſuſcipi ſolitis idem Stuckius III. 17. 18. 19. Ioan. Nicol. Funccius de acroamatibus, inter coenandum oblectamentis veterum Romanorum, Tomo ſecundo ſymbol. litter. Bremenſ. p. 542. ſqq. Lydius de coena, faſcic. decimo opuſculor. hiſtoricophilolog. p. 442. Dietericus antiquitat. biblic. p. 627. Dilherrus diſput. academ. T. II. p. 412. et Giraldus de aenigmatibus veter. De muſica, ludis etc. idem Stuckius p. 387. Lipſius ſermon. ſaturn. lib. 1. cap. 6. et lib. II. c. 2. Demſterus ad Roſinum lib. 5. cap. 29. et Pignorius de ſeruis T. III. ſupplementor. Poleni ad theſaurum Graeuianum et Gronov. p. 1177 et 1188. Exempla eruditorum conuiuiorum e veteribus nobis dant Plato, Xenophon, Plutarchus in conuiuio ſeptem ſapientum, et in quaeſtionibus Sympoſiacis, Athenaeus in Dipnoſophiſtis, Macrobius in libris Saturnalium, qui in multis Plutarchum expreſſit. De *praeguſtatoribus*, qui et ἐδεάτροι, *Cociſtrones*, Meurſius exercit. critic. II. 3. De pocillatoribus Io. Ern. Imm. Walchius in commentatione de pocillatore Phrygio, Vol. II. Actor. ſociet. latinae Ienenſis. p. 123. ſqq. De pueris miniſtrantibus ad menſam, erudita diſſertatio inſerta eſt Memoriis Treuoltinis A. 1709. menſe Nouembri pag. 1921. ſq. Confer Nazianzenum Orat. XVI. p. 249. vbi etiam videas follibus eos ventum excitaſſe ſuper capita conuiuarum; ὑπὲρ κεφαλαῖς ἄνεμον ταῖς ῥιπίσι σοφιζομένοις. De volupta-

te menſali veterum Graecorum confer Gedoynii opera gallice edita Pariſiis 1745. 8. pag. 233. ſqq.

VIII. De luxu Graecorum Stephanus Niger iam ſupra nobis memoratus, tomo VIII. Gronov. De Romanorum luxu in menſa & veſtibus Lipſius IV. 7. et 9. de magnitudine Romana, Io. Meurſii Roma luxurians Lugd. Bat. 1605. 4. et auctior Hafniae 1631. 4. et tom. VIII. Graev. Stanislaus Kobierzyckius de luxu Romanorum, Louanii 1628. 4. et in eodem tomo VIII. Graev. Nadalius de luxu feminarum Romanarum. Gallice, Parif. 1725. 12. cum eius diſſert. de Veſtalibus. La Mare traité de la Police T. 1. libro 3. Bibliotheque raiſonnée T. 4. p. 25. ſq. vbi etiam de legibus ſumtuariis, veſtiariis etc. Georgius Hackewill erudito opere Anglice edito Lond. 1635. f. cui titulus: Apologia pro potentia prouidentiaque Dei. Hic libro IV. agit de Romanorum guloſitate, pag. 407-439. vti de luxu in aedificiis ac ſupellectile pag. 441-461. in ornatu et veſtibus pag. 461. ſq. Pluribus etiam eodem libro perſequitur Romanorum crudelitatem pag. 371. ſeq. auaritiam p. 397. arrogantiam p. 480. adulationem p. 477. et ingrati animi vitium p. 483. De luxu in conuiuiis inſignis locus eſt apud Philonem de vita contemplatiua Vol. II. p. 478. ſq. edit. recentiſſimae. De Antiochi Epiphanis luxu vide Athenaeum V. p. 194. ſq. et X. p. 439. e Polybii libro XXVI. Potantes in roſa. Vide viros doctos ad Ciceronem II. 20. de finibus et in Verrem V. 10. et Martialem VIII. 77. Comi et Comeſſationes, pſaltriae, fidicines, etc. Vide Erycii Puteani Comum, Deſiderii Heraldi animaduerſiones in Salmaſium VI. 7. p. 428. ſq. et Chriſti. Gottl. Schwarzii diſſert. de comiſſationibus Graecorum et Romanorum, Altorfii 1744. Nec tantum ſaporum odorumque ſed colorum etiam varietate et miſtura delicias olim in cibis captaſſe helluones, notat S. Nilus narratione 3. pag. 31. ſq. edit. Poſſini. Auri puluere conſperſas dapes obſeruat Stephanius ad Saxonem Grammaticum p. 70. ſq. E fiſtulis et fonticulis imber veluti quidam odoratus vnguenti, et vini ſparſus de quo Ioſephi Lanzoni, Medici Ferrarienſis, Epiſtola *circa l'uſo antico delle fontane nelli conviti è nei Teatri*, tom. 3. Muſei Mineruae Venetae p. 86. ſq. Eiusdem Lanzoni liber editus Italice dell' uſo delle ghirlande e delli unguenti ne' convivi degli antichi, Ferraricae 1698, ex italico latine verſus et notis auctus eſt ab Hieronymo Baruffaldo, qui ſchediaſma de cultris et aliis armis conuiualibus veterum electaque conuiualia addidit. Ferraricae 1715. 8. et deinde inſertus T. III. theſauri Sallengriani. Confer quoque de coronis menſalibus Petrum Fabrum III. 25. ſemeſtrium p. 399. ſqq. 408. ſqq. et, quae de vnguentorum vſu in cibis et conuiuiis Stuckius III. 15. Antiquitat. Conuiualium, et de Gallorum luxu Sirmondus tom. 1. Opp. p. 843. Extant tamen etiam exem-

exempla frugalitatis antiquae, de quibus Valerius Max. II. 5. 5. et Alexander ab Alex. genialium dierum III. 11. Adde Georg. Wilh. Frid. Schrammii commentationem de coena frugali a Plinio lib. I. epistola 15. descripta. Ienae 1746. 4.

IX. De benedictione et precibus ad mensam Grotius ad Matth. XXVI, 26. Caspar Barthius initio notarum ad Grotium, et p. 34. Aduersar. Guil. Stuckius II, 36. antiquit. conuiualium, Quinctilianus Declamatione CCCI. qui *adisti*, inquit, *mensam, ad quam quum venire coepimus Deos inuocamus.* Lindebrogius p. 1363. ad codicem legum antiquarum et Iac. Gretserus lib. 1. de benedictionibus cap. 13. qui cap. 14. morem propinandi et bibendi in salutem atque sanitatem alterius nihil aliud esse ait quam benedictionem eiusmodi, petitionemque benedictionis cuius etiam meminit Nazianzenus Orat. III. p. 85. ψυχροφόρῳ κύλικι χριςὸν ἐπειπεῖν μετὰ τοῦ σφραγῖδος, ἄνω βλέψαντας, *ad aquae poculum sublatis in altum oculis Christum addito crucis signo appellare.* Vt mos inualuerit bibenti acclamandi ζήσειας, *viuas*, S. Nilus lib. 2. Epist. 311. inde ait accidisse, quod multi merum intemperantius bibentes mortem subito oppetierint. Confer de illo more Frid. Fornerium l. 3. de temulentia et ebrietate c. 16. Stuckium III. 10. sq. et 13. sq. Ferrarium VII. 13. de acclamationibus veterum, Ritterhusium sacrar. lectionum IV. 6. Petitum de Nepenthe Homerico, Ioan. Frider. Mintenesium de ritu bibendi super sanitate. Colon. 1611. 8. Aemilium Portum de prisca Graecorum compotatione Lipsiae 1604. 8. Voetium T. IV. dissertat. selectar. pag. 501. et T. V. pag. 605. sqq. Bourdelotium ad Heliodorum p. 69. Ioannem Fronteau in epistola de ritu bibendi in salutem alterius, inserta T. IV. p. 1. libri gallici, *Pieces fugitives anciennes & modernes.* Parisiis 1705. 12. Massipium in dissertatione eiusdem argumenti, inserta epistolis et memoriis Academiae scientiarum Bliterrensis. Bliterris 1736. 4. Vol. 1. p. 59. sqq. et Mercurio Gallico, A. 1741. p. 1768. sqq. Ioan. Henr. Maium in dissertatione de philotesiis veterum Hebraeorum, Graecorum et Romanorum, quae exstat in eius selectioribus exercitationibus philologicis et theologicis, T. I. p. 553. sqq. Stanislai Santinelli epistolam insertam Diario eruditorum Italiae T. 36. p. 147. sqq. Lettres serieuses & badines T. 6. p. 371. sqq. Philippum Mullerum in dissertatione de poculo salutis. Ienae 1666. Ioan. Quistorpium in quaestione sympofiaca, vtrum sine laesione conscientiae in salutem alterius bibere liceat. Rostoch. 1666. Henr. Bangerti dissertation. de poculo Iouis seruatoris et boni genii. Lubecae 1663. Christ. Gotthold Wilisch in dissert. de poculo boni daemonis. Lipsiae 1718. Callisthenes apud Plutarchum lib. 1. c. 6. negat, se Alexandri in salutem ebibendo poculum Aesculapio indigere. Graeculi πίνοντες ἐις πρεσβείαν

τῆς εἰκόνος τῆς Θεομήτορος apud Ducam p. 143. hiftor. Byzantinae. Bibere in memoriam fanctorum, Diarium Italicum T. 27. p. 24. in memoriam defuncti Acta Eruditor. 1714. p. 246. De poculo benedictionis vide Dan. Godofr. Werneri differtationem. Ienae 1719. Antiquiffimis temporibus diuerforia paffim fuerunt nulla, vnde tanta hofpitalitatis laus. Vide Guil. Stuckium Antiquitatum conuiual. lib. 1. c. 28. Iac. Perizonium ad Aeliani hiftor. var. lib. 4. c. 1. Serrarium ad Tob. V, 9. Iac. Cappellum ad Iof. II. 1. Cauponae parum fuerunt honeftae. Vide praeter interpretes ad Iof. II. 1. Cafaubonum ad Theophrafti characteres. c. 6. De hofpitalitate et facro iure menfae atque hofpitii confer praeter Stuckium et Iac. Phil. Tomafinum fupra p. 876. laudatum, Ioan. Franc. Simonis differtationem, quae exftat T. IV. hiftoriae Acad. infcriptionum p. 62. fqq. edition. Hagenfis, Io. Godofr. Vngeri differt. de Ξενοκτονία in eius Analectis antiquariofacris p. 311. fqq. Philippum Priorium in differt. de litteris tractoriis, c. V. fqq. Stephanium ad Saxonem Grammaticum p. 41. 102. fq. Mezeriacum ad Ouidium T. 2. p. 48. fqq. Cheuraeana T. 2. p. 51. fqq. Io. Franc. Buddei theologiam moralem pag. 704. Ioan. Schilteri differt. de iure hofpitii apud veteres. Lipfiae 1656. Phil. Theod. Verpoortenii differt. de verbo ξένος et peregrinorum apud veteres conditione. Coburgi 1708. Chriftoph. Matth. Pfaffii differt. de hofpitalitate. Tubingae 1752. Erici Sim. Henr. a Seelen comm. de pietate veterum erga hofpites. Lubecae 1742. 4. De tefferis hofpitalitatis vide Io. Moebii differtationem de variis tefferarum, praefertim hofpitalitatis, veteribus vfitatarum generibus. Lipfiae 1688. et quae Ioan. Baptifta Ferretus et Raphael Fabrettus pag. 530. fqq. et p. 500. ad Infcriptiones. De fale hofpitali exftat differtatio Ioan. Columbi. Vpfal. 1675. 8. De hofpitalitate Hebraeorum confulatur Io. Palmroothii exercitatio. Vpfaliae 1698. 8. De hofpitalitate veterum Chriftianorum confer Lactantium Diuin. inftitutionum lib. VI. c. 12. Baronium T. 1. ad A. C. 75. n. 15. Ioan. Frontonem in epiftola de familia Chriftiana in primis ecclefiae faeculis, et in epiftola de φιλοτησίαις veterum, Henr. Dodwellum differtat. Cyprianic. fexta §. 18. Balthafar Bebelium antiquitat. Ecclefiaftic. p. 75. et quos laudauit Petrus Zornius in commentario in Iuliani ad Arfacium Galatiae Pontificem epiftolam pag. 27.

CAPVT XX.

De Nuptiis, Puerperio, Natalitiis, Familiis et Nominibus.

Qui de nuptiarum ritibus vniuerse scripserunt. 1. *De dote.* 2. *Sponsaliis, benedictione, proclamatione.* 3. *Num potestati Ecclesiasticae apud Christianos subiectum sit matrimonium.* 4. *De variis ritibus nuptialibus.* 5. *De gradibus prohibitis.* 6. *Diuortiis.* 7. *Abstinentia coniugum.* 8. *Coelibatu.* 9. *Secundis nuptiis.* 10. *Polygamia.* 11. *Natalitiis, Puerperio, nutricibus, etc.* 12. *De cura virginum et adolescentium.* 13. *De Genealogiis et familiis.* 14. *Genera cognationis et adoptio.* 15. *Nomina Hebraeorum.* 16. *Graecorum.* 17. *Romanorum etc.* 18.

I.

De sponsalibus, nuptiis ac diuortiis Hebraeorum prae ceteris diligenter et accurate egit *Io. Seldenus* libro V. de iure Nat. et in uxore Hebraica et *Io. Buxtorfius* in exercit. de sponsalibus et diuortiis Hebraeorum, et in Lexico Talmudico voce קדש vbi de desponsatione etc. Spectant et huc Tractatus Talmudicus *Kiduschin* de sponsalibus, tomo 3. p. 359. *Cetuboth* [1] siue de dote litterisque matrimonialibus tomo 3. Surenhusianae edit. p. 56. et alii quidam Codices eodem volumine comprehensi. Videndus quoque *Augustinus Calmet*, Benedictinus Monachus in diss. de sponsalibus nuptiisque Hebraeorum adiuncta eius commentario in Canticum Canticorum, Paris. 1713. 4. *Ioan. Pastritius* de matrimonio Hebraeorum. Romae 1700. *Ioannis Sam. Berthii* commentatio de connubiorum ritu sponsalitio apud Hebraeos aliosque. Lipsiae 1745. et *Io. Frid. Hirtii* commentatio de nuptiis Hebraeorum, et rebus quae cum istis connexae sunt. Ienae 1746. Instrumentum dotalitium hebraice et latine cum notis exstat ad calcem grammaticae hebraicae et aramicae Bonauenturae Cornelii Bertrami. Geneuae 1574. 4. De ritibus variis ad feminas, sigillatim menstruatas pertinentibus, Abraham ben Dior in libro בעלי הנפש et R. Beniamin Meardono, de quo doctissimus Wolfius noster Vol. 1. p. 245. Bibl Hebraicae. De Chuppa Hebraeorum, sub qua sponsus cum sponsa sollemni ritu a sacerdote Hebraeo iungitur, videndae D. Io. Benedicti Carpzouii disputationes

[1] Hunc tractatum Talmudicum de contractibus matrimonialibus etiam separatim cum Latina versione sua edidit M. I. F. Faust, Argentoratensis, Basil. 1699. 4.

tiones Academicae pag. 411. sq. qui exinde putat illustrari illud ἐπισκιάζειν apud S. Lucam I. 35. De primogenitorum redemtione apud Hebraeos, Rittangelius ad calcem libri de ritibus Paschalibus. Mischna Surenhusiana T. V. p. 115. sqq. 192. sqq. Maimonides Mischne Thora lib. IX. tr. 3. Sebast. Cremerus antiquitat. Mosaicotypicar. T. I. p. 1. sqq. Seldenus de successione in beate defuncti bona, cap. 5. sqq. et dissertationes Io. Frischmuthi. Ienae. G. Peringeri. Vpsaliae 1686. Ern. Christi. Mussigk. Ienae 1696. Dan. Lundii. Vpsal. 1703. 8. Io. Henr. Hottingeri. Marpurgi 1711. Dan. Gerdesii. Duisburg. 1730. Ad illa primogenitorum iura ante legem pertinuisse sacerdotium affirmant Grotius ad Hebr. V. 5. Seldenus in dissert. de decimis sect. I. § 2. Bochartus P. I. Hierozoici pag. 575. aliique: negant Clericus ad Gen. XXV. 31. et XLIX. 3. Campeg. Vitringa obseru. sacr. lib. II. cap. 2. 3. pluresque alii, quos recensitos vide in Olaui Celsii dissert. de sacerdotio primogenitorum. Vpsaliae 1713. 8. et a S. V. Carpzouio in annotationibus ad Goodwinum p. 3. sq. De scopo Dei in constitutione iuris primogeniturae Iudaeorum prodiit dissertatio Ioannis Leonh. Froereisenii. Argentorati 1752. De primogenitorum iure apud Lacedaemonios vide Vbbonis Emmii descriptionem reipublicae Laconum, Tomo IV. thesauri Gronouiani p. 483. Graecas et Romanas Antiquitates nuptiales breuiter alphabetico ordine complexus est *Iosephus Laurentius* lib. 6. Polymath. pag. 481. seq. Eiusdem libellus de sponsalibus et nuptiis antiquorum, qui tomo VIII. Antiquit. Graecarum Gronov. exstat, petitus est ex eiusdem polymathiae lib. 3. Synopsi 8. quemadmodum *Io. Bapt. Casalii* de ritu nuptiarum ac de iure connubiali veterum, quae in eodem volumine occurrit, decerpta est ex eiusdem Casalii opere de ritibus veterum. De Graecorum nuptiis agit Potterus IV. 11. Archaeol. Io. Godofr. Hauptmannus in commentatione de nuptiis Graecorum. Gerae 1743. et Io. Andr. Philippi in comment. de nuptiis veterum Graecor. Lipsiae e. a. De Romanorum B. Phil. Lud. Hannekenius diss. 1. de cura domestica Romanorum, et Io. Ern. Im. Walchius appendice quarta ad Cellarii compendium antiquitatum Romanarum. *Barnabae Brissonii* liber eruditus de ritibus nuptiarum recusus est in tomo VIII. Graeuii. Idem exstat vna cum altero de connubiorum iure tertioque ad legem Iuliam de adulteriis et aliis Brissonii opusculis, [2] Parisiis 1606. 4. Praeterea idem argumentum tractarunt *Anton.* et *Franciscus Hotoman-*

[2] Illa sunt, libri IV. *antiquitatum Iuris ciuilis*, libri III. *de solutionibus et liberationibus*, commentar. in legem Domin. *de spectaculis*, C. Theodos. et L. omnes dies C. *de feriis*, παρέργων iuris, (in quo *Pandectas Florentinas* vindicat et illustrat) et *de regio Persarum principatu* libri III.

tomannus,[3] *Albericus Gentilis*, praecipue *Andreas Tiraquellus* in opere de iure connubiali, et qui in tomo IX. Oceani Iuris siue tractatus tractatuum exstant, in quo etiam Brissonius iam laudatus; quibus addes *Henrici Broweri*, ICti Leidensis, de iure Connubiorum libros duos, quod praeclarum opus cum praefatione Petri Burmanni recusum est Delphis 1714. 4. *Antonium Guibertum Costanum*, cuius librum de sponsalibus, matrimoniis et dotibus refert Clariss. Struuius in Bibl. Antiqua tomo 1. pag. 186. *Alexandrum ab Alexandro* lib. 2. Genial. dierum cap. 5. *Bonifacium* lib. 1. hist. ludricae cap. 63. *Casalium* de vrbis Romae splendore p. 293. *Barthii* aduersaria 11, 7. *Christi. Vlrici Grupen* tractationem de vxore Romana. Hanouerae 1727. 8. *Ioan. Beniam. Dragheimii* schediasma de priscis Romanorum nuptias adornantium ritibus. Gedani 1731. *Georg. Henr. Ayreri* dissert. de iure connubiorum apud Romanos. Goettingae 1736. Anonymi dissertationem de nuptiis Romanorum, quae exstat in libro gallico: *Explication de divers monumens, qui ont rapport à la Religion des peuples anciens.* Parisiis 1739. 4. pag. 338. *Caspar* quoque *Sagittarius* in libro postumo de excerptis adornandis testatur se post Brissonium et alios viros doctos messe ipsa maius spicilegium de ritibus veterum nuptialibus collegisse, quod num lucem visurum sit dicere nequeo. *Laurentii Pignorii* epistola antiquam picturam, quae Romae visitur, et ritus in ea nuptiales illustrans recusa est Tomo VI. thesauri Italiae parte tertia. Prolixe etiam de ritibus nuptialibus omnis generis et gentium variarum disputat *Caspar Calvoer* libro primo ritualis Ecclesiastici. *Frid. Iulius Rottmannus* in rituali nupturientium, Germanice edito Bremae 1715. 8. *Gaya* in libro gallico: *Ceremonies nuptiales de toutes les Nations.* Hagae Comit. 1681. 12. Auctor anonymus libri Anglici: *A critical essay concerning mariage; to which is added an historical account of the mariage rites and ceremonies of the Greeks and Romans, and our Saxon Anceſtors, and of most Nations of the World at this Day.* Londini 1724. 8. *Ioan. Salenius* in dissertatione de ritibus nuptiarum veterum. Vpsaliae 1695. De nuptiis Germanorum agit paullo ante laudatus *Grupenius* in tractat. de vxore Theotisca. Goettingae 1748. 4. *Georg. Henr. Ayrerus* duabus dissertationibus de iure connubiorum apud veteres Germanos. Goettingae 1738. et *Ioan. Georg. Hagerus* in epistola de ritibus veterum Germanorum circa matrimonia ineunda. Lipsiae e. a. De ritibus nuptiarum apud veteres Sueogothos duas edidit dissertationes Ioannes Her-

[3] Brissonii de veteri ritu connubiorum, Antonii Hotomanni de veteri nuptiarum ritu, et Francisci Hotomanni de sponsalibus, de ritu nuptiarum et Matrimoniorum et de spuriis ac legitimatione, iunctim edita Lugd. Bat. 1641. 12.

Hermansson, Vpsaliae 1727. 8. De nuptiis veterum Christianorum * liber *Ioach. Hildebrandi* lucem vidit Helmstad. 1656, 1661, 1702, 1714. 4. Consulendus etiam *Ioannes Filesacus* in uxore iusta, Paris. 1630. 8. et lib. 2. electorum p. 271 seq. *Binghamus* origin. ecclesiast. lib. XXII. et *Ioannes Meyerus* in vxore christiana, Amstelod. 1688. 4. De ritibus nuptialibus Christianorum graecae ecclesiae hodie addictorum exstat commentatio Ioan. Frider. Burscheri germanico sermone edita 4. Lipsiae 1754. 4. De sponsalibus nuptiisque Imperatorum, Regum, Principum, earumque variis sollemnibus videndae Francisci Modii Pandectae triumphales tom. 1. lib. 5.

II. De *dote*, dotalibus, paraphernis, receptitiis, siue morgenatica, vt recentiores vocarunt, vide Buxtorfium Lexic. Talmud. p. 1422 sq. Salmasium de modo vsurarum cap. 4. p. 138 sqq. Iosiam Mercerum ad Aristaeneti Epistolas pag. 214. Alciatum lib. 1. Parergon. cap. 2. Perizonium in Triade diss. pag. 113 seq. Frid. Spanhemium in historia Iobi cap. 15. Salmasium de modo vsurarum c. 4. p. 138 seq. Lindebrogium ad Leges antiquas p. 1391. vbi dotem a sponso non sponsa datam obseruat: Iustum Fontanini in Vindiciis Antiquorum diplomatum pag. 254. Cerdam cap. 131. Aduersar. Langbaenium in notis ad Longinum pag. 35. Allatium de Georgiis pag. 374. Cotelerium tomo 3. monumentorum Ecclesiae Graecae pag. 657. Stephan. Baluzium ad Capitularia Regum Francor. T. 2. pag. 992 sq. Nicol. Hier. Gundlingii librum de emtione vxorum, dote et morgengaba ex iure germanico. Halae 1722. 4. et cum praefatione Henr. Gottl. Frankii. Lipsiae 1731. 4. Georg. Chr. Gebaueri programma de dote in nuptiis veterum Germanorum. Goettingae 1741. Ἀνακάλυπτρα Diodoro Sic. V. pag. 286. ἀνακαλυπτήρια Scholiasti Euripidis Oreste vers. 294. De ὀπτηρίοις siue donis quae ἀνακαλυπτηρίοις data, tertio a nuptiis die, Ez. Spanhemius p. 180. ad Callimachum. Ἕδνα sponso vel socero data. Kuhnius ad Pausaniam p. 235. Apud Romanos intra tres annos per partes exsoluebatur dos, vide Diodor. Siculum pag. 330. excerptor. Peiresciàn. Apud Hebraeos quidem vxori dotem afferebat maritus, vide interpretes ad Genes. XXIX, 19. et XXXIV, 12. quod etiam apud veteres Germanos obtinuisse Tacitus auctor est, confer Berneger. qu. 93. ad Tacitum. Aliae gentes ut Japones hodieque, ne imperiosas vxores nanciscerentur, similiter a dote abstinuerunt, vt notat Mottanus Vayerus tomo 13. Opp. pag. 274. Singulare est quod Herodotus narrat quandam veluti feminarum auctionem quotannis factam esse apud Babylonios, ita vt ex formosarum pretio deformes dotarentur, vide l. 1. cap. 196. et

* Bibliotheque Germanique T. I. p. 150. sqq.

et similia apud Melam lib. 2. cap. 2. Aelianum lib. 4. c. 1. Var. Hist. Berneggerum ad Iustin. XVIII, 8. 4. Freinshem. ad Florum III, 9. 12. Lacones nuptias contracturi cum virginibus in obscura quadam domo includebantur, et quam quisque cepisset, indotatam abducebat. Confer Meursium Misc. Lacon. lib. 2. cap. 3. Adytmachidae Libyae populi virgines nupturas Regi suo exhibebant si vellet ea usuro. Herodot. IV, 168. Gallorum veterum nuptiae *per solidum et denarium*, cuius effigiem habes apud Edmundum Martene lib. 1. parte 2. de antiquis Ecclesiae ritibus p. 607. ubi etiam de annulo pronubo. Ius, vt vocabant, Cunnagii tribuebat Principibus et dynastis pudicitiae virginalis sponsarum ipsorum ditioni subiectarum primam delibationem, vide Keysleri antiquitates septentrionales pag. 484. Dotalitias formulas exhibet Martene T. I. Anecdotor. pag. 110, 111, 122 sq. 141, 667, 765, 806, 854, 872, 894, 904, 927, 933 sq. 968, 971, 987, 991, 1236, 1283.

III. De *sponsalibus* apud Graecos, eorumque caerimoniis, tum paranymphis et domiducis I. Philippus Pfeifferus in Antiquit. Graecis p. 615 sq. De tribus modis nuptiarum apud Romanos 1) *vsu*, si v. g. mulier vno anno cum viro, licet sine legibus, vixisset, 2) κατὰ νόμους ἱεροὺς per Pontificem Maximum et Flaminem Dialem per fruges et molam salsam, quae vocabatur *confarreatio*, et 3) *coemtione*, quum vxor in filiae locum veniens haereditati iustae locum faceret vide Brissonium, Petrum Pithoeum ad tit. 16. collationis legum Mosaic. et Romanar. pag. 176 sqq. Operum; Lipsium ad Taciti IV. Annal. 16. Alberici Gentilis libros de nuptiis, Gerhardum Noodt ad Digesta de ritu nuptiarum, Hottomannum lib. 2. antiquitatum Roman. et ad Tit. Instit. de SCto Tertulliano, et Ioan. Gottl. Heineccium lib. I. Antiquitatum Romanar. iurisprudentiam illustrantium tit. 10. De vsu et coemtione, siue concubinatu et legitimis nuptiis Quinctilianus Burmanni p. 414. Boethius ad Topica Ciceronis lib. 2. pag. 779. ius connubii id. p. 783. De genuino concubinatus ex mente legum Romanarum conceptu dissertationem edidit Georg. Zach. Winklerus Lipsiae 1744. De conuentione vxorum in manum mariti confer Gundlingiana xxxvii. 1. Apud Christianos semper nuptias praecessit Hierologia siue *benedictio Sacerdotalis*, vt docet Tob. Pfannerus lib. 2. Obseruat. Ecclesiasticarum c. 7. Adeoque Tertullianus de pudicitia c. 4. testatur occultas coniunctiones et non prius apud Ecclesiam professas, iuxta moechiam et fornicationem periclitari. Quicquid igitur Io. Georg. Reinhardus libro de iure principum Germaniae ante reformationem circa sacra, Halae 1717. 4. pag. 326 sq. disputet, vt probet, benedictionem sacerdotalem nec de essentia esse coniugii, neque Hebraeis nec Christianis iniunctam a Deo, quam

nihilominus sapienter retineri non diffitetur, vide et relationes innoxias A. 1717. pag. 1039. et A. 1727. p. 1019. apud Hebraeos tamen pariter ac christianas gentes eiusmodi sollemnis ac sacra confarreatio vsquequaque in vsu fuit. Confer Tertullianum II, 9. ad vxorem, Benedictinos ad Ambrosium tomo 2. p. 844. Grotium ad Matth. XXV, 1. Henr. Christ. Hochmanni tractatum de hoc argumento, qui recensetur in Nouellis Reipubl. Litterariae A. 1686. pag. 775. prodiitque Altorfi 1685. 4. Petri Mulleri ICti et D. Samuelis Schelwigii de antiquitate et B. Christ. Kortholti de necessitate consecrationis nuptialis, Kil. 1690. Gretserum de benedictionibus lib. 2. cap. 43. Io. Dougtheium in analectis sacris ad Malachiae II. 14. Pearsonium pag. 31. ad Ignatium, vbi testimonia Clementis Alexandrini et Tertulliani, et Gisberti librum gallicum: *Histoire de l'Eglise sur le Sacrament du Mariage depuis Jesus Christ jusques à nous.* Parisiis 1725. 3 Voll. 4. Plures ordines siue formulas veteres benedicendi Nuptias subiunxit Edmundus Martene ad calcem partis secundae libri 1. de antiquis Ecclesiae ritibus. In benedictione nuptiarum et sepulturis et in quibuslibet sacramentis ecclesiasticis aliquid exigere, simoniacam prauitatem vocat et sub excommunicationis poena interdicit Alexander III. epistola ad Antiochum Remensem Tomo secundo nouae collectionis Marteniae p. 954. Etiam sponsis apud Graecos mos sacra facere atque *θύειν προτέλεια*, vt loquitur Plutarchus in narrationibus amatoriis p. 772. Confer quae de sacris ante nuptias fieri solitis Potterus[1] Archaeolog. Graec. p. 609. et Io. Boiuinus p. 785. ad Niceph. Gregoram, vbi habes *θύειν τὰ ἀνακαλυπτήρια.* Indorum *γαμικὸν χρῖσμα* memorat Philostratus III. 1. De proxenetis, (Freywerbern) qui etiam *προμνήστορες, προμνώμενοι*, auspices nuptiarum, (not. ad Chrysost. tom. 8. edit. Sauil. p. 327.) eorumque praemiis vide quae viri docti ad Digesta lib. 50. tit. 14. de proxeneticis. Ritus *proclamationis* ante nuptias recentior est, et quandoque propter certas causas omittitur, qua de re vide B. Io. Mullerum in defensione Lutheri defensi cap. 6. et D. Luderum Menkenium in exercitatione de omissa proclamatione Sacerdotali edita Lipsiae A. 1703. Communiter primum receptus hic mos in Occidente videtur post Concilium Lateranense vndecimum (A. C. 1215.) cuius capite 51. [5] Innocentius III. statuit, vt quum matrimonia fuerint contrahenda in Ecclesiis, per presbyteros id publice proponatur, competenti termino praefinito, vt intra illum qui voluerit et valuerit, legitimum impedimentum opponat, et ipsi presbyteri nihilominus inuestigent vtrum aliquod impedimentum obsistat: quumque interea apparuerit probabilis coniectura contra copulam

[5] Allegatur in decretalibus lib. IV. tit. 3. cap. 3. de clandestinis desponsat. Male quidam citant Concilium Lateranense Ao. 1039.

pulam contrahendam, contractus expresse interdicatur, donec quod fieri debeat super eo manifestis constiterit documentis. De validitate coniugii per benedictionem Sacerdotis depositi consummati, disquirit D. Christianus Thomasius singulari dissert. edita Lips. 1689. Contractus antenuptialis formula A. 1231. exstat apud Miraeum codice donationum Tomo primo pag. 305.

IV. Legibus ciuilibus, non potestati Ecclesiasticae subiacere matrimonium contendit et ex antiquitate confirmare conatur Marcus Anton. de Dominis lib. 5. de Republ. Eccles. cap. 11. et post Hennequinum Io. Launoius, in libro, qui inscribitur regia in matrimonium potestas, siue de iure saecularium Principum Christianorum in sanciendis impedimentis matrimonium dirimentibus, Paris. 1675. 4. impugnatus a Theologo Parisiensi in obseruationibus ad Launoii librum, editis Louanii in 4. et a Dominico Galesio in tractatu cui titulus: Ecclesiastica in matrimonium potestas. Romae 1676. 4. Launoius amicis suis saepe testatus est librum illum se scripsisse inuitum et contra animi sententiam iussu superiorum, ut refert Ancillonius in Miscell. criticis tom. 2. p. 330. Galesio tamen opposuit librum, eandem sententiam propugnantem acerrime, qui inscribitur: Contentorum in Galesii Ecclesiastica in matrimonium potestate erratorum index, Paris. 1677. 4. Mediam sententiam defensitauit Io. Gerbasius, Theologus Sorbonicus,[6] in tractatu irenico Gallice edito de potestate Ecclesiae et Principum in impedimenta matrimonii, cum praxi impedimentorum, hodieque valentium. ibid. 1690. 4. Ab illo tempore, sententia Launoii defensitata etiam a Iacobo Boileau. Vide Eliam du Pin tom. 19. pag. 68. sq. E Protestantibus Ioan. Samuel Stryckius in dissertatione de reliquiis sacramenti in matrimonialibus, quam eius sub praesidio Ioan. Philippus Odelem Halae 1704. defendit, matrimonium non nisi contractum ciuilem esse affirmauit. Quam sententiam sub examen vocarunt e sacro ordine Val. Ern. Loescherus in relationibus innoxiis A. 1705. p. 118. sqq. et Michael Henr. Reinhardus in meletemate de sanctitate matrimonii christiani aduersus contractus mere ciuilis conuitium, inserto iisdem relationibus innoxiis Ao. 1717. p. 1037 et 1113. Ex ordine ICtorum Mich. Henric. Gribnerus in dissert. de his, quae ex iure Protestantium matrimoniali ad reliquias sacramenti perperam referuntur. Witeb. 1715. 4. Ad quorum argumenta respondit Ioan. Philippus Odelem in Apologia dissertationis de reliquiis sacramenti in matrimonialibus. Brunsuic. 1716. 4. De rebus matrimonialibus copiose agit Iustus Henning. Boehmerus Tomo III. iuris ecclesiasti Protestantium.

[6] Du Pin T. 18. p. 201. sqq. qui Launoii partes tuetur.

tium. Idem singularem dissertationem de iure Principum Protestantium circa sollemnia matrimonii Ecclesiastica edidit Halae 1718.

V. De muneribus, quibus donati sunt recens nupti siue neogami, vide Buxtorfii Lexicon Rabbin. pag. 2537. Hesychium et Apostolii prouerb. ἐπαύλια, Io. Philippi Pfeifferi antiquitates Graecas p. 633. et Io. Aug. Groebelii commentationem de donis nuptialibus, in Io. Gottl. Bidermanni selectis scholasticis vol. I. p. 751. sqq. Aedem publicam nuptiis celebrandis destinatam Graeci vocabant trinymphon siue nymphaeum, quae vox occurrit etiam apud Malalam in chronico pag. 314. De Epithalamiis, hymenaeis, thalassione, versibus fescenninis, vide quae viri docti ad Catullum et Iani Guilielmi Verisimilia II. 19. Brissonium de formulis lib. VIII. 719. seq. Pfeifferi Antiquitates Graecas pag. 633. 639. Theodorum Prodromum in amarantho p. 458. De Epithalamiis Hebraeorum nuptialibus prodiit commentatio Petri Zornii, Hamburgi 1722. 4. Idem quoque edidit dissertationem de antiquo aenigmatum in coenis nuptialibus Hebraeorum, Graecorum et Romanorum vsu 1724. Apud Romanos et alias gentes sponsae obnuptae, iisque praelatae faces. Vide Petronium Clariss. Burmanni pag. 87. 88. et Benedictinorum notas ad S. Ambrosium tomo 2. p. 844. De coronis nuptialibus, singularis liber Maderi exstat, et idem argumentum attigit Paschalius in opere erudito de coronis, Rittershusius lib. 2. sacrarum Lectionum c. 9. Io. Gottl. Bosseckii στεφανώματα sponsi et sponsae. Lipsiae 1740. et Io. Frid. Hirtius de coronis nuptialibus apud Hebraeos. Ienae 1748. De annulo pronubo praeter Kirchmannum et alios qui de annulis scripserunt, singulari dissertatione, quam supra p. 855. iam laudauimus, egit Petrus Mullerus. Vide et antiquitates Graecas Pfeifferi p. 625. sq. et Lindebrogium pag. 1355. ad Codicem Legum antiquarum, qui sponsas etiam sponsis annulos misisse, ex Prisci excerptis de legationibus obseruat. De oblationibus siue muneribus nuptialibus quorum iam meminimus, poculo vitreo vino pleno eiusque confractione et similibus ritibus vide B. Io. Faes in mantissa ad Dougtheium de calicibus eucharisticis p. 13. sq. De paranymphis Grotius ad Matth. IX. 15. vbi etiam de domiductione sponsae ad maritum. De Paranymphis apud Hebraeos singularem dissertationem edidit idem Hirtius, Ienae 1748. De vxoris domumductione vide quoque Brissonium lib. 1. antiq. iuris cap. 18. De more spargendi nuces Seruius & Cerda ad Virgil. Eclog. VIII. 30. De ornamentis sponsi et sponsae apud veteres vide Samuel. Gerlachii commentat. Halae 1734. De cinerum apud Hebraeos vsu nuptiali comment. Paulli Theod. Carpouii, Rostochii 1739. De conuiuiis nuptialibus, plura apud Stuckium videri possunt lib.

lib. 1. c. 24. sq. in antiquitatibus conuiualibus, Sam. Petitum ad Leges Atticas p. 151. sq. Casalium item et Laurentium Tomo VIII. thesauri Gronov. p. 1311. et 1346. Vrsinum pag. 383. arboreti biblici, et Daniel. Traugott Mullerum in programmate de caussis conuiuiorum nuptialium, quod exstat in I. G. Bidermanni selectis scholasticis Vol. 1. p. 732. sqq. In praesenti suffecerit notasse, quod apud Graecos et Latinos scriptores vocabulum nuptiae et γάμος pro conuiuio nuptiali ponitur. Vide quae viri docti notant ad Matth. XXII. 2. Menag. ad Laërtium pag. 42. Cockerti indicem ad Terentium in vocabulo *nuptiae*. Exstat quoque breuis Gabr. Marquardi diss. de coena nuptiali Lipsiae 1692. edita. De taedis quae solebant neogamis praeferri, disserit et Delrio in Comment. ad Senecam Tragic. p. 14. sq. Tristanus in numis Imperator. tomo 2. p. 653. Vigenerius ad Philostrati Comum, et Mezeriacus ad Ouidium T. 1. p. 188. sqq. De Zonulae solutione idem Mezeriacus ibid. p. 179. sqq. Iulius Carol. Schlaegerus in commentatione de Diana λυσιζόνῳ. Hamb. 1735. 4. Spanhemius ad Callimachi hymnum in Iouem v. 21. et Ioan. Schraderus ad Musaeum p. 341. De Pronuba sponsam in lecto collocante Mezeriacus ibid. p. 182. sqq. De Deo domiduco et aliis diis nuptialibus adeundus Franciscus Pomey in pantheo et Dempsterus ad Rosinum p. 385. 395. De fescenninis carminibus Menagius in Origg. Gallicis vocabulo *charivari*, Dacerius ad Festum et Horatii lib. 2. Epist. 1. Talassii nomen vnde originem duxerit tradit praeter Liuium l. 1. c. 9. et Plutarchum in Romulo, idem Plutarchus in vita Pompeii p. 620. sq. et in quaestionibus Romanis. Erudita de carminibus nuptialibus diatriba Io. Christoph. Busmanni prodiit Helmst. 1710. 4. Ritus varios nuptiales, Graecorum maxime, tangit etiam Aueranius dissert. 28. in Thucydidem. Ad inscriptionem Gruter. p. CCC XLIX. 2. *homini bono, viro obsequentissimo* vide Gundlingiana XXXVIII. 2. In prauas consuetudines et mores dissolutos suorum temporum in nuptiarum sollemnibus multis verbis inuehitur Chrysostomus homilia XII. in 1 ad Corinth. Tomo X. edit. nouae p. 104. sq.

VI. Gradus prohibitos lege diuina exponunt Interpretes ad Leuitici XVIII. Io. Seldenus de iure Naturae lib. V. et in vxore Hebraica lib. 1. prioribus sex capitibus, B. Io. Gerhardus et alii Theologi Loco de Coniugio, Io. Bartholdus Niemeierus, Theologus Helmst. in dissertationibus de consanguinitatis et affinitatis gradibus Helmst. 1699. 4. Theod. Beza de repudiis et diuortiis tomo 2. Opp. p. 66. sq. Paullus Hulsius in historia sacra turpitudinis incestae. Groningae 1714. Gundlingiana XXVII. 3. Io. Mich. Langius in dissertationibus tribus de nuptiis prohibitis, Altorfii 1709. Christoph. Matth. Pfaffius in dissert. de non appropinquando ad carnem carnis suae. Tub.

1729.

1729. et recusa ibid. 1742. Io. Heumannus in dissert. de fontibus legum connubialium. Altorfii 1754. Io. Dav. Michaelis in libello Germanice edito: von den Ehegesetzen Mosis, welche die Heyrathen in die nahe Freundschaft untersagen. Goettingae 1755. 4. Iac. Perizonius in diatriba de constitutione diuina super ducenda defuncti fratris vxore, Deut. XXV. 5. Quod praeceptum affirmatiuum derogare negatiuo, Leuitici XVIII. 16. et XX. 21. affirmant Iudaei apud Seldenum p. 62. et 66. vxoris Hebraicae. Vide et interpretes Matth. XXII. 25. Vtrum fas sit Christiano fratriam vel vxoris suae defunctae sororem ducere [7] superiore et nostro seculo variis scriptis disceptatum fuit. Negatiuam sententiam defendunt praeter alios complures B. Aegid. Strauchius in tractatu Germanice edito: daß Gottes Gesetz, du sollt deines Weibes Schwester nicht nehmen, noch feste stehe, Witeb. 1699. D. Mich. Hauemannus, Superintendens Bremensis, in defensione responsi Mosis contra matrimonium cum defunctae vxoris sorore, opposita coecutientibus Iudaeis et nouaturientibus Iesuitis, Giessae 1664. 4. Antonius a Mara siue Elias Schnegassius, ICtus, Hamburgi 1697. mense Maio denatus, in diss. de coniugio iure naturae et lege diuina prohibito priuigni cum priuigna, duorum fratrum cum duabus sororibus, patris et filii cum matre et filia: inter vitricum et viduam priuignae, inter viduam defunctae priuignae Rost. 1693. 4. Robertus Wackefeld in *Cotser*, siue fragmento codicis Wackfeldi, in quo probatur coniugium cum fratria illicitum esse, Lond. 1527. 4. D. Frid. Ernest. Ketnerus, Superintendens Quedlinburgensis, in scriptis aduersus D. Io. Melchior. Goezium, Antistitem Halberstadiensem, editis, B. Tho. Ittigius in Historia Synodi Pictauiensis p. 52. sq. Theologi Marpurgenses in responso A. 1718. dato, quod A. 1737. in quarto prodiit: Gründliche Untersuchung, ob vermöge des Göttlichen Gesetzes erlaubet ist, daß jemand seiner verstorbenen Frauen Schwester heyrathen dürfe; et nouissime B. Romanus Tellerus in annotationibus ad versionem germanicam commentarii in vniuersum S. C. e Theologorum Anglorum scriptis concinnati, Vol. secundo pag. 206. et Theologus ille celebris, qui suppresso nomine Bibliothecae. Hamburg. miscellaneae Vol. 11. p. 366. inserendum curauit Gutachten wegen Heyrathung der verstorbenen Frauen Schwester. Contra vero non solum Potentissimus Borussorum Rex, Fridericus II. euulgato A. 1740. singulari edicto, [8] subditis suis matrimonia, in Sacra scriptura claris verbis non prohibita, ineunda celebrandaque concessit; sed quoque dispensari posse a Pontifice disputat Arcadius VII. 31. p. 643. sqq. de sacramentis, immo licitumque esse

[7] Improbantur nuptiae illae Can. XIX. Apostol. Ancyran. XXV. Can. II. Neocaesar. Vide etiam Zonaram ad Can. LXXXVIII. S. Basilii, in Synodico Magno Beueregii p. 224. sq.

[8] Exhibent illud Acta historicoecclesiastica Vol. V. p. 869.

esse cum sorore uxoris defunctae coniugium tuentur Theologus Helmstadiensis Dan. Hoffmannus, Christoph. Io. Bucholtius, ICtus Rintelensis, Wagenseilius in libro A. 1705. Germanice edito ad calcem voluminis de ratione legendi scripta Iudaeorum Germanica, Hebraico charactere exarata, et alii, D. Goezius modo memoratus in libro, cui titulus: die annoch ungekränkte Ehre der Ehe mit der verstorbenen Frauen Schwester, qui et aliorum testimonia adduxit, et nouissime Georg. Henr. Ayrer in dissertatione de iure dispensandi circa connubia iure diuino non diserte prohibita. Goettingae 1742. Sigismund. Iac. Baumgarten fasciculo quinto consiliorum theologicorum p. 284. sqq. Anonymus K. in commentatione germanica: Rechtliche Behauptung der Ehe mit seiner verstorbenen Frauen Schwester. Hamburgi 1751. 4. et Ioan Frid. Wilhelmus Ierusalem in commentatione itidem Germanice edita: Beantwortung der Frage, ob die Ehe mit der Schwestertochter nach den Göttlichen Gesetzen zulässig sey. Brunsvigae edita 1754. 8. quam adspersis obseruationibus suis recudendam curauit Ioan. Frider. Guhlingius. Chemnitii 1755. 8. His adde dispensationem Pontificis Alexandri VI. quam exhibent relationes innoxiae A. 1727. p. 374. Et quod A. 1681. Dux Oetingensis Albertus Ernestus vxoris suae defunctae sororem Eberhardinam Catharinam, Ducem Würtenbergicam, in matrimonium sibi iuncturus, hoc nomine Variorum Theologorum et ICtorum consilia requisiuit, quae videri possunt in libro, cui titulus: Hochangelegene und bis hieher vielfältig bestrittene Gewissensfrage, Francof. 1682. 4. Notum quoque est quod Carolus Blount, Anglus, qui primores duos libros Philostrati de vita Apollonii Anglice cum notis edidit, itemque alia nonnulla, alienum a Christiana religione animum spirantia, idem A. 1693. seipsum interfecit, quod viduam a fratre suo relictam ducere prohibitus fuisset, quod legitimum esse matrimonium probare conatus est in libro postumo, Oracles of Raison p. 135. sq. Conf. Baelii Lexicon in voce Apollonius, tomo 1. pag. 313. edit. primae. Hisque adde quae pro eiusmodi coniugio Grotius lib. 2. de I. B. et P. cap. 5. §. 14. qui tantum Epistola 326. et 327. profitetur a Principe posse illud matrimonium, vt quemlibet alium contractum, prohiberi. De coniugio Iacobi binas sorores ducentis agit D. Io. Frid. Mayerus in diss. inaugurali Lipsiae edita 1674. in cuius praefatione tangit Caini et Abelis matrimonium cum sororibus suis initum. De coniugio Abrahami cum sorore semigermana praeter Interpretes ad Gen. XX. 12. adi Seldenum de iure naturae p. 564. Baylii Lexicon in *Sara*. Videturque hoc loco annotandum, quod Solon quoque Atheniensibus permisit ducere sororem ex patre non sororem vterinam. Adde Suidam in Κίμων, Muretum l. 15. Var. Lectionum c. 5. Gebhardum ad Corn. Nepotem in vita Cimonis. Contra Lycurgus permissa sorore ὁμογαστρίῳ prohibuit

hibuit ſororem ex patre, vt notat Philo Iudaeus lib. de legibus ſpecial. ad praeceptum VI. p. 602. (Vol. II. p. 303. ed. recentiſſimae.) Alioqui communibus Graecorum legibus fratrum et ſororum germanorum coniugium vetitum eſſe conſtat vel ex Artemidori l. 5. c. 24. quibus accedit Plato octavo de Legibus. Similiter Macedonibus non permiſſum cum ſorore coniugium probat Henr. Noris in Epochis Syro-Macedonum p. 135. ſq. Perſis contra ſororum connubium, vti matrum quoque fuiſſe legitimum, plurimorum teſtimonio conſtat, vide Menagium ad Diog. Laërt. p. 6. Freinshem. ad Curtii VII. 2. ſect. 19. Rittershuſium ad Iſidorum Peluſiotam lib. I. Epiſt. 464. De Parthis Lucanus VIII. 403. ſqq. De Aegyptiis idem Freinshemius ad Taciti lib. 2. Annal. cap. 3. Witſius in Aegyptiacis p. 98. ſq. Valeſius in excerpta Peireſciana p. 12. ſq. De Athenienſibus, quod apud illos quoque legitimum cum ſorore connubium fuerit, res nota vel ex Nepotis praefatione. Conf. Paul. Voëtium in notis ad Herodianum p. 71. ſq. Deſiderium Heraldum lib. I. Adverſar. c. 14. qui et ipſe notat apud Athenienſes, vt paullo ante obſervabam, permiſſum fuiſſe coniugium cum ſororibus conſanguineis ſiue ex vno patre ſuſceptis, non vterinis nec germanis: apud eosdem tamen pupillae et matri pupillorum nubere tutori aut eius filio non licebat, neque matri cum tutore eiusue filio habitare. Conf. lib. 2. c. 10. Sam. Petitum ad Leges Atticas p. 447. ſq. et Menagium ad Laërt. p. 33. Hodieque Barbaros in Ludouiciana auſtraliores narrat Hennepinus ternas quandoque ſorores ſimul matrimonio ſibi iungere, tranquillius ſibi matrimonium ea ratione ſpondentes. Praetereo quod in fabulis Saturnus Opem ſororem, Iupiter Iunonem ſororem duxiſſe perhibetur, et quae de Britannis Caeſar. lib. 5. c. 14. Matrimonium porro cum uxoris ſorore vel fratre mariti, etiam inter Chriſtianos non inauditum fuit, vide quae de Honorio Imperatore duas filias Stiliconis ducente Pet. Baylius in Lexico, et quae de Iulio ſecundo, Arthuri et Henr. VIII. fratrum coniugium cum Catharina Ferdinandi Hiſpan. Regis filia diſpenſante Boſſuetus tomo I. variationis Eccleſiarum proteſtantium p. 321. Sed et indultu Pontificis factum eſt, vt Ferdinandus Siciliae Rex Ioannam Patris ſui ſororem, Io. Caſimirus Rex Poloniae duas interiecto tempore ſorores et Rex Portugalliae Petrus, [9] fratris tunc adhuc ſuperſtitis vxorem duxerit: Emanueli itidem Portugalliae Regi conceſſum, vt duas ſuccedente tempore ſorores, aliis permittente Papa Martino V. vel Calixto III. vt germanam ſororem in uxorem acciperent, iam a multis animaduerſum. Confer Paulli Hulſii Hiſtoriam ſacram turpitudinis inceſtae, Groening. 1714. 4. p. 37. Ceterum quanquam gentes plurimae in connubiis etiam conſanguineorum [10] aperte inceſtus

[9] Staat von Portugall, T. I. p. 711.

[10] Confer de nuptiis conſobrinorum Euerardi Ottonis diſſertationem, quae ſecunda eſt partis primae eius diſſertationum Traiecti ad Rhenum 1723. 4. editarum.

inceſtus admittere non dubitarunt, vt pluribus exemplis demonſtrant Tiraquellus ad Leg. 7. connubialem, et ad Alexandrum ab Alexandro lib. I. dier. genial. c. 24. Non omnes tamen neque in omnibus ita fuerunt a ſenſu huius rei alieni, vt non et ipſi inceſtuoſas atque exleges nuptias condemnarent. Sic Cicero pro Cluentio in matrimonium generi cum ſocru invehitur his verbis tom. III. edit. Graeuianae p. 98. *Nubit genero ſocrus, nullis auſpiciis, nullis auctoribus, funeſtis ominibus. O mulieris ſcelus incredibile et praeter hanc unam in omni vita inauditum.* Quin multi perſuaſi erant etiam bruta animantia ab inceſtu eiusmodi ſororum v. g. matrum, filiarum, etc. abhorrere. Sic notum illud Senecae Tragici:

Ferae quoque ipſae Veneris evitant nefas,
Generisque leges inſcius ſeruat pudor.

Adde quae ex Ariſtotelis mirabilibus de camelis Aelianus l. 6. hiſtoriae animalium c. vltimo, et Georg. Piſides Coſmurgiae v. 910. ſqq. de equis, Hieron. Rorarius de ratione brutis competente p. 72. de aliis animantibus Bonifacius l. 1. Hiſtoriae Ludicrae c. 4. Quanquam ſubleſtae fidei eſſe videntur, quae de animantibus hiſce ſcriptores nonnulli tradiderunt. In Inſula Ceylon, et apud Siamenſes inceſtum ſolis eſſe licitum Regibus tradunt itineraria. Apud Tſchinenſes in omnibus religioſiſſime obſeruatur ne quis vxorem omnino ſibi ducat cognominem, tametſi nulla ſanguinis inter vtrumque intercedat neceſſitudo. Tſchinenſium porro cognomina haud paullo pauciora ſunt quam apud noſtrates, neque enim mille numerantur, nemini vero licet nouum aliquod cognomen effingere, ſed ex iis quae antiquo vſu recepta ſunt, vnum habeat oportet, et quidem illud a maioribus, patrum non matrum ſerie deductum, niſi forte quis in alienam fuerit familiam cooptatus. Affinitatis et conſanguinitatis gradus in diuerſo cognomine nihil attendunt, atque ita proles ſuas connubio iungunt cum maternis propinquis in quolibet fere gradu. Vide Nic. Trigautium de regno Sinico p. 188. ſq. De Eccleſiae Latinae ſanctione matrimonium cum compatre ſiue patrino et ſuſceptore baptiſmali vetitum iudicante ex inſtitutione Papae Theodoti, atque duos tantum concedente diuerſi ſexus ſuſceptores, ne matrimonia impediantur, iam ſupra notare me, quum de baptiſmo agerem, memini. Arborem conſanguinitatis ſiue delineationem graduum videre licet in ICtorum libris paſſim expoſitam libro 38. Digeſtor. Graecam vero cognationum et affinitatum delineationem ex codice MS. vulgauit Neſſelius in Catalogo Bibliothecae Vindobonenſis Parte V. p. 52. & ex eo Tenzelius in dialogis vernaculis menſtruis A. 95. p. 66. Adde Heineccium delineat. eccleſiae graecae P. II. p. 392. Quemadmodum apud Hebraeos lex fuit, vt orbae qui erant genere proximi, eam in matrimonium ducerent, vide

praeter ſcriptores, qui de excalceatione commentati ſunt, ſupra p. 863. citatos Grotium ad Matth. I. 16. Talmudicos in tractatu יבמות Tomo III. Surenhuſii ſub initium, Maimonidem lib. IV. tr. 3. Iſaacum Karo in Arba Turim parte III. c. 69. fol. 40. ſqq. Wagenſeilium ad Sota p. 663, 664. Seldenum de vxore hebraea lib. I. c. 14. pag. 98. et de ſucceſſione in bona defunctorum c. 18. Perizonium triade diſſertation. pag. 66. contra Seldenum et Chriſtoph. Sontagii diſſert. de iure Leuiratus apud Hebraeos, Altorfii 1691. 4. ita et apud Atticos eadem lex obtinuit, vide quae viri docti ad Terentium Adelph. IV. 5. et Phormion. I. 2. et II. 3. Samuelem Petitum ad leges atticas p. 452. ſq. Ioan. Meurſium in themide attica lib. I. c. 13. Plutarchum in Solone p. 89. et Deſider. Heraldum animaduerſ. in Salmaſium p. 251. Inſtrumentum nuptiarum leuiri ex lege Deut. XXV. 5. fratri ſemen excitaturi vide in relationibus innoxiis A. 1712. p. 971. ſqq. Contra Paederaſtiam, ſi quis ingenuum ſtuprauerit, data eſt lex Scantia, de qua exſtat Io. Frid. Chriſtii diſſertatio, Halae 1727. De adulterorum poenis vide Lindebrogium p. 1349. ad codicem legum antiquarum.

VII. De *divortiis* apud Hebraeos conſulendi ſunt Commentarii ad cap. XXIV. Deut. Talmudici in Tr. Gittin tom. 3. p. 322. ſq. edit. Surenhuſianae, Seldenus libr. 3. uxoris Hebraicae, Thomas Pius de divortiis Iudaeorum Lond. 1603. 4. Grotius et alii ad Matth. V. 31. Io. Buxtorfius in libro de ſponſalibus et divortiis Hebraeorum iam ſupra a nobis laudato. Auguſtinus Calmetus ante commentar. in Deuteronom. T. 1. p. 378. ſqq. et P. 2. disquiſitionum Biblicarum ex interpret. german. p. 315. ſqq. Ioan. Iuſt. Sonneſchmid ad Maimonidis tractatum de diuortiis, Ienae 1718. Io. Mich. Langius de diuortiis, Berol. 1716. 4. Seruatius Gallaeus ad Lactantium p. 748. ſq. Ioan. Marckius ſyllog. diſſert. V. T. p. 189. Guſſetii Veſperae Groning. p. 147. Chr. Gottl. Frid. Wolfii diſſertatio de diuortio Hebraeorum, Lipſiae 1739. et Chr. Matth. Pfaffius in diſſert. de cauſſis diuortii, Tubingae 1732. Formulam Iudaicam libelli repudii, quam praeter Matthaeum memorat Ioſephus l. 4. c. 8. ſect. 23. et libro XV. 11. in Graeco (c. 9. in Latino) exhibent Sam. Petitus c. 22. Var. lectionum, Feſſelius l. 2. adverſar. c. 1. Seldenus l. 3. vxoris Hebraicae c. 24. Buxtorfius in Synagoga Iudaica p. 644. Henricus Palmrooth in diſſert. de libello repudii, Vpſal. 1703. 8. et Henric. Mollerus ſemicenturia ſecunda, quaeſt. 17. Scriptus vero fuit in hanc ſententiam, vt extulit etiam Grotius loco laudato: *Mea ſponte nullius coactu te vxorem hactenus meam dimittere a me, deſerere ac repudiare decreui, iamque adeo te dimitto, deſero, ac repudio, atque a me eiicio, vt tuae ſis poteſtatis, tuoque arbitratu ac lubitu quolibet diſcedas, neque id quisquam vllo tempore prohibeſſit, atque ita dimiſſa eſto, vt cuiuis viro*

tibi

tibi nubere liceat. Confer Clariss. Surenhusii praef. ad tom. 3. Misnae **** 2. b. qui formulam renunciationis sponsaliorum exhibet tom. 3. p. 227. e Wagenseilio ad Sotam. Quum vero prius maritis tantum integrum esset vxores dimittere ob grauiores caussas, quod vero negauit Ioan. Carol. Beheim in dissert. de diuortio a Deo Iudaeis nunquam praecepto neque etiam legaliter permisso, Altorfii 1729. (quamquam ob leuissimas id factum saepe, indignatur Malachias cap. 2. v. 16.) ab eo tempore euenit, vt etiam vxores possent diuertere a maritis, iisque libellum repudii mittere. Confer Interpretes Marci X. 12. Io. IV. 18. 1. ad Corinth. VII. 27. et Danzii dissert. de vxore maritum repudiante, recusam in Meuschenii N. T. ex Talmude illustrato, p. 677. sqq. et Christoph. Iustellum ad canon. 105. codic. ecclesiae vniuersae. Prima autem fuit Salome, quae discedere a marito suo ausa est, vt notat Iosephus p. 532. edit. Lipsiens. deinde eius exemplum plures sunt insequutae, vt Herodias, de qua idem Ioseph. p. 626. Thecla, de qua Epiphanius tom. I. p. 1048. et Basilius Seleuciensis in vita Theclae. Conf. Seldenum in vxore Hebraea, p. 401, 410. et 315. sq. Valebatque libellus repudii, vxoris manu scriptus, modo testium subscriptio adesset. Confer Mishnam Surenhusianam tom. 4. p. 331. Apud Athenienses vxor diuortii siue *ἀπολείψεως*, (nam si vir vxorem dimitteret, vocatur *ἀποπομπή*) tabulas ad Archontem deferre ipsa iubebatur, quae diuertere a viro vellet, quemadmodum Hipparchia Alcibiadis vxor factura inducitur ap. Plutarchum. Confer Meursii Themidem Atticam l. 2. c. 19. Sam. Petitum ad Leges atticas p. 459. Scaligerum ad Eusebium p. 173. seq. & Potteri Archaeolog. IV. 12. De iure diuortiorum apud Romanos recepto plura Henricus Browerus praeclaro opere de iure connubiorum lib. 2. cap. 31. Apud illos quidem diuortium inauditum fuit per annos amplius quingentos ab V. C. primusque repudium vxori misit Spurius Caruilius, sterilem caussatus, vt testantur Plutarchus in Romulo p. 39. in vita Numae et quaestione Romana 13. Valerius Max. lib. 2. c. 1. sect. 4. Gellius IV. 3. quibus adde Tertullianum cap. 6. apologetici et in libro de monogamia, qui fere sexcentos annos sine diuortio exactos fuisse scribit. Ab eo tempore vsque adeo frequens fuit vxores dimittere, vt Seneca dixerit, illustres quasdam ac nobiles feminas non Consulum numero sed maritorum, annos suos computare et exire matrimonii causa, nubere repudii. Romulus quidem teste in eius vita Plutarcho prohibuerat vt vxor virum repudiaret, viro autem permisit, tum demum vxorem dimittere, si veneficio liberos sustulisset, vel subditítium partum supposuisset, vel adulterium admisisset. Confer Senecam lib. III. cap. 16. de Beneficiis et IV. 27. Sed crebro etiam apud Romanos vxores a viris suis diuertisse testatur Iuuenalis VI. 20.

- - - - Sic fiunt octo mariti,
Quinque per autumnos.

atque Martialis VI. 7.

- - - - toties quae nubit, adultera lege est.
Offendor moecha simpliciore minus.

Vide et si placet Asterii homiliam tomo 1. Auctarii novi Bibl. Patrum Combefisiani p. 82. Charondas quoque apud Thurios lege sanciuerat vt vxori licitum esset coniugis in locum quemuis alium in matrimonium adsciscere, priore repudiato: ita quidem, vt marito quoque liceret vxori nuntium remittere. Accidit igitur vt quodam tempore vxor aetate integra prouectiorem maritum desereret, qui vt mos erat gutture laqueo inserto mutationem legis suasit in eam sententiam, ne hoc alia ratione fieri concederent, nisi vt vxor nec iuniorem duceret maritum, nec iuniori vxori nuberet maritus, quam prior fuerat, populique suffragio mutationis huius suasio comprobata est, vt refert Diodorus Siculus lib. XI. p. 421. Confer de diuortio apud Romanos recepto Henr. Browerum lib. 2. de iure connubiorum cap. 31. et Zach. Huberum de ritu et licentia diuortiorum apud Romanos Tomo secundo eius dissertationum pag. 127. sqq. Formulas diuortii apud Romanos tradit Brissonius lib. VIII. formul. p. 700. sq. et Bonifacius lib. 1. Historiae Ludicrae c. 64. In antiqua Saxonia quum nulla adhuc esset Christi cognitio, si virgo in paterna domo vel maritata sub coniugio esset fornicata, manu propria strangulatam cremabant corruptore super fossam sepultae suspenso, aut cingulotenus vestibus abscissis flagellabant eam castae matronae et cultellis pungebant, et de villa in villam missae occurrebant nouae aliae flagellantes, donec interimerent. Vide Albericum monachum trium fontium ad A. C. 751. Christiani quoque veteres a diuortio non plane abstinuerunt, sed post repudium, quod fere solius adulterii caussa faciebant, secundas nuptias fugerunt. Confer Cotelerium ad Patres Apostolicos tom. 1. p. 87. sq. Io. Schilteri obseruationes ad Augustinum de adulterinis coniugiis, Steph. le Moyne in Variis sacris tomo 1. p. 291. Henelium in otio Vratislaviensi cap. 48. Petauium lib. 2. diss. Ecclesiast. cap. 8. Seldenum in vxore Hebraica lib. 3. c. 22. sq. et Io. Meyeri vxorem Christianam diss. 3. Amstel. 1688. 4. De diuortiis inter Christianos tempore Caroli M. vide Illustrissimi Bunauii historiam Germaniae T. 2. p. 336. sq. 360. Vt omittamus quae de diuortiis etiam extra adulterii casum licitis disputant Leo Iudae in Epistolis ad calcem tomi tertii rerum Alemannicarum Goldasti, tum Erasmus, Bucerus, Io. Miltonus, et Marcus Antonius de Dominis scripto de matrimonio, de quo Bzouius ad A. C. 1479. n. 20. F. 18. p. 173. Vide et Salma-

siúm

ſium de foenore trapezitico p. 310-316. et ſcriptum Londini 1715. 8. editum, an Eſſay upon divorcemend written for the good of both ſexes.

VIII. Ex conſenſu nonnunquam continentiam ſibi indixerunt atque abſtinentiam coniuges non tantum Chriſtiani, ſed etiam Ethnici nonnulli, de quibus vide Plutarchum in Alcibiade p. 203. Aelianum lib. 3. Variae hiſtoriae cap. 30. et Photii Bibliothecam p. 574. ex Damaſcio in vita Iſidori. Caſtu et abſtinentia atque ἁγιςεία Dii culti. Vide Theodorum Canterum II. 21. Var. Lect. vbi de caſtu Iſidis et Cybeles, Cererisque Valeſium ad Sozomeni V. 3. et Huetium ad Anthologiam p. 48. De Chriſtianorum coniugum continentia conſulendi Interpretes ad 1. Cor. VII. 5. Conradus Rittershuſius ad Epiſtolam 4. Saluiani, Ioannes Sauaro ad Sidonii Apollinaris lib. 9. Epiſt. 6. Tobias Pfannerus Parte 1. obſeruationum eccleſiaſt. p. 406. ſq. Godf. Arnoldus von der Ehe der erſten Chriſten cap. 10. Pamelius ad Tertullian. p. 429. Elmenhorſtius ad Gennadium p. 198. ſq. Suareſius ad Nilum p. 599. Roſweidus ad vitas Patrum p. 783. ſq. Barthius in aduerſariis p. 2935. Inter Iudaeos quoque ſimilis abſtinentia coniugum non inuſitata fuit, et Ioſephus teſtatur ſe 30. annos natum cum coniuge ſua ſumma continentia vixiſſe. Praecipue vero ad ſacra ſollemnia Ethnici pariter et Iudaei continentia ſe praepararunt, vt docent Grotius, Clericus et alii Interpretes ad Exodi XIX. 15. et 1 Sam. XXI. 4. Similiter apud Chriſtianos viguere leges et conſuetudo continentiae coniugalis diebus dominicis, feſtis et quadrageſimae, tum antequam ad Euchariſtiam accederetur, vid. Auguſtini Sermonem 3. de Tempore, Ionam Aurelianenſem lib. 2. Inſtit. Laicalium c. 10. 11. 18. Io. Mabillonium in notis ad Waſelini Epiſtolam de continentia coniugatorum ante communionem, tomo I. miſcell. p. 345. ſqq. (p. 472. ed. nouae.) Cotelerium tom. I. monumentorum p. 433. et tom. I. Patrum Apoſtol. p. 75. 76. ſq. et Edmundum Martene in ritibus Eccleſiaſticis, vbi de coniugio agit, lib. 1. parte 2. p. 611. ſq. Coelibatus apud gentes plerasque omnes opprobrii loco, vel, vt apud Romanos etiam poenis obnoxius per legem Iuliam Papiam, ſiue Papiam Poppaeam. Confer Camillum Silueſtrum ad Iuuenal. IX. 87. Iuſtum Georgium Schottelium de ſingularibus antiquis in Germania iuribus c. 1. vbi de iure miſogamorum, (vom Hageſtolzen-Recht) de quo etiam Ioan. Wernerus Gericken in ſupplemento ad Schottelium cap. 1. Io. Balthaſar Wernher in diſſertatione de iure Hagenſtolziatus, Witteb. 1724. Io. Georg. Schertius in diſſ. de iure circa Hagenſtolzios, Argentorati 1726. et Ioan. Paullus Kreſſius in diſſert. de iure Hagenſtolziatus, praecipue in ducatu Guelpherbytano, Helmſt. 1727. Contra quam quum nonnulla moneret Io. Petrus de Ludewig in diſſert. de differentiis iuris Romani ac Germanici in Hagenſtolziatu exule in Germania, Halae

le 1727. euulgata, ad ea respondit in repetita huius dissertationis editione quae Helmstadii 1728. prodiit. Kressii caussam quoque suscepit anonymus quidam in animaduersionibus ad dissertationem Ludewigianam 1728. editis.

IX. Sacerdotes a coniugio nullae fere gentes prohibuerunt, si a paucis quibusdam discesseris, quales fuere Sacerdotes Rheae siue Cybeles, Deorum matris, qui Galli etiam vocabantur, et genitalia sibi acuto lapide abscindebant, vel cicutam bibebant, vt vires libidinis extinguerent, vide Kircherum tom. I. Oedipi p. 240. Flaminica Iouis, vniuira, vide Neapolim ad Ouidii VI. Fastor. p. 230. Apud Iudaeos quoque Sacerdotes et Prophetae fuere iuncti connubio ne summo pontifice quidem excepto, vt doctissimi quique in Ecclesia Romana viri diffiteri non possunt. Apostolos itidem, saltim aliquos et in his Petrum matrimonio iunctum fuisse perspicuum est, ne dicam quod Pseudo-Ambrosius in II. ad Cor. XI. affirmat omnes Apostolos, exceptis Ioanne et Paullo, vxores habuisse. Confer quae viri docti ad 1. Cor. IX. 5. et Epistolam Ignatii interpolatam ad Philadelphienses. Adde Io. Frid. Mayeri dissert. de Apostolis maritis, Grimmae 1679. S. Kirchmaieri exercitationem de coniugio Apostolorum, Rotenburg. 1697. et Ioan. Andr. Schmidii diss. de Apostolis vxoratis editam Helmstadii 1704. et recusam Witeb. 1734. In veteri ecclesia licet multi mariti sibi indicerent abstinentiam, ex quo sacris muneribus admouebantur, vide quae ex Nicolao Fabro adducit du Pin T. XVII. p. 52. certum est Clericos non fuisse prohibitos a matrimonio, ad Concilium vsque Nicaenum, et quum in Concilio Nicaeno coelibatus Sacerdotum introducendus proponeretur, ei ita contradictum esse vt reiectus fuerit. Vide Gotthardi Güntheri historiam clerogamiae ad concilium vsque Nicaenum, Lipsiae 1701. Paullatim tamen ab illo tempore magis magisque inualuit, vt Episcopi primum sub Siricio A. 385. deinde sub Innocentio I. Presbyteri, tum diaconi quoque a coniugio arcerentur, praecipue in occidente, de qua re operae pretium est consulere dissertationem quartam vitae S. Cypriani Gallice Parisiis 1717. 4. editae subiectam, *Godfridi Boussardi* librum editum Parisiis A. 1505. de coelibatu Sacerdotum, vbi disquirit quatenus Pontifici integrum sit coniugii veniam dare sacris ordinibus, et ex Anglis Ioan. Picardi notas ad Anselmi Cantuariensis Epist. III. 62. pag. 571. Choiselius, Episcopus Tornacensis, in vero systemate religionis christianae et catholicae, Gallicae edito, p. 124. negat coelibatum lege diuina esse sacerdotio annexum, posseque in Graecis, nisi aliud obstaret, matrimonium sacerdotum tolerari. Apud Orientales etiamnum lex de coelibatu Sacerdotum Presbyterorum exulat, [11] fatentibus ipsis Pontificiis

[11] Confer Arcudium lib. VII. de sacramentis, pag. 652. sq. qui p. 706. affert nouellam Isaaci

tificiis apud Gundlingium p. 8. sq. ad Eustratii delineationem Ecclesiae Graecae, licet Ratramus IV. 6. contra Graecos, vbi coelibatum Sacerdotum tuetur, auctor sit in Thessalonicensi Ecclesia depositos fuisse Clericos, qui vxoribus suis quas ante clericatum legitime duxerant, cohabitassent. Dacher. spicileg. tomo 2. p. 136. sq. Archieratico quoque Isaaci Haberti praefixa est bulla Clementis VII. in qua Graecis Episcopis et Presbyteris vxores concedit. Habessini similiter Clericos habent coniugatos. Vide et Bzovium ad A. C. 1332. num. 4. Russi vero siue Moscouitae Graecis in hoc succinentes adeo non probant coelibatum Sacerdotum, perinde vt Andreas Carolstadius,[12] vt ex 1 ad Tim. III. contendant necessarium esse, vt Presbyter atque Episcopus matrimonio iunctus sit, itaque nemo apud hosce in sacrum ordinem cooptatur, qui non saltim constituerit se proxime vxorem ducturum esse: vxore autem defuncta necesse est vt Sacerdotis officium exuat, et vel monasterium ingrediatur vel ad communem laicum ordinem redeat. Secundum vero matrimonium non Russis tantum et apud Graecos, sed et plerosque alios Christianos Orientales Sacerdotibus est interdictum, quod illi ita intellexerunt dictum Paulli, quo ait Episcopum esse oportere μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα. Vide Grotium ad 1 Tim. III. 2. et Epist. 279. 323. Salmasium de foenore trapezitico p. 52. sq. Andream Saussaeum de episcopali monogamia, Parisiis 1632. 4. Benedictinorum notas ad S. Ambrosium T. 2. p. 65. et Suidam in μονογαμία et δίγαμος. Ceterum quae ex historia Ecclesiastica pro coelibatu Sacerdotum proferri solent, fuse confutata sunt tum ab aliis tum a *Georg. Calixto* in libro de coniugio Clericorum, Helmstad. 1631. 4. Confer *Andream Hyperium* tomo II. opusculor. Theol. p. 485. sq. *Philippum Mornaeum* lib. 2. de Eucharistia c. 9. 10. 11. 12. *Iosephum Hall*, decade 2. Epist. 3. p. 297. sq. Operum, et in libro cui titulus: *the honour of the maried clergie maintained*, p. 719. sq. cui iungendus auctor libri itidem anglice vulgati Londini 1688. 4. hoc titulo: *treatise of the Celibacy of the Clergy, wherein its rise and progress are historically considered.* Confer porro *Iac. Capellum* ad 1. Tim. III. 3. *Henr. Mullerum* in patrocinio Coniugii Clericorum ex Oriente et Occidente: *Warthoni* Historiam coelibatus, Anglice editam. *Sam. Basnagium* Tomo secundo Annalium pag. 521. sqq. *Iacobi Piscennini*[13] concordiam matrimonii et ministerii, *Christoph. Schleupnerum* de coniugio

Isaaci Angeli Comneni, qua Episcoporum electorum vxores tonderi et in monasterium dimitti iubentur.

[12] Axiomatibus super coelibatu, monachatu et viduitate, Witeb. 1521. D. 3. *In episcoporum numero non ferendus quisquam nisi prius coniugem habuerit. Paullus perinde coniugium exigit atque scientiam.*

[13] Noua litteraria Lipsiensia A. 1728. p. 217.

coniugio sacerdotum, Hildesiae 1606. 4. *Marquardum de Susannis* de coelibatu sacerdotum non abrogando, Venetiis 1565. 4. Graues etiam rationes aduersus constitutionem de castitate et continentia sacerdotum attulit *S. Vdabricus*, episcopus Augustanus, in epistola ad Nicolaum Papam, quae vetustis litteris sine anni et loci indicio exscripta est. *Ioan. Pet. Puricelli* dissertatio, vtrum S. Ambrosius clero suo Mediolanensi permiserit, semel virginem in vxorem ducere exhibetur a Muratorio Tomo quarto scriptorum Italiae p. 121. sqq. Iudaeorum et Muhamedanorum argumenta contra coelibatum Sacerdotum exhibet Hottingerus in Historia Ecclesiast. saeculo 16. P. 2. pag. 114. sq. Primus post coeptam sacrorum reformationem e ministris Ecclesiae Protestantibus vxorem duxit *Barthol. Bernhardus Feldkirchen*, praepositus Kembergensis, de quo singularis D. Io. Friderici Feustkingii [14] diatriba exstat, et meminit Seckendorfius in Historia Lutheranismi lib. 1. p. 170. Feldkirchenii huius exemplum sequutus est Carolostadius et hinc innumeri alii, ipseque adeo Lutherus, confer Rev. Io. Godfridi Olearii scrinium antiquarium pag. 192. et B. Doctoris Mayeri diss. de Boria Lutheri coniuge, de qua etiam multis agit Baelius in Lexico, voce Borée. De mulieribus vero ἀγαπητῇαῖς et fratribus συνεισάκτοις sub honesto titulo in veteri Ecclesia multi scandali ansam praebentibus ac per Canones plures Conciliorum proscriptis, vide Iustellum et Beueregium ad Canonem Nicaen. 3. Trull. 5. Ancyran. 19. Gangrensem 4. Nicaeni secundi can. 18. et 20. etc. Dodwellum diss. 3. Cyprianica, Valesium ad Eusebium p. 157. Suicerum in ἀγαπητοὶ, ἀδελφὴ, συνείσακτος, Chrysostomum in homilia, quae incipit: ἐπὶ τῶν προγόνων, et οἴμαι ψυχή. Ferdinandum Mendozam ad Concilium Illiberitanum p. 1189. sqq. T. 1. Labbei. Iosephum Binghamum origin. ecclesiastic. lib. VI. cap. 2. Arcudium lib. VII. p. 677. sqq. Ludov. Cresollii anthologiam sacram p. 408. sqq. Theophili Raynaudi heteroclita spiritualia p. 151. et T. 12. Opp. de feminis per religiosos et ecclesiasticos non frequentandis. Edmundum Martenium Tomo I. Anecdotorum p. 332. Ludov. Antonium Muratorium in anecdotis Graecis p. 185. 218. sqq. Ioan. Filesacum lib. 1. Selector. p. 143. sqq. Agnellum Honoratum dissertationum ecclesiasticar. Luccae 1737. 4. editarum pag. 34. sqq. Pompeium Sarnellum epistola Ecclesiastica XVIII. Cangium in *focaria*. Nicolai Staphorsti histor. ecclesiast. Hamburg. T. 2. p. 325, vbi Alberti Cranzii, Decani Hamburgensis, mandatum contra sordes focariarum siue concubinarum, et dissertationes Henrici Witte, Witeb. 1691. Ioan. Nic. Quistorpii, Rost. 1692. Christ. Sigism. Roehrensee, Witeb. 1708. et Christoph. Matth. Pfaffii, Tubingae 1751. Io. Frontonis dissertatio de Virginitate honorata, erudita, adorata,

[14] Vide Acta Eruditorum A. 1703. p. 334.

adorata, foecunda, lucem vidit Parif. 1651. 4. et inter eius epiftolas ac differtationes Hamburgi 1720. 8. me curante editas. De fanctae virginitatis merito contra Iouinianum difputat Natalis Alexander faeculo IV. differt. 49. pag. 628. fqq. Vitas fanctorum coniugatorum, qui in matrimonio virtutibus illuftres vixerunt, edidit Belgice Andreas de Boeye, Antwerpiae 1631. Hiftoriam criticam coelibatus compofuit Morinus T. V. Memor. Acad. infcriptionum pag. 404. fqq.

X. Secundas nuptias et longe magis tertias quartasque multi Chriftianorum olim inter prohibitas habuerunt. Vide Thomam Milles ad Cyrillum Hierofol. p. 60. B. Henrici Mulleri diff. de digamis non ordinandis, Petrum Arcudium lib. VII. cap. 27. fqq. S. Bouffaci noctes theologicas differt. IX. p. 155. fqq. et Iufti Henningi Boehmeri ius ecclefiafticum Proteftantium T. 1. p. 529. fqq. Illae hodieque ab orientali Ecclefia fere improbantur, praecipue vero Sacerdotibus atque Epifcopis bigamis effe haud licere contendunt e locis 1. ad Tim. III. 2. et ad Titum I. 7. vbi Apoftolus iubet Epifcopum effe *unius* vxoris virum, hoc eft non modo a plurium fimul vxorum connubio abftinere ficut Pontifex maximus in V. T. vnius coniugis vir erat, vide Io. Braunii felecta facra p. 313. et Melch. Zeidlerum de polygamia p. 85. fed etiam ab vxore poft diuortium ducta effe alienum. Confer Cotelerium tom. 1. Patrum Apoftol. p. 90. fq. Grotium et alios interpretes ad laudata Apoftoli loca, Iac. Gouffetum in Vefperis Groningenfibus p. 134. fq. 147. fq. D. Calixtum de coniugio Clericor. p. 30. fq. Iuftellum ad Codicem Ecclefiae vniuerfae p. 200. fq. Petauium in notis in Epiphanium p. 343. fq. et B. Ittigium appendice de haerefiarchis p. 174. fq. In veteri quoque foedere Pontifici Maximo vnam conceffum habere vxorem non duas fimul, vide Io. Braunii felecta facra p. 313. et viduam ducere interdictum, Leuit. XXI. 13. reliquis Sacerdotibus folam viduam a Sacerdote relictam ducere integrum erat. Ezech. XLIV. 22. Neque Pontifici maximo Romae veteris primum licebat nuptias iterare, tefte Tertulliano et Hieronymo, quod tamen poftea neglectum fuiffe conftat. Vide Io. Andream Bofium de Pontifice maximo Romae veteris p. 54. fq. Quartas nuptias ne Imperatori quidem Graeci concedunt nedum alii Laico, vnde iam faeculo decimo ingentes turbae obortae propter improbatas a Nicolao, Patriarcha Conftantinopolitano, quartas Leonis Imperatoris nuptias. Et nuptiis fecundis iam pridem a faeculo fecundo infefti fuere Montaniftae, quorum cauffam tuetur Tertull. in libro de Monogamia, confutatus a Io. Fabricio, Theol. Helmftadienfi, in Scylla Theologica p. 9. fq. et Theodoro Beza de diuortiis T. 2. p. 86. fq. Montaniftarum fententiam fequuti Nouatiani, neque inter Catholicos defuere qui fecundas nuptias fimiliter improbarent. Confer Beuc-

regium ad Canonem VIII. Nicaenum, ad Canon. III. et VII. Neocaesariensem. Digami in Ecclesia olim nec benedicebantur nec coronabantur. Vide Edm. Martene part. 2. lib. 1. de antiquis Ecclesiae ritibus p. 599. sed et Officium in bigamos apud eundem p. 660. De *cariuario*, insultationibus et clamoribus fieri solitis in secundis vel tertiis nuptiis, vide concilium Turonense A. C. 1448. can. 3. Menagii origines Gallicas in voce *chariuari*, S. Boussaci dissert. IX. noctium theologicar. p. 155. sqq. Cyronium ad decretales de secundis nuptiis. Sed et inter Ethnicos reperio qui Digamiam vel Trigamiam successiuam pro crimine habuerunt, vide B. Gerhardum Loco de coniugio §. 189. Berneggerum quaest. 110. ad Tacitum, Io. Beuerouicii quaestiones Epistolicas p. 14. Petri Mulleri dissert. de odio secundarum nuptiarum, Ienae 1679. et 1715. et Adolphi Caroli Burckhardi dissert. de poenis secundarum nuptiarum, Marb. 1717. 4. Apud Syrianum quoque in notis ad Hermogenem p. 101. mentio fit legis Atticae, qua mulier, quae tertio nupserat, infamis habebatur.

XI. Polygamiam binorum vel plurium eodem tempore coniugiorum, diserte satis improbauit et primae institutioni diuinae aduersari testatus est Servator noster Matth. XIX. 4. sq. [15] et veteris mos Ecclesiae, quanquam Iosephus XVII. 1. Antiquitatum ait πάτριον, hoc est, *moribus gentis suae consentaneum* [16] ἐν ταυτῷ πλείοσιν συνοικεῖν, *vno eodemque tempore plures vxores habere*, et mox eodem loco Herodis magni nouem coniuges memorat: prouti quaternas vel quinas singulis vxores maritis ducere concessum Iudaeis fuit etiam adhuc Iustini Martyris tempore, vide eius dialogum cum Tryphone p. 363. D. et p. 371. A. et hinc inde reperti sunt etiam inter Christianos, qui polygamiam siue defenderent siue permitterent. Sane Valentinianus Senior apud Socratem lib. IV. c. 31. et Nicephorum XI. 33. duas legitimas vxores habere concessit et ipse Seuerae Iustinam superinduxit. Argumenta, quibus Socratis fidem sollicitat Baronius ad annum Christi 370. nihil solidi habere affirmat Nicol. Vedelius lib. de prudentia veteris Ecclesiae p. 229. sq. et Christfridus Waechtlerus in Epistola ad D. Io. Burchardum Menckenium, inserta Actis Erud. tom. 5. supplementi p. 168. sq. Quanquam cum Baronio facit etiam Melchior Zeid-

[15] Conferendus praeter alios D. Franc. Iulius Lütkens im ausführlichen Tractat von der Polygamie und Concubinat. Lipf. 1723. 4.

[16] De polygamia Patriarcharum confer Matthaeum Petitdidierium dissert. 19. in Script. S. p. 165. sqq. Bezam libro de polygamia, statim in limine T. 2. Opp. vbi Bernardini Ochini respondet argumentis. Guil. Saldenum in Otiis p. 349. Vesperas Groninganas p. 125. et 159. Patricium Delany in libello Anglice 1737. edito et recuso 1739. *Reflections upon Polygerey and the encouragement given to it that practice in the Scriptures of old testament*, cuius versio germanica prodiit Gedani 1742. 8.

Zeidlerus, quem videre operae pretium est in Tr. de Polygamia p. 117. sq. et Henricus Valesius ad Ammiani XXX. vlt. p. 61. Alioqui nota est Lex Diocletiani et Maximiniani Lege 2. Cod. de Incestis Nuptiis: *Neminem, qui sub ditione Romani nominis, binas vxores habere posse, vulgo patet, quum etiam in edicto Praetoris huiusmodi viri infamia notati sunt.* Tum Valeriani et Galieni: *cum qui duas simul habuit vxores, sine dubio comitari infamiam.* Ceterum paucissima et extraordinaria quaedam Polygamiae inter Christianos vel admissae vel toleratae exempla non magis quam quilibet alius excessus siue crimen quodcunque conniuendo transmissum vel Legi Christi vel unanimi Ecclesiae Christianae sententiae ac consuetudini praeiudicare potest. Cui accedit quod nulla cuiquam inter Christianos nubit, nisi ea lege, vt sola et vnica coniux sit quamdiu vixerit. Quod vero Pontificii scriptores Lindanus, Maimburgius, Varillasius, Bossuetus, tantopere insultare solent B. Luthero quod in Philippi Hassiae Landgrauii Digamiam consensu prioris vxoris suscipiendam vtcunque visus est consensisse, aduersus hos praeter ea quae pro Luthero disputat B. Seckendorfius Lib. 3. Lutheranismi p. 277. sq. obseruandum est quod etiam Pontifex Romanus, Honorius III. ab Auctoribus non contemnendae fidei traditur dispensasse polygamiam Comitis a Gleichen [17] et quod vulgo Pontifex Iudaeis, in Italia praesertim, Polygamiam concessit, teste Leone Mutinensi. Vide Seldeni vxorem Hebraicam p. 51. Colomesii Biblioth. selectam p. 4. sq. Christoph. Arnoldi Paralipomena ad Wagenseilii Sotam, p. 1203. sq. Omitto quod Io. Bodinus scriptor Pontificius in colloquio inedito heptaplomere Lib. 2. auctor est se quum esset in Hispania comperisse Magdalenam Cruceam Monasterii Cordubensis Principem a Paullo III. Pontifice maximo veniam impetrasse, quae annos amplius 30. cum atrato daemone ephialte concubuisset, tametsi tantam vitae atque religionis integritatem prae se ferret, vt quasi ab Angelo, dum sacra fierent, sublimis veheretur a terra, quod Eunapius etiam Iamblicho sacra facienti contigisse tradit. De Iudaeorum Polygamia videndus Heideggerus in Hist. Patriarcharum, Seldenus lib. 1. vxor. Hebr. c. 9. Interpretes ad Matth. V. 32. et XIX. 9. Montacutius in apparatu p. 193. sq. Karaeos nullo numero adstringere Polygamiam ostendit Triglandus p. 142. sq. de secta Karaeorum. Rabbanitae ad quatuor vxores restringunt, vide Lightfootum in horis ad Matth. V. 31. Licita praesertim habetur Iudaeis in casu sterilitatis per decem annos exemplo Sarae marito post decem annos Hagaram in matrimonium

[17] Confer Baelii Lexicon edit. 2. in *Gleichen.* Tentzelii dialogos menstruos A. 1696. p. 600. sq. 619. sq. Non ita tamen Clemens IV. cuius cordatam epistolam, qua matrimonium regis Aragoniae soluere recusat A. C. 1266. vide Tomo secundo anecdotorum Edmundi Martene p. 227. 303. 362. 440. 448. sq.

monium dantis. Quo in caſu ipſi Pontifices Romani Iudaeis veniam Polygamiae dederunt. v. Schudtium in memorabilib. P. I. l. 4. c. 17. §. 16. ſqq. et in compendio hiſtor. Iudaicae p. 449. Hodie tamen plerique anathemate illo deterrentur, quo R. Gerſon bigamiam ſuſtulit ad minuendas lites inter coniuges, vide eiusd. Schudtii compend. H. I. p. 472. ſq. vnde in caſu Leuiratus hodie diſcalceatio obtinet, vide Schudtium memorab. P. II. L. VI. c. 24. §. 13. De gentibus non opus eſt plura addere, quum paucae ſint fuerintque qui polygamiam non probauerint vel permiſerint. Confer Zeidlerum lib. laudato p. 34. ſq. Tho. Crenium Parte XI. Animadverſ. p. 231. ſq. De Aegyptiis Herodotus II. 92. γυναικὶ μιῇ ἕκαστος αὐτέων συνοικέει καθάπερ ἕλληνες, *vnusquisque vnam ducit vxorem ſicut Graeci.* Athenienſibus a Cecrope vetita multinubentia, vide Petitum ad LL. Atticas p. 434. et de Numae Romani Regis lege Feſtum in *pellex.* Vulcanum vero quod Aegyptiis legem tuliſſet de Monogamia, inter Deos propter ea relatum refert Euſebius in Chronico. Eandem Vulcani legem memorat ſcriptor Chronici Alexandrini. Diodorus tamen Siculus lib. 1. c. 51. auctor eſt Aegyptiorum Sacerdotes quidem vnam tantum, alios vero quot quisque vellet in matrimonium duxiſſe. De Germanis antiquis auctor eſt Tacitus, quod prope ſoli barbarorum ſingulis vxoribus contenti fuerint, exceptis admodum paucis, qui non libidine ſed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur. *Virgines vnum accipiunt maritum, quomodo vnum corpus vnamque vitam, nec vlla cogitatio vltra, nec longior cupiditas, ne tanquam maritum ſed tanquam matrimonium ament.* Confer Bernegger. qu. 92. ad Tacitum. Lacedaemoniis vero Lycurgi leges promiſcuam vxorum conſuetudinem conceſſerunt, vt praeter alios narrant Theodoretus lib. 9. de curatione Graecarum affectionum. Ita de Agathyrſis Herodotus IV. 104. ἐπίκοινον δὲ τῶν γυναικῶν τὴν μῖξιν ποιεῦνται, additque cauſſam, vt velut conſanguinei omnes procul odio ac liuore vitam degerent. Idem cap. 172. apud Naſamonas Libyae populum narrat ſponſam prima nocte obire ſingulos conuiuas, et ab iis concubitus praemium marito referre. Eodemque loco teſtatur tum Naſamonas illos tum Maſſagetas polygamos promiſcue vxoribus vti, poſito ante fores quum ad mulierem intrauerint baculo, in ſignum. Gindanum vero mulieres cap. 176. tradit nodis ſimbriarum palam teſtari quot cum viris concubuerint, et gloriari maxime quae plurimas habet, tanquam plurimis amatam. C. 180. de Auſibus Nomadum gente, quod κτηνηδὸν pecudum more promiſcue coëant. In Platonem eodem nomine, quod communionem vxorum in republica ſua admiſiſſet, paſſim inuehuntur veteris Eccleſiae doctores, licet Platonem defendat Beſſarion lib. IV. contra Calumniatorem Platonis c. 3. Confer Holſtenium ad Porphyrium de vita Pythagorae p. 83. ſq. Liuium Ga-

lantem

lantem in comparatione Theologiae Chriſtianae cum Platonica lib. I. p. 26. ſq. Moſellanum ad Gellium XVIII. 2. Cotelerium ad Patres Apoſtolicos T. I. p. 582. Quanquam vero Lactantius lib. 4. cap. 3. negat matrimonium dici poſſe vbi mulier vna multos viros habet, tamen et hoc Polygamiae genus in Britannia olim obtinuiſſe teſtatur Iulius Caeſar IV. 14. de bello Gallico, *vxores habent deni duodenique inter ſe communes*. Bardeſanes apud Euſebium lib. 6. c. 10. praeparat. et Caeſarius qu. 47. et de Medis quibusdam Strabo ac de Lithuanis Aeneas Siluius. Idem de Malabaribus relatum memini, et Ceylanenſibus, vbi vna vxor pluribus (ad ſex vsque) nubit fratribus: De Calecutanis Bzouius ad A. C. 1487. n. XI. *nuptiis coire feminarum vnam, eoque incerta prole, patribus non filios ſuccedere, ſed ex ſororibus natos.* De Malleamenſibus vide memorias Treuoltinas 1713. p. 1866, et Lettres edifiantes T. 3. p. 188. Apud Taſtrobanenſes communionem vxorum liberorumque obtinuiſſe teſtatur Diodorus Siculus lib. 2. p. 98. (140.) vt praetereeam quae collegit Zeidlerus in libro de Polygamia p. 32. ſq. vide etiam Auguſtinum de bono coniugii c. 17. Quod vero ad alterum Polygamiae genus attinet, quod vnus vir plures ducit vxores, illud non tantum apud plures gentes hodie receptum eſt, ſed ita quoque receptum, vt Miſſionarii teſtentur, nullum maius obſtaculum introducendo Chriſtianiſmo ſe reperiſſe quam Polygamiae improbationem, praecipue apud Sinenſes. Etiam Mahomedanis probari Polygamiam notiſſimum eſt, et ex ipſo Alcorano conſtat. Confer Ludouicum Viuem lib. IV. de veritate fidei c. 13. Maurorum Imperatori plures quam quatuor vxores ſimul habere non permittitur, ſed idem plurimas alit concubinas, vt Moullam Iſmaëlem Olonus Gallus in relatione de Imperio Maroccano teſtatur quadringentas propemodum habere, quibus quingentae aliae ſint famularum loco, atque ex his iam ſuſcepiſſe maſculos CXVIII. femellas CC. Paulli Heuterii libro de libera hominis natiuitate, ſiue de liberis naturalibus ſubiicitur catalogus virorum ſumma dignitate et laude inſignium, qui illegitimo thoro nati Papae, Reges, Principes, viri illuſtres et clari. Prodiit ad calcem librorum II. de veterum ac ſaeculi ſui Belgio, Antw. 1600. et 1616. 4. et inter Opera edita Louanii 1649. fol. De ſucceſſione ſpuriorum in regnum vide Andream Cirino de vrbe Roma cap. 39. Tomo ſecundo theſauri Sallengriani p. 425, et quae hoc ſaeculo acriter diſputata ſunt de ſucceſſione in regnum Galliae, recenſita im curieuſen Büchercabinet, particula 41. 45. 47. 48. et 51. Adulterium eccleſiaſticum eſt, quum Epiſcopo viuente eccleſia alteri iungitur, ita Liberatus Diaconus c. 14. breuiarii, *volentibus ciuibus neminem penitus ordinare, ne adulteri viderentur, Dioſcoro quippe viuente.* Hinc Petrus Moggus c. 16. p. 106. et c. 17. p. 110. adulter, quod ſuperſtite adhuc Timotheo Salaphacito epiſcopum Alexandrinum ordinari ſe paſſus fuiſſet. XII. Ve-

XII. Veteris puerperii [18] antiquitates breui Synopsi, quum opus ipsum incendio periisset, complexus est Tho. Bartholinus, quam Commentario illustrauit Casp. Bartholinus Thomae filius, qui cum patris ad filium Epistola lucem vidit Hafniae 1646. 8. et Amst. 1676. 12. Praeterea Romae 1677. 8. apud Mascardum, prodiit eiusdem Casparis Bartholini expositio veteris in puerperio ritus ex arca sepulcrali antiqua obseruati, qui etiam vberiores Commentarios de hoc argumento promisit. Vide praeterea Potterum IV. 14. Archaeol. et Io. Meursii filii de *puerperio* veteri syntagma, recusum tom. 8. Antiquit. Graecarum Gronouii, qui Graecos pariter ac Romanos ritus attingit. De puerperio *Hebraearum feminarum* vide Misnam Seder Tohoroth tractatu VII. Niddah siue de menstruata muliere eiusque purificatione, item ab immunditia partus et Ioan. Gottl. Horweinii differt. de partu Hebraeorum et speciatim de corona boni nominis, Witteb. 1730. De hebraica obstetricum origine exstat Gottlob Frid. Gudii dissertatio ad Exodi I. 15. Lipsiae 1724. De sella parturientium, deque omni puerperio et arte obstetricandi confer Almeloueenium in antiquitatibus e sacris profanis pag. 85. sqq. De daemonio pueris infesto vide Psellum de operat. daemonum p. 100. sqq. et 119. Puerperae apud Iudaeos pariter et gentiles impurae habebantur, vide Dilherrum disput. Acad. T. I. p. 216. sq. Dassouii scholia critica in Leuit. p. 17. Theophrasti notationes morum pag. 48. edit. Casaubon. Io. Christoph. Wolfii curas T. I. p. 586. Hinc earum purgationes et sacrificia, de quibus agunt Nicolai ad Sigonium lib. IV. c. 11. Bergerus eclog. Corsic. 3. p. 27. Lightfootus in horis hebr. ad Luc. I, 9. II. 22. Cremerus antiquit. mosaic. T. II. p. 263. Ioan. Christoph. Wahrendorfius in examine canonis Leuitic. XII. de purificatione puerperarum, Helmst. 1708. 8. et Polyc. Lyserus in dissertat. de puerperarum purificatione, ibid. 1707. De iis, quae apud veteres Germanos in partu, item ante et post eum obseruata sunt, vide Cleffelium antiq. Germanic. cap. 2. De arte obstetriticia veterum elegantem edidit dissertationem Io. Zach. Platnerus, Lipsiae 1735. De more coronandi puerperarum aedes apud Romanos et Graecos recepto confer Bidermanni Otia litteraria parte prima pag. 238. sqq. Illustribus etiam feminis olim morem fuisse liberos suos lacte nutrire testatur Adalbero Laudunensis (qui circa A. C. 998. scripsit) carmine ad Robertum Regem Francorum: *Lac tibi sugenti Dat nutrix Induperatrix.* Infantibus vagientibus et immorigeris terror incussus proclamato nomine Cyclopum vel Lamiae vel μορμω vel laruis propositis. Vide Ez. Spanhem. p. 174. sq. ad Callimach. et 178. In insula Corsica virum loco puerperae per aliquot dies decumbere solitum narrat Diodorus Siculus lib. V. p. 205. De *nutricibus* et

[18] Meminit Bartholinus in Anatome p. 293.

et *paedagogis*, peculiaris extat diatribe Io. Iacobi Claudii, Vltraiect. 1702. 12. recuſa Tomo tertio ſupplementor. Poleni pag. 417. De paedagogia veterum Graecorum binas diſſertationes edidit Io. Petrus Miller, Lipſiae 1735. in quibus totum hoc argumentum fuſius exponit, ſimulque de Gymnaſtis et Paedotribus, quos magiſtros exercitores Plautus appellat in Trinumno, agit, de quibus quoque conſulendus Perizonius ad Aeliani var. hiſtor. II. 6. De praeceptoribus puellarum confer Iac. Raeuardum II. 19. Coniectaneorum. De cunis infantium Io. Alſtorphius libro de lectis veterum cap. XIV. De reſpectu parentali et priuilegiis *πολυτεκνίας* vide Phil. Lud. Hannekenium diſſert. 3. de cura domeſtica Romanorum. Io. Georg. Fichtneri diſſert. de praemiis polypaediae, Altorfii 1708. et Lipſii excurſum ad III. Annal. Taciti. De iure trium liberorum et iure communi liberorum, et vtriusque iuris differentia diſſerunt Bimardus in epiſtola ad Ioannem de Abatibus inſerta tomo XVI. bibliothecae Italicae, et Hannibal de Abatibus Oliueri in notis ad marmora Piſaurenſia p. 79. ſqq. et p. 85. ſqq. De conuiuiis ablactationis, dentitionis etc. Stuckius Antiquitat. Conuiual. I. 17. De dilatis praegnantium ſuppliciis Menagius cap. 21. amoenitatum Iuris.

De *Natalitiis* veterum ſacris et prophanis, Ioachimi Hildebrandi liber lucem vidit Helmſtad. 1661. 4 cui addendus Michael Piccartus Oratione X. quae eſt de natalitiis Veterum. Thomas Hutchinſon ad Xenophontis Cyropaed. p. 25. Iacobus Ouzelius in animaduerſionibus in Minutii Felicis Octauium pag. 45. ſqq. Gisbert. Voetius Tomo tertio diſſert. ſelectar. p. 1282. ſqq. Henr. Salmuth de natalitio veterum ritu, Ambergae 1619. Io. Burchardus Menckenius diſſertat. litterariar. p. 194. ſqq. Iſraelis Clauderi diſſertationes duae de ritu veterum natalitio, Coburgi 1657. et 1659. Martin. Braem de diebus ac feſtis natalitiis, Haun. 1702. Ioan. Chriſt. Koerneri deſcriptio natalitiorum Romanor. priuator. Lipſiae 1740. Carol. Frid. Schubertus de ritibus Romanorum celebrandi dies natales, Helmſt. 1750. Caroli Beniam Acoluthi epiſtola de ritibus veterum natalitiis, Ienae 1754. et Caſpar Sagittarius in diſſ. de natalitiis Martyrum (his dies martyrii ipſorum innuitur: vide praeter alios Clariſſ. Muratorium diſſ. 19. ad Paullin. p. 195. ſq.) quae cum Ioan. Kindleri exercitatione de natalibus Chriſti recuſa eſt in ſyntagmate primo diſſ. Philologicarum, apud Batauos edito 8. et recenſetur in Ludoph. Neocori Bibliotheca librorum nouorum A. 1699. p. 474. ſq. Varia etiam de natali die, ſtrenis [19] natalitiis, ſacris celebratis Amphidromiis (quae etiam *δρομιάμφιον ἦμαρ*

[19] Ouidius I. 417. de arte amandi: *Magna ſuperſtitio tibi ſit natalis amicae,*
Quaque aliquid dandum eſt, illa ſit atra dies.
Idem de die Natali videndus III. 13. Triſtium.

ἡμαρ notante in Obſ. Io. Frid. Gronouio) Meurſius Graecia feriata p. 260. ſq. et Meurſius filius de puerperio veteri c. 7. De conuiuiis natalitiis Ioſ. Laurentius Tomo VIII. theſauri Gronouiani p. 1430. de iisdem aliisque laetitiae ſignis obſeruauit etiam nonnulla Henricus Lindebrogius ad Cenſorinum de die natali: neque H. Dodwelli praelectiones 1. et 2. Cambdenianae praetereundae, in quibus praecipue de obſeruatis apud Romanos Natalibus: tum Martini de Roa liber de die natali ſacro et prophano, ſingularibus S. Scripturae ſubiectus Lugd. 1604. 8. Ioachimi Immanuelis Wendii diſſ. de natalium apud veteres ſollemnitate, quae prodiit Witteb. 1687. De conuiuiis natalitiis agunt etiam Lud. de Orleans lib. 6. nouarum cogitationum in Tacitum. Guil. Stuckius antiquitatum conuiualium lib. 1. c. 16. Taffinus c. 13. de ludis ſaecularibus tom. 8. Antiqu. Roman. pag. 540. vide et quae viri docti notant ad haec Ciceronis Orat. 2. Philippica c. 6. *dat natalitia in hortis*, tom. 6. Graev. p. 404. De varii generis ritibus quibus veteres, Ethnici maxime, in natalibus vſi ſunt, item de varii generis natalibus, vitae, muneris, Martyrii, et de die natali Chriſti agit Rich. Montacutius in apparatu ad Origg. Eccleſiaſticas pag. 377. ſq. et in Analectis, (qui idem propemodum liber eſt ſub alio titulo editus) p. 370. ſq. De natali Herodis celebrato adeundus idem Montacutius, parte ſecunda Origg. p. 141. ſq. Interpretes ad Matth. XIV. 6. Iſaacus Voſſius ad Catullum p. 307. qui obſeruat, non diem qua natus eſt Herodes, ſed diem quo ad regnum euectus eſt, eo in loco intelligi, vti etiam per γενέθλιον regis Agrippae apud Ioſephum XIX. 7. pag. 869. edit. Oxon. Confer Io. Gregorii ſcholion Graecum ad illum Matthaei locum, quod habes etiam in Actis Erud. 1704. p. 52. ſed et Henrici Dodwelli praelect. Cambden. p. 169. De Auguſtorum natalibus celebratis conſule Ioan. Henr. Sminkii diatribam, Marpurgi 1717. 4. et Ioan. Henr. Stuſſii commentationes duas de natalitiis Imperatorum Romanorum, Gothae 1738. De natali cathedrae, ſiue, quo quis Epiſcopus electus, Baronius ad Martyrologium 18. Ian. Rosweidus ad epiſtol. 16. S. Paullini, S. Bouſſacus diſſert. 28. noctium theolog. p. 325. ſqq. Erneſti Sal. Cypriani Programma decimum, Coburgi 1708. 8. De natalibus Homeri, Platonis, Epicuri, Virgilii et aliorum celebrium Virorum ſollemniter et inſtituto conuiuio celebrari ſolitis nonnulla collegit Io. Ionſius de Scriptoribus Hiſtoriae Philoſoph. p. 58. ſq. Etiam Vrbium natales celebrati, vt Γενέθλιον Vrbis CPolis de quo auctor Originum CPol. in faſciculo Combefiſiano p. 27. vrbis Romae, de quo Mamertinus Panegyrico in Maximian. c. 1. et Bandurius Tomo ſecundo numiſmatum pag. 71. Plura de natalibus vrbium Petrus Faber lib. 1. Semeſtrium cap. 9. Briſſonius ad legem Dom. de ſpectaculis, ſub extrem. et Io. Henr. Stuſſius in commentatione de natalitiis vrbium,

ſpeciatim de natali vrbis Romae, Gothae 1740. Alexandrinos memoriam terrae motus, quo Vrbs ſua propemodum conciderat, appellaſſe Γενέσια obſeruat Valeſius ad Sozom. VI. 2. fortaſſe quod poſt illum reſtaurata pulchrior ac veluti renata eſt. Et Genethlia viuis, Geneſia mortuis deſtinata vt notat Laurentius lib. I. polymathiae diſſ. XI. vbi perperam *viris* excuſum pro *viuis*. Vide et Heſychium in Γενετυλλίς. Quanquam vero haud dubie antiquus mos eſt natalem diem ſollemni ritu obeundi, vt praeter iam laudatos oſtendit Io. Dougtheius in analectis ad Geneſ. XL. 20, valde tamen dubium eſt, quod Iac. Boulduccius, homo mire credulus, vel potius mire credulos requirens lectores, de Eccleſia ante Legem capite et libro primo tanquam rem exploratam tradit primos homines, quotannis natalem ſuum celebraſſe. De Amphidromiis, quae die quinto poſt editum in lucem partum celebrabantur, agit Poſſinus ad Pachymerem, et Ern. Sam. Chriſtoph Rudorf ſingulari commentatione Ienae 1758. edita. Cunaria occurrunt apud Gruterum pag. CCCXI. 7. Martial. II. 40.

Cunarum fueras motor Charideme mearum.

Superſtitiones in recens natis frequentatas perſtringit Chryſoſt. XII in 1 Cor. p. 107. T. X. ed. nov. Eodem, quo nati fuerunt die mortem obiiſſe obſeruati ſunt, ex veteribus quidem Plato, Pompeius, Antipater Sidonius, quem praeterea quotannis die natali febre correptum ferunt: ex recentioribus Herm. Barbarus, Pet. Pithoeus, Io. Heuelius et multi alii. Natos ſibi infantes parentum erat apud Romanos ex lege M. Antonini Philoſophi intra tertium a natiuitate diem profiteri apud praefectum aerarii Saturni, in acta hoc relaturum: porro die octavo feminis, maſculis nono nomen imponebatur qui dies luſtricus, atque Onomaſteria. De *liberorum abdicatione* Sam. Petitus ad Leges Atticas p. 157. ſq. et Io. Regner Pronigk in diſſertatione de abdicatione liberorum, Vltrai. 1725. De *venditione* liberorum apud Gentes permiſſa olim ac recepta *Io Philippi Dattii*, Conſiliarii Wurtenbergici liber prodiit Vlmae 1700. 8. recuſus Tomo ſecundo theſauri Meermanniani p. 631. De liberorum *expoſitione et nece* apud veteres, Gerardi Noodt ICti praeclariſſimi Iulius Paullus, ſiue ſingularis liber de hoc argumento editus Lugd. Bat. 1700. 4. et inter opera eius recuſus Contra Noodtii ſententiam nonnulla monuit Corn. van Bynkershoek in diſſert. de iure occidendi, vendendi, exponendi liberos apud Romanos, quae exſtat in eiusdem Opuſculis varii argumenti, Lugd Batav. 1752. 4. p. 141. Bynkershoekio oppoſuit Noodtius amicam reſponſionem, quam examinauit Bynkershoekius in curis ſecundis de iure occidendi et exponendi liberos apud veteres Romanos. Tria haec ſcripta inueniuntur in Bynkershoekii Opuſculis cura Franc. Car. Conradi Halae 1729. 4. editis. Hiſce iunge Petitum miſc.

 Obſerv.

Obferv. p. 163. Potterum Archaeol. Graec. lib. 4. cap. 14. Keyslerum antiquitat. feptentrional. p. 333. fq. Ioach. Chriftoph. Stifferi diff. de liberis expofititiis, Helmft. 1677. rec. Quedlinb. 1718. Io. Chriftoph. Frauendorfii de iniqua liberorum expofitione, Lipf. 1692. Ier. Zangii de expofitione infantum eiusque poena veteri, Giffae 1713. Matth. Mülleri de expofitione infantum, Altorfii 1727. Car. Frid. Heinzii de eo, quod iuftum eft, circa expofitionem infantum, Lipfiae 1731. et Henr. Aug. Zeibichii de more Graecorum infantes exponendi, Witeb. 1753. Δέρια fiue δέραια expofitis infantibus quo agnofci poffent appenfa memorat Dio Chryfoftomus diff. IV. de regno p. 63. De *iure patrio* poft Petrum Aerodium aliosque Struuio in Bibliotheca iuris pag. 157. fq. edit. Buderianae, et Lipenio in Bibliotheca iuridica Tomo fec. pag. 130. fq. edit. recentiffimae laudatos erudite commentatus eft Abraham a Kerkfaad, Vltraiect. 1708 8. De educatione liberorum apud Hebraeos agit Theod. Daffouius in differt. de infante Hebraeorum liberaliter educato, Witeb. 1698. De educatione apud Graecos et Romanos Pfeifferus Antiquit. Graec. IV. 28. I. I. Claudius in diatribe de nutricibus et paedagogis, T. III. fupplementorum Poleni. Feithius antiq. Homer. c. 18. et Celeberrimus Io. Aug. Ernefti in prolufione de priuata veterum Romanor. difciplina, Lipfiae 1747. De educatione liberorum apud veteres Germanos vide Cleffelium antiquit. German. c. 3. et Clueri German. antiquam lib. 1. c. 21. Hamburgi, vti etiam Venetiis et in aliis quibusdam vrbibus Italiae conftituta funt brephotrophia, quae temporibus Iuftiniani obtinuiffe obferuant viri docti ex l. 19. 22. C. de facrof. Eccleſ. vel iam Traiani Imperator. vide Iac. Raeuardum lib. 1. Coniectan. c. 17.

XIII. De cura virginum apud veteres diff. duae Io. Phil. Pfeifferi, Prof. Regiomontani, poft primam editionem Regiomont. 1672. recufae funt in Belgio in Syntagmate 2. diff. Philolog. Roterod. 1699. 8. et recenfentur a Ludolpho Neocoro in Biblioth. nouorum librorum Ai. 1699. p. 474. De variis rationibus pudicitiam virginum et puerorum cuftodiendi, vide notas ad Ciceronis Orationes tom. 6. edit. Graeuianae p. 467. Potterum IV. 13. Archaeologiae Gr. De infibulatione agit Mercurialis lib. 1. Var. lect. cap. 19. et Io. Rhodius libro de acia Celfi. De difciplina et moribus Romanarum feminarum confer Stanislai Santinelli differtationes et orationes, Venet. 1734. 4. editas, p. 93. fqq. De Gynaeceis Graecorum vide Ludov. Guil. Iunii differtationem, Lipfiae 1745. De Hebraeorum Gynaeceis confer Bucheri antiquitates fupra pag. 839. laudatas. Mulieres peregrinae, inprimis apud Hebraeos, minus honeftae habebantur, quod fingulari commentatione Io. Frid. Frifchius, Lipf. 1744. demonftrauit. De vidua Hebraea exftat Theod. Daffouii differtatio, Witeb. 1699.

XVI. De

XIV. De cura Iudaeorum circa genealogias consulendus Melchior Leydeckerus VI. 9. de Rep. Hebraeor. et Christianus Schoettgenius hor. hebraic. et talmudic. in N.T. T. 1. p. 854. sqq. Apud Athenienses duplex fuit liber publice asseruatus, quorum primo infantes statim a natiuitate inscribebantur, altero qui vocabatur ληξιαρχικὸν, nomina eorum qui iam ex ephebis excesserant. Vide Scholia Graeca ad Lucianum tom. 2. p. 11. De familiis Romanorum iam pridem interciderunt scripta Varronis, Titi Pomponii Attici, Hygini, M. Valerii Messalae et Suetonii, de quibus videndus Reinerus Reineccius in praefatione ad Glandorpii Onomasticon, vbi etiam notat recenti aetate, *Io. Rosam*, de Romanis familiis commentarios Ienae, vbi humaniores et sacras litteras docuit, molitum; eosque in summa exspectatione fuisse, sed Auctorem interea opere neutiquam edito defunctum [20] testatur. Hoc argumentum sparsim et obiter attigit *Raph. Volaterranus*, in anthropologia siue commentariorum vrbanorum libro 13. et sq. Diligentius *Richardus Streinius*, Baro Schwarzenauius, in libro de gentibus et familiis Romanorum, Parisiis 1559. apud Henr. Steph. in fol. et Venetiis apud Ald. Manut. iuniorem 1571. 4. 1591. 8. et tomo VII. Antiquitatt. Romanar. Graeuii. Consulares tamen familias tantum expressit et multa sine auctoritate, multa contra Historiam et temporis rationem scripsit iudice Christoph. Adamo Ruperto, quem vide in Epistolis *Georgii Richteri* p. 564. sq. vbi et ipse gentes familiasque patricias ac plebeias collegisse se testatur. *Ioannis Glandorpii* onomasticon Historiae Romanae neutiquam hoc loco praetereundum est, vtpote praecipuarum familiarum Romanarum stemmata ordine alphabetico explicans, et innumera intelligendis Romanis scriptoribus vtilia obseruans. Lucem adspexit post Auctoris obitum demum, curante eius discipulo *Reinero Reineccio* Francof. apud Wechelos A. 1589. fol. *Andreae Schotti* electa de priscis Romanorum gentibus et familiis, cum eiusdem de tribubus Romanis XXXV. rusticis atque vrbanis, et de ludis festisque Romanorum ex Calendario veteri leguntur ad calcem antiquitatum Romanar. Ioan. Rosini. *Fuluii Vrsini* de familiis Romanorum opus ab V. C. ad Augustum (non Augustinum vt typographi lapsu legitur in Bibl. numaria Labbei) ex antiquis numismatibus collectum Rom. 1577. fol. cum appendice 30. familiarum ex *Antonii Augustini* Episcopi Alerdensis libro de Familiis Romanorum, exstat etiam tom. VII. Antiquit. Rom. Graeuii recusum. Septingentos Vrsino memoratos et alios ducentos ipsi praeteritos familiarum numos possidere se testatus est Seguinus p. 204. vbi circa numos Pompeianos Vrsinum

[20] Obiit 1571. aetat. 39. Hic est Rosa cuius eruditi in Ciceronis Academicas et de finibus libros commentarii exstant.

Vrſinum aliquoties emendat. Idem p. 65. duodecim ex illis Vrſino praeteritis exhibet et illuſtrat. *Guilielmi Cardelli*, Romani, qui Sigismundi Imperat. temporibus vixit librum de familiis Romanis laudat atque euoluiſſe ſe teſtatur Proſper Mandoſius Tomo ſecundo bibliothecae Romanae p. 203. Idem pag. 222. *Iacobi Gardelli*, nepotis, additiones memorat. *Abrahami* vero *Gorlaei* familiae Romanae ab V. C. vsque ad obitum Auguſti, ex numis, quos Vrſinus vel omiſit vel aliter poſuit, lucem viderunt Antwerp. A. 1605. fol. Ab eo tempore laudatiſſima induſtria *Caroli Patini* qui poſt Vrſinum diligenter eſt in hoc argumento verſatus Pariſ. 1663. fol. Conferendus etiam *Ezech. Spanhemius* diſſ. VI. de vſu numiſmatum (in noua edit. X. quae prima eſt Tomi ſecundi) *Laur. Begeri* tomus 2. theſauri Brandenburgici p. 529. ſq. praecipue vero *Io. Vaillant*, cuius numi antiqui familiarum Romanarum perpetuis interpretationibus illuſtrati lucem viderunt Amſtel. 1703. fol. In hoc Vaillanti opere familias nonnullas quarum Patinus meminit omiſſas notant Acta Erud. A. 1704. p. 407. quanquam viciſſim ex Golzii numis conſularibus A. 1571. ad calcem Hiſtoriae Iul. Caeſaris editis et ſuis ſcriniis non paucas (132.) Patino praeteritas vir doctiſſimus adiunxit. Neque enim omnes Golzii numi a Patino omiſſi pro ſuppoſititiis habendi ſunt, vt iam notauit A. Morellus p. 238. ſpec. Notari quoque meretur eiusdem Morelli theſaurus, ſiue familiarum Romanarum numiſmata, omnia, diligentiſſime vbique conquiſita, accuratiſſime delineata, et iuxta ordinem Fulv. Vrſini et Caroli Patini diſpoſita: nunc primum edita et commentario perpetuo illuſtrata a Sigeberto Hauercampo, Tom. II. Amſtelod. 1734. fol. Omittimus *Eliae Reuſneri* et aliorum ſcripta, familias Romanas illuſtrantia, quarum plures quotidie et nouas ſiue ex numis ſiue ex aliis veteribus monumentis eruditorum induſtria obſeruat. De priſca familia *Caeſiorum* ſingulare et locuples opus Io. Baptiſtae Fonteii, cum Iulii Iacobini appendice lucem vidit Bonon. 1582. fol. De gente *Valeria* exſtat liber Iacobi Zabarellae, italice editus Paduae 1664. 4. Eiusdem de gente *Liuia* liber prodiit, ibid. 1669. 4. De familia *Caeſennia* antiquiſſimas inſcriptiones aeuo ſuperſtites Petrus Antonius Braſchius in vnum collectas, dilucidatas ornatasque edidit Romae 1731. 4. De vita, rebus geſtis, numis *Titi Didii* Conſulis, et gente *Didia* Ioſ. Bimardi (de la Baſtie) parergon prodiit Lutetiae 1730. 4. De gente *Curtia* Ioannis Franc. Ioſephi Bagnoli liber in lucem emiſſus eſt Bononiae 1741. 8. Gentem *Aureliam* Ioan. Wunderlich ſingulari commentatione illuſtrauit Ienae 1754. 4. De *Metellis* diſſerit M. Antonius Ferratius pag. 129. epiſtolarum. Gentilitiorum nominum Romanorum in Gruteri inſcriptionibus non obuiorum ampliſſimum ſpicilegium ex antiquis inſcriptionibus collegit Raphael Fabrettus cap. 9. p. 597. ſqq. Familias *Byzanti-*

nas

nas illuſtrauit *Carolus Cangius* Pariſ. 1680. fol. in parte priore Hiſtoriae ſuae Byzantinae.

XV. Tria fuerunt apud Romanos cognationis genera, agnatio, gens et ſtirps, vt notat Turnebus ad Ciceronem de legibus lib. 1. p. 31. ac *ſtirps* quidem omne cognationis genus continebat, *gentis* ius nullum habebant plebeii, ſed tantum patritii ac nobiles qui capitis nullam erant diminutionem paſſi, vide Ern. Martini Chladenii librum de gentilitate veterum Romanorum, Witeb. 1742. 4. *agnatio* in virilis ſtirpis cognatione poſita erat. De imaginibus nobilium, earum collocatione in atrio, geſtatione in funere et ſimili pompa qua claritatem generis veteres Romani teſtabantur, vide praeter ſcriptores pag. 724. citatos Lipſium 1. elect. c. 29. Liberi erant vel γνήσιοι legitime nati, vel adoptiui θετοὶ, de quibus Appianus 3. Ciuil. fol. 586. vel νόθοι ſiue ſpurii, σκότιοι, de quorum patre non conſtabat et παρθενίαι ex adulterio geniti. Vide Potterum IV. 15. Archaeol. De adoptionibus priuatorum Principumque apud Romanos et adoptorum iuribus agit H. Dodwellus praelect. Cambden. XVIII. De praecipuis adoptandi cauſſis apud veteres Romanos Imman. Gottlob Groſſeri commentatio prodiit Lipſiae 1746. Adoptionis ritus fuerunt varii, per populum et praetorem, de qua ad Dionem pag. 195. et Pitiſcus T. 1. p. 28. ſq. per arma, per enſem, ſiue armorum traditione Caſſiodorus IV. Ep. 1. VIII. 1. et 9. S. Bouſſacus diſſert. 15. noctium theolog. p. 211. ſqq. inde feuda et equeſtres dignitates; per tonſuram ſiue reſciſſos capillos, Paullus Diaconus lib. 6. de geſtis Longobardor. cap. 53. inde ordines monaſtici et tonſura clericalis; per baptiſmum, idem Bouſſacus diſſert. 14. noctium theolog. p. 199. ſqq. De exhaeredatione, quae grauior, et abdicatione vide interpretes ad Quinctilianum T. 2. Burmanni pag. 481. et 474. vbi formula abdicantis, *diſcede de domo mea.* Nobilitatis quatuor genera e mente Platonis Laërt. III. 88. ſq. Apud Romanos diſtincti nobiles, ingenui ſiue liberi, liberti et libertini ac ſerui quos diuerſos ordines etiam apud Germanos veteres obſeruat Cluuerus German. Antiquae lib. 1. cap. 15. p. 98. ſq.

XVI. De Nominibus propriis et Nominum impoſitione atque vſu apud veteres, praeſenti loco nonnulla perſtringere operae pretium fuerit. Apud Hebraeos vnicum nomen in vſu fuit, quod primis temporibus a natiuitate ſtatim, vt Caino vel Noacho impoſitum eſt: deinde in circumciſione dari conſueuit. Hinc additum nomen Parentis, in hunc fere modum: Iſaac filius Abraham, Saul filius Kis, Simon *ben* (Syriace *bar*) Iona, Moſes ben Maimon, Menaſſe ben Iſraël. Sic et feminae, Michaiahu filia Vrielis. Neque alia nominum ratione in hoc vsque tempus vtuntur Iudaei, licet nonnullos videam cognomen etiam habere, vt R. Schabtai integrum nomen eſt Schabtai Strimer,

Pragenſis,

Pragensis, est enim frater Iacobi Strimeri, filius Iosephi Strimeri in direptione Pragensi occisi. Idem tamen in titulo libri de scriptis Rabbinorum, cui titulus est labia dormientium, se non aliter vocat quam R. Schabtai ben Ioseph. Satis frequens autem inter eosdem Hebraeos mutatio nominis variis de caussis, vnde binomines, quae res vt obseruata magnas difficultates tollit, ita neglecta facit, nec exiguos parit errores. Confer Beckium ad Targum Paralipom. p. 136. et Christ. Bened. Michaelis dissert. de nominibus propriis sacris, Halae 1729. Vno tamen nomine tantum vtebantur vno tempore, ita vt ex quo adsciuit Apostolus nomen Paulli, desineret appellari Saulus. Nec Abramus vocabatur amplius, quum datum esset nomen Abrahami, neque Sarai, ex quo dicta est Sara, nec Iacob ex quo haesit nomen Israëlis, quanquam iste postea iam hoc iam illo nomine in sacris litteris appellatur. In formatione nominum Hebraeos haud curiosius de accurata analogiae ratione sollicitos fuisse notauit, Dauid Kimchi et Salomoh ben Melech ad 1. Chron. IV. Neque in scribendis eodem modo nominibus admodum superstitiosos fuisse veteres, Rich. Simon lib. 1. Hist. Crit. V. T. cap. 3. In Talmude Hierosolymitano Massechet Gittin f. 43. 2. legas Israëlitas extra terram Israëliticam habere nomina sicut nomina Gentilium. Sane a Graecis nominibus et Latinis non abstinuisse, exemplo Tryphonis, Philonis, Nicodemi, Iusti, Rufi et aliorum constat. Vide Rev. Alberti a Felde Epist. ad D. Kochium de dialogo Iustini Martyris p. 33. sq. et Io. Braunium in selectis sacris p. 33. sq. qui p. 34. sq. ostendit Iudaeos post captiuitatem duplici nomine non raro vsos, vno quo inter suos et altero quo inter Ethnicos vocarentur. Graeco scilicet altero vel Latino, altero Hebraico: sic iisdem tributa nomina Iesus et Iason, Iakim et Alcimus, Onias et Menelaus, Iannaeus et Alexander, Saulus et Paullus, Ioannes et Hyrcanus, Hillel et Pollio, Simon et Niger, Salome et Alexandra. Confer Io. Henr. Maii obseru. sacr. lib. 3. p. 96. edit. secundae. Trinomines etiam fuere quidam, si credimus Cornelio Iansonio parte 1. Concordiae Euangel. c. 6. et Benedictinis ad S. Ambros. tomo 1. fol. 1331. In peregrinae autem linguae nominibus propriis efferendis tripliciter versari solent Hebraei, nam vel aliter pronunciant,[21] vt Graeci aliaeque Gentes, vt pro Cyro Cores, pro Artaxerxe Artasasta etc. vel ex peregrina lingua interpretantur in Hebraicam. Vide Grotium ad Gen. XI. 1. Hebr. III. 8. et quae notaui lib. 1. Bibl. Graecae c. 6. §. 11. Eduardum item Bernardum ad inscriptiones Palmyrenas pag. 23. sicut hoc etiam aliis scriptoribus vsurpatum fuit, vide Nicol. Alemanni notas ad Procopium p. 95. et Hieronymum lib. 2. in Amosum pag. 1411. edit. nouae, vel

[21] Quam diuerse ipsas hebraicas voces pronuntient Iudaei vide apud Ioan. Iac. Schudtium Tomo secundo memorab. Iudaicorum pag. 285.

vel nomina in aliam atque ingeniosam significationem deflectunt, vt variis exemplis demonstraui in eadem Bibl. Graeca lib. 1. c. 29. §. 8. Quae omnia non possunt non multiplices difficultates lectoribus obiicere, et quasdam etiam vix ac ne vix quidem extricabiles. Iosephus quoque Medus in fragmentis sacris tom. 10. fascic. Crenii p. 252. notauit mirificam diuersitatem in nominibus Regum Assyriorum, quae in sacris et profanis scriptoribus obseruatur, inde originem ducere, quod diuersae gentes Assyrii, Babylonii, Persae, Aramitae habitantes prope Euphratem, Aegyptii, Graeci etc. vnaquaeque nomen Regis varie pronuntiationis suae ingenio suaeque linguae accommodarent. Etiam pridem notauit Iosephus Scaliger *Nomina propria exterarum gentium alienis apicibus additis ita transformari, vt ab ipsis gentibus agnosci non possint*, quam in rem plura disputat Thomas Reinesius in diatriba de lingua Punica. Scriptores qui Nomina Propria Hebraica in sacris litteris collegerunt et interpretati sunt diligenter referre instituit Celeberrimus Io. Christoph. Wolfius in Appendice ad Historiam Lexicorum Hebraeorum p. 228. et diligentius in bibliotheca Hebraea vol. 2. p. 565. sqq. et vol. 4. p. 248. et Io. Mollerus Homonymoscopiae p. 39. sq. His addi possunt quae ex MSS. Graecis Codicibus tom. II. Hieronymi sui ad librum de Nominibus Hebraicis protulit Io. Marcianaeus, quae melius digeri atque emendari illustrarique ab aliquo viro docto esset operae pretium: vt omittamus *Matthaei Aurogalli* librum de Hebraeis vrbium, regionum, populorum, fluminum, montium et aliorum locorum nominibus e V. T. congestum Witeb. 1526. et auctiorem Bas. 1539 8. *Dauidis Chytraei* Onomasticon Theologicum A. 1557. 1578. et Witeb. 1585. 8. Spectat et huc *Paullus Crellius* in Concordantiis realibus a Dan. Fesselio auctis, Germanice fol. Onomasticon nominum propriorum Hebr. et Graecor. quod exstat ad calcem tom. VI. Bibliorum *Polyglotton Londinens. Marianus Brixianus* in Arca Noae etc. et qui in hoc genere versatus quam diligentissime est, praeclarus Vir *Matthaeus Hillerus* Professor Tubingensis in Onomastico sacro Tub. 1706. 4. et in altero quod Bibliis pentaplis Germanice A. 1712. 4. excusis est subiectum, nouissimeque Vir celeberrimus *Ioan. Simon* in Onomastico V. T. Halae 1741. 4. euulgato.

XVII. De Graecis veteribus perinde vt de Hebraeis affirmare licet simplici fere nomine eos vsos fuisse, et genitiuum plerumque parentis addidisse, vt Thucydides Olori et similia. Confer Ez. Spanhem. VI de numism. p. 512 sq. At non semper genitiuus additus parentem significat, sed interdum aliud quid subintelligitur, v. g. Clinias Alcibiadis scil. Pater. Olympias Alexandri, scil. mater. Hectoris Andromache, scil. vxor. Eusebius Pamphili scil. amicus. Parthenius Dionysii scil. discipulus. Confer Ionsium p. 14. B. Hankium de scripto-

ſcriptoribus Byz. cap. 1. § 5 ſq. Ampliſſimi Cuperi Harpocratem p. 126 ſq. et V. C. Thom. Galei diſſ. de ſcriptoribus Mythologicis p. 19 ſq. Pro genitiuo Parentis ſcriptores Romani interdum poſuere alterum nominatiuum, itaque dixerunt Herodem Atticum pro Attici F. Appionem Pliſtonicen pro Pliſtonicae F. et ſimilia. Confer Salmaſium ad Vet. inſcriptionem Regillae p. 89 ſq. Valeſium ad Ammian. fol. 40. Sollemne fuit apud Graecos nepoti nomen aui imponere. Sic Ariſtidis pater et filius dicebantur Lyſimachus, Ariſtotelis Nicomachus, vt alia innumera praetermittam, e quibus nonnulla collegit Grotius ad Luc. I, 59. et Stephanus Morinus in octo diſſertationibus p. 21 ſq. παλαιότατον ἔθος ἦν, inquit Euſtathius, τὰς ἐκγόνους καλεῖσθαι τοῖς τῶν πάππων ὀνόμασιν. At Nomina Romanorum narrantes Graeci, praenomina frequenter ſola nominant, vel praenomina poſtponunt, ut Κάτων Μάρκος pro M. Catone et ſimilia apud Dionem aliosque. Vti Patronymica etiam quandoque cognominibus praeponi notat Salmaſius ad Achillem Tatium p. 537 ſq. ſed et Graeci ipſi interdum praeter nomen habebant ἐπίκλησιν ſiue cognomen, teſte Appiano Praef. ad bella Pun. quod ipſum e variis monumentis antiquis conſtare notat laudatus Cuperus in Harpocrate p. 177. Confer Plutarchum Coriolano fol. 218. Nomina peregrina, orientalia maxime quum illa Graeci memorant in ſuis ſcriptis, vel plane in linguam ſuam interpretantur, vel ſaltim ita inflectunt, vt ſono ac terminatione Graeca vel Graecis affinia videantur. Imponebant Graeci infantibus ſuis nomen die luſtrico, ſiue ſeptimus is erat ſiue decimus[22] a natiuitate. Vide Meurſium Graeciae feriatae p. 21 ſq. Petrum Moll ad Longi Paſtoralia p. 7. Adde de die luſtrico Graecorum Romanorumque Philippum Rubenium lib. 1. elector. cap. 5. Meurſium parte 2. exercit. critic. p. 182 ſq. Feſtum in *luſtrici*, et Macrobium l. 1. Saturn. c. 16. Chriſtianis iam olim baptiſmi dies fuit ὀνομαστήριος, vt notat praeter alios Nic. Cabaſila lib. 2. de vita in Chriſto p. 225. Cui iunge Edm. Martene lib. 1. de ritibus p. 70 ſqq. et Lindebrogium p. 1445. ad codic. leg. antiquarum.

XVIII. Romanis quoque ingenuis (ſeruorum enim vt plurimum ſimplex fuit nomen Syri v. g. vel Daui; quandoque vero ſeruis etiam et vernis honeſtioribus tria data ſunt nomina, vide Fabrettum pag. 347. Inſcription, et Scipionis Maffeii antiquitates Galliae p. 80.) ſingula quibusdam nomina initio fuere, vt Romulo et Remo: aliis bina, commune ſiue appellatiuum ac praenomen alterum, alterum gentile et proprium, vt Hoſto Hoſtilio, C. Mario, Q. Sertorio, L. Mummio, Iulio Proculo. Plutarch. in vita Marii p. 406. aliis denique terna *praenomen*, *nomen* gentilitium et *cognomen*, vt L. Iunio Bruto,

L. Tar-

[22] Suid. in δεκάτην ἑστιᾶσαι et in ἑβδομενομένα

L. Tarquinio Superbo et Prisco, C. Marcio Coriolano. Plutarch. in Coriolano fol. 218. Fratres Ciceronis etiamnum aetate, praenomine distinguebantur, nomine et cognomine conueniebant, vt P. Cornelius Scipio et L. Cornelius Scipio. M. Tullius Cicero et Q. Tullius Cicero. Simile in patre et filio obseruare licet, M. Annaeo Seneca et L. Annaeo Seneca. Postea fratres cognominibus diuisi, vt Saluius Otho et Saluius Titianus: Flauius Vespasianus et Flauius Sabinus. Non in omnibus tamen hoc receptum, nam Vitellii fratres solo praenomine distincti: Aulus, Quintus, Publius et Lucius. Feminas quoque praenominibus vsas constat, etsi minus frequenter, vnde hoc plane negauit Plutarchus in Mario p. 406. vt Aulam Placidiam, Tiberiam Aeliam, Rheam Syluiam Romuli matrem, Caiam Caeciliam, quod Caiae praenomen inuersa littera scribitur ɔ vt Tita ⊥. Confer Tiraquellum ad Alex. ab Alex. tom. 1. p. 79. et ad lib. 5. c. 4. et quae Graeuius in praef. ad tomum 2. Antiqv. Rom. inseruit ex Petri Seruii Miscellaneis cap. 5 - 8. qui cognomine quoque vsas nonnunquam vt Caeciliam Metellam, Calpurniam Marcellam etc. quin praenomine, nomine et cognomine simul, vt Furiam Sabiniam Tranquillinam, Cneiam Cocceiam Irinam Aureliam Mauianam Virginiam, ex veteribus inscriptionibus demonstrat. Adde Francisci Arisii Cremonam litteratam T. I. pag. 24. Maritorum quoque adsciuere cognomen, vt Marcia Catonis, rarius liberorum, vt Cornelia Gracchorum scil. Mater, adde Ez. Spanhem. VI. p. 509 sq. Praenomina circiter XXX. notante Varrone, sed longe plura obseruantur. Nonnulla praenomina eadem in aliis fuere cognomina, vt praeter Ez. Spanhem. differt. x. de numismatibus, quae est prima tomi secundi pag. 21 - 83. pluribus exemplis idem Seruius probatum dedit, qui praeterea docet nonnullos nouum adsciuisse cognomen, quod male *agnomen* quibusdam appellatur vt L. Cornelius Scipio Asiaticus, L. Aelius Praeconius Stilo, M. Valerius Maximus Messala, Q. Caecilius Metellus Pius. Cognomen saepe gentilitio nomini praeponitur, vt notat Rhodius ad Scribonium Largum p. 191. et Spanhemius VI. de numism. p. 503 sq. De duplici praenomine usurpato id. p 511. et praenominibus certis familiis familiaribus p. 513 sq. De more Graecorum Romanos passim solo praenomine notandi pag. 516 sq quod et Latini interdum faciunt. id. Sola cognomina posita. id p. 520. et Sirmond. tomo 4. Opp. f. 599 Quidam plura etiam habuere cognomina vt P. Cornelius Scipio Nasica Serapio, ne memorem quae in titulis Imperatorum cognomina Parthici, Arabici, Germanici etc. De duplici nomine, quo vsi interdum sunt viri feminaeque, vide Fabretti inscriptiones pag. 145 sqq. Agnomen autem dicitur proprie, quod retinebatur, ab adoptatis, vel integrum vel leuiter mutatum

tatum et σχηματισθέν πως, vt ait Xiphilinus, quum adoptantium [23] praenomen, nomen et cognomen adſciſcerent, illisque iungebatur iam tertio iam quarto loco, vt P. Cornelius Scipio a Q. Caecilio Metello adoptatus deinceps vocabatur Q. Caecilius Metellus Scipio: M. Iunius Brutus adoptatus a Q. Seruilio Caepione, dictus poſtea eſt Q. Seruilius Caepio Brutus; leuiter mutatum eſt in Auguſto, qui pro Octauio deinde dictus eſt C. Iulius Caeſar Octauianus. In his agnomen facile agnoſcis Brutum et Scipionem. Porro reliqua illa Aſiatici v. g. et Africani et ſimilia non agnomina ſed cognomina vocantur etiam a Velleio lib. I. c. 13. *Nec quisquam ex nouis hominibus prior Mummio cognomen virtute partum vindicauit.* Nomina alia propria familiis, alia ſingulorum in eadem familia vnius confer Spanhem p. 505 ſq. ἐπικλήσεις Graecis, Perizon. ad Aelian. p. 469, 471, 475. Liberti ſiue ſerui manumiſſi cognomen ſuum retinebant, praenomen nomenque recipiebant a patrono, vt Tiro et Laurea quum Cicero eos manumiſiſſet, dicti M. Tullius Tiro et M. Tullius Laurea. Chryſogonus manu miſſus a Sylla L. Cornelius Chryſogonus. Adde Reineſ. pag. 835. Inſcript. ſq. Pueris non prius quam togam virilem ſumerent, puellis non antequam nuberent praenomina impoſita fuiſſe Q. Scaeuola tradidit, teſte auctore Epitomes de nominum ratione quae Valerio Max. ſubiicitur et a quibusdam tribuitur Iulio Paridi, ab aliis Tito Probo. Haec vtinam integra exſtaret: quae eius ſuperſunt tamen, illuſtrata ſunt a Stephano Pighio in notis ad Valerium et a Salmaſio in inchoato commentario ad Arnobium, quem vulgaui tomo ſecundo Hippolyti mei. Hamburgi 1718. fol. Nomina petita ſunt a *Diis,* vt, Martius, Bacchius, etc. vide Grotium in limine notarum ad Marcianum Capellam; a *victoriis,* vt Africanus, Creticus, vide viros doctos ad Flor. III, 8. Nicanor, Polycrates; a *numero,* conſ. Bibl. latin. II, 22. 7. Primus, ſecundus etc. Quartadecimani haeretici; a *colore,* vt Melanion, Rufus, Mineus etc. vide Grotium ad Capellam. Albii, Albini, Flauii, Galbae; a *beſtiis,* vel *animalibus,* vt Porcus, Catulus, Equitius, Hippaſus, Caper, Capella, Ouidius, Taurus, Muraena, Aquila, Coruus, Coruinus, Galbus, Leporinus, Suillus, Buteo, vide Godofredi Sellii commentationem de nominibus Romanorum brutiſonis, Halae 1737; ab *arboribus,* vt Roſa, Palma; a *bono omine,* vt Proſper, Magnus, Valens, Macarius, Felix, Eutyches, Auguſtus, Fauſtus, Fortunatus, Firmus, confer Ioan. Henr. Stuſſi commentationem de omine in nomine, Gothae 1735. a *bonis moribus,* vt Ariſtobulus, Cunctator, Catus, Chreſtus, Salomon, Philadelphus, Parrhaſius, Parrhaſiades, confer Barth. Marliani obſeruationes de

[23] Xiphilinus p. 34. de Auguſto. Vide Dio XLVI. p. 484. et Sam. Pitiſci Lexicon Antiquitatum Rom. in adoptatio.

de praenomine, nomine et cognomine; a *malis moribus*, vt Hierax, Lamyrus, Metretes, Poltrones, vide Luitprandum in Innocentio; κατ' ἀντίφρασιν, Philopater; ab *euentu*, Stercoreus siue Copronymus, Ambustus; a *corporis nota* siue *vitio*, vt Attae, Calui, Capitones, Caeci, Claudii, Corsi, Flacci, Frontones, Gryphones, Labeones, Licinii, Limi, Monomachi, Nasicae, Nasones, Physiones, Pogonati, Scaeuolae, Sedigeti, Talipedes, vide Angelum a Nuce ad Leonem Ostiensem III. 16. p. 334; a *nascendi sorte* Agrippae, Caesares, Caesones, Opites, Postumus, Proculus; a *re rustica* Pisones, Lentuli, Cicerones, Fabii, Aratores, Stolones; a *re maritima* Ancora, Galeotus, Nauclerus, Puppius; a *vestimentis* Caligula, Caracalla. Vti nomina quaedam virorum in *a*, Fretela, Totila, Attila, Malela; ita etiam nomina quaedam feminarum in *um* et *us* desinunt, Glycerium, Albinus, vide Henr. Norisii aduentoriam, T. 1. Opp. pag. 1304. sqq. De Nominibus Romanorum Onuphrii liber fastis eius subiectus; Francisci Robertelli liber prodiit Florentiae 1548. 8. Caroli Sigonii liber adiectus est eiusdem Fastis Consularibus, Basil. 1559. fol. et deinde recusus Tomo primo Sylburgii scriptor. historiae Rom. p. 340. in Dionysii Gothofredi auctoribus linguae Latinae pag. 1401. et Tomo secundo thesauri Graeuiani pag. 1952. Iusti Lipsii tractatus de nominibus Romanorum recusus est ad calcem Kippingii antiquitatum Roman. pag. 603. edit. Lugdunensis 1713. 8. et in Clausingii iure publico Roman. T. 1. p. 598. Nicolai Boindini dissertatio de nominibus Romanorum exstat T. 1. historiae academiae Inscriptionum pag. 188. edit. Amstelod. Adde Vossium lib. 1. Aristarchi cap. 7. qui laudat praeterea Alexandrum ab Alexandro de praenominum origine differentem IV. 4. genial. dierum, Giraldum dialogismo IV. et Antonium Augustinum III. 8. emendationum. De origine nominum et cognominum confer Aegidii Andreae de la Roque tractatum Parisiis 1681. 8. editum. Nomina propria in MSS. solent distingui super imposita lineola, vide Reinesii var. lection. II. 3. p. 137. Idem Henricus Stephanus etiam in quibusdam suis Graecis scriptoribus excusis obseruauit. De nominibus mediae aetatis multiplicatis vt Marcianus Mineus Felix Capella, Macrobius Ambrosius Aurelius Theodosius, Anicius Manlius Seuerinus Boëthius &c. vide Sirmondum praef. ad Eunodium et in limine notar. ad Sidonium. Alex. Whittenium ad Diptychon Leodiense pag. 4. Petrum Wesselingium II. 21. p. 236. variarum obseruationum, et Henr. Cannegieterum in opusculo de mutata Romanorum nominum sub principibus ratione cap. 7. pag. 29. De nominibus propriis apud Germanos consulendus B. Lutheri libellus Nahmen-Büchlein excusus 1537. recusus saepe vt Vrsellis 1559. 8. Helmstadii 1664. cum Godofr. Wegneri obseruationibus Lipsiae 1674. 8. et sub Rud. Goclenii

nii nomine (vide Thomasium de plagio litterario §. 449.) Schottelius lib. V. de lingua Germ. tractatu 2. et quos allegat p. 1036. sq. Ioan. Georg. Eccartus in historia studii etymologici p. 37. sqq. quem vide etiam p 44. sqq. differentem de opere MS. Conradi Gesneri, quod seruatur in bibliotheca Bremensi. G. G. Leibnitius in collectaneis etymologicis II. p. 235. sqq. ex Vbbone Emmio. Cornel. Kilian. Dufflaeus ad calcem Etymologici Teutonicae linguae. Thomas Reinesius in Eponymologico MS. et in praefat. ad Syntagma Inscriptionum XX. 3. sq. Hermannus Adolphus Meinders de nominibus et cognominibus Germanorum et aliorum populorum septentrionalium veterum, in miscellaneis Lipsiensibus T. VI. p. 1. sqq. et 31. sqq. qui etiam de Hebraeis et Romanis pauca aspergit pag. 24. sq. 28. sq. Io. Henr. Ottius de nominibus hominum propriis. Tiguri 1671. 8. Aliquot nomina propria Germanorum ad priscam originem restituta per quendam antiquitatis studiosum. Augustae Rhet. 8. Pontii Heuteri etyma variorum nominum vtriusque sexus Germanicae originis exstant ad calcem librorum duorum de veterum ac saeculi sui Belgio p. 217-231. Antwerp. 1600. et 1616. 4. et inter opera Louanii 1649 fol. Catalogus nominum propriorum apud Goldastum tomo 2. antiquitatum Alemannicarum p. 92-118. et 144. sq. De nominibus propriis in *rid* desinentibus agit Olaus Verelius ad Heruarar Saga p. 115. sq. in *rich* siue *rius* Erycius Puteanus in diatriba de nomine Erycio. De nomine Huberti et aliis simili fine cadentibus Arnoldus a Boecop ad calcem historiae S. Huberti a Io. Roberto editae p. 514. sq. Luxemb. 1621. De nominibus Anglosaxonicis Georg Hickesius diss. epistol. p. 23. sq. Guil. Cambdenus in libro postumo, *Remains concerning Britain*, Edmundus Gibson ad calcem chronici Saxonici, Guil. Lambardus in nominibus modernis veris et sincere Saxonicis Latinis et Britannicis ciuitatum, fluminum. De praenominibus Sueogothicis Christoph. Giubbius. Lincopiae 1675. De nominum mutatione sacra vide Io. Henr. Stussii commentationem Gothae 1735. sigillatim de mutatione nominum in professione religiosorum et Pontificum Romanor. inaugutatione Ioan Frid. Krebsii schediasma, quod auctius prodiit Lips. 1719. 4. Ad Romanam ecclesiam accedentibus in confirmatione mutatur nomen, vt Mauritio Wilhelmo Duci Cizensi, qui dictus est Leopoldus, Christinae Suecorum Reginae, quae Christianae Alexandrae nomen tulit. Nomina quoque mutata fuerunt consecratis et relatis inter Deos, vide Ezech. Spanhemium ad Iuliani Caesares p. 332. De Pontificibus Romanis vide eundem ibid. p 333. De adoptatis, confer Perizonium triade pag. 90. et Vossium Aristarch. lib 1. c. 7. De ciuitate donatis, eundem ibidem De libertis Politianum cap. 31. Miscell. et Pamelium ad Tertullianum de resurrectione c. 57. De scenae et meretriciae vitae renuntiantibus,

Aristae-

Ariſtaenetum lib. I. epiſt. 19. et Gilb. Gaulminum p. 41. ad Euſtathium. De meretricibus ab aedilibus licentiam petentibus, Taubmannum ad Plauti Poenulum actu quinto ſcena tertia.

CAPVT XXI.

De inſtitutione, Scholis, et de re litteraria.

De re litteraria Hebraeorum generatim 1. *De Scholis et Doctoribus Hebraeorum.* 2. *De aliarum Gentium Antiquitatibus Academicis et Scholaſticis.* 3. *De Academia, Lyceo, Muſeo Alexandrino etc.* 4. *De aliis ſocietatibus literariis.* 5. *De Profeſſoribus et diſcipulis, ratione docendi, lucubrationibus.* 6. *De recitationibus, auditoriis, Anagnoſtis.* 7. *De ſcribis, librariis, antiquariis, libris, voluminibus, bibliopolis et Bibliothecis.* 8. *De ſtudiis veterum.* 9. *De charta, et quae eius loco, de ſtilo, calamo, atramento etc.* 10. *De litteris notisque hieroglyphicis, numeris, ſignis planetarum.* 11. *De typographiae origine et incrementis variis.* 12. *De aliis inventis novantiquis.* 13.

I.

Ideam ſyſtematis Antiquitatis litterariae vniuerſe, ſigillatim Aegyptiae edidit *Iac. Frider. Reimmannus*, Hildeſiae 1718. 8. Graecorum hiſtoriam litterariam delineauit *Chriſtianus Falſterus* in cogitationibus philologicis, Flensburgi 1719. 8. p. 84. ſqq. De ſtudiis litterarum apud Hebraeos generatim, eorumque origine et fatis videantur ſcriptores hiſtoriae philoſophicae, in primis *Iac. Bruckerus* hiſtor. critic. philoſophiae Tomo primo pag. 63. ſqq. et *Ioan. Franc. Buddeus* in hiſtoria philoſophiae Hebraeorum, qui et in hiſtoria eccleſiaſtica V. T. ad calcem ſingularum periodorum et capitum de ſtatu rei litterariae diſſerit. Num eruditio a Iudaeis ad gentes tranſierit diſputatum eſt. Aegyptiis certe eam tribuunt gloriam Macrobius in ſomnio Scipionis L. I. c. 19. et Saturnalium lib. I. c. 14. Apollinis oraculum apud Euſebium praeparat. Euangel. lib. 9. c. 10. et auctores, quos laudat Wolfius ad Origenis philoſophumena, p. 46. nota x) quod ab iis omnis eruditio ad ceteras gentes manauerit: Indis vero eam laudem vindicare conatus eſt Polyc. Lyſerus in diſſertat. de origine eruditionis non ad Iudaeos, ſed Indos referenda, Witeb. 1716. Sed Iudaei ſibi hanc gloriam tribuunt, haud diſſentientibus pleriſque Patrum, vide *Bartoloccium* T. I. biblioth. Rabbin. p. 467. *Schudtium* in deliciis p. 76-80. et Memorabil. P. III. p. 329. ſqq. *Maimonidem* Moreh Nebbuchim P. I. c. 71. et P. II. c. 11.

Huetium

Huetium Dem. Ev. Prop. IV. c. 8. *Iosephum* contra Apionem, *Buxtorfium* ad Cosri p. 28. sqq. De Platone ac Pythagora, aliis, a Mose edoctis vide *Schudtium* in compendio histor. iudaic. p. 158. sq. 172. sq. 261. *Struuium* in rudimentis Logicae Hebraeorum p. 134. *Buddeum* isagog. historico-theol. T. 1. p. 556. sqq. et *Millium* in orat. de fatis theol. exegetic. p. 32. sq. nota. Adde *Ehregott Dan. Colbergii* legislatores Graecor. et Romanor. mosaizantes, *Huetium* demonstr. Euang. propos. IV. c. 3. et *Petrum Zornium* in bibliotheca antiquarioexegetica, praef.)( )(vbi adducit scriptores, qui S. S. lectam gentilibus affirmant. Vide et *Io. Iac. Syrbii* dissert. de auctoritate S. S. inter gentiles. De Aristotele sigillatim, quem Iudaei alii ex tribu Beniamin esse dicunt, alii ab Alexandro praefectum fuisse tradunt thesauro librorum Salomonis, vnde postquam sua per plagium suffuratus esset Salomonea combusserit, quidam postremo proselytum factum fingunt, omnes volunt a Iudaeis profecisse, vide *Bartoloccium* T. 1. bibl. Rabbin. p. 475. sqq. *Buddeum* in historia philos. Hebraeorum p. 32. *Struuium* in rudimentis Logic. Hebraeorum p. 5. sqq. *Schudtium* compend. histor. iud. p. 51. sqq. *Wolfium* Bibl. Hebr. T. 1. p. 217. et *Bruckerum* T. 1. histor. crit. phil. p. 749. sq. Fabulae huius vera ratio est partim iactantia huic genti consueta, partim quod a veteribus vetitum esset graecis litteris dare operam, recentiores autem accensi ab Arabibus magno conatu in philosophiam Aristotelis incumberent, quasi antiquam philosophiam iudaicam postliminio sibi vindicantes. Interdictum autem hoc veterum magistrorum non discendi litteras graecas ex odio erga apostatas Graecissantes suae gentis a temporibus Maccabaeorum profectum videtur. Vide de hoc interdicto *Petri Zornii* Programma Ploenae 1719. editum de antiqua lege Hebraeorum, quae addita dirarum obnuntiatione iuuentuti scholasticae omni litteratura Graecorum interdici iussit. *Schudtium* compend. histor. iudaic. p. 160. sq. *Wagenseilium* ad Misnam Sota c. IX. num. 14. p. 307. edit. Surenhusii. *Richardum Biscoe* vol. 1. libri anglice editi: The history of the Acts of the holy Apostles confirmed from other Authors, pag. 89. *Io. Aug. Ernesti* exercitationum Flauianarum primam de fontibus Archaeologiae, Lipsiae 1756. et eiusd. exercitationis corollarium alterum de odio Iudaeorum veterum aduersus litteras Graecas, ibid. 1758. De philosophicis Iudaeorum scriptis praesertim Aristotelicis vide *Bartoloccium* T. 1. bibl. Rabbin. p. 480. sqq. et *Buddeum* in histor. philosophiae Hebraeorum p. 199. sqq. De ethicis consule *Hottingerum* in bibliotheca Orientali c. 1. cl. XI. *Odhelium* in synagoga bifronti p. 79. sqq. et *Henr. Scharbau* in exercit. de fatis studii moralis in gente iudaica, Lips. 1712. Ceterum de eruditione Iudaeorum generatim consulatur *Erici Benzelii* dissertatio de re litteraria Iudaeorum, Vpsal. 1716. *Andreae Georg.*

Waehneri

Waehneri diſſertatio de eruditione iudaica, Goettingae 1742. et *Rud. Martini Meelfuhreri* diatriba de meritis Hebraeorum in rem litterariam, Witteb. 1669. Eruditarum feminarum in gente Hebraea ſpecimina aliquot dedit *Guſtav. Georg. Zeltnerus* editis diſſertationibus de feminis ex hebraea gente eruditis, Altorfii 1708. de Deborae inter prophetiſſas eruditione, ib. eod. de Priſcilla Aquilae vxore, ib. 1709. de Alexandra Iudaeorum regina ſpecimine ſapientis feminae, ib. 1711. de Beruria Hebraeorum doctiſſima femina, ib. 1714. de erudita virgine Iudaea per transennam docente, ib. 1722. de Ialtha Principis filia erudita, ibid. 1725.

II. De ſcholis et academiis Hebraeorum poſt Hottingerum Enneade diſſ. in compendio theolog. Iudaicae pag. 285. ſq. agunt *Iacobus Altingius* in binis orationibus ſiue diſſertationibus de hiſtoria *Academiarum* et *promotionum* Academicarum in populo Hebraeorum, Amſtel. 1651. 12. et inter opera viri Clariſſimi poſt eius fata, curante Balthaſare Beckero iunctim edita quinque in folio voluminibus Amſtel. 1687. tomo poſtremo, heptade octaua diſſertationum in qua occurrunt etiam eiusdem *Studioſus* et *Doctor*, Hebraeus. *Cherubinus a S. Ioſepho* apparatus Biblici T. 2. p. 564. ſqq. *Iulius Bartoloccius* bibl. Rabbin. T. 1. p. 486. ſqq. et T. III. p. 663. vbi de modo ſtudendi olim in academiis Iudaeorum Babylonicis, *Thomas Pinedo* p. 482. ad Stephan. in Ναάρθα. *Georg. Vrſinus* in antiquitatibus Hebraicis ſcholaſticoacademicis Hafniae 16.8. et 1702. 4. *Campegius Vitringa* et *Iac. Rhenferdius* in ſcriptis mutuis de ſynagoga [1] vetere, Archiſynagogo et de decem *Batlanim* ſiue otioſis Synagogae. *Iacobi Rhenferdi* inueſtigatio praefectorum et miniſtrorum Synagogae. Franeq. 1701. et Opp. philolog. p. 480. *Auguſtinus Calmet* de ſcholis Hebraeorum, Tomo VI. commentarii in biblia pag. 22. ſqq. *Io. Gottl. Carpzouius* in annotationibus in Goodwinum pag. 123. et. 307. *Scipio Sgambatanus* in Archiuis V. T. lib. III. p. 416. *Ioſ. Sim. Aſſemannus* in prologo tomo 1. bibl. oriental. §. 2. *Dominic. Auliſius* libris duobus poſtumis de ſcholis ſacris veterum Hebraeorum et Chriſtianorum, Italice. Neapoli 1723. 4. *Andreas Norrelius* in diatypoſi Academiarum apud Hebraeos, Vpſal. 1747. 8. *Franc. Burmannus* disputationibus nouem de ſynagogis, recuſis parte ſecunda eius Exercitationum Academic. pag. 1-94. *Hermannus ab Hardt* in epiſtola edita a C. W. Wiliſchio in arcanis bibliothecae Annaebergenſis p. 191. ſqq. *Ioannes Held* oratione de Iudaeorum ſcholis et ſynagogis, Norimb. 1664. 8. *Ioan. Sauberti* hiſtoria breuis ſynagogarum iudaicarum in eius palaeſtra diſſertationum p. 378. ſq. *Ioan.*

[1] Boeckzaal 96. 1. p. 27. 243. Hodie nobiliſſima academia eſt in Polonico oppido Brziſc ſeu Breſte; vide Schudtii memor. P. IV. contin. 1. p. 148.

Ioan. van Bashuysen in בית המדרש siue differt. de Academiis Academicorumque titulorum origine hebraica, Hanov. 1703. *Io. G. Grambsius* in exercitat. de synagogis Iudaeorum sub *Dav. Clodii* auspiciis vulgata Gissae 1682. *Nicol. Serarius* in Rabbino priore et posteriore, siue libris duobus de tota Rabbinorum gente, partitione, creatione, auctoritate. Moguntiae 1607. 8. et inter eius opuscula iunctim edita T. 1. *Iacob. Capellus* in synopsi historiae edita Gedani 1622. 4. pag. 29. sqq. *Christianus Bornitius* in differtationibus de synagogis Hebraeorum, Witteb. 1650. vulgatis. *Io Leonh. Heubnerus* in differt. de Academiis et societatibus litterariis Hebraeorum. ibid. 1703. *Chr. Henr. Ritmeier* in differt. de Kiriath-Sepher, ciuitate litteraria, Helmstad. 1711. *Ioan. Ludov. Seifferheld* in progr. de scholis Hebraeorum, inserto Tomo primo sylloges varior. Opusculorum a Frid. Iac. Beyschlagio edit. p. 582. sqq. *Dan. Lundius* in differt. de scholis et academiis Hebraeorum, Vpsal. 1707. 8. *Ioan. Ioach. Cramerus* in oratione de scholarum perpetuo in ecclesia Dei vsu, Herbornae 1701. fol. De scholis Iudaeorum prope lacus et fluuia exstat commentatio *Petri Zornii*, Ploenae 1716. Procedente tempore Iudaeos synagogas prope sepulcra exstruxisse ostendit *Io. Georg. Michaelis* in exercitatione de Iudaeorum synagogis prope sepulcra, quae exstat Tomo tertio symbol. Bremensium pag. 591. sqq. De scholis Prophetarum confer *Franc. Fabricii* orationem Lugd. Batav. 1709. 4. editam. *Ioan. Henr. Maii* sciagraphiam scholarum prophetarum, Gissae 1701. *Sam. Werenfelsii* differt. de scholis Prophetarum, Basil. 1701. *Lud. Martini Kahlii* differt. de eod. argumento, Goettingae 1737. De filiis Prophetarum vide *Eliae Silberradi* differtationem Ienae 1710. et de filiis Leuitarum *Christ. Frid. Wilischii* differt. Lipf. 1708. Scholae et Academiae in Palaestina recensentur a Wolfio bibl. Hebr. P. II. p. 920. sq. Babylonicae p. 922. sq. quadringentae octo synagogae fuere Hierosolymis, vide Vitringam parte I. lib. 1. c. 14. p. 253. et Gottfrid. Olearium obferv. in Matthaeum p. 417. quadringentae in Bitterensi ciuitate, Buxtorfius Lex. Talmud. p. 1056. vbi ex Maimonide obseruat, quocunque loco decem sint Iudaei, ibi oportere dedicari locum, in quo statis temporibus ad preces conueniant. De schola *Babylonica* vide Interpretes ad Danielis cap. 1. et Balthasaris Meisneri differtationem Witeb. 1620. de Academia *Sorana* in Babylonia, Ioan. Grammii comment. quae exstat P. VII. bibliothecae Danicae pag. 710. sqq. de *Pumbeditana* Christ. Gottl. Ioecheri commentationem Lipsiae 1737. editam. De eadem vt et Sorana conferatur etiam Bulaei historia academiae Parisiensis T. 1. p. 316. De *Iabhnensi* academia vide Caroli Gottlob Sperbachii differtation. Witeb. 1740. de *Tiberiadensi* schola Buxtorfium in Tiberiade cap. 4. et Cherubinum a S. Iosepho Tomo secundo apparatus biblici pag. 573. de *Tschipporensi* Ioan.

Light-

Lightfootum centur. chorogr. Matthaeo praemissae c. 82. Tomo secundo oper. p. 229. Doctores Mishnicos recensuit *Io. Henr. Otto* in hist. 130. doctorum Mishnicorum, qui *Tanáim* siue repetentes dicti sunt, de quibus Bartoloccius T. 3. p. 252. sq. et Cherubinus a S. Iosepho T. 2. apparatus biblici p. 577. sqq. insequutis post eos *Amuraeis* siue gnomologis, tum *Sebburaeis* siue opinatoribus, (Buxtorf. p. 1428. Lex Talmud.) scepticis, hinc *Geonim* siue excellentibus ac denique proprie dictis *Rabbanim* siue magistris. Vide librum Schalscheleth Hakkabala et Zemach Dauidis Gansii, Bartoloccium T. 3. p. 663. sq. et Iac. Basnagii historiam Iudaeorum tomo secundo. Ante doctores mishnicos floruerunt 1) assessores Synedrii M. 2) Prophetae, 3) Seniores, de quibus vide librum Cosri p. 239. edit. Buxtorfii, et quae ex Isaaci Abarbanelis haereditate Patrum refert Surenhusius praefat. ad tomum quartum Mishnae, et quae ad Seder Olam Io. Meyerus. Io. Henr. Ottonis historia recusa est Amstelod. 1698. et Volumine quarto bibliothecae Hebraeae celeberrimi Wolfii pag. 336 sqq. Minus certa et explorata esse quae de antiquissimorum Hebraeorum scholis feruntur, monuit post alios Nicol. Hieron. Gundlingius parte prima historiae philosophiae moralis p. 77. sq. Hierosolymis scholas nullo vnquam tempore fuisse euincere studet auctor ἀνώνυμος Gallus, in commentatione, cuius index est: *dissertation, ou il est prouvé, qu'il n'y a jamais eu de synagogues dans la ville de Jerusalem et de la veritable origine des synagogues*, quae exstat tomo 1. libri gallici, *singularitez historiques et litteraires*, pag 25. sq. Synagogas in vicis habuisse Iudaeos notant eruditi interpretes ad Matth. IX. 35. quibus adde Wagenseilium Parte 2. perae librorum iuuenilium p. 430. et in libro de Norimberga cap. 18. p. 123. sq vbi disquirit, num Hebraeis licuerit exstruere Synagogas in aliis vrbibus quam quae munitae essent: occasione Iudaeorum, qui Hagae Comitis existimarunt, se non rite posse ibi condere Synagogam, nisi Magistratus, suppeditando largiter sumptus, permouissent, vt pontes lapideos interruptos iungerent in ambitum ligneis, qui in altum eleuari possent, aliosque, vbi illud fieri commode non poterat, clauderent repagulis. De promotione Rabbinorum et titulis scholasticis vide *Caroli Arndii* triada dissertationum philologic. de Cancellariorum et Procancellariorum apud Hebraeos vestigiis etc. Rostoch. 1714. 4. *Ioan. Ern. ab Auersualda* dissertat. de Rabbinis et gradibus honorum litterariis apud Hebraeos vsitatis, Witeb. 1719. *Io. Bernh. Hahnii* orationem de promotionibus Hebraeorum Academicis, Regiom. 1735. *Ioan. Adami Scherzeri* orationem de Hebraeorum et Lipsiensium magistris pag. 409. sqq. Programmatum. *Valentini Friderici* dissert. de titulis doctorum iudaicorum, Lips. 1692. *Io. van Bashuysen*, Hanouerani, dissertat. de Academiae Academicorumque titulorum origine hebraica, Hanouerae 1703. *Christ. Gott-*

Iob Frider. Wolffii commentationem de promotione Iudaeorum academica, Lipſ. 1741. *Aug. Lebrecht Wilkii* comment. de ſollemni Magiſtrorum promotione in Iudaeorum Academiis celebrata, Witeb. 1758. *Io. Godofr. Guil. Kadii* comment. de תלמידי חכמים in academiis Iudaeorum noſtri aeui magiſtris non abſimilibus, Lipſiae 1756. *Ioan. Gottl. Boſſeckii* Programma de חברים Profeſſoribus extraordinariis in academiis Iudaeorum, Lipſiae 1745. *Chr. Ern. Schmidii* diſſert. de promotione academica Chriſto eiusque Apoſtolis perperam tributa, Lipſ. 1740. De impoſitione manuum, qua magiſtros ſuos in academiis nouo muneri conſecrabant Iudaei, conſule praeter tractatum Miſhnicum *Sanhedrim* c. I. §. 3. *Moſen Maimonidem* de Synedriis cap. 4. *Buxtorfium* Lex. Talmud. pag. 1488. *Seldenum* de Synedriis lib. 2. c. 7. *Braunium* ſelect. ſacr. p. 747. ſqq. *Io. Nicolai* not. in Cunaeum de republ. Hebraeor. lib. 1. c. 12. p. 578. edit. Vgholini. *Vitringam* de ſynagoga lib. 3. parte I. c. 17. p. 835. *Vrſini* antiq. hebr. ſcholaſticoacad. p. 174. *Frid. Spanhemium* tomo ſecundo Operum p. 874. *Ad. Tribbechouium* de impoſitione manuum cap. 2. ſect. 4. *Chr. Schoettgenium* T. I. horar. hebr. et talmudic. p. 874. et tomo II. pag. 887. *Carpzouium* ad Goodwinum p. 144. et *Boſſeckium* pag. 11. diſſert. de Profeſſoribus extraord. in acad. Iudaeorum. De diſputationibus academicis Iudaeorum vide diſſertationes *Io. Gottl. Boſſeckii* et *Io. Dav. Mülleri*, Lipſiae 1741. editas. De elogiis hyperbolicis Doctorum vide *Io. Mollerum* in homonymoſcopia p. 864. ſq. *Hottingerum* compend. theol. Iudaicae c. V. p. 293. *Schickardum* Bechin. Happer. p. 26. ſqq. et *Struuium* in logica Hebraeorum p. 25. ſq. De priuilegiis litteratorum in gente Hebraea exſtat *Leonh. Lenzii* diſſertatio Witeb. 1700. De ciuilitate morum apud Hebraeos videndae D. *Adami Rechenbergii* diſſertationes ad hiſtoriam eccleſiaſticam ſpectantes p. 721. ſq. Num integrum Iudaeis ſit erudire Chriſtianos pluribus disquirit, et fas omnino eſſe Iudaeorum teſtimoniis euincit *Io. Wulſerus* theriaca Iudaica p. 374. ſq. De inſtitutione puerorum apud Iudaeos videndus praeclarus *Maimonidis* commentarius de ſtudio legis, quem cum verſione et notis edidit Robertus Clauering Oxonii 1705. 4. Conf. Acta Erud. T. 4. ſupplem. p. 234. Adde *Io. Henr. a Seelen* commentat. de inſtitutione iuuentutis apud veteres Hebraeos, Lubecae 1718. 4. et in eiusdem meditat. exegeticis pag. 60. ſqq. De eodem argumento ex inſtituto agere, praecipue vero rationem, qua poſt reditum ex captiuitate vſi ſunt, explicare promiſit Samuel Petitus, in obſeruationibus ſuis p. 66. Sed notae eius ad Ioſephum, in quibus hoc ſe facturum pollicetur, nunquam lucem viderunt. In iisdem obſeruationibus lib. 2. cap. 1. ex codice Talmudico Baua Bathra obſeruat, quod Ioſua Iamlae filius conſtituit, vt in ſingulis prouinciis atque vrbibus Iudaei praeficerent elementarios Magiſtros, iisque in diſciplinam traderent

liberos

liberos circa annum aetatis ſextum aut ſeptimum, perinde vt Ariſtoteles quoque lib. 7. de republica ſub extremum, de pueris ſeptennibus demum litteras docendis praecepit. De inſtitutione puerorum, paedagogis et progymnaſtis apud varias gentes, vide quae collegit Alexander ab Alex. II. 25. et ibi Tiraquellus: Ioſephus Laurentius lib. 1. Polymathiae diſſ. XII. Io. Claudius in diatribe de nutricibus et paedagogis iam ſupra mihi memorata, quae eius libro de ſalutationibus Veterum ſubnexa eſt, Vltraiect. 1702. 12. Cangii gloſſarium in *proſcholus*. De peregrinationibus Romanorum Academicis, lectu digna diatribe Georgii Nicolai Kriegk, edita Ienae 1704. 4. et Chriſtianus Falſterus lib. 2. quaeſtion. Rom. c. 7. Exſtat quoque eiusdem Kriegkii exercitatio de modis inclareſcendi apud Romanos per ſtudia litterarum et arma, Ienae 1707. 4.

III. De origine et vſu Scholarum aduerſus Hobbeſii c. 46. Leuiathanis ſingulari exercitatione diſputauit D. Adam Rechenbergius, p. 487. ſq. in qua quodammodo ſatisfactum eſſe videtur iis, quae aduerſus ſcholarum et academiarum antiquitatem et vſum diſſeruntur ab Hallenſibus in tom. 1. obſerv. ſelectarum, obſ. 10. et 30. De ſcholis veterum publicis diſſerit *Perizonius* ad Aeliani hiſtor. var. lib. 3. cap. 21. not. 1. De Romanorum ſcholis publicis et priuatis quaedam diſſerit *Franc. Bernard. Ferrarius* III. 1. de veterum acclamationibus. De Graecorum apud Athenienſes ſcholis inſignioribus *Frider. Lerſii* diſputatio Witeb. 1661. edita. Hiſtoriam ac progreſſus ſcholarum inter Chriſtianos ſingulari recenſuit libello *Georg. Gottfr. Keuſelius*. Helmſtad. 1743. 8. De ſchola Alexandrina catechetica vide *Io. Andr. Schmidii* praefat. ad Catecheſin Andreae Hyperii Helmſtadii 1704. 8. De eadem ſchola confer *Henr. Dodwellum* ad fragmentum Philippi Sidetae, ad calcem diſſertationum in Irenaeum Oxon. 1689. 8. *Ludov. Thomaſinum* de diſciplina Eccleſiae T. 1. P. 1. lib. 2. c. 10. p. 210. ſqq. et *Io. Georg. Michaelis* exercitationem de ſcholae Alexandrinae ſic dictae Catecheticae origine, progreſſu et praecipuis doctoribus inſertam Tomo primo ſymbol. litterar. Bremenſium, pag. 195. ſqq. Seriem doctorum veterum in ſchola Alexandrina ſingulari Programmate expoſuit *Ioan. Aug. Dittelmair*. Altorfii 1746. De ſcholis Epiſcopalibus et monaſteriorum Africae, Hiſpaniae, Italiae, Galliae idem Thomaſinus T. 1. p. 2. lib. 2. pag. 27. ſqq. De ſchola Edeſſena et Niſibenſi Valeſius ad lib. 2. Theodori Lectoris p. 164. b. De iuſtitiae ſcholis apud Perſas exſtat commentatio *Georg. Nicol. Kriegk*, Ilfeldae 1720. De ſcholis Germanorum veterum confer *Io. Dav. Koeleri* diſſertationem de veterum recentiorumque Germanorum ſcholis ſolitis et ſolidis. Altorfii 1725. *Io. Georg. Widemanni* orationem de ſcholis priſcos inter Germanos non omnino incognitis. Brandeburg. 1727. 4. *Io. Chriſto. Cleſſelii* progr. de ſcholis veterum Germanorum.

Flensb. 1737. 4. et *Godofr. Schützii* comment. de inſtitutis veter. Germanor. ſcholaſticis ſapientiae laude condecorandis, quae exſtat pag. 50. ſqq. collectionis primae trium apologiarum pro veteribus Germanis, germanice edit. Lipſiae 1746. 8. Monaſteriorum et Epiſcoporum domus olim ſcholarum vſum praebuerunt, vide Mabillonium de ſtudiis monaſticis; Maderi praefationem ad chronicon montis Sereni, *Anton. Matthaeum* ad Ioannem de Leydis p. 234. ſqq. *Frid. Lucae* Europaeum Heliconem p. 312. ſq. et *Bulaeum* in hiſtor. academiae Pariſienſis. Hiſtoriam Rectorum Gymnaſiorum ſcholarumque *Godofr. Ludouici* quatuor partibus edidit Lipſiae 1708-1718. 8. De cetero antiquitates Academicas et Scholaſticas egregie illuſtrant *Hermannus Conringius* in ſingulari libro de hoc argumento Francof. 1651. 4. deinde cum acceſſionibus, Helmſt. 1674. 4. denique cum Chr. Aug. Heumanni bibliotheca hiſtorica academica. Goettingae 1739. 4. *Franciſcus Iunius* Theologus libro de Academia, ad calcem tom. 1. Operum: *Tho. Lanſius* Commentario de Academiis Helmſt. 1666. 4. *Io. Launoius* in libro de ſcholis celebrioribus poſt Carolum M. in Occidente inſtauratis, quem recudi curaui Hamb. 1717. 8. tum in Gymnaſio Nauarraeo. *Claudius Hemereus* Doctor Sorbonicus libro Pariſ. 4. edito de Academia Pariſienſi, qualis primo fuit in inſula et Epiſcoporum Scholis: Rich. Simon tom. 2. Bibl. ſelectae p. 124. Vide et Caſp. Caluoeri rituale Eccleſiaſticum tom. 2. p. 188. ſq. Io. Limnaeum libro VIII. iuris publici. Antonium Pagi ad A. C. 826. 2. Recentiorum Academiarum hiſtoriam expoſuit *Guido Pancirollus* libro quarto de claris legum Interpretibus Venet. 1655. 4. *Antonius de Luca* Melphictanus in laurea legali, *Iacobus Middendorpius* libris 8. de academiis celebribus vniuerſi terrarum Orbis Colon. 1602. 8. ad quos analecta edidit Io. Henr. a Seelen, Lubecae 1756. 4. *Frider. Lucas* in Helicone Europaeo Germanice edito Francof. 1711. 4. et nouiſſime *Io. Georg Hagelgans* in orbe litterato academico Germanico Europaeo, Francof. ad Moenum 1737. fol. De quatuor facultatibus, quae vocantur Academicis confer *Io. Petri Ludouici* hiſtoriam quadripartitae eruditionis, Halae Saxon. 1711. Reimmannum pag. 121. ſyſtem. antiq. litter. et Obſeruationes Halenſes VI. 15. et 18. (vbi de ſtatu Academiarum in ſaeculis barbaris) et 20. vbi de ſtudioſis laureae et Candidatis Magiſterii. De *triuio* et *quadriuio* artium liberalium, Iac. Thomaſius programmate 34. Obſeruationes ſelectae Hallenſes T. 1. p. 42. ſq. et T. VI. Obſerv. 14. 16. 19. De quatuor artibus popularibus, Philologia et ſcientiis Mathematicis Voſſi liber Amſt. 1660. 4. et tom. 3. Operum.

Academiae vocabulum pro ſcholis maioribus ſiue ſtudiis vt vocabant generalibus atque vniuerſalibus primum vſurpari coeptum eſt ſub Pontifice Paullo II. qui A. C. 1471. obiit. Graduum ſcholaſticorum inſtitutionem omnes ferme,

me, qui de iis scripserunt, ad Gratianum et Lombardum referunt. Certe non ante illorum fit mentio, qua de re legendus Bulaeus saeculo IV. histor. vniuersitatis Parisiensis, et Pagius ad A. C. 1151. N. 10. De dignitatibus Academicis, quarum origo ad medium saeculum duodecimum refertur a Ioanne Weihamstedio, vide Bibliothec. Anglic. Tom. 10. pag. 513. ab aliis ad concilium Caesaraugustum A. C. 390. praeter caeteros diligentissime egit Ioannes Christianus Itterus libro singulari, [z] qui auctior lucem vidit Francof. 1698. 4. cui addendus Thomas Lansius libro de Academiis iam laudato, et Georg. Christianus Waltherus de statu, iuribus ac priuilegiis Doctorum. De insignibus quibus inaugurantur, vide Alciatum VIII. 10. parergon. De origine et officio Cancellariorum Academicorum Henr. Meibomii Oratio tom. 3. rerum German. p. 240. sq. Rev. D. Henr. Muhlii de dignitate et officio procancellarii in Academia Kiloniensi, A. 1714. Andr. Eliae Rosmanni oratio de dignitate Cancellarii in Academiis Protestantium, quae exstat in historia academiae Erlangensis, Erlangae 1744. fol. pag. 73. Matthaei Stephani oratio de iure Cancellariorum in decernendis honoribus scholasticis, Rostochii 1623. et vol. primo eius discursuum I. P. Rostoch. 1624. 4. p. 1. sqq. Mich. Henr. Gribneri Progr. de primo Academiae Lipsiensis Cancellario, Lips. 1731. Io. Erh. Kappii Progr. de Procancellariatu facultatis philosophicae, ibid. 1747. De *Archiuis*, *ἀρχείοις*, quae Latinis dicuntur *Principia*, vide Francisc. Philelfum XVII. Ep. 1. XXX. 2. XXXIII. 6. et *Cancellariis* plura scripta iunctim excudi curauit Iacobus [z] Wenckerus Argentorati 1715. 4. quibus addatur Tobiae Eckardi schediasma de tabulariis antiquis, Quedlinburgi 1717. 4. Christfrid. Waechtlerus de Cancellariis veterum, Dresdae 1705. 4. Io. Mich. Weinrichius de Cancellariis, in den Untersuchungen der merkwürdigen Alterthümer parte 1. pag. 21. sqq. Rutgerus zur Horst, Liuonus, libris duobus de Cancellariorum honoribus et officio, Gedani 1628 4. Frider. Rudloff in differt. de archiuorum publicorum origine, vsu et auctoritate, Erford. 1676. recusa Lipsiae 1747. De Archicancellariis S. R. I. consulatur Bernardi a Mallinckrot tractatus editus primum Monasterii 1656. dein recusus Ienae 1666. denique cum praef. B. G. Struuii ibid. 1715. 4. Georg. Franc. Frid. Helmershausen obseruationes miscellae de Archicancellariis S. R. I. Erford. 1740. Christ. Frid. Ayrmann de Archicancellariorum S. R. Imperii originibus genuinis, Gissae 1746. De archiuis siue tabulariis veterum Christianorum Ioan. Carol. Behcim differt. edidit Altorfii 1722. De archiuis Romanae curiae vide Cherubini Bullarium T. IV. p. 104. De Graecorum Imperatorum *καγκελλείῳ* consu-

[z] Neue Bibliothek P. XLV. p. 408. sqq. Neuer Büchersaal P. XLIX. p. 37. Memoires de Trevoux A. 1716. pag. 282.

consulatur Cangius, et Possinus ad Pachymerem Tomo II. p. 482. De dignitate *Doctorali* confer Io. Dieter. Tregismont discursum de Doctorum dignitate, nobilitate, priuilegiis et praeeminentia, Salisb. 1673. 12. Georg. Christ. Waltheri tract. de statu, iuribus et priuilegiis doctorum omnium facultatum, Norimb. 1642. 8. Petri Mulleri tractat. de gradu doctoris, Ienae 1715. 4. De doctoratu *theologico* consule Io. Frid. Mayeri dissert. Kilonii 1699. Io. Franc. Buddei orat. de origine doctoratus theologici, quae accessit eius orationi de iuuentutis academ. vitiis, Ienae 1723. Vrb. Godofr. Siberi orat. de antiquitate doctoratus theologici, Lipsiae 1734. Io. Erh. Kappii progr. de origine doctorum theologiae et Magistrorum artium, horumque dignitate, ib. 1735. Iac. Wilh. Feuerlini Progr. de studio S. S. per doctoratum theologicum a prima inde origine stabilito, propagato, Goettingae 1737. Io. Georg. Kayseri schediasma de origine doctoratus theologici, Numb. 1741. 4. et Chr. Matth. Seidelii Progr. de vtilitatibus ex doctore Theologiae, sollemni ritu declarato, in ecclesiam, cui praeest, redundantibus, Helmstad. 1748. De doctoratu *iuridico* vide Georg. Richteri orationem de doctoribus iuris, quas Lutherus viperas theologorum appellauit. Norimb. 1642. 4. et in eius orationibus Decade II. p. 223. Gottfr. Lud. Menckenii Progr. de origine tituli I. V. D. Witeb. 1717. Io. Frid. Hertel Progr. de vtriusque iuris publici doctoribus, Ienae 1739. Christ. Guil. Loescheri epistolam de periculo simul et incommodis Doctoratus iuridici, Vinar. 1719. 4. et eiusdem epistolam alteram de praerogatiuis doctorum iuris prae aliarum facultatum supremis gradibus, ibid. 1720. De titulo *Magistri* confer Albericum Gentilem lib. 4. lectionum Virgilianarum. Christ. Aug. Heumannum in Actis Philosophorum XVI. p. 592. sqq. Io. Burch. Menckenii dissert. de honorifico Magistri nomine, eiusque iuribus insignioribus, quae exstat pag. 74. eius dissertation. litterariarum, et dissertationes Frid. Ziegneri, Lips. 1671. Georg. Henr. Goetzii, Witteb. 1688. Brand. Henr. Gebhardi, Gryphisw. 1695. Seuerini Petri Gludii, Hafniae e. a. Io. Christ. Kochii, Lips. 1735. De *Baccalaureis* et *Baccalaureatu* vide Iac. Thomasii Progr. de vetusto ritu creandi Baccalaureos, insertum eius orationibus, Halae 1693. 8. editis pag 536. sqq. et alterum eius Programma de voce et dignitate Baccalaureorum, Lips. 1670. Chr. Schultzii dissertat. de Baccalaureo, Lips. 1678. 4. et Henr. Christ. Dithmeri commentation. de Baccalaureis, Lipsiae 1738. Plura de dignitationibus academicis, pluresque qui de iis egerunt, scriptores videre licet in Bibliotheca Academica *Casp. Thurmanni*, in qua sub titulis secundum ordinem litterarum digestis magno numero collegit Scriptores, qui tum de Academiis earumque origine, natura, tum de iuribus, immunitatibus et officiis Doctorum Academicorum et vniuersae rei literariae iuribus atque Priuilegiis egere, Halae Sax. 1700. 4.

IV. De

IV. De veteri *Academia* [3] Platonis, qui locus non valde salubris fuit Athenis, vide Menagium ad Laërt. pag. 141. Ceramicum Io. Meursii c. 19. sq. vsque ad 27. et parte 2. exercit. lib. IV. misc. observ. c. 12. p. 213. sqq. et Criticum Arnobianum IV. 1. Hieronymi Matrangae syntagmata VII. non adeo magni pretii, Panormi 1637. 4. Potterum Archaeol. gr. lib. 1. c. 8. Georg. Trinkhusii dissert. de Academia et hortis Platonis, Gerae 1672. et Io. Petri Ludouici primam Academiam, villam Platonis, cum noua Halensium collatam, Halae Saxonum 1693. 4. et inter eius opuscula iunctim edita ibid. 1719. fol. De Aristotelis *Lyceo* ac *Peripato*, *porticu* Zenonis, Antisthenis *Cynosarge* et Epicuri horto: apud Laërtium, Hesychium illustrem aliosque mentio occurrit. Adde Apostolium II. 31. Prouerb. et Potteri Antiqu. Atticas lib. 1. c. 8. p. 33. sq. tom. 12. Thesauri Gronouiani. Philippi Iac. Crophii exercitationem sub praesidio Io. Andr. Schmidii habitam de Gymnasiis litterariis Atheniensium, Ienae 1689. 4. Frider. Lersii dissert. de Graecorum apud Athenienses scholis insignioribus, Witeb. 1661. Franc. Domin. Haeberlini comparationem Lycei Atheniensium cum Georgia Augusta, Goettingae 1741. 4. Georg. Trinkhusii dissert. de Lyceo et hortis Aristotelicis, Gerae 1672. Ioan. Christ. Kühnii commentat. de Cynosarge Gymnasio apud Athenienses olim celebri, Lipsiae 1742. Memorat etiam Plutarchus lib. de exilio fol. 605. inter sapientum Athenis scholas et diatribas *Palladium* atque *Odeum*, et in Demetrio p. 905. *Museum*. De *Museo Alexandrino* post deperdita Andronici, Callimachi et Alcidamantis scripta consulendae I. F. Gronouii et Lud. Neocori dissertationes quae extant tom. 8. Antiq. Graecarum, quibus praeter dissertationem Ad. Rechenbergii Lipsiae A. 1698. vulgatam et Claudium diss. de numo Pantheo Hadriani p. 23. vbi et templum et Sacerdotem in illo Museo fuisse obseruat, adiungendi Ionsius lib. 3. cap. 2. p. 218. sq. de scriptoribus Hist. Philos. Tillemontius in Historia Imperatorum Gallice edita tom. 2. p. 431. sq. Guil. Caueus parte 2. Hist. litterariae scriptorum Ecclesiasticor. p. 20. sq. edit. Geneuensis. Io. Philippi Crollii oratio de museo Alexandrino, Biponti 1721. Caroli Frider. Gerischeri commentatio de museo Alexandrino eiusque δωρεαῖς et δώροις, Lipsiae 1752. Sam. Frid. Bucherus T. 1. antiquitat. Biblic. in N. T. p. 451. sqq. A. C. Eschenbachius diss. de conuiuiis sapientum p. 305. sq. Etiam Humfredus Hody de illo dicturus fuit in Antiquitatibus Alexandrinis, sed quae praematuro viri doctissimi obitu interciderunt. De *Museo Heliconio* scripserat olim Amphion Thespiensis, cuius librum 2. laudat Athenaeus l. 14. Dipnosph. Alioqui *Museum* (μȣσεῖον) idem est ac templum Musarum; et in Creta Museum dictum est

[3] A Philippo Macedone exustam narrat Diodorus Sic. in excerptis Peiresc. p. 295.

eſt locus, vbi Sirenes cum Muſis certarunt, teſte Suida et Stephano in ἄπτερα. Inde ortus mos loca, in quibus homines ſtudioſi muſis ſiue litteris vacarent, *muſea* appellandi, qualia publica fuere Athenis quamplurima, in quibus mos ſortito quaeſtiones proponi vt teſtatur Plutarchus I. 9. Sympoſ. quaeſt. cap. 1. Confer Meurſium II. 9. Athen. Attic. *Pergami* quoque eiusmodi Muſeum fuiſſe quod a Suida περγαμηνῶν κύκλων nomine celebretur, diſputat Clariſſ. Kuſterus ad Suidam in Μουσαῖος Ἐφέσιος, et Petrus Zornius in diſſert. de throno ſatanae ad Apocal. II. 13. Ploenae 1716. *Smyrnae* Theodorus Haſaeus in diſſ. ad eundem locum Apocalypſeos inſerta parti tertiae bibliothecae Theologico-philologicae Bremenſ. p. 128. De Gymnaſiis *Romanorum* eorumque ornamentis et exercitationibus agunt Chriſt. Falſterus lib. 2. quaeſtion. Roman. c. 6. et Io. Georg. Walchius in exercitatione de Gymnaſiis litterariis veter. Romanorum, Ienae 1721. De muſeis Italiae exſtat elegans diſſertatio Ioan. Guil. Bergeri, Witeb. 1734. De antiquis ſcholis Italiae agit Hyacinthus Gimma in hiſtoria litteraria Italiae, quam Italico idiomate Neapoli 1723. 4. vulgauit, capite viceſimo. De *Athenaeo Romano*, in quo publicae recitationes ſolebant fieri, agit Sirmondus ad Sidonii lib. 2. Epiſt. 9. et lib. 4. Epiſt. 9. tom. 1. pag. 893. 939. Voſſius in lib. de cognitione ſui, recuſo in tom. 1. method. Crenii p. 793. De *Claudio* ſiue muſeo eiusmodi, auſpiciis Imperatoris Claudii exſtructo Alexandriae, cuius meminit Athenaeus VI. p. 240. adeundus Caſaubonus ad Claudium Suetonii c. 42. De Aeſculapii et Hygiae ſiue ſalutis Collegio Romae e LX. viris conſtante vide vetus marmor apud Sponium p. 52. Miſc. eruditae antiquitatis. De Ciceronis Academia confer Io. Chriſtoph. Crameri orationem de M. T. Ciceronis Tuſculano, Ienae 1752. Io. Georg. Guil. Volckharti commentatio de hortis veterum Romanorum Muſeis exſtat vol. III. Actorum Soc. Lat. Ienenſis p. 182. ſqq. De *Berytenſi* Academia iuris ſtudio olim celebratiſſima vide Ioan. Strauchii diſſertationem inter eius diſſertationes Brunswigae 1662. 4. editas. Iac. Haſaei diſſertat. Halae 1716. 8. et Baelii Lexicon. De Gymnaſio Timoleonteo Syracuſanorum agit Iacobus Bonanni in Syracuſa antiqua pag. 37. et 184. Tomo XI. theſauri Italiae. De aliis Gymnaſiis a Dionyſio maiore conditis Diodorus Siculus XV. p. 464. De Academiis *Gallorum* veterum fuſe et erudite diſſerit Caeſar Aegarſius Bulaeus in luculenta hiſtoria Vniuerſitatis Pariſienſis, quae ſex voluminibus in folio Pariſiis 1665. prodiit, Tomo primo, et quidem de academia *Marſilienſi* Phocenſium colonia, pag. 16. *Aeduenſi* ſeu *Auguſtodunenſi* pag. 25. et ſub Romanis *Narbonenſi* pag. 33. *Toloſana* p. 39. *Burdegalenſi* p. 46. et *Lugdunenſi* p. 56. De ſcholis Pictauienſi, Aruerna, Treuirenſi et Veſontina p. 55. De ſcholis coenobialibus p. 73. 710. ſqq. et epiſcopalibus, atque de ſcholis Pariſienſibus ante Carolum M. p. 84.

De ſchola Remenſi pag. 210. 320. 360. Turonenſi p. 290. Carnotenſi p. 356. Aurelianenſi p. 363. In concilio Pariſienſi A. C. 829. a Ludouico Pio rogant, vt tres ſcholae publicae a Carolo M. condi coeptae confirmentur Pariſienſis, Bononienſis et Ticinenſis, id. p. 159. ſq. Muſei quod fuit *Troezene*, meminit Pauſanias in Corinthiacis. De *Muſeo* quod *Cpoli* condidit Muſelius praepoſitus ſacri cubiculi ſub Theodoſio iun. vide Cangii CPolin Chriſtian. lib. 2. p. 176. De *Octagono* in quo duodecim Doctores CPoli alebantur, a Conſtantini M. aetate ad Leonem Iſaurum vsque, qui illud haereſi ſuae inimicum combuſſit, vide Bandurium p. 485. ſq. ad Antiquitates CPol. Ad collegium eiusmodi, ſtudiis litterarum ſacratum ſpectat Inſcriptio vetus quae exſtat Auentici apud Heluetios in ſacello S. Mariae Magdalenae, et refertur a Carolo Patino in deſcriptione itineris ſui p. 267. NVMINIBVS AVG. - - - - ET GENIO COL. HEL. - - - - APOLLINI SACR. Q. POSTVM. HYGINVS ET POSTVM. HERMES LIB. MEDICIS ET PROFESSORIBVS. D. S. D. De *Nymphaeo* quod Stagiris fuit, meminit Plutarchus in vita Alexandri p. 668. edit. Gr. Lat. Xylandri. Muſeum vocat Plinius XVI. 32. De *Gandiſapora*, Perſarum quondam academia medica, agit Io. Henr. Schulzius Tomo XIII. commentariorum academiae Petropolitanae. De *pueris et puellis alimentaribus* (ſtipendiaten) Philippus Rubenius II. 36. electorum. Ludov. de Hemmer in diſſertat. de pueris et puellis alimentariis, Hauniae 1733. Io. Erh. Kappius in Proluſione de alimentariis, Lipſiae 1735. Ahasv. Fritſchius in tractatu de ſtipendiis et ſtipendiatis ſcholaribus, Ienae 1663. 4. et volumine IV. eius diſſertationum, et Caſpar Zieglerus in diſſertatione de ſtipendiis et ſtipendiariis, Witeb. 1683. De *bidellis* Nicolaus Vernulaeus de academia Louanienſi lib. I. c. 12. p. 75. et Alciatus VII. 22. perperam tradens, eos Gymnaſiorum epiſcopos et Gymnaſiarchas eſſe dictos.

V. Societatum litterariarum pleniorem notitiam promiſit quidem Clariſſimus *Chriſtianus Iunkerus*, tot aliis ſcriptis praeclare meritus: ſed morte interceptus promiſſis ſtare non potuit. Interim de illo argumento videri poſſunt Morhofius lib. I. polyhiſtoris cap. 14. Samuel Chapuzellus (Chapuzeau) A. 1701. denatus in Tab. VIII. Europae ſpirantis, Ancillonius in Miſcell. criticis Gallice editis tomo I. pag. 17. ſq. Godfredus Vockeroth in hiſtoria ſocietatum et rei litterariae ante diluuium, atque introductione in notitiam ſocietatum litterariarum, quae Ienae 1687. 4. primum ſeparatim et deinde Gothae A. 1708. 8. iunctim prodierunt. Burchard Gotthelf Struuius introduct. in Hiſt. litterariam cap. X. Iacobus Frid. Reimannus parte I. introduct. in Hiſtoriam litterariam Germanorum pag. 107. ſq. Ioach. Fellerus ὁ μακαρίτης in Panegyrico Magiſtris Philoſophiae A. 1688. Lipſiae creatis ſcripto, Io. Reis-

kius vir doctiss. in programmate de pinacothecis, Cimeliothecis,* et societatibus doctorum in Europa, Guelpherbyti 1685. et Christoph. Haymannus in der kurzgefasten Geschichte der vornehmsten Gesellschaften der Gelehrten von den ältesten Zeiten an bis auf die gegenwärtige, Lipsiae 1740-1743. 8. De singulis quibusdam et nobilioribus eiusmodi societatibus etiam singulares scriptores exstant, vt de regia Parisiensi scientiarum Ioan. Baptista Hamelius et Bernhardus Fontenellius; de academia Francica Paullus Pelissonius et Oliuetus; de academia artium picturae et sculpturae Guerinus. De societate Regia Inscriptionum et Numismatum legantur ephemerides Parisienses anni 1702. Academias prouinciarum Gallicas potiores recenset Iuuenel de Carlancas parte secunda tentaminis historiae artium liberalium et mechanicarum pag. 322. sq. interpret. germanicae. De academia scientiarum *Hispanica* confer memorias Treuoltinas Ai. 1715. mense Octobr. p. 1682. sqq. Ephemerides eruditorum (Journal des Savans) A. 1716. p. 389. Neuen Büchersaal, Vol. V. pag. 369. sqq. et de *Barcinonensi* historiam hispanice sub hoc titulo Barcinonae 1757. editam: *Real 4 Academia de buenas Lettras de Barcelona, origen, progressos, y su primera Junta general, laxo la proteccion de sa Majestad con las papeles, que en elle se accorderon.* Tomus primus. De societate medicorum instituta a Rege Philippo V. mentio in memoriis Dombensibus Treuoltinis A. 1702. tomo 2. pag. 56. sq. edit. Amstelodamensis. De academia historica *Lusitana* confer Mercure de France, A. 1722. mense Nov. Vol. 2. p. 7. sqq. et Emanuel. Telles da Sylua Historia da Academia Real da historia Portugueza, cuius tomus primus prodiit Vlyssippone 1727. 4. De societate medica, quam medici quidam Vlyssippone inierunt, vide Rathlefii Geschichte jetztlebender Gelehrten, Parte VIII. p. 247. Regiae *Londinensis* societatis historiam recensuere Thomas *Sprat*, cuius historiae anglico sermone compositae editio secunda Londini 1702. 4. euulgata, et Gallice etiam translata est, et nouissime Thomas Birch, qui itidem anglico sermone historiam huius societatis quatuor in forma quadripartita voluminibus Londini 1756. et 1757. edidit; quibus addatur Martinus Kempius in epistola eiusdem bibliothecae Anglorum theologicae subiecta, nec non Rev. Henr. Ludolph. Benthemius im Engelländischen Kirchen- und Schulen-Staat pag. 108. sqq. edit. secundae, qui etiam de Philosophorum societate Oxoniensi agit pag. 491. et Georgii Wilh. Alberti Briefe, den allerneuesten Zustand der Religion und der Wissenschaften in Großbritannien betreffend, p. 1164. Societates litterarias *Italorum* generatim enarrarunt Iosephus Malatesta Garuffi in Italia academica, italice Arimini 1688. 8. edita; Ioan. Iarkius in specimine historiae academiarum Italiae, Lipsiae 1725. 8. Epistola M. I. M. de

* Hamb. freye Urtheile und Nachrichten 1758. p. 697.

de academiis litterariis Italiae inserta mercurio Francico Ai. 1739. mense Nov. pag. 2762. adde conspectum meum thesauri litterarii Italiae p. 246. sqq. Sigillatim, (vt potiorum mentionem faciamus) *Bononienses* academias recenset Pellegrinus Antonius Orlandus in libro italico: *Notizie della Fondazione delle Academie di Bologna*, quae exstant in fronte eiusdem Notizie degli Scrittore Bolognesi, Bonon. 1714. 4. De instituto scientiarum Bononiensi vide Notizie intorno all' instituto delle Scienza nuovamente eretto in Bologna (1712) ed aperto le 13 Marze 1714, quae exstant in Giornale de Letterati d'Italia Tomo XV. p. 425. et Tomo XVII. p. 148. sqq. H. P. de Limiers histoire de l'Academie appellée l'institut des sciences et des Arts etablie à Boulogne 1712. Amstelod. 1723. 8. et Relation de l'institut de l'Academie des Sciences et de celle des beaux Arts de Boulogne, quae exhibetur in Journal des Savans d'Italie A. 1748. pag. 78. sqq. De *Arcadum* academia consule Ioannis Mariae Crescimbeni Arcadia di nuovo ampliata, Romae 1711. 4. et Celeberrimi Ioan. Christoph. Gottschedii Prolusionem de Academia Arcadum germanice euulgagatam Lipsiae 1753. De academia Lynceorum conferatur Fabii Columnae φυτcβαάσανος, Florentiae 1744. De academiis Romae auspiciis Pontificis Benedicti XIV. conditis consulatur Notizia delle Academie erette in Roma per ordine della Santita di Papa Benedetto XIV. Romae 1740-1744. 8. De academia Florentina ab Antonio Franc. Grazzini A. 1540. condita, quae *Humidorum* nomen asciuit, confer Saluini Fastos consulares Academiae Florentinae, Florentiis 1717. 4. De academia Foroliuiensi vide Geo. Viuiani Marchionis Buonaccorsi Memorie storiche dell' antica ed insigne Academia de' Filigetti della citta di Forli, Foroliuii 1741. 4. De societate *Crotonensium* litteraria Ioannis Sturzelii oratio prodiit Ienae 1754. Historiam academiarum *Panormitanarum* Vincentius Parisius oratione singulari enarrauit, quae recensetur in diario Hamburgensi, Freye Urtheile und Nachrichten 1759. p. 777. Societatum quarundam Italiae symbola, siue vt vocant impresas, exponit Kircherus tomo secundo Oedipi Parte 1. p. 9. sq. De societate litteraria *Rhenana*, quae prima fuit *Germanorum* societas, vide Iusti Chr. Thorschmidii memoriam sodalitatis litterariae Rhenanae, in quantum ea historiae Saxon. ecclesiasticae et litterariae est implicita, vindicata et renouata: quae inserta est Analectis ex omni meliorum litterarum genere, Tomo II. pag. 475. Io. Georg. Lotteri orationem Germanicam de prima, quae in Germania floruit, societate litteraria, quae exstat in den Reden und Gedichten der deutschen Gesellschaft in Leipzig, Lipsiae 1732. 8. p. 350. et Ioannis Georgii Ruprechti orationem de societate litteraria Rhenana a Conrado Celte instituta, Ienae 1752. De societate *fructifera* confer Kurzen Bericht von der fruchtbringenden Gesellschaft Vorhaben,

haben, Gemälde und Wörtern, Cothenis 1641. 4. (Caroli Gustaui ab Hille) deutschen Palmbaum, Norimb. 1647. 12. Georgii Neumarkii neuentsprossenden deutschen Palmbaum, Vinariae 1668. 8. Gottfr. Behrendts Zusatz zu Georg Neumarks deutschem Palmbaum aus noch ungedruckten Nachrichten, in den Beyträgen der deutschen Gesellschaft in Leipzig zur critischen Historie der deutschen Sprache, part. 15. p. 368. sqq. Nachricht von dem so genannten deutschen Palmorden, oder fruchtbringenden Gesellschaft, im neubestellten Agenten 3te Function, IV. Depeche, p. 306. sqq. et Eliae Geissleri disquisit. de societate fructifera, Lipsiae 1672. De societate *Pegnisiorum* exstat Amarantae (Ioannis Herdegen) historische Nachricht von des löblichen Hirten- und Blumenordens an der Pegnitz Anfang und Fortgang bis auf das erreichte hundertste Jahr, Norimb. 1744. 8. De ordine *Leopoldino* vide Ioan. Casp. Iungmichels neues Wachsthum der deutschen Heldensprache durch den hochpreißlichen Leopoldenorden, 1695. 4. Ex quo libro excerpta exhibentur in den critischen Beyträgen zur Historie der deutschen Sprache Part. V. p. 168. sqq. De societate *Teutonica Lipsiensi* confer Nachricht von der erneuerten deutschen Gesellschaft in Leipzig, Lipsiae 1727. 8. De *Ienensi Teutonica* societate vide Gesetze der deutschen Gesellschaft in Jena, nebst einem Vorbericht und Anhange von ihren jetzigen Umständen, Ienae 1730. 8. Societatis *latinae* historiam Celeberrimus Christ. Guil. Franc. Walchius composuit, quae praemissa est volumini primo Actorum societatis latinae Ienensis, Ien. 1752. 8. Historia succincta academiae *Naturae curiosorum* praemissa est anno secundo ephemeridum physicomedicarum. Edidit quoque Michael Bernh. Valentini historiam litterariam S. R. I. acdemiae naturae curiosorum, Gissae 1708. 4. Inprimis vero notari meretur Andrae Eliae Büchneri historia academiae S. R. I. Leopoldinae Carolinae naturae curiosorum, Halae 1755. 4. edita. Idem vir celeberrimus ibidem eodem anno euulgauit Bibliothecam academiae Caesareae naturae curiosorum, physicam, medicam, miscellam. De academia scientiarum et linguarum Berolinensi instituta a Rege Borussiae gloriosae memoriae Friderico, vide Acta Erudit. 1701. p. 176. Breuem enarrationem conditae a Friderico I. Rege Borussiae in Regia sua Berolinensi societatis scientiarum, Berolini 1712. 4. Relationem de restaurata Regia scientiarum Academia, quae exstat Tomo primo nouae bibliothecae Germanicae p. 196. sqq. et Samuelis Formeii historiam academiae Regiae scientiarum et elegantiorum litterariarum a sua inde origine ad nostra vsque tempora, quae primum edita est Berolini 1750. 4. deinde ibidem 1752. auctior recusa. Ortum et leges societatis Regiae scientiarum Goettingensis enarrat Celeberrimus Ioan. Dav. Michaelis in praefatione Tomo primo commentariorum huius societatis praemissa. De societate Olumutiensi vide Neuen Büchersaal der schönen Wissenschaften,

ſchaften, Vol. IV. p. 84. ſqq. De *Duisburgenſi* Hamburg. freye Urtheile und Nachr. A. 1756. p. 663. et 668. De *Bauarica* Noua litteraria Lipſienſia A. 1759. p. 562. De *Coſmographica* Erlangiſche gelehrte Anmerkungen u. Nachrichten, A. 1749. De ſocietate *litteraria* Syſtema inſtituendae ſocietatis litterariae Germano Benedictinae, Campoduni 1753. 8. et Corpus academicum almae ſocietatis litterariae Germano Benedictinae in ſuas claſſes a R. P. Oliuerio Legipont diſtributum. Metis 1758. 8. De *Harlemenſi* academia ſcientiarum confer Bibliotheque des Sciences et beaux arts T. II. P. II. p. 453. ſqq. De ſocietate *phyſica Gedanenſi* Büchersaal der ſchönen Wiſſenſchaften und freyen Künſte vol. VII. p. 389. De ſocietatis *Hafnienſis bonis artibus promouendis deditae* ortu diſſeritur in praefatione P. 1. ſcriptorum huius ſocietatis in latinum ſermonum conuerſorum praemiſſa. De ſocietate ſcientiarum *Holmienſi* confer Rathleſii Geſchichte jetztlebender Gelehrten P. IV. pag. 489. et ſcrinium Holmienſe (Stockholmiſches Magazin) Vol. 1. pag. 280. ſqq. De academia elegantior. litterarum Holmienſi idem ſcrinium Holmienſe, ibid. p. 318. De Academia ſcientiarum Petropolitana confer Chriſt. Goldbachii praefationem Tomo primo commentariorum huius academiae praemiſſam. Noua litteraria Lipſienſia A. 1726. p. 177. Erlangiſche gelehrte Anmerkungen und Nachrichten aufs Jahr 1748.

VI. Priuilegia Imperatorum et Leges de ſtudiis liberalibus, Profeſſoribus, Scholaribusque in Codice Iuſtinianeo et Theodoſiano reperiuntur. Vide *Iac. Gothofredum* ad Codicis Theodoſ. l. 6. tit. de Profeſſoribus l. 13. de Medicis et Profeſſoribus et l. 14. de ſtudiis liberalibus vrbis Romae et Conſtantinopolis, ad quas exſtat etiam erudita diatriba *Herm. Conringii*. *Chriſtianus Falſterus* libro II. quaeſtionum Romanar. cap. 4. 5. 6. diſſerit de Profeſſoribus ſiue Magiſtris eorumque ſalariis et Gymnaſiis veterum Romanorum. Collectanea *Ioſephi Laurentii* de Profeſſoribus, Oratoribus et Nomenclatoribus ex eius Polymathia recuſa ſunt tom. 10. Antiquitatum Graecarum Gronouii, in quo exſtat et praeclarum Ludov. Creſollii opus ex editione Pariſ. 1620. 8. quod inſcribitur Theatrum veterum Rhetorum, Oratorum, Declamatorum, Sophiſtarum Libris V. in quo de omni ratione Scholarum praecipue Rhetoricarum apud veteres, multa egregie docentur. Adde praeter ſcriptores ſupra p. 757. citatos *Eberh. Bronchorſtium* de Profeſſorum et ſtudioſorum priuilegiis Lugd. Batav. 1621. Harderov. 1621. et 1652. et Franeq. 1695. 8. *Io. Caluini* orationem de priuilegiis ſtudioſorum et profeſſorum, Herbornae 1600. 8. *Io. Volcmari Bechmanni* tractatum de priuilegiis ac iuribus ſtudioſorum, Ienae 1657. et 1741. 4. et Lipſiae 1712. 4. et *Io. Iac. Gottl. Sturmii* commentat. de profeſſorum priuilegiis, Wiſmar. 1753. 4. De gemino veterum docendi modo

exoterico

exoterico et *acroamatico* ſiue quod idem eſt, dialectico et accuratiore analytico exſtat ſingularis tractatus Melchioris Zeidleri, Philoſophi et Theologi Regiomontani, Regiomonte 1685. 4. Octauiani Ferrarii de Sermonibus exotericis et diſciplina encyclio Libri 2. cura Goldaſti, cuius Epiſtola de cryptica veterum Philoſophorum diſciplina ad Goclenium praemittitur, recuſi ſunt Francof. 1606. 8. Vide etiam Plutarchum in vita Alexandri pag. 668. editionis Graeco Latinae, Themiſtii Orationes p. 319. edit. Harduini. Franciſc. Patricium in diſcuſſionibus Peripateticis, Menagii notas ad Laërtium p. 197. ſq. Eſchenbachii Epigenem ſiue librum de poëſi Orphica p. 4. ſq. et Meibomii notas ad ius iurandum Hippocratis p. 95. De differentia diſcipulorum inter ſe, diuerſisque eorum gradibus agit Creſollius Lib. IV. Theatri Rhetorum cap. XI. De occultatione ſublimiorum dogmatum, quae Pythagorici et alii Philoſophi, tum inter Iudaeos Eſſeni (de quibus Porphyrius apud Euſeb. IX. 3. praeparat.) et inter Chriſtianos haeretici plerique non niſi initiatis et intimioris admiſſionis diſcipulis communicabant, non pauca collegit Iacobus Vſſerius, Archiepiſcopus Armachanus in hiſtoria dogmatica de Scripturis et ſacris vernaculis (Lond. 1689. 4.) p. 252. ſq. 270. ſq. Menagius ad Laërtium p. 376. Mutius Panſa de oſculo Ethnicae et Chriſtianae Theologiae p. 14. ſq. Campegius Vitringa Lib. 3. obſeruatt. c. 20. p. 761. Ludolphus Kuſterus ſiue Neocorus in hiſtoria critica Homeri p. 58. ſq. et Tob. Pfannerus c. 1. §. 9. theolog. gentilis. Hiſce affinis fuit aliquo modo *diſciplina arcani* apud veteres olim Chriſtianos, etiam Catholicos atque orthodoxos receptiſſima, niſi quod illa non tam doctrinam ſiue *κηρύγματα* ſpectabat, quam circa ritus ſacramentorum et verba ſymboli verſabatur, vt aduerſus Em. Schelſtratenum [5] docuit Wilh. Erneſtus

[5] De Schelſtrateni libro Romae 1685. 4. edito, et Patauii 1743. aſt ſine additamentis recuſo, vide Acta Eruditorum A. 1685. p. 541. De diſciplina arcani vero conſulantur Caſauboniana p. 111. et 115. ſq. vbi de deſiderio Catechumenorum Euchariſtiam. Io. Fileſaci electa T. 2. p. 146. ſq. Vallemont du ſecret des myſteres, v. mem. Treuolt. 1710. p. 1603. ſqq. Ioſephus Binghamus origin. eccleſiaſt. X. 5. Chriſt. Kortholti ſilentium ſacrum, Kilon. 1689. 4. Aubertinus de Euchariſtia p. 703. ſq. Dallaeus de cultibus religioſis VII. 34. et de pſeudepigraphis Apoſtol. p. 157. ſq. Abbatis de Moiſſy la methode dont les Peres ſe ſont ſervis en traitant des myſteres, Pariſiis 1685. 4. Gebhard. Theodor. Meierus de recondita veter. eccleſiae theologia, Helmſtad. 1677. 4. Wilh. Ern. Tenzelius parte 2. p. 1. ſqq. exercitation. ſelectar. Lipſ. 1692. 4. Elias Stoeber in oratione de ſacris veterum Chriſtianorum arcanis, Argentorati 1742. Theodori Crügeri commentatio de diſciplina arcani veter. Chriſtianorum per *μυστηριοκρυψίαν*, non per *τρόπον παιδείας* interpretandam, quae exſtat tomo ſecundo analector. melior. litteraturae p. 569. ſqq. et Hermanni Schollineri diſciplina arcani ſuae antiquitati reſtituta. Teegernſeae 1756. 4. De more portas eccleſiae claudendi, dum ſacra coena perageretur agit Ioſeph. Vicecomes lib. 1. de ritibus miſſae c. 18. 24. et 29.

neſtus Tenzelius parte 2. diſſ. ſelect. De *lucubrationibus* veterum et vigiliis ſtudiorum cauſſa frequentatis disquiſitionem ſingularem edidit B. Chriſtophorus Cellarius, Halae Saxon. 1699. 4. Eas in longam noctem protractas nocere ſanitati iam olim notauit Hippocrates lib. 1. de re medica: quamuis Gabriel Naudaeus quaeſtione 3. iatrophilologica quum primum laudaſſet ſtudia matutina, deinde p. 73. ſq. diſputat pro nocturnis lucubrationibus, ita tamen, vt quemadmodum in omnibus ita in his quoque nimium in vitio eſſe non dubitet.

VII. De *recitationibus* veterum Lipſius videndus Centur. 2. Epiſtola 48. ad Belgas, Voſſius pater cap. 7. et 8. de imitatione, ſiue lib. de recitationibus veterum, recuſus in tomo 1. method. Crenii: Gabriel Biſciola tomo 2. Lectionum ſubſeciuarum lib. 15. c. 20. Caſaubonus ad Theophraſti Characteres pag. 126. ſq. et ad Auidium Caſſium Vulcatii Gallicani, Ferrarius lib. 3. de veterum Acclamationibus. Io. Schefferus cap. 9. et 10. de ſtilo; Io. Georg. Guilielm. Volckhartus in commentatione ſupra laudata de hortis veterum Romanor. muſeis, volumine tertio actorum ſocietatis latinae p. 229. ſqq. Io. Ern. Imm. Walchius in libro de arte critica veterum Romanorum pag. 59. ſq. Frid. Iac. Beyſchlag in ſylloge p. 490. et 509. Magnus Daniel Omeiſius in diſſertatione de recitationibus veterum, Altorfii 1697. Chriſt. Gottfr. Barthius in diſſert. de recitatione et retractione veterum, Halae 1701. Petrus Eckermann in diſſert. de ſtudio veterum recitandi, Vpſal. 1740. Frid. Chriſt. Baumeiſter pag. 201. exercitationum academicar. et ſcholaſtic. Lipſiae 1741. et Conſtantinus Langius in orat. de cenſoribus veterum litterariis, Ienae 1753. De recitationibus ῥαψῳδῶν et Homeridarum poſt Scaligerum, Caſaubonum et Kuſterum a Fabricio lib. II. c. 2. Bibl. Graec. laudatos vide Sigism. Frid. Dreſigii commentationem Lipſiae 1734. 4. et Eberh. Baringium de Rhapſodia, Hanov. 1745. De retractationibus et palinodia eruditorum vide Theophil. Raynaudum T. XIV. Operum, et diſſert. Io. Georg. Neumanni, Witeb. Io. Schmidii, Lipſ. 1697. De retractationibus Theologorum Io. Henr. Feuſtkingii diſſert. Witeb. 1711. et 1715. Celſus in praefatione ait Hippocratem non dubitaſſe, ſi erraſſet, ſententiam retractare *more magnorum virorum et fiduciam magnarum rerum habentium.* Pontifices non dubitare retractare, vbi errare ſe agnoſcant affirmat Launoius p. 454. epiſtolarum. De formulis proteſtationum meliorum iudicio et eccleſiae ſcripta ſua ſubiicientium idem Launoius p. 501. ſqq. et 525. ſqq. libri de ſcholis a Caroli M. tempore inſtauratis. De *certaminibus* veterum *litterariis* Vitruuius praefat. libri VII. Ionſius lib. 1. c. 16. p. 85. ſq. Io. Roſinus lib. V. cap. 18. antiquit. Romanar. vbi de agonibus Capitolinis ex Scaligeri lib. 1. lection. Auſonian. c. 10. Harduinus de numis vrbium p. 399.

et 438. Chrift. Gottl. Schwarzius in differt. de certaminibus veterum Poetarum atque Oratorum, Altorfii 1728. De *Lectoribus* fiue *Anagnoftis* Ioan. Schefferus libro de ftilo pag. 69. fq. qui etiam pag. 72. lectricem ex Seruio obferuat. Reimannus fyftem. litter. p. 46. fq. et Ioan. Bilbergii differtatio, Vpfal. 1698. 8. Nonnulla etiam Alexander ab Alexandro Tomo 1. p. 350. edit. cum notis variorum. De anagnofmatis fiue lectionibus in conuiuiis adi Baccium pag. 191. fq. libri 4. de vinis, et Iac. Goettenium lib. 2. obferv. cap. 2. Ceterum *recitare* proprie non eft ex memoria dicere, fed de fcripto legere, vt praeter alios obferuat Lambecius in orationibus fuis pag. 81. fq.

VIII. De *fcriptura* veterum Ioannes Nicolaus Funccius eruditam commentationem edidit Marburgi et Rintelii 1743. 8. in qua vniuerfum hoc argumentum erudite atque eleganter pertractat. Sigillatim de *fcribis* veterum, Romanorum praecipue et *notariorum* expofuerunt Reimannus fyftemat. litterar. pag. 53 fq. Hugo de prima fcribendi origine cap. 32. pag. 415. edit. Trotzianae. Andr. Chrift. Efchenbachius in differtationibus iunctim editis pag. 257. fq. Ioan. Lomeierus dierum genialium decade II. p. 397. fq. Iacobus Ern. Herrgott differtatione de fcribis veterum Graecorum, Romanorum et Germanorum, Witeb. 1668. Iuftus Lipfius centur. 1. ad Belgas ep. 27. Begeri fpicilegium antiquitatum p. 78. et 93. Elias Amatus epiftolar. eruditar. Italice editar. parte 2 pag. 72. fqq. De more citandi fcripta allegatis primis illorum verbis Ionfius II. 5. p. 136. Viri praeftanti doctrina et dignitate ipfi manu fua libros defcripferunt, vt emendatos haberent. Vide Baluzium ad Capitularia Tomo 2. pag. 1160. fqq. De *chartulariis* Cangius in Gloffario, et Pancirollus variar. lectionum lib. 1. c. 23. De *capfariis* Io. Chokier facis hiftoricae centuria 1. c. 79. De *librariis*, *antiquariis* et *Bibliopolis* antiquorum Balthafar Bonifacius de Archiuis cap. 8. Pignorius lib. de feruis p. 228. fq. Popma de operis feruorum p. 67. Chrift. Falfterus lib. 2. quaeft. Romanar. c. 3. et fingulari diatriba Chriftianus Schoettgenius, Lipfiae 1710. edita, quam ipfe deinde germanice verfam auctamque fub titulo: **Hiftorie der Buchhändler, wie folche in alten und mittlern Zeiten gewefen**, Norimb. 1722. 4. recudendam curauit, latine autem conuerfam Polenus inferuit Tomo tertio fupplementorum thefaur. antiq. Graec. et Romanar. Ahasv. Fritfchius in tractatu de typographis, bibliopolis, chartariis et bibliopegis, Ienae 1675. 8. et Hamburgi 1678. 4. qui germanice verfus prodiit Ratisbonae 1750. 4. De ratione *voluminum* et cylindrorum εἰλητῶν apud veteres Guil. Schickardus de fefto Purim Tomo 8. Critic. Anglor. pag. 486. B. Carpzouius ad Schickardum de iure regio Hebraeorum p. 92. fq. Rich. Simon epiftol. felect. IV. 27. p. 190. fqq. Io. Doughteius

Analectis ſacris ad Ieſ. XXXIV. 4. Salmaſius ad Solinum p. 278. 706. et de modo vſurarum c. 10. p. 404 ſq. et in ſpecimine confutationis animaduerſionum Heraldi p. 107. ſq. et ad Vopiſcum: Chriſtoph. Browerus annalium Treuirenſium pag. 105. vbi exhibet ſchema voluminum in Bibliothecam digeſtorum ex veteri lapide reperto Nouiomagi in loco caſtrorum Conſtantini. Auguſtinus Calmet in diſſertatione prima earum, quas commentario gallice edito in Geneſin adiunxit, in qua de forma librorum veterum et diuerſa ſcribendi apud illos ratione diſſerit. Iſaacus Voſſius ad Catullum pag. 50. ſq. qui codicum membranaceorum ſiue *librorum quadratorum* vſum ab Attalo demum coepiſſe obſeruat. Videndus etiam Ouidius lib. I. Triſtium elegia prima, Leo Allatius prolegom. ad librum de patria Homeri pag. 20. ſq. et ad antiquitates Hetruſcas pag. 137. Wormii muſeum p. 384. Ramireſius ad Martialem II. 67. Thomas Bartholinus de legendis libris diſſ. IV. p. 125. ſq. Ern. Sal. Cyprianus pag. 40. ſqq. Programmatum ſelectorum. Alexius Symmachus Mazochius Tomo XXVII. Opuſculor. ſcientificor. et philologicor. pag. 168. ſqq. Io. Esbergius in exercitat. de libris veterum, Vpſal. 1701. Chriſt. Saalbachius in diſſert. de eod. argumento, Gryphisw. 1706. Chriſtianus Gottl. Schwarzius in diſſertationibus quatuor de ornamentis veterum diuerſis temporibus Lipſiae et Altorfii habitis; vna de libris plicatilibus veterum, Altorfii 1717. et vna de varia ſupellectile rei librariae veterum, ibid. 1725. quas in vnum collectas indicibusque neceſſariis inſtructas recudi curauit Ioan. Chriſt. Leuſchnerus, Lipſiae 1756. 4. De menide antiquorum codicum ornamento I. C. Stiglizius commentationem euulgauit Erfordiae 1747. De vmbilicis voluminum et cornibus, κεφαλίδι βιβλιόυ, מגלת ספר Pſalm. XL. 8. Hebr. X. 7. vide Ioan. Henr. Maii obſeruationes ſacras lib. 3. p. 133. ſq. edit. ſecundae. De verbo *explicit*, explicitum eſt Huetiana p. 139. Libros conglutinandi artem Athenis Philatium virum doctum ſodalem ſuum inueniſſe teſtatur Olympiodorus Philoſophus Alexand. apud Photium. Cod. 80. De rationibus compingendi ornandique libros, quibus noſtra aetate bibliopegi vtuntur, diligentiſſime ſcripſit Ioan. Gottfr. Zeidler in der Buchbinder Philoſophie, oder Einleitung in die Buchbinderkunſt, Halae 1708. 8. Caerimoniale bibliopegorum ſingulari libro germanice compoſito deſcripſit Frider. Friſius, Lipſiae 1712. 8. De *Diptychis* egerunt Rosweidus Onomaſtico ad vitas Patrum pag. 773. Pompeius Sarnelli in antiqua Baſilicographia cap. 26. Bernh. Montfauconius Palaeographiae pag. 34. Ioan. Cabaſſutius in notitia conciliorum pag. 487. ſqq. et in notitia Eccl. pag. 49. Henr. Dodwellus diſſert. Cyprian. pag. 71. ſqq. PetrusZornius Opuſcul. ſacr. T. II. p. 687. ſqq. Io. Bona II. 12. rerum liturg. Euſebius Renaudotus T. I. collection. liturgiar. oriental. p. 254. ſqq. Ioſ. Binghamus

orig. ecclesiast. lib. 1. cap. 3. Seb. [6] Donatus libris tribus italice editis de diptychis profanis et sacris, Luccae 1753. Christ. Aug. Saligius in libro de Diptychis veterum tam profanis quam sacris, Halae 1731. 4. Io. Andr. Schmidius in dissertat de diptychis veterum, Ienae 1694. Michael Hertius dissertationibus quatuor de diptychis, Sneebergae 1680-85. editis. Christ. Gottl. Schwarzius in dissert. de vetusto quodam diptycho consulari et ecclesiastico, Altorfii 1742. Sigillatim de Diptycho *Leodiensi* Alexandri Wilthemii Diptychon Leodiense ex consulari factum ecclesiasticum, et in illud commentarius, Leodii 1659. fol. De Diptycho *Boethii consulis* Philippus Bonarotta in Giornale d' Italia Tomo 28. pag. 39. sqq. et Io. Casp. Hagenbuchius in epistola epigraphica de Diptycho Brixiano Boethii Consulis, Turici 1749. fol. Diptychon *Bituricense* editum est in libro: Voyage litteraire de deux religieux Benedictins, Parisiis 1717. 4. pag. 25. De *Diuionensi* Philib. Bern. Moreau de Mautur Tomo III. histor. acad. inscriptionum pag. 451. sqq. De diptycho eburneo, quod fuit Cardinalis *Quirini*, ipse Quirinus in epistola ad Claudium de Boze, Romae 1743. 4. quae quarta est decadis eius epistolarum Romae 1743. 4. in lucem emissae. Hannibal de Abatibus Oliuierius Opusc. scientific. et philolog. T. 32. p. 5. et T. 36. p. 345. Io. Antonius Vulpius in diuinatione in diptychon eburneum vaticanum, olim Cardinal. Angel. Mar. Quirini, Patauii 1752. 8. et Tomo 35. Opuscul. scientif. et philolog. pag. 221. Alexius Symmachus Mazochius Tomo 34. eorund. opusculor. p. 387. sqq. Castus Innocentius Ansaldus Tomo 40. p. 187. sqq. et Tomo 42. p. 237. Io. Georg. Leichius de diptychis veter. et de diptycho Eminentissimi Cardin. Quirini, Lipsiae 1743. 4. Iosephus Bartolus in libro italice edito: La vera Spigazione del Dittico Vaticano, Turini 1747. Diptycha Episcoporum ecclesiae Arelatensis exstant apud Mabillonium Tomo III. analector. p. 432. Diptychon Magni Consulis, primum luci publicae donauit animaduersionibusque illustrauit Christoph. Saxius, Hagae Comitum 1758. fol. Thesaurum Diptychorum tam profanorum quam ecclesiasticorum, quem Celeberrimus Gorius inchoauerat, tribus voluminibus, forma folii, cum figurarum scienter delineatarum apparatu, edendum Florentiae susceperunt Bandinius et Passerius: vide Acta Erud. 1758. p. 288. Ceterum duo fuerunt diptychorum genera *consularia* et *ecclesiastica.* In ecclesia graeca triplicem diptychorum formam obseruatam sibi testatur Allatius III. 15. de consensu p. 1184. sqq. 1) Episcoporum, 2) virorum bene merentium vel dignitate conspicuorum, 3) eorum qui in fide obdormierunt. Consularia diptycha speciem tabulae eburneae duplicis referebant, ita vel fibulis vel vncis a superiori aut inferiori parte aptae et nexae, vt aperiri et claudi

[6] Journal de Savans 1754. mense Decembri.

claudi facile possent, eaque anaglyphicis et pro illorum temporum ingenio haud plane rudibus variarum rerum iconibus ornata, quum Orientis tum Occidentis Consules sub auspicia muneris sui et familiaribus et aliarum regionum longissime disiunctarum proceribus dono mittere solebant. Vide Saxium ad Diptychon magni Consulis pag. 5. Consularia haec diptycha vel sine *titulo* vel *litterata* supersunt. Eorum, quae litteris notata sunt, praeter laudatum Hagenbuchium, qui tamen ἀφόνων rationem non habuit, breuiter recenset Leichius de Diptychis veterum. p. II. et III. Et ἀφόνα atque litterata, et consularia atque ciuilia, neglectis tamen siue sacris siue ex vtroque mixtis ordine chronologico recenset Saxius lib. cit. pag. 8. sqq. De *Pinacothecis* et *imaginibus* virorum doctorum quibus Bibliothecae exornatae, Io. Henr. Meibomius ad Vogleri introduct. in Historiam litterariam p. 163. sq. Bartholinus de legendis libris diss. 2. p. 64. sq. Fogelius de statuis c. 24. Ioan. Ern. Imm. Walchius in Cicerone Herculanensi Vol. 1. Actor. societ. lat. Ienens. p. 126. sqq. Io. Dav. Schreber peculiari dissert. de imaginibus virorum Bibliothecarum ornamento Lips. 1692. Christoph. Gothofr. Barthius diss. de imaginibus veterum in bibliothecis vel alibi positis, Halae 1702. et Io. Paullus Reinhardus **in den Erlangischen gelehrten Anmerkungen und Nachrichten auf das Jahr** 1747. N. X. et XI. De *Bibliothecis* veterum pauca quaedam Rabanus lib. V. de Vniuerso c. 4. T. I. p. 95. b. ex Isidori VI. 3. origin. Plura Iusti Lipsii libellus et seorsim et inter opera eius saepius editus, Lipsio autem longe diligentius disputauit Siluester Lürsenius libro de templo et bibliotheca Apollinis Palatini, eique subiecta disputatione de bibliothecis veterum maxime Romanorum, Franequerae 1719. 8. Lipsii liber occurrit etiam in collectione Io. Ioachimi Maderi, qui varios de Bibliothecis et re Bibliothecaria Scriptores congessit, praemissa praefatione de Scriptis et Bibliothecis antediluuianis, incerta fide iactatis, Helmst. 1666. 4. Nouissime Maderi collectionem recudi fecit, et Herm. Conringii Epistolam siue librum de Bibliotheca Augusta Guelpherbytana, quo etiam de veterum re Bibliothecaria disseritur, tum Naudaei, Spizelii et aliorum [7] de Bibliothecis scripta adiunxit, pluresque alios scriptores de hoc argumento duobus voluminibus iunctim edidit, Rev. Ioannes Andreas Schmidius, Theologus Helmstadiensis, plus simplici vice iam nobis laudatus, cuius etiam diatriba de bibliothecis eremitarum veterum exstat, Helmstad. 1714. Rudolphi Capelli, τοῦ μακαρίτου Syntagma lectionum Bibliothecariarum memorabilium Hamburgi 1682. 12. vulgatum itidem varia non ad recentem tantum, sed et veterem rem Bibliothecariam facientia collegit, quod facit etiam Dan. Guil. Mollerus diss. de Bibliotheca, Altdorf. 1700. 4. Vide et

[7] Vide Acta Eruditor. A. 1704. p. 209. sqq.

et Praefationem ad reliquias Bodleianas, Acta Erud. 1704. p. 301. ſq. et Georgii Engelbrechti diſſ. de iure Bibliothecarum, Helmſt. 1702. Io. Langii Epiſtolas Medic. II. 3. Hoſpinianum de templis fol. 100. ſq. Pompeium Sarnelli c. 42. antiquae Baſilicographiae. Chriſtiani Falſteri quaeſtiones Romanas lib. 2. c. 1. Paullum Mariam Terzagium in muſeo Septaliano p. 151. ſqq. vbi celebriores bibliothecas veteres ac nouas recenſet, ſigillatim de Vaticana videndus p. 161. et de Ambroſiana p. 164. quam A. 1664. ſcripſit conſtare codicibus manuſcriptis 12000, impreſſis 46000. Io. Lomeieri librum de bibliothecis. Trai. ad Rhen. 1669. et 1680. 8. Bibliothecarum graecarum recenſionem Bernhardus Montfaucon ſuae palaeographiae graecae praemiſit. De bibliotheca *Alexandrina* confer Ant. van Dale in diſſertatione ſuper Ariſtaea de LXX. interpretibus, Amſtelod. 1705. 4. cap. 2. ſqq. Humphred. Prideaux in connex. V. et N. T. P. II. lib. 1. p. 16. ſq. 75. et 88. edit. Berolin. et ex eo Bibliothec. Anglic. T. 3. p. 502. ſqq. Georg. Greenii diſſert. de Ptolemaeo Philadelpho, Aegyptiorum Rege, Witeb. 1676. et Petri Nicolai Bonamy diſſertationem inſertam memoriis academiae Inſcriptionum Tomo XIII. p. 615. ſqq. edit. Amſtelod. Bibliothecarios Bibliothecae Alexandrinae [8] recenſent Ionſius de Scriptoribus Hiſtoriae Philoſophicae p. 101. et I. F. Gronouius in ſupra laudata diatriba de Muſeo Alexandrino. De bibliothecis Romanorum Erh. Reuſchius diſſertationem edidit Helmſtadii 1734. De Aſinii Pollionis bibliotheca Romae publicata vide Io. Henr. Felſii orationem Ienae 1753. De M. Tullii Ciceronis bibliothecis Ioan. Matthaei Vnoldi commentat. ibid. eod. De bibliothecis Byzantinis generatim confer Banduri imperium Orientale Tomo 1. p. 385. ſq. Sigillatim de bibliotheca in templo S. Sophiae CPoli Bibliothec. Anglic. T. 3. p. 502. ſqq. De antiquiſſima oſymanduae agit Diodorus Siculus: adde Cellarii programma XL. p. 281. ſqq. De bibliotheca Budenſi Naldus Naldius in epiſtola de laudibus Auguſtae bibliothecae ad Matthiam Coruinum, Pannoniae Regem, quam exhibent Petrus Ienichius Tomo III. meletematum Thorunenſium p. 97. et Matth. Belius in notitia Hungariae nouae Tomo III. p. 589. ſqq. Io. Guil. Bergerus in Eloquentia publica, Witebergae 1750. 4. p. 348. ſq. et Paullus Faber in commentatione de auguſta Budenſi bibliotheca, Witeb. 1756. De bibliotheca Caroli M. Imperatoris exſtat diſſertatio Ioan. Dav. Koeleri, Altorfii 1727. De fortuna bibliothecae D. Auguſtini in excidio Hipponenſi diſſertatio Io. Martini Chladenii Lipſiae 1742. De transpoſitione bibliothecarum memorabili Rud. Antonii Fabricii diſſertatio prodiit Helmſtadii 1724.

De

[8] Ptolemaeus Philadelphus decem myriadas librorum collegit Alexandriae teſte Syncell. p. 271. 273. His Pergami Bibliothecas addi voluit Antonius, Cleopatraeque deſtinauit, in quibus 200000. βιβλίων ἁπλῶν. Plutarch. p. 943. in Antonio.

De bibliothecarum apud veteres praefectis videatur Caroli Guilielmi Schumacheri diatribe, Ienae 1758. De bibliothecariis veteris Romae Falſterus lib. 2. quaeſtion. Rom. cap. 2. De bibliothecariis recentioribus Vaticanis conſulendus Io. Ciampinus. De Bibliothecae Caeſareae praefectis (ſunt enim, qui Bibliothecarii nomen tanquam non ſatis latinum refugiunt, vt Voſſius et alii) Petrus Lambecius lib. 1. Comm. de Bibl. Vindobonenſi.

IX. De ſtudiis veterum et omni genere elegantioris eruditionis apud veteres cultae, eruditus exſtat liber *Io. Wowerani*, Hamburgenſis, (fuit enim et alter hoc nomine Antwerpienſis) qui inſcribitur *de Polymathia*, et primum lucem vidit Hamburgi 1604. 4. Poſtea adiunctis argumentis ac indicibus elogioque Woweriano, cura Iac. Thomaſii, Lipſiae 1665. 8. Ex Thomaſii editione recuſus eſt tom. 8. theſ. Antiqu. Graecar. Inter alia falſos eſſe et iniuriam Wowerano facere, qui tractationem de polymathia *Iſaaco Cauſaubono* per plagium ſurreptam dicere auſi ſunt, idem Thomaſius oſtendit, quanquam veriſſimum eſt Caſaubonum quoque de eodem argumento opus molitum fuiſſe, ſed ex aliis Wowerii ſcriptis patet non opus ipſi fuiſſe, vt aliena ſcrinia expilaret, cui diligentia ſua et ingenio ſatis, quod ſcriberet, ſuppetebat domi. De Encyclopaedia veterum exponit etiam *Martinus Nicolai* in diſſert. de veterum veſtitu, choris, epiſtolis, ſcriptis et praecipue paedia ἐνκυκλίῳ, Kilonii 1668. 4. Chr. Bergius in diſſert. de encyclopaedia veterum, Ienae 1666. Io. Crauſius in diſſert. de artibus liberalibus ſiue polymathia veterum, Ienae 1670. De arte critica veterum Romanorum elegantem librum Io. Ern. Imm. Walchius edidit Ienae 1757. 8. De antiquitatibus rei litterariae veterum Romanorum, commentaturum ſe diligentius promiſit V. C. *Io. Georgius Walchius* in diatriba de dedicationibus librorum veterum Latinorum, Epiſtolis Chriſtophori Cellarii τοῦ μακαρίτου praemiſſa, qua inſigne eius operis ſpecimen edidit. Quod vero conſilium vt abiiceret, grauioribus deinde negotiis coactus eſt. De initiis eruditionis apud Romanos Io. Georg. Frickius elegantem diſſertationem edidit, Altorfii 1728. De ſtudiis liberalibus vrbis Romae et CPoleos legi meretur Hermanni Conringii diſſertatio, Helmſtadii 1674. 4. edita, et tum in theſauro Sallengriano Tomo III. p. 1193. tum in Conringii operibus iunctim editis T. VI. p. 1. recuſa: cui adde Aldi Manutii epiſtolam de artibus liberalibus veterum Romanorum, in eius Quaeſitis per epiſtolam, et tomo VI. theſauri Gronouiani, et Conradi Buddei diſſertationem de ſtudiis liberalibus apud veteres Romanos, Ienae 1700. Chriſtoph Cellarii diſſert. de ſtudiis Romanorum litterariis in vrbe et prouinciis, pag 341. eius diſſertationum academicar. et Tomo III. theſauri Sallengriani p. 1233. De variis modis litteras colendi apud veteres Romanos confer Io. Georg. Walchii Parerga

acade-

academica p. 51. qui ibid. p. 161. sqq. etiam de amoenitatibus historicis ex Ciceronis peregrinatione collectis differit. De ratione Romanorum litteras docendi exstat oratio Georg. Steph. Wiesandi Ienae 1755. De secessibus veterum Reimannus systemat. antiquit. litter. p. 106. et 496. vbi de secessibus litteratis Ciceronis, Maecenatis, Catulli, Virgilii, Horatii etc. ex Kircheri Latio. Georg. Greenius de rusticatione veterum Romanorum, Lipsiae 1677. 12. et tomo 1. thesauri Sallengriani p. 690. sq. et Christoph. Godofr. Barthius in differt. de secessibus veterum ad mentem sententiamque C. Plinii Secundi, Halae 1701. De more veterum studio litterarum iungendi artem mutam vel opificium vide Christiani Wilhelmi Lyseri dissertationem, Witeb. 1696. 4.

X. De prima scribendi origine et omni antiquitate litteraria non inelegans tractatus *Herm. Hugonis*, Iesuitae, lucem vidit Antwerp. 1617. 8. quem recudendum curauit, eidemque notas, opusculum de scribis, apologiam pro Waechtlero, praefationem et indices adiecit Christ. Henr. Trotz. Traiecti ad Rhen. 1738. 8. Hugoni iungatur *Io. Nic. Funccii*, V. C. commentatio de scriptura veterum, Marpurgi et Rintelii 1743. 8. *Petrus Holmius* in accurata disquisitione de scriptura et variis rationibus siue ad dextram siue ad sinistram siue desuper vel quocunque alio modo scribendi, publicata Lund. Scand. 1670. 8. et recusa in Analectis Philologicis Tho. Crenii cura editis in Belgio 1699. 8. *Balthas. Frid. Salzmanni*, Argentoratensis, dissertationes quinque cum cura elaboratae, quarum prima lucem vidit Lipsiae 1667. 4. quinta de scriptione Sinensium ibid. 1670. *Michaelis Waltheri* oratio de arte scriptoria ad calcem eius dissert. de animae immortalitate, Witeb. 1657. 4. *Floriani Klepperbein* historia artis scriptoriae, Witeb. 1683. *Sebastiani Franci* dissertatio epistolica ad Seuerinum Pedanium de illa historia 1683. *Ioan. Adolphi Luut* dissertationes binae de palaeographia, quarum prior Praeside Nic. Celsio, secunda Fab. Toernero habita est, Vpsaliae 1724. et 1725. 8. *Georg. Christ. Hallbaueri* positiones de scriptura, eius origine, natura et variis modis, praecipue per litteras ex aere fusas, Ienae 1739. *Io. Vdalrici Tresenreuteri* programmata duo de fictis argumentis, quibus artem scribendi ante diluuium inuentam fuisse, nonnulli voluerunt probare, quae exstant pag. 211. et 222. eius Opusculorum: *eiusdem* programma, quo, artem scribendi ante diluuium fuisse inuentam, probabiliter defenditur, ibid. pag. 230. *Nicolai Frereti* obseruationes de artis scribendi principiis generalioribus, et sigillatim de Sinensium artis scribendi fundamento, Tomo nono memoriarum academiae inscriptionum p. 328. sqq. *Bourgueti* Lettres curieuses sur l'origine de l'ecriture laudat Leibnitius Epist. a Kortholto editarum vol. 1. p. 398. *Roberti Mori* Essay of the first Invention of Writing citatur volumine secundo bibliothecae Harleianae pag. 960.

De

De ratione ſcribendi Auguſto vſitata *Crenius* Analector. p. 179. ſq. *Stillingfleetus* Origin. ſacr. lib. I. c. I. §. 19. exſtimat, artem ſcribendi vetuſtate aequare mundi originem, eamque ab ipſo eſſe Adamo inuentam. *Henricus Winderus* in hiſtoria ortus et progreſſus doctrinae earum in primis rerum, quae ad religionem ſpectant vol. II. p. 30. cenſet, ſcribendi artem Moſi diuinitus fuiſſe reuelatam. *Wilhelmus Warburtonus* in diuina Moſis miſſione vol. II. p. 66. ſq. edit. ſecundae demonſtrauit, primam ſcribendi originem fuiſſe, vt rerum ipſarum figuras vel nude vel ſymbolice pingerent, quae figurae deinceps in ſimplices ductus et lineas degenerarint, quo pacto de Aegyptiis, Sinenſibus, ceteris ſtatuendum ſit: ſeriorem eſſe vſum litterarum non ad res ſed verba repraeſentanda. Hinc factum eſſe, vt γϱάφειν, itemque σημεῖα, σήματα de pictura ac litterarum ſcriptura dicantur. *Eberhardus Henr. Dan. Stoſchius* in diſſertatione de reuelatione Diuina ante Moſen ſcripto conſignata, Francof. ad Oderam 1752. §. VIII. p. 16. putat, characterum quorundam, quibus mentis ſenſa exprimerentur, quales illi demum fuerint, vſum ſtatim poſt diluuium inter homines viguiſſe. Quin immo probabiles non deeſſe rationes, quibus pulcherrimae artis vſus vel ſaltem prima eius rudimenta ſaeculis diluuium antegreſſis vindicari poſſint.

De *charta et papyro* veterum videndi Plinius lib. 13. c. 11. et ibi Harduinus. Iſidorus Lib. VI. Orig. c. 9. Caſſiodorus lib. XI. Variarum Epiſt. 38. Matthiolus ad Dioſcoridem lib. I. c. 98. Melchior Guillandinus Venetiis 1572. 4. et Ambergae 1613. 8. in Aegypto ipſe, vbi papyrum examinauit, verſatus. Ioſephus Scaliger contra Guillandinum [9] de papyro. Io. Mabillonius in opere de re diplomatica lib. I. cap. 8. Montfauconus in Palaeographia Graeca p. 13. ſq. ſupplement. antiquitatis explicatae T. 3. p. 199. ſqq. et memoriarum Academiae inſcriptionum T. IX. pag. 302. ſqq. edit. Amſtelod. Scipio Maffeius hiſtoriae diplomatic. pag. 57. ſqq. Franciſcus Maria Nigriſolius, Medicus Ferrarienſis, in diſſert. de charta eiusque vſu apud veteres, quae inſerta legitur Muſeo Mineruae Venetae Tomo 3. p. 249. ſqq. Guido Pancirollus rerum deperditar. tit. 13. Claudius Salmaſius in notis ad Vopiſcum et Solinum. Liber gallicus: *Varietés hiſtoriques, phyſiques et litteraires*, Pariſiis 1752. Tomo primo. Chr. Lindneri diſſertatio de charta, Lipſiae 1647. Sebaſtiani Kirchmaieri de papyro veterum, Witeb. 1666. quae tota fere ex Guillandino exſcripta eſt. Io. Georg. Vngeri de papyro frutice, Lipſiae 1731. A. G. Boucher d'Archis in Mercurio Gallico A. 1737. menſe Septembri p. 1082. ſqq. et Leo Allatius pag. 91. ad antiquitates Hetruſcas, vbi inter alia docet, mangonem qui anti-

[9] Rud. Capelli lection. bibliothec. O. 6. ſqq.

antiquitates illas ſuppoſuit, inepte eas commiſiſſe chartae A. C. 1450. a Ioanne Brugenſi ex linteis contritis, [10] ex ramis veterum pannorum, vt loquitur Petrus Venerabilis, quod longe recentius inuentum et Germanorum quidem, vt notat Scaliger in Scaligeranis ſecundis pag. 7. Adde Io. Petr. a Ludewig in den gelehrten Anzeigen, Halae 1744. 4. p. 270. ſqq. Praecipue vero ridiculum eſſe, quod in vna charta artificis chartarii inſignia relicta erant, quibus charta et eius confectae tempus internoſci potuit. De illis inſignibus, atque vt ſaepe numero horum ope fraudes detectae fuerint, pluribus diſputat Allatius p. 136. De *papyro planta* praeter Vngerum laudatum Proſper Alpinus de plantis Aegypti p. 43. Kaempferus amoenit. exotic. p. 471. ſqq. et appendice ad Iaponiam p. 22. ſqq. Ephemerides eruditorum 1730. menſe Iun. p. 199. ſqq. Memoriae Treuoltinae 1732. p. 817. ſqq. Quod veteres in cortice fagi ſcriberent (auf Buchrinden) hinc Olaus Rudbekkius pater in Atlantica ſua obſeruat libros hodieque Germanis vocari Bücher, ſicuti ex ſimili ratione dicuntur *libri*, *codices*, *folia*, *philyrae.* Varia alia, in quibus antiquitus ſcriptum fuit recenſet praeter Allatium et Hermannum Hugonem in libris laudatis Alexander ab Alex. II. 30. et ibi Tiraquell. Bartholinus diſſ. 4. de legendis libris p. 90. ſq. ac nouiſſime vir eruditiſſimus Bernardus Montfauconus in palaeographia Graeca lib. 1. Vide etiam Hiralti Epiſtolam inſertam Memoriis Treuoltinis A. 1711. p. 1559. ſq. vbi de bullis Pontificum ſcriptis in charta e cortice. Pars chartae tenuiſſima dicta *ina*, vt conſtat e Feſto in ilia et exilis. De chartopoeia Iaponica ex corticibus arboris mori papyriferae *Carſchy* [11] dictae Engelbertus Kaempferus in amoenitatibus exoticis p. 466. ſqq. De charta incombuſtibili ex amiantho Wormius p. 350. muſei. De charta asbeſtina Franc. Erneſtus

[10] Lintei vſus ex cannabi recens admodum, nec ante ſaeculi XV. initium innotuit. Caroli VII. Galliae Regis coniux induſiis ex linteo duobus primum dicitur vſa fuiſſe. Vide Naudaeum p. 81. 82. Chartae tamen quae ex lino fiebat iam mentio apud Petrum Venerabilem in bibliotheca Cluniacenſi, et illius vſus iam notus Euſtathio, vbi artem chartas ex papyro conficiendi periiſſe notat ad Odyſſeae φ. Panni linei meminit et ad candidationem eius commendat ſaponem copioſum Ambroſius Camaldulenſis XIX. 12. Epiſt. p. 616. T. 3. collectionis Martenianae. Linea camiſia et lineis femoralibus vſum eſſe Carolum M. notat Eginhardus c. 23. In Aegypto linyphiarii, linyphiones ſiue linteones, lintearii, linteatores, linteis texendis parandisque operam nauantes. Salmaſius in Vopiſcum pag. 455. Δρυὸς φλοιῷ inſcriptae litterae Plutarchus in Pyrrho T. 2. p. 434. ed. Oxon. In nouis litterariis Goettingenſibus (gel. Anzeigen) A. 1758. p. 1112. haec ex Transactionibus philoſophicis N. 50. vol. 1. Art. 30. excerpta leguntur: Auf der Bruſt eines Skelets, welches aus den Ruinen der verſchütteten Stadt Herkulanum ausgegraben iſt, hat man einige Stücke von ſehr feinem Papier gefunden, das auf einer Seite roth, und auf der andern ſchwarz geweſen iſt. Man urtheilet, daß es keine eigentliche ſo genannte charta papyracea ſey, ſondern ein von Seide oder Leinwand gemachtes Papier.

[11] Acta naturae curioſorum decade II. 6. p. 131.

Erneſtus Bruckmannus in hiſtoria naturali lapidis τοῦ ἀσβέστου 1727. quam hiſtoriam in charta eiusmodi impreſſam typis bibliothecae Guelpherbytanae intulit, vide N. L. L. 1727. p. 432. et S. R. Goettenii jeßtlebendes gelehrtes Europa T. 1. p. 658. ſq. Eduardi Lloydii epiſtola de genere papyri ex linteo incombuſtibili confecti inſerta eſt diario gallico Bibliotheque raiſonnée T. 38. parte 1. p. 42. ſqq. De nouo inuento in Anglia vſitato chartam non ex ramis pannorum, ſed ex carduis aliisque plantis conficiendi, vide Journal des Savans 1732. menſe Septembri p. 56. De palimpſeſto Leopardus lib. XIII. cap. 11. emendationum. Membranarum vſus diu ante Eumenis et Ptolemaei tempora vide Lampium ad Pſalmum XLV. p. 86. De linteis libris ſiue mappis Allatius libro iam memorato p. 25. ſq. et 130. ſq. idem p. 123. obſeruat Sinenſium chartam diuerſam a papyro veterum et noſtra charta ex linteo confecta. De Graecorum charta bombycina, idem p. 133. Videndus etiam Stephanius p. 99. ſq. ad Saxonem Gram. et Pancirolli noua reperta lib. 2. tit. 13. De more in veſtibus ſcribendi praeter Allatium p. 127. ſq. diſſerit Albertus Rubenius Lib. 2. electorum c. 1. De *pugillaribus* veterum Alex. Wildhelmius in Appendice ad diptychon Leodienſe, et Io. Ern. Imm. Walchius in diſſertatione epiſtolica ad Ant. Franc. Gorium de pugillaribus veterum, volumine quinto Actor. ſoc. lat. Ienenſ. p. 107. ſqq. qui etiam ibid. p. 180. ſqq. de pugillaribus medii aeui commentatur. De *albis* And. Schottus ad Prouerb. Vaticanae appendicis I. 80. *Philothecarum* (Stammbücher) vſum non ante tempora beati Lutheri obtinuiſſe contendit Michael Lilienthal, qui de illis videndus in ſelectis hiſtoricis et litterariis continuatis, Regiomonti 1719. 8. In iisdem ſelectis exſtat Theoph. Sigfr. Bayeri diſſertatio de elegantia manuum eruditarum, nec doctos ſemper male pingere. *Calami* loco antiquiſſimus vſus fuit *ſtilorum* ſiue graphiorum ex ferro, oſſibus, vel alia materia, de quibus agunt Interpretes ad Iobi XIX. 24. Feſſelius in aduerſariis ſacris tom. 1. p. 41. Huetius in Epiſtola ad Gisbertum Cuperum, in Tilladeti collectione tom. 2. p. 226. 230. Florianus Klepperbein in hiſtoria Artis ſcriptoriae Witeberg. 1683. Hugo de ſcribendi origine c. IX. Mabillonius ſupplemento ad libr. de re diplomatica cap. XI. §. 8. Philippus Bonanni in muſeo Kircheriano p. 165. Moſcardi Muſeum p. 425. Io. Clericus de ſtilis veterum et variis chartarum generibus, T. III. ſupplement. Poleni p. 1110. et viri docti ad illud Horatii L. 1. Sat. 10.

Saepe ſtilum vertas iterum quae digna legi ſint
Scripturus.

Quibus verbis reſpicit ad figuram ſtilorum, qui ex altera parte acuti erant, et ſcriptioni inſeruiebant, ab altera parte lati, et ad delendum vel emendan-

dum obducendumque ſcripta in cereis tabulis adhibebatur. Imagines duas ſtili [12] veteribus vſitati habes in aes inciſas apud Laurentium Pignorium lib. de Seruis p. 224. Alii ſtilorum loco vel iuncos ſiue *calamos* vel *pennas* auium vel denique vt etiamnum apud Sinenſes receptum eſt, *penicillos* adhibuerunt ad ſcribendum. Confer Paullum Mariam Terzagium in Muſeo Septaliano pag. 128. De Chaumettii inſtrumento, cui calamus ſiue penna ſi inſeratur momento circumactum reddet aptam ad ſcribendum vide hiſtoriam Academiae ſcientiarum A. 1715. p. 88. Inter Dauidis Clerici Orationes octaua, nona et decima eleganter perſequuntur laudes et vſum pennae, atramenti et chartae, Amſtelod. 1687. 8. In Ioan. Henr. Ackeri hiſtoria pennarum pennae D. Ioan. Franc. Buddei ſacra Altenb. 1726. 8. curioſa quaedam de calamis pennisque eruditorum recentium in primis occurrunt.

Chartae loco apud antiquiſſimas gentes plumbeae tabulae vel etiam alia duriora metalla et lapides in vſu fuerunt, vt ad eundem Iobi locum XIX. 24. iam pridem annotatum eſt. Confer Allatium ad Antiquitates Hetruſcas pag. 127. ſq. et Laurentium Beyrling in Theatro Vitae Humanae tomo 7. ſub titulo: *Scriptio*, vbi quamplurima alia de vniuerſo hoc argumento collecta reperiuntur. Spectant etiam huc quae de columnis Sethi lapidea et lateritia, de columnis Mercurii, et Aegyptiorum obeliſcis nota ſunt ex Ioſepho, Diodoro Siculo et aliis Scriptoribus, vnde patet antiquiſſimum vſum fuiſſe columnis lapideis res memorabiles tradendi: de quo more varia congeſſit Huetius in demonſtratione Euangelica p. 93. ſq. edit. Lipſienſ. vbi praeclara inuenta, leges et alia eiusmodi, res quoque geſtas inſigniores poſteris in columnis, ſaxis, parietibus et tabulis aeneis traditas notat, cui adde *Luc. Holſtenium* ad vitam Pythagorae ſcriptam a Porphyrio p. 67. 68. *Humfredum Prideauſium* in limine notarum hiſtoricarum ad epochas marmoreas Arundelianas. *Herm. Hugonem* de prima ſcribendi origine cap. X. *Pet. Holmium* de Scriptione cap. 4. *Thomam Gatakerum* lib. 2. cinni aduerſariorum cap. vltimo, et *Georg. Ludov. Oederum* de programmatis, ſiue edictis et inſcriptionibus publicis Graecorum, Ienae 1717. 8. Laminas plumbeas, quibus inſcriptum, videre licet in Bonanni muſeo Kircheriano p. 180. Idem p. 230. ſq. agit de more ſcribendi in foliis arborum. De arte Trithemiana ſcribendi per ignem vide Georg. Wallini diſſertationem, Vpſal. 1728. Siamenſium charta ex cortice arboris *pliok ktoi*, Tunquinenſium ex *cotone*, Sinenſium ex cortice arundinis ſiue arboris *bambou* confecta eſt et facile a vermibus corroditur, vnde Bibliothecarum Codices ſubinde recentandi et deſcribendi ſunt, vt narrat Lud. de Comitibus in no-

uis

[12] Stilis ſcriptoriis quandoque homines confoſſi atque obtruncati, vt Q. Antyllius apud Plutarchum in C. Grach. p. 840. et recentiore aetate Scotus Erigena.

uis memoriis Sinensibus Gallice editis tomo 1. p. 261. sq. vbi de tota illorum scribendi et imprimendi libros ratione plura Lector obseruata reperiet. Malabares et alii populi vicini palmarum foliis varii generis pro charta vtuntur, quibus stilo ferreo eleganter et mira celeritate, quae volunt, valent inscribere, descriptaque transmissis, quibus cohaereant, per medium folium pertusum ligulis in volumina redigunt. Vide Hodoeporicum Ioan. Alberti de Mandelslo p. 101.

De *atramentis* cuiuscunque generis singulari opere agendum in se suscepit Petrus Maria Caneparius, Cremensis, Philosophus, Venetiis medicinam professus, quod lucem vidit Venetiis 1618. Londini 1660. et Roterodami 1718. 4. et quanquam propter quamplurimas obseruationes Physicis et Medicis non displicet, tamen antiquitatis cultoribus parum satisfacit, vnde infeliciter in hoc argumento versatum esse censet Leo Allatius in animaduersionibus ad Antiquitates Hetruscas p. 145. qui p. 143. sq. nostrum ex calcantho atramentum (de quo Caneparius p. 254. sq.) a veterum illo μέλανι καλλιγραφικῷ (vt vocatur in Hippiatricis p. 169.) diuersum fuisse probat. Vide de atramentis praeterea Vitruuium lib. 7. cap. 10. et sq. Plinium lib. 35. cap. 6. Cardanum c. 64. de rerum varietate et lib. 8. subtilitat. Politianum c. 40. Miscellan. vbi dubitat an ex sepiae liquore (quod tamen multi affirmant vide Lindebrog. ad Codicem Legum antiquar. pag. 1379. et Rondeletium XVII. 2. de piscibus) atramentum olim fieret. His adde denique Vossium lib. 4. de idololatr. c. 49. Salmas. de cruce p. 483. sq. Nicol. Lemerium in memoriis academiae inscription. 1707. p. 713. sqq. Io. Iac. Quandtii exerc. de atramento Hebraeorum, Regiomonti 1713. Atramentum chiniticum habes in Wormii museo pag. 376. et Septalii p. 63. sqq. De atramento sympathiae recenti inuento, Acta Eruditor. 1703. p. 217. De Christi sanguine in atramentum misso ad pondus addendum instrumentis excommunicationis haereticorum Mabillonius II. 21. 22. de re diplomatica, et Io. Andr. Schmidii dissertatio de litteris sanguine Christi firmatis, Helmstadii 1713. De *encausto* Imperatoribus olim sacro exstat dissertatio Ioan. Behmii, Argentor. 1715. Adde quae de illa κηροχύτῳ γραφῇ disserunt Schwarzius diss. 1. de ornamentis librorum §. 7. et dissert. 2. §. 23. et Hadr. Stegerus comment de purpura sacrae dignitatis insigni pag. 57. De variis liquoribus et coloribus atramenti loco adhibitis Montfauconus Palaeographiae lib. 1. c. 1. et Mabillonius lib. 1. c. 10. de re diplomatica. De variis generibus atramenti et rationibus illud parandi consulendus libellus Helmstadii 1732. 8. editus: Das aufs neue wohl zubereitete Dintenfaß.

XI. De litterarum origine [13] Io. Georgius Wachterus, licet suppresso nomine, eleganter disserit in Naturae et scripturae concordia; Commentatione de litteris ac numeris primaeuis, aliisque rebus memorabilibus cum ortu litterarum coniunctis, Hafniae 1752. 4. De litteris Hebraicis, Graecis, Latinis earumque inuentoribus egregia annotarunt Iosephus Scaliger ad Eusebium numero 1617. Salmasius ad inscriptionem Herodis Attici p. 230. sq. Lilius Gyraldus dialogo 1. de historia Poëtarum. Bernardus a Mallincrot in libro de litteris earumque origine et natura, Monasterii Westphal. 1639. 4. Meursius ad Hesychium illustrem p. 179. sq. Samuel Petitus lib. 2. obseru. c. 1. Ezech. Spanhemius de vsu numismatum et praestantia diss. secunda. Guilelmus Nicols in sex libris elegiaco scriptis carmine notisque illustrato de litteris inuentis, Lond. 1711. 8. Olaus Rudbeckius parte 1. Atlanticae c. 38. Bochartus lib. 1. Chanaan cap. 20. Tho. Munkerus ad Hyginum fab. 277. Io. Marshamus Canonis Chronici p. 123. sq. Iacobus Bouhierius auctor eruditae dissert. quae Clariss. Montfauconi Palaeographiae graecae subiicitur de priscis Graecorum ac Latinorum litteris. Auctor anonymus libri anglice sub hoc titulo Londini 1726. 8. editi: *An essay upon Litterature: or an Inquiry into the Antiquity and original of Letters.* Ioannes Baptista Bianchonius in libello [14] de antiquis litteris Hebraeorum et Graecorum, Bononiae 1748. 4. Eusebius Renaudotus de origine graecarum litterarum, Tomo secundo memoriar. Academiae inscriptionum pag. 34. et 318. Ioan. Swintonus in dissertatione de priscis Romanorum litteris, Oxoniae 1750. 4. Edw. Spelmannus in dissertatione volumini secundo versionis anglicanae Dionysii Halicarnassensis, Lond. 1759. 4. voluminibus quatuor editae adiecta. Andreas Norcopensis in dissertatione de prima litterarum origine, Vpsal. 1687. 8. Matth. Ioan. Reutze in dissertatione de primis litterarum natalibus, Hafniae 1717. 4. Leo quoque Allatius parauit librum de origine Graecarum litterarum, in quo earum antiquitatem et vsum et vt immutatae fuerint, explicauerat, vt ipse testatur lib. de patria Homeri pag. 88. De litteris [15] etruscis egerunt Ludov. Boarguetus in epistola de alphabeto etrusco inserta Tomo XVIII. bibliothecae Italicae pag. 1. sqq. et Tomo primo collectionis dissertationum academiae Cortoniensis pag. 1. sqq. et Anton. Franc. Gorius quum in museo Etrusco vol. I. p. 47. sqq. vol. II. pag. 401. sqq. tum in praefatione praemissa libro: *Difesa dell' Alphabeto degli antichi Toscani*, Florentiae 1742. 8. Ioannes Swinton in dissertatione de lingua Etru-

[13] Huius specimen iam aliquod dederat Wachterus in A. E. 1743. p. 40.

[14] Zuverläßige Nachrichten part. 119. pag. 818. vbi nonnulla contra hunc libellum monentur.

[15] De recentissimis conatibus monumenta Etrusca explicandi Vir maxime Reuerendus nobisque amicissimus Christoph. Gerh. Suke elegantem commentationem edidit Lips. 1737. 4.

Etruriae regalis vernacula, Oxonii 1738. 4. Ad quam annotatiunculas Ioan. Georg. Wachterus Actis Eruditorum A. 1744. pag. 395. inserendas curauit. Britannicarum litterarum inuentor fuit Nemnius quidam, vide Bibliothec. Anglic. T. VII. p. 194. Versus, quos affert Petrus Crinitus XVII. 1. Ennodium auctorem habent:

Moses primus Hebraicas *exarauit litteras*
Mente Phoenices sagaci condiderunt Atticas
Quas Latini *scriptitamus edidit Nicostrata,*
Abraham Syras *et idem repperit* Chaldaicas,
Isis arte non minore protulit Aegyptias
Gulfila promsit Getarum *quas videmus vltimas.*

Ex gruum volatu figuras litterarum a Mercurio Trismegisto efformatas tradit Cassiodorus lib. 8. Variar. Ep. 12. alii hoc tribuunt Palamedi, vnde grues aues Palamedis dicuntur a Martiali lib. 13. Epigr. 75. De volatu litterato gruum videndus prae ceteris Iac. Gaffarellus in curiositatibus inauditis pag. 250. sq. meminit et Martialis lib. IX. Epigr. 14. laudans nomen Earini dignissimum, quod penna scribente grues ad sidera tollant. Idem Gaffarellus multus est in explicando Alphabeto superstitioso et inani, quod in coelo videre sibi visi sunt nugiuenduli nonnulli, de quo Kircherus tomo 2. Oedipi part. 2. p. 215. Alia Alphabeta commentitia Adami, Noachi, et Henochi refert atque explodit Tho. Bangius in coelo orientis Exercit. secunda de litteratura Patriarchali, vide sis quoque Rocham in Bibliotheca Vaticana p. 79. 82. 88. 91. sq. Kircherum 2. Oedipi Parte 1. pag. 105. In ordine alphabeti Hebraeos ac Phoenices sequuti sunt Graeci et Latini, vt post alios notant Hallenses Parte VI. Observ. cap. 4. Graeca Alphabeta per varias aetates diuersimode in MSS. exarata singulari tabella exhibuit Eduardus Bernhardus Ao. 1689. Oxonii, atque inde Ezech. Spanhemius de vsu et praestantia numismatum diss. 2. ed. Lond. Longe plurima ab eo tempore e MSS. produxit Montfauconus in eruditissimo Palaeographiae Graecae opere. Latina diuersarum aetatum habes apud Mabillonium in opere praeclaro de re diplomatica, et Papebrochium in propylaeo ad tomum 2. Actorum Sanctorum Aprilis. Variarum linguarum alphabeta et notas singulari studio collegit ac digessit Andreas Mullerus Greifenhagius, vna cum versionibus prope centum orationis Dominicae, et post eius fata publico dedit Seb. Godofr. Starkius ὁ μακαρίτης, Berolini 1703. 4. Notas varias et siglas Medicorum, Chymicorum, Astrologorum exhibet praeter Montfauconum Cangius ad calcem Glossarii Graeci. Alphabeta medii aeui exhibent Io. Iac. Scheuchzerus in specimine alphabeti ex diplomatibus et codicibus Turicensibus,

ſibus, Tiguri 1730. fol. Dan. Eberh. Baringius in claui diplomatica, Hanov. 1737. 4. Io. Ludolf. Waltherus in lexico diplomatico, Goettingae 1745. fol. voll. III. et Carpenterius in Alphabeto Tironiano, cuius ſupra p. 805. mentionem fecimus. Artis occulte ſcribendi ſiue ✝ *ſteganographiae* artisque occultas ſcripturas ſoluendi et legendi, ſiue *decifratoriae* praecepta dederunt Ioannes Trithemius in Steganographia ſiue arte per occultam ſcripturam animi ſui voluntatem abſentibus aperiendi, Darmſtadii 1621. 4. Guſtauus Selenus (Auguſtus Dux Brunſuicenſis) Cryptomenytices et Cryptographiae libris IX. Luneburgi 1624. fol. Wolfgangus Erneſtus Heidel in Steganographia Ioan. Trithemii vindicata, reſerata et illuſtrata, Norimbergae 1721. 4. Ioan. Baptiſta Porta libris IV. de occultis litterarum notis, Montisbeligardi 1593. 8. Samuel Morlandus in a new method of Cryptography 1666. fol. Caſpar Schottus in ſchola ſteganographica, Norimbergae 1680. 4. Ioannes Paullus Bonetus in tractatu de Cifris inſerto libro eius, qui inſcribitur: *Reduction de las Lettras y Arte para enſennar a ablar los mudos*, Madriti 1620. 4. pag. 280. ſqq. Anton. Maria Coſpus in libro ex italico gallice verſo: *L'interpretation des Chiffres, augmentée et accommodée particulierement à l'uſage des langues Françoiſe et Eſpagnole par F. I. F. N. P. M.* Pariſiis 1641. 8. Ludov. Henr. Hillerus in myſterio artis ſteganographicae, Vlmae 1682. 8. Io. Chriſtoph. Wagenſeilius in arcano ſteganographico, quod exſtat pag. 56. ſqq. eiusdem exercitationum varii argumenti, Altorfii 1684. 4. Ioan. Balthaſar Friderici in Cryptographia germanice edita Hamb. 1684. 4. Claudius Comierſius in l'art d'ecrire et de parler occultement et ſans ſoupçon, Pariſiis 1690. 12. Alexander Marcellus in noua ſteganographia imperceptibili, quae legitur in Actis Eruditor. 1719. p. 38. ſq. vbi quoque pag. 255. I. G. G. H. M. P. epiſtola de noua hac ſteganographia exhibetur. Chriſt. Breithaupt in arte dicifratoria, Helmſtadii 1737. 8. et Dav. Arnoldus Conradi in Cryptographia denudata, Lugd. Batav. 1739. 8. quae integrum Breithauptii libellum exhibet, cui ſuum nomen praefixit Arnoldus; vide Iuſti Friderici Engelbrechti commentationem de arte decifratoria, eius origine, fatis, cultoribus, fundamento et hodierno vſu, Helmſt. 1747. 4.

✝ *Cifrarum* vſum et figuras non ab Arabibus primum repertas, ſed a Graecis ad Arabes, ab his ad Indos, tum ad nos quoque perueniſſe contendit Iſ. Voſſius p. 64. ſq. ad Melam: et Boëthii iam aetate recepta fuiſſe haec numerorum ſigna ex antiquiſſimo eius codice ibidem demonſtrat. Cui adde Io. Walliſii Epiſtolam de cifrarum in Anglia vſu circa annum Chriſti 1090. in Transactionibus Philoſophicis Anno 1700. menſe Septembri. Ex Graecis litteris formatas eſſe numerorum notas, facile oſtendit Huetius in demonſtratione Euangelica, quod de characteribus 7. Planetarum etiam veriſimile eſſe et ex

Graecis

Graecis 7. vocalibus illos videri formatos, alibi demonſtraui, licet alias rationes characterum illorum reddat Ioſ. Scaliger ad Manilium p. 640. edit. Argentorat, cui adde Salmaſium ad Solin. p. 873. ſq.

Praeter litteras vulgares, quibusdam gentibus etiam fuere *litterae ſacrae* ſiue *hieroglyphicae*, vt de Aegyptiis vulgo conſtat, de quibus nota Clementis Alexandrini, Diodori Siculi et aliorum teſtimonia, et libri integri Horapollinis, Io. Pierii Valeriani, Nic. Cauſſini, Michaëlis Maieri: Romeyri de Hooghe Hieroglyphica edita cura Arnoldi Heinr. Weſterhouii, quae ex belgico germanice verſa cum praefatione S. I. Baumgartenii prodierunt Amſtelodami (Lipſiae) 1744. 4. Roberti Clayton liber, qui germanice verſus ſub titulo: Vom Urſprung der Hieroglyphie und Mythologie der alten Heyden, Hanouerae 1754. 8. quibus addatur Shawius vol. 2. itiner. c. 5. p. 93. ſqq. et Pocockius in deſcriptione orientis vol. 1. lib. 5. c. 4. p. 227. ſqq. et Io. Henr. Schumacheri Verſuch, die dunkeln Geheimniſſe in den Hieroglyphiſchen Denkbildern der Egyptier zu erklären, Guelpherbyti 1754. 4. ſed praecipue perſpicui documenti loco ſunt, obeliſci hodieque ſuperſtites, atque litteris illis inſcripti, et a Kirchero in Obeliſco Pamphilio et Oedipo Aegyptiaco quanquam non vsquequaque feliciter explicati. Warburtonus in diuina Moſis legatione loco ſupra p. 957. citato oſtendit, praecipue litterarum Hieroglyphicarum vſum ad res occultas ſeriorem eſſe illo, quo ad res memorabiles Regum poſteritati mandandas aperte adhibitae ſunt. Generatim quatuor ſcribendi genera facit apud Aegyptios, Hieroglyphicum, Symbolicum, Epiſtolicum et Hierogrammaticum, quorum duo priora figuris non verba, ſed res, vel planius vel occultius repraeſentarint. Tertium litteris verba aperte ſignificarit lingua vulgari: quartum lingua a ſacerdotibus inuenta pariter ac litteris nouae inuentionis huic linguae reſpondentibus occultam ſcientiam ſacerdotum continuerit. De aliarum gentium characteribus, quos a profanis diuerſos habuerunt, disputat Bochartus in Geographia Sacra lib. 2. Chanaan cap. 17. quod vero de Aethiopibus ibidem tradit, aliter videtur Iobo Ludolpho, Hiſtoriae Aethiopicae lib. IV. cap. 1. §. 23. Hebraeorum populo ſanctiores fuiſſe litteras, quas vulgo dicimus Samariticas, nullo certo teſtimonio conſtat, quum numorum lubrica ſit fides, et Pentateuchum Samariticum ex Hebraico noſtro deſcriptum eſſe clariſſimis argumentis docuerit Io. Henr. Hottingerus in exercitationibus Samariticis, cui adde ſis Stephanum Morinum in exercitationibus de lingua primaeua, et Ioannem Buxtorfium de litteris Samariticis aduerſus Ludov. Capellum. De Lingua Sacra Aegyptiorum agit quoque idem Bochartus in Phaleg pag. 156. Io. Clericus ad Exod. XXVIII. 37. et Iablonskius Panth. Aegypt. paſſim, et inprimis Prolegom. p. 130-135. De lingua ſacra Braminum meminit

minit Io. Baptista Tauernierius parte 2. Itinerarii p. 171. et plerisque Indis quemadmodum etiam Siamensibus duplex est lingua, vna vulgaris et altera eruditorum, vt ex Louberio et aliis constat. Sinenses vero neque litteris vtuntur neque facile concipiunt, quomodo fieri possit, vt tam exiguo numero characterum quorum singuli nihil significant, exprimere atque scripto consignare possimus tot tamque diuersas animi nostri conceptiones et quaecunque ore eloqui valemus. Itaque loco Alphabeti habent characteres seu figuras quamplurimas, quarum alii 80000. alii 54409. numerant, vide Ludouicum de Comitibus memoriarum Sinensium tomo 1. p. 255. et Nouellas Reipubl. Litterariae A. 1688. pag. 189. Quomodo Sinensium characteres differant ab Hieroglyphicis Aegyptiorum, disquirit Kircherus tom. 3. Oedipi p. 10. sq. idem characterem Zoographicum siue Hieroglyphicum Hermetis vt hariolatur cum Alphabeto Copto et litteris Graecis confert p. 35. sq. De litteris Brachmanum seu Gymnosophistarum idem Kircherus consulendus pag. 21. sq. De Mexicanorum p. 28. sq. de Peruuianis aliisque gentibus qui litterarum vsu destituuntur, eorumque loco nodos vel aliud eiusmodi abhibent, vide Ludolphi Neocori Biblioth. nouorum librorum Ao. 1699. p. 669. et Hallensium Obseru. selectas tomo 1. p. 292. Germanis etiam veteribus litterarum ignorationem ex Taciti testimonio obiectam disquirit idem Neocorus p. 674. sq. quod tamen ad solum litterarum amatoriarum commercium restringit Vir Clariss. Andreas Ludouicus Koenigsmannus Exercitatione singulari Kiloniae edita de litterarum amatoriarum apud Germanos ignoratione. Vide et alteram eiusdem de origine litterarum apud Germanos. Contrarium euincere studet Heineccius in historia Iur. lib. 2. c. 1. §. 1. et Prooem. histor. Iuris §. 4.

XII. Typographiae [16] artem a Germanis repertam esse praeter alios agnoscit Claudius Quilletus Gallus lib. IV. Callipaediae, hisce versibus:

Quis nescit diri resonantia fulmina Martis
Germana fabricata manu? graphicasque typorum
Inventas Rheni famosa ad flumina formas,
Doctorum queis scripta virum pretiosaque Musis
Carmina venturos durant seruata per annos.

Neque

[16] Ioannes Tolandus in epistola ad Hugonem Wrottesleium notat inuenti huius suggestionem (si quis potuisset attendere) satis perspicue traditam a Cicerone lib. 2. de N. D. c. 25. vbi Epicureis mundum ex atomis fortuita concursione effectum sibi persuadentibus obiicit, *hoc qui existimet fieri potuisse non intelligo cur non idem putet, si innumerabiles vnius et viginti formae litterarum vel aureae vel qualeslibet, aliquo coniiciantur, posse ex his in terram excussis annales Ennii, vt deinceps legi possint, effici.*

Neque hanc gloriam Germanis inuident ex Italis Octauius Ferrarius, et Hieronymus Niger, atque Aonius Palearius, qui *typos pulcherrime adinuentos* Germanis tribuit Orat. 3. p. 94. ex Gallis Gabriel Naudaeus, in Historia Ludouici XI. c. 7. aut Mabillonius tom. 1. Musei Italici p. 64. quanquam Belgis Harlemensibus, inuentore *Laurentio Costero* [17] vindicare malunt Boxhornius et P. Scriuerius, Bertiusque et in Historia Batauica c. 17. Adrianus Iunius. Ceterum inter Germanos ipsos hoc de inuento certant Argentinenses et Moguntini. Nam Moguntinis hunc honorem asserunt Ioan. Shiphower in chronico Oldenburgensi, [18] Trithemius, [19] Nicolaus Serrarius [20] et Ioan. Saubertus: tum Georgius Fridericus Magnus, de quo Tentzelius in dialogis vernaculis menstruis A. 1692. p. 683. ex Italis etiam Bernhardus Scardeonius, vt obseruatum Struuio p. 164. tom. 1. Bibl. Antiquae. Argentinensibus Adamus Schragius, Io. Henr. Boeclerus, Io. Schmidius, Io. Schilterus, Iacob. Wimphelingius, et Ioan. Dan. Schoepflinus quum in Programmate, quo typographiae A. 1440. inuentae festum saeculare indictum est, inserto eius commentationibus historicis et criticis pag. 557. tum in vindiciis [21] typographicis, Argentorati 1760. 4. in quibus ostendit litteras mobiles *sculptas* a Ioan. Guttenbergio Argentorati, *fusas* Moguntiae a Fausto atque Schaeffero, socio Guttenbergio, esse inuentas. Inter primos vero fuerunt *Io. Guttenberg zum Iungen,* [22]

 Ioan-

[17] Costero forte non deneganda inuentio rudimentorum typographiae siue artis voces ligno incisas imprimendi: sed perfectio ipsa et quod in inuentione illa praecipuum est ars imprimendi litteris separatis plumbeis, quarum ad multos et varios libros excudendos vsus esse possit, Moguntinis vel Argentoratensibus debetur. Confer Io. Georgii Betulii siue Burchardi Epistolam ad amicum de relatione itineris D. Christiani Henrici Erndl. p. 65. sq Sinensium typographia Costeri inuentioni similis, nihil fere cum Europea commune habet. Costeri Epitaphium apud Harlemenses legitur hoc: M. S. Viro Consulari LAVRENTIO COSTERO Harlemensi, alteri Cadmo, et Artis Typographicae circa Annum Domini MCCCCXXX. inuentori primo, bene de litteris ac toto Orbe merenti, hanc Q. L. C. Q. statuam, quia aeream non habuit, pro monumento posuit Ciuis gratiss. ADRIANVS ROMANVS, Typographus A. MDCXXX.

[18] T. II. scriptorum rerum Germanicarum editorum a Meibomio p. 171. Abgesonderte Bibliothek VIII. 1. p. 668.

[19] Dan. Maichelius de bibliothecis Parisiensibus pag. 10. sq. Io. Georg. Schelhornius amoenitatum litter. Tomo IV. pag. 301. edit. secundae.

[20] Lib. 1. rerum Moguntinarum c. 87.

[21] Hamburgische Anzeigen und Urtheile von gel. Sachen 1760. p. 106. Neuestes aus der anmuthigen Gelehrsamkeit 1760. p. 5. ff.

[22] Auctor Paralipomenon ad abbatis Vrlspergensis chronicon: *Anno Domini MCCCCXLVI. Friderico III. Rom. Imp. regnante, magnum quoddam et paene diuinum beneficium collatum est vniuerso terrarum orbi a Ioanne Guttenberg, Argentoratensi, nouo scribendi genere reperto. Is enim primus artem impressoriam, quam latiniores excusoriam vocant, in vrbe Argentoratensi inuenit. Inde Moguntiam veniens eandem feliciter compleuit.* Adde Io. Dav

Koeler

Ioannes Fust et *Io. Medinbach*, [23] ciues Moguntini, et *Io. Mentelius*, ciuis Argentoratensis, qui in Europa libros typis exscriptos in lucem ediderunt circa annum 1450. ac deinceps. Nouissime paradoxon hactenus inauditum de Pamphilo Castaldo, Feltrinensi, typographiae primo inuentore, a quo artem illam didicerit Ioannes Faustus, vidi memorari in Ephemeridibus Parisiensibus Anni 1712. tom. 2. p. 470. De Guilelmo Caxoduno qui primus typographicam artem Londini exercuit, adi si placet Io. Lelandum de scriptoribus Britanniae p. 423. et Biographiam britannicam p. 1223. sqq. In Gallia antiquissimi typographi fuere Vlricus Gering, Martinus Crantz et Michael Friburger circa Annum 1470. Graecis litteris primus impressit Parisiis Io. Gourmont. Romam haec ars perlata est a Conrado Sweinheim et Arnoldo Pannarts circa A. 1465. Ceterum de vniuersa hac re et typographicae artis origine atque incrementis videndi Andr. Cheuillerius in Lib. Gallice edito et variis scitu iucundis rebus referto de origine typographiae Parisiensis, Paris. 1695. 4. Bernhardus a Mallincrot in tractat. de ortu et progressu artis typographicae, Colon. 1693. 4. Isaacus Bullart in Academia scientiar. Gallice edita tom. 2. p. 242. sq. (vbi sigillatim de Guttenbergio et Costero) Paulli Freheri theatrum viror. eruditorum p. 1424. sq. Io. Arnoldus Bergellanus in poëmate encomiastico de chalcographiae inuentione, quod integrum recudi curauit Tenzelius Bibl. select. A. 1704. p. 986. sq. Io. Langius II. 3. Epist. Medic. Georgius Paschius in inuentis nou-antiquis p. 330. sq. Io. Caillius in historia typographiae edita Gallice Parisiis 1689. 4. quanquam Vignolius Maruillius tom. 1. Miscell. p. 80. notat eundem non satis certam notitiam habuisse rerum plerarumque de quibus dicere instituit. Michaelis Maittaire annales [24] typographici, quorum tomus primus prodiit Hagae Comitum 1719. 4. tomi secundi partes duae ib. 1722. tomus tertius ibid. 1725. tomus primus auctior, vel potius tomus IV. Amstelod. 1733. et tomus V. siue index in IV. tomos, Londini 1741. Antonius Orlandus in origine e progressi della Stampa, Bononiae 1722. 4. Samuelis Palmerii general history of Printing, Londini 1733. 4. Prosperi Marchand histoire de l'origine et des premiers progrés de l'Imprimerie, Hagae Comit. 1740. 4. Ioan. Koeleri hochverdiente und aus bewährten Urkunden wohlbeglaubte Ehrenrettung Johann Guttenbergs = = wegen der ersten Erfindung der Buchdruckerkunst in der Stadt Maynz, Lipsiae 1741. 4.

[23] Vide iter secundum litterarium duorum monachor. Benedictinorum p. 223. Tentzelii dialogos A. 1698. p. 664 sq. et 739. Burch. Gothelf Struuii introduct. in Hist. litterar. c. 11. Chronicon der Stadt Frankfurt am Mayn p. 435. sq. Schelhornii amoenit. litter. T. 1. p. 283, 285. et Dan. Maichelium de biblioth. Paris. p. 70. sq.

[24] Qui supplementa ad Maittarii annales ediderunt recensentur a Baumgartenio P. VI. der Nachrichten von einer hallischen Bibliothek, p. 434. et in catalogo bibliothecae Bunauianae T. I. parte 1. p. 672. sq.

Ioan. Dauid. Wertheri wahrhaftige Nachrichten der so alt- als berühmten Buchdruckerkunst, Francof. et Lipsiae 1721. 4. Frid. Christ. Lesseri typographia iubilans, oder kurzgefaßte Historie der Buchdruckerkunst, Lipsiae 1740. 8. Io. Christ. Wolfii, Collegae nobis coniunctissimi, monumenta typographica, in quibus XLIV. opuscula integra et trecenta circiter loca selecta variorum scriptorum de origine, praestantia et abusu artis typographicae continentur, Hamburgi 1740. Tomi II. 8. Christ. Gottl. Schwarzii primaria quaedam documenta de origine typographiae, quae tribus dissertationibus edita sunt Altorfii 1740. Ioan. Henr. Stussii commentatio de natalitiis artium speciatim artis typographicae, Gothae 1740. et in der Nachricht vom Buchdrucker Iubilaeo in Gotha, Gothae 1740. 8. Adami Henr. Lackmanni annal. typographic. selecta capita. His adde Guil. Ernestum Tentzelium in dialogis vernaculis A. 1692. 1695. et 1697. et in lib. singulari Germanice edito de inuentione Typographiae, qui recensetur in Actis Eruditor. 1700. p. 153. sq. Paullum Patrem in diss. de Germaniae miraculo typis litterarum, earumque differentiis, Lipsiae 1710. 4. Io. Herm. Fürstenau dissert. de initiis typographiae physiologicis, Rintelii 1740. Io. Georg. Schelhornii amoenitates litterarias tomo maxime primo et quarto. Casimiri Oudini dissertationem de primis artis typographicae inuentoribus ad calcem tomi tertii de scriptoribus ecclesiasticis p. 2742. sqq. Memorias litterarias Treuoltinas p. 1724. sq. A. 1712. Thomam Bartholinum diss. 4. de legendis libris p. 109. qui etiam p. 110. Bibliorum Latinorum Anno 1450. Coloniae editorum meminit a Io. Guttenbergio post excusum ab eodem A. 1442. doctrinale Alexandri et Petr. Hispani quosdam tractatus. Io. Henr. Leichii librum de origine et incrementis typographiae Lipsiensis, Lipsiae 1740. 4. Christ. Knauthii annales typographicos Lusatiae superioris, Laubanae 1740. 4. Nicolai Catherinoti annales typographiques de Bourges, Biturigi 1683. 4. Conyers Middletoni dissertation concerning the Origin of Printing in England, Cantabrigiae 1735. 4. Iosephi Amesii antiquitates typographicas, seu historiam typographiae Anglicae et antiquorum Angliae typographorum, Londini 1749. 4. Historiam typographiae Oxoniensis a Ioan. Wallisio scriptam, quae prodiit cum Roberti Hookii postumis editis a Guil. Derhamo, Londini 1726. 8. Io. Daniel. Hoffmannum de typographiis earumque initiis et incrementis in regno Poloniae et magno ducatu Lithuaniae, Gedani 1740. 4. Fabiani Toerneri histor. artis typographicae in Suecia, Vpsal. 1722. 8. Ab eodem, cuius iam saepius mentionem fecimus, Io. Guttenbergio quem Wimphelingii fide Argentinensem vocat, Moguntiae feliciter detectam typographiam affirmat Kircherus, in Propylaeo ad Oedipum Aegyptiacum cap. 2. Anno 1726. typographia etiam permissa est CPoli, vide Histoire

litteraire de l'Europe A. 1727. Febr. p. 167. ſq. ſed circumactis aliquot annis prohibita. Primus qui ex illa typographia prodiit liber fuit Lexicon arabicoturcicum, vide Bibliothecam italicam T. XI. p. 284. Quanquam vero Typographi artis ſuae iubilaeum Anno 1640, cuius acta ad manus mihi ſunt, vulgata Lipſiae illo anno in 4. et iterum paſſim celebrauerunt Anno 1740. [25] atque adeo origo Chalcographicae artis vulgo refertur ad annum Chriſti 1440. tamen libros integros typis impreſſos ante A. 1450. vix ac ne vix quidem reperiri, a Tentzelio et aliis eſt annotatum, licet in tabulis ſculpti alii fortaſſe ante illud tempus exſtent, vt *ſpeculum humanae ſalutis*, de quo Dan. Maichelius de Bibliothec. Pariſ. p. 109 ſq. Ecquis vero Liber primus typis aeneis exſcriptus fuerit, disquirit Scaliger ſiue quisquis auctor confutationis fabulae Burdonum p. 258. ſq cui adde ſis Rev. Benthemium im Holländiſchen Kirchen-Staat pag. 69. Ephemerides Pariſienſes Anni 1686. pag. 20. Catalogum Librorum ab inuenta typographia vsque ad annum 1500. impreſſorum texunt Phil. Labbeus in Bibliotheca noua MStorum, Io. Saubertus in Hiſtoria Bibliothecae Norimbergenſis, Anton. Reiſerus ὁ μακαρίτης in Catalogo MStorum Bibliothecae Auguſtanae, Suffridus ab Ooſterwyck (de quo vide Voëtium parte 2. Politiae Eccleſiaſticae p. 1130.) et his omnibus diligentius, quanquam etiamnum valde imperfecte Cornelius Beughem in incunabulis Typographiae editis Amſtelod. 1688. 12. Ad quae ſupplementa edidit Berceau inſerta I. Lironii Singularitez hiſtoriques et litteraires, Pariſ. 1740. 12. T. IV. p. 513. ſqq. Maittarius item et Orlandus, paullo ante laudati. Catalogum editionum ab A. 1466. ad 1500. in bibliotheca Annaebergenſi exſtantium Chr. Gotthold Wiliſchius exhibet in arcanis bibliothecae Annaebergenſis p. 298. ſqq. Edidit quoque Io. Lud. Bunemannus catalogum manuſcriptor. membranaceorum et chartaceorum, item librorum ab inuenta typographia vsque ad annum 1500. et inde ad annum 1560. Mindae 1732. 8. Io. Ant. Saxii catalogus librorum, qui Mediolani editi fuere ab A. 1465. vsque ad A. 1500. chronologica ſerie digeſtus exſtat poſt eiusdem hiſtoriam litterariam typographicam Mediolanenſem p. 555. ſqq. quae praemiſſa eſt tomo primo bibliothecae ſcriptor. Mediolanenſium Philippi Argelati, Mediolani 1745. fol. Car. Chr. Hirſchii librorum ab anno primo ad annum quinquageſimum ſaec. XVI. typis exſcriptorum millenarii tres euulgati ſunt Norimb. 1746-1749. 4. Varia poſt inuenta, quibus magis magisque exculta atque exornata fuit ars Typographica, recenſentur in Nouellis Reipub. litterariae A. 1700. tomo 2. p. 152. ſq. vbi inter alia p. 154. notatur, quod diuerſis generibus litterarum vti, quarum *antiquas* alias, alias *currentes* vocant, typographorum filii, Aldus Manutius auus

primus

[25] Vide ſupra p. 446.

primus docuerit. Confer si placet easdem Nouellas A. 1704. tomo 1. p. 519. 520. et Molineti Historiam de fortuna litterarum Romanarum, de quo libro Ephemerides Paris. A. 1684. p. 29. sq. Mr. Cot Histoire generale de la fonderie des lettres et de l'Imprimerie. Mem. de Trevoux A. 1711. p. 1118. sq. Characteres typosque Musicos primus vsurpare docuit in Gallia Iacobus de Sanlecque, vt notat Vignolius Maruillius tomo 1. Miscellaneor. p. 81. Opera Musica, quae noua ratione impressa prodierunt ex officina Breitkopfia recensentur in dem neuesten aus der anmuthigen Gelehrsamkeit anni 1757. pag. 78. De officina typographica botanica Halensi vide Baumgartenii Nachrichten von merkwürdigen Büchern vol. IX. p. 187.

De Roberti Granzoni, Lugdunensis Typographi, inuentione *characteres scripturae calamo exaratae* typis aeneis imitari conantis, vide V. C. Gottlieb Cranzium in memorabilibus Bibliothecae Elisabethanae Vratislauiensis p. 73. Idem p. 27. agit de descriptione siue *incisione imaginum in tabulas ligneas*, Germanis tanquam inuentoribus adscribenda, et de *aeris* siue *cupri incisione* et *erosione*, quae non Andreae Mantegnae et Franc. Parmesanino, Italis, sed Germanis Mart. Schoenio et Alberto Durero debetur. Ars incidendi siue describendi aëre vel ligno circa idem ferme, quo typographia tempus coepit hominibus innotescere A. C. 1440. [26] auctoribus Thema Finiguerra et Baccione Baldini, aurifabris Florentinis, de quibus sicuti et de progressu admirandi huius artificii ab Alberto Durero, Norimbergensi, qui A. C. 1528. obiit, vsque ad nostra tempora vide sis librum lectu dignum, cui titulus: *l'idée du peintre parfait*, qui prodiit Londini 1707. 12. et recusus est Amstelod. 1736. 12. cap. 27. p. 57. et alium librum gallicum: Abregé historique de l'origine et des progrez de la gravure et des estampes en bois et en taille douce par Mr. le Maior, (Humbert.) Berolini 1752. 8. atque Fournierii, iunioris, dissertation sur l'origine et les progrez de l'art de graver en bois, Paris. 1758. 8. Vide etiam memorias Treuoltinas post Iulium A. 1710. Philippi Baldinuccii [27] cominciamento e progresso dell' arte dell' intagliare in rame, colle vite de' Maestri della stessa Professione, Florentiae 1686. 4. In bibliotheca Marchionis de S. Philippo p. 109. sq. volumina recensentur XXXI. folii maioris magnitudine iconum Biblicarum aere descriptarum variis auctoribus, quorum ibi nomina. Ab eodem redemtus atlas tabularum geographicarum voluminibus centum et tribus, quem collegerat vir nobilissimus Theodorus Boendermaker, Canonicus Traiectinus,

[26] Acta Erud̄itor. 1732. p. 61.

[27] Idem Baldinuccius etiam notitiam et vitas pictorum tradidit ab A. C. 1200. vsque ad annum 1610. Florentiae 1681. 1688. 1702. 4.

iectinus, post huius fata venditus A. 1722. Longe ampliorem eadem Marchionis bibliotheca copiam selectarum et pulcherrimarum tabularum aenearum copiam exhibet vsque ad p. 123. Neque minus amplam praestantissimarum tabularum aenearum copiam possedit Celeberrimus Io. Frid. Christius, Academiae Lipsiensis olim decus, quarum catalogus gallice euulgatus est Lipsiae 1757. 8. Artificium Io. Christ. Blonii, pictoris Londinensis, aere descripta variis exprimendi coloribus celebratur in ephemeridibus eruditorum Parisiensibus 1722. mense Iulio p. 46. sqq. memoriis Treuoltinis 1727. p. 965. sqq. Philosophicis transactionibus n. 419. et in epitome Tomo VI. 4. p. 30. sqq.

Praecipuos et celebriores *Typographos*, ex Hadriani Bailleti iudiciis eruditorum et Almelouenii vitis Stephanorum Alphabetico ordine pridem notaui ad calcem Bibliothecae Latinae, quibus addes Burch. Gothelf Struuii introductionem ad rem litterariam cap. 11. Mich. Maittaire historiam typographorum aliquot Parisiensium, Londini 1717. 8. Frider. Rothscholzeri icones bibliopolarum et typographorum de re publica litteraria bene meritorum ab incunabulis typographiae ad nostra vsque tempora, Norimb. 1726. Eiusdem thesaurum emblematum, id est, insignia bibliopolarum et typographorum ab incunabulis typographiae ad nostra vsque tempora, ibid. 1730. fol. Iudaeis CPoli et Thessalonicae concessam pridem typographiam, cuius vsus alioqui prohibitus in ditionibus Turcicis est, notat Io. Iacobus Schudt in Hist. Iudaica p. 452. sq. sed tantum restrictam ad libros Hebraicos excudendos, et a longo iam tempore deficientem. At gaudent typographiis Iudaei non tantum in Germania Francofurti ad Moenum, Dannhusae in Sueuia, Dyrenfurti in Silesia, in Polonia Cracouiae et Lublini, Pragae in Bohemia, in Belgio Amstelodami, sed et in Italia quoque Venetiis et alibi, vide Cheuillierium de origine Typographiae Parisiensis p. 264. sq. et Bartoloccium tom. 1. p. 432. et Io. Christ. Wolfii bibliothec. Hebraeam tom. II. p. 941. sqq. quid quod etiam priuilegia addunt et exsecrationes in libris impressis ne quis illos audeat recudere. Plusne mali an emolumenti Reipublicae litterariae attulerit ars typographica, disquirit Guil. Insulanus, in Statera Chalcographiae qua bona ipsius et mala simul appenduntur et numerantur, Anno 1547. 8. Confer Boccalini centuriam primam relationum ex Parnasso, relatione 35. Religionem Medici p. 152. Rol. Maresii Epistolas pag. 353. et Io. Aug. Ernesti prolusionem qua quaeritur, quibus litterarum disciplinis et quatenus chalcographia prosit, Lips. 1740. Merito autem Nicolaus Beraldus, praefatione ad Plinium optat aliquo publico decreto inhiberi ac reprimi insolentissimam ignorantum impressorum audaciam, quibus hoc debemus, quod *pro unaquaque littera inuenimus plagam, pro syllaba crucem, pro libro tormentum.* Quanto praeclarius Aldus

Manutius

Manutius qui in praefatione ad Platonem Graece a se editum Venetiis A. 1513. fol. *quotiescunque*, inquit, *vel mea vel eorum incuria qui mecum corrigendis libris incumbunt, aliquo in libro quamuis paruus error committitur, etsi opere in magno fas est obrepere somnum, (non enim vnius diei labor hic noster sed multorum annorum, atque interim nec mora nec requies) sic tamen doleo, vt si possem mutarem singula errata numo aureo.* De aliis artibus atque opificiis studia promouentibus, vt *Bibliopolarum*,[28] *Bibliopegorum* etc. vide quae laudatus Tenzelius in dialogis vernaculis A. 1698. p. 603. sq. ex libro Abbildung der gemeinen nützlichen Haupt-Stände, Regensp. 1694. 4. De arte *pictoria* antiquorum libros tres scripsit *Franciscus Iunius* Francisci F. cuius praeclari operis editioni secundae subiectus Catalogus priscorum Architectorum, Mechanicorum, pictorum, statuariorum, caelatorum, tornatorum aliorumque artificum et operum quae fecerunt, Roterd. 1694. fol. Iunio addatur Histoire de la peinture ancienne, extraite de l'histoire naturelle de Pline liv. XXXV. et eclairci par des Remarques nouvelles, Londini 1725. fol. P. Monierii histoire des arts, qui ont raport au dessein, Paris. 1698. 8. Georgii Turnbullii opus praestantissimum anglice sub hoc indice editum: Treatise on antient Painting, containing obseruations on the Rise, Progress and Decline of that Art amongst the Greeks and Romans, Londini 1740. fol. Claudii Franc. Fraguierii dissertatio de antiquitate artis pictoriae, quae exstat Tomo I. histor. acad. inscriptionum p. 91. sqq. Claudii Sallierii commentatio de optica veterum pingendi ratione, quae exstat tomo XI. memoriae academiae inscriptionum pag. 152. sqq. Petri Cinerii introductio ad historiam artis delineatoriae, quae legitur in eiusdem dissertationibus litterariis, Florentiis 1742. 8. pag. 333. sqq. Winckelmanni Gedanken über die Nachahmung der griechischen Werke in der Mahlerey und Dichtkunst, Dresdae 1756. 8. Eiusdem Erläuterung der Gedanken von der Nachahmung der griechischen Werke in der Mahlerey und Dichtkunst, ibid. eod. Haud pauca obseruatu digna occurrunt quoque in libro gallico: Abregé de la Vie des plus fameux Peintres, Parisiis 1745. et 1752. 4. Part. III. Voll. II. Monogrammata pictorum eleganter accurateque interpretatus est Io. Frid. Christius in libro germanice edito: Anzeige und Auslegung der Monogrammatum, einzelnen und verzogenen Anfangsbuchstaben der Namen, auch anderer Züge und Zeichen, unter welchen berühmte Mahler, Kupferstecher und andere dergleichen Künstler, auf ihren Werken sich verborgen haben, Lipsiae 1747. 8. qui liber gallice versus auctusque prodiit Parisiis 1750. 8. Super priuilegiis

[28] Plura Bibliopolia fuisse Romae ἐν τῷ Σανδαλαρίῳ testatur Galenus de libris propriis sub init.

giis pictorum librum singularem Georg. Theoph. Boernerus edidit Lipsiae. 1751. 8.

XIII. Alia *inuenta* veterum et recentiorum exponunt Polydorus Virgilius singulari opere, cuius tres primum libri Argentorat. 1509. 4. deinde octo de rerum inuentoribus saepissime lucem adspexerunt. In prima quae in manibus mihi est editione nonnulla leguntur, quae deinceps ad monitum Indicum expurgatoriorum omissa vel immutata sunt. Praeter Polydorum hoc argumentum attigerunt M. Antonius Sabellicus, Alex. Sardus, Io. Matthaeus Lunensis, Io. Textor in officina: Praecipue vero commemorandi Guido Pancirollus libro de antiquis deperditis [29] et recens inuentis cum Henr. Salmuthi commentario, et anglice [30] recusus A. 1730. additis variis obseruationibus duobus voluminibus in octauo, sub titulo: *the history of many memorable things in use among the antients, but now lost.* Mich. Watson in theatro variarum rerum, Brem. 1663. 8. Secundus Lancellottus in suo *Hoggidi* Tom. 2. cap. vlt. p. 439. sqq. Vincentius Brunus in Teatro de gl' Inventori di tutte le Cose, Napoli 1603. fol. Theodorus Iansonius ab Almelooueen in Inuentis nou-antiquis (quibus Medica potissimum attingit, vt Mich. Bernardus Valentinus in Medicina nou-antiqua, Archibaldus Pitcarnius in diss. quinta Medica, Io. Abraham Merklinus in feliciori quam nunc Medicina etc.) et in rerum inuentarum onomastico secundum litterarum ordinem digesto: Amst. 1684. 8. quod longe locupletius prodiit Germanice in parte 3. Operis cui titulus: der eröffnete Ritterplatz, Hamb. 1704. 12. Georgius Paschius in Inuentis nou-antiquis, Kilon. 1695. 8. cuius altera editio A. 1700. Lipsiae 4. longe locupletior est, Iosephus Blancanus Iesuita in opere de recentioribus inuentis. Io. Andr. Cnoblachius in dissertat. de scientiis quibusdam deperditis, Witeb. 1709. Anonymus in observ. de scientiis quibusdam philosophicis deperditis, quae exstat in den Hällischen auserlesenen Anmerkungen parte III. p. 284. Ioachimus Negelein in Vlysse [31] litterario, siue oratione de singularibus et nouis quibusdam, Norimb. 1726. 8. Christoph. Weiglerus in oratione de palmariis saec. nostri inuentis, Altorfii 1679. Vincentius Auria in Sicilia inuentrice, Panormi 1704. 4. Dominic. Maria Mannius in commentario de Florentinis inuentis, Ferrariae 1731. 4. Ioan. Bernardin. Tafurius in lettera intorno ad alcuni Invenzioni

[29] Confer Perraltum, parallele des anciens et de modernes Tomo 1. pag. 54. sq. Deperdita illa non esse deperdita, sed debuisse a Pancirollo inscribi de rebus hodie in desuetudinem abeuntibus, siue de rebus antiquorum, quas posteritas intuitu meliorum aboleuit, antiquauit, correxit disputat *Olaus Borrichius* T. 2. orat. 13. p. 101-127.

[30] Journal des Savans 1731. mense Maio p. 134.

[31] Fränkische Acta p. 210.

venzioni uſcite dal regno di Napoli, inſerta collectioni opuſculor. ſcientific. et philologic. T. VI. p. 51. Elias de Amato in animaduerſione in I. B. Tafurium de inuentoribus ſcientiarum et artium regni Neapolitani, quae exſtat Tomo XXIV. eiusd. collect. p. 324. Bernardus Albinus in oratione [32] de incrementis et ſtatu artis medicae ſaec. XVII. dicta Lugd. Batav. 1711. Dan. Nebelius in oratione de nouis huius ſaeculi inuentis botanicis, 1694. Ex veteribus idem argumentum tractauerunt Antiphanes, Ariſtodemus, Ariſtoteles, Cydippus Mantinenſis, Dinias, Ephorus Cumanus, Philoſtephanus, Scamon Mitylenaeus, Simonides, Strato Peripateticus, et Theophraſtus Ereſius, vide Clementem Alexandrinum I. Stromatum p. 308. cuius verba repetit Euſebius X. 6. praeparat. et Strabonem lib. XIII. p. 622. vbi Ephori meminit, contra quem ſcripſit Strato, vt ex Indice Libri VII. Pliniani colligunt Ionſius et Harduinus. Ceterum horum omnium ſcripta iam pridem interciderunt. Ex iis qui exſtant, videndus praeter Clementem Plinius VII. 56. Hiſt.

Pyxidem nauticam (vt vnum vel alterum tantum e praecipuis attingamus) Salomoni Regi innotuiſſe non dubitant, Leuinus Lemnius III. 4. de occultis naturae miraculis, Io. Pineda de rebus Salomonis IV. 15. p. 273. et Nic. Fullerus lib. IV. Miſc. ſacrorum cap. 19. quod refellit Bochartus in Chanaan lib. I. cap. 38. et Herm. Witſius in Dodecade diſſertationum p. 109. ſq. Vide et Martium Lipenium de nauigatione Salomonis Ophiritica cap. V. p. 394. ſq. Georg. Hackewillium opere Anglice edito de prouidentia p. 323. ſq. et Io. Baptiſtae Riccioli Geographiam reformatam p. 91. 473. ſq. Neque Io. Friderico Herwarto ab Hohenburg facile quis aſſenſerit, qui menſa Iſiaca et multis aliis veterum Aegyptiorum aliorumque abſtruſis figuris ac fabulis magnetem et eius virtutes notari contendit in admirandis ethnicae theologiae myſteriis vulgatis Monachii A. 1626. 4. Similiter falluntur qui *verſoriam* Plauti [33] pyxidem nauticam interpretantur, quos confutat Turnebus XX. 4. Aduerſar. funem quo velum vertitur, illo vocabulo ſignari notans. Confer Bonifacium II. 26. Hiſt. ludicrae. Pyxis quoque cuius a ter mille annis vſum fuiſſe aiunt apud Sinenſes, non Magnetica et nautica ſed ſortilega eſt, vt Martinus Martinius in Epiſtolis annotauit. Illius iconem et explicationem vide in Muſeo Wormiano p. 372. ſq. ſed conſule etiam Engelberti Kaempferi Iaponiam tab. VIII. qui apud Sinas et Iapones prius quam apud Europaeos pyxidis nauticae vſum innotuiſſe et frequentatum non dubitat. Sane ante A. C. 800. vſurpatam Sinenſibus et a duodecimi ſaeculi initio iam declinationem acus magneticae illis obſeruatam

32 Nouvelles de la republique des lettres 1710. menſe Decembri p. 683.

33 Mercatore V. 2, 34. *Huc ſecundus ventus nunc eſt, cape modo verſoriam,*
Hic fauonius ſerenus eſt, illis auſter imbricus.

seruatam esse notat P. Gaulil apud Stephanum Soucietum in ephemeridibus eruditis Parisiensibus A. 1732. mense Decemb. p. 446. sqq. Tamen aiunt Paullum Venetum pyxidem nauticam accepisse a Sinensibus, et circa A. 1240. in Italiam attulisse, sed Eusebius Renaudotus in notis ad vetera duo itinera in Indiam Chinamque negat a Chinensibus vel Arabibus accepisse Europaeos vel hanc pyxidem vel typographiam vel puluerem pyrium, vide eundem pag. 287. sq. Alii hoc inuentum contendunt circa A. 1300. prolatum a Ioanne Goia [34] Amalphensi, vel sub idem tempus a Flauio de Melphi Neapolitano siue *Melfio* [35] Campano, notusque versiculus: *Prima dedit nautis vsum magnetis Amalphis.* Ferunt etiam Vascum Gamam [36] qui primus detexit promontorium bonae spei, incidisse in naues Barbarorum quibus acus magneticae vsus foret. Petrum Peregrinum Gallum [37] trecentis amplius abhinc annis primum de ea scripsisse refert Cabaeus, cuius libellum Garzonius se vidisse testatur antiqua membrana conscriptum in Bibl. Castellana Venetiis, quanquam eum postea Ioannes Taisner tanquam proprium euulgauit, vt Gilbertus Peregrinum e Rogeri Baconi scriptis suffuratum suspicatur. Athanasius quoque Kircherus in arte Magnetica lib. 1. c. 3. profert versus Guioti Poëtae Galli, qui circa initia saeculi XII. claruit, et acum magneticam notam sibi fuisse satis diserte declarat, et Gallis deberi pyxidis nauticae inuentionem Petrus Gassendus ad lib. X. Laertii, et abbas de Choisi T. VII. histor. Eccles. probant ex eo, quod lilii florem etiam hodie solent nautae in illa pingere, quo septentrionis punctum designetur. Confer Petri van Musschenbroek physicae experimentalis dissertationes, Lugd. Batav. 1729. 4. qui Ioan. Wallisium sequutus transact. philosoph. n. 278. ait esse probabile aliquem casu primum inuenisse magnetis impositi cymbulae, natanti in aqua, alterum polum constanter dirigi boream versus, alterum austrum versus: deinde ferrum magneti affrictum in simili cymbula agi eadem directione: postea ferrum auctae impositum fuisse pinnae, vt liberius citiusque moueretur: deinde deliberatum fuisse an posset inseruire nautis. Abundius Collina in comment. de inuentore acus magneticae, quae exstat

[34] Voss. de scientiis Mathemat. p. 280. et Gregorius Grimaldus in Saggio dell' Academia di Cortona T. III. p. 195. sqq. Ex parte quoque Ioan. Chrysostom. Trombellius in commentar. Bonon. T. III. parte 3. p. 333. sqq. existimans a Sinensibus pyxidem nauticam accepisse Venetum quendam, eamque deinde a ciue quondam Amalphitano ad maiorem perfectionis gradum esse perductam. Trombellii commentatio germanice versa inserta est parti secundae des allgemeinen Magazins der Natur, Kunst und Wissenschaften pag. 47. sqq.

[35] Gyraldus lib. de nauigiis c. 1. Dapper Americae p. 9. Petrus Bellonius lib. II. Observ. cap. 16.

[36] Vossius libro laudato pag. 459. G. Paschius inuent. nou-antiqu. p. 772.

[37] Sam. Parkerus lib. de Deo p. 127.

exstat T. II. comment. Bononiens. parte 2. p. 372. et germanice versa inserta est eidem armario vniuersali parte 3. p. 140. pyxidem nauticam putat a Phoenicibus inuentam, ab iis deinde ad Graecos et Romanos peruenisse, tum irruptione Gothorum Longobardorumque per aliquod tempus deperditam, tandem vero iterum detectam esse. Neque omittendum quod illius vsum etiam in terrestri itinere ad sepulchrum Muhamedis memorat Laonicus Chalcondylas de rebus Turcicis lib. 3. *camelos*, inquit, *conscendunt vtentes signis*, *quae viam commonstrent*, *magnetis demonstrationibus*: sicut veteres ad siderum cursum etiam terrestria direxerunt itinera, vt ex Curtii VII. 14. Silii lib. 3. extrem. Lucano IX. 494. Plinio IV. 5. H. N. notarunt viri docti.

Missiles ignes facesque et glandes in obsessos iaciendi antiquus mos, vt constat ex Taciti II. 21. et IV. 23. Hist. Suida in σκυταλίδες, Dione lib. 48. p. 386. C. (563. R.) lib. 50. p. 437. C. (624.) 440. (628) Appiano Ciuil. 4. p. 656. Caesare de bello Gallico V. 43. VIII. 42. et de bello ciuili II. 11. Adde Ezech. Spanhemium ad orationem primam Iuliani pag. 193. Ac mira sunt quae de fictilibus vasis [38] Persarum, oleo certo ex animali Indico plenis atque in vrbes proiectis vel ad portas allisis et inextinguibile incendium facientibus narrant e Ctesia Aelianus V. 3. de animalibus, Philostratus III. 1. et Photius Cod. 72. p. 92. Etiam automati ignis descriptio quae proxime accedit ad praeparationem *pulueris* nostri *pyrii* exstat in Iulii Africani cestis cap. 44. pag. 303. quem locum emendatius Graece produxit Is. Vossius p. 87. Var. Obseruationum. Etiam machinas eiusmodi ex quibus ignem iacularentur qualia sunt *tormenta* nostra *bellica* et *bombardae*, veteribus notas fuisse, non absurde colligas. Nam vt Salmoneum flammas Iouis et sonitus imitatum Olympi iam omittamus, Ioannes Antiochenus in excerptis Peirescii p. 805. et Dio in Caligula p. 662. (934.) ταῖς τε βρονταῖς ἐκ μηχανῆς τινος ἀντεβρόντα καὶ ταῖς ἀστραπαῖς ἀντήστραπτε. Philostratus de Indorum sapientibus lib. II. cap. 33. vitae Apollonii, narrat eos si ab hostibus inuaderentur non prodiisse in aciem sed πρηστῆρας et βροντὰς in illos veluti de coelo immisisse, et III. 13. narrat Panas Baccho et Hercule duce in illos impetum facere voluisse, sed ἐμβροντηθέντας ὑπὸ τῶν σοφῶν concidisse, petrisque impressa irriti conatus sui vestigia reliquisse. Similiter Themistius orat. 27. p. 337. de Brachmanibus: ἐν προσήσονταί σε ἄνω πρὸς ἑαυτοὺς ἀλλὰ καταστράψουσι καὶ καταβροντήσουσι. Et de Anthemio Agathias lib. V. p. 146. κατέστραψέ γε αὐτοῦ (Zenonis Rhetoris, vicini sui) καὶ κατεβρόντησε τὸ δωμάτιον. Hinc et Thomas Hyde in Historia Schachiludii p. 175. sq. non dubitat Indis ante plurima saecula per-

 spectam

[38] Gedeonis lagenas cum lampadibus, Iudicum VII. 16. 20. de igne eiusmodi intelligit Rogerus Baco. Vide Olaum Borrichium de origine Chemiae p. 126.

ſpectam fuiſſe pulueris pyrii et tormentorum ignes iaculantium rationem, ab Indis eam accepiſſe Chinenſes. Vide et quae de Indorum Bontanienſium tormentis et nitrato puluere Tauernierius tomo 2. itineris pag. 181. 183. edit. Germanicae in fol. A Chinenſibus accepiſſe Saracenos, qui etiam illo poſtea in bello aduerſus Conſtantinum oppugnantes CPolin A. C. 672. vſi ſunt, vt refert Theophanes: et CPolitani aduerſus Saracenos A. C. 718. atque iterum Saraceni aduerſus Ludouicum Sanctum Galliae Regum vſi ſunt, Ionuillio oculato teſte: a Saracenis profugum Callinicum imperante Conſtantino Pogonato vſum eius circa A. C. 655. primum monſtraſſe Chriſtianis, vir doctus in variis obſeruationibus p. 89. diſputat, licet ignis ille Graecus e naphta et bitumine *ὑγρόν πῦρ* et *πῦρ θαλάσσιον διὰ τῶν σιφόνων ἐκφερόμενον* alterius generis fuerit, quem Conſtantinus Porphyrogenetus de adminiſtrando Imperio cap. 13. p. 27. ait ab Angelo monſtratum primo et magno Conſtantino, hunc vero diris deuouiſſe eos qui vſum eius aliis gentibus monſtrare auſi fuerint. Confer Cangium in *σιφωνάτωρ*, in *πῦρ* et *ignis Graecus*, et ad Villehardui-num pag. 306. Quam naphtam Medi, Graeci oleum Medeae dixere, teſte Procopio IV. 11. de bello Gothico p. 594. 596. Confer Dionem pag. 855. C. (1265.R.) et Mich. Chriſtoph. Hanouii diſſertationem de igne Graeco, quae exſtat p. 65. eius diſquiſitionum argumenti potiſſimum metaphyſici, Gedani 1750.4. Balneum *igne medico* calefactum memorat Codinus in originis CPolitanis. *Pomaici* ignis lege *Pontici* (editio Gruteri *Romaici*) mentionem facit Paullus Diaconus in hiſtoria miſcella XXI. 9. fol. 999. et nauium igniferarum. Idem lib. XXIV. fol. 1046. *In Meſembria et Debelto Bulgari ſiphones aeneos inuenerunt triginta et ſex, et ignis humidi, qui per eos emittebatur, argentique ac auri haud modicam copiam.* Marino igne victoria reportata id. ib. XIX. 15. p. 981. *πῦρ ὑγρὸν* et *θαλάσσιον* Cedrenus, qui a Callinico et Lampro paratum refert. *Zend*, i. e. igniarium ſ. focile Arabum Nomadum, aliorumque populorum orientis, ex duabus arundinibus ſiue bacillis, qui attritu vel terebratione ignem concitant, exceptum linteo cattun, vel alia materia deſcribit fuſius Thom. Hyde de relig. vet. Perſar. p. 333. ſq. Tormenti ingentis deſcriptioni quem e Froſſardo affert Iſ. Voſſius, adde alteram Ducae vbi tormentum in obſidione CPoleos adhibitum deſcribit, e quo Lapides et globos plumbeos per milliare iaculari potuerunt p. 145. 153. vide et p. 118. 138. 139. 160. et Annam Comnenam p. 335. ſq. 383. Hieron. Magium Miſcellaneorum libro et capite primo. H. L. Schurtzfleiſchium ad Thaddaei Dondolae de patria Propertii p. 35. ſq. De Rogero Bacone qui pulueris nitrati [39] vires primus Europaeis

[39] Illa pulueris pyrii ars quoque nunc in lucem prodiit, quaſi orbis extremo incendio praeluderet. Morhofius Polyhiſtor, tomo 1. lib. 1. c. 12. §. 4. p. 114. edit. Lubec. 1714.

paeis monſtraſſe dicitur, defunctus A. C. 1292. et qui vſum illius perfecerunt atque in granula cogendi modum docuere, Ancklitzio de Friburg et Bertoldo Nigro ſiue Schwarzio, monacho Franciſcano, vide Iac. Wolfii lectiones memorabiles T. 2. p. 113. 753. 918. Iſaaci Bullartii Acad. ſcientiarum T. 2. p. 237. Gabrielem Groddeckium τὸν μακαρίτην in erudita diſſert. de eo, quod iuſtum eſt circa tormenta bellica, Gedani 1708. Ioannem Grammium in commentatione de puluere pyrio, quando in Europa inuentus et quamdiu in vſu fuerit apud Danos, quae exſtat parte prima Scriptorum a ſocietate Hafnienſi bonarum artium promouendarum ſtudioſa pag. 211. ſq. interpret. latinae. Oſtendit autem Grammius pulueris pyrii in Gallia, Hiſpania, Anglia et Germania vſum longe antiquiorem eſſe, quam vulgo proditum ſit atque creditum, incertaque eſſe, quae de Bartholdo Schwarzio, pulueris pyrii inuentore vulgo tradantur; vt adeo tum de tempore, tum de inuentore, tum de loco inuentionis certi quid affirmari nequeat; vſumque pulueris pyrii ſiue tormentarii iam ante annum 1380. nimirum circa annum 1360. in Dania fuiſſe notum. Puluerem nitratum inter Archimedis inuenta refert Vincentius Mirabella T. XI. theſauri Siciliae p. 258. ſed nullo veteri teſte vel auctore. Memorat et Abraham Peritzol in itineribus mundi p. 92. et 94. *metalla caua ad praeiiciendum lapides per vim ignis, et ad perdendum quamuis habitationem et munimentum.* Scripſit A. C. 1525. Sclopetos ab Hiſpanis iam A. 1344. ab Anglis A. 1391. et in Belgio A. 1356. viſos eſſe notant Thomas Bartholinus in actis Hafnienſibus A. 1671. p. 85. et Lipſius in Louanio lib. 2. cap. 5. Venetis bombarbae manuales innotuerunt A. 1380. Vide G. Coluenerium ad Io. Nideri formicarium p. 39. Ceterum de inuentione bombardarum confer Chriſtoph. Beſoldum in pentade diſſertationum philologicar. diſſ. 2. Lancellotum in ſuo hoggidi T. 2. p. 272. et 490. ſqq. Lud. Moſcardi Muſeum lib. 1. cap. 60. Martini Cruſii Germanograeciam lib. IV. p. 157. Petrum Burmannum praefat. ad tomum IV. theſauri Italiae p. 28. ſq. Godofredi Ialofski diſſertationem de inuentore pulueris pyrii et bombardae, Ienae 1702. Caroli de Aquino lexicon militare in *bombarda, canon, gunna.* Acta Eruditor. 1728. p. 441. ex Carolo de Aquino. Speelmanni gloſſarium in bombarba, et dictionarium Treuoltienſe in *Canon.*

De tubis opticis qui reperti perinde locupletarunt Aſtronomiam, vt pulueris pyrii inuentio rem bellicam, pyxidis magneticae nauticam, et typographia litterariam alia facie induit, dixi lib. IV. Bibliothecae Graecae cap. 14. §. vlt. vbi etiam de ſphaeris, globis, aſtrolabiis et aliis Mathematicis inſtrumentis. De inuentore Teleſcopii confer Io. Dan. Titii obſeruationem inſertam Hamburgiſchen freyen Urtheilen und Nachrichten A. 1757. p. 279.

CAPVT

CAPVT XXII.

De Veterum Ludis, Luxu, Aedificiis, Supellectile, ſtatuis ac monumentis.

De ludis Hebraeorum. 1. *Aliorum populorum Orientalium.* 2. *Graecorum, Romanorum etc.* 3. *Alea legibus vetita.* 4. *De ludo talorum, cottabo, aliisque ludis conuiualibus.* 5. *De ludis et exercitiis Gymnaſticis et de Amphitheatro.* 6. *De ludis Circenſibus.* 7. *Ludo Troiae, et aliis ludis equeſtribus, Venatione etc.* 8. *De funambulis, et omni genere θαυματοποιῶν.* 9. *De ludis theatralibus et thymelicis. De mimis, pantomimis et γελωτοποιοῖς.* 10. *De luxu veterum.* 11. *De aedificiis et partibus aedium.* 12. 13. *Balneis.* 14. *Statuis.* 15. *De vario genere ſupellectilis.* 16. *De vita priuata et ordinibus hominum priuatorum, collegiis opificum etc.* 17.

I.

Bibliothecam ſcriptorum de ludis exhibet *Auguſt. Beyerus* in memoriis hiſtoricocriticis librorum rariorum p. 78. ſqq. Dresdae 1734. 8. De ludis apud Iudaeos vſitatis altum fere apud Scriptores ſilentium eſt, praeter pauca illa, quae notarunt viri praeſtantiſſimi Io. Henr. Otto in Lexico Rabbinico, voce *ludus*, et Wagenſeilius in libro de Norimberga cap. 22. Libellus סור מרע *recede a malo*, ſiue dialogus inter Medadum, qui laudat, et Eldadum, qui reprehendit luſum, prodiit cum B. D. Auguſti Pfeifferi verſione Witebergae 1665. 4. Confer Buxtorfii Lexicon Talmudicum pag. 2049. et Clariſſimi Collegae mei Io. Chriſtophori Wolfii Bibliothecam Hebraicam T. I. pag. 415. Inter ſcripta *Xyci Rictii* ſiue *Riccii Polontoni*, Patauini, qui circa A. C. 1463. obiit, video memorari librum aduerſus luſores et dialogum quo luſus Hebraeorum ridiculi deſcribuntur. Vide Nicol. Comnenum Tomo ſecundo hiſtoriae gymnaſii Patauini p. 169. Vtrum ludi ſcenici vſitati fuerint apud veteres Iudaeos dubitat *Gisbertus Cuperus* in epiſtola ad Wagenſeilium, quam edidit Io. Georg. Schelhornius tomo quarto amoenitatum litterariarum pag. 541. ſqq. rogat etiam, ecquod ludi genus ſit *Iudaeocremnus*, quem ludere Italorum pueros narrat Bathaſar Bonifacius.

II. De aliorum Orientalium ludis, Indorum, Arabum, Chinenſium Thomas Hyde in libro erudito de Scachi-Ludio [1] et Nerdiludio ſiue Ludo latrunculorum (Damſpiel) quem a Scachi-ludio diuerſum oſtendit, Oxon. 1694. 8. De

[1] Confer laudati Wolfii Bibl. Hebraicam T. I. p. 85. 230. et 406. et Memor. Treuolt. 1713. pag. 227.

De vtroque calculorum et ſcachorum ludo vide ſis etiam Io. Wallisium T. 1. Operum pag. 161. ſq. De ludo ſcachico libellus dialecto iudaeogermanica compoſitus citatur a Wolfio T. 3. Bibl. Hebr. p. 1186. Idem Hydeus promiſit appendicem de Chiarti-Ludio ludisque arithmeticis, et de fabula Celila [z] et Dimne, ſed quae appendix edita adhuc non eſt. Subiunxit autem Hydeus Hebraice et Latine R. Abraham Aben Ezrae poëma rythmicum, et R. Bonſenior Abben Iachiae et Anonymi delicias Regum, qui ambo proſa Scachiludium deſcripſerunt. Praeterea catalogum ſcriptorum de ſcachiludio ludisque aliis, qui inſertus etiam eſt diario Tigurino Altes und Neues von gelehrten Sachen A. 1717. p. 255. ſqq. Conferenda etiam illuſtris Leibnitii annotatio de quibusdam ludis, inprimis de ludo quodam Sinico, differentiaque Scachici et Latrunculorum, et nouo genere ludi naualis, in Miſcellaneis Societatis Regiae Berolinenſis tomo 1. Anno 1710. 4. pag. 22. ſq.

III. De ludis Graecorum conſulendus Iulius Pollux IX. 7. atque e recentioribus Io. Meurſii Graecia Ludibunda, quae cum ſupplemento ex Salmaſii notis ad Vopiſci Proculum c. 13. T. 2. p. 736. ſq. et Danielis Souterii Palamede ſiue libris tribus de tabula luſoria, alea et variis ludis, ex editione Lugd. Bat. 1625 8. recuſa eſt tom. VII. Theſauri antiquitatum Graecarum. Vide et Io. Frid. Gronouium de ſeſtertiis III. 15. et Io. Potterum II. 21. ſq. Archaeolog. In eodem ſeptimo Antiquitatum Graecarum Tomo occurrit Iulii Caeſaris Bulengeri liber de ludis veterum, ex editione Lugd. 1627. 8. et Coelii Calcagnini de Talorum et Calculorum ludis ex more Veterum, et Andreae Senftlebii de alea veterum libellus, qui Lipſiae lucem viderat 1667. 8. De alea videndi praeterea Alexander ab Alex. III. 21. Coelius Rhodiginus IV. 11. XX. 27. Antiqu. lect. Adrianus Turnebus XVIII. 12. XXVII. 3. Aduerſ. Adrianus Iunius II. 4. animaduerſ. Io. Guil. Bergerus in eclogis Archaeologicis ad dolum aleae veteris Witeb. 1712. Io. Beniam. Dragheim in diſſert de alea Romanorum, Roſtoch. 1724. Ioan. Franc. Simonis de iis ludorum apud Romanos vſitatorum generibus, quibus caſui fortuna committitur, quae exſtat T. 1. hiſtor. academiae inſcriptionum pag. 146. ſqq. Paſcaſius Iuſtus de alea, Amſtelod. 1646. 12. Ioan. Cornel. Paw diatribe de alea veterum, Vltrai. 1726. 8. Ouidius artis amatoriae II. 207. 208.

Siue latrocinii ſub imagine calculus ibit
Fac pereat vitreo miles ab hoſte tuus.

Martialis

[z] De libro Celila et Dimne dixi lib. V. Bibl. Graecae cap. 5. p. 460. ſq. Excerpta ex libro Thom. Hydei prolixa habes in W. Ernesti Tentzelii τοῦ μακαρίτου Bibl. ſelect. A. 1704. pag. 541. ſq.

Martialis lib. XIV. epigr. 20.

Insidiosorum si ludis bella latronum,
Gemmeus iste tibi miles et hostis erit.

Elegans et Clariss. Seguini numus p. 13. in quo tali quatuor, adscriptis verbis: *qui ludit, arram det quod satis sit.* De Scachiludio plurimos scriptores laudauit Hydeus p. 182. sq. Notum praecipue Marci Hieronymi Vidae,[3] Cremonensis, elegantissimum carmen heroicum de Scachia-Ludo, quod Cosmus Grazinus emendauit et Hetrusco poëmate expressit Florent. 1604. 4. Hieronymi Wielii commentarius in Vidae Scachiam. Iulii Ascanii Tuccii, Cremonensis, carmen lyricum de ludo scachorum in deliciis poetarum Italorum. Gustaui Seleni siue qui sub hoc nomine latet Augusti gloriosae memoriae Brunsuicensium Ducis opus; M. Aurelii Seuerini de Tarsia liber Italice editus de Ludo Scachorum et veteri Pettia, et quod Palamedes ludum Scachium non inuenerit, Neapoli 1690. 4. Qui liber recensetur in Ephemeridibus Litterariis Parmensibus Anni 1690. p. 228. sq. et in Actis Eruditorum A. 1691. pag. 405. vbi etiam pag. 406. de libro inedito Iacobi Thessalonicensis, qui exstat manuscriptus in bibliotheca Lipsiensi A. 1354. exaratus. Vide et Rupertum ad Valerium Maxim. p. 212. Gisbertum Cuperum exercit. 1. de elephantis c. 1. p. 22. T. 3. thesauri Sallengriani. Cangii glossarium in *Scaci*, voce petita ex latina *calculorum*, et ζατρίκιον, ζατρικίζειν, συζατρικίζειν. Meursium ad Aelnothum p. 117. Annam Comnenam Alexiados p. 360. Menagii origines linguae gallicae voce *Echecs*, Petri Carrerae libros octo de ludo scachorum editos Italice Militelli 1617. 4. eorumque apologiam sub Valentini Vespai nomine editam Catanae 1637. 4. aduersus Alexandri Saluii librum editum Neapoli 1634. 4. Io. Franc. Sarasinum in Epistola ad Arnaldum Ducem exercitus, Gallice Scriptam de ludo latrunculorum, quae exstat in opusculis eius gallice editis 1694. 12. pag. 237. sqq. Nicolaum Freretum de origine scachiludii, T. 3. histor. acad. Inscription. pag. 375. Iosephum Aueranium dissertatione de calculorum seu latrunculorum ludo, tomo VII. Miscellaneorum variorum opusculorum pag. 461. Dauidem Clericum Oratione VII. Petronium Clariss. Burmanni p. 129. Salmuthum item ad Pancirolli deperdita p. 25. Parte 1. vbi inuehitur in eos quibus Calliopa potior Tabliope est, siue qui litteras professi ludis potius quam librorum studio ducuntur. *Ad tabulam ludere* (ταβλίζειν) Paullus Diaconus de gestis Longobardorum lib. 1. c. 20. Alueus lusorius apud Gruterum pag. MXLIX. 1. Salmasium ad Vopisci Proculum fol. 467. (T. 2. pag. 751. edit. in 8.) πύργος ex quo tesserae iaciebantur in veteri Calendario apud Lambecium Tom. 4. pag. 288. De puerili ludo ἐποστρακισμῷ siue testae

[3] Laudat Eobanus Hessus p. 506. farraginis Poëmatum.

testae teretis super vndis exilientis rotatione Minutius Felix cap. 3. Pollux IX. 7. sect. 119. Leopardus VI. 8. emendationum et Meursius Graeciae ludibundae pag 15.

IV. De alea legibus Romanis et Ecclesiasticis vetita vide Nic. Abramium ad Orat. Ciceronis Philippicam 2. c. 23. Iosephum Nerium lib. 2. analectorum c. 24. Tomo quarto miscellaneorum Gaudentii Roberti p. 789. sq. Ferdinandum Mendozam ad concilium Illiberitanum T. 1. Labbei p. 1361. sq. Quae veteris Ecclesiae de ludis sententia fuerit, exponit Io. Baptista Thiers libro edito Paris. 1686. cui titulus: *traité des Jeux & des divertissemens qui peuvent etre permis, ou qui doivent etre defendus aux Chretiens selon les régles de l' Eglise & le sentiment des Peres.* Nempe ludos qui sorte constant, tanquam vanam nimis et periculosam relaxationem animi reiiciunt plerique omnes, quibus addendus Tremblaeus in libro Gallice edito Paris. 1684. qui inscribitur *Conservations morales sur les Jeux & les divertissemens*, quem librum si legisset, seueriorem de ludis sententiam laturum Virum Clariss. Ioan. Barbeyracum existimant illi, [4] qui non modo eos lusus detestantur qui lucri cupidine vel fallendi suscipiuntur animo, quibusque magna pecunia et multum temporis melioribus rebus impendendum perditur, sed quibus totum istud quod abusibus maximis adeo obnoxium est, in Christiano homine videtur improbandum. Quibus vero persuaderi id vix ac ne vix quidem potest, vtinam modo hi illis cancellis circumscriberent ludos suos, quibus illos definitos cupiunt Io. la Placette libro Gallice edito *des Jeux de hazard*, eiusque Apologia aduersus Ioncourtum: Daniel Whitbus in Ethices compendio Lond. 1713. 8. p. 169 sq. Godfridus Olearius in collegio pastorali p. 172. sqq. et laudatus modo Barbeyracus, cuius Historiam Ludorum, quam p. 487. atque aliis in locis eruditi sui libri [5] promisit, frustra exspectauimus.

V. De ludo talorum diligenter disputat Octauius Ferrarius lib. 1. electorum c. 16. vbi *Venerem* dictum obseruat iactum, quum quatuor tali diuersa facie singuli caderent. Graecis iactus similis *Midas* vel *Hercules:* vide Schottum ad Prouerbia p. 292. *Senionem* quum omnes tali in latus concauum caderent, vel duo in conuexum, duo in concauum. *Caniculam* denique quum

Yy 2 omnes

[4] Vide Ephemerides Parisienses A. 1712. Tomo 2. p. 471. et Rev. D. Buddei Theologiam moralem cap. 3. sect. 5. §. 26 p 737. sq.

[5] Titulus est: *Traité de Jeu, où l'on examine les principales questions de droit naturel & de morale qui ont rapport à cette matiere*, Amst. 1709. et 1737. 8. et Germanice versus prodiit Bremae 1740. 8.

omnes quatuor tali ſurrexiſſent ſiue recto gradu ſtetiſſent. Qui venerem iecerat, omnes numos tollebat, quos ponebat qui iecisſet caniculam: qui ſenionem, in ludo ſimplici numum perdebat, in operoſiore numum lucrabatur. Confer I. A. Erneſtum in claui Ciceroniana voce *talus*, vbi ſimul differentia talorum a teſſeris ediſſeritur; diſſertationem de teſſeris Badenſibus inſertam diario Tigurino Altes und Neues von gelehrten Sachen A. 1717. pag. 282. ſq. Franciſcum Ficorinium in libro Italico: *I tali ed altri inſtrumenti luſori degli Romani*, Romae 1734. 4. et interpretes ad Suetonii Auguſtum c. 71. vbi et de eo quod vocabant *ludere par impar*, Graeci ἀρτιάζειν, de quo ludi genere vide etiam Ezech. Spanhemium ad Ariſtophanis Plutum v. 818. Muratorium T. 1. Analector. Latin. p. 124. et interpretes ad Horatii lib. 2. ſat. 3. v. 248. *Pentalitha* fuit ſpecies talorum et luſus apud Graecos, vide Acta Eruditor. 1759. p. 8. ex Tomo primo picturarum antiquarum ex Herculano. De κοττάβων ludo conuiuali vide Schol. Luciani tom. 1. p. 38. Meurſium de ludis Graecorum p. 28. ſq. et Stuckium III. 14. Antiqu. Conuiual. p. 345. De aliis ludis ad conuiuia celebrari ſolitis id. III. 22. De Ludo *aut capita aut naues*, (croix ou pile) diſſertations ſur diverſes matieres par Mr. Tilladet, tom. 2. p. 294. Ludum tudicularem (Drucktafel) carmine hexametro deſcripſit Leonhardus Frizonius S. I. quod exſtat faſciculo primo luſuum ingenii Lipſiae 1699. 8. editorum. Robbi elegiam de ludo trictrac vide in memoriis Treuoltinis A. 1710. p. 745. De quo ludo etiam E. Iouillet in libro l'excellent jeu du Tricquetrac, Pariſiis 8. *Chartas luſorias* ante trecentos annos in Gallia repertas diſputat Menetrierius Bibl. [6] Curioſae Gallice editae Treuoltii 1704. 12. tom. 2. capite 12. vbi et alia de ludis, et de recenti inuento diſciplinas varias chartarum luſoriarum adminiculo tradendi. Originem chartarum a temporibus Caroli V. Galliae regis repetit Bulletus in libro, quem ſuppreſſo nomine Gallice Lugduni 1757. 12. edidit: Recherches hiſtoriques ſur les cartes à jouer. Similiter originem ludi chartarum, quem Galli vocant *du Piquet*, ex hiſtoria Gallica et quidem a temporibus Caroli VII. repetit auctor diſſertationis inſertae memoriis Treuoltinis A. 1720. p. 934 ſqq. Varia luſuum hodie receptorum genera Petrus Antonius Maffeus iucundo carmine recenſet in claſſe tertia ſpeciminis poetici, Ferrarae 1716. 8. editi. Adde la plus univerſelle Academie des Jeux, quae Lugduni Batauor. 1721. duob. volum. in 12. euulgata eſt. Godofr. Guil. Leibnitii annotatio de quibusdam ludis, inprimis de ludo quodam Sinico differentiaque Scachici et latrunculorum, et nouo genere ludi naualis paullo ante laudata eſt. Varios ludos ab eodem Leibnitio excogitatos

6 Titulus libri eſt: Bibliotheque curieuſe et inſtructiue de diuers ouvrages anciens et modernes, de litterature et des arts, à Trevoux 1704. 12.

tos recenset Fellerus Monument. ineditor. p. 642. Adde Leibnitii epistol. a Kortholto editar. T. III. p. 278.

VI. De *pilae* lusu et aliis *gymnasticis* veterum exercitiis, *disco*, *lucta*, *cursu*, *saltu*, vniuersaque Gymnasticae et παιδοτριβικῆς ratione agunt e veteribus Galenus secundo ὑγιεινῶν siue de valetudine tuenda: e recentioribus Melchior Zeidlerus introductione in lectionem Aristotelis, Regiomont. 1681. 4. p. 26. sqq. Hieronymus Mercurialis in artis Gymnasticae libris VI. excusis Venetiis 1569. 4. et 1573. et auctioribus 1589. et 1601. 4. et recusis T. III. supplement. Poleni p. 445. Petrus Faber in libris III. Agonisticon, siue de re athletica, Lugd. 1592. 4. et T. VIII. thesauri Gronov. p. 1758. Vossius in libro de quatuor artibus popularibus, Amstelod. 1660. 4. et T. III. Opp. Conferenda cum his sunt, quae et Lipsius ad Senec. Epist. 56. Octauius Ferrarius in dissert. de balneis. Burettus in memoriis Treuoltinis A. 1706. p. 1612. sqq. et memoriis academiae Inscriptionum T. 2. p. 197. sqq. et 270. sqq. et T. IV. p. 353. sqq. 388. sqq. 441. sqq. 458. sqq. et quae de pila sphaeristica siue sphaeromachia Barthius ad Statium tomo 1. pag. 1. p. 351. Viri docti ad Pollucem IX. 7. sect. 103. sq. et Franciscus Maria Turrigius ad inscriptionem Vrsi Togati, tomo 12. Graev. p. 397. sq. vbi etiam de pila vitrea, et ludo latrunculorum e vitro vel gemmis. Inscriptionem illam illustrat quoque Philippus Caroli lib. 1. variar. lection. cap. 6. Eandem ediderat Gruterus pag. 637. 1. Turrigii diatriba prodierat Rom. 1630. 4. Anonymi epistolam de *ceromate* edidit Steph. Baluzius T. IV. Misc. p. 417. vbi recte distinguuntur ludi gymnici a gladiatoriis Circensibus et scenicis. Fuerunt ludi et agones vel *Musici*, tibicinum, citharoedorum, siue scenici, theatrales ac Dionysiaci, Bourdelot. p. 33. ad Heliodorum, vel *Poetici* Rhapsodorum ἀγῶνες, Ezech. Spanhemius ad Aristophanis Plutum v. 1164. vel *Gymnici* quinquertium (quinque genera) Bourdelot. p. 76. sq. ad Heliodorum, vel *gladiatorii* et amphitheatrales, vel agones *equestres*, vel *Circenses*, siue ludi magni. De lucta Iac. Lydius in agonisticis sacris Roterod. 1657. 12. cum Io. Lomeieri additamento Zutphaniae A. 1700. 12. recusis, disserit ad loca S. Scripturae ad Athleticam et gymnasticam veterum alludentia, Octauius item Falconerius in Inscriptionibus Athleticis, Rom. 1668. 4. quae cum notis Falconerii recusae sunt tomo 8. thes. Gronouiani, et Iustus denique Lipsius in Saturnalibus siue libris 2. de gladiatoribus, et aliis duobus scriptis de Amphitheatro et de Amphitheatris extra Romam. Laurentius Ioubertus de gymnasiis et generibus exercitationum apud antiquos celebrium T. II. Opp. et T. I. thesauri Sallengriani p. 333. Benedictus Aueranius dissert. 15. 16. 17. ad Thucydidem. Io. Frid. Dürrius in dissert. de Gymnasio veterum athletico, Ienae 1682. et de

 gymnasio

gymnaſio bellico, ibid. 1681. Io. Frid. Guntherus in diſſ. de curſoribus veterum gymnicis, Witeb. 1709. Io. Behm de agonothetis Graecorum, Regiom. 1717. Io. Henr. Schultzius in diſſert. ſub praeſid. Frid. Hoffmanni habita de athletis veterum eorum diaeta et habitu, Halae 1717. Io. Ern. ab Auerſualda de veterum arte luctandi, Witeb. 1720. Andr. Weberus de exercitiis gymnicis, Arnſtadii 1718. Io. Zach. Platnerus de arte gymnaſtica veterum, Lipſiae 1724. Io. Henr. Schultzius in obſeruationibus ad rem athleticam pertinentibus, Halae 1737. De κυβιστήσει athletarum in palaeſtra Graecorum exſtat commentarius P. M. Paciaudi, Romae 1756. 4. Athleta παράδοξος is dicebatur, qui ſtadium ingreſſus bis ad minimum pluriesue vno et eodem die ſumma contentione nitebatur, vt ſemper ſuperior diſcederet, eaque re communem vicit opinionem. Vide Gottl. Erdm. Zeibichii athletam παράδοξον, Witeb. 1748. 8. De μαστιγοφόροις eorumque praeſide ἀλυτάρχῃ Frid. Andr. Heroldus diſſertationem edidit Witeb. 1756. Athletae antequam prodirent nomen gentemque Hellanodicis indicabant, vide Bourdelotium ad Heliodorum p. 78. vbi etiam de praemio vincentium. De Olympicis, Nemeis, Pythiis, Iſthmiisque Graecorum, res nota vel ex Pottero II. 22. ſq. et iis, quae ad Pindarum viri docti annotauerunt. Adde, quae de iis eleganter accurateque commentatus eſt Eduardus Corſinius in diſſertationibus IV. agoniſticis, quibus Olympiorum, Pythiorum, Nemeorum atque Iſthmiorum tempus inquiritur, Florentiae 1747. 4. et Lipſiae 1752. 8. In Olympiis Antagoniſtae ſorte dati, vt notat S. Chryſoſtomus ad Ieremiam in Catena Ghisleriana tom. 2. p. 144. Confer de ludis *Olympicis* Io. Bircherodii exercitationem de ludis Gymnicis, praecipue certaminibus Olympicis, Hafniae 1664. 4. Aegidii Strauchii diſſert. de ludis Olympicis, Witeb. 1661. et in Crenii muſeo philologico et hiſtorico p. 365. ſqq. Io. Frid. Mayeri diſſert. de ludis olympicis, Lipſ. 1671. Ioan. Vpmarckii diſſert. de certamine olympico, Vpſal. 1708. 8. Ioan. Guil. Bergerum p. 867. Stromatei academici. Gilb. Weſtii diſſertationem praefixam eius interpretationi anglicae Odarum Pindari, Londini 1743. 4. euulgatae. Guyonem T. 1. part. 3. hiſtoriae regnorum et rerumpublicar. Pariſ. 1733. 12. pag. 439. ſqq. Nicolaum Gedoynium in memoriis academiae Inſcriptionum T. XI. p. 511. et T XIII. p. 557. Anton. Banierium T. V. hiſtor acad. Inſcription. pag. 33. De *Pythiis* vide Suenon. Muhlii diſſertationem, Hafn. 1732. 4. Anonymi diſſertationem, quae legitur in hiſtor. critic. reipubl. litterariae T. 1. p. 150. et T. V. p. 91. et Alphonſi Vignolii diſſertationem, quae exſtat T. VI. eiusd. hiſtor. critic. 99. De *Iſthmicis* Guilielmi Maſſieu diſſertat. T. III. hiſtor. acad. Inſcriptionum pag. 63. et Caroli Frid. Hofmanni diſſertat. de ludis Iſthmicis in N. T. commemoratis, Witeb. 1760. De ludis *Iſelaſticis* conferatur Pi-

gnorius

gnorius in Antenore T. VI. thesauri Italiae parte 3. p. 29. Casaubonus et Salmasius ad Spartiani Hadrianum c. 27. Tristanus T. 3. p. 6. Ezech. Spanhemius epistola secunda ad Morellum §. 6. Reinesius II. 60. Inscription. Harduinus de numismat. populorum p. 191. De illis Graeuius ad cap. 20. Caligulae pluribus se acturum in libris obseruationum promiserat, qui quo abierint nescio, inquit Petrus Burmannus praefat. ad T. VI. thesauri Italiae p. (8.) Etiam apud Suetonium in Caligula c. 20. legendum *ludi Iselastici*, non *astici*, vel *hastici*, vel *hostici*, vel *attici* vel *actiaci*. Vide Burmannum ad adductum Suetonii locum, et praefatione ad tomum primum thesauri Siciliae pag. (5.) et Celeberrimum Ernesti excursu vicesimo primo in Suetonium. De *Amphitheatris* atque *theatris* eorumque forma et partibus generatim consulantur praeter eundem Lipsium epistolae duae criticae Ioannis Polenii et Ioannis Montenari, quae italice euulgatae sunt Vicentiae 1738. 8. E quibus Montenarus negat, theatra ab amphitheatris distincta fuisse, Polenius vero affirmat. Vide Acta Eruditorum 1738. p. 143. Io. Ern. Imm. Walchius notis ad Cellarii compend. antiquit. Romanar. p. 508. sqq. et Nic. Boindinus T. II. memor. Acad. Inscription. p. 174. sq. edit. Amstelod. De *Aralatensi* Iosephus Guis, Oratorii IESV presbyter in descriptione Amphitheatri Arelatensis. Description des arenes ou de l'Amphitheatre d'Arles, Arelatae 1665. 4. In tabula adiuncta et aere descripta, pulchre exprimitur κάθισμα τοῦ βασιλέως, siue thronus e quo spectabat Imperator, qualis etiam in Circo. Vide Bandurium p. 490. De *Aretino* Laurentius Guazzesius T. II. dissertat. academ. Cortonensis p. 79. et T. XX. collection. opusculor. scientificor. et philologic. p. 427. De *Brixiensi* Octauius Rubeus pag. 11. 12. monument. Brix. T. IV. thesauri Italiae. De *Burdegalensi* vide Bastii descriptionem, quae exstat T. VI. historiae acad. Inscription. pag. 373. sqq. et Tomum secundum syllog. epistol. Burmannianae pag. 190. De *Duacensi* apud Andegauos agit Moleonius in itineribus Liturgicis Gallice editis et ex eo auctor diarii Hagensis, Europe savante 1718. Octobr. pag. 198. De *Foroiuliensi* Ludouic. du Four, S. I. in S. Leontio Episcopo et martyre suis Foroiuliensibus restituto, Auenione 1638. 8. De *Lugdunensi* Dominic. de Colonia histor. litter. Lugdun. T. 1. p. 271. De *Nemausensi* Ioan. Poltus Albenasius in discursu historico de antiqua vrbe Nemausensi, Lugd. 1560. fol. pag. 119. Iac. Grasserus in antiquitatibus Nemausensibus, quae cum eius poematibus Basil. 1614. 4. prodiere p. 262. sq. et T. 1. thesauri Sallengriani p. 1059. Henr. Gautierius in historia vrbis Nemausensis Paris. 1720. 8. Anonymus in epistola inserta memoriis Treuoltinis A. 1739. p. 1216. sqq. In idem exstat Alberti Daugieres S. I. poema venustum in eius carminibus tertium iam editis Lugd. 1694. 12. p. 217. De *Gallicis* Scipio Maffeius pag. 113. antiquit. Galliae

liae selectarum, Parisiis 1733. 4. et T. V. supplementor. Poleni pag. 313. sqq. De *Florentino* Dominic. Maria Mannius in Notizie istoriche intorno al Parlagio overo Amfiteatro di Firenze, Bononiae 1746. 4. De *Polensi* in Istria vide Palladii architecturam, Sponii itinerarium pag. 163. edit. in 12. De *Sagalassalensi* Paullus Lucas descriptione itineris sui tertii T. 1. p. 178. De *Tergestino* Franciscus Irenaeus de Cruce in historia Tergesti Italice edita Venetiis 1698. fol. lib. 3. cap. 8. p. 245. Amphitheatrum Vespasianorum *Flauium* siue Colosseum Romae diligenter descriptum libris quinque et pulcherrimis ac luculentis expressum iconibus aere descriptis curante Carolo Fontana prodiit Hagae Comitum 1725. fol. regali, qui generalem de theatris atque amphitheatris introductionem praemisit. De *Catanensi* vide Io. Baptistae de Grossis decachordum Catanense p. 176. sq. T. X. thesauri Siciliae. De *Patauino* agit Pignorius in originibus Patauinis p. 84. sq. De *Rauracensi* Io. Dan. Schoepflinus Alsatiae illustratae T. 1. p. 163. De *Saguntino* Emanuelis Martini [7] epistola ad Anton. Felicem Zondadarium exstat in Montfauconii antiquitate explicata T. III. P. II. p. 231. in eiusdem Martini epistolis Amstelod. 1738. 4. T. 1. p. 1. et in Poleni supplementis T. V. p. 389. et Iosephi Immanuel. Minianae dialogus de theatro Saguntino nunc primum editus in Io. Poleni supplementis T. V. p. 401. De *Veronensi* videndi Torellus Sarayna libro de origine et amplitudine Veronae, Anno 1540. fol. Onuphrius Panuinius in antiquitatibus Veronensibus, Patauii 1648. fol. Carolus Fontana c. 17. introductionis ad amphitheatrum Flauium, et Scipio Maffeius libris duobus de amphitheatris sigillatim Veronensi, italice editis Veronae 1728. 8. recusis italice in eiusdem Maffeii Verona illustrata, parte quarta, et italice ac latine in Poleni supplementis T. 1. p. 1. anglice etiam versis ab Alexandro Gordon. Londini 1730. 8. De *Vicentino* Ioannes Montenarus in libro italico: Discorso del Teatro Olympico di And. Palladio in Vicenza, Patauii 1733. 8. Amphitheatri rudera ad *Molam* non longe a Caieta, vide Brunii iter in Egyptum p. 14. alia vide T. 2. syllog. epistol. Burmannianae pag. 147. In mutilum *Campani* amphitheatri titulum Alexand. Symmachus Mazochius commentarium edidit Neapoli 1727. 4. recusum T. V. supplementor. Poleni pag. 485. Theatri *Eugubini* rudera aere describi curauit Comes illustrissimus Passioneus, vide Ephemerides eruditorum A. 1730. Iunio pag. 249. sq. et memorias Treuoltinas A. 1730. p. 1118. Vno amphi-

[7] Quam Ioachimus Alcarazius Gramont Romae 1716. 8. edidit epistolam de theatro Saguntino, siue de Zachantaeo Visorio, ea est haec ipsa Emanuelis Martini descriptio theatri Saguntini, quam Alcarazius suo nomine, cum leui Martini mentione, mutatis nonnihil corruptisque Martini verbis publicauit. Vide Poleni praefat. ad T. V. thesauri sui p. X. et ipsas Martini epistolas T. 1. epistol. 7. pag. 11.

amphitheatro apud Fidenam corruente ad quinquaginta millia hominum debilitata vel obtrita. Tacitus IV. Annal. 63. In amphitheatrum anatomicum Parisiense Santolii hoc exstat distichon:

Ad caedes hominum prisca amphitheatra patebant,
Vt discant longum viuere nostra patent.

VII. De ludis Romanorum in honorem [8] Deorum aut defunctorum, Iacobus Gutherius III. 18. sq. de iure Pontificio, tomo V. Graev. De ludis saecularibus plures laudauimus scriptores supra cap. X. §. 8. quibus addenda Rainsauti diss. ad duodecim numos in ludos saeculares Domitiani, Acta Eruditor. A. 1685. p. 441. Io. Alph. Turretini academicae quaestiones de ludis saecularibus Romanorum, Geneuae 1701. et Io. Beniam. Schmidtii commentatio de eodem argumento, quae exstat in actis Iubilaei secundi Gymnasii Gedanensis. De ludorum curatoribus, qui frequenter erant Aediles, Euerhardus Otto lib. de Aedilibus Coloniarum cap. X.

De ludorum Circensium [9] apud Romanos ratione singularibus scriptis egerunt tom. IX. Graev. recusis Onuphrius Panuinius, notis Io. Pinelli Argoli illustratus, Patav. 1600. fol. Iulius Caesar Bulengerus, qui Chrysostomi homiliam ludis his oppositam praemisit, T. 2. Opusculor. Lugd. 1626. fol. His addendi Cl. Salmasius, qui diligentissime de Circo et Circensibus agit in Commentario ad Solinum, Sirmondus p. 262. sq. ad Sidonium et Marcus Velserus in Opp. p. 402. sq. vbi inter alia Hippodromi Romani formam et factiones agitatorum, albam, russatam, venetam et prasinam expositas inuenies, et de circis aliarum Ciuitatum, qui tamen praeter Romanum, Constantinopolitanum, ac Mediolanensem rarissimi fuerunt. Anselmus Bandurius ad Antiquitates CPol. p. 662. sq. vbi etiam ineditum vt putat Graeci scriptoris de Hippodromi origine (quam a Circe repetit) fragmentum, quod vulgauerat Stephanus le Moyne tom. 1. Var. sacrorum pag. 503. Camillus Siluester ad Iuuenalis

8 *Primitus quidem* venationes, *quae vocantur* munera, *Saturno attributae sunt:* ludi *autem* scenici *Libero*, Circenses *Neptuno. Paullatim vero et ceteris diis idem honor tribui coepit, singulique ludi numinibus eorum consecrati sunt, sicut Sisinnius Capito in libris spectaculorum docet* apud Lactantium VI. 20.

9 In honorem Solis eiusque in quatuor elementa Imperium, instituti hi ludi annui die 25. Martii a Pisensium Rege Oenomao, tempore Romuli. Chron. Paschale f. 110. sq. quatuor colores agitatorum referebant totidem elementa: 12. domus in Circo erant pro totidem signis Zodiaci, Euripus mare: flexus per ianuas, Oriens flexus ad metas. Occasus: septem stadia cursus septem planetarum. Adde Corippum lib. 1. v. 313. sqq. Malalae Chron. Tomo 1. p. 221. Cedrenum p. 121. Septem quoque gyris agon ille peragebatur, et qui septimo praeibat victor erat, licet ceteris cessisset.

nalis Sat. III. 65. Raphael Fabretti ad columnam Traianam p. 144. sq. qui a dextra ad finistram et inde laeuorsum reflexas decursiones factas aliaque de metis non contemnenda obseruat. Bened. Aueranius differt. 18. sq. ad Ciceronem T. 2. Opp. p. 235. sqq. Nicol. Calliachius in differtat. de circensibus ludis, nunc primum edita T. V. supplementor. Poleni p. 473. Iosephi Imman. Minianae dialogus de circi antiquitate et eius structura, nunc primum editus eod. T. V. supplement. Poleni p. 445. et Io. Christoph. Crameri commentatio de ludis Romanor. circensibus in lucerna veteri sepulcrali, quae exstat volumine V. Actor. societatis latinae Ienensis p. 291. sqq. Color χλοώδης prasinus siue viridis *terrae* ac Cereri, κυάνεος venetus caeruleus *aquae* et Neptuno: russatus *igni*, albus *aëri* sacratus erat, vnde diuersae agitatorum factiones. Confer Sponii Misc. pag. 65. Gruteri inscript. pag. 331. sq. Langium lib. 1. Epist. Medicinal. 78. Chausseum in Graeuii thesauro tom. 5. pag. 322. Cellar. ad Plin. IX. 6. Epist. Damascenum tom. 2. edit. Michaëlis le Quien p. 698. Goarum notis posterioribus ad paginam Cedreni 364. Philippum Rubenium lib. 2. cap. 27. electorum et Bandurium p. 501. sq. Factiones diuersae ex illis coloribus ortae sunt, vide praeter Goarum S. Basilium epist. 370. Euagrium IV. c. 31. Procopium lib. 1. de bello Persico c. 24. lib. 2. c. 11. p. 115. et in Anecdotis c. 7. 9. Nicol. Alemannum ad Procopium pag. 106. sq. 113. Theophylactum Simocattam VIII. 7. 9. et 10. Oenomius primus duobus coloribus vsus est *caeruleo* et *viridi* siue veneto et prasino. Romulus deinde duos alios addidit. A Domatio additae duae aliae factiones aurati purpureique panni. Vide Rubenium l. c. Sed non diu illae durarunt. Immo quatuor primos colores deinceps ad duos redigi contigit, nam russata factio iuncta fuit prasinae siue viridi, et albata Venetae siue caeruleae. Vide Bandurium loco citato. De duodecim ostiis Circi vide Ausonium Tollii p. 644. De mappa siue signo dato, Pitiscus ad Suetonii Neronem cap. 22. Mappam Circensem manu tenentes Consules vel Imperatores in nummis obseruat Pagi ad A. 394. 3. Confer veterem iconem in Philippi Rubenii electis lib. 1. cap. 30. qui ibidem dextram Circi partem latiorem sinistra fuisse obseruat. Idem lib. 2. c. 18. videndus de lustratione equorum in Circo certatorum. De Ouis et Delphinibus in Circo, Octauius Ferrarius II. 15. electorum. De clathris, euripis, loco equitibus assignato Harduinus ad Plin. VIII. 7. T. 2. p. 145. sq. De gladiatoribus consule Octav. Ferrarii dissertationem T. III. supplement. Poleni p. 313. Nicol. Calliachii ibid. p. 333. et Suenon. Bring. Londini Gothor. 1747. Κέλητες non singulatores modo sed et desultores dicti, qui in binos vel ternos equos transilirent, aut ex equo desilientes currerent. Vide Valesium ad Sozomeni VI. 1. et ad Harpocrationem p. 94. vbi etiam de certaminibus Circensibus. De equis curulibus

Iuretus

Iuretus ad Symmachum IX. 23. Mulieres etiam in amphitheatris certantes et feras interficientes obseruant viri docti ad Iuuenal. sat. I. v. 22. ex Suetonii Domitiano cap. 4. et Xiphilino in Tito. Artificium in venatione circensi eludendi bestiarum insultus saltu ac velocitate eleganter describit Cassiodorus lib. V. ep. 42. Adde Alexandrum Wilthemium ad diptychon Leodiense c. 6. p. 22. sq. vbi ex Vopisco Numeriano obseruat, etiam τοιχοβάτας siue homines currendo per parietem subtrahentes se irae vrsorum. De ludorum medicis singulari programmate egit Balthasar a Buchwald. Hafniae 1749. De numis coturniatis in ludos et venationes circenses singularis exstat dissertatio Sigeberti Hauercampi, Lugd. Batav. 1721. 4. Certamina denotantur in numis per vrnas cum palmis vide Bandurium T. I. numismat. p. 120. 122. 135. De vniuerso hoc argumento non praetereundus quoque est Petrus Faber, qui in Athleticis suis Ludos veterum non tantum Amphitheatrales et gymnicos, sed theatricos siue Musicos quoque ac Circenses persequitur, vti Xysticos et Thymelicos Alexander ab Alex. III. 9. Omnia fere genera agonum ac certaminum edidit Dionysius Heraclae tyrannus teste Memnone apud Photium Cod. 224. p. 167. ἐπιτελεῖ δὲ καὶ ἀγῶνας ἱππικοὺς, οὐχ ἱππικοὺς δὲ μόνον ἀλλὰ καὶ σκηνικοὺς καὶ θυμελικοὺς καὶ γυμνικούς. De *Ludis Apollinaribus* Romanorum Liuius XXV. 12. et Nicol. Abramus in notis ad Ciceronis Philippicam II. cap. 13. Ethnicorum ludos theatrales, Circenses, Venationes et munera adire Christianos prohibuere Tertullianus et Cyprianus libris singularibus de spectaculis. Et Cyrillus Hierosol. Catechesi I. c. 4. explicaturus pompam Diaboli cui in baptismo renunciauimus, ait esse θεατρομανίας καὶ ἱπποδρομίας, κυνηγεσίαν καὶ πᾶσαν τοιαύτην ματαιότητα, ad quem locum vide Tho. Millesium. Ioan. Guil. Ianum pag. 52. sq. ad sermonem Eusebii Alexandrini, et Ferd. Mendozae notas ad concilium Illiberitanum T. I. Labbei p. 1294. sq. et 1320. vbi de aurigis et pantomimis arti suae renuntiare iussis, si Christo vellent nomen dare. Circenses vt rem inanem spernit etiam Plinius VI. 4. Epist. quemadmodum venationes et ceterum ludorum pompam Cicero VII. 1. ad familiares. Adde Rainoldum Dehnium ad acta martyrum Cosmae et Damiani pag. XII. sqq.

VIII. De equestribus decursionibus et puerilibus Troianis ludis Io. Iacobus Draco lib. I. de Orig. et iure Patriciorum Basil. 1627. 4. c. 11. p. 75. sq. Onufrius de ludis Circensibus II. 9. tomo IX. Graev. p. 422. sq. Camillus Siluester ad Iuuenalis Sat. I. vers. 19. Tristanus II. 264. Io. Vignolius de columna Antonini Pii, cap. 9 Sam. Pitiscus notis ad Suetonium pag. 75. et dissertatio inserta memoriis Treuoltinis A. 1709. April. p. 645. sq. De spectaculis Ludisque equestribus et Naumachiis, Franciscus Modius in tom. I. Pandectarum Triumphalium

phalium L. III. qui integer insertus est tomo XI. thesaur. Gronouiani, et de septentrionalium ludis equestribus aliisque pariter disserit. Hermannus Hugo libro 3. de militia equestri cap. 1. Io. Schefferus de militia nauali lib. 3. cap. 2. Idem Modius in Pandectis Triumphalibus Francof. 1686. fol. excusis tomo 2. lib. 1. agit de Hastiludiis, conflictibus gallicis saeculo XI. per Godfridum de Pruliaco repertis, et Torneamentis ad excitandam alacritatem et exercendas vires animumque per Germaniam et Europam vniuersam celebratis et prima Torneamenta [10] in Germania habita notat parum certa fide Anno Christi 939. Magdeburgi sub Henrico Aucupe, vltima A. 1487. Confer Georgii Ruxneri, qui XXXVI. torneamenta describit, sed cuius fides [11] suspecta eruditis, Turnierbuch, Simmericae 1532. fol. Francof. 1566. 1579. 1676. fol. et latine per Modium 1566. fol. Ioan. Limnaeum lib. VI. iuris publici. Wilh. Frid. Pistorium amoenit. historicoiuridic. parte 1. diss. VI. p. 112. sq. ex Cangio dissert. VI. ad Ionuillam. Berlingieri Gessi Giuoco de' Cavalieri, overo discorso sopra le Giostre ed e Torneri, in Zani Prose degl' Academici Gelati di Bologna, Bononiae 1671. 4. p. 5. sqq. Vincentii Auriae, Panormitani, librum italicum, la Giostra, discorso historico sopra l'origine della giostra in varie parti dell' Europa, e della sua introduttione ed uso antico e moderno nella Citta di Palermo, Panormi 1690. 4. Gualterii chronicon chronic. polit. lib. 2. p. 1332. Georgii Wilh. Closen equiria Germanorum vetera, quae Torneamenta vocant, Tubingae 1702. fol. Petri Burmanni praefat. ad T. 1. thesauri Siciliae pag. 28. Menetrerium libro Gallico de torneamentis, Lugduni 1669. 4. Georgii Schuberti commentationem de ludis equestribus editam Ienae 1689. et recusam Halae 1725. 4. Cangium et Megalisi origines Gallicas et Italicas in Quintana et Torneamentum (Tournois) Io. Antonii Campani Carmina p. 33. sq. edit. Lips. Ephemerides Parisienses (Journal des Savans) A. 1715. II. p. 29. ex Abbatis Choisii tomo septimo histor. ecclesiasticae. Io. Christoph. Ludwig historische Untersuchung der ehemaligen Kampf- Renn- und Ritterspiele, Northusae 1750. 8. et dissertationes Io. Barth. Charisii, Francof. 1651. Gottfr. Sueui, Witeb. 1652. Frid. Sculteti, Lips. 1683. et Guilielmi Illmanni, Lips. 1724. *βασιλικὰ παίγνια, κοντοπαίκτης, Μάξων, Ἀχιλλεύς, Ὀκτώηχος.* Balsamo

[10] Vide tamen Clariss. Gundlingii librum de Henrico Aucupe pag. 134. 141. sq. Cangium in *Nundinae decursiones militares.* Philippum Iulium Rethmeierum in der Braunschweiglüneburgischen Chronica parte 2. vbi de Henrico Aucupe. Giornale d'Italia T. 6. p. 226. sq. e Crescimbenio, vbi et *de tabula rotunda* siue ludo militari Regis Arturi: de quo confer Bibliothec. Anglic. T. 6. p. 205. ex Io. Seldeni libro de duello, et T. 7. p. 204. ex Thomae Hearne praefat. ad Guilielmum Neubrigensem.

[11] Acta Lips. Academica XVI. pag. 58. sq. Acta eruditorum Germanice edita LXII. pag. 90. sq.

famo ad can. 51. Trullan. Τερνεμέντα, Torneamenta. Boiuinius p. 773. ad Niceph. Gregoram. Equiria Marti a Romulo fuerunt instituta celebrataque 27 Febr. vel 14 Martii. Vide Anselmum Bandurium T. 2. numismat. Imperator. p. 165. De Hispanorum Tauriliis (Stiergefechte) Comitissae d'Aunoy Reise in Spanien T. 1. p. 343. Analecta Musarum Anglicanarum T. II. p. 80. Haec nec veteribus ignota fuisse disces ex Ezech. Spanhemio de vsu numismatum T. 2. p. 137. 138. edit. in folio. Marmoribus Arundelianis p. 266. Graeuio ad Suetonium pag. 808. De hoplomachia Pisana in ponte 17 Ianuar. committi solita Giornale d'Italia T. 13. p. 473. sq. et T. 17. p. 360. sqq. De ludis nauticis, Maiumis, Maiicampis, Roncaliis et similibus ludicris animorum relaxationibus publicis, singularis Andreae Riuini exercitatio nuper excusa est in Syntagmate Graeuiano Vltraiect. 1701. 4. cui addes praeter scriptores supra p. 742. citatos Malalae Chron. p. 373. Iac. Godofredum ad Codicem Theodosianum tomo 5. p. 358. sq. Antonium Pagi ad A. 399. n. 5. Io. Clericum Bibl. selectae tomo 8. p. 273. sq. Baronium ad Martyrolog. Roman. 26 Dec. et Iac. Godofredum ad quatuor Libanii orationes pag. 13. sq. De decursionibus veterum, dissertatio inserta Memoriis Treuoltinis A. 1709. April. p. 645. sq.

IX. De saltatione [12] religiosa Matth. Brouerius de Niedeck cap. 27. libri de veterum adorationibus, et Thomas Guthberlethus libro de Saliis. De religiosis saltationibus veterum Iudaeorum vide Io. Sebast. Renzii dissertationem, Lipsiae 1738. Gust. Georgii Zeltneri dissertat. de choreis veterum Hebraeorum, Altorfii 1726. Scrinium Bremense vol. 2. p. 38. et volum. 3. p. 323. et Sebastian. Schmidium et alios interpretes ad 2 Sam. VI. 14. De Therapeutis saltantibus Montfauconius epistol. p. 204. et Iac. Basnagius histor. Iudaeorum tomo VI. p. 316. De saltatione religiosa veter. Christianorum Christ. Henr. Brömels Festtänze der ersten Christen, Ienae 1701. 4. De saltatione religiosa Americanorum populorum Lafitau T. 1. p. 181. 203. 410. Hottentotorum, qui lunam venerantur, vide Petrum Kolbium in descriptione capitis bonae spei p. 410. sqq. vbi et de aliarum gentium ritu simili. Ἱκέται saltantes Damascenus haeresi 87. Montfauconus p. 183. epistol. De saltationibus veterum Graecorum, Romanorumque multa docebunt Lucianus singulari libello de hoc argumento, Athenaeus in Dipnosophisticis XIV. p. 628. sq. Schol. Homeri Iliad. π. 617. Plutarchus IX. vlt. Symposiac. Ammonius in κόρδαξ. Suidas in νυσίαι, ξυφιτμὸς, et ὄρχησις. E recentioribus Stuckius III. 21. Conuiual. Io. Meursius in Orchestra tomo 8. thes. Gronouiani recusa, siue libro de saltationibus Graecorum: Iul. Caesar Bulengerus in libro de Theatro, Scaliger lib. 1. Poë-

[12] Saltationes aduersus Aristidem laudandas in se suscepit Libanius tom. 2. p. 478.

tices cap. 18. Petrus Faber lib. 1. Agonisticon cap. 12. Petrus Taffinus, lib. 1. de ludis saecularibus cap. vltimo, tomo VIII. Antiqu. Romanarum p. 565. Frider. Lindebrogius ad Terentii Adelph. *restim ductans* p. 618. Wolfg. Lazius X. 12. de republica Roman. Daniel le Roy ordeelkundige aanmerkingen over de dansseryen zo der oude als later volkeren, Roterod. 1722. 8. Petrus Bonnetus in historia saltationum sacrarum profanarumque, Gallice edita Parisiis 1724. 12. Petrus Ioannes Burettus in dissertatt. insertis Tomo secundo memoriarum academiae Inscriptionum pag. 120. sqq. Tractatus de origine saltationis in l'Extraordinaire du Mercure Galant T. X. p. 191. et T. XI. p. 3. et 62. Petrus Antonius Caietanus in dialogo italico de saltationibus veter. qui exstat T. XXXVI. collectionis opuscul. scientificor. et philologicor. pag. 1. sqq. Praecipue Menetrius in libro gallico de ludicra pugna equestri vel pedestri, saltatione publicisque spectaculis, paullo ante citato, et altero de saltationibus et choreis musicis veteribus ac recentibus, Paris. 1682. 12. Octav. Ferrarius elector. II. 5. vbi illustrat locum Liuii VII. 2. quem male sollicitauerat Salmasius ad Vopisci Carinum. De Pantomimorum saltatione agunt Vossius lib. 2. Inst. Poëticarum et Baylius in Lexico voce *Batyllus* et Benedictus Aueranius diss. 16. 17. 18. ad Boethii epigramma lib. 1. Anthologiae p. 23. De saltatione armata, quae pyrrhicha dicebatur, Ammianus XVIII. 7. et Bellonius lib. 1. obseruationum cap. 20. Modulatam et inter se conuenientem in armis saltationem a Curetibus et Corybantibus repertam scribit Prosper in Chronico p. 689. De pilari saltatione Nicol. Abramus ad illud Ciceronis in Pisonem c. 10. *ne tum quidem, quum illum suum saltatorium versaret orbem, fortunae rotam pertimescebat.* T. V. Graeuii p. 640. De ludicra saltatione super vtres plenos et extrinsecus vnctos vide interpretes ad haec Georgic. II. 384. *Mollibus in pratis vnctos saliere per vtres.* Mercurialem II. 11. artis gymnasticae. Licetum antiquo schemate gemmarum annularium p. 258. sq. Montfauconum T. 3. supplementi p. 182. tab. LXX. De saltatione satirica in scenis Graecorum Casaubonus lib. 1. cap. 4. de poesi satirica. De ritu saltandi in nuptiis Lampius ad Psalm. XLV. p. 531. sq. De chorea S. Viti, conuulsionis genere, Barthol. Martini, Glaronensis, dissertatio Argentorati 1730. et commercium Norimbergense p. 22. ὄρχησις ναυτικωτέρα apud Theodorum Prodromum II. p. 58. Oti et scopes, aues quae saltantes quum vident capi se patiuntur, Athenaeus IX. p. 391. Βαββίζειν Athenaeo VIII. p. 362. et Eustathio ad Iliad. π. p. 1051. est κωμάζειν, χορεύειν. Glossar. *ballare, saltare.* Vide Cangium et Anonymum Anglum de cymbalis cap. XX. XXI. p. 298. 326. Inde einen Ball geben. Inde βαλλισμός. Panegyris βαλλητὺς apud Athenaeum IX. p. 406. 407.

De funambulis, [13] schoenobatis, neurobatis, cremnobatis, siue oribatis praeter Barthium V. 19. Aduersar. Bulengerum cap. 62. libri de theatro, Iac. Godofredum ad veterem expositionem Mundi pag. 20. sq. Bzouium ad A. C. 1322. n. 34. et Franciscum des Camps in dissertatione ad numum Antonini Caracallae apud Sponium in libro gallico Recherches de l'antiquité p. 407. sqq. Nicephorum Gregorum VIII. 10. Weitzium ad Prudentium p. 666. Wowerium ad Sidonium p. 489. sq. Bonnetum in historia saltationum p. 94. sq. adeunda singularis diss. Gabr. Grodeckii, Professoris Gedanensis, τοῦ μακαρίτου, cuius argumentum prolixe recensetur in nouis litterariis Maris Baltici A. 1702. p. 356. sq. et Dauid. Clerici dissertatio de variis funambulorum generibus, ad calcem eius quaestionum sacrarum Amstelod. 1685. 8. p. 355. Bonosi aenigma apud Salmasium pag. 743. ad Vopisci Proculum: *Vidi hominem pendere cum via, cui latior erat planta quam semita.* Diodorus Siculus p. 385. excerptor. Peirescii: νευροσπαστεῖν καὶ δι' αὐτοῦ κινεῖν ζῶα πεντάπυχα κατάργυρα καὶ κατάχρυσα instituit Rex Antiochus Cyzicenus aliis etiam θαυματοποιοῖς deditus. Meminit et Nicephorus Gregoras VIII. 10. Hist. De variis Θαυματοποιῶν [14] et ψηφοπαίκτων [15] apud veteres generibus et praestigiis, operae pretium

[13] Menagiana Tomo 2. p. 194. *M. Vaillant m'a dit que l'on voyoit des Saltimbanques ou Danseurs de corde sur des medailles, et sur tout qu'il y en avoit une belle que les Corinthiens avroient fait frapper à Caracalla, ou on les voyoit tres bien representez.* Quinctilianus II. 13. *Ab illa praeceptorum orbita declinare qui crediderit nefas, patiatur necesse est illam per funes ingredientium tarditatem.*

[14] Apud S. Chrysostomum homil. 19. ad populum Antiochenum (p. 196. 197. T. 2. edit. nouae) singularis exstat locus de eiusmodi θαυματοποιοῖς, quem adscribere iuuat: ἐννοήσωμεν τίνα ὁ διάβολος ἐπέταξεν etc. *Cogitemus, quae diabolus imperarit, quam laboriosa, quam grauia, nec difficultas fuit eius mandatis impedimentum. Quid enim quaeso difficilius sit, quam quum quispiam iuuenis volentibus se emollire et membra sua torquere* (λυγίζειν) *se ipsum tradens, sedulo contendat rotae more totum flectere corpus, et in pauimento versari, et per oculos et per manuum circumductionem et aliam reuolutionem in femineum genus transire conatur, nec eorum quae fiunt difficultatem, nec ex iis ignominiam ratiocinetur. In orchestra rursus eos qui pertrahuntur, et velut alis, membris vtuntur corporeis, quis non admiretur? Gladios autem alternatim in aerem iaculantes, et omnes rursum per manubrium capientes quem non confundunt, nullum pro virtute laborem suscipere volentium? Vel quid de iis dicatur viris, qui perticam in fronte gestantes, velut arborem in terra radicatam sic immotam conseruant? Nec hoc solum est admirabile, verum et id quod puerulos paruos in summo ligno inter se luctari faciunt, et neque manus neque alia corporis pars sed frons sola omni vinculo firmius illam perticam gerit inconcussam. Alter rursum supra funem angustissimum ambulat cum tanta securitate, cum quanta qui planos campos percurrerint. Veruntamen haec quae et cogitatu intolerabilia esse videntur, facta sunt arte possibilia.* Similia non apud Sinenses solum sed etiam recenti memoria inter nostros visa Germanos. Vide Iacobi Leupoldi theatrum staticum p. 7. sqq. tab. 2.

[15] Hi ψηφάδες dicuntur auctori quaestion. ad Antiochum quaest. 125. Vide Athanasium

tium esset diligentius exponi, quae breuiter innuit If. Casaubonus in Casaubonianis p. 52. sq. De Petauristis Franciscus Philelfus XX. Epist. 13. De iisdem, Ephalmatoribus, Petaminariis, Parabolis, Saltatoribus, Orchestopolis, et Orchestopolariis Salmasius in Commentar. ad Solinum p. 986. edit. Parisiensis. De elephante funirepo siue per catadromum decurrente meminit Dio Cassius et Suetonius in Nerone cap. XI. Specimen artis ludicrae hominum super alios assurgentium pyramidis forma, atque iterum celeri saltu desilientium de qua Claudianus meminit de consulatu Mallii Theodori v. 320. sq. Venetiis se non sine voluptate spectasse testatur [16] Addissonius, atque Dresdae spectantium se oculis obtulit A. 1719. inter sollemnia connubii Principis filii Regii et Electoralis, nunc Augustissimi Poloniarum Regis et Nouemuiri Saxonici *Friderici Augusti* cum Serenissima *Maria Iosepha* Austriaca. Aliud magis etiam mirandum describitur in splendore vrbis Venetiarum pag. 364. Tomo 5to thesauri Italiae parte tertia. Verba Claudiani haec sunt:

Vel qui more auium sese iaculantur in auras,
Corporaque aedificant celeri crescentia nexu,
Quorum compositam puer amentatus in arcem
Emicet, et vinctus plantae vel cruribus haerens
Pendula librato figat vestigia saltu.

Petaminarios, velut propter similem volatui agilitatem vocat Iulius Firmicus VIII. 15. et Saluianus VI. p. 174. de prouidentia, vbi vide Rittershusii notas pag. 190.

De oscillationis ludo (Schauckeln) vide Barthium ad Britonem p. 309. et B. Franckensteinii differt. de nouo Anno, corollar. 4. De ὀρνιθοτοξοβολίας (Vogelschiessen) Iliad. ψ. 855. Aeneid. V. 488. Paulli Christiani Gilberti diss. Lipsiae 1714.

X. Theatrum Atticum succincte describit Potterus lib. I. Archaeol. Attic. p. 34. sq. De Comoedia apud Graecos maxime Athenienses, veteri, media et noua videnda prolegomena Graeca ad Aristophanem et quae Terentii editioni Lindebrogianae, Schreuelianae, vel Parisiensi in vsum Delphini praemittuntur, tum Gatakeri notae ad Marcum Antoninum lib. XI. cap. 6. Ionsius de scripto-

sium T. 3. p. 298. *Cauculatores* venefici non ψηφοπαίκται. Vide Cangium p. 278. ad Alexiadem. *Caucus*, *cauculus*, vasculum, sciphus. Cotelerius Tom. 2. monumentor. pag. 656. sq.

[16] Hist. des Ouvrag. des Savans A. 1705. p. 443. Idem Addissonius popellum machinularum gesticulantium in theatridiis solitarum praesentari lepido carmine heroico descripsit, quod exstat in Musarum Anglicarum analectis T. II. p. 243-346. Oxonii 1699. 8.

ſcriptoribus hiſtoriae Philoſophicae p. 27. ſq. Anonymi libellus de varia Ludorum, Theatrorum, ſcenarum ac ſcenicorum antiqua conſuetudine, qui exſtat tom. 8. Antiquitatum Graecarum, Menagius in diſſ. ad Heautontimorumenon Terentii, vbi etiam de ſcenis ductilibus ac verſatilibus: Boinuini diſſ. de ludis theatralibus veterum et differentia theatri Graeci et Romani in memoriis academiae Inſcriptionum T. 2. p. 174. ſqq. et in memoriis Treuoltinis A. 1709. menſe Ianuario p. 28. ſq. vbi etiam p. 39. refertur altera diſſ. de Ludis ſpeciatim Olympicis. Iulius Caeſar Bulengerus lib. de Theatro, vbi praeterea habes de *Odeis*, de quibus Pamelius ad Tertullian. c. 42. de Reſurrectione, Galenus tom. 5. edit. Baſilienſis p. 468. Potterus I. 1. Archaeol. Attic. c. 8. p. 30. vbi eius ſciagraphia. Tum de *Echaeis*, de quibus videbis Kircherum in Phonurgia p. 70. ſq. et Muſurgiae lib. 9. c. 4. p. 283. de *Pegmatibus* ſiue *pulpitis*, quas confixiles machinas vocat Apuleius, adi Lipſium c. 22. de Amphitheatro. Vide et ſi placet quae de Theatris viri docti ad Vitruuium lib. V. et ad Alex. ab Alex. IV. 25. De verſatilibus et περιάκτοις ſcenae machinis Salmaſius de modo vſurarum p. 296. ſq. De ſcenarum tragicae, comicae et ſatiricae ornatibus agit Vitruuius V. 8. et VII. 5. De ſcenicorum locatoribus Georgius, Bibliothecarius cardinalis Imperialis A. 1728. diſſertationem edidit, inſertam volum. XIV. collectionis opuſculorum ſcientificorum et philologicorum.

De *Mimis* ſiue planipedibus, qui centunculis amicti verbis et ſententiis agerent (Mimici ſcurrae, Salmaſ. ad Vopiſci Aurelian. c. 42.) et de *Pantomimis* ſiue ludiis ὀρχηστῶς actoribus et hiſtrionibus qui clauſis faciebus loquente geſtu et ſaltatione muti omnia exprimerent et verba manibus expedirent, (hodie *Mattacini*) quales fuere Pylades, Hylas, Bathyllus, Caramallus, Phabaton etc. non indiligenter agit Voſſius in Poëticis ſuis, Iulius Caeſar Bulengerus de Theatro, Sirmondus p. 261. ſq. ad Sidonium et Salmaſius ad Solinum et Vopiſci Carinum c. 19. Vide et de illis γελωτοποιοῖς et ἀρχίστων ὑποκριτῶς. Paullum Voëtium p. 161. ad Herodian. Woweranum ad Sidonium p. 488. ſqq. atque Octauium Ferrarium lib. 2. c. XI. elector. Mimorum petulantiam et impudicos geſtus deteſtantur Plutarchus VII. 8. ſympoſ. p. 712. Cyrillus Hieroſol. 1. Myſtagog. c. 4. ad quem locum conſulendae Milleſii notae. Meminit et Auguſtinus lib. 2. c. 11. de ordine, tomo 1. p. 487. M. Calliachi de Mimis et Pantomimis Patav. 1713. 4. edente Iacobo Facciolato, et Octauii Ferrarii de pantomimis et mimis diſſertatio poſtuma lucem vidit Guelpherbyti 1714. 8. curante Rev. Abbate Ioanne Fabricio. De *Samardacis* vide notas Benedictinorum ad Auguſtini III. 38. contra Academicos. Confer etiam librum gallicum Recherches hiſtoriques et critiques ſur quelques anciens ſpectacles,

et particulierement sur les Mimes et sur les Pantomimes, Parisiis 1751. 12. Ioan. Weaueri History of the Mimes and Pantomimes, with an historical Account of seueral Performers in Dancing, liuing in the time of the Roman Emperors, Londini 1728. 8. De Mimis et Pantomimis veterum Germanorum Sammleri commentatio exstat volumine octauo des neuen Büchersaals der schönen Wissenschaften und freyen Künste pag. 327. De eo, quod iustum est circa ludos scenicos Elias Aug. Stryckius dissertationem edidit Kiliae 1713. Adde Io. Schmidii dissertationem de moralitate ludorum scenicorum, Lipsiae 1683. Eos in republica non esse tolerandos censet Ioan. Beni. Konhardus in dissertatione de scenicis in re publica Christiana non tolerandis, Lipsiae 1715. et nouissime Io. Iacob. Rousseau in epistola ad Alembertum gallice edita Amstelodami 1758. 8. Contra quem ludos scenicos defendit L. H. Dancourt, artifex scenicus, in libello gallico: *Arlequin*[17] *de Berlin à Mr. J. J. Rousseau*, Amstelod. 1759 8. Io. Georg. Altmanni praelectio litteraria pro comoedia et ludis theatralibus exstat Tempe Heluetic. tomo III. p. 394. sqq. De spectaculorum turpitudine conqueruntur veteres scriptores christiani laudati a B. Kortholto ad Tatianum pag. 161.

De variis fabularum siue dramatum generibus, Atellana, cuius exodia etiam desaltata non tamen ab ipso Atellano siue *Vrbico* qui pronunciabat, et vrbanitate ac iocis populum detinebat, vt Tragici et Comici canebant, sed ab histrione. De Rhintonica: aliisque apud Scaligerum de re poëtica, Iosephum Trappium in praelectionibus poeticis, vol. 2. p. 195. sqq. Batteusium in encyclopaedia litterarum elegantiorum (cours des belles lettres) Tom. 4. p. 260. sqq. edit. Paris. 1750. 8. Ecphantium de Comoediae constitutione, Franciscum Hedelinum in opere Gallico de theatro, quantum satis est, videre licet. De Tragoediae constitutione, origine ac progressu apud Graecos quidem egit Iosua Barnesius in prolegomenis ad Euripidem. Apud Romanos Martinus Delrio in prolegomenis ad Senecam Tragicum. Longe diligentius autem et accuratius, elegantiusque hoc argumentum pertractare instituerat antiquitatis omnis peritissimus Ezech. Spanhemius, cuius Librum de Tragoediae veteris constitutione fato eius interceptum dolemus. De ludorum scenicorum apud Romanos origine illustris locus Liuii VII. 2. De Romanorum spectaculis generatim agit Samuel Koenigius in dissertatione, quam Arbuthnotii tabulis antiquorum numorum inseruit. De actoribus et spectatoribus fabularum exstat praeclarus liber Alberici Gentilis.

XI. Ludis cognatus est *Luxus*, apud Graecos pariter et Romanos rebus florentibus magnus satis et insolentissimus. De Hebraeorum opibus licet coniecturam

[17] L. G. Z. 1759. p. 929. Hamb. Anzeigen und Urtheile 1760. p. 41.

iecturam facere ex thesauris Dauidis, quorum mentio fit 1 Paralip. XXII 4. et XXIX. 4. 7. et ex reditibus annuis Salomonis 1 Reg. X. 14. Confer Aug. Calmeti dissertationem T. 2. p. 615. sqq. sur les richesses, que David laissa à Salomon. Iudaeorum luxum aliquot locis perstringunt in scriptis suis Prophetae, quanquam nemo, quod sciam, singulari diligentia hoc argumentum e recentioribus illustrauit. De luxu Graecorum praecipue in cibo et potu librum Stephani Nigri memorauimus supra c. XIX. 8. p. 872. et de luxu Romanorum, Meursii libellum et Georgii Hackewillii obseruationes nec non Stanislai Kobierzyckii librum, in quo Romanorum opum admiranda copia, vestium splendor, aedificiorum magnificentia et conuiuiorum luxuriosi apparatus proponuntur, eodem cap. XIX. 8. p. 888. quibus addendus Hadrianus Iunius IV. 8. 9. Animaduersionum. Facit etiam huc quae disputat Tertullianus c. 5. de pallio, et pars non contemnenda operis Iusti Lipsii, quod in 4. Libros distributum, Admiranda, siue de magnitudine Romana inscripsit, cuius generis admiranda Iudaica, Aegyptiaca, Iberica et Gallica quoque molitum se testatur centur. 4. Epist. 64. Tangit quoque illud argumentum Benedictus Aueranius dissert. secunda et tertia in Liuium quae est de luxu in conuiuiis. *A voluptatibus nouum officium instituit Tiberius praeposito equite Romano T. Caesonio Prisco*, Suetonius in Tiberio, c. 42. ad quem locum confer Burmannum. Ad Lipsiani operis imitationem, quod et separatim et inter alia eius scripta plus simplici vice vulgatum est, de magnitudine Ecclesiae Romanae, vt obiter hoc notem, libros duos edidit Thomas Stapletonus, in quibus non ab re Casaubonus in Casaubonianis p. 49. carpit, quod Romanae Ecclesiae tribuit quae sunt Ecclesiae vniuersae Christianae. Vincentius vero Contarenus c. 1. de frumentaria legatione affirmat se varias lectiones ad editionem paratas habere, quibus a Lipsio interdum dissentiat. *Cogent agmen*, inquit, *libri de falsa magnitudine Romana, quibus admiranda oppugnabo, et illos praecipue gigantum more congestos auri montes non fulmine, sed solo veritatis fulgure disiiciam.* De luxu Romanorum circa margaritas et gemmas disputat Martinus Schookius Orat. XX.

XII. De *aedificiis* antiquis et origine ac progressu *Architecturae*, multa ad Vitruuium viri docti annotauerunt. De insanis structionibus Aegyptiorum videndus Kircherus in Oedipo Aegyptiaco. De iisdem et aliis mirandis antiquorum operibus Petrus Bellonius libris tribus, recusis T. VIII. thesauri Gronouiani p. 2530. et Io. Seruilius in libro primum Lubecae 1600. 4. edito, et deinde inserto tomo primo thesauri Sallengriani. Architecturae sacrae specimen ex locis Exod. XXVI. 28. et XXXVI. 33. Frider. Mullerus dedit Gissae 1664. Consulantur etiam Sam. Reyherus in mathesi Mosaica. Io. Bernh. Wi-

deburgius in mathesi Biblica, Bernh. Lamius de Hierosolym. et templo. De domibus Hebraeorum habemus Calmetii dissertationem inter eius Biblicas. De Graecorum videatur Feithius antiquit. Homeri lib. 3. c. 11. et Meursius fortun. Attic. c. 3. De priscis Romanorum aedificiis I. E. I. Walchius appendice quinta ad Cellarii compendium A. R. p. 633. De Romanorum domibus Iulius Minutolus dissertatione quarta antiq. Roman. tomo 1. thesauri Sallengriani p. 71. Idem dissertat. quinta et septima eod. tomo 1. thesauri Sallengriani, p. 100. et 147. agit de templis et aedificiis iudicialibus. De aedificiis Etruscorum agit Antonius Franciscus Gorius parte tertia musei Etrusci, et Ioan. Passertatius in dissertatione quinta eidem parti tertiae Musei Etrusci adiecta. De altitudine antiquorum aedificiorum, parietum crassitie, et spatio inter aedes vicinas Brissonius lib. 1. c. 1. sq. antiquitatum iuris, Iacob. Belgradius vol. IV. symbolar. litterar. A. F. Gorii p. 129. sqq. et Io. Georg. Estor opuscul. parte III. sect. 1. De Graecorum Romanorumque *Architectis* Franciscus Iunius in Catalogo artificum. De luxu Romanorum in aedibus publicis priuatisque, Lipsius de magnitudine Rom. Hackewillius et Kobierzichius supra iam laudati. De templis quoque et Amphitheatris plures supra scriptores a nobis memorati sunt. De aliis aedificiis publicis, vt *curiis*, *coenaculis*, *basilicis*, *palatiis*, *armamentariis*, *porticibus*, *arcubus*, *turribus* aliisque vide Bergierium libro V. de viis Imperii Rom. c. 8. tom. X. Graeuii. De palatio Caesarum exstat Francisci Bianchini opus postumum italice et latine editum per Iosephum Bianchinum, Veronae 1738. fol. Io. Petri Bellori veteres arcus Augustorum triumphis insignes restituti et illustrati prodiere Romae 1690. fol. Arcus L. Septimii Seueri, aeri incisus cum explicatione Ios. Mariae Suaresii, Episcopi Vasionensis, Rom. 1676. fol. Eiusdem Suaresii de foraminibus lapidum in priscis aedificiis, Lugd. 1652. 8. De arcu triumphali Imperatoris Traiani, qui Beneuenti fuit, vide Ioannem de Vita in antiquitatibus Beneuentanis dissert. X. cap. 1. p. 253. sqq. Omittimus quae de turribus veterum ac recentiorum collegerunt auctores theatri vitae humanae et B. D. Mayerus in Museo Ministri Ecclesiae. De septem *turribus* vocalibus CPolitanis Meursius ad Hesychium illustrem p. 237. sq. et Cangius in CPoli Christiana. De Sinensium vegrandi turri e terra porcellana, prope vrbem Nanquinensem, Lud. de Comitibus in memoriis Sinensibus Gallice editis tom. 1. p. 111. sq. De *falis* quae sunt turres rotundae fastigio formam oui referentes, Octauius Ferrarius II. 15. electorum. De *Pontibus* omnibus generis, antiquis et recentibus, videndus H. Gauterius in libro [18] singulari gallice edito Parisiis 1716. 8. et recuso ibid. 1723. 8. et

[18] Journal des Savans 1716. Tom. 2. p. 289. sq. 1718. p. 137. Memoires de Trevoux 1718. Aug. p. 333. 1719. Febr. p. 325.

et Iacobus Leupoldus in theatro pontificiali, Schauplatz der Brücken, Lipsiae 1726. fol. De ponte Aelio Hadriani Montfaucon T. IV. supplementi tab. XLI. De ponte Traiani Imperatoris super Danubium Lud. Ferdinandus Marsillius in epistola inserta tomo secundo thesauri Sallengriani p. 958. Mille pedum pons apud Plinium IV. 1. Histor. naturalis. Pons nexus ex funibus simul et nauibus, vide Historiam Miscellam 18. 25. De pontibus duobus Xerxis, Hellesponto impositis, Harduinus ad Themistium pag. 450. sqq. De aggeribus et pontibus in mari structis Petrus Bertius, Paris. 1629. 8. et tomo secundo thesauri Sallengriani p. 917. De *partibus aedium*, liber lectu non indignus Francisci Marii Grapaldi lucem vidit Parmae 1506. 4. recusus Basil. 1533. 4. et Lugd. 1535. 8. Adde Dan. Heinsium ad Silium Italicum pag. 542. edit. Drakenburgi. De *Diaeta* Marcus Velserus in epistola ad Solerium de pileo p. 571. Christ. Vlr. Grupen de vxore Romana praefat. b. 3. De *tectis* Hebraeorum et aliarum gentium, Theodori Batti diss. Witeb. 1697. et Dav. Millii dissertatio, Vltraiecti 1727. De tecto Sabbathi coniectura Rhenferdi prodiit Franequerae 1707. De *tegulis* bipedalibus et sesquipedalibus Fabrettus p. 511. ad Inscriptiones veteres. De *atriis* Vitruuius lib. VI. 4. 8. Io. Balth. Beyschlagius binis dissertationibus Witeb. 1691. Pignorius et Popma de seruis atriensibus. De *ianuis* veterum Stuckius II. 30. Antiquitatum Conuiualium et singularis liber Casparis Sagittari τοῦ μακαρίτου Altenburg. 1672. 8. et tomo VI. Graeuii, vna cum ipsius analectis Ienae Anno 1694 8. editis ad Clariss. Almelouenium qui in coniectaneis Amst. 1686. p. 147. sq. nonnulla ad Sagittarii librum monuerat. Vide et Salmasium ad Solinum: Borremansium c. IX. Var. Lect. et icones binas ianuarum, appositis iconibus Fortunae pro felici itu et reditu, tomo X. Graeuii p. 780. De *specularibus* siue *fenestris* non e vitro sed e lapide speculari quibus excludebatur frigus, admisso die vide Octauii Ferrarii electa p. 42. Ioannis Oldermanni dissert. de specularibus veterum, Helmst. 1719. Io. Christoph. Harenbergii dissertationem insertam nouo thesauro Theologicophilologico tomo secundo pag. 829. sqq. et Ioan. Guil. Bergerum eclogar. Corsic. parte 2. p. 71. sqq. Alia quibus vsi sunt veteres enumerat Io. Tzetzes Chiliad. IX. versu 317. sq. ὕελον, πέτευρα et δορὰς, *vitrum, speculares lapides* et *pelles*. Atque hodie etiam loco vitri quibusdam locis pelles, alibi vt Goae ad admittendum diem adhibentur testae ostrearum. Ex humana cute fenestras sibi parasse quendam Persarum regem ex Oribasio et Auicenna notat Honoratus Nicquetus physiognomiae humanae lib. IV. cap. 2. De *casis* Sauaro ad Sidon. VII. 17. Bourdelotius ad Heliodorum p. 25. sq. Congestum cespite culmen pauperis tugurii memorat Virgilius Eclog. 1. 69. quales domos in Suecia et Moscouia describit Huetius commentar. de vita sua pag. 100. De casis Nigritarum vide

Labatum tomo sec. itiner. p. 311. Veterum aedificandi rationem esse recentiorum rationi praeferendam ostendit Robertus Morris of Twickenham in essay in defence of ancient Architecture, or a parallel of the ancient buildings with the modern. Londini 1727.

XIII. De ritu primum lapidem fundamenti sollemniter ponendi in aedificiis publicis, peculiarem libellum edidit Carolus Ancillonius, de quo Nouellae reipublic. litterar. A. 1701. Tom. 2. pag. 457. et Ioannes Georgius Eccartus in excerptis librorum menstruis Germanice editis Anni 1702. p. 41. Adde Petersburgische Anmerkungen 1729. p. 153. sqq. De sollemnibus in primo lapide instaurati Capitolii Tacitus Histor. IV. 53. De publica caerimonia, qua vrbes condebantur, Christ. Lud. Crellius dissertationem edidit Lips. 1731. De hortis pensilibus veterum Philo Byzantinus cum notis Leon. Allatii T. VIII. thesauri Gronov. p. 2649. Seruilius de mirandis antiquorum operibus lib. 1. c. 73. De hortis veterum Hebraeorum vide Io. Ioach. Schroederi dissertationem, Marp. 1722. et Hilleri hierophytic. pag. 92. De hortis Romanorum Schroenius de rebus rusticis et oeconomicis sect. 6. cap. 1. Alexand. Donatus de vrbe Roma lib 3. cap. 23. Io. Frid. Christius in Villatico excursu 8. De viuariis, piscinis, granariis, cellis, modisque vina, aliaque potus genera et cibos seruandi vide Stuckium II. 10. Antiqu. Conuiual. p. 169. sq. De macellis et popinis id. II. p. 174. sq. et Ioan. Wunderlich vol. III. actor. societatis latinae Ienensis p. 267. sq. De tricliniis diximus supra XIX. 3. p. 875. De diuersoriis stabulisque veterum Stuckius lib. 1. c. 28. De Turcorum *Carbachariis* ad excipiendos peregrinantes Petrus Bellonius lib. 1. obseruat. c. 59. De pistrinis molisque aquariis, manuariis, trusatilibus, asinariis Saluagricus Boessius ad Ouidii Ibin p. 113. 114. Frid. Lebr. Goetzius in libello de pistrinis veterum cum prolegomenis de molis Cygneae 1730. 8. Antipatri Thessalonicensis epigramma in molam aquariam T. 3. memoriar. academiae Inscriptionum p. 391. sq. Henelius cap. 44. otii Vratislauiensis. De la Mare in opere Gallico de la Police lib. V. tit. 9. Memoires de Trevoux A. 1711. p. 400. Ioan. Phil. Treunerus in dissertatione de molis, Ienae 1695. Car. Ludov. Hoheiselius in dissert. de molis manualibus veterum, Gedani 1728. H. Iones Abridgment of philosophical Transactions T. V. 2. p. 38. De genere molendinorum, quae Hispani trapichas vocant, vide ephemerides eruditas A. 1716. II. pag. 392. Alia in obseruationibus miscell. T. 3. p. 356. sq. et Leonh. Christoph. Sturmii vollständige Mühlenbaukunst, Aug. Vindel. 1718. fol. De Amontonis pistrino caloris vi agitato Acta Erudit. 1704. p. 157. De mola philosophica triturando auro Acta naturae curiosor. Decade 1. anno 3. p. 87. De mola ad triturationem miscel-

miscellanea Berolinensia T. 1. p. 325. De molendinis pulueri pyrio conficiendo Acta Eruditor. 1710. p. 467. Varia alia molarum genera exhibentur in Leupoldi theatro machinarum. Myletem primum docuisse fruges molere narrat Pausanias in Laconicis p. 260. Lesbiae feminae cantilena ad molam, ἄλει, μύλα, ἄλει, καὶ γὰρ πιττακὸς ἄλεῖ μεγάλας Μυτυλήνας βασιλεύων, *mole, mola, mole, nam et Pittacus molit magnae Mytilenae Rex* exstat apud Plutarchum in conuiuio septem sapientum p. 157. E. De aquaeductibus Vrbis Romae, Frontinus et Fabrettus, tomo IV. Graev. Io. Chifletius de aqua virgine, fonte Romae celeberrimo, Antwerp. 1662. 4. et T. IV. thesauri Graeuiani p. 1779. et Georg. Christ. Maternus de Cilano in commentatione de aqua virgine, ingenti aedilitatis opere Marci Agrippae, Altonae 1754. Aquaeductus Segouiani in Hispania descriptionem habes apud Montfauconium T. IV. supplementi p. 102. sqq. tab. XLIII. Metensis ibid. p. 105. tab. XLIV. De aquariis fistulis siue aquarum per tubos meatibus Barthius p. 377. ad Claudianum Mamertum. De canalibus [19] ac fossis Bergierius IV. 44. sq. de Viis Romanor. De portubus Italiae idem IV. 49. et Henninius in notis tom. X. Graev. p. 791. sq. De foris Alexander ab Alex. II. 12. et Minutolus Romae antiquae dissert. septima. De cloacis Lipsius in Admirandis, et Bergierius lib. 2. c. 29. De luxu et artificio veterum in pauimentis ac parietibus, confer Vitruuium VII. 1. Plinium H. N. XXXVI. 25. Marci Velseri opera p. 397. sq. Ioan. Ciampinum in veteribus monumentis praecipue *musiuis* operibus et sacrarum profanarumque aedium structura, quod opus recensetur in Actis Erud. A. 1690. p. 414. et in Ephemeridibus Parmensibus eiusdem anni p. 109. Iacob Sponium in libro gallico: *Recherches curieuses d'Antiquité*, dissert. secunda, vbi de pauimento vermiculato Lugdunensi. De pauimento Romano Ioan. Pointer, vide A. E. 1715. p. 315. sq. Pauimentum musiuum Praenestinum post Kircherum et Franc. Barberinum edidit illustrauitque Montfauconus T. IV. supplementi. Aliud singularis generis exhibetur in philosophicis transactionibus N. 324. 351. (Beniamin Motte T. II. 2. p. 79.) aliud N. 402. A musiuo opere diuersa *sectilia* pauimenta siue λιθόστρωτα, vide Graeuium ad Suetonium p 783. et Casaubonum ad Caesarem Suetonii c. 46. Adde quae de musiuis ac tessellatis operibus (μουσοςίκτους εἰκόνας vocat continuator Theophanis in Constantino Porphyrogenito p. 181. vide et p. 90.) interpretes ad cap. 1. libri Esther, et ad illa Cassiodori lib. 1. Epist. 6. *discolorea crusta marmorum gratissima picturarum varietate texantur.* Nazianzenus Orat. XVI. p. 248. Procopius lib. 1. de aedificiis domus Iustiniani cap. 10. et de bello Gothico lib. 1. cap. 24. Leo Ostiensis

[19] In memoriis Treuoltinis A. 1708 p. 147. exstant coniecturae R. P. de Colonia super tabulis antiquis plumbeis repertis in Rhodano non procul Arelate.

ſis III. 29. Io. Iac. Breitingerus ad antiqua monumenta Tigurina, tomo ſeptimo amoenitatum litterar. p. 7. ſqq. et tomo nono p. 823. ſqq. Guil. Goeree in Antiquitatibus Biblicis Belgice editis, Salmaſius ad Plinium p. 1214. Caſaubonus ad Peſcennium Spartiani, Scaliger ad Manilium lib. V. v. 513. Patauius ad Themiſt. pag. 575. ſq. et Henninius ad Bergierium de viis Romanorum, tomo X. Graeuii 673. 680. ſq. Vide etiam Claud. Barthol. Moriſoti centur. 1. epiſtol. 5. Franciſcum Scorſum ad Theophanis Ceramei homiliam LV. pag. 591. ſq. Valeſium ad Ammian. XXVIII. pag. 528. Sirmondum ad Sidonium p. 259. vbi de *aſaroticis lapillis*. Statius 1. Silv. 3, 55.

nitidum referentes aere teſtae
Monſtrauere ſolum, varias vbi picta per artes,
Gaudet humis, ſuperatque nouis aſarota figuris.

De vitreis quadraturis aliisque ornamentis, quibus parietes inducebantur, Salmaſius ad vitam Firmi a Vopiſco ſcriptam pag. 442. ſqq. qui etiam pag. 451. de parietum coloratoribus. Parietes cruſtis marmoreis et in modum picturae variegatis praetexti. Vide Petronium Burmanni p. 552. De muſiuo opere in templis Chriſtianorum vide Binghamum origin. Eccleſiaſtic. lib. 8. c. 8. §. 5. De arte conſtellandi et ferruminandi aurum, eingelegte Arbeit, Salmaſius ad Hiſtor. Auguſt. Petronius Burmanni p. 127. Caſaubonus ad Athenaeum XI. 20. Idem et Pitiſcus ad Suetonii Auguſtum c. 7.

XIV. De Caminis, fornacibus [20] carbonibus et ſcabello muliebri, quo pedes calefaciebant, conſules Neocorum ad Suidam in ἄϑρακνος, Scholiaſt. Ariſtophanis ad Veſpas v. 142. Lipſium lib. 3. Epiſt. ad Belgas Epiſt. 75. Manutium ad Ciceronis Epiſtolas ad familiares VII. 10. Sirmondum p. 258. ad Sidonium, Alexandrum ab Alex. III. 14. Philandri notas ad Vitruuium lib. 7. cap. 3. Etymologicum Gerh. Io. Voſſii in *Caminus*, Baccium lib. 7. de thermis cap. 16. Cangii Gloſſarium in *Stuba*. Lindebrogium ad Ammian. XXV. 10. Muſeum Bremenſe T. 2. p. 406. De fumariis ſiue fumi emiſſariis (vulgo caminis) eorumque vſu apud veteres, Iulianum Miſopogone f. 341. Octauium Ferrarium lib. 1. electorum cap. 9. Auctorem libri Gallici: Caminologie, ou traité des cheminées, Diuione 1756. 8. Illis caruiſſe vulgares aedes contendit Burmannus p. 646. ſq. ad Petron. Confer Io. Clericum bibliothec. veter. et nov. T. 13. p. 57. ſq. De noſtrae aetatis caminis Suecicis videatur Huetius in commentario de vita ſua pag. 102. Obſeruationes parcendis lignorum ſumtibus et ſecuritati ab incendiis exhibet Gauierius in mechanica ignis, gallice edita, et

[20] Fornacalia farris torrendi feriae apud Romanos. Vide Boëſſium ad Ouidii Ibin p. 113. et Carolum Neapolin ad faſtos eiusdem Ouidii p. 85.

et germanice verſa ab Antonio Henrico Horſtio, Hanouerae 1715. 8. Io. Adolphi Wedelii programmata quatuor de emendatione fornacum vide in Ioan. Antonii Strubergii diario Salano Ienae 1720. 8. p. 292. ſqq. De coctilibus carbonibus, titionibus et batillis, eorumque vſu vide notas ad Scriptores Hiſtoriae Auguſtae tomo 2. p. 391. Frid. Hofmanni Bedenken vom Dampf der Holz- und Steinkohlen T. 2. der Anweiſung p. 542. ſqq. Martini Schoockii de turfis ſiue ceſpitibus bituminoſis librum. Interpretes ad Ezech. IV. 12, 15. Perſas ligni loco vti ſtercore boum et camelorum notat Adamus Olearius pag. 595. itinerarii. Ceſpites bituminoſos in carbones conuertere A. 1708. docuit Io. Carolus de Carlowitz, de quo videndus ipſe in capite vltimo ſiluiculturae oeconomicae Lipſ. 1713. fol. De carbonibus foſſilibus (Steinkohlen) Bochartus Parte I. hierozoici p. 328. De fornacibus Sinenſium Martinius p. 38. Atlantis Sinici. De Perſarum Tenuris ſiue foraminibus rotundis ollarum inſtar, quae in ſolo facta prunis ardentibus replent atque ita circum illa aſſidentes ſe calefaciunt, vide Adamum Olearium p. 554. itineris Perſici. Modum parandi ignis et cereorum eleganter tangit Prudentius V. Cathemerini: *Incuſſu ſilicis lumina nos tamen Monſtras ſaxigeno ſemine quaerere — — Pinguis quos* (ignes) *olei rare madentibus Lychnis, aut facibus paſcimus aridis, Quin et fila fauis ſcirpea floreis Preſſo melle prius collita fingimus.* Chryſoſtomus T. VI. edit. nouae pag. 305. *tu, quum non apparet ignis, adhibes lapillum et modicum ferri, et excutis de viſceribus lapilli, quantum opus eſt ignis.* Varios modos ignis et luminis alendi vſitatos tangit Baudelotus de Dairval T. II. de vtilitate itinerum pag. 751. Incendii reſtinguendi artificia recenſentur in Thummigii parte quarta tentaminum Phyſicorum, in ephemeridibus Pariſienſibus eruditis A. 1723. p. 432. et A. 1726. p. 484. Memoriis Treuoltinis A. 1725. p. 1619. et 1928. ſqq. Hiſtoria academiae ſcientiarum Pariſienſis A. 1722. p. 6. Memoriis eiusd. anni p. 194. 211. Actis eruditorum 1724. p. 408. et A. 1725. p. 181. 267. De machina a Zacharia Creyl, Auguſtano, inuenta, confer Europäiſchen Niemand, XXII. p. 879. ſqq. De aqua, quam inuenit Souberauius de Monteſorgues, cuius ope vel acerrimus ignis reſtingui ſtatim poſſit, vide freye Urtheile 1759. p. 408. Veterum remedia recenſet Chriſtianus Falſterus T. 1. amoenitatum philologicar. ſerm. 53. pag. 237. ſqq. Ad reſtinguenda incendia et olim vſi ſunt ſiphonibus teſte Plinio X. 42. epiſtol. et Heſychio in σίφων. Balneum XII. diſtinctum tholis, et vnica fornace calefactum deſcribit Ioan. Malala Parte 2. Chronici p. 61. Andreae Baccii Elpidiani Medici libri VII. de thermis et balneis lucem viderunt Venetiis 1571. et nuper [21] addito octauo libro A. 1712.

[21] Giornale d'Italia T. VIII. p. 77.

A. 1712. Fol. ex hoc opere liber ſeptimus, qui eſt de thermis et balneis [22] veterum, recuſus legitur tomo XII. Theſauri Antiquitatum Romanarum Graeuiani, quemadmodum Io. Baptiſtae Calalii collectanea de balneis et thermis veterum occurrunt tomo IX. theſauri Gronouiani. Adde Philippum Bonannum in muſeo Kircheriano p. 161. ſqq. Laurentium Ioubertum de balneis antiquorum tomo primo theſauri Sallengriani p. 373. Octauii Ferrarii diſſertationes binas de balneis et gladiatoribus iunctim editas a Ioanne Fabricio, Helmſt. 1720. et T. V. ſylloges opuſculor. ſcientificor. et philologic. p. 443. ſqq. nec non T. III. ſupplementor. Poleni p. 295. Guil. du Choul de balneis et exercitatt. veterum et quae viri docti ad Plinii Epiſt. V. 6. et Vitruuium V. 10. Bernhardus de Montfaucon T. 3. ſupplementi antiquitatis explicatae p. 159. ſqq. vbi tab. LXII. genius lauacrorum Metelli, et p. 266. diarii Italici, Frid. Gottlieb Struuius de balneis ac balneatoribus Ien. 1704. Ioan. Chriſt. Fromanni exercitatio de balneis, Coburg. 1659. Io. Langii Epiſt. Medicinal. lib. 1. 50. ſq. Guilielmus Oliuerius in opere anglico de thermis, Londini 1707. 8. Ioachim. Kühnius in diſſertatione de lotionibus et balneis Graecorum, Argentorati 1695, et in Iulii Caroli Schlaegeri faſciculo diſſertation. rarior. de antiquitatibus pag. 161. De balneo Laconico ſiue ſudatorio praeter Meurſium in Miſcellaneis Laconicis II. 18. agit Politianus cap. 38. Miſc. Baccius lib. 7. c. 10. de thermis, cui addes Franciſci Robortelli explicationem Laconici ſiue ſudationis, quae adhuc viſitur in ruina balnearum [23] Piſanae vrbis (Florent. 1548. 8. et tomo 1. Lampadis Gruterianae p. 1397. ſq. et apud Rhodium ad Scribonium Largum pag. 103. ſq. et tomo XII. Theſauri Graeuiani p. 381.) Vide etiam ſis Henricum Noris ad cenotaphia Piſana diſſ. 3. cap. 2. et Io. Daniel. Schoepflini Alſatiam illuſtratam T. 1. pag. 538. Iconem balnearum Piſanarum, in quibus diſtinctum balneum virorum et mulierum, et leproſorum habes in diario Veneto (Giornale d' Italia) T. XI. p. 204. De balneis Pithecuſarum Camillus Eucherius de Quintiis ſingulari libro Neapoli 1726. 4. De Foroiulienſibus Lud. du Four in S. Leontio Epiſcopo et martyre Foroiulienſibus reſtituto Auenione 1638. 8. De balneis animarum Lubecenſibus exſtat Iac. a Mellen diſſertatio, Lubecae 1710. De Friburgenſibus Io. Gottfridi Leonis, Leucopetrae 1720. 1722. De thermis Tiberienſibus Io. Chriſtoph. Wichmanshauſen, Witebergae 1711. Quotidie balneis vtebantur, vnde poena grauis, quod Antiochenſium balneas concludi iuſſit Imperator Theodoſius, de quo Chryſoſtomus homilia

14.

[22] Quoniam balneas quotidie magna multitudo frequentabat, hinc in vſu fuit idola et ſimulacra Deorum ad cultum in illis collocare, cuius moris meminerunt Talmudici in tractatu Auoda Sara, Tom. 4. edit. Surenhuſ. p. 467. et 375. 380.

[23] Io. Rhodii epiſtola ad Nicol. Heinſium T. V. p. 455. ſylloges Burmannianae.

14. ad populum Antiochenum T. II. p. 149. sq. edit. nouae, et homilia 17. p. 175. d. De distinctione balnearum pro diuerso sexu agit Petauius in notis ad Epiphanium p. 56. sq. Fuere tamen etiam, in quibus vna lauarentur viri et mulieres. Vide Bandurium ad Antiquitates CPol. p. 849. Balnea promiscua siue mixta vtriusque sexus vetita, Baluzius p. 369. ad Cyprianum de habitu virginum. Beueregius ad canon. 77. Trullan. et 30. Laodicen. Solita in balneis sibi superimponi vasa tria milliaria siue mille et amplius libras aquae capientia, frigidarium, sub hoc tepidarium, et infimum cui ignes suppositus caldarium, quam rem optime illustrat vetus icon e thermis Titi, quam ex veteri collectione Veneta scriptorum de balneis et illustris Paulli Alex. Maffei collectione statuarum antiquarum habes in notis meis ad Sextum Empiricum pag. 30. et in Actis Eruditorum A. 1707. p. 388. licet aliter longe eam sibi conceperit Baccius lib. 7. cap. 9. de thermis, et in altero opere de vinis ac conuiuiis antiquorum lib. 4. pag. 178. vbi de thermopoliis. Solium balneorum cum gradibus habes apud Rhodium pag. 464. ad Scribonium, et Almeloueenium pag. 650. ad Caelium Aurelianum. Sudatorium in transactionibus philosophicis n. 360. Beniamin. Mottii epitome T. II. 2. p. 67. Amoenit. litter. tomo VII. p. 29. De balneis arenosis Acta eruditor. 1720. p. 465. ex Goelickio. Caminorum balnearum meminit Alciphron lib. 1. ep. 23. publicorum et priuatorum id. ibid. vbi vide Berglerum. De balneorum priuatorum vsu Rainoldus Dehnius ad acta martyrum SS. Cosmae et Damiani p. XXI. sqq. Balneis non vsi milites nisi aegri, vide amoenitates litterarias tomo 7. p. 67. sq. De militibus siue equitibus balnei confer Ed. Bissaei notas ad Nicol. Vptonum de studio militari p. 20. sq. et Iusti Christoph. Dithmari librum de hocce ordine Francof. 1729. fol. editum. De balneorum luxu apud veteres Seneca epistola 86. et Lipsius de magnitudine Romana III. 8. De balneariis furibus eorumque poenis Petrus Victorius VII. 17. variar. lectionum. De vnctionis in balneis vsu vide Andr. Christiani Eschenbachii diss. de vnctionibus et vnguentis. De balneorum, frictionis et vnctionis vsu ante cibum Stuckius II. 24. et 25. antiquitat. conuiual. qui de manuum pedumque ablutione etiam cap. 33. De more vngendi pedes Meursius III. 16. animaduersion. parte sec. exercitii critici p. 147. De lotionibus Hebraeorum confer Olai Celsii dissertationem Vpsal. 1727. et Ioannem Buxtorfium dissert. philologic. dissertatione octaua. De iatraliptice veterum Io. Iac. Baieri dissertatio prodiit Altorfii 1723. Strigiles veterum exponit Ioannes Battelus in antiquitatibus Rutupinis, Oxon. 1711. 8. p. 77. sqq. Alexander Adimari ad Pindarum p. 14. et Samuel Pitiscus ad Suetonii Augustum cap. 80. De magdaliis siue absterforiis veterum, et recentium sapone Bonifacius XIV. 18. Hist. ludicrae. De mantili, siue χειρο-

μάκτρῳ manibus tergendis, Ioan. Morinus de ſacris ordinationibus pag. 226. De vaſe quod abluendis manibus adhibebant, idem pag. 225. 227. 235. Cangius in χέρνιβον, χερνιβόξεστον etc. De balnearum vſu etiam apud Chriſtianos, Benedictini in notis ad S. Ambroſium tomo 2. Opp. p. 22. et Paullus Maria Paciaudius in libro de ſacris Chriſtianorum balneis, Venetiis 1750. et Romae 1758. 4. De ſellarum perforatarum vſu in balneis, Rhodius p. 280. ſq. ad Scribonium Largum et Montfauconus in Diario Italico pag. 158. Sedem tamen lapideam, quam ſtercorariam [24] vulgo appellant, perforatam fuiſſe negat Ioan. Mabillonius commentario ad ordinem Romanum p. CXXI. De ſphaeriſterio exſtat Frider. Lebegott Pittſchelii diſſertatio Lipſiae 1740. De ψυχρολουσίᾳ veterum Ioannes Floyer balneorum frigidorum vſum commendaturus ſcripſit anglice: [25] *the Hiſtory of cold bathing, both ancient and modern in two parts. By Sir Iohn Floyer of Lichtfield, Kent, and by Edward Baynard,* Londini 1722. 8. editio quinta. Burggrauius ad Conringium de habitus corporum Germanicorum cauſſis p. 269. ſqq. et Antonius Cocchius Tomo ſecundo diſſertationum academiae Etruſcocortonenſis, pag. 193. Apud Aegyptios et Antiochiae mos olim de nocte vicos publicos accenſis lucernis illuſtrare, ita vt hodie mos fieri Hamburgi, Lipſiae, et aliis in vrbibus. Vide Libanii Antiochicum tom. 2. pag. 387. et Meurſium III. 4. animaduerſion. parte 2. exercitii critici pag. 113. ſq. Graecos et Romanos de illis cogitaſſe negat Euremontius in Euremonianis pag. 289.

XV. De ſtatuis et columnis veterum, Romanorum maxime egit ſingulari opere *Edmundus Figrelius*, Holmiae 1656. 8. de quo argumento ſcripſiſſe ſe teſtatur etiam Ioſua Barnes ad Euripidem tomo 2. p. 72. Fridericus vero Mullerus, Profeſſor Gieſſenſis, A. 1664. 4. edidit delineationem librorum XI. quos molitus eſt de ſtatuis Romanorum, et praecipue de natura ſtatuarum quibus priſci Romani bene meritos honorabant. Videnda etiam Iac. Gronouii diſſ. de imaginibus et ſtatuis Principum Lugd. Bat. 1708. Reſp. Io. Sam. Strimeſio, Franciſci Ficorini diſſertatio de columnis antiquis 8000, quae adhuc exſtant Romae, in nouis litterariis (nouuelles litteraires) T. 10. p. 514. et alia eiusdem Ficorini de tribus ſtatuis Romae 1739. repertis, in ſylloge opuſculorum ſcientific. et philolog. T. XXII. p. 491. ſqq. Iuſtini Münch diſſertatio de ſtatuis veterum Romanorum, Hafniae 1714. Pulcherrima collectio ſtatuarum priſcae ac recentis aetatis aere deſcriptarum cum obſeruationibus laudati Maffei Rom. 1704. fol. Giornale di Letterati d'Italia T. XV. p. 351. ſqq. De

[24] Vide Riueti Opera T. 3. p. 587.
[25] Vittrekſels 1703. p. 509. Acta eruditor. 1704. p. 180.

De *Lemei* tractatu de ſtatuis Gallice edito Pariſ. 1688. 12. vide Hiſtoriam Operum eruditor. 1688. menſe Iunio p. 178. Antonii Ferri Biteċtenſis, commentatio de XII. ſtatuis templi Cumani in ruderibus deſtructarum Cumarum inuentis, Neapoli 1606. Italice, et V. C. Sigeberto Hauercampo interprete T. IX. theſauri Italiae parte 4. Caroli Ancillonii Diſcours ſur la ſtatue equeſtre de Frederic Guillaume, erigée ſur le pont neuf à Berlin 1703. fol. Georgii Gottlieb Boerneri libellus de ſtatuis Achilleis, Lipſiae 1759. 4. Samuel. Schmidii epiſtola de ſtatua antiqua Hermaphroditi, quae exſtat tomo ſecundo Excerptorum totius Italicae nec non Helueticae litteraturae pro anno 1758. pag. 282. Raiſſantii diſſertatio de ſtatuis, quae exhibetur in ephemeridibus eruditis A. 1686. p. 193. Boſei diſſ. de ſtatuis, inſcriptionibus, numis, coronis et aliis praemiis atque remunerationibus virtutis ac meritorum apud veteres, Memoriae Treuoltinae A. 1706. p. 490. ſq. et Works of the Learned 1706. p. 203. ſqq. De ſtatuis Iuſtiniani, Ludouici XIII. XIV. Henrici IV. etc. Boiuinus ad Gregoram pag. 766. De ſtatuis Magicis, Stephanius p. 50. ad Saxonem Gramm. et quae de Teraphim atque Taliſmanibus ſupradicere me memini. De ſimulacris veterum Romanorum agit Franc. Maria Bonada Tomo primo carminum ex antiquis lapidibus illuſtratorum diſſertatione prima. De Hermis Benedictus Aueranius diſſertatione 46. in Thucydidem, Iacob. Sponius in libro Gallico ſaepius laudato: Recherches curieuſes d'antiquité pag. 98. ſqq. Io. Nicolai in diatriba de Mercuriis et Hermis, Francof. 1701. 12. et Octauianus Buonaecorſi in epiſtola italica ad academiam Etruſcocortonenſem de vera imagine Epicuri Romae reperta, Romae 1744. 4. De imaginibus quae in atrio a Romanis collocabantur, vide Petauium ad Syneſium p. 27. ſq. et Ioan. Schlemmii diſſertat. de imaginibus veterum atrienſibus, praeliminaribus, cubicularibus, Ienae 1664.

XVI. *Vtenſilia*, inſtrumentum [26] omne et ſupellectilem veterum exponunt viri docti ad Martialis Apophoreta, Io. Smetius in Antiquitatibus Nouiomagenſibus et Laur. Begerus Tomo vltimo theſauri Brandenburgici in quibus varia exhibent vaſa, bullas, armillas, fibulas, annulos, claues, teſſeras. R. Ainſworthus et Ioannes Wardus in monumentis vetuſtis Kempianis, Londini 1720. 8. Laurentius Philippus Roſſius in libro italico: *Raccolti di vaſi formati da illuſtri arteſici Antichi*, Romae 1713. fol. Michael Angelus Cauſſeus in diſſertatione de vaſis, bullis, armillis etc. recuſa tomo XII. theſauri Graeuiani p. 949. Philippus Bonarotta in *Oſſervazioni ſopra alcuni frammenti di vaſi antichi di vetro, ornati di figure, trovati ne cimeterii di Roma*, Florentiae 1716. 4.

 Alexander

[26] *Seruice, miniſterium.* Vide Cangium gloſſar. et Menardum p. 200. ad Gregorii librum Sacramentorum.

Alexander Wilhelmius in dissertatione de phiala reliquiarum Stae Agathae, vbi de veterum lenticulis, ampullis, laguncùlis: Carolus Errardus, pictor Regius, in vasis antiquis, aliisque veterum rebus aeri incisis et Reginae Christinae dicatis, Paris. fol. Lazarus Bayfius de vasculis, siue animaduersionibus in Titulum Digestorum de auro et argento legato, quae recusae sunt tom. IX. Thesauri Gronov. vbi etiam ex Casalio nonnulla repetuntur de insignibus, anulis, fibulis etc. de quibus postremis praecipue videndus Io. Rhodius in libro de Acia Celsi. Quaenam supellectilis nomine comprehenderint veteres ICti Romani, docet Alex. et Alexandro lib. 1. genial. dierum. c. 19. De poculis, lagenis, labris et focis mensurisque veterum Hebraeorum Rev. *Dassouius* in diss. A. 1696. vulgata ad titulum Talmudicum *Celim*, de vasis, qui extat tomo VI. Mishnae Surenhusianae. De poculis Iudaeorum multo cum lectionis et doctrinae apparatu agit Thom. Gatakerus Opp. T. 1. p. 442. De poculo benedictionis D. G. Wernerus singulari dissertatione Ienae 1718. De Romanorum veterum poculis praeter auctores supra pag. 877. laudatos Elias Amatus in *Lettera de Bùchieri dell' Antichita in su le mense*, parte secunda eius epistolar. italice editarum Genuae 1715. 4. p. 285. Iosephus Lanzonius in *Lettera, in cui cercasi se anticamente il Coppiere, portaua il biochiere in mano* etc. quae exstat T. II. parte XII. diarii italici, Galleria di Minerua, pag. 385. sqq. auctor anonymus dissertationis de cratere veterum, quae legitur tomo XII. historiae criticae reipubl. litterariae pag. 273. sqq. De poculis et vasis murrhinis Guil. Stuckius III. 12. sq. Nicol. Guiberti diss. de murrhinis [27] vasis (ex onyche vide Io. Henr. Eggelingii Mysteria Cereris et Bacchi p. 6. sq.) Francof. 1597. 8. et Ioan. Frid. Christii dissertatio de murinis veterum, Lips. 1743. De cratere aspersionis Io. Bapt. Passerius in A. F. Gorii symbolis litterariis volum. VI. p. 29. sqq. Amphora vinaria Romana, octo congios continens, e Ioan. Bapt. Donii inscriptionibus antiquis, ab Antonio Franc. Gorio editis, exhibetur in Actis eruditorum A. 1736. pag. 8. Poculum pretiosum sapphirinum describit Theodorus Prodromus IV. p. 169. sqq. De tripode de poculo, poculo ansato in certamine Homeri et Hesiodi videatur Heumannus actor. philosoph. parte X. pag. 508. sq. De poculis astriferis veterum agitur volum. III. [28] thesauri gemmarum antiquarum astriferarum. De poculis Grammaticis, siue iis, in quibus deorum imaginibus, quae iis in poculis expressae erant, litterarum elementa certaeque dictiones erant additae vide Io. Georg. Bidermannum parte prima otiorum varii argumenti p. 208. sqq. Pocula Σελευκίδες, Αντιγονίδες, Προυσταδες, vide Athenaeum atque Edmundi Chishull antiquitates asiaticas T. I.

[27] Porcellanis ea, confert Salmasius p. 203. ad Solin.
[28] Acta Eruditor. 1755. p. 617.

T. I. p. 94. Poculorum loco crania adhibita sunt humana, vide Salmasium ad Solinum p. 192. et Keyslerum pag. 363. antiquitatum septentrionalium. De colis vinariis veterum Philippus Venutus parte prima sylloges differt. Acad. Cortonensis pag. 81. Videndus etiam Ioannes Doughteius de calicibus Eucharisticis, cum mantissa Ioannes Faës τοῦ μακαρίτου, Brem. 1694. 8. quo in libro de variis poculorum generibus differitur et Ioannes Bona rerum liturgicarum lib. I. cap. 25. De doliis figulinis et sigillis quibus signata, vide Montfauconi Palaeographiam p. 168. et Andream Baccium lib. I. de Vinis cap. 31. De armis veterum conuiualibus siue cultris et cochlearibus vide Baruffaldi schediasma recusum T. III. thesauri Sallengriani p. 737. Cochleare acuto stilo praeditum, ex quo Plinii, Pollucis et Martialis loca insigniter illustrantur, vide in Ioannis Battelii antiquitatibus Rutupinis pag. 83. Cochlearia lignea Gregorio VII. dono misit Petrus Damiani. Confer Leibnitii otium Hanoueranum pag. 205. Instrumenta antiqua rustica idem Montfauconus pag. 3. ex veteri codice Scholiastae Hesiodi exhibet, quae minus accurate in quibusdam Hesiodi editionibus et in Gesneri historia animalium traduntur. Instrumenta fabrilia in Inscriptionibus Gruteri p. 644. Teraphim Labanis Maimonides de horologio interpretatur. Vide Buxtorfii Lexicon Rabbinicum p. 2663. De horologiis veterum, (ὡρονόμια vocat Alex. Aphrodis. I. 95. problem.) aquariis, siue Clepsydris, aliisque et solaribus consules interpretes ad 4. Regg. XX. 11. Es. XXXVIII. 8. Cassiodorum lib. I. Variarum Epist. 45. Kircherum in arte magna lucis et vmbrae p. 156. sq. et tomo 2. Oedipi p. 338. sq. Salmas. ad Solin. p. 634. edit. Paris. et 647. sq. Laurentii Polymathiae lib. I. diff. 13. lib. 2. diff. 16. Ioan. Bonam de diuina Psalmodia c. 3. Petrum Fabrum II. 25. semestrium, Franciscum Polletum historia fori Romani lib. I. c. 9. vbi de ad clepsydram dicentibus. Balforeum ad Cleomedem p. 144. Bandurium p. 857. ad Antiquitates CPol. Carolum du Fresne in glossario voce *Horologium nocturnum* et in CPoli Christiana p. 74. Cassiodorum lib. I. var. epistol. 45. et c. 30. de institut. diuinarum litterarum. Plinium lib. VII. H. N. cap. 60. Rycquium cap. 34. de capitolio. Aloysium Nouarinum V. 14. schediasmat. Perraultum et alios viros doctos ad Vitruuium IX. 9. Allatium de mensura temporum cap. 6. et 7. Io. Gottl. Carpzouium in annotationibus ad Goodwinum p. 351. Anthologiam Epigr. IV. 34. p. 519. sqq. Bandurium pag. 857. antiquitat. CPolitanarum. Crenii Animaduers. XI. p. 169. sqq. Sallierii disquisitionem de origine horologiorum, quae exstat tomo V. memoriarum academiae Inscriptionum p. 194. sqq. sed confer quoque Memorias Treuoltinas A. 1725. p. 757. sqq. vbi refellitur. Menagiana T. IV. p. 219. vbi etiam de horologio, quod ad Carolum M. dono misit Persarum rex, de quo etiam Albericus trium fontium

monachus

monachus ad A. C. 807. pag. 151. et Iuo Carnotensis in chronico T. 2. Opp. p. 307. Ioannem d'Espagne lib. V. errorum popularium cap. 18. vbi reprehendit pictores, Hieronymum cum libris et horologio fingentes. Iacobi Alexandri Traité general des horloges, Paris. 1734. 4. De origine horologiorum rotatorum eorumque, quae strepitu sonoro distantes admonent vide Noua litteraria Francofurtensia (Frankfurtische gelehrte Zeitungen 1758. p. 556.) ex Georgii Lud. Hambergeri disquisitione. De horologio oscillatorio *Christiani Hugenii* vide diarium italicum Giornale de letterati di Roma 1674. pag. 149. *Leibnitii* transactiones philosophicas n. 113. p. 285. *Rob. Hookii* easd. transact. n. 118. p. 440. De horologio aqueo Timothei Langloi ephemerides erudit. Parisienses 1692. p. 351. De Henrici Sullii horologiis marinis accuratissimis et agitatione nauium non alterandis confer Bibliothecam Gallicam A. 1726. mense Septembri p. 151. sqq. et ephemerides eruditas Parisienses A. 1726. mense Decembri p. 471. Horometrum caeleste mantuanum minuta secunda etiam indicans describitur in diario eruditorum Italiae T. 32. p. 433. Mariae Benedicti Castronii horographia vniuersalis sciateriorum prodiit Panormi 1728. fol. De solariis exstat erudita commentatio Io. Aug. Ernesti, Lips. 1744. De recentium inuentis ad horologia perficienda facientibus agunt Christ. Wolfius praefat. ad Io. Georg. Leutmanni vollständige Nachricht von Uhren, Halae 1718. 8. H. Sully in libro edito Parisiis 1717. 12. cui titulus: *Regle artificielle du tems.* Auctor libri Anglice editi Londini 1700. *the artificial clockmaker*, qui non dubitat, artem illam veteribus innotuisse, sed interiecto tempore perditam a Germanis postliminio restitutam esse. Historiam horologiorum habes in Guil. Derhami libro de arte conficiendorum horologiorum anglice edito, de quo vide ephemerides eruditas Parisienses A. 1731. mense Decembri pag 438. Clepsydrae veteris rationem (Talmudicis משפך vide Buxtorf. p. 2495. Lexici Talmud.) exponit Petauius ad Synesium p. 21. Daniel Petermannus in dissertationibus duabus de clepsydris veterum, Lipsiae 1672. et Georg. Clemens Draudius in commentatione de clepsydris veterum, Gissae 1731. De modo veterum dicendi ad clepsydram Petri Ekermanni dissertatio prodiit Vpsaliae 1741. 4. Vide et Portam XIX. 4. magiae naturalis, et Paullum Mariam Terzagium in Museo Septaliano p. 10. sqq. De Sinensium *Culeu* siue turri horaria Martinus Martinius in Atlante Sinico p. 12. *Ad hanc saepe praefecti conuiuia celebraturi conueniunt: in ea aquea clepsydra horas docet, siquidem ex vno vase in aliud aqua effluens tabellam in qua horarum ac temporum notae, sursum attollit; est qui eam ibidem obseruet, et ad horas singulas ingentis tympani pulsu signum det, simulque extra turrim tabellam cum diei hora cubitali charactere exaratam exponat.* De buccinatoribus, qui horam indicarent, adi Petronium clarissimi Burmanni

pag.

pag. 93. et Io. Georg. Altmanni dissertationem de buccinatore vel cornicine stationario Hierosolymis a Petro in aedibus Pontificis audito, quae exstat tomo quarto Tempe Heluetic. pag. 1. sqq. De horis confer Sirmondum tomo 1. Opp. p. 894. sq. 937. et Chronologos, Scaligerum, Petauium, Strauchium aliosque. *Perspicilla* veteribus incognita, aut si illis innotuerint, perdita iterum et paullo ante A. C. 1300. nouo studio reperta esse obseruat Franciscus Redi in epistola de hoc argumento ad Paullum Falconerium T. II. Opp. Venetiis 1712. 8. Epistola illa legitur etiam in Iacobi Sponii Recherches curieuses d'Antiquité, dissertatione XVI. Cum Redio ex parte consentit Dominicus Maria Manni in disquisitione de perspicillorum inuentione, quae exstat T. IV. sylloges opusculor. scientific. et philologic. p. 37. sqq. et germanice versa parte septima armarii vniuersalis pag. 1. sqq. Is enim ostendit, gloriam huius inuenti tribuendam esse Saluino degli Armati, Nobili Florentino, a quo A. C. 1280. perspicilla sint reperta. Sed Cangius e Poeta graeco obseruat, perspicilla iam circa A. C. 1150. in vsu fuisse. Sunt, qui ex loco quodam Ptochodromi id probare contendant; ast auctores relationum fide dignarum de praesenti rei litterariae conditione (zuverläßige Nachrichten) parte ducentesima secunda pag. 777. ostendunt, voce ὑελίου, quam vrgent huius sententiae patroni, loco isto non perspicillum sed vrinale denotari.

De *velorum* vsu apud veteres dissertatio Iosephi Lanzani, Medici Ferrariensis, inserta est museo Mineruae Venetae tom. 1. p. 353. sq. De velorum vsu in templis praecipue agit Rosweidus p. 849. sq. ad Paullinum. De tapetibus Ezech. Spanhemius ad Aristophanis Plutum v. 528. et ad Iuliani Caesares p. 334. De sipario Quinctiliani I. O. VI. 3. 72. Celeberrimus Io. Matt. Gesnerus Opuscul. T. 1. p. 85. sqq. et Franc. Carol. Conradi miscell. Lips. nov. Vol. 4. p. 514. De clauulari cursu Lindebrogius et Valesius ad Ammiani XX. 4. De *vehiculis* antiquorum Henrici Norisii praelectio Pisana de re vehiculari T. 4. Opp. p. 617. sqq. diatriba Pyrrhi Ligorii ex libris eius de familiis Romanis excerpta prodiit ad calcem librorum duorum Ioannis Schefferi, quibus de omni re vehiculari veterum copiosae obseruationes continentur, Franc. 1671. 4. et tomo V. supplement. Poleni p. 1045. Confer Meursium de luxu Rom. c. 11. De thensis Felix Osius in thesauro antiquitatum Italiae Graeuiano tomo 3. p. 1063. et Bandurius T. 1. numismatum p. 32. Thensa ἀπήνη, vehiculum siue vectabulum sacrum, quo exuuiae siue imagines deorum ludicris Circensibus in circum ad puluinar vehuntur. Festus. Valentini Paschalis, Vtinensis, Poema, *currus*, Bracciani 1637. 4. ridet eos, qui cum iactura rei familiaris sublimes curribus vehuntur, quum possent commode pedibus per publicum incedere. Video viros doctissimos Scheferum p. 326. et Georg. Henr. Vrsinum cap. 2.

obſeruationum philologic. ambiguos eſſe de etymologia *carri*, qui vtique videtur dictus eſſe a quatuor rotis quaſi *quadrus* et *quarrus*, vt eſt apud Stephanum Tornacenſem epiſt. 229. Venantius Fortunatus III. Carm. 22. T. X. biblioth. Patrum p. 544. F.

Curriculi genus eſt memorat quod Gallia rhedam
Molliter incedens orbita ſulcat humum.
Exiliens duplici biiugo volat axe citato
Atque mouet rapidas iuncta quadriga rotas.

De *clauibus* veterum Lipſius ad Tacitum videndus, Caſaubonus ad Aeneam Tacticum, Salmaſius ad Solinum p. 931. ſq. Kirchmannus libro de annulis, Begerus theſaur. Brandenburg. T. 3. p. 423. Moſcardi muſeum p. 411. Philippi Bonanni muſeum Kircherianum claſſe V. tab. 4. n. 3. ſqq. D. Caſpar Zieglerus diſſert. de iure clauium p. 702. ſq. diſſert. ſelectar. Molinus diſſertat. de clauibus, Vpſal. 1684. 8. et T. 3. theſauri Sallengriani p. 789. ſqq. Chriſt. Gottl. Schwarzii diſſert. de diis clauigeris, Altorfii 1728. Chr. Henr. Zeibichius in diſſert. de Chriſto vero Deo κλειδούχῳ, Witeberg. 1741. Petr. Weſſelingius obſeruat. lib. 1. cap. 3. inprimis vero liber Ioannis Faës de clauibus veterum ineditus. De clauibus falcatis Huetius ad Manilium pag. 8. De clauibus Druidum Iacobus Martinius tomo 1. cap. vltimo de religione veterum Gallorum. De clauibus, ſymbolo ſcientiae, potentiae, iurisdictionis Theophilus Raynaudus in corona aurea Pontificis praenotione quarta, et Philippus Bonanni in numiſmatibus Pontificum Tom. 1. pag. 234. ſq. et 252. De claue cognitionis Luc. XI. 52. Io. Henr. Maius ſelect. exercit. T. 1. p. 147. ſqq. Ioan. Marckius exercit. exegetic. p. 591. Iac. Elſnerus T. 1. obſeruat. p. 228. Doctorum ſymbolum clauis cum pugillaribus M. Ern. Frid. Cobii progr. Witeb. 1728. Claues ſuper humerum geſtatae Ieſ. IX. 6. XXII. 22. Apoc. III. 18. Biblioth. Bremenſ. T. 6. p. 824. 935. et 940. Lakemacheri obſeruationes parte 3. p. 337. ſq. Huetiana p. 233. Huetius demonſtrat. Euangel. p. 487. edit. Pariſ. 1679. fol. Ezech. Spanhemius pag. 695. ad Callimachum. Clauium oblatio ſymbolum obſequii, Acta eruditor. 1731. p. 496. e Montfaucono. De claui S. Petri Acta Sanctor. Tom. 5. Iun. p. 453. De claue Papini Noua reipubl. litterariae 1699. p. 653. 1700. p. 504. De *feris*, *peſſulis* et *obicibus* Iſaacus Caſaubonus ad Aeneam Tacticum, Salmaſius ad Solinum p. 649. ſq. et Caſp. Sagittarius de ianuis veterum, cap. 14. vbi etiam de clauibus cap. 15. De *ſpeculis* ex auro, argento, aere Plinius H. N. XXXIII. 9. et XXXIV. 17. Ezech. Spanhemius p. 544. ſq. ad Callimachum. Io. Meurſius lib. 2. animaduerſ. c. 6. parte 2. exercit. critici, p. 75. ſqq. Menardus vol. 23. hiſtoriae Academiae

demiae Inſcriptionum et Paullus Theodor. Carpouius diſſertat. ſecunda ad Deut. XXII. 5. Roſtochii 1752. Sunt etiam, qui chalybeorum ſpeculorum mentionem fieri obſeruent Exodi XXXVIII. 8. Vide acta Eruditorum 1714. p. 205. Andr. Dan. Habichorſtii et Ioan. Munſteri diſſert. de mulieribus Zobeoth. Roſt. 1688. et Aboae 1712. Vſus metallicorum ſpeculorum exoleſcere coepit ſaeculo XV. ex quo cryſtallina vitreaque vbique frequentata ſunt. Nicephorus Gregoras ad Syneſium p. 419. εἰσὶ καὶ ἐξ ὑέλων κάτοπτρα, καὶ ἐκ σιδήρου καὶ ἐξ ἄλλης ὕλης. Speculorum vſu viris interdicunt Rabbini, vide Dauid. Millii diſſert. ſelectas pag. 224. edit. ſecundae. Eorum vſum defendit Apuleius in Apologia, Seneca natur. quaeſt. c. 17. et Phaedrus III. 8. De eorum apud veteres vſu vide Montfauconum T. 3. ſupplementi p. 54. ſq. De *vmbella* confer Paulli Mariae Pacciaudi σκιαδιοφόρημα, ſiue de vmbellae geſtatione commentarium, Romae 1753. 4. De *cereorum* vſu Voſſius IV. 29. de idololatria et laudatus Io. Faës libro Helmſtadii 1718. 4. edito de cereis paſchalibus. De origine et inſtitutione benedictionis candelarum vel cereorum in feſtiuitate purificationis Mariae agit Angelus Rocca in theſauro antiquitatum ſacr. T. I. p. 214. ſq. De *coloribus* et quomodo apud Graecos ac Latinos appellarentur, librum promittit Salmaſius pag. 109. Epiſt. videndusque interim Antonius Thyleſius libello de coloribus, recuſo tomo IX. theſauri Antiquitatt. Graecarum.

XVII. De *vita priuata* Romanorum et quomodo viri honeſti diem ſoliti ſint tranſigere, diſſertationes duas Io. Bapt. Couturii inſertas habes Memoriis Treuoltinis A. 1708. Iul. pag. 1158. ſq. et Anno 1709. Auguſt. pag. 1418. ſq. quarum priore horas diei ante meridiem, altera pomeridianas perſequitur. Duabus illis tertiam eiusdem Couturii de ieiunio, coena et prandio adiunctam habes in tomo ſecundo memoriarum academiae Inſcriptionum pag. 422. ſqq. De cura domeſtica Romanorum diſſertationes quatuor B. Philippi Ludouici Hannekenii tunc admodum iuuenis, poſtea inter Theologos noſtros nomen haud obſcurum conſequuti prodierunt Gieſſae 1669. 4. et tomo primo theſauri Sallengriani pag. 1243. ſqq. quarum prima eſt de ritibus quibusdam nuptialibus et veſtibus priuatorum: altera de ſeruis et conuiuiis, tertia de liberis eorumque cura et veſtitu: quarta denique de bonis et facultatibus, agris, pecunia et cenſu. De venuſta apud antiquos humanitate, quam ciuilitatem vocant, Io. Matth. Geſnerus V. C. quatuor proluſiones edidit Lipſiae 1732. ſq. Adde Io. Franc. Simonis diſſertationem de eodem argumento in hiſtoria academiae Inſcriptionum tomo primo p. 83. ſq. et Gedoinii diſſertationem de vrbanitate Romanorum, tomo octauo memoriarum academiae Inſcriptionum p. 327. ſqq.

et in eius opuſculis gallice editis Pariſiis 1745. 8. p. 171. ſqq. De *ruſticatione* et *villis* veterum commentariolus Georgii Greenii qui poſtea glorioſiſſ. memoriae Electori Saxoniae Ioan. Georgio III. a ſacris fuit, vidit lucem Lipſiae A. 1667. 12. et in T. I. theſauri Sallengriani p. 689. ſqq. cui iungenda quae de conuiuiis ruſticis Stuckius lib. I. cap. 23. Antiquitatum Conuiualium. Conferatur quoque de hoc argumento Petri Ekermanni diſſertatio de ruſticatione veter. Romanor. Vpſal. 1740. Wolfg. Ad. Schroenii tractatus de rebus ruſticis et oeconomicis, Erfordiae 1735. 8. Chriſtiani Schoettgenii antiquitates triturae et fulloniae, Vltrai. 1727. 8. Roberti Caſtelli, architecti, opus ſplendidum: the [29] Villas of the ancients illuſtrated. Londini 1728. fol. et Ioan. Frid. Chriſtii villaticum, Lipſiae 1746. 8. vbi in excurſibus ſubiunctis erudite, vt ſolet, Chriſtius de partibus villarum et hortis veterum commentatur. Adde Caroli Stephani libellum de cultu hortorum ex antiquorum ſententia cum libro de re hortenſi, Pariſiis 1539. Rei agrariae auctores legesque cura Wilh. Goeſii, Amſtelod. 1674. 4. De horreis exſtat A. G. Pagenſtecheri diſſertatio de iure horreorum, Duisburgi 1745. et Lemgov. 1749. 8. De paſtoribus ſeu re paſtoritia veterum ad Geneſ. XLVII. 3, 4. Laurentii Ioannis Wallii diſſertatio prodiit Aboae 1703. 8. De *ſalutationibus* veterum praeter Alexandrum ab Alex. II. 19. et eundem Stuckium II. 31. ſq. ac diſſertationes Chriſt. Guibelii de ſalutatione, Ienae 1675. Andreae Goelingii de ratione ſalutandi ad morem veterum, Vpſal. 1697. et Ioan. Henningii de ſalutationum ritibus Magdeb. 1679. ſingulari libro erudite egit Ioan. Iacobus Claudius, Vltrai. 1702. 12. De illa quae detecto capite fit, videndus etiam Ioan. Guil. Bergerus de ritu caput operiendi in ſacris p. 46. ſq. De ſalutationum matutinarum ambitione videatur Baluzius p. 22. ad epiſtol. Cypriani. Io. Mich. Heuſingeri diſſertatio de ſalutationibus Romanorum matutinis ad Plinii III. epiſt. 12. Iſenaci 1740. et Petri Ekermanni diſſertatio officioſum *Aue* Romanorum leuiter adumbrans, Vpſal. 1745. Adde Chriſt. Gottl. Schwarzii diſſert. de affectatione apud veteres Romanos vſitata, Altorfii 1722. Romani, in primis ii, qui officium publicum ambiebant, vt quemque ſuo nomine ſalutando appellare poſſent, nomenclatores habebant, de quibus praeter Grübelium diſſ. citat. cap. 2. Barthius aduerſar. lib. 52. c. 10. Sigonius de iudiciis lib. 2. c. 30. Preuotius de magiſtr. Rom. c. 5. Kobierzyck. de luxu II. 2. et Pignorius atque Popma de ſeruis. De ſalutantium aliisque *oſculis* omnis generis copioſe egit Martinus Kempius opere de oſculis, diſtincto in diſſertationes XXV. editoque Francof. 1680. 4. cui addendus Lipſius II. 6. electorum. Iacobus Herrenſchmidius in Oſculologia Witeberg. 1630. 12. et Ioan. Frid. Hekelii libellus de

[29] Acta Eruditorum 1731. p. 109.

de osculis, Chemnitii 1675. 12. et iungendae dissertationes Paulli Fr. Romani, Lips. 1664. Georg. Goezii de osculo, Ienae 1670. Ioan. Ioach. Zentgrauii de modo salutandi osculo, Argentorati 1685. Georg. Rittershusii de osculis, Francof. ad Viadrum 1689. Alberti Spensenii, Aboae 1705. 8. Io. Lomeieri, quae exstat pag. 328. eius dierum genialium. Conr. Sam. Schurzfleischii de ritu salutandi per osculum in eius dissert. philolog. Lipsiae 1700. 4. Osculorum per digitos missorum mentio fit apud Dionem pag. 731. C. (1055. R.) De ritu osculis explorandi Romanarum mulierum abstinentiam a vino lege Romuli sancitam Carol. Gunther Ludouici dissertationem edidit Lipsiae 1733. De osculo manuum vide Henrici Morini dissertationem tomo secundo academiae Inscriptionum pag. 104. sqq. De osculo pedum Pontificis Matthias Zimmermannus in montibus pietatis pag. 373. Iudaei ad Pontificem admissi non pedem, sed vestigium pedis et terram osculantur, vide Io. Iac. Schudtium T. I. memorabilium Iudaicorum pag. 242. Non solos Pontifices Romanos, sed alios etiam aliarum ecclesiarum praesules illustresque laicos per genuflexionem pedumque osculum salutatos docet Dauid Blondellus de Papa femina p. 123. sq. Sic et magni Marabusii Nigritarum apud Labatum T. IV. Africae pag. 172. De osculo Magnificentiae apud Iudaeos Regi dari solito, B. Carpzouius ad Schickardi ius Regium Hebraeorum pag. 76. Scacchus in Myrothecio tertio cap. 35. qui p. 970. manus etiam osculo contactas notat. Vide et de osculis Iudaeorum laudatum Carpzouium notis ad librum Ruth pag. 128. sq. et Ioan. Gottl. Carpzouium ad Goodwinum p. 362. et de osculis Christianorum veterum Tob. Pfannerum II. 3. Obseruationum Ecclesiasticarum. Grotium ad Rom. XVI. 16. Binghamum lib. 12. cap. 4. §. 5. Petrum Müllerum de osculo sancto, Ienae 1675. et 1718. et Ioannis Gottfriedi Langii commentationem germanicam de osculo pacis veterum Christianorum, Lipsiae 1747. 4. De osculo religioso Matthaeum Brouerium de Niedeck, libro de veterum adorationibus, capite 25. Allatium p. 378. de consensu et Ioan. Frontonis differt. de cultu sanctorum. De vita priuata et cura domestica veterum Germanorum vide Cleffelii antiquitates cap. X.

De *Corporibus* siue *Collegiis Opificum*, vt aurariorum, argentariorum aliorumque corporatorum societatibus et contuberniis, quorum in antiquis inscriptionibus non rara mentio, videndus Sponius in miscellaneis eruditae antiquitatis, Reinesius in epistolis ad Hofmannum pag. 539. Gruterus et idem Reinesius Inscriptionum syntagmate classe decima, Brissonius lib. 1. antiquitatum iuris cap. 14. Golzii thesaurus rei antiquariae p. 185. Lazius XII. 4. de republica Romana. Onufrius antiquit. Veronens. p. 54. 6. et p. 79. sqq. Guido Pancirollus de corporibus artificum. Hadr. Beierus de collegiis opificum,

Ienae 1688. et cum notis Frid. Gottl. Struuii ac praefatione Ioan. Guil. de Goebel, Helmstad. 1727. 4. Ioan. Gottl. Heineccius de collegiis et corporibus artificum, Halae 1723. 4. et in eius sylloge varior. opusculorum p. 378. sqq. Ioan. Filesacus electorum lib. 2. p. 391. sqq. Christ. Gottl. Schwarzius in dissertat. de collegio Vtriculariorum, Altorfii 1714. et in eius miscellaneis politioris humanitatis p. 27. sqq. Idem in dissertatione de Butigularibus praecipue iis, qui olim Norimbergae floruerunt, Altorfii 1723. De collegiis fabrorum, et dendrophorum Sponius in recherches curieuses d'antiquité dissert. 23. p. 344. sqq. Acta Eruditor. 1729. p. 184. 1730. p. 68. Iustus Fontaninus lib. 2. de Hortae antiquitatibus cap. 5. De fabricensibus Dodwellus ad inscriptionem veterem Iulii Vitalis. De collegio Centomanorum idem Sponius ibid. p. 347. De collegio lignariorum p. 350. De collegio magno larum et imaginum sub Deo Siluano, quod deorum Imperatorumque imagines, quae in exercitibus ferebantur, seruauit Raphael Fabrettus ad inscriptiones p. 447. et ad columnam Traiani pag. 205. De collegii magni scriba Montfauconus T. V. supplementi p. 83. sq. De corpore pistorum vide quae notantur ad vetus marmor Comitis Marsilii, in quo votum consecratum Cereri, ad calcem historiae instituti Bononiensis, editae gallice a Liminerio p. 228. sqq. De pistrinorum et catabolensium collegiis Cuiacius obseru. XVI. 5. De argentariis exstat Io. Gottfr. Sieberi dissertatio Lipsiae 1737. De *cursu publico* et *vehiculatione* Bergierius fuse agit IV. 4. sqq. de publicis Romanorum viis. Gutherius de officiis domus Augustae III. 14. sq. Ezech. Spanhemius de vsu numismatum pag. 800. sq. Pancirollus ad notitiam imperii cap. 6. Valesius notis ad Socratem pag. 40. Balth. Stolbergius in dissert. de angariis veterum, Witeberg. 1680. pag. 149. sq. Scriptor gallus Mr. le Quien de la Neufville de l'origine des Postes chez les anciens et les modernes, Paris. 1708. 12. et auctiore editione Parisiis 1730. 12. vbi etiam constitutiones omnes in Gallia promulgatae a primo cursu publico instituto a Ludouico XI. 19. Iunii A. 1464. Ramiresius de Prado pentecontarch. cap. 15. Marisotus centur. 1. epistola 6. Franc. Collefchius in libro italice edito de cursoribus publicis antiquorum, Florentiae 1746. et dissertationes Herm. Wittii, Witeb. 1692. et Dan. Guil. Molleri, Altorfii 1696. De Hemerodromis et cursoribus Alexander ab Alexandro lib. 1. c. 27. et Lipsius centur. III. epist. 59. De tabellariis Pignorius de seruis, et Popma de operis seruorum, T. III. thesauri Poleniani pag. 1203, 1222, 1233, 1343. De tabellariis in veteri ecclesia Kochius de legatis ecclesiae p. 38, 14. De animalibus tabellariis Cyprianus histor. animalium p. 1269. Henninius T. X. thesauri Graeuiani p. 235. et Camerarius hor. subcesiv. C. I. p. 383. De columbis et cornicibus litteras perferentibus Alexander ab Alexandro

dro et Lipſius locis citatis, Lipſius etiam II. 5. Saturnalium, et obſeruationes miſcellan. T. 3. p. 97. ſqq. De *euectionibus* ſiue indulgentiis euehendi Bergierus IV. 15. et 16. Cangii gloſſarium in *tractoriae*, *combinae*, *euectiones*, Meurſius et Suicerus in τρακτωρεία, et Ioan. Reichius de diplomatibus tractoriis, Regiomonti 1678. De *epiſtolis laureatis* Io. Guil. Bergeri diſſertatio prodiit Witeb. 1711. De *litteris clandeſtinis* veterum Porta lib. 1. de occultis litterarum notis c. 12. De *ſcytala Laconica* vide quae viri docti ad Auſon. epiſtol. 23. Gellium XVII. 9. et diſſertationes Dan. Guil. Molleri, Altorfii 1695. et Lud. Chriſt. Crellii Lipſiae 1697. De ritu obſignandi et reſignandi litteras apud Romanos Franc. Bernh. Sperl commentatio prodiit Erlangae 1744. 4. De omni genere *Epiſtolarum eccleſiaſticarum* apud veteres Chriſtianos videndus *Franciſcus Bernardinus Ferrarius* libris III. Mediolani 1613. 8. et curante B. Gebh. Theod. Meiero, Helmſt. 1678. 4. *Philippus Priorius* libro de epiſtolis canonicis cum appendice de tractoriis et Synodicis, Pariſiis 1675. 8. *Pompeius Sarnelli* in epiſtolis eccleſiaſticis, epiſtola prima. *Franc. Dominicus Bencinus* in diſſertationibus quinque de litteris encyclicis, Turini 1728. 4. *Iac. Goetten* lib. 1. Obſeruationum capite vltimo. *Io. Rudolph. Kieslingius* in diſſertatione de ſtabili primitiuae eccleſiae ope litterarum communicatoriarum connubio, Lipſ. 1744. *Henr. Dodwellus* in diſſertationibus Cyprianicis p. 17. ſqq. *Ioan. Cabuſſutius* pag. 275. ſqq. notitiae conciliorum, et p. 32. ſq. notitiae eccleſiaſticae. *Io. Caſp. Thorſpecken* in diſſertat. de litteris canonicis, Witebergae 1731. De epiſtolis formatis earumque ratione et origine plures ſcriptores laudat B. Thomas Ittigius de bibliothecis Patrum p. 238. ſq. ac praeter alios *Gerhardi Rodolphi* librum de libris canonicis, videlicet formatis, pacificis, commendatitiis ac dimiſſoriis. Vide et Wowerium ad Sidonium p. 481.

CAPVT XXIII.

De luctu, funeribus, exſequiis, conſeruandorum cadauerum ratione et monumentis ſepulcralibus.

De funerum et ſepulturae ritibus generales ſcriptores. 1. *De funeribus et luctu Hebraeorum.* 2. *Graecorum, Perſarum.* 3. *Romanorum.* 4. *Aegyptiorum, Germanorum et populorum ſeptentrionalium.* 5. *De funeribus Chriſtianorum.* 6. *De medicato funere et mumiis.* 7. *De linteis et veſtibus ſepulcralibus et de rebus quae defuncto veluti ſecum aſportanda permittebantur. De vrnis feralibus.* 8. *De pompa funebri, epulis, ludis, feriis ſacriſque, coronis,*

ronis, lectis feralibus, loculis et laudationibus funebribus. 9. *De lucernis sepulcralibus, sepulcris, cryptis, catacumbis et monumentis sepulcralibus.* 10.

I.

De funeribus et modo sepeliendi [1] apud antiquos vniuerse, atque ita vt plurium gentium rationem haberent, non satis distincte tamen nec accurate satis egerunt *Claud. Guichardus* de funeribus apud Romanos, Graecos et alias gentes veteres et recentiores, Italice primum Anno 1581. deinde etiam Gallice (vide Epistolas Marqu. Gudii p. 202.) *Muretus* scriptor Gallus in caerimoniis funebribus omnium gentium, ceremonies funebres de toutes les nations par le Sr. Muret. Paris. 1675. 12. qui liber recensetur in Ephemeridibus eruditorum Parisiensibus 1675. pag. 222. et in Actis Erudit. Anno 1683. pag. 334. *Franc. Perrucius* in pompis funebribus omnium gentium, Veronae 1639. fol. cum figuris in aes incisis. *Laurentius Beyerling* in Theatro vitae humanae, tit. *Cadauer* et *Sepultura*. *Lilius Gyraldus* vir doctissimus in lib. de sepulturae ritibus, qui et seorsim prodiit et praemissus est sextae parti antiquitatum *Ioan. Iac. Boissardi*, et cum notis *Ioan. Faës* τοῦ μακαρίτου editus Helmst. in 4to et denique inter Gyraldi opera in Belgio nitide vulgata recusus Lugd. Bat. 1699. fol. B. *Ioan. Andr. Quenstadii* Liber de Sepultura veterum, initio separatim, deinde ad calcem eius Antiquitatum Ecclesiasticarum, denique tom XI. thesaur. Antiquit. Graecar. Gronouii recusus. *Caspar Caluoer* libro 3. ritualis Ecclesiastici tomo 1. p. 798. sq. *Alexander ab Alexandro* lib. III. Genial. Dierum cap. 2. et 7. et lib. VI. cap. 14. ibique *Tiraquellus*: *Iosephi Laurentii* collectanea Alphabetico ordine digesta lib. 6. Polymathiae pag. 486. sq. et quae ex eadem Laurentii Polymathia III. 9. 13. 14. II. 47. 3. et 4. de funeribus antiquorum et funebribus ritibus ante et post rogum exhibentur tom. XI. Thes. Gronouiani, in quo etiam recusus occurrit *Ioan. Meursii* liber de funere, quemadmodum *Petri Morestelli*, Tornusiensis Pompa feralis siue iusta funebria libris decem exposita habentur tomo XII. Thes. Graeuiani. *Benedictus Aucranius* dissertatione XXII. sqq. in Thucydidem. *Paullus Aringhius* in Romae subterranea praecipue c. 17. et 21. *Claudii Guichardi* Funerailles et diverses

[1] Sepelire non de humatis tantum, sed etiam combustis et alio modo ex oculis hominum remotis cadaueribus dictum esse probat Gisbertus Cuperus lib. 1. obseruatt. cap. 7. De pietate ethnicorum in curandis funeribus, aliquando etiam hostium Petrus Faber Semestrium lib. 2. c. 1. p. 10. sqq. et lib. 3. c. 13. p. 174. sqq. Sepulturam deberi humanitati neque adeo denegandam esse hostibus pulchre docet Grotius II. 19. de iure belli et pacis. Naturae quippe maxime consentaneum est, in terram redeuntibus terram minime negari. Confer Felicis Osii notas ad Albertinum Mussatum p. 441. sqq. T. IX. parte 2. thesauri Italiae.

verſes manieres d'enſevelir des Romains, Grecs et autres nations tant anciennes que modernes, Lugduni 1581. 4. *Carolus Bartholomaeus Piazza* del uſo, miſtero & antichita appreſſo diverſe nazioni de' riti e ceremonie nell' eſequie e funerali paſſati à ſecoli noſtri Chriſtiani, Romae 4. *Eliae Amati* Lettera delle coſtume di ſepelire i morti appo gli antichi, e ſe prima del V. Secolo i fideli goduto aveſſero dentro le chieſe i ſepolcri? in eius epiſtolis italice editis Genuae 1714. 4. pag. 329. *Cornelii van Alkemade* Inleidinge tot het Ceremoniel en de Plegtigheyden der begraafeniſſen en der Wapenkunde, Delphis 1713. 8. B. R. Recherches ſur la maniere d'inhumer des anciens, Pictauii 1739. 12. *Angeli Mariae Riccii* diſſertatio de funerum antiquorum ritibus, cadauerum combuſtione et ſepultura, quae exſtat vol. II. eius diſſert. Homericar. p. 258. ſqq. *Petri E. Lungh* diſſertatio de vario ſepeliendi ritu, Holmiae 1672. *Iuſti Cellarii* de antiquo funerum ritu, Helmſt. 1682. *Martini Aruidi Florini* de ſepultura veterum, Aboae 1695. 8. *Io. Reſtelii* de ſepulcris veterum, Vpſal. 1703. 8. *Chriſt. Conr. Friderici* de re funeraria, Ienae 1755. De *Ioan. Iac. Boiſſardi* Tractatione de funeribus et modo ſepeliendi apud antiquos vide Obſerv. Hallenſes tomo IV. p. 15. *Thomaſii Porcacchi* funeralia antiqua, Italice edita lucem adſpexerunt Venet. 1574. fol. *Franciſci Pomey* Ieſuitae Libitina ſiue de funeribus epitome eruditionis, prodiit Lugduni 1659. 12. Confer Bibliothecam Latino-Hebraicam Imbonati p. 356. *Ioan. Guenebault* diverſités des ceremonies obſervées aux ſepulchres anciennes, Diuione 1621. 4. *Io. Mauritius*, qui ex Romana Eccleſia ad Reformatam transiit, libro Belgice edito, quo promittit ius et vſum ſepulcrorum ac ſepulturae apud veteres ac recentes vſitatum exponere, tantum verſatur in exagitandis Pontificiorum iniuriis, quibus in eorum, quos haereticos eſſe putant, cadauera et reliquias graſſantur. Titulus libri Amſtelod. 1714. 8. editi eſt: *Korte verhandling van het Recht en gebruyk der graven en begraffeniſſen, ſo der aloude als hedendaagſche volkern.* De ſuperſtitioſa plagarum caeli antiquitus apud varias gentes obſeruatione in ſepeliendis mortuis conſule Petri Zornii diſſertationem vol. III. Miſcell. Lipſienſ. nouor. p. 616. De Etruſcorum funere agit Ioannes Baptiſta Paſſeratius diſſertatione tertia parti tertiae muſei Etruſci adiecta.

II. De funeribus et luctu *Hebraeorum* praeter Interpretes S. Scripturae conſulendus B. *Martini Geieri* liber ſingularis Lipſiae 1666. 12. editus et inter alia eius opuſcula in 8. et denique etiam apud Belgas vna cum eius Commentariis ad nonnullos Scripturae libros, in folio recuſus. *Schickardus* de iure regio Hebr. c. 6. *Cocceius* ad Sanhedrin c. 6. *Maimonides* in Iad chaſaka lib. XIV. c. 4. *Io. Gottlob Carpzouius* ad Goodwini Moſen et Aaronem p. 639. ſqq. *Melchior Leydeckerus* XII. 10. ſq. de Rep. Hebraeorum, *Ioan. Benedicti*

Carpzouii nepotis de ſepultura Iacobi Patriarchae, in parentis diſſertationibus iunctim editis Lipſiae 1699. 4. p. 1670. ſq. *Io. Hieronymus Sopranes*, Ieſuita, in digreſſione de ritibus Hebraeorum in funere et de publico eorum priuatoque luctu, quae Dauidi ipſius ſubiecta eſt Lugduni 1643. fol. *Auguſtinus Calmet* in diſſ. 1. praemiſſa Commentario in Eccleſiaſticum: *Frid. Mulleri* (cuius ſpecimen librorum de ſtatuis Romanorum ſuperiore capite laudatum et ſpecimen Architecturae ſacrae ex locis Exod. XXVI. 28. et XXXVI. 33. habemus) libri III. de ſepulcris veterum Hebraeorum prodierunt Gieſſae. 1664. 4. Idem argumentum *praeter commentatores* ad Codicem Talmudicum Baua Batra illuſtrauit ſingulari libro *Ioan. Nicolai* Amſtel. 1705. 4. ita quidem vt et aliarum gentium ſepulcra prioribus capitibus perſequatur. *Io. Adolph. Mullerus* in diſſertatione de Aſae Regis pompa ferali, Witeb. 1716. *Leonh. Hofmannus* in diſſert. de ſingulari Hebraeorum cura ſepeliendi mortuos, Witeb. 1726. *Franc. Wockenius* in diſſert. de templo cadaueribus Regum non inquinando, Witeb. 1732. De tumba Saluatoris, extant D. *Io. Andreae Schmidii* diſſ. Helmſtad. 1703. et 1727. *Caroli Ortlobii*, Witeb. 1656. *Abrah. Petſchii*, Lipſiae 1673. *Gottfridi Thilonis*, Witeb. 1675. *C. F. Arnoldi*, ibid. 1695. *Ioan. Andr. Bellmanni*, Vpſal. 1703. 8. *Georg. Guil. Kirchmaieri*, ibid. 1711. *Petri Zornii*, 1730. Vide et *Steph. le Moyne* tomo 2. var. ſacrar. p. 516. ſq. et *Gottlob Frid. Seligmanni* programmata p. 147. ſqq. In *Io. Henr. Hottingeri* Cippis Hebraicis, Heidelb. 1659. 12. pleraque parum fide digna tradi notatum eſt Conringio in diſſertatione de Numis Hebraeorum. Praetereo quae de funeribus et luctu apud Iudaeos attigerunt *Menochius* lib. VIII. de Republ. Hebraeorum c. 5. ſq. *Goodwinus* in Moſe et Aarone, Lib. 6. c. 5. Incidere carnem propter mortuos prohibitum eſt Leuit. XIX. 28. XXI. 5. Deut. XI. 1. Vide praeter commentatores *Spencerum* de legibus Hebraeorum ritualibus II. 13, 14. *Ioan. Chriſt. Wichmannshauſen* diſſert. de corpore ſciſſuris figuriſque non cruentando, Witeb. 1713. *I. I. Heerſordtii* de Charaxariis veterum, Hafn. 1722. *Io. Georg. Michaelis* de inciſura ſuper mortuos, Francof. ad Viadr. 1734. et *Geierum* lib. cit. c. 10. et 8. vbi ſimul diſſerit de raſura interdicta, de qua etiam Daſſouius de coma Hebraeorum, Witeb. 1695. Ab Hebraeis interdum combuſta eſſe cadauera notat *Claudius Guichardus* lib. 3. c. 11. funeralium aliique, rectius negantibus aliis, quos laudat Petrus Zornius pag. 20. Bibliothecae antiquarioexegeticae. De ſepultura animalium Hebraeis vſitata exſtat diſſertatio Theodori Daſſouii, Witeb. 1697. De ſepultura librorum ſacrorum ad vſum non amplius aptorum confer Schudtium in memorabilib. P. II. lib. VI. c. 39. §. 7. pag. 375. et Petri Zornii hiſtoriam Bibliorum ex Hebraeorum diebus feſtis et ieiuniis illuſtratam pag. 113. De ritu et proceſſu funerum apud Iudaeos

recentes

recentes vide eiusdem *Schudtii* memorabilia P. II. lib. VI. c. 37. Monumenta antiqua Iudaica Augustae Vindelicor. reperta illustrauit *Matthias Fridericus Beckius*, Augustae Vindelicor. 1686. 8. cum appendice monumentorum quorundam Romanorum, veluti mantissa operis Velseriani de antiquis monumentis Augustanis. De *Persarum* funeribus Brisson. II. p. 350. sq. et I. p. 194. sq. vbi de funeribus Regum. De eorundem Persarum et aliorum populorum orientalium more, quo a canibus et auibus se post mortem vorari malunt, quam terra sepeliri Anonymi dissertatio inserta legitur tomo XII. historiae criticae Reipubl. litterariae p. 248. sqq.

III. De funeribus et luctu Graecorum vide, quae notata sunt viris doctis ad Homeri Iliados ψ, et Aeschylum in Choëphoris (inferias facientibus siue ferentibus) tum *Ioanni Nicolai* libro de Graecorum luctu lugentiumque ritibus variis, excuso Marpurgi Cattorum 1696. 12. *Ioan. Pottero* Archaeol. IV. 1-8. *Io. Nardio* in animaduersione de funeribus Atheniensium, subiecta Lucretio editionis in vsum Delphini et *Car. Henr. Langio* de luctu Graecorum ex Euripide, observ. sacr. dissertat. quinta. *Paganini Gaudentii* exercitatio de funere Heroum, in qua Homeri, Virgilii, Statii, Silii et Nonni exercitationes inter se conferuntur, exstat ad calcem eius dissertat. de arcanis imperii euulgatis, Florentiae 1640. 4. Decursiones meminere in funere herois Virgilius et Statius, neutiquam vero Homerus aut Nonnus. Illam a Poenis esse inuentam suspicatur Gaudentius cap. 20. p. 100. De concussione armorum in funeribus Ducum et Principum Barthius ad Statium pag. 430. De more ad orientem vel occasum obuersos mortuos sepeliendi Plûtarch. Solone pag. 83. De funebri pompa Isiaca ab Apuleio descripta et aliis funera *Aegyptiorum* spectantibus vide Kircheri Obeliscum pag. 433. et tom. 3. Oedipi Aegyptiaci pag. 425. sq. Ioan. Conradum Dietericum in Antiquitatibus Biblicis Vet. Testament. p. 144. sq. De *Septentrionalium* populorum sepeliendi ritibus Iornandes vbi funus Attilae describit, et Stephanius pag. 90. sq. ad Saxonem Grammatic. Bartholin. Antiq. Danic. p. 112, 273. Andr. Olaus Rhyzelius de sepultura veterum Sueogothorum, Vpsal. 1707. 8. Christian. Nettelbladt in dissertat. de variis mortuos sepeliendi modis apud Suiones, Rostoch. 1724. De veterum *Britannorum* sepultura et exequiis funeris vide appendicem ad Alexandri Gordoni itinerarium septentrionale. De *Germanis* Cluuerus lib. 1. cap. 53. Hachenbergius, Keyslerus, Ioan. Godofr. Bauerus in Progr. de moribus veterum Germanorum circa funera, quod subiectum est Eius orationi parentali Car. Ottoni Rechenbergio dicta, Lipsiae 1751. 4. De funeribus *Turcarum* Angeli Geropoldi Epistola in Museo Mineruae Venetae tom. 1. p. 151. sq.

IV. De funeribus et luctu *Romanorum* prae ceteris diligenter et accurate libris IV. agit *Ioannes Kirchmannus*, Hamburgi 1605. 4. et Lubecae 1625. 8. vt alias editiones omittam. Cui addendus est *Henricus Noris* in Cenotaphiis Pisanis, dissertatione tertia. *Paganinus Gaudentius* in exercitatione de funere Caesarum, Florentiis 1640. 4. *Franciscus Bencius* in oratione de funere antiquorum Romanorum, pag. 405. sqq. eiusdem orationum. *Theodorus Gorallus*, siue qui sub hoc nomine latet *Ioan. Clericus* in notis ad Elegiam 1. Pedonis Albinouani, *Claudius Dausqueius* ad Silium Italicum Libro XIII. versu 470. sq. *Iacobus Gutherius* de iure Manium libris 3. quibus ritus, mores et leges prisci funeris explicantur, Paris. 1615. Lips. 1671. 8. et tomo XII. Thesauri Antiquitatum Romanarum, in quo praeterea occurrit Io. Petri Bellorii [2] descriptio sepulcri Nasoniorum, a Petro Sancto Bartolo in aes incisi. *Fabiani Toerneri* dissertatio de sepultura Romanorum, Vpsal. 1728. 8. et liber gallicus: *Explication de divers Monumens, qui ont rapport à la Religion des anciens peuples*, pag. 1. sqq. Varia etiam habet Christ. Henr. Trotzius libro de memoria propagata cap. 6, 7, 8. Ceterum vt antiquissimi Graecorum contra posteriorem gentis suae morem cadauera mortuorum flammis, Homero teste, absumpserunt, sic contra Romani vetustissimi corpora intacta flammis terrae mandauerunt, eundemque morem a quibusdam etiam post seruatum notat O. Ferrarius II. 21. electorum, vbi de eo, quo pacto crematorum cineres in vrnam condi et a fauilla rogi separari potuerint. Quod lintei asbesti ope, quo corpus inuolutum erat, fieri quam optime potuit. Confer Ioan. Ciampini dissertationem epistolarem de incombustibili lino, siue lapide amiantho eiusque filandi modo Romae 1691. et quae de Asbesto A. 1720. iterum reperto in Siberia, et Marco Veneto iam lib. 1. cap. 47. memorato narrantur in Nouis litterariis Lipsiensibus A. 1729. p. 329. sqq. Adde Philippum Bonannum in museo Kircheriano pag. 87. vbi memorat Anno 1702. repertam esse vrnam, in qua cineres inclusi fuerunt panno ex lino asbestino. De more comburendi mortuorum cadauera confer Mezeriacum ad Ouidium T. 1. pag. 191. sqq. De crematione cadauerum veteribus Germanis populisque septentrionalibus vsitata confer Procopium in historia Goth. pag. 256. edit. Grotii. Bartholinum antiquit. Danic. p. 112. et 273. sq. Cluuerium Germ. antiq. 1. 53. et Godofr. Schützium de Germ. gentilium victimis humanis pag. 90. sq. De ossilegio consule Franc. Antonii Zachariae dissertationem, quae secunda est volum. primi commentar. societatis columbariae Florentinae. Aegyptii corpora defunctorum neutiquam cremarunt, vnde Cambyses a cadauere Amasis Regis Agypt.

pridem

[2] Rom. Italice 1680. fol. et Latine Tomo XII. Graev. ac Belgice ad calcem Francisci Desseini descriptionem veteris et nouae Romae, Amstelod. 1704. fol.

pridem defuncti poenas grauissimas sumere posse se exstimabat, si illud refossum verberibus et omni contumelia affectum denique traderet flammis, vt narrat Diodorus Siculus p. 249. excerpt. Peiresc. De ritu collocandi cadaueris Lipsius lib. 1. elect. cap. 6. De vario lignorum et plantarum vsu in funeribus vide G. A. Langguthii antiquitates plantarum feralium apud Graecos et Romanos, Lipsiae 1738.

V. In primis vero *Christiani*, [3] quo certam suam de resurrectione spem testarentur, magnam funerum rationem habuere et ab cremandis cadaueribus, atque ostentandis Aegyptiorum more cadaueribus medicatis abstinuerunt: illamque circa funera curam inter caussas incrementi religionis nostrae ponit Iulianus Imperator Epist. 49. De ritibus sepulcralibus Christianorum veterum praeter *Iac. Gretserum* [4] in libris tribus de Christianorum funere, Ingolstad. 1611. 4. et T. V. eius Operum iunctim editorum Ratisbonae 1735. fol. p. 79. sqq. et *Onuphrium* in libello de ritu sepeliendi mortuos apud veteres Christianos et de eorum coemeteriis (ad calcem Platinae de vitis Pontificum et separatim cum praefat. Ioan. Georg. Iochii, Lipsiae 1717. 4.) *Io. Ernestum Franzenium* Vlza-Luneburgicum libris VI. de funeribus veterum Christianorum Helmestad. 1709. 8. cum praefatione Rev. Abbatis D. Ioan. Fabricii, qui *Ioannis Sauberti* collectanea MSS. sed valde imperfecta de hoc argumento communicasse se cum eo profitetur, et *Hugonem Menardum* ad Sacramentarium Gregorii M. p. 262. sq. *B. Bebelium* Saec. IV. tomo 2. pag. 931. sq. praecipue consulendus venit *Henr. Spondanus* in Coemeteriis sacris, siue opere in 4. libros distincto et Parisiis 1638. 4. edito, in quo de ritibus sepulturae tum apud Iudaeos et Gentes, tum maxime apud Christianos differit, et sepulturam publicam rem sacram esse nec concedendam haereticis, impiisue, aut maleficis prolixe disputat. *Paullus Aringhus*, *Antoniusque Bosius*, in opere luculento, Romae 1651. et Parisiis 1659. fol. edito, quod Romam subterraneam inscripserunt. *Iosephus Binghamus* origin. ecclesiastic. lib. 23. et *Ioan. Nicolai* in libello de luctu Christianorum, siue de ritibus ad sepulturam pertinentibus, nunc primum edito ex bibliotheca Sigeberti Hauercampi, Lugd. Bat. 1739. 8. Vide etiam *Franc. Mariam Samuellum* de sepulturis Christianis, Taurini 1678. 4. *Casp. Barthii* Aduersaria p. 3015. *Io. Pearsonium* in Symbolum Apostol. p. 397. sq. edit. Latinae, et D. *Ioachimum Hildebrandum* in Veteris Ecclesiae, Marty-

 rum

[3] Lactantius Div. instit. VI. 12. *Non patiemur figuram et figmentum Dei feris ac volucribus in praedam iacere, sed reddamus id terrae, vnde ortum est.* Nollemus igitur cum Dumontio T. IV. itineris Gallice editi p. 35. hoc imbecillitati et vanitati adscribere.

[4] Vide du Pin T. 17. biblioth. Ecclesiast. p. 77. sqq.

rum inprimis et SS. Patrum arte bene moriendi, siue praxi circa moribundos et de morientium virtutibus Helmstadii 1661. et 1719. De more intra templa, [5] fidelium cadauera humandi vide V. C. Ludouici Antonii Muratorii diss. XVII. ad Paullinum p. 185. [6] sq. tomo 1. anecdoton Bibl. Ambrosianae, et Nic. Hieron. Gundlingii Obseruat. selectas Halae Sax. 1707. 8. editas tom. 1. Obseruat. 8. quae est de origine sepulcrorum in templis. Io. Doughteium in Analectis sacris ad Ez. XLIII. 7. Tho. Crenium Animaduers. Philolog. tom. 2. p. 155. sq. Lindebrogium ad Leges antiquas p. 1440. Aegyptios solitos in templis sepelire quos diuinis postea honoribus affectum ibant, notat Daniel Heinsius p. 141. ad Maximum Tyrium. In templo Apostolorum CPoli, solos Imperatores et Patriarchas sepelire fas, vt notant Valesius in notis ad Sozom. IX. 2. et Bandurius in Imperio Orientali p. 878. Beatus Rhenanus in praefat. ad Liturgiam Chrysostomi: *Olim Episcopi, Sacerdotes et Principes, auctores structurae, tantum intra templorum muros sepeliebantur, hodie eo ventum est, vt quilibet cerdo in medio basilicae velit humari, vt aedes sacrae Christianorum, quas mundas esse conueniebat, polyandria sint et cadauerum receptacula.* De desiderio Christianorum prope memorias et reliquias martyrum sepulturam consequendi, vt eorum meritis adiuuarentur, vide Iulianum Toletanum lib. 1. Prognosticon c. 20. T. XII. Biblioth. Patrum p. 596. et Rosweidum ad Paullinum pag. 846. sq. Contra morem sepeliendi in templis disputat auctor scripti Angliee editi Londini 1726. 4. *Churches no charnel-house.* De translatione sanctorum mortuorum videndus Onuphrius de ritu sepeliendi cap. 15. De more extra vrbem sepeliendi, apud Iudaeos, Graecos, Romanos, Kirchmannus de funeribus Rom. II. 20. sq. Io. Voisin Theolog. Iudaic. p. 84. sq. Chifletius in expositione inscriptionis Geminiae, Matris sacrorum p. 25. Iulio Caesari concessum est τάφον ἐντὸς τοῦ πωμαρίου ποιήσασθαι. Dio lib. XLIV. pag. 385. De more personas honoratiores sub montibus altis vel in ipsis montibus sepeliendi agit *Angelus Zauorronus* in dissertatione de antiqua sepulcrali inscriptione, Neapoli 1743. 8. De Sicyoniis Plutarchus Arato, p. 1047. De Turcis Tho. Smithus Epist. 2. de moribus Turcarum p. 56. et in notitia CPoleos pag. 108. *Quot diebus luctus celebratus*, Benedictini ad Ambrosium tomo 2. p. 1197. sq. Menardus ad Concordiam Regular. Cotelerius ad Const. Apostol. etc. ἐννέα πένθιμοι ἡμέραι. Niceph. Gregoras XII. 2. p. 358. Cum psalmis et hymnis deducta cadauera. Vide Carol. Sam. Senffii dissertat. de cantionibus funebribus veterum, Lips. 1689. et Rosweidum p. 791. vbi et de more

cadauera

[5] Hunc ritum ab ethnicis, qui mortuorum ossa in sacris lucis conderent, repetendum esse censet God. Schützius ad Keysleri itinerum partem 1. p. 226.

[6] Excerpta habes in Neocori bibliotheca libror. nouorum A. 1699. p. 621. sq.

cadauera linteo obuoluendi. De *praeficis* [7] vide Petrum Moreſtellum pomp. feral. lib. II. cap. 29. Iac. Gutherium de iure manium lib. 1. c. 14. Io. Meurſium de funer. c. 18. Laur. Begerum vol. 1. theſaur. Brandenb. p. 151. Hieronymi Baruffaldi diſſertationem ad illuſtrationem vrnae ſepulcralis Fl. Quartillae praeficae, quae cum Ioſephi Lanzoni aduerſariis de luctu mortuali veterum prodiit Ferariae 1713. 8. et recuſa eſt T. III. theſauri Sallengriani. Memorias Treuoltinas A. 1730. p. 141. ſqq. Giornale de letterati d'Italia T. XVI. p. 395. Diſſertation ſur les Pleureuſes d'Antiquité par Mr. Aubert, in Receuil des pieces fugitiues de Mr. Archimbaud, T. 4. p. 99. ſqq. Hugon. Menardum ad Poenitentiale Romanum Tomo XIV. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 933. vbi etiam de more laniandi genas, vel ante rogum ſanguinem gladiatorum vel captiuorum effundendi. De *Praeficarum vſu apud Chriſtianos*, Menardus p. 257. ſq. ad Gregorii ſacramentar. et Sam. Baſnage ad A. C. 37. num. 19. vbi et alia de Chriſtianorum funeribus. De *Copiatis* ſiue libitinariis clericis funera componentibus, Gothofredus ad Cod. Theodoſ. tomo 5. p. 5. Cangius in gloſſar. Vedelius et alii ad Epiſtolam Ignatio ſuppoſitam ad Antiochenos. De Muhamedanorum funeribus et aegrotorum atque agonizantium viſitatione Albertus Bobouius ad calcem itineris Abrahami Perizol. cum notis Tho. Hydei pag. 17. ſq.

VII. De medicato funere ſiue variis rationibus corpora defunctorum condiendi, atque a corruptione et putredine conſeruandi, tum de Aegyptiorum *ταριχεύσει*, de qua Herodotus II. 86. ſqq. ac de *Mumiis* ita dictis ab Arabico vocabulo *Mum*, quod ceram ſignificat, (vt notat Tho. Gatakerus p. 175. ad M. Antoninum, et Engelbertus Kaempferus in antiquitatibus exoticis p. 517. vbi liquorem illum mirae virtutis ad condienda cadauera aptiſſimum deſcribit: et Cornelius le Brun itinere in Perſiam p. 231. edit. Gallicae) conſules, vbi lubebit, Athanaſium Kircherum in ſphinge myſtagoga, ſiue diatribe hieroglyphica de Mumiis, Amſtelod. 1676. fol. et Tomo 3. Oedipi, ſyntagmate 13. et ſyntagmate 16. vbi de Penatibus, Laribus et Serapibus, qui et ipſi nihil aliud erant quam cadauera Aegyptiorum medicata, vide p. 478. *Ioachimum Struppium* in conſenſu celebriorum Medicorum, Hiſtoricorum et Philoſophorum ſuper exoticis aliquot medicamentis, Mumia eique cognatis, Francof. 1674. 4. *Gabrielem Clauderum* in methodo balſamandi corpora humana, Altenburgi 1679. 4. *Ioannem Grauium* in deſcriptione Pyramidum Aegypti, in tomo primo collectionis itinerum Theuenotianae, (quae tribus voluminibus prodiit in folio.) *Olai Wormii* muſeum p. 30. ſq. *Giornale d'Italia* T. 6. p. 172.

7 Graecis *μοιρολογίστριαι*. Naeniae Balſamoni ad canon. 106. Carthaginienſ. *μινυρίσματα*, *querulae nugationes*.

p. 172. ex Thomae Alghisi epistolam ad Antonium Vallisnierium, vbi de ingenioso modo fasciis cadauer illigandi. *Philippum Bonanni* in museo Kircheriano p. 245. sq. Voyage de *Gemelli Careri* T. 1. p. 113. *R. Ainsworth* in monumentis Kempianis p. 3. sqq. *Ludov. Penicherium* des embaumens selon les anciens et modernes, Paris. 1699. 12. *Pocockium* in descriptione Aegypti L. 5. c. 5. p. 230. edit. Anglic. vbi fusius agit de modo praeparandi funera medicata. *Thomae Greenhill* νεκροκηδείαν, siue de arte condiendi cadauera, Anglice Londini 1705. 4. *Petrum Bellonium* Lib. 2. obseru. c. 47. et in libris tribus de admirabili operum antiquorum et rerum suspiciendarum praestantia, de medicato funere siue de cadauere condito et lugubri defunctorum eiulatione, nec non de medicamentis conseruandi cadaueris vim obtinentibus, Paris. 1553. 4. et tomo VIII. Thesauri Gronouiani: *Iosephi Lanzoni*, Medici Ferrariensis, de pollinctura et balsamatione apud veteres, et recentium variis balsamandi cadauera modis, Ferrariae 1693. et Geneuae 1696. 12. *Andream Gryphium* in Mumiis Vratislauiensibus, Vratislauiae 1662. 12. *Frid. Theophil. Ketnerum* in diatriba de Mumiis Aegyptiacis, Lipsiae 1694. 4. auctiore ibid. 1703. 8. *Conyers Middletonium* in descriptione Mumiae Cantabrigiensis, pag. 251. sqq. eius Monumentor. German. eruditae antiquitatis. *Melchior. Sebizii* disput. de conditura s. balsamatione cadauerum humanorum, Argentor. 1699. *Caylium* de ratione condiendi cadauera humana Tom. 23. histor. acad. Inscriptionum p. 119. sqq. edit. Parisiensis, et ex ea Germanice in dem Neuesten aus der anmuthigen Gelehrsamkeit 1759. p. 762. *Io. Baptistam Portam* lib. IV. Magiae natural. c. 15. *Georg. Wolfgangum Wedelium* celeberrimum Ienensium Aesculapium decade 3. diss. 6. et 7. vbi de balsamatione tum aliorum corporum tum Christi, de qua etiam in manibus est MSta Hermanni Conringii exercitatio. Methodum Kerckeringianum balsamandi siue condiendi cadauera breuiter exponit personatus Vignolius Maruillius tomo 1. Miscell. p. 288. sq. De methodo Bilsiana, et altera Gabrielis Clauderi exstat *Tobiae Andreae* epistola, Amstelod. 1682. 12. conf. Acta Eruditor. A. 1683. p. 270. De tertia Daglii per spiritum vide Miscellanea Berolinensia T. 1. p. 150. Mumiam Aegyptiacam[8] ita describit Io. Bodinus in colloquio inedito Heptaplomere, quod sit *cadauer amomo, cardamomo, sale, aceto, melle, myrrha, aloë, nardo, casia, resina siue bitumine* (adde Diodorum Sic. XIX. T. 2. p. 735.) *ceterisque id genus venenis a putredine vindicantibus conditum ac maceratum. Cutem reperit inauratam, aurum enim cadauera, vti ligna quoque et metalla et alia a corruptione seruat: carnem cum cute flauescentem ac fuscam ea duritie ac hypostasi, qua Saccharum*

[8] S. Augustin. serm. 120. de diuersis Tomo 1. supplem. pag. 336. *Aegyptii morem habent siccare corpora et quasi aenea reddere, Gabbaras ea vocant.*

rum vetus Creticum: Interiore visceribus exenteratis siccissima, cadauer plane inodorum prae nimia siccitate, in cordis sede imaginem lapideam insculptam nomine Isidis, cadauer obuolutum corio bubulo, sub corio denique innumerabiles fascias densissimis lini replicationibus singulas singulis adiunctas nec ulla sui parte detritas. Adde his Gabrielis Clauderi methodum balsamandi corpora humana, Altenb. 1674. et Andr. Riuini exercitationem Lipsiae editam de pollinctura et balsamatione. De more condiendi corpora defunctorum in insula Tenariffa agit Odoardus Dapperus in descriptione insularum Africanarum p. 81. De Aethiopum more Herodotus III. 24. De siccatione corporum per vitriolum Bibliothec. Anglic. T. 13. p. 175. De corporibus incorruptis seruatis siue naturali artificio siue per miraculum Raynaudus tomo XIII. Opp. et Thomas Bartholinus centur. 1. histor. 62. De ritu vngendi cadaueris Octauius Ferrarius II. 22. elector. vbi inter alia notat Lazari corpus foetens memorari Io. XI. 39. quia non condiebant Iudaei cadauera, vt Aegyptiis in more positum, sed tantum vngebant. De Iudaeorum vnctione diuersa a balsamatione Aegyptiorum vide Zornii bibliothecam antiquario exegetic. p. 21. Ceterum confer quae de vnctione mortuorum B. Bebelius Antiquitatt. Eccles. Saec. IV. tomo 2. pag. 916. et Io. Verwey differt. de vnctione Gentilium: et de more condiendi cadauera in cera et melle, viri docti ad Plinium. Etiam Aristobuli Iudaeorum Regis cadauer melle conditum memorat Syncellus pag. 301. et Iosephus XIV. 7, 4. De more lauandi cadauera interpretes ad Actor. IX. 37. et Cornelius Adami in exercitationibus exegeticis p. 257.

VIII. De fasciis sepulcralibus mortuorumque inuolutione Io. Nardius ad Lucretium pag. 646. sq. vbi de Aegyptiorum funeribus. Thomas Alghisius tomo sexto diarii italici: (Giornal. d' Italia) pag. 171. sqq. Octav. Ferrarius elect. II. 20. Gisbertus Cuperus II. 9. obseruat. Io. Iac. Chifletius [9] in Crisi Historica de *linteis sepulcralibus* Christi Seruatoris, Antwerp. 1624. 4. et Rev. Salomo Deylingius parte 3. Obseruatt. sacrar. p. 275. sq. De more terram mortuis iniiciendi, Salmasius Obseruatt. ad ius Atticum p. 563. De vestiendi ritu Kirchmannus lib. 1. de funeribus Rom. cap. 10. Guther. de iure manium lib. 1. cap. 16. Morestellum lib. cit. I. 16. qui II. 10. obseruat, funera interdum fucata fuisse et laruata. Addatur Nicolai de luctu Graecorum c. 6. §. 6. Idem de Hebraeorum vestibus funebribus agit in libro de sepulcris Hebraeorum p. 263. de quibus etiam Geierus lib. cit. p. 58. De Christianorum Binghamus origin. ecclesiastic. lib. 23. c. 3. §. 4. Aringhus Romae subterraneae lib. 1. c. 24. Casalius de ritibus veter. Christianorum, cap. 66. Cum mortuis sepulta quibus

[9] Du Pin T. 17. p. 271. sq.

bus viui iocalibus delectabantur, de quo ad Vitruuium IV. 1. etiam pecuniam cum mortuis sepultam obseruat Stephanius ad Saxonem Grammaticum p. 96. Confer quae viri docti ad Suidam in δανάκη. Iac. Thomasii τοῦ μακαρίτου Programma LVII. M. Christiani Ehrenfried Seifferti diatribam de numis in defunctorum ore repertis, Dresdae 1712. 8. et Wilh. Iusti Christ. Chrysandri commentationem de naulo Charontis, Helmstadii 1745. Apud Hebraeos etiam ex supellectile quaedam cum mortuis sunt sepulta, in Regum vero funeribus combusta: vide Mülleri dissertat. supra citatam de Asae Reg. pompa ferali, Geierum lib. cit. c. 6. §. 7. Schickardum de iure regio Hebraeor. p. 420. qui pag. 437. eorum equos, mulos etc. eneruatos, viduas autem nemini in matrimonium concessas esse annotauit. Apud varios populos, et veteres inprimis Germanos non solum arma, pecunia aliaeque res pretiosae et equi, sed etiam serui, immo vxores simul sepeliebantur et concremabantur. Vide Nicolai de sepulcr. Hebraeor. p. 60. sqq. et 99. et de luctu Graecor. cap. 13. §. 7. Quenstedium de veter. sepultura c. 7. et 14. Gutherium l. c. II. 32. Morestellum l. c. VII. 2. Keyslerum antiq. septentrional. p. 115, 146. sqq. 163, 168. Bartholinum antiquit. Danic. lib. 2. c. 8. sqq. Rothium de Solduriis §. 11, 15, 20. sq. De aliis rebus ac libris quos cum mortuis sepelire inhumareque quibusdam placuit, vide triplicem Bibliothecam mortuorum quam Germanice A. 1704. vulgauit Rev. D. Georgius Henricus Goezius, in quarum altera pag. 40. sq. Epistola eiusdem argumenti scripta legitur a Paullo Christiano Hillschero, Pastore Dresdensium meritissimo. Vide etiam sis Sam. Frid. Lauterbachium in vita Valerii Herbergeri p. 179. sq. Rudbeckii Atlanticam T. 1. p. 183. 652. sq. Wormii monumenta Danica p. 50. Bartholini antiquitates Danicas lib. 2. cap. 9. et 10. Noua litteraria maris Balthici A. 1699. p. 88, 93, 222, 372. De vasculis fictilibus vel vitreis, quibus lacrymae fuerunt exceptae cum opobalsamo vel aqua benedicta vide Philippi Bonanni museum Kircherianum p. 115. et Io. Iac. Chifletium in lacrymis prisco ritu fusis in exequiis Archiducis Alberti, Antwerpiae 1621. 4. De lecytho siue vrceolo defunctis apposito Tristanus 1. p. 288.

De *vrnis* feralibus, [10] quarum hodieque magnus numerus variis in locis effoditur, videndus Sponius in Miscellaneis p. 287. Aringhus in Roma subterranea, Tho. Brown in Hydriotaphia siue singulari libro de vrnis Norfolcensibus, Anglice edito Lond. 1658. 8. Iac. a Mellen Ecclesiastes Lubecensis celeberrimus, in historia vrnae Sarmaticae A. 1674. repertae 4. Gothelf Treuerus in diatriba Germanice edita von den Todtentöpfen, Norimb. 1688. 4.

Io.

[10] Scriptores de hoc argumento distinctius notaui in praefatione ad Andreae Alberti Rhodii Cimbrischholsteinische Antiquitaeten Remarques, Hamb. 1720. 4.

Io. Dan. Maior in bevölkerten Cimbrien cap. 27. sq. Tentzelii dialogi A. 1695. p. 941. sq. vbi de tumulis illis sub quibus populi septentrionales condere illas soliti sunt: Henelius Silesiographiae tom. I. p. 371. sq. G. Agricola VII. 23. de natura fossilium. Philippus Bonanni in museo Kircheriano classe tertia. Valentin. Alberti in dissertat. de vrnis feralibus, Lipsiae 1688. Olaus Celsius in dissertat. de vrnis veterum sepulcralibus, Vpsal. 1706. 8. L'Aisne dissertation sur une Vrne antique, in memoriis Treuoltinis A. 1728. mense Nov. pag. 2021. sqq. Hieronym. Franc. Zanettius in disquisitione [11] de vrna Contarena, Venetiis 1752. 4. Georg. Litzelius in Beschreibung der Römischen Todtentöpfe und anderer heydnischen Leichengefässe. Spirae Nemetum 1749. 4. Ioach. Hartwic. Müllerus in Versuch einer Abhandlung von den Urnen der alten deutschen und nordischen Völker, Altonae 1756. 8. Christianus Stieffius Lignicensis in Epistola ad Mich. Iosephum Fibigerum de vrnis in Silesia Lignicensibus atque Pilgramsdorfiensibus, Lips. 1704. 4. Sigism. Saemlerus in epistola de antiquitatibus quibusdam Germanicis in neuem Büchersaal der schönen Künste und Wissenschaften vol. VI. p. 375. et in vlteriori illustratione vrnarum sepulcralium sueuicarum in Silesia repertarum vol. VII. eiusd. diarii p. 73. De Lusaticis Godofr. Hechtius in miscellaneis Lipsiensibus Tom. VII. p. 158. sqq. De Seehusanis, Noua litteraria Hamb. 1709. p. 323. sq. De Moguntinis Io. Craft Heigelius A. 1698. De Arnstadiensibus Io. Christoph. Olearius Ien. 1701. 4. De Mimigardicis in Westphalia, Iodocus Hermannus Nunningh, in sepulcreto gentili, Francof. 1714. 4. vbi etiam de lapidibus veterum sepulcralibus. De Coberinis Valentin. Ern. Eugenius Cohausen in dissertatione adiecta tomo secundo epistolar. amoebearum Iod. Herm. Nunninghii et Ioan. Henr. Cohausen. De vrnis sepulcralibus et armis lapideis veterum Cattorum Io. Henr. Schminckii dissertatio prodiit Marb. 1716. recusa Lipsiae 1741. De ollis fossilibus in maiori Polonia cum vrnis sepulcralibus haud confundendis vide Acta Eruditor. 1722. p. 11. De vrnis Anglicis praeter Thomam Brown paullo ante laudatum egit Io. Woodwardus in epistola edita Oxonii 1712. 8. *An account of some Roman urns, and other Antiquities, lately digg'd up near Bishop's Gate.* Guilielmus Cambdenus in Britannia vbi de Middelsexia, Weeuery in priscis monumentis funebribus (*ancient funeral monuments*) p. 515. De vrnis Abusirensibus in Aegypto, non procul magna Cairo, quibus litterae hieroglyphicae inscriptae sunt, vide Paulli Lucae iter tertium A. 1720. Gallice editum p. 346. Vrnas, in quibus cineres auium, quas adorabant Aegyptii, seruati essent, obseruatas sibi esse memorat Gemellus Careri T. I. itineris Gallice ex Italico versi p. 114. adde tomum secundum sub finem. Tangunt praeterea

[11] Acta Eruditor. 1755. p. 661.

terea hoc argumentum Matthias Zimmermannus in florilegio, voce *Vrnae*, aliique laudati in collectione quae sub titulo interceptarum epistolarum Germanice prodiit (aufgefangene Briefe) P. II. p. 879. Ab vrnis nidorum columbinorum instar dispositis sepulcra familiarum dicebantur columbaria. Vide Ant. Franc. Gorii descriptionem monumenti siue Columbarii libertorum et seruorum Liuiae Augustae et Caesarum, recusum T. III. supplementor. Poleni p. 1. Adde Iac. Sponii Miscellanea eruditae antiquitatis sect. IX.

IX. Exequiae funeris [12] proprie dicebatur sepulcri iam complicatis valuis per seram occlusio. Vide Io. Iacobum Chifletium de exequiarum ritu ad titulum sepulcralem Geminiae matris sacrorum, Antwerp. 1634. 4. Solet tamen illud vocabulum etiam poni de vniuersa deductione et pompa funeris atque elatione, de qua praeter eundem Chifletium Kirchmannus libro 2. et quotquot de funeribus antiquorum scripsere. Sicuti autem mos facinorosos extra ciuitatem afficere supplicio de quo Lipsius p. 98. ad Tacitum, et Valesius ad Ammiani XXVIII. 4. p. 527. et viri docti ad Hebr. XIII. 12. ita solebant etiam coemeteria [13] et sepulcra defunctorum vel loca in quibus cadauera exurebantur, non esse intra ciuitates sed extra illas, communi vsu tum aliarum gentium, tum Hebraeorum, Graecorum et Romanorum. Vide Grotium ad Luc. VII. 12. Io. Doughteii Analecta sacra ad Ezech. XLIII. 10. Luc. VII. 20. Kirchmannum de funeribus Romanorum II. 20. sq. Io. Voisin theol. iudaic. p. 84. Chifletium in expositione inscriptionis Geminiae matris sacrorum p. 25. sq. Christ. Godofr. Hoffmanni dissert. de coemeteriis ex vrbibus tollendis, Francof. ad Viadr. 1729. et Georg. Dan. Coschwitzii de noxis ex sepultura in templis facta obeundis, Halae 1729.

De Epulo ferali siue silicernio (περίδειπνον Athen. VIII. pag. 3. 44. IX. p. 404.) vide Dionem Cassium p. 253. Lipsium et Taciti VI. Annalium. Kirchmannum

[12] Seruius ad Aeneid. XI. p. 1573. Apud Romanos moris fuit vt nocte efferrentur ad funalia, vnde etiam funus dictum est, quia in religiosa ciuitate cauebant, ne aut magistratibus occurrerent aut sacerdotibus, quorum oculos nolebant alieno funere violari. Inde etiam, qui funeri praeerant, a vespera primum vesperones, deinde vespillones dicti videntur. Et magis moris Romani, vt impuberes noctu efferrentur ad faces, ne funere immaturae sobolis domus funestarentur, quod praecipue accidebat in eorum, qui in magistratu erant, filiis.

[13] Coemeterium apud Cretenses olim dictum fuit hospitium destinatum peregrinis, vt in eo somnum caperent, vt ex Dosiade apud Athenaeum lib. IV. notauit Petrus Victorius VIII. 2. var. lectionum, vbi ait Christianos inde ansam cepisse coemeteria appellare loca, in quibus suos conderent mortuos. Adde Suiceri thesaurum voce κοιμητήριον. In coemeteriis sacrae peractae synaxes Aringhus lib. I. c. 31. Romae subterraneae. LX. coemeteria fuerunt Romae, idem Aringhus II. 2. Qui etiam de Christianorum coemeteriis libro primo, et de Iudaeorum, quod Romae fuit, coemeterio II. 23. agit.

mannum IV. 3. ſqq. de funer. Romanorum. Sertorii Vrſati monumenta Patauina p. 122. ſqq. Feſſelii Aduerſaria ſacra lib. 1. cap. 12. Iani Guilielmi Veriſimilia III. 8. Stuckii antiquitates conuiuales I. 25. Gabr. Marquarti diſſertationes binas Lipſiae, totidemque Wolfgangi Caſparis Troppanegeri, Witebergae 1710. editas, Mich. Chriſt. Hanouii diſſertationem Gedani 1728. euulgatam, et quae ad fragmentum marmoris Nemauſini notata ſunt in calce Sorberianorum. De epulis feralibus Hebraeorum Sopranes in libro ante laudato; de Chriſtianorum Nicolai de luctu Chriſtianor. cap. 23. De Germanorum Georg. Henr. Ayrerus in diſquiſit. de Dadſiſa veterum Germanorum, quae exſtat vol. IV. Actor. ſocietatis latinae Ienenſis pag. 134. De conuiuiis in memoriam defunctorum meminit Humbertus de Romanis lib. 2. de eruditione concionatorum cap. 100. Tomo XXV. biblioth. Patrum Lugdun. pag. 567. Orationes funebres in patria ſua nullas fuiſſe teſtatur Dionyſius Halicarnaſſeus lib. V. Antiquitatum Rom. Quemadmodum nec apud Hiſpanos neque in hac noſtra ciuitate Hamburgenſi vſus eorum obtinuit. Ceterum apud Romanos nihil illis frequentius, quanquam illas ſaepe fabuloſas fuiſſe atque inde hiſtoriam rerum factam mendoſiorem iam Cicero queſtus eſt in Bruto cap. 16. Confer Zenobium Centuria 5. prouerbio 28. Aegyptios quoque eundem morem mortuos Laudatione funebri proſequendi habuiſſe docet Ioan. Marshamus in canone chronico p. 273. vt adeo fallatur Mottanus Vayerus, qui tomo XIV. p. 69. a Romanis hunc morem repertum eſſe exiſtimat. De quibus vide et Plinium lib. 8. epiſt. 12. Quinctilianum Burmanni III 7. p. 265. ſq. Frider. Andr. Halbaueri hiſtoriam laudationum funebrium, praemiſſam decem eius parentationibus editis germanice Ienae 1724. 8. Iuſti Chriſtoph. Boehmeri, Prof. Helmſtad. exercitationem de orationibus parentalibus, tertium et auctiorem editam Helmſtad. 1715. 4. et Caroli Sam. Senfii diſſertat. de concionibus funebribus veterum, Lipſ. 1689. De funebribus ſiue feralibus ludis Auguſtinus lib. 8. de ciuitate DEI c. 26. De Feriis denecalibus, nouendiali ſacrificio Voſſius libro 1. de Idololatria cap. XI. De more mortuos ad ſepulturam proſequendi cantu [14] ac naeniis, Macrobius lib. 2. in Somnium Scipionis c. 3. et ex Chriſtianis Procopius II. 23. de bello Perſico p. 146. Chryſoſtomus homilia quarta in Epiſtolam ad Hebraeos, Hieronymus in Epitaphio Paullae, Lindebrogius p. 1477. ad Codicem Legum antiquarum. Tiber. Hemſterhuſius ad Lucianum T. 1. p. 519. Baruffaldus de Praeficis cap. IX. Caſalius de riti-

 bus

[14] De more hymnis proſequendi funera notum eſt teſtimonium Victoris lib. 1. de perſequutione Vandalica c. 5. *Quis vero ſuſtineat atque poſſit ſine lacrymis recordari, dum praeciperet* (Genſericus) *noſtrorum corpora defunctorum ſine ſollemnitate hymnorum cum ſilentio ad ſepulturam deduci?* Adde Rittershuſium ad Corippum pag. 98. et Aringhium lib. 1. cap. 19.

bus Profan. p. 146. Faeſius ad Gyraldum pag. 357. Kirchmannus de funerib. lib. 2. cap. 6. et Falſterus amoenitat. philologic. T. 2. p. 237. ſqq. Naenias leſſo Romae interdicto ſubſtitutas fuiſſe oſtendit Meurſius de funere, qui ſimul leſſum ipſum deſcribit. De ſignis obuerſis et obuerſis in humum cuſpidibus luctus tempore videatur Barthius III. ad Statium pag. 428. De more in luctu ſe conſpergendi cineribus Bourdelotius ad Heliodorum pag. 21. De vſu cereorum ſiue lampadum in exequiis, quem vetuit canon Eliberinus 34. ſed antiqua conſuetudo tenuit Nicol. Comnenus pag. 315. praenotionum myſtagogicarum. De Coronis feralibus praeter Paſchalium, libro de Coronis, vide Rittershuſium libro 7. ſacrarum lectionum c. 1. vbi ſigillatim de Chriſtianis, et Maffeium pag. 178. muſei Veronenſis. De lectis et lecticis funebribus videatur Alſtorpius de lectis et lecticis pag. 147, 265. Lecti funebris imaginem habes apud Schefferum libro 2. de re vehiculari p. 89. Chr. Frider. Zeibichius in meletemate hiſtoricoiuridico de collocatione mortuorum in lecto ferali, Witeb. 1745. 4. hunc morem, nec apud Hebraeos, nec apud Agyptios in vſu fuiſſe, ſed a Graecis demum introductum cenſet. De arcula ſepulcrali ſiue loculo in lapide cauato, cui cadauer imponitur, ſarcophagis arciſque feralibus, de conditoriis ac monumentis fuſe et erudite diſſerit Salmaſius in Commentario ad Solinum p. 1203. ſq. 1207. ſq. Nicolai de luctu Graecorum c. 7. §. 6. et Zornius biblioth. antiquarioexeget. p. 580. De vſtrino, appparitorio etc. Reineſ. p. 818. Inſcript. Sponius p. 290. Miſc. Meurſius de funeribus cap. XXV. et XLI. et Kirchmannus de funeribus Romanorum pag. 314. Vide et de arca funerali Rhodium p. 145. 146. ad Scribonium, et ſarcophagi marmorei inſcriptiones in tomo 1. Act. Sanctorum Iunii pag. 51. et pag. 81. De more ſepulcrales columnas tumuloſque ornandi venerandique confer Hemſterhuſium ad Lucianum T. 1. p. 518. De cupreſſis, quae ad mortuorum domos erant poſitae, deinde vero, in pompa funebri quum eſſent portatae vna cum mortui cadauere in rogum coniiciebantur conſule Middletoni monumenta antiquitatis p. 85. ſq. De fuſtibus non ponendis ad mortuorum ſepulcra exſtat Georgii Rothii diatriba, Stadae 1719. De more capillos ſibi abſcindendi et in pectus mortui imponendi Iarkius p. 691. ad Eliam Schedium. De more lacrimas, aut liquores quoſdam, anniuerſario praeſertim officio, in cineres infundendi Maffeius pag. 164. Muſei Veronenſis. De more lugentium vxorum crines ſuos in defuncti coniugis pectus proiiciendi Falco Beneuentanus T. V. Muratorii ſcriptor. Italiae p. 101. De donis, quae in rogum ſolebant coniici Noriſius Cenotaph. Piſan. diſſ. 3. c. 5. et Meziriac. ad Ouid. T. 2. p. 227. De florum ſparſione in ſepulcris Andreae Flüggii diſſertatio prodiit Hafniae 1704. De ritu campanas pulſandi ad funerum deductionem mentio eſt apud Scholia-

ſtem

ſtem Theocriti, Idyllio ſecundo pag. 44. Confer Roccham de campanis c. 3. et Magium de tintinnabulis cap. 10. Morem pulſandi campanam, receptum in Anglia ſtatim vbi aliquis in parochia illa exſpirauit, defendit Henricus Bourne T. XV. bibliothecae Anglicae p. 345. ſq.

X. In ſepulcris priſcis maxime admiratione dignae viſae ſunt *lucernae*, non tam ob elegantem et mirae diuerſitatis quae paſſim in illis conſpicitur efformationem et materiam, quam ob ſymbolum vitae et immortalitatis animarum [15] flammam ignemque perennem, quem pro genere phoſphori et lumine ſine calore quidam habuerunt, vt Paullus Caſatus diſſ. 9. de igne, quod tamen experientiae aiunt repugnare qui lucernas illas eruerunt, et aëre admiſſo extinctum quidem lumen ſed calorem adhuc a ſe deprehenſum ſunt teſtati. Nedum vt aſſentiendum ſit Ioanni Argolo, [16] qui totum illud quod apertis ſepulcris flammae conſpicitur, aëris ventilationi tribuit. Sane ellychnia quae ab igne non conſumantur parari ex Caryſtio lapide et lino Carpaſio asbeſto notum antiquis fuit, de quo Meurſius ad Apollonium Dyſcolum p. 135. ſq. vnde Areſium qui hoc ſibi perſuadere non potuit, oppugnauit Licetus libro quinto operis mox a me laudandi. Confer *Roberti Plot* diſſertationem de lampadibus antiquorum ſepulcralibus, in Transactionibus Philoſophicis Londinenſibus A. 1684. p. 806. et in Actis Eruditor. tom. 1. ſupplementi p. 367. *Franc. Caroli*, Nobilis Veronenſis, epiſtolam in muſeo Mineruae Venetae, (Galleria di Minerva) T. 6. p. 175. ſq. et *Ioan. Baptiſtae Vrſati*, ibid. p. 253. *Iac. Ozanami* recreationes mathematicas et phyſicas Gallice editas Pariſ. 1723. 8. tomo quarto, vbi libro primo differitur de phosphoris naturalibus, ſecundo de artificialibus, et tertio de lampadibus perpetuis, et *Io. Dan. Schoepflinum* de apotheoſi p. 74. ſqq. Ecquid vero ſit illud quod tam conſtantem et diuturnam poſſit flammam ardoremque alere, minus quidem adhuc videtur compertum, rem tamen ideo neutiquam negandam eſſe duxerim contra tot αὐτόπτας teſtes, quum lucernam ἄσβεστον etiam ſub dio, Veneri olim dicatam celebret Auguſtinus XXI. 6. de Civ. Dei. Et lucernam perpetuam ſubterraneam, cuius oleum ſanet morſos a canibus rabidis, memoret Roſſi ſiue Rubeus in memoriis:

[15] Guil. Irhouius de palingeneſia veterum p. 208. ſqq. Amſtelod. 1733. 4.

[16] Confer Vignolium Maruillium Tom. 3. Miſc. pag. 211. ſq. Videtur etiam perenne lucernarum lumen in dubium vocare Kenelmus Digbaeus de animae rationalis immortalitate pag. 48. ſq. Longe magis Comes de Marſilly perpetuos illos ignes oppugnat in diſſertatione, quam Liminerius hiſtoriae academiae ſcientiarum Bononienſis pag. 218. ſqq. ſubiecit, putatque, lucernas illas (vti lacrymatoria quoque) tantum additas dicis cauſſa nec ardentes, quum reperiantur etiam ſolidi lapides vel ſolida fictilia appoſita tantum lucernae figuram referentia, v. in fin.

riis Brixianis Italice editis p. 204. Audiui et eos qui ex lucerna eiusmodi alimentum flammae vel extrema lingua deguſtarunt, tantum tamque vehementem ardorem in ore inde ſenſiſſe, vt per longum temporis illum abolere non potuerint. Ne vero longiores ſimus, de lucernis [17] hiſce lectorem ablegamus ad pulcherrimum opus *Fortunii Liceti* de lucernis antiquorum reconditis, Vtini 1652. fol. quibus addi poteſt *Octauius Ferrarius* in diſſertatione de lucernis reconditis veterum, Pataui 1686. 4. et tom. XII. Graev. in quo comparent etiam antiquorum lucernae illuſtratae a *Mich. Angelo Cauſeo de la Chauſſe*, et in Muſeo Rom. 1747. auctiore recuſo. *Petri* vero *Sanctii Bertoli* veterum lucernae ſepulcrales, collectae ex cauernis et ſpecubus ſubterraneis Vrbis Romae, cum obſeruationibus *Io. Petri Bellorii* prodierunt primum Rom. 1691. fol. et ex Italico Latine, ex praeſtantiſſ. Viri *Alex. Dukeri* interpretatione tomo XII. Gronov. Sub idem tempus aliam verſionem eiusdem operis, additis nouis quibusdam obſeruationibus dedit *Laurentius Begerus*, Berolin. 1702. fol. qui etiam in Tomo tertio theſauri Brandenburgici lucernas quasdam exponit atque ingenii ſui lumen illis admouet. Vide ſis etiam *Boſii* et *Aringhi* Romam ſubterraneam iam ſupra nobis laudatam, *Kircherum* in mundo ſubterraneo et tomo 3. Oedipi ſyntagmate 20. vbi de lucernis veterum Aegyptiorum, qualem in Memphiticis ſepulcris repertam memorat etiam Gallus ſcriptor Cruceius (de la Croix) in deſcriptione Africae part. 1. lib. 1. Lugd. 1688. 12. *Philippum Bonannum* in muſeo Kircheriano claſſe quarta. *Ludouici Moſcardi* Muſeum p. 60. ſqq. *Montfauconium* antiquitatis explanatae Tomo quinto, et ſupplementi T. 5. tab. 50. et 67. ſqq. Acta Sanctorum Iunii T. 1. p. 943. Gloſſas marginales ad Muſei Paſſerii lucernas ſepulcrales cum reflexionibus Petri Tombi Mecchi Piſauri 1740. 4. *Middletonium* in monumentis antiquitatis pag. 101. ſqq. *Spiridionis Pouparti* diſſertationem de lucerna antiqua ſepulcrali, quae inſerta eſt memoriis Treuoltinis A. 1717. menſe Ianuar. p. 154. ſqq. et ephemeridibus eruditis A. 1717. menſe Nov. pag. 575. *Eliae Amati* epiſtol. erudit. italice edit. part. 1. p. 59. ſqq. edit. Amſtelod. *Ioachimi Felleri*, Profeſſoris Lipſienſis, diatribam de lucernis antiquorum ſubterraneis, Lipſ. 1661. 4. *Dan. Guil. Molleri* diſſertationem de perennibus veterum lucernis, Altorfii 1705. 4. et quos laudat *Georg. Gotthelf Hübſchenius* in appendice de lucernis antiquis p. 36. ad calcem Andreae Gaertneri ſcripti von langwierigen Lampen, Dresdae 1723. 4.

Cenotaphia

[17] Quatuor fuerunt lucernarum genera: lucernae ſacrae, feſtiuales, domeſticae et ſepulcrales. Vide Lucernas fictiles muſei Paſſerii, quarum vol. 1. prodiit Piſauri 1739. fol. II. ib. 1743. III. 1751. fol.

Cenotaphia vocabantur tumuli honorarii in quibus nulla cadauera, vt videre eſt apud Callimachum epigr. 18. et 19. Marcellinum in vita Thucydidis, Tacitum II. 7. Annal. et in Cenotaphiis Piſanis quae illuſtrauit non minus doctrina quam dignitate et purpura illuſtris Henricus Noriſius. Adde Io. Gottl. Bidermanni commentationem de Cenotaphiis, Freibergae 1755. Vtrum vero eadem cenotaphiorum, ſiue ex pietate ſiue honoris cauſſa fierent, religio, quae ſepulcrorum, de eo exſtat Iac. Gothofredi diatriba in eius variis opuſculis Geneuae 1634. 4. recuſa in Euerh. Ottonis theſauri iuris R. tomo III. p. 325. ſqq. Ceterum inter ſepulcralia veterum monumenta facile primas tenent *pyramides*, inſana mole et incredibilibus ſumtibus exſtructae apud Aegyptios, ita, vt trecenta et ſexaginta millia hominum per viginti annos in vna Pyramide occupatos fuiſſe teſtetur Diodorus Siculus. De harum forma et magnitudine tum de eo, quod vmbram licet altiſſimae non praeberent, vide *Io. Grauium* in pyramidographia Anglice edita Lond. 1646. 8. et Gallice in collectione Itinerariorum Theuenotiana Pariſ. 1666. fol. tribus tomis edita, tomo primo. *Nordenii* obſeruationes in Grauii Pyramidographiam, quae exſtant tomo primo eius itineris in Aegyptum. *Kircheri* Oedipum tomo 2. Parte 2. p. 292. ſq. *Petr. Bellonium* tom. VIII. theſauri Gronov. *Franc. Bianchini* hiſtoriam vniuerſalem ex antiquis monum. confirmatam, c. 30. *Olai Celſii* hiſtoriolam Pyramidum Aegypti, Vpſal. 1725. 8. Auctores anglos hiſtoriae vniuerſalis parte prima p. 385. ſqq. verſionis Germanicae, et qui ex Cornelii Bruni priori itinere interiorem pyramidis formam conſpiciendam exhibet, Ludolphi Neocori Bibliothecam nouorum librorum A. 1698. pag. 776. ſqq. vt veteres Strabonem, Melam, Plinium, Ammianum, Diodorum Siculum aliosque praetereamus. De *Mauſoleo*, monumento itidem ſepulcrali admirando, quod non minus quam Pyramides, Orbis ſeptem miraculis annumeratum eſt, vide praeter Leonem Allatium ad Philonem Byzantinum, Ampliſſimi Cuperi Commentarium de Apotheoſi Homeri pag. 236. Baylii dictionarium hiſtoricocriticum et Ioan. Chriſt. Auenarii diſſertat. de Artemiſia et mauſoleo, Lipſiae 1714. De aliis monumentis ac ſepulcris *Cryptisque* ſubterraneis ac *Catacumbis* praeter ſupra laudatum Antonium Boſium et Paullum Aringhum in Roma ſubterranea, conſules Franc. Mariae Torrigii Cryptas ſacras Vaticanas, Italice editas A. 1635. Gilberti Burneti epiſtolam in hiſtoria operum eruditorum gallice edita 1688. menſe Maio p. 40. Franciſcum Bianchinum, [18] Veronenſem, ad inſcriptiones CXXX. ſepulcrales libertorum domus Auguſtae, Romae 1727. fol. Italice. Marcum

[18] Hiſtoire litteraire de l'Europe 1727. Octob. p. 172. ſq.

cum Antonium Boldettum [19] in obſeruationibus Italice editis, et ad coemeteria ſanctorum martyrum et chriſtianorum Romae, pertinentibus, Romae 1720. fol. Amandi Gotth. Fehmelii diſſert. duas de Catacumbis Romanis, Lipſ. 1710. et 1713. Ioan. Herbinii Cryptas Kiiowienſes et quae de Cryptis ſubterraneis Aegyptiorum Kircherus T. 3. Oedipi Aegypt. p. 399. et de Cryptis Syracuſanis Vincentius Mirabella in Syracuſis antiquis, T. XI. theſauri Siciliae p. 27. Porro ex catacumbis illis Romanis quae ſubinde reliquiae veluti Sanctorum ad cultum proferuntur, non dicam an Sanctorum ſed num Chriſtianorum ac non Ethnicorum et impiorum hominum ſint, ſaepe eſt incertum, vnde cultum ſanctorum eiusmodi ignotorum merito improbauit doctiſſimus Vir Ioannes Mabillonius Epiſtola ſub Euſebii Romani nomine edita ad Theophilum Gallum Pariſ. 1698. 4. et ſaepius deinde recuſa, ac denique analectis eius ineditis Pariſiis 1723. fol. ſubiecta. Huic aſſentitur Lucas Dacherius ad Guiberti abbatis lib. 1. de pignoribus ſanctorum p. 562. ſq. et Io. Baptiſta Thiers libro *de la plus ſolide de toutes les deuotions*, de perfectiſſimo pietatis officio quod in charitate conſiſtit, vt praetereamus quae de illis catacumbis notarunt Iac. Basnage lib. XVIII. Hiſtor. dogmatum Eccleſ. Gallice editae, Tho. Burnetus et Maximilianus Miſſon in itinere vterque Italico, Stephanus Chamillard, S. I. in obſeruationibus per iter Italicum factis, Obſerv. 3. in diſſ. ad numiſmata et gemmas antiquas, Pariſ. 1711. 4. Frid. Spanhemius in Hiſt. Eccleſ. N. T. pag. 668. 806. T. 1. Opp. et Petrus Zorn diſſert. de Catacumbis Lipſ. 1703. 4. Inſcriptiones omnis generis Veterum Graecorum Romanorumque Ethnicas et Chriſtianas, atque in his quam plurimas ſepulcrales collegerunt illuſtraruntque, Gruterus, Reineſius, Sponius, Fabrettus, et alii in Bibliotheca Latina lib. IV. c. 5. a me laudati, tum Marquardus Gudius cuius opus a Franc. Heſſeljo editum eſt, Leouardiae 1731. fol. Ludov. Anton. Muratorius, cuius nouus theſaurus veterum inſcriptionum quatuor in folio voluminibus editus eſt, Mediolani 1739-1742. fol. Richardus Pocockius in libro inſcriptionum antiquarum Graecarum et Latinarum, Londini 1752. fol. Tom. II. vt eos, qui ſigillatim vnam alteramue inſcriptionem illuſtrarunt, omittamus. In Io. Caſp. Hagenbuchii epiſtolis epigraphicis, Tiguri 1747. 4. editis, plurimae antiquae inſcriptiones Graecae et Latinae, inprimis theſauri Muratoriani, emendantur et explicantur. De formula, in vetuſtis monumentis ſaepius obuia, *ſubaſcia dedicare*, conſule, ſi lubet, Auberti commentationem in memoriis Treuoltinis A. 1715. menſe Maio p. 774. ſqq. Valbonnaeſii et Laisnei (Valbonnais et Laisné) epiſtolas in iisdem memoriis Treuoltinis e. a. menſe Iun. p. 1024, 1034, 1047, 1058. Scipionis Maffeii epiſtolam ad Ludou. Ant. Muratorium

19 Acta erudit. 1722. p. 513. Deutſche Acta erudit. LXXXI. p. 607. ſqq.

ratorium de hac formula, in eius Galliae antiquit. selectis p. 52. et in Museo Veronensi p. 165. Ludov. Ant. Muratorii dissertationem insertam tomo secundo dissertationum academiae Cortonensis, p. 133. sqq. Alexii Symmachi Mazocchii ad Bernardum Tanuccium epistolam, qua ad triginta virorum clarissimorum de *dedicatione sub ascia* commentationes integrae recensentur, Neapoli 1739. 8. et Franc. Carol. Conradi Parerga pag. 73. cui haec formula nihil aliud videtur significare, quam *monumentum sub tutela et cultura fabricae, vt sartum tectumque praestetur, constituere.* De formula, qua *alienari sepulcra* prohibentur disserit Christ. Saxius in obseruationibus ad vetus chirographum thesauri Muratoriani mancipationis formulam continens, Vltraiecti 1757. 4. pag. 16. Epitaphia Hebraica et Iudaica illustrarunt Hottingerus in cippis Hebraicis, Schudtius in memorabilibus Iudaicis, Christianus Schottgenius in dissertationibus duabus de inscriptionibus Hebraeorum, Lips. 1715. et 1716. et Theoph. Sigfrid. Beyerus in dissertatione de Iudaeorum inscriptionibus Graecis et Latinis, Regiom. 1721. Monumenta veterum sepulcralia, Romanorum maxime collegit et delineauit Petrus Sanctius Bartolius et cum explicationibus Io. Petri Bellorii Italice scriptis edidit Rom. 1691. fol. Exstant etiam perquam eleganter recusa cum Bellorii explicationibus in Latina laudati Alex. Dukeri versione in T. XII. thesauri Antiquitatt. Gronouiani. De Mausoleis veterum Hebraeorum Petri Zornii dissertatio exstat vol. V. miscell. Lips. nov. p. 218. sqq. Historiam sancti sepulcri contexuit Io. Laur. Moshemius in commentatione de lumine sancti sepulcri, quae exstat vol. secundo eius dissertationum ad H. E. pertinentium p. 214. sqq. Sepulcra et monumenta veterum crebro ad vias publicas sita erant, vide Io. Gottlob Nimptschii dissertationem Lipsiae 1721. et de custodibus sepulcrorum apud Romanos Lud. Guil. Iunii commentationem ibid. 1744. editam. De sepulcrorum iure et religione confer Brissonium II. 14. sqq. antiquitatum iuris. Georg. Guil. Platzii dissertationem, Argentor. 1665. Io. van Niespen dissertationem de sepulcro violato, Lugd. Bat. 1723. 4. Ioan. Frid. Saurmanni tractatum de iure circa sepulcra et hominum demortuorum cadauera cum Io. Guil. de Goebel dissert. prooemiali de eodem argumento, Bremae 1737. 4. Io. Ioach. Schoepferi dissertationem de sepulcrorum et sepultorum religione, ibid. 1746. et Magni Godofr. Lichtwerii commentationem de iure aperiendi sepulcra, Witebergae 1747. 4.

INDEX I. RERVM IN HOC VOLVMINE

CONTENTARVM.

Abacus pag. 805
Abbates 685
Abolla 861
Abſolutio a peccatis 589
Abulfaraii Chronicon 246
Abulfedae Geographia 189
Academiae Hebraeorum 933
aliae 938
Academia Platonis 641
Academicae dignitates 933
Acclamationes et plauſus 541 ſq.
Achaicorum corpus foederatum 699
Acies 823
Accumbere ad menſam 874
Acoluthi 674
Acroamatica et exoterica inſtitutio 948
Acus crinalis 846
Adar 330
Adonis 332
Adoptiones 923
Aedificia 999 ſq.
Aediles 711
Aedium partes 999
Aegyptiacarum antiquitatum Scriptores generales 37 ſqq. Dies Aegyptiaci 484
Aegyptiorum Hieroglyphica 40 Dii 335 ſqq. Politia 694 leges et legum latores 739 funera 1023
Aer pro Deo cultus 333
Aera Chaldaica 280
Aera Chriſti Dionyſiana 264
Aera Troiana 277
Aerarium et reditus Regum Iſraelis 767
Aere deſcribendi artificium 971
Aeromantia 593
Aegomantia ibid.
Aeſculapius 345
Aes graue 797
Aetas legitima 676
Agapae 564
Agnus Dei 522 paſchalis 431
Agricolarum Dii 346
Album 959
Alea 981
Alectryomantia 593
Aleuromantia ibid.
Alexandrinum Chronicon 235 Alexandrina ſchola catechetica 937 Alexandrinum muſeum 941
Alexandrinorum Epiſcoporum ſucceſſio 294
Alexandri ab Alexandro dies geniales 103
Alimentarii 943
Alironiae 593
Alſima 331
Altaria 411 Chriſtianorum 420
Ambo ſacer 415, 534
America detecta 782
Americanorum ritus collati cum Iudaicis 18 num originem Iudaicis debeant 19 Iſraelitae decem tribuum num quaerendi in America 22
Amniomantia 593
Amphitheatra 987 ſq.
Amphyctiones 743

Am-

Ampullae, laguncùlae 1010
Amuleta 618
Anagnoſtae 950
Anagramma 593
Anathemata in templis 410
Angariae 1018
Angeiographia 183
Angeli 379 eorum ordines 380 ſqq. cuiusque hominis, populi etc. 383 cultus angelorum 385
Animalium cultus 313
Animalia Diis ſacra 498 Scriptores de animalibus biblicis 499.
De Anno mundi quo natus eſt Chriſtus variae ſententiae 256 ſqq.
Anni noui feſtum 435 annus ſabbaticus 440 Iubilaeus Hebraeorum 441 Romanorum 442 Chriſtianorum 443
Annuli 853 ſqq. ſignatorii 854 narium 844
Antecoenium 878
Ανθρωποθυσίαι 490 ſqq.
Anthropomantia 593
Antiochiae Epiſcoporum Succeſſio 294
Antiquarii 950
Antiquitatum diuiſio et partes 180 ſq. 303
Apis 336
Apocriſiarii 674
Αποθέωσις 366 ſqq.
Apollinares ludi 991
Apollo 342
Apoſtoli 651 Iudaeorum 652
Apparitio Deorum 463
Apparitorium 1034
Aqua pro Dea culta 333
Aqua benedicta ſiue luſtralis 551
Aquaeductus vrbis Romae 1003
Arae 411 Ara templi ſecundi 394
Arbores Diis ſacrae 498 Scriptores de arboribus et plantis Biblicis 500
Arca foederis 395
Arcula ſepulcralis
Arcani diſciplina 948
Archaeographiae partes 181 ſq.
Archidiaconi 671
Archiepiſcopi 664
Archipherecitae 644
Archipresbyteri 670
Archiſynagogi 644
Architectonographia 182
Architecti 1000
Architectura 999
Archiua 939
Archontum Atticorum index alphab. 284 Archontes Iudaeorum 643
Arcus triumphales et alii 1000
Arcus Scythicus 868
Areopagus 743
Arma geſtare inter ſacra, inter epulas 868
Armamentaria 1000
Armillae 844
Ioſ. Arndii Lexicon Eccleſiaſticum et Caroli Arndii Bibliotheca antiquitatum Iudaicarum MS. 13
Artopta 883
As 797
Aſarotici lapilli 1004
Asbeſtum 958
Aſcia 808
Aſiarchae 646
Aſtaroth 331
Aſtarte ibid.
Aſtrolabia 979

Aſtrorum cultus 333
Aſyla 421, 422
Athea gens nulla 304 ſqq.
Athenaeum Romanum 942
Athenienſ. hiſtoriae breuis Sciagraphia 291 ſqq. Atticarum antiquitatum Scriptores 71 Regum Archontumque Index Alphabeticus 284 Athenienſ. Reipubl. politia 697 magiſtratus 698 conuentus 742
Athletica 985
Atellanae 998
Atramentum 961
Atrium gentium 395
Auctiones, nundinae 781
Auguria et auſpicia 595
Aurelia gens 922
Aurea roſa 466
Auri conſtellatio et ferruminatio 1004

Baal Peor 331
Baalim 332
Baccalaurei 940
Bacchanalia 448, 465
Bacchus 343
Baculi 860
Baetyli lapides 334
Balnea 1006 ſq.
Baptiſmi Iudaeorum et lotiones 550
Baptiſmus infantum apud Chriſtianos 552 Ritus Baptiſmi, exorciſmus 554 immerſio aliaque 555 de patrinis 556 Baptiſmus Ioannis 558
Baptiſmus morientibus non denegatus 558
Baptiſmus campanarum 559
Barbatoriam facere 850
Baſilicae 1000
Battologia 509
Beatificatio gradus quidam inferior Canoniſationis 377
Belenus Deus 351
Bellaria 884
Bellum quomodo indictum 813
Bella Chriſtianorum 304 ſq.
Bellona 346
Benedictiones Iudaeorum 520 Chriſtianorum 521 ad menſam et ad potum 889
Benedictio ſacerdotalis ad coniugium 895
Beneficia eccleſiaſtica 679
Berytenſis academia 942
Bibere in alterius ſalutem 889
Bibliographia 183
Bibliopegi 951
Bibliopolae 950
Bibliothecae 953 ſqq.
Bidelli 943
Bombardae 979
Braccae 861
Britanniae veteris Geographia 204
Britannorum veterum Dii 348 ſepultura 1023
Buccellatum 884
Buccinatores 1012
Bulla coenae Dominicae 467
Bullae 846
Buſiris 336
Butyrum 884
Byzantinarum rerum ſcriptores 230
Byzantinae familiae 922

Caeſennia familia 922
Caeſiorum familia 922

Caeſtibus pugnare 869
Calamus ſcriptorius 960
Calandarii 886
Calcaria 868
Calcei 861
Calendaria Iudaeorum 426 Graecorum, Romanorum et Chriſtianorum 461
Calices euchariſtici 571
Calidae potus 881
Caligae 861
Calypſones 884
Camini 1004
Campanae 529
Campanas pulſare ad funeris deductionem 1035
Campanarum baptiſmus 559
Canales 1003
Cancellariae 939
Candelabrum aureum 397
Canonici 685
Canoniſatio ſanctorum in Eccleſia Rom. 368 in Graeca 379 ritus Canoniſationis 375 gradus quidam inferior beatificatio 377 num fiat ſolius Pontificis auctoritate 378
Cantores in Eccleſia Chriſtiana 673
Capillamenta 847
Capitolium Rom. 221
Carbones 1004
Carceres 759
Cardinales 668
Carnifices 761
Carniolae (Krain) geographia vetus 203
Carnis eſus prohibitus 884 carnis humanae eſus 885
Carri etymologia 1014
Carrocium 828
Carthaginienſium antiquitatum ſcriptores 42 reſpublica 696
Caſae 1001
Caſeus 884
Caſtor et Pollux 345
Caſtra 825
Catacumbae 1037
Cataphracti 815
Cataſta 757
Catechumeni 553
Catholici Iudaeorum קתוליקין generales vicarii Pontificis maximi 694
Celia 880
Cellae 1002
Celtarum Dii 351
Cemoſchus 331
Cenotaphia 1037
Cenſus 775
Cenſores 705
Ceres 339
Cereuiſia 880 ſq.
Cereus 1015 paſchalis 469
Certamina litteraria 949
Charta 957
Chartae luſoriae 984
Cherubini 395
Chirothecae 860
Chlamys 837
Chorepiſcopi 659
Chriſma 560
De Chriſti natiuitate variae Chronologorum opiniones 256 ſqq. quo menſe Chriſtus natus ſit 480 Chriſti miracula 616
Chriſtianorum primorum vita ac mores 162
Chriſtianarum antiquitatum ſcriptores generales cap. V. annales et lexica 158

158 Systemata 159 Christian. antiquitatum studii vtilitas 169 spec. rituum Romanae Ecclesiae scriptores 160 Graecae item 161 Christianorum et in primis Romanae Ecclesiae rituum cum Ethnicis ac Iudaicis conuenientia 164 sqq. Christianarum antiquitatum Scriptores miscellanei 167 Christianae Ecclesiae ritus ordine temporis quo obtinere coeperunt descripti ibid. Ecclesiae vnio non soluitur rituum discrepantia 168 Christianarum siue Ecclesiasticarum antiquit. thesaurus delineatus 169 sqq. funera 1025

Chronicon Eusebii 232 fragmenta ibid. versiones atque editiones 233 Chronicon Io. Malalae 235 Alexandrinum siue Paschale ibid. Georgii Monachi 236 Syncelli 237 Theophanis 238 Nicephori 240 Georgii Monachi Archimandritae 241 Hippolyti ibid. Georgii Cedreni ibid. Ioan. Zonarae 242 Mich. Glycae 243 Constantini Manassis ibid. Chronicon orientale 247 Chronicon Samaritanum 248

Chronologi Veteres ante Eusebium 231 post Eusebium, Graeci 235 Latini 243 Iudaei 245 Arabes 245 sqq. recentiores in V. et N. Test. 248 sqq. in vniuersam Chronologiam 250 Chronologi technici 251 Chronologorum variae sententiae de anno natiuitatis Christi 256 sqq.

Chronologia vt ad historiam omnem ita ad antiquitatis studium requiritur 183 Est vel technica vel historica 230 Chronologiam historicam qui texuerint ex veteribus ante Eusebium 231 Chronologia V. et N. T. 248 vniuersalis 250 Chronologiae technicae Scriptores 251 sqq. Chronologiae historicae idea in VI. millenarios diuisa 274 seqq. Chronologicae minutiae non sectandae 254

Cibum capientes semel bis &c. per diem 878

Res cibaria veterum 872 sqq.

Cifrae 964

Cippi 334

Circenses ludi 989

Circumcisio Iudaeorum 544 de cultris circumcisionis et aliis circumstantiis 546 Ethnicorum 547 mulierum ibid. Mohamedanorum 548 Circumcisio apud Iudaeos per Laicos facta ibid.

Cistophori 448

Ciuitatis Rom. ius 724

Claudium Museum Romae 942

Claues 1014

Claui vestium et mapparum 857

Clepsydrae 1012

Clericorum vestes 841

Clypei 865

Cnephus 336

Cochleare 1011

Coctia 880

Coelibatus sacerdotum 908

Coemeteria extra vrbem 1032

Coena 878

Coenacula 875
Cognationis genera 923
Cola vinaria 1011
Collaria Clericorum 843
Collegia opificum 1017
Coloniae 725
Colores 1015
Colossus 332
Columnae templi 395
Columna nubis et ignis 396
Columbaria 1032
Colyba 883
Coma 846
Comitia Romanorum 740 veterum Germanorum 742
Commercia 781
Communio laica et peregrina 568
Comoedia 996
Concilia 746
Conciones Iudaeorum 531 Christianorum veterum 534 ethnicis nullae fuerunt 540 Concionantibus factae acclamationes 541
Confessio auricularis 578
Confirmatio Christianorum 561
Coniugium Clericorum 908
Coniugalis continentia 907
Consentes Dii 337
Constantinopolitanarum siue Byzantinarum rerum Scriptores 230 Episcoporum CPolitanorum successio 293
Consules Romani 293
Conuiuia 881 sqq. inauguralia, sacra 873 publica 886
Copiatae 1027
Corinthiacae antiquitates 71
Coronae 717 sqq. ferales 1034
Corpora opificum 1017
Cornuum vsus 527 Cornua pro poculis 877 De cornu aureo scriptores 877 sq.
Cosmetice 852
Cremare mortuos 1024
Creophagia 884
Crepidae 860
Cretae antiquitates 72
Crethaei et Plethaei 743
Crodo, idolum Germanorum 349
Cruce se signare 521 Crucis cultus 385 praelatio 720 supplicium num apud Iudaeos in vsu fuerit 748 apud Romanos 755
Crucis S. titulus 756
Cryptae sepulcrales 1037
Culei poena 752
Cuniculi 826
Curiae 1000
Currus falcati 825
Cursus publicus 1018
Curtia gens 922
Cybele 339
Cyclas 858
Cymbalae 527
Cynophoria 753
Cynosarges 941
Cypri antiquitates 72

Daemones mali culti ne nocerent 319
Dagon 331
Danorum veterum vestes 841
Dapes 879
D. Dassouii scripta promissa 14
Decemuiri 712
Decifratoria ars 964

Decimae 767

Decocta 880

Decuriones 713

Decurſiones 991, 1023

Dei cognitio ad omnes peruenit 307 pro Deo cultum apud Ethnicos, quod vel prodeſſe vel nocere poſſet, vt aſtra atque res naturales, vel homines eorumque affectiones, vel genii atque daemones 311 Sexus in Diuinis 314 Deum eſſe materiam vniuerſi multi falſo crediderunt 316 item dari principium mali Deo coaeuum 317 Dii boni et mali 318 malos multi coluerunt ne nocerent 319 Dii σύνθρονοι, πάρεδροι, σύμβωμοι ibid. Diis multiplicia nomina tributa fuere 320 Deorum imagines 321 genealogia 322 Vnius et ſummi Dei cultus 323 varia nomina ibid. tetragrammaton illud יהוה ibid. alia nomina ei cognomina 324 Dei Trinitatem multos non ex Iudaeis modo ſed Mohamedanis quoque atque Ethnicis credidiſſe quidam ſibi perſuaſerunt 327 Trinitatem Platonicam et Ariſtotelicam non eſſe eam quam Chriſtiani credunt 329 de Diis falſis quinam ſcripſerint ib. ſolem multi pro Deo habuerunt 332 alii lunam 333 aquam, terram, ignem aliaque ibid. et 347 Dii Syrorum 330 Phoenicum 331 Perſarum 332 Aegyptiorum 335 Graecorum 337 Romanorum ib. Etruſcorum 348 Germanorum ib. Gallorum 352 Dii gentium vniuerſe ibid. Dii irati ex imaginibus diſcedere credebantur ab Ethnicis 353 Deorum imagines quo modo ornatae fuerint, circumgeſtatae, ablutae et verberatae, item de eorum nimbis et ſudore 354 ſq. Deorum varii gradus et genera 356 Dii tutelares certorum locorum 357 qui artificiis praeeſſent 358 Dii tutelares orbis Chriſtiani 359 ſqq. hominum conſecratio apud Ethnicos 366 ſq. Dii manes 384 Deo ignoto ara dedicata 407 Diis ſuperis altaria, terreſtribus arae, inferis foci ponebantur 411 Diis diuerſis diuerſa ſacra fiebant 498 Plantae, herbae; arbores diis ſacrae ibid. Deum ſummum cultu externo maiorem qui ſtatuerint 310

Delphinium 698

Denarii Pontificum 801

Dexter locus honoratior 875

Diaconi in Eccleſia Chriſtiana 662

Diadema Regum Principumque 716

Diana 340 Dianae Epheſiae templum 409

Dictatores 711

Didia gens 922

Dies Dominicus 452 de die, quo natus eſt Chriſtus, variae ſententiae 480 ſqq.

Dignitates academicae 939

Diptycha 703, 951 ſqq.

Dirae Iudaeorum, Chriſtianorum, Ethnicorum 522 ſqq.

Diſciplinae et flagellationes Chriſtianorum 586

Diſcipuli Chriſti LXX. 652

Diſſe-

Diſſectio debitorum 757
Diuerſoria 1002
Diui 345
Diuinatio 591 centum circiter diuinationum genera ordine alphabetico recenſita 593
Diuortia 904 ſqq.
Doctoratus theologicus, iuridicus 940
Doctores Hebraeorum 935
Dodra 880
Dolabra 868
Dolia 1011
Domeſtica cura vitaque 1015
Dominicus dies 452
Dona militaria 832
Donaria 411
Dos 894
Doxologia 518
Dramata theatralia 998
Duella 833
Duſari 331
Duumuiri 713

Echaea 997
Ecclesia. vide Chriſtiana, Romana, Graeca.
Educatio liberorum 920
Electio miniſtr. Eccleſiae 676
Eleuſinia feſtum Aegyptiorum et inde Athenas translatum 447
Encaenia templorum 419, 439
Encauſtum 961
Endouellicus Deus 350
Ephalmatores 996
Epheſiorum antiquitates 71
Epigrammatographia 182
Epiſcopatus Principum 638
Epiſcopatuum notitiae 207
Epiſcopi 654 titulares 659
Epiſcoporum officia 656
Epiſcoporum CPoleos, Hieroſolym. Antiochiae, Alexandriae et Romae ſucceſſionem qui ſcripſerint 293 ſq.
Epiſtolae 1019
Epithalamia 898
Ἐποστρακισμὸς ludi genus 982
Epulae 879 ferales 1032
Equeſtres ordines religioſi et militares 686
Equeſtres ludi 870
Equeſtris militia 815 ſqq.
Equeſter ordo apud Romanos 723
Equi cataphracti 858
Equuleus 756
Ergaſtula 759
Ethnicorum ritus ſi vel tantillam habeant cum Iudaicis ſimilitudinem non ſtatim ab iis deducendi 38 quomodo cum Chriſtianis conueniant 164, 446 ſqq. preces 513 hymni 516 dirae 522 Ethnicis nullae fuerunt conciones ſacrae quales Chriſtianis 540
Euangeliſtae 653
Euchariſtiae adoratio 570 ritus ſacrae coenae 564, 567
Euectiones 1019
Euocatio Deorum 354
Euſebii Chronicon 232 fragmenta, verſiones, editiones 232 ſqq.
Exarchi 823
Excalceatio 863
Excelſa ſiue montes ſacri in quibus cultus diuinus fiebat 401
Excommunicatio Iudaeorum 749 eccleſiaſtica 750

Exequiae 1032
Exilium 753
Exitii poena 748
Exorciſmus in Baptiſmo 554
Exorciſtae 674
Exoterica docendi methodus 948
Expoſitio infantum 919

Fabrilia inſtrumenta 1011
Facultates Academicae 938
Falae 1000
Familiae Romanorum 921 ſq.
Farcimina 884
Faſces praelati magiſtratibus 719
Faſciae inuoluendis mortuis 1029
Faſti coss. Roman. 293
Feciales 813
Feneſtrae 1001
Feſta Iudaeorum, Ethnicorum et Chriſtianorum quis deſcripſerit c. X. Feſta Iudaeorum 424 Sabbatum 427 Neomenia 430 Paſcha ibid. Pentecoſte 433 feſtum tabernaculorum 434 tubarum 435 expiationis 436 Purim 438 Encaeniorum ſ. repurgati templi 439 feſta quaedam minora 440 Ethnicorum et ſpeciatim Graecorum 446 Romanorum 450 Chriſtianorum 452 Dies Sabbati ſ. Dominicus ibid. alia feſta 456 Graecae Eccleſiae 459 in Sanctorum honorem 460 Feſtum circumciſionis ibid. fatuorum 461 Epiphaniorum 463 Purificationis Mariae 464 Quadrageſimae ibid. Dominica Laetarae 465 Annuntiatio B. Virginis 466 Hebdomas magna 467 Dies Palmarum ibid. feſtum Reſurrectionis Chriſti 468 lanceae et clauorum Chriſti 471 initii praedicationis Ieſu Chriſti ibid. Aſcenſionis ibid. Pentecoſtes 472 Feſtum SS. Trinitatis 473 corporis Chriſti (Fronleichnam) 474 Natiuitatis Io. Baptiſtae 475 Viſitationis Mariae ibid. transfigurationis Chriſti 476 Michaelis Archangeli ibid. omnium Sanctorum 477 immaculatae conceptionis Mariae 478 Dominicae Aduentus ibid. Feſtum Natiuitatis Chriſti 479 Turcarum feſta 484 Dies nefaſti Aegyptiaci ibid.

Fibulae 846
Flagellatio Iudaeorum 748
Flagellationes 586
Flamines et Flaminicae 647, 650
Flimſius, idolum 350
Florum ſparſio 715
Fluminum cultus 333
Foci 1004
Foedera victimis ſancita 620
Fornaces 1004
Fornacalia ibid.
Fortuna Dea 346
Fortunae Antiates 347
Foſſae 1003
Frigidae potus 882
Fucus 851 ſq.
Funambuli 995
Fundamenti ponendi ritus ſollemnis 1002
Funera 1020 Hebraeorum 1021 Perſarum 1023 Graecorum ibid. Aegy-

Aegyptiorum Septentrional. populorum Britannorum, Germanorum ibid. Romanorum 1024 Christianorum 1025
Funus medicatum 1027

Gad et Meni 330
Galea 867
Galliae Geographia 202
Gallorum Dii 352 academiae 942
Γελωτοποιοί 997
Gemara a paucissimis illustrata 5
de Gemmis Biblicis Scriptores 501
Genealogiae 921 Deorum 322
Genii 383
Geographi veteres Arabes 188 Graeci 190 sqq. Latini 194
Geographiae Scriptores generales c. V. Geographiae cognitio vti ad historiam omnem ita ad antiquitatis studium requiritur 183 Geographiae Biblicae Scriptores veteres et recentes 184. sqq. Geographia Nubiensis 188 Abulfedae Geographia 189 Geographiae veteris compendia 197 notitia plenior ibid. veteris et recentioris parallelismus 198 Lexica Geographica ibid. sq. Geographia vetus Hispaniae 200 Italiae, Siciliae, Sardiniae, Corsicae ibid. sq. Galliae 202 Germaniae et quarundam eius partium 203 medii aeui et praesertim Germaniae ibid. Britanniae 204 Graeciae 205 sq. Geographia Ecclesiastica, quatenus per Patriarchatus, Metropoles, Episcopatus etc. distinguitur 207 sqq.
Geographicae tabulae 194 sqq.
Georgii Monachi Chronicon 236 item Georgii Archimandritae, qui cum priore non confundendus est 241 Georgii Cedreni Chronicon ibid.
Germani veteres religioni sibi duxerunt habere templa 399 Germanorum Dii 348 poenae 760 funera 1023
Germaniae et speciatim quarundam eius prouinciarum Geographia vetus 203 Germaniae inferioris Geographia vetus ibid. medii aeui Geographia ibid.
Germanarum antiquitatum Scriptores 43 thesaurus delineatus 45
Gladii 867
Gladiatores 869
Globi caelestes 979
Michael. Glycae annales 243
Glyptographia 182
Graecorum Dii 337 Festa 446 sacrificia 495
Graecorum politia 695 Leges et legumlatores 737 sqq. iudicia 743 poenae 752 serui 760 census, reditus, vectigalia 772 res militaris 811 funera 1023
Graeciae veteris Geographia 205
Graecar. antiquit. Scriptores generales 68 compendia 69 lexica 70 thesaurus Gronouianus 72 sqq. Graecae Ecclesiae tum antiquae tum recentis ritus 161
Graecobarbarorum librorum catalogus 174 sqq.

Gradus prohibiti in connubiis 899 ſqq.
Graeuii theſaurus antiquit. Rom. 112 ſqq. huius et theſauri antiquitat. graecar. Gronouiani ac noui theſauri A. R. Sallengriani atque ſupplementor. Poleni index alphabeticus 129 ſqq.
Gronouii theſ. antiq. Graecar. 72 ſqq. huius et theſ. antiq. Romanar. Graeuiani ac noui theſ. A. R. Sallengriani atque ſupplementor. Poleni index alphabeticus 129 ſqq.
Gruteri lampas ſiue fax artium 98
Gymnaſtice 985
Gymnici ludi 991
Gynaecaeum textorium 852

Harpocrates 336
Haſtae 867
Hebraicarum antiquitatum Scriptores generales, cap. I. Hebraicae antiquitates vnde petendae p. I. ſqq. Antiquitatum Hebraicarum plenum corpus nondum exſtat 11 Lexicon et Bibliothecam promiſit Arndius 13 compendia 14. 15 ſpecialia argumenta explicata 16 Hebraicarum antiquitatum ſyſtema promiſit Daſſouius 14 Hebraicum Lexicon Emphaticum ibid. Hebr. antiquit. theſaurus delineatus 25 Theſaurus Vgolinianus 31 Hebraeorum Reſpublica 687 Synedrium 690 eius poteſtas tempore Romanor. 691 Phylarchae et principes familiarum 692 Ius Regium ibid. Aechmalotarchae, ethnarchae &c. 694 Hebraeorum leges 733 ſqq. iudicia 742 poenae 747 ſerui 760 numi 787 res veſtiaria 836 ſqq. res litteraria generatim 931 moralis philoſophia, ciuilitas morum et merita in rem litterariam 932 funera 1021
Hecatombe 496
Heraldica 869
Herbae diis ſacrae biblicae 498
Herculanenſium antiquitatum Scriptores 106
Hercules 344
Hermae 1009
Hierarchia eccleſiaſtica 210. 653
Heroum cultus 312
Hertha Dea 350
Hieroglyphica 40. 965
Hieronymi Chronicon 243
Hieroſolymam qui deſcripſerint tum ex antiquis tum ex recentibus 187 Hieroſolymitanorum Epiſcoporum ſucceſſio 294 templum Hieroſolymitanum
Hircus emiſſarius 437
Hiſpaniae veteris Geographia 202
Hiſtoria illuſtrata ex numis 800
Hippolyti Chronicon 241
Horae Canonicae 511
Horologia 1011
Horti 1002
Hortus Epicuri 941
Hoſpitalitas 890
Io. Hudſoni geographi minores 191
Hymni Iudaeorum et Ethnicorum 516 Chriſtianorum 517

Iaculandi modi 868

Ianuae 1001
Ianus 343
Iconographia 182
Iꝭton 336
Idololatriae origo et ratio 308 Idololatria gentilium Syrorum 330 Perſarum 332 Graecorum 337 Aegyptiorum 335 Romanorum 337 Germanorum 348 Slauorum 350 Gallorum 352
de Idolis quinam ſcripſerint 329 Idolorum ornamenta, veſtes, nimbi, circumgeſtatio, ablutio, proieꝭtio, verberatio, exſecratio 354 ſqq.
Ieiunia Iudaeorum 583 Chriſtianorum 584
Ignis pro Deo cultus 334 paſchalis 469
Ignis graecus 978
Ignes miſſiles 977
Imagines atriis aedium exornandis 354. 1009 Bibliothecis 953
Imagines Deorum 321. 354
Immunitas ſacerdotum a tributis 775
Imperatores Chriſtiani iidemque Pontifices Maximi 637
Imperii vtriusque dignitates 726
Impomenta 879
Inaures 844
Incendii reſtinguendi artificia 1005
Inceſtus 900
Inciſio imaginum in tabellas ligneas vel aereas 971
Indigetes dii 344
Indorum ritus cum Hebraicis collati 18
Indulgentiae 590
Inſcriptiones veteres 1038
Inſignia 869
Inſtitutio puerorum apud Iudaeos 936
Inuenta nouantiqua 974
Inueſtitura 714
Iodutta 349
Iom Tobh editurum ſe promiſit Daſſouius 14
Irmenſula 349
Iſelaſtica ſacra 494
Iſelaſtici ludi 986
Iſraeliticorum Regum reditus 767
Iſthmici ludi 986
Italiae veteris Geographia 200 ſqq.
Iubilaeus annus Iudaeorum 441 Romanorum 442 Chriſtianorum 443 ſqq.
Iudaei praeſentes vt ritibus differant a veteribus et inter ſe 16 ſqq. Iudaeorum ritus cum Indicis et Americanis collati 17 Decem tribus an in Americam translatae 19 ſqq. in Septentrionem, Colchidem, Mingreliam Chinamque diſperſae 23 Iudaeorum reliquiae num in Laponia quaerendae 24 Iudaeorum ritus num deducendi ab Aegyptiis 38 quomodo cum Chriſtianis conueniant 164 Iudaicae theologiae ſcriptores 325 ſqq. Iudaeorum feſta 424 Calendaria 426 Iudaei ſaepe clade affeꝭti per nimis religioſum cultum Sabbati 429 Iudaeorum Neomenia, Paſcha 430 Pentecoſte 433 feſtum tabernaculorum 434 tubarum 435 expiationis 436 Purim 438 Encaeniorum ſiue repurgati templi 419. 439 feſta quaedam minora 440

Iudaeo-

Iudaeorum annus Sabbaticus ibid. Iubilaeum 441 Iudaei accusantur a nonnullis, quod Christianorum infantum sanguine ad sacra sua abutantur 493 Iudaeorum preces 509 mos et gestus orantium 511 Iudaeorum hymni 516 benedictiones 520 dirae 522 conciones 531 ieiunia 583 artes magicae 618 primitiae, decimae, tributa, vectigalia 767 sqq.
Iudicia Hebraeorum, Graecorum, Romanorum et Christianorum 742 sqq.
Iueltag septentrional. popul. dies festus 489
Iuno 338
Iupiter 341
Iuramenta victimis sancita 493 Iuramenti religio 620 Iuramenta Hebraeorum ibid. Graecorum et Romanorum 623 Christianorum 624 iuramentis prorsus quidam abstinendum putarunt ibid. Muhamedanorum iuramenta 627
Ius patrium 920
Ius trium liberorum 917

Καταποντισμὸς 755
Kernunnos Deus 351

Labarum 827
Labrum aeneum 395
Lacedaemoniorum politia 697
Laconicarum antiquitatum Scriptores 70
Lapidatio 748
Lapidum cultus 313, 334
Lapsi 574
Laquearia inaurata in templis 407
Lares 385
Largitiones frumentariae 775
Latrunculorum ludus 981
Laruae 845
Laudationes funebres 1033
Lecti 876 funebres 1034
Lecticae 876
Lectisternium 515
Lectiones sacrae 532
Lectores in Ecclesia Christi 672
Leges Mosaicae 733 leges et legumlatores gentium ceterarum, Graecorum 737 Aegyptiorum 739 Romanorum ibid.
Legio Romana 822
Lemures 384
Lepra et leprosorum purgatio 489
Leuitae 642
Lexicon antiquitatum iudaicarum promisit Arndius 13 Emphaticum Hebraeae linguae Dassouius 14 Vide plura sub titul. Antiquitatum, Geographia, &c.
Libellatici 574
Liberorum educatio, venditio, expositio, interfectio 919 sqq.
Libri quadrati eorumque conglutinatio 951
Librarii 950
Linteum 958
Lipsii magnitudo Romana 999
Litaniae 517
Litterae 962 Hieroglyphicae 965
Liturgiae 564
Liuia gens 922
Loca S. S. mathematica et physica illustrata 504

Loculi

Loculi defunctorum 1034
Lollus Francor. idolum 350
Loricae 867
Lotiones 550 pedum 563 cadauerum 1029
Lucernae sepulcrales 1035 lucernae in viis publicis vrbium de nocte accensae 1008
Lucorum vsus loco templorum non apud veteres modo sed et apud recentiores, quinimmo quosdam Christianos obtinet 399 sq.
Luctandi ars 985
Luctus super mortuis 1021 sqq.
Lucubrationes 949
Ludi 980 sqq. Olympici, Pythii, Isthmici 986 Circenses 989 saeculares Romanorum 442. 989
Lumina ad imagines accensa 355
Luna pro Deo et Dea culta 333. 344
Lustratio 449. 551
Luxus 888. 999
Lyceum Aristotelis 941
Lyra 526

Maccaroni 883
Macedoniae antiquitates 72
Macella 1002
Magdalia 1007
Magica 618
Magister conuiuii 887
Magistratus Rom. 699
Magistri artium 940
Magnitudo Romana et Ecclesiae Rom. 999
Maiumae 993
Malalae (Io.) chronicon 235
Manassis (Constantini) chronicon 243
Mantile 1007
Manumissio seruorum 763
Manuum impositio 678
Marcipanes 883
Marna 332
Mars 340
Martyrum cruciatus 756
Matrimonii sacramentum 579 matrimonium an potestati ciuili sit subiectum 897
Mausoleum 1037
Medicor. conditio apud Rom. 765
Melanophori 646
Meleathorus 332
Μελίτιον 880
Menachot codicem Talmudic. illustratum edere promisit D. Dassouius 14
Mensa facierum 397
Mensae 876 sq.
Mensurae et pondera veterum 808 sq.
Mercatura 781
Mercurius 341
Messiae falsi 326
Mesusa 512
Metropolitani 664
Militarem rem Veterum qui descripserint, cap. XVII. res militaris Hebraeorum 810 Graecorum et Romanorum 811 sqq. militia equestris veterum 815 sqq. naualis 816 pedestris 821 missio militum et poenae 758 et 832
Milliaria 220
Mimi 997
Minerua 339

Miniſtri magiſtratuum Roman. 761 ſacerdotum Rom. 762
Minorum gentium dii 344
Miphlezeth 331
Miracula vera et falſa 615 ſq.
Miſna 4 Hiſpanice verſa 5 pars Italice ibid. Arabice item ibid. Germanica verſio in MSto latet ib. eſt theſaurus rituum Hebraicorum 10
Miſnicos quosdam codices illuſtraturum ſe promiſit Daſſouius 14
Miſogamorum ius 907
Miſſiles ignes 977
Miſſio militum 758 et 832
Mithrae cultus 332
Molae 1002
Molochus 331
Monachi 681
Monaſtici ordines 683
Monocrepis 862
Montefalconii (Bernhardi) antiquitas explicata 108
Montes et excelſa, in quibus cultus diuinus fiebat 401
Montium cultus 313
Monumenta ſepulcralia 1039
Moretum 883
Moritasgus Deus 352
Moſis tabernaculum 387 miracula Moſis 615 Moſaici leges 733
Moſis Maimonidis quaedam editurum ſe promiſit D. Daſſouius cum verſione 14
Muhamedanorum feſta 484
Mulieres apud Iudaeos certis quibusdam caeremoniis Deo dicatae: apud Ethnicos quosdam etiam circumciſae 547
Mumiae 1027 ſq.
Municipia 726
Muſeorum Scriptores 104
Muſeum Alexandrinum 941 CPolitanum 943
Muſica veterum Hebraeorum 524 Aegyptiorum, Graecorum, Romanorum 525 muſica inſtrumenta veterum 526
Muſicae notae 531 typis exſcriptae 971
Muſiua opera 1003
Myſteria 575

Naſiraeatus 628
Natalitia 917
Nauigatio veterum 781
Naumachiae 991
Nauticam veterum quis deſcripſerit c. XVII. Naualis militia 816 ſq. res nautica 818
Neocorae vrbes 408
Nehelennia Dea 350
Neitha 336
Nemeſis 346
Neomenia 430
Neptunus 342
Nethinaei 642
Nicephori Chronicon 240
Nimbi 354
Noachi VII. praecepta 733
Nobiles 723
Nolarum vſus in veſtibus 859 ſq.
Nomina Hebraeorum 923 Graecorum 925 Romanorum 926 Germanorum 929

Nouensiles Dii 345
Nubiensis quae vocatur Geographia auctore Sherif Elidris 188 tantum Epitome maioris operis ibid.
Nudipedalia 863
Numi veterum 783 Hebraeorum 787 Samaritani, Punici 791 Persici, Arabici 792 Graecorum numi 793 Romanorum 796 aliarum gentium 797 ex numis historia illustrata 800 bracteati, chemici et praesagientes 804
Numismatographia 182
Nundinae 780
Nuptiales ritus 891, 898
Nuptiae secundae 911
Nutrices 917
Nymphae 346

Oblationes 679
Odea theatralia 997
Odeum, schola Athenis 941
Oglia poderida 884
Olympici ludi 986
Opificum collegia 1017
Oracula 605
Orchestra 995
Orcus 343
Ordalium 606
Ordinatio 678
Ordines sacri Ecclesiastici nascentis Ecclesiae 651 nascenti Ecclesiae cum sequentibus saeculis communes 663 hodiernae Ecclesiae Romanae septem ordines 674
Ordines Monastici 684 Equestres 686
Organa musica 528
Ornatrices 852
Orphanotrophia 920
Oscillationis ludus 996
Oscula 1016 sq.
Osiris 336
Ostera 349
Ostiarii in Ecclesia Christiana 673
Ossilegium 1024
Ostracismus 754
Otiosi synagogae 933
Oua paschalia 470

Paccimadium 884
Paedagogi 917
Paenula 859
Palaestinam qui descripserint, tum ex antiquis tum ex recentibus 184
Palatia 1000
Palla 859
Pallas 339
Palladium, schola Athenis 941
Pallium 859 episcopale 842
Paludamentum 865
Panes 882 facierum 397
Pantomimi 997
Papyrus planta 958
Par impar ludere 984
Parasemon 820
Paroeciae 681
Pascha 430 circa hoc festum apud Iudaeos captiuus aliquis libertati restituebatur 432
Paschale Chronicon 235
Pastophori 646
Patriarchae Iudaeorum 643 Christianorum 664
Patricii 723

Patrini 556
Pectines 846
Pegmata 997
Penates 385
Pennae 960
Pentecoste Iudaeorum 433 Christianorum 472
Peregrinationes religiosae 581 litterariae 937
Pericopae Euangelicae et Epistolicae 533
Periodeutae 659, 674
Peripatus Aristotelis 941
Periscelides 860
Persae non sunt ab Idololatria absoluendi 332 an religioni sibi duxerint habere templa 399 Persarum Dii 332 festa 484 politia 696 funera 1023
Persicarum antiquitatum Scriptores generales 41
Personae et laruae 845
Perspicilla 1013
Petaminarii 996
Petauristae ibid.
Phaecasia 862
Philothecae 959
Phoenicum Dii 331
Phylacteria 511
Pictoria ars 973
Pilae ludus 985
Pileus 843
Pilum 867
Pinacothecae 953
Piscinae 1002
Piscibus abstinere 885 Piscium cultus 313 sacrificia non pisces 490
Piscium cultus 313
Pistores 883
Pistrina 1002
Plantae et arbores Diis sacrae 498 Scriptores de plantis et animalibus biblicis 499 Plantarum vsus in funeribus 1024
Plausus 541
Plumaria ars 838
Pocula 1010
Poenae apud Hebraeos 747 Graecos 752 Romanos 754 Germanos et alios 760
Poenitentia publica Christianorum 573 eiusque gradus 575
Poleni supplementa vtriusque thesauri antiquitatum Rom. et Graecar. 124
Pollux et Castor 345
Polygamia 912 sqq.
Πολυθεία; vide Idololatria.
Pondera et mensurae veterum 808 sq.
Pontes 1000 sq.
Pontifex M. Iudaeor. 641 Eorum successio 645 Roman. 649 Eius electio 666
Pontificatus Imperat. Romanor. 637 649
Pontificum Romanor. catalogus chronologicoalphabeticus 295
Pontificii; vide Romana Ecclesia.
Popinae 1002
Populares dii 343
Portae vrbis Romanae 217 in porta ius dicere 743
Porticus Zenonis 941
Portus 1003
Praefecti vrbis Romae 703
Praeficae 1027
Praesides prouinciarum 712
Praetores 708

Prandium 878
Preces Christianorum 506 Iudaeorum 509 Mahumedanorum 512 Ethnicorum 513
Presbyteri 660
Pressoria et reconditoria vestium 852
Primitiae 770
Primogeniti 892
Principes senatus 706
Principia duo boni et mali coaeterna multi statuerunt 315
Principum episcopatus circa externa Ecclesiae 638
Priuata vita 1015
Priuilegia studiis litterarum tributa 757, 947 sq.
Processiones sacrae 580
Proclamatio ante nuptias 896
Professores scientiarum et artium 947
Prophetae veri falsique 614 N. T. 653
Proselyti 633
Proseuchae Iudaeorum vbi orabant 398
Prosperi Chronicon 243
Proxenetae 896
Prussiae Geographia vetus 204
Prussorum Dii 351
Prytanes 646, 648
Psephopectae 995
Pseudomessiae 326
Pseudoprincipes 726
Publicani 773
Pudicitiae custodia 920
Puerperium 916
Pugillares 959
Pugio 868
Pugnae signum 814
Pulpita 997
Puluinaria Deorum 407
Puluis odoratus 846 pyrius 978 sq.
Punicae antiquitates 42
Püsterus idolum Germanorum 349
Pyramides 1037
Pythii ludi 986
Pyxis nautica siue magnetica 975

Quaestores 710
Quadriuium 938
Quiritium ius 725

Rabbinis quantum tribuendum sit 8
Raschii commentarium editurum se promisit Dassouius 14
Rationarium Augusti 771
Recitationes 949
Reditus Regum Israelis 767
Regum Hebraeorum inauguratio et vnctio 713 sq. Regum insignia, diadema, coronae 715
Religiones orbis terrarum 330
Remphan 336
Respublicae commentitiae 728 sqq.
Rex sacrorum 648
Rhaetiae Geographia vetus 203
Rhabdomantia 609
Rhintonicae 998
Rhodi antiquitates 72
L. Caelii Rhodigini Antiquae lectiones 102
Rimmon 330
Ritus v. Christianorum, Romanorum, Graecorum etc. Rituum discrepantia vnionem Ecclesiae non soluit 168 Ritus omnes externi non fugiendi 169

Gaudentii Roberti Miſcellanea erudita 100
Roma hodie vix vmbram veteris refert ſplendoris 212 Scaligeri, Scriuerii et Iani Vitalis in hanc rem Epigrammata, ibid. Romae tria nomina 215 qui de origine vrbis Romae ſcripſerint 205 ſq. de pomoeriis, portis, incrementis et amplitudine eius Scriptores 216 Romae XIV. regiones et viae publicae 219 VII. colles et Capitolium 221 aedificia publica et priuata et multitudo incolarum ibid. ſq. Scriptores complures, qui veterem Romam eiusque ornamenta, rudera et reliquias deſcripſerunt 222 ſqq. Roma noua, Conſtantinopolis 228 ſq. Romae vrbis praefecti 703
Romanarum Antiquitatum Scriptores generales cap. III. Syſtema multi moliti 89 primus perfecit Roſinus 91 Romanarum Antiquitatum compendia 93 ſqq. Lexica 94 ſpecialia capita 95 ſq. Scriptores Miſcellanei 98 ſqq. Theſaurus Graeuianus 112 ſqq. Sallengrianus 121 ſqq. Poleni ſupplementa theſauri Graeuiani et Gronouiani 124 ſqq.
Romanorum aediles 711 annus et calendarium 451
Romanorum Conſulum ſeries 293
Cenſores 705
Ius ciuitatis 724
Comitia 740
Decemuiri legum ferendarum 712
Romanorum Dictatores 711
Dii 337
Epiſcoporum ſucceſſio 294
Equeſtris ordo 723
Feſta 450
Funera 1024
Gymnaſia 942
Imperii amplitudo 227
Iudicia 742
Largitiones frumentariae 775
Leges et Legumlatores 739
Ludi ſaeculares 442
Magiſtratus 699. magiſtratuum miniſtri 761
Numi 796
Pontificum catalogus alphabeticus 295
Praetores 708
Poenae 754
Quaeſtores 710
Reges 700 et Conſules 701
Res militaris 811
Senatus 706
Serui 761
Tribuni plebis 708
Tribus et ordines 733
Tributa, vectigalia etc. 771
Romanae Eccleſiae rituum Scriptores 160 eorundem cum Ethnicis et Iudaicis conuenientia 164
Roncalia 742, 993
Roſa aurea 466
Rotae ſupplicium 755

Ru-

Rustica instrumenta 1011
Rusticani Dii 345
Rusticationes 1016

Sabaia 881
Sabbati cultus 427 Via Sabbati 428 Sabbati cultus nimis religiosus Iudaeis aliquando cladem accelerauit 429 Sabbatum δευτεροπρώτον ibid. annus Sabbaticus 440 Sabbatum siue dies Dominicus Christianorum 452
Sacerdotum distinctio a Laicis apud Hebraeos et Christianos 633 Sacerdotes iidemque Reges 635 Sacerdotes Hebraeorum 640 et aliarum gentium 645 Sacerdotes alii annui alii perpetui, ibid. Sacerdotes feminae 646 Sacerdotes Romanorum 647 Sacerdotum inter Christianos electio 676 consecratio et vnctio Sacerdotum apud Hebraeos 677 Ordinatio sacerd. apud Christianos 678 coelibatus 908 vnde alerentur 767 immunitas a tributis 775
Sacramenta Vet. Testamenti 544 Noui 549
Sacramentum militare 813
Sacrificia Iudaeorum 485 publica vel priuata 487 Sacrificia Ethnica quibus homines immolabantur 490 sqq. Sacrificia in foederibus sanciendis 493 sacrificia alia Ethnicorum 494 sacrificia diuersis Diis oblata 498
Saeculares ludi Romanorum 442
Sagan 642
Salaria 777
Salii 650
Salis vsus 885 in sacrificiis 488
Sallengrii nouus thesaur. antiq. Rom. 121
Saltationes 993 sq.
Salutationes 1016
Samardaci 997
Samogitarum Dii 352
Sancti tutelares orbis Christiani 359 praefecturae sanctis tributae 362 Sanctorum Canonisatio 368 sq. beatificatio, qui est gradus inferior canonisationis 377 Canonisatio an fiat solius Pontificis auctoritate 378 Sanctorum cultus 385 ignotorum reliquiae et veneratio quae his tribuitur, ibid.
Sanguis pecunia 493
Sanitatis collegium 942
Sarcophagi 1034
Sardiniae Geographia vetus 200
Sartores 852
Satisfactiones Pontificiae 589
Saturnus 343
Schachiludium 982
Scenae ductiles 997
Scenopegia 434
Sceptra 869
Scheidii Prof. Argentorat. Opera Hebraicas antiquitates spectantia MSS. 13
Schoenobatae 995
Scholae 933, 937
Scribae Iudaeorum 642 Romanor. 761, 950
Scriptio 956
Scripturae loca physica et mathematica explicata 503

Scuta 865 sq.
Scytale 1019
Scythae olim religioni sibi duxerunt habere templa 399
Sectilia pauimenta 1003
Sedere ad mensam 874
Selecti Dii 343
Sellae 874, 877 Sella perforata 1008
Senatus Romanus 706
Sephirot X. in scala Cabbalistica 324
Sepeliendi ritus 1020 septentrion. populor. 1023
Septuaginta discipuli 652
Sepulcra 1039
Sepulta cum mortuis 1029
Sepultura librorum sacrorum 1022 corporum humanorum in templis 1026 extra vrbem, ibid.
Sericum 859
Serpentum cultus 313
Serui Hebraeorum, Graecorum et Romanorum 760 aliarum gentium 765
Seuiri Augustales 649
Sica 868
Sicera 880
Siciliae Geographia antiqua 202
Sigilla 854
Sigillum confessionis 589
Sigillaria 354
Siglae 805
Silesiae Geographia antiqua 203
Silicernium 1032
Simila 882
Sistrum 526
Slauorum Dii 350
Societates litterariae 943 sq.
Sol pro Deo cultus 332 Solis equi ibid.
Soldurii 814
Sortes 610
Spartanae Reipublicae politia 697
Specula 1004
Speculares lapides 1001
Speculatores 814
Sphaerae armillares 979
Sponsalia 895
Sportulae 777
Stabula 1002
Stapes 868
Stapletonus de magnitudine Ecclesiae Romanae 999
Stationes Christianorum veter. 508
Statuae 1008
Steganographia 964
Stelitae 754
Sternutantibus acclamatum Salue 544
Stibadium 874
Stigmate notati 753
Stilus scriptorius 959
Strenae 461
Strigiles 1007
Studia veterum 955
Stufio idolum 350
Suantewitzius idolum, ibid.
Subdiaconi Ecclesiae Christianae 671
Subligacula 861
Sufetes 43
Suffitus 488
Suouetaurilia 495
Supellex 1009
Superintendentes 655
Supplicationes Romanorum 313
Symbolum 554
Synagogae Iudaeorum 398

Syncelli Chronicon 238
Synedrium (Sanhedrin) Hebraeorum 690
Συνέιστοι 910
Syracusarum antiquitates 202
Syrorum Dii 330

Tabellarii 1018
Tabernaculum Mosis 387 festum tabernaculorum 434
Tabulae nouae 781 votiuae 411
Talismanes 619
Talmud Hierosolymitanum et Babylonicum vtrumque constans Misna et Gemara 3. fons antiquitatum Hebraicarum ib. eius editiones 6 compendia 7
Talmudica quaedam scripta editurum se polliticus est D. Dassouius 14
Talmudicis et Rabbinicis Scriptoribus quantum tribuendum 8
Talorum ludus 983 sq.
Θαυμοτοποιοί 995
Taurobolium 495
Taxa 590
Tecta 1001
Telescopium 979
Templa Aegyptiorum et Hebraeorum ante exitum Israelis ex Aegypto 386 Templum Hierosolymitanum 388 sqq. quo nomine dedicatum fuerit 393 de ara eius et vasis quamplurimis 394 Templis quaedam gentes caruere 399 Templa Ethnicorum 402, 406 Templorum quorundam Ichnographia ibid. Templa qualia fuerint Romae et passim apud Graecos 403 Templorum varia genera, et quibus non licitum fuerit ea intrare 404 ornamenta templorum 407 Templa et arae ignotis diis consecratae ib. Templum Dianae Ephesiae portatile 409 anathemata in templis posita 410 Templa veterum Christianorum 413 eorum formae 414 Templa Ethnicorum euersa vel sanctificata a Christianis 417 Templis tributi honores 418 Templorum Encaenia 419 Templa pro asylis habita 421 ναΐδια portatilia 409
Terminus Deus 347
Terram mortuis iniiciendi mos 1029
Terra pro Dea culta 333
Tessellata opera 1003
Tesserae militares 814
Testamenta 779
Theatra 987
Thensae 1013
Theocratia Hebraeorum 687
Theologiae naturalis atque ethnicae scriptores 307 sq. Iudaicae 325 sq.
Theophanis Chronicon 238
Thor Iupiter Germanorum 349
Thymiama 488
Tibiae 528
Tibilenus Deus 350
Tintinnabula 527
Tituli honorum 720
Toga 857
Tonsura 847 sqq.
Toreumatographia 183
Tormenta 752
Tormenta bellica ignes iaculantia 977

Torneamenta 992
Torques 845
Tortura 752
Traditores 574
Tragoedia 996
Tribus et ordines populi Rom. 721
Tribuni plebis 708
Tributa 771
Triclinia 878 ſq.
Trinitatis in Deo creditae veſtigia apud Iudaeos, Ethnicos atque Mahumedanos 327 Trinitatem Platonicam et Ariſtotelicam non eſſe eam quam Chriſtiani credunt 329
Tripodes 605
Triuium 938
Triumphi Romanorum 829 ſqq.
Troiani ludi 991
Tropaea 831
Tubae 527
Tubi optici 979
Tumba Saluatoris 1022
Tunica moleſta 574 picta 858
Turcarum feſta 484 preces 512
Turres 1000
Tutelares Dii 347 orbis Chriſtiani 359 ſqq.
Tutuli vittaeque 845
Tympanum 527
Typi Vet. Teſtamenti 504 ſq.
Typographia 966 Inuenta varia, quibus illa locupletata eſt 970

Vaccae rufae ſacrificium 489
Valeria gens 922
Vaſa antiqua 877 quorum in ſacrificiis vſus fuit 496
Vectigalia 772
Vehicula 1013
Vela 1013 oppanſa Deorum imaginibus 354
Venatio 833
Veneficia 618 tela veneno infecta 868
Ventorum cultus 334
Ventus textilis 859
Venus 340
Veſta et Veſtales 338
Res Veſtiaria 836 ſq.
Veſtes clericorum 841 ſq. litteratae, palmatae, variegatae, papaueraceae, vndulatae, loratae, e papyro indica in ligulas inciſae 858 militares 864
Veſtium ſubſtratio 860
Veſtes ſcindere in luctu 864
Veſtes pullae lugentium ibid.
Vexilla 826 ſq.
Vexillarii 821
Viae Imperii Romani 220
Viales Dii 346
Viceſima 772
Vigiliae 829 paſchales 468
Vigintiuiri 711
Villae 1016
Vina 879 Vinum aduſtum 880
Virginum cura 920
Vittae feminarum 845
Viuaria 1002
Vmbella 1015
Vnctio extrema 578 Regum, Prophetarum etc. 714 ſq. in balneis 1004 cadauerum 1029 conuiualis 1004
Vocatio miniſtr. Eccleſiae 676
Volumina 950

Vota 627 Graecorum Romanorumque 628 Vota sanctis nuncupata 629 Votum perseuerantiae, missionis etc. 630
Vrbes vegrandes 218 Neocorae 408
Vrim et Tummim 502
Vrnae ferales 1030 sq.
Vsorus 332
Vstrinum 1034
Vsurae varia genera 805 sqq.
Vtensilia 1009
Vulcanus 342
B. Wasmuthi Chronologica 252
Zonae 860
Zonarae Chronicon 242
Zythus 880

INDEX II. SCRIPTORVM.

Petrus van der *Aa* p. 250
Abaelardus 316
Isaacus *Abarbanel* 2.256.327.430
Abaris 322
Hecataeus *Abderita* 394
Casp. *Abel* 15.54
Iac. *Abendana* 5
Io. Georg. *Abicht* 30.428.452.546.747
Abidenus 251
Petrus Abushiaker Ebnarraheb *Abilara* 247
Immanuel *Aboab* 381.426
R. *Abraham* 256
R. *Abraham* ben Dior 256
R. *Abraham* ben Chaja 286
R. *Abraham* ben Chaiim 5
Abrahamus ben David 14.36.37.256
Nic. *Abramus* 439.983
Laurent. *Abstemius* 98
Abulfeda 257.262.512
Abulfeda Ismael 189
Abulpharagius Abdalla Ebnattibo 246
Abulpharaius 419
Gregor. *Abulpharaius* 246
Abulphetach Danafaeus 248
Iacobus Comes *Acamus* 553
Achmet 610
Valens *Acidalius* 100
Andreas *Acoluthus* 522
Carol. Beniam. *Acoluthus* 342
Iosephus *Acosta* 22
Acta Borussica 401
Acta Eruditorum Germanica 92.467
Acta Eruditorum Lipsiensia 40.94.96 186. 189. 281. 307. 318. 321. 324 343.365.389.414.462.493
Acta Iubilaei Typographor. 446
Acta Sanctorum 294.365.369.370.372 373.374.377.416.463.474.475
Adamannus Scotus 184
Andr. *Adami* 201
Conr. *Adami* 432
Cornelius *Adamus* 39. 41. 1029
Io. Sam. *Adamus* 768
Ioseph. *Addisonius* 785
Lancelotus *Addissonius* 17.26
Conradus Sawellus *ab Adenstadt* 26
Guilhelmus *Ader* 503
Ado Viennensis 245.262

Christianus *Adrichomius* 186.187.258
Bened. *Aegius* 224
Matthaeus *Aegyptius* 124.129.343.448
Aelianus 304.356.403.484.502.812
Nicolaus *van Aelst* 223
M. G. *Aemilianus* 470
Marcus *Aemilius* 243
Sigfr. Canso *Aeminga* 516
Aeneas 812
Franciscus Albertus *Aepinus* 62.350
Petrus *Aerodius* 745
Aeschylus 399
Aethicus 194
Aethiopes 263.264
Caesar *Aeuolus* Neapolitanus 325
Io. *Affelmannus* 444
Iulius *Africanus* 231
Leo *Africanus* 188
Agatharchides 191
Agathemerus 192.193
Agathodaemon 192.196
Neubestalter *Agent* 377
Mich. Gottl. *Agnethler* 499.795
Agora 870
G. *Agricola* 1031
Cornel. *Agrippa* 594
Cardinalis *Aguirre* 243
Didacus *Aguirre* 575
Henr. *Ahlers* 331
P. Otto *Aicherius* 93.124.129.741
Henricus *Ainsworthus* 2.13
R. *Ainsworth* 1027
Alagona 128
Ge. Dav. *Aland* 64
Abrah. *Alanus* 839
Io. Ian. *Alanus* 54
Guil. *Alardus* 526
Albani 264
Theoph. *Albanus* 609
Gabriel *Albaspinaeus* 167.553.564.569 576.584.634
Io. Poltus *Albenasius* 987
Albericus 343.443.477.1011
Geo. Wilh. *Alberti* 944
Ioan. *Alberti* 346
Valentinus *Alberti* 63.165.313
Albertus Stadensis 245.371
Edmundus *Albertinus* 568
Franciscus *Albertinus* 223
Petrus *Albinus* 348
Albricus 335.344
Albumasar 263
R. Iosephus *Albus* 327
Ludouicus *ab Alcasar* 393
Andreas *Alciatus* 101.121.129.517 699.777
Alcuinus 160.262.422.477.518.552
Augustus *Aldenbrück* 349
Bernhardus *Aldrette* 42
Vlysses *Aldrouandus* 223.224
Hieronymus *Aleander*, iunior 115 129.170.332.339.341.342.344 346.414
Nic. *Alemannus* 226.423
Gabr. *Alessander* 521
Iac. *Alexander* 1012
Natalis *Alexander* 38.260.387.396 431.459.487.509.578
Alexandrina Ecclesia 263
Seuerus *Alexandrinus* s. Antiochenus 172.549.566
Alexander *Alexandrius* 98.514
Alexander *ab Alexandro* 103.374.354 357.406.420.450.484.496.497 498.830.893.1020

Thom.

Thom. Maria *Alfanus* 444
Thom. *Alghisius* 1029
Cornelius van *Alkemade* 1021
Allasius 730
Leo *Allatius* 87. 129. 161. 162. 168
171. 174. 184. 193. 208. 232. 236
237. 239. 241. 242. 243. 256. 332
362. 409. 416. 418. 420. 456. 459
460. 464. 466. 478. 506. 509. 519.
532. 544. 563. 569. 578. 584. 751
Petrus *de Alliaco* 263. 271. 473
Petrus *Allixius* 171. 272. 327. 480. 517
Theodorus Ianson. *Almeloueenius* 190
293. 702. 703
Abibahr *Almontasserus* 247
Hier. v. *Alphen* 34. 643
Lud. *Alphitunder* 350
Alphonsinae tabulae 264
Alphonsius Rex 264
Marc. Tatius *Alpinus* 781
Prosp. *Alpinus* 36
Vincentius *Alsarius* 120. 129
Moses *Alschech* 2
Ioa. Henr. *Alstedius* 252
Io. *Alstorphius* 497
Io. Anton. Daldinus *Alteserra* 65. 170
378. 684. 842
Frid. *Althanus* 451
Io. Geo. *Altmannus* 395. 1013
Io. Henr. *Altstedius* 257
Iac. *Altingius* 2. 29. 30. 323. 324. 326
489. 531. 532. 551. 837. 933
Menso *Altingius* 196. 203
Amalarius 160. 552
Sixtinus *Amama* 324. 547. 767
Io. Maria *Amati* 795
Elias *Amatus* 309. 1021. 1036
Mich. *Amatus* 562. 568
Ambrosius 415. 418. 453. 481
Petrus *Amelius* 371
Theoph. *Amelius* 437. 512
Ioseph *Amesius* 969
Ammianus 100. 462. 463
Ammonius 379
Amphilochius 263
Moses *Amyraldus* 610
Anastasius Bibliothecarius 238. 240
294
Milesius *Anaximander* 194
Io. Pet. *Ancherfen* 68. 95. 218. 350
Carolus *Ancillonius* 943. 1009
Ruardus *Andala* 452. 489
Carolus *Andreas* 627
Io. Valentinus *Andreas* 261
Tob. *Andreas* 1028
Valerius *Andreas* 857
Ioan. *Andrews* 507
Andron 322
Andronicus 247
Nic. *Andry* 584
Barthol. *Anellus* 729
Ludou. Sabbatinus d'*Anfora* 451
Franciscus *Angelonius* 796
Christoph. *Angelus* 511
Anianus 234
Anonymus Chiliasta 10
— scripti Gallici, conformité des coutumes des Indiens Orientaux, etc. 18
— de origine gentis Francorum 56
— de Praefectis vrbis ex temporibus Gallieni 119. 129
— antiquae inscriptionis 129
— de mirabilibus Romae 227
— de Ioue Vrio 342
— de Iubilaeo Romano 443

Anonymus de plantis Diis sacratis 498
— Benedictinus de horis canonicis 511
— de praeiudiciis falsis et legitimis 656
Anonymi gesta Romanorum cum applicationibus moralisatis et mysticis 39
— descriptio inscriptionum et epitaphiorum etc. 129
— Breuiarium ritus graeci 162
— vetus orbis descriptio 192
— periplus Maris Euxini 192
— periplus Maris Maeotidis 193
— dissert. de incertitudine in V prior. saec. hist. Roman. obuia 216
— descriptio vrbis Romae 219
— CPolis in XIV. regiones diuisa 229
— ἐπιτωμὴ χρόνων 234. 236
— duo Theophanis Chronicon continuarunt 240
— breu. summarium Chronolog. 242
— diss. de anno, mense et die mortis Iesu Christi 267
— diss. Chronol. et crit. ad Herod. 292
— erläuterte Geschichte der Götter und Helden ꝛc. 312
— Explication de divers monumens 332. 340. ff. 343
— Hodegus confutatus 397
— Traité de la Messe et de l'office divin etc. 397
— Boscobel, ou abregé etc. 401
— Graeci Rhetorica 409
— dissertatio ad numos in Chr. Wolterseckii Elect. rei nummariae 442
— hist. Bericht vom röm. Jubeljahr 444
— explication d'une inscription antique etc. 495
Anonymi epistola de sistris 526
— lettre sur l'ancienne discipline 570
— discourse concerning auricular confession 589
— Remarques ou reflexions crit. moral. et histor. etc. 592
— dissert. sur les epreuves superstitieuses, appellés jugement de Dieu 607
— jus Belgarum circa bullarum Pontific. reception. 640
— clear account of the ancient Episcopacy 655
— traité de l'origine des Cardinaux 668
— kurze und gründliche Historie vom Ursprunge der geistl. Orden 684
— Histoire du Clergé seculier et regulier 684
— le Senat Romain 706
— idée d'un regne doux et heureux 730
— noua Hierosolyma 730
— ophirischer Staat 732
— Remarques sur l'administration des finances des Romains 772
— resp. Rom. 774
— tableau de la cour de Rome 774
— gründl. Nachricht von dem Münzwesen insgemein ꝛc. 800
— Verzeichniß der Heiligen auf Münzen 803
— religio Bibliopolae 851
— K. rechtl. Behauptung der Ehe mit seiner verstorbenen Frauen Schwester 901
— Essay upon Litterature 962
— libellus de varia ludorum etc. consuetudine 997
— artificial Clockmaker 1012

Anonymi Caminologie, ou traité des cheminées 1004
Duorum *Anonymorum* geöfnetes Münz-Cabinet 736
in *Anonymum* Geographum Rauennatem variae lectiones 190
Castus Innocentius *Ansaldus* 743
Innocentius *Ansaldus* 336. 345
P. C. *Ansaldus* 354
Anselmus Abbas 245.407
Antiochena ecclesia 263
Antiocheni 271
Antiphon 322
Thesaurus *Antiquit.* ecclesiast. 294
Antiquitates Romanorum etc. 97
Antonini itinerarium 208
Marcus *Antoninus* 514
Nic. *Antonius* 227.423
Paullus *Antonius* 444.580
S. *Antonius* 474
Nicolaus *Apati* 687
Alexander *Aphrodiscus* 379
Aphtisius 245
Sigism. Iac. *Apinus* 867
Sidonius *Apollinaris* 420
Apollodorus 231.322.812
Apollonius 335
Apostolius 608
Appianus 227. 402
Apuleius 611
Philippus *Aquinas* 387
Carol. de *Aquino* 812
Victor *Aquitanus* 244
Carol. *Arbuthnot* 808
Arcadius 900
Arcerius 866
Mr. *Archimbaud* 1027
Petrus *Arcudius* 562.569.579
Arculphus 184
Scribanius *Arcularius* 483
Nic. Laur. *Arctander* 750
Leonhardus *Aretinus* 80.129.697
Franciscus *Argelati* 567
Phil. *Argelatus* 970
Ioan. *Argolus* 258
Arianus 235
Abrah. Dav. *Arie* 389
Iac. Iuda *Arie* s. *Leo* 387.389
Paullus *Aringhus* 164.173.220.226.413.415.1020.1025.1036
Aristides 228.314.379.410
Aristophanes 339.354 sq.405
Aristoteles 246.380.738
Benedict. *Arius*, vid. *Montanus.*
Anton. *Arnaldus* 569
Georgius d'*Arnaud* 125.129.319.762
Carol. *Arndius* 13.39.728.935
Ios. *Arndius* 13.158.736
Pet. *Arndius* 560
Trogillus *Arnkiel* 43.58.348.482.561
Arnobius 317.335.338.353.354.359.402.412.449
Christoph. *Arnoldus* 319.330.333.349.454.751
C. F. *Arnoldus* 1022
Gottfr. *Arnoldus* 55.59.163.509
Sim. Io. *Arnoldus* 720
Pet. Frid. *Arpe* 592.634
Matthaeus de *Arragonia* 478
Laur. *Arrhenius* 446
Arrianus 191 sq. 380.412.418
Io. *Arrowsmith* 811
Artabanus 335
Artemidorus 304.610
Artiga 836
Io. d'*Artis* 576.580

Artopaeus 46
M. *Artorius* 344
Marmora *Arundeliana* s. Oxoniensia 249
Ascianus 226
Sixtus *Aspachius* 340
Hamza *Asplahanensis* 248
Ioseph. Simonius *Assemannus* 246.247. 451.467.480.482.841.933
S. *Asterius* 864
Io. *Astorius* 125.229
Io. Anton. *Astorius* 122.129.320.342
Astrampsichus 610
Athanasius 452
Athenaeus 355.405.410.812.872. 1010
Titus Pomponius *Atticus* 921
Mr. *Aubert* 1027
Audiffretus 198
Raphael. *Auellinus* 31
Io. *Auenarius* 520
Io. *Auentinus* 348
Benedictus *Aueranius* 312.314 341 492.496.1009.1020
Io. Ernest. ab *Auerswalda* 935
Aufgefangene Briefe 1032
Edmundus *Augerius* 586
Frid. Albr. *Augusti* 428
Augustinianus 259
Franciscus a S. *Augustino* 570
Augustinus 168.228.232.263.267.309. 335.338.359.379.387.417.442. 471.481.484.514.556
Leonh. *Augustinus* 72.321
Anton. *Augustus* 113.116.129.130. 322.921
Auicenna 258
Auienus 193.194
Dominic. *Aulisius* 123.129.933
Auoda Sara 387.453
Corn. *Aurelius* 52
Iulianus *Aurelius* 320
Iulius *Aurelius* 348
Petrus *Aurelius* s. I. Vergerius de Haurance 180
Matthaeus *Aurogallus* 925
Ausonius 461
Io. *Aymonius* 569
Georg. Henr. *Ayrer* 893.901
Chr. Fr. *Ayrmann* 45.50.58.443
Azizus 328
Io. *Azorius* 259
Andr. *Aznar* 375

B.

Io. Aug. *Bacchius* 354.448
Abdias *Babylon* 412
Benedict. *Bacchius* 30.170.210
Andr. *Baccius* 84.120.130.502 871.1011
Luc. *Bacmeisterus* 504
P. *Badierus* 680
Io. a *Bado* 576
Didacus *Baëça* 505
Petrus *Baeng* 260
Petrus *Baelius* 102.306.316.319.377. 404.473.497.514
D. Guil. *Baierus* 587
Io. Guil. *Baierus* 502
Io. Dan. *Baierus* 642
Io. Iac. *Baierus* 504
Hadrian. *Bailletus* 170.377.451.472 728.972
Robert. *Baillius* 257
Balbus 119
Antonius *Baldassari* 522
Phil. *Baldinuccius* 971
Bened. *Balduinus* 865

Fridr.

Frid. *Balduinus* 504
Paschasius *Balduinus* 501
Bernard. *Baldus* 187
Robert. *Balforeus* 1011.1016
Sim. *Ballarinus* 104
Franc. *Balthusius* 309.329
Iac. Heinr. a *Balthasar* 357
Steph. *Baluzius* 167.221.371.372.376 442.459.476.556.557.581
Laur. *Banck* 641
Alex. *Bandiera* 852
Anselm. *Bandurius* 206.220.229.282 283.294.337.341.345.409.416 449.1026
Henr. *Bangertus* 60.348
Abbas *Banierius* 308. 312
Anton. *Banierius* 39.40.331.332. 336 339. 348. 352
Io. Phil. *Baraterius* 185.294
Iulius *Barbaranus* 90
Herm. *Barbarus* 919
Ioseph. *Barberius* 87.130
Henr. *Barberosius* 222
Barhebraeus 246. 248
Io. *Barbeyracus* 983
Augustin. *Barbosa* 211
Guil. *Barclaius* 641
Bardesanes 716
Hieron. *Bardius* 259
Petr. Ang. *Bargaeus* 114.130.222.224
Dan. Eberh. *Baringius* 964
Eberh. *Baringius* 949
Alb. *Barisonus* 124.130
Barlaamus 573
Melch. *Barlaeus* 352
Franc. *Baronius* 373
Io. *Barnesius* 664
Ios. *Barnesius* 356.514
Caesar *Baronius* 210.219.249.261.263 266.270. 369. 370. 371. 372. 381 406. 414. 456. 461.464. 475. 476 477.511.702
Sebast. *Barradius* 261
Barthol. *Barrientus* 99
Isaacus *Barrow* 304. 583
I. A. *Bartels* 454
Iac. *Bartenora* 4.5
Obadias *Bartenora* 16
Io. Casp. *Barthelius* 842
Casp. *Barthius* 39.105.332.334.355 384. 398. 468. 477. 515. 517. 550 642.753.893.985
Bartholus *Bartholinus* 47.130.839
Casp. *Bartholinus* Fil. 528.650.918
Christi. Henr. *Bartholinus* 491
Thom. *Bartholinus* 349.489.503.546
Pius Ant. *Bartolinus* 98
Petr. Sanct. *Bartolus* 88.225.227
Pet. Sanct. *Bartolius* 1039
Bartoloccius 4.6.30.31.383.426.439 524.931.932
Iul. *Bartoloccius* 256.430.438.787.933
Hier. *Baruffaldus* 123.130.1027
Henr. Iac. v. *Bashuysen* 60.327. 336 434.472.550
Io. van *Bashuysen* 15.934.935
S. *Basilius* Magnus 426
Basilius Seleuciensis 904
Iac. *Basnagius* 11.24.158.244.316 326.385.842
Sam. *Basnagius* 249.252.258.265.269 429.430.484.509.511.531.702 909.1027
Ioseph. Bimardus de la *Bastie* 649
Iac. *Battelerius* 615
Ioan. *Battelius* 1011

Io. Iac. *Battierius* 754
Io. Chriſtoph. *Batellus* 421
Theod. *Battus* 1001
Baua Bathra codex Talmudicus 936
Baudelotus 351
Mich. Ant. *Baudrandus* 198.199.211
Bauhinus 220
Luis de *Bauia* 372
Mich. *Bauldry* 160
Mich. *Baumannus* 504
Frid. Chriſt. *Baumeiſter* 949
Mart. *Baumgarten* in Breitenbach 186
Sigm. Iac. *Baumgarten* 163.186.188
249.251.337.432.469.480.517
558.901.968.971
Guil. *Baxter* 205
Theoph. Sigfr. *Bayer* 46.346.1039
Lazar. *Bayſius* 84.88.116.130.840.
1010
Baylius 215
Iſaacus *Beauſobrius* 42.319
Balthaſ. *Bebelius* 56.322.414.418.420
456.475.509.519.549.554.558
560.568.577.582.584.1025
Henr. *Bebelius* 50.143.130.699
Mart. *Becanus* 511
R. *Bechai* 873
Io. Volcmar *Bechmannus* 947
Becker 54
Balth. *Beckerus* 319
Matth. Fried. *Beckius* 31.185.749
810.1023
Mich. *Beckius* 512
Io. Chriſtoph. *Beckmannus* 543
Ioan. Chriſtian. *Becmannus* 331
Beda 27.119.160.258.263.270.349
387.389.484
Beda Venerabilis 184.245
Arthur *Bedford* 261.273.524
Ferd. Wilh. *Beer* 253
Laur. *Begerus* 72.225.321.333.338
340.347.355.384.400.403.496
796.922.1036
Io. Carol. *Beheim* 737
Io. *Behmius* 258.355.431.550
Gottfr. *Behrendt* 946
Vlug *Beigus* 192
Matth. *Beke* 441
Arn. Coruin. *Belderen* 680
Io. *Belethus* 160
Iac. *Belgradus* 106
Matth. *Belius* 47
Rob. *Bellarminus* 260.353.369.385
419.421.454.460.465.469.473
476.511.521.563.581.582.586
Bellendenus 706
Bellicardus 108
Io. Arnd. *Bellmann* 392.495.514
Io. Andr. *Bellmannus* 1022
Petr. *Bellonius* 83.130.1028.1037
Io. Petr. *Bellorius* 72.81.88.114.120
130.131.224.225.321.338.462
1036.1039
Basnagius *Bellouallius* 791
Io. Baptiſta *Bellus* 115.117.120.404
406.419
Thom. *Bellus* 93
Franc. *Bencius* 1024
Ant. *Bendinellus* 99
Benedictini 509
Benedictus XIV. 567
Io. *Benedictus* 257
Leonard. Vairius *Beneuentanus* 618
Elias *Benoiſt* 317
Henr. Lud. *Benthemius* 413.507.944
970

Gerh.

Gerh. Io. a *Bentinck* 293
Rich. *Bentleius* 235.249
Eric. *Benzelius* 1.369.371.501.932
Henr. *Benzelius* 388.393.422.633
690
Nic. *Beraldus* 972
Berceau 970
Eduard. *Berewoodus* 210
Petr. *Bergeronius* 185
Iac. Phil. *Bergomensis* 478
Io. Arn. *Bergellanus* 968
Iac. Gerh. de *Bergeries* 505
Io. Guil. *Bergerus* 57.202.354.446
448.492.507.843
Nic. *Bergierius* 118.130.195.218.220
221.222.228.347.385.404.406
Phil. *Bergomas* 262
C. *Bernardini* 219
Didacus *Bernardinus* 729
Bernartius 854
Matth. *Berneggerus* 195.233.406.410
582.777.839
Eduard. *Bernhardus* 2.30.31.248.387
395.424.430.433.441.485.501
522.787
Iac. *Bernhardus* 307
Io. Balthas. *Bernholdus* 508
Bernouldus s. Berno, Monach. Riche-
nauiensis 160
Matthaeus *Beroaldus* 257.481
Phil. *Beroaldus* 98
Magnus *Beronius* 555
Berosus 251
Io. *Bertelius* 60
Io. *Bertels* 349
Petr. *Berthaldus* 115.130.358.407
411.412.421
Phil. *Bertherius* 544
Io. Sam. *Berthius* 891
Pet. Sanctius *Bertholus* 1036
Petr. *Bertius* 122.130.184
Ern. Aug. *Bertlingius* 444
Bonauentura Corn. *Bertramus* 32.688
767
Io. Laur. *Bertus* 257.269.294
Io. Frid. *Bertramus* 785
Helladius *Besantinoi* 87
Christoph. *Besoldus* 261.771
Bessarius Cardinalis 329.864
Henr. *Besselius* 349
Betkius 166
Thom. *Beuerley* 260
Xystus *Betuleius* 321
Io. Georg. *Betulius* s. *Burchardus* 967
Guil. *Beueregius* 187.206.273.413
416.417.456.463.467.468.473
556.564.893
Bartholom. *Beuerinus* 742.808
Io. *Beuerouicius* 607.916
Cornel. *Beughem* 970
Io. Frid. de *Beulwitz* 751
Ant. *Beuter* 259
Andreas *Beyerus* 31.330.359.788
August. *Beyerus* 980
Christoph. *Beyerus* 577
G. *Beyerus* 562
Laur. *Beyrlingius* 1020
Frid. Iac. *Beyschlagius* 778
Theodor. *Beza* 735.899
Iac. *Biaeus* 799
Francisc. *Bianchinus* 195.225.226.249
764.1037
Iosephus *Bianchinus* 226
Theodor. *Bibliander* 260

Bibliotheca Bremenſ. 39.396.417
——— Lubecenſ. 401
——— nouor. libror. 23.851
——— Patrum 160.294.1026
——— ſelecta 799
Abgeſonderte Bibliotheck 769
Bibliotheque Françoiſe 352.498
——— Germanique 440
——— univerſelle 304
Iac. *Bidermannus* 729
Io. Georg. *Bidermannus* 1010
Io. Gottl. *Bidermannus* 313.334.347
356.401.1037
Hieron. Wig. *Biel* 435
Io. Chr. *Biel* 37
Ludov. de *Biel* 785
Beniam. *Bielerus* 349
Io. *Biermannus* 431.440.505
Nic. *Billialdus* 459
Iac. *Billius* 506.549
Tho. *Bilſonus* 651.654
Io. Geo. *Bindrim* 615
Beniam. *Binetus* 353
Ioſeph. *Bingham* 163.208.413.416
452.456.464.471.472.473.477
506.517.521.549.554.555.556.
557.558.561.562.584.680.841
894.1025
Ern. Iul. *Biörnerus* 47
Thomas *Birch* 944
Ianus *Bircherodius* 47.62.482
Thom. Broderus *Bircherodius* 72.206
351.799
Gabriel *Biſciola* 949
Laelius *Biſciola* 543
Richardus *Biſcoe* 932
Io. *Biſſelius* 729
Ed. *Biſſeius* 866
Bernh. *Biſſus* 158
Ant. Ferrus *Bitectenſis* 1009
Bito 824
Franciſc. *Biuarius* 244.412
Pet. *Bizotus* 801
le Blanc 799
Ioſeph. *Blancanus* 261
Petrus *Blaeſenſis* 591
Ioan. *Blair* 250.274
Elias *Blanchardus* 698
Franciſc. *Blanchinus* 170.266.481
Matth. *Blochius* 673
Magnus Gabr. *Blockius* 592
Io. *Blomius* 187
Dauid *Blondellus* 172.271.406.412
413.419.562.568
Franciſc. *Blondellus* 218.451
Flauius *Blondus* 90.226
Io. *Blondus* 729
Carol. *Blount* 901
Io. *Blum* 812
Henr. *Blumenbachius* 463
Blumius 63
Chr. Gotth. *Blumberg* 51
Andr. *Boberg* 573
Albert. *Bobouius* ſ. *Bobousky* 512.582
1027
Boccalinus 972
Io. *Boccatius* 322.343
Hieron. de *Bocchiis* 260
Ludov. de *Bochat* 204
Sam. *Bochartus* 26.34.43.185.216
312.437.480.494.499.501.504
Bochellus 233
Frid. Sam. *Bockius* 812
Lazarus Andr. *Bocquillotus* 566
Io. Heinr. *Bocriſius* 60.350.524
Io. Chriſtoph. *Bodenſchatz* 18

Io. *Bodinus* 1028
Ioa. Henr. *Boeclerus* 39.47.60.87.118 130.812.987
Arn. a Boecop. 930.
Iust. Chph. *Boehmerus* 1033
Iustus Henningus *Boehmerus* 64.413 423.453.454.561.564.578.751 842
Iac. *Boehmius* 316.382
Georg. Ludov. *Boehmerus* 412
Io. Gottlob *Böhmius* 60.350
C. I. *Boekelmannus* 161
Theodorus *Boendermaker* 971
Boerhaven 54
Christ. Frid. *Boernerus* 551
Frid. *Boernerus* 336.365
Georg. Gottl. *Boernerus* 451
Boëthius 756.763
Zacharias *Boganus* 71
Petrus *Bogdanus* 258
Elias *Boherellus* 114.219
Io. Gottl. *Bohnius* 36.334.497
Abr. *Bohoritzus* 47
Boilauius 171 sq.
Iac. *Boileau* s. *Beuilaqua* 359.578.588 841
Iac. du *Bois* 258
Io. Iac. *Boissardus* 96.219.592.1020 1021
Ioan. Bapt. Thiaudierius de *Boissy* 491
Io. *Boiuinius* 2.278.341
Ludovic. *Boiuinius* 252
Boiuinus 1009
Marc. Ant. *Boldettus* 1038
Ern. Chr. *Boldich* 36.641
Iac. *Bolducus* 569
Bollandus 369.376.461.463.464
Laurent. Dauid *Bollhagen* 391
Anton. *Bombardinus* 125.130.759
Daniel *Bombergius* 6
Io. *Bona* 167.168.171.332.413.506 509.511.517.518.521.532.553 571.842.1011
Franc. Maria *Bonada* 367.1009
Pet. Nic. *Bonamius* 618
Iac. *Bonani* 202
Philip. *Bonanni* 224.373.410.443. 496.583.686.842.854.1028.1036
Philippus *Bonarata* 367.507.1009
Vinc. *Bonardus* 522
Oliuerius *Bonartius* 511
Io. Paul *Bonetus* 964
Iac. *Bonfrerius* 33.184.185
Bongarsius 197.209
Balthas. *Bonifacius* 101.103.105.124 130.215.334.523.893.950
Bonius 341
Bonnetus 524
Io. Andreas Angelinus *Bontempus* 524 526
Nic. *Borbonius* 775
Henr. *van der Borcht* 804
Hermannus *Bordewisch* 336
Ludovic. *Borghesius* 505
Ant. *Borianus* 105
Christian. *Bornitius* 398.934
Iac. *Bornitius* 771
Io. Ern. *Bornitius* 747
Iac. Henr. *Bornius* 759.763
Iac. *Borragius* 699
Anton. *Borremansius* 422.615
Andr. *Borrichius* 217
Olaus *Borrichius* 114.130.217
Fridr. *Borromeus* 534
Christoph. *Borstorfius* 747
Io. Bapt. du *Bos* 220
Lambertus *Bos* 69.398

Boseus 1009
Christi. Wilh. *Bose* 332
Claud. Groseus de *Bose* 343
Anton. *Bosius* 226.227.1025
Hieron. *Bosius* 526
Iac. *Bosius* 755
Io. Andr. *Bosius* 115. 130. 173. 233. 238. 240. 245. 358. 407. 413. 514
Io. Iac. *Bosius* 313. 356. 754
Simon *Bosius* 694
Wilh. *Bossardus* 698
Willebrord. *Bosschaertus* 64
Ioan. Gottl. *Bosseckius* 333. 486. 936
Iac. Benignus *Bossuetus* 260. 590
Hieron. *Bossus* 123. 130. 462
Barthol. *Botsaccus* 508
Ioan. *Botsaccus* 504
Io. *Bottarius* 104
Io. *Bouhierius* 649
Carol. *Bouillus* 260
Io. *Boulaesius* 258
Caesar Egosseus *du* Boulay 61. 96
Iac. *Boulduccius* 919
Bourdelotius 496. 524. 755. 1034
Henr. *Bourne* 1035
Simon *Boussac* 400. 443. 452. 465. 467
Gottfr. *Boussardus* 908
Claudius *Bouteroe* 787. 799
M. Zuerius *Boxhornius* 47. 57. 60. 112. 115. 132. 250. 259. 315. 338. 343. 344. 350. 356. 385. 523. 700
Claud. *Bozeus* 347
Grossius *Bozeus* 28. 339. 495
Bozius 341
Iac. *Bracellus* 202
Gotthardus *Braem* 333
Francisc. *Bragge* 616
Nic. de *Bralion* 842
Io. Arnold *de Brand* 800
Io. Georg. *Brand* 440
Io. Bapt. *Braschius* 40
Io. Maria *Braschellanus* 240
Io. Alexander *Brassicanus* 780
Dauid *Braunius* 802
Io. *Braunius* 11. 29. 36. 332. 392. 409. 488. 491. 501. 525. 641. 689. 836. 936
Florentius *Brauonius* 245
Io. Casp. *Brechenmacher* 50
Brechmius 421
Raymundus *Breganius* 308
Bernhardus *de Breitenbach* 186
Christ. *Breithaupt* 964
Io. Frid. *Breithaupt* 14. 428
Henr. *Brenckmannus* 293
Elias *Brennerus* 798
Io. *Brentius* 262
Eduard. *Brerewoodus* 787
Thom. *Bret* 655
Car. *Bretus* 123. 131. 745
Brewerus 374
Philippus *Brietius* 198. 250. 261
Melch. a *Briga* 40
Petrus *Brinch* 276
Suen *Bring* 869
Barnabas *Brissonius* 41. 82. 83. 90. 117. 131. 313. 315. 334. 338. 354. 452. 454. 463. 468. 482. 494. 513. 523. 543. 555. 758. 812. 841. 892. 1039
Fr. *Britius* 261
Guil. *Brito* 867
Marianus *Brixianus* 925
F. *Brocardus* 33
Io. *Brodaeus* 99. 100. 843
Broekhusius 859
Brömannus 49

Henr.

Henr. *Broëmelius* 413
Franciſc. *Brokesby* 654
Magnus von *Bromel* 798
Eberh. *Bronchorſtius* 947
Ianus *Brouckhuſius* 344.354
Brouerius 517
Hugo *Broughtonus* 257.501
Broukhuſius 523
Chph. *Browerus* 47
Henr. *Browerus* 893
Thomas *Brown* 500.750.1031
Eduard *Brownius* 457
Groſius de *Broze* 441
Iac. *Bruckerus* 319.931.932
Franc. Ern. *Bruckmannus* 881
Wilh. Hier. *Brucknerus* 46
Chr. *Brüningius* 70.337.447.495 867
Florentius *de* Bruin 442
Frid. *Brummer* 67
Corn. le *Brun* 1027.1037
P. *Brun* 172.567.606.609.619
M. A. *Brunellus* 781
Brunichius 235
Brüningſius 403
Io. Sal. *Brunquellius* 745
Io. *Brunſmannus* 9
Caſp. *Bruſchius* 51.211
Io. Iac. *Buccardus* 239
Gabriel *Buccellinus* 261
Arnold *Buchellius* 870
Sam. Frid. *Bucher* 753
Aegidius *Bucherius* 119.244.252.294 451.469
Sam. Fr. *Bucherus* 13.690.839
Auguſt. *Buchnerus* 619
Godofr. *Buchnerus* 507.533
Abrah. *Bucholcerus* 259
Chrph. Io. *Bucholtius* 901
Io. Chriſt. *Buckius* 441
Guil. *Budaeus* 797
Io. Franc. *Buddeus* 162.164.260.316 324.331.369.377.505.507.511 543.564.580.668.931.932.983
Curieuſes Bücher-Cabinet 577
Neuer Bücher-Saal 94.97.195 944
Andr. Elias *Büchnerus* 946
Henr. de *Bünau* 369
Ant. Frid. *Büſching* 200
Dav. Sigm. *Büttner* 62
Claud. *Buſierius* 261
Io. *Bugenhagen* 64
Bulaeus 370.371.474.478.938
Iul. Caeſar *Bulengerus* 41.81.82.84.88 115.117.120.131.228.229.341 342.367.406.410.418.420 462.543.592.556.871
Bulgari 264
Ioan. *Bullandus* 377
Iac. *Bullardus* 239
Iſaac *Bullartus* 968
Bulletus 984
Iſmael *Bullialdus* 258.408.448.626
Bullingerus 259.366
Georgius *Bullus* 307
Io. Lud. *Bunemannus* 970
Pet. *Bungus* 327
Io. *Buno* 200.203.257.260
Henr. *Buntingius* 186.259.787
Octauianus *Buonaecorſus* 1009
Io. *Burchardus* 239
Burettus 985
Corn. *Burgeſius* 769

Io.

Io. Phil. *Burggrauius* 57.1008
Io. Chr. *Burgmann* 162.486
Franc. *Burmannus* 398.510.651.838 933.1033
Petrus *Burmannus* 90.95.98.102.124 131.340.342.347.773
Gilbert. *Burnetus* 373.1037
Guil. *Burnetus* 590
Thom. *Burnetus* 1038
Guil. *Burtonus* 205
Ioan. *Busaeus* 461.671
Io. Christoph. *Busmannus* 899
Felician. *Bussi* 201
Io. de *Bussieres* 261
Io. *Busthamantius* 500
Vinc. *Butius* 120.131
Io. *Butlerus* 480
Buttius 235
Io. *Buxtorfius* 4.12.16.26.28.31 sq.33 35.36.259.323.324.334.381.395 398.428.430.490.494.497.502 531.547.550.567.633.641.713 838.873.891.932.936
Ant. *Bynaeus* 29.270.478.607
Cornel. *Bynkershoek* 593.919
Henr. Ioan. *Bytemeister* 786
Henr. Christoph. *Bytzouius* 341
Abrah. *Bzouius* 249.363.370.372 378.419.443.474.476.477.752

C.

Nic. *Cabasilas* 421.560
Io. *Cabassutius* 951
Caesalpinus 316
Caesar 306.348
Iul. *Caesar* 491
Phil. *Caesar* 63
Caesarius 429.543
Octauius *Caetanu* 803
Carol. *Caffa* 679
Marsil. *Cagnatus* 99.195
Pet. Ant. *Caietanus* 994
Io. *Caillius* 968
Caius 517
Coelius *Cakcagninus* 39.82.88.132
Frid. Vlr. *Calixtus* 458.549
Geo. *Calixtus* 245.549.571.909
Gregor. *Calixtus* 755
Domit. *Calderinus* 98
Callimachus 54.355.1037
Nic. *Calliachius* 122.125.126.127 132. sq. 336.448.759.869
Augustin. *Calmet* 2.13.18.27.28.186 220.251.260.309.311.326.330 331.383.392.394.407.426.489 524.583.642.742.747.750.811 837.873.891.933.951.1022
Angel. *Calogiera.* 104
Abrah. *Calouius* 260.333
Ioan. *Caluinus* 947
Io. *Caluortius* 18
M. Fabius *Caluus* 220
Sethus *Caluisius* 250.257.270.481
Casp. *Caluoerius* 64.159.348.391 456.474.507.522.533.558.837 893.1020
Luc. *Camarra* 128.133
Wilh. *Cambdenus* 204.1031
Erdm. Godofr. *Camentius* 9
Ioach. *Camerarius* 83.85.88.100 133.240
Phil. *Camerarius* 215.491.523
D. *Camius* s. Kimhi 2
Thom. *Campanella* 729
Io. Ant. *Campanus* 992
Aug. *Campianus* 700
l'Abbé de *Camps* 52

Franc.

Franc. des *Camps* 995
Steph. de *Canaye* 744
Pantal. *Candidus* 259
Pet. Maria *Canepartus* 961
Cangius 45.158.162.195.217.220 221.229.322. 332.354.355.381 383.402.408.413.415.453.456 457.460.463-466.469.472.478 479.517.521.522.544.584.714 715.994.996.1027
Angelus *Caninius* 323
Henr. *Canisius* 244.370.371.372. 442.461
Petr. *Canisius* 770
Henr. *Cannengieter* 54
Robertus Robertson le *Canu* 425
Io. *Cantacuzenus* 714
Pet. Ioseph. *Cantelius* 94.700
Guil. *Canterus* 99
Theod. *Canterus* 99
Iul. Caes. *Capaccius* 128.133.202
Marcianus *Capella* 379
Claud. *Capellanus* 9
Capellus 271
M. Ant. *Capellus* 257.260.266
Dominicus *Capellus* 375
Iac. *Capellus* 2.249.260.381.426 909.934
Ludouicus *Capellus* 2.187.262.324 389.391.427.452.645
Rudolph. *Capellus* 792.953
Ant. *Caracciolus* 163
Hier. *Cardanus* 465.592.958
Isaac. *Cardoso* 424
Guil. *Cardellus* 922
Gemellus *Careri* 257.1028.1031
Io. *Cario* 257
Bernh. Pet. *Caril* 543
Iuuenel de *Carlencas* 944
Geo. *Carletonus* 769
Gustav. *Carlholm* 421
Caro s. Ioseph. Maria Thomasius 565
Lud. Iac. a S. *Carolo* 670
Carolus M. 64.565
Franc. *Carolus* 1035
Io. Rain. *Carolus* 247
Phil. *Carolus* 93.105.647
Carpenteriana 366
Carpenterius 964
Paul. Theod. *Carpouius* 583
Ben. Dauid *Carpzouius* 29.36.837
D. Io. Bened. *Carpzouius* Pater 25.29 400.426.433.439.445.464.482 489.502.519
Io. Ben. *Carpzouius* Fil. 324.325.447 583
Io. Ben. *Carpzouius* Nepos 503.533 1022
Io. Gottlob *Carpzouius* 3.15.260.317 387.388.393.395.397.422.428 430.431.434.436.440-442.486 633.641.642.787.790.933.1021
Sam. Bened. *Carpzouius* 168.386.561
I. *Carrelius* 684
Pet. *Carrera* 128.133
Io. Franc. Gemellus *Carrerius* 393.512
Christ. *Cartwrigthus* 2.323.428
Ioseph. Maria *Carus* 519
Blasius *Caryophilus* 501.781.865
Io. Matth. *Caryophilus* 463
Io. Baptista *Casalius* 39.82-85.95.133 159.226.345.892.893.1033
Paul. *Casatus* 1035
Casauboniana 413.475.521
Isaac. *Casaubonus* 105.165.188.209 234-236.314.315.346.358.412 427

Georg. *Chrysococia* 192
Emanuel *Chrysolora* 229. 565
Dio *Chrysostomus* 334. 398. 409. 410 1033
Io. *Chrysostomus* 268. 430. 439. 461. 466. 481. 487. 564
Dauid *Chytraeus* 86. 134. 259. 348. 925
Alphonsus *Ciacconius* 90. 225. 264
Petrus *Ciacconius* 114. 116. 134. 495 584
Io. *Ciampinus* 170. 171. 227. 413 414. 416. 442. 556. 877
Cicero 305. 306. 314. 337. 354. 355 399. 450. 523. 544. 591. 994 1033
Cincius 812
Cinellus 359. 372
Petr. *Cinerius* 252
Io. *Cinnamus* 759
Andreas *Cirinus* 122. 134. 215. 354 423. 496. 551
Stratonicus *Citharoedus* 403
Celsus *Cittadinus* 870
Diet. Siegfridus *Claessen* 439
Christ. *Claius* 467
Dauid *Clarksonius* 171. 507
Alphons. *Clarmundus* s. *Rudigerus* 92
Dan. *Clasenius* 81. 134. 308
Io. Conr. *Clasingius* 713
Io. *Claubergius* 48
Gabr. *Clauderus* 1027
Claudianus 996
Io. *Claudius* 505. 569
Io. Iac. *Claudius* 125. 135. 1016
Robertus *Clauering* 35
Car. Dan. *Clauerus* 426
Godofr. *Clausingius* 223. 320. 741
Io. Christ. *Clausius* 515
Bened. Gottl. *Clauswitzius* 434
Rob. *Clayton* 965
Io. Andr. *Cleffelius* 394. 838
Io. Chph. *Cleffelius* 44. 937
Nic. *de Clemangis* 458
Clemens 235
Clemens Alexandrinus 231. 264. 269 273. 309. 323. 335. 357. 359. 380 383. 427. 449. 480. 481. 511. 517 975
Clemens Romanus 159. 310
Herm. Gideon *Clemens* 395
Christ. *Clementinus* 449
Cleomedes 398
Dauid *Clericus* 995
Io. *Clericus* 10. 29. 135. 184. 186 260. 312. 313. 330. 334. 339. 448 487. 488. 489. 491. 496. 502. 514 522. 691. 1024
Iodoc. *Clichtoueus* 519
Dauid *Clodius* 38. 398. 510. 934
Io. *Clodius* 383
Io. *Cloppenburgius* 487. 634
Georg. Wilh. *Closen* 992
W. *de Closen* 68
Io. *Cluuerius* 260
Philipp. *Cluuerius* 197. 216. 401. 841
Detlev. *Cluuerus* 325
Io. *Cluuerus* 261
Philipp. *Cluuerus* 44. 52. 56. 200 203. 348. 491. 812
Io. Andr. *Cnoblachius* 974
Christi. *Cnorr* 367
Io. *Cocceius* 2. 5. 6. 391. 502. 505 690. 1021
Io. Henricus *Cocceius*, Io. Fil. 27. 391

Henr.

Henr. *Cocceius* 67
Iod. *Coccius* 260. 511. 521. 550. 581. 582
Cochinus 108
Adr *Cocquius* 425. 500
Georg. *Codinus* 229. 332. 384. 565. 714
Laurent. *Codomannus* 262
Apicius *Coelius* 872
Io. Henr. *Cohausen* 1031
Val. Ern. Eugen. *Cohausen* 1031
Iac. *Cohelius* 668
Carolus *le Cointe* 271. 369. 476. 477. 554. 714
Ged. *le Cointe* 698
Colberg 63
Ehregott Daniel *Colbergius* 932
Christoph. *Colerus* 103. 445. 752
Nic. *Coletus* 211
Philibertus *Colletus* 750
Ierem. *Collierius* 768
Abundius *Collina* 976
Paullus *Colomesius* 11. 233. 398. 453. 457. 458
Dominic. de *Colonia* 203
Hadrian. Iunius *de Coma* 846
Francisc. *Combefisius* 238. 282. 466. 480. 483
Thom. *Comberus* 507. 518
Henr. Altan *Comes* 845
Marcellinus *Comes* 184. 234. 243
Natalis *Comes* 337
Claudius *Comiersius* 964
Phil. *Comineus* 377
Commanuillius 170. 207. 211
Commodianus 335
Anna *Comnena* 982
Nic. *Comnenus* 166. 564. 585. 669. 751. 1034
Io. *Conduitt* 200
Bern. *Conradi* 388
Dav. Arnoldus *Conradi* 964
Franc. Carol. *Conradi* 91. 313. 320. 411. 919. 1039
Herm. *Conringius* 31. 44. 46. 49. 57. 65. 66. 67. 124. 135. 203. 228. 233. 242. 405. 434. 440. 452. 469. 477. 689. 699. 788. 938. 953
Constantinopolitana Ecclesia 264
Constantinus 491
Paullus *Constantinus* 259
Pet. *Constantius* 479
Ludov. *Contarenus* 95
Vincent. *Contarenus* 117. 119. 135
Felix *Contelorius* 121. 135. 376. 703
Franc. *Continius* 201
Anton. *Contius* 240
Adrianus *Coquius* 28
Franciscus Fernandus *de Cordoua* 491
Henr. *Coreel* 647
Ianus *Cornarius* 84. 135. 872
Cornelius *Cornelii* 258
Francisc. Thom. *Cornelius* 199
Cornelius Romanus 671
Pet. Marcell. *Corradinus* 200
Vincent. *Coronclli* 686
Barthol. *Corsettus* 566
Pet. Ant. *Corsignanus* 201
Eduardus *Corsinus* 183. 698. 742
Franc. de *Corte* 853
Io. Frid. *Coruinus* 307
Georg. Dan. *Coschwitzius* 1032
Nic. *Cosma* 96
Cosmas Indopleustes 193. 236. 279. 326. 389. 480. 506. 838
Ant. Maria *Cospus* 964
Ant. *Cossellinus* 57

Hieronym. *a Costa* s. *Rich. Simon* 679
Ant. Carvalho da *Costa* 200
Anton. Guibertus *Costanus* 893
Costardus 341
Mr. *Cot* 971
Io. Baptista *Cotelerius* 167. 235. 236. 241. 323. 358. 380. 381. 383. 384. 414. 424. 428. 452. 454. 463. 468. 470. 471. 472. 479. 481. 506. 511. 521. 560. 564. 674. 996
Io. Frid. *Cotta* 838
Couturius 450. 878
Ioan. *Coyanus* 556
Coyerius 775
Matthaeus *de Cracouia* 570
Nic. *Cragius* 70. 80. 135. 446. 697. 752
Io. Dan. *Cramerus* 490
Io. Ge. *Cramerus* 67
Io. Iac. *Cramerus* 6. 27. 35. 326. 394. 396. 422. 434. 441
Io. Ioach. *Cramerus* 934
Io. Rodolphus *Cramerus* 501
Mart. Frid. *Cramerus* 331
Albert. *Crantzius* 348. 349
Godlieb *Cranzius* 971
Crates 380
Io. *Creccelius* 684
Ant. *Cregutius* 425
Cregutus 366
Iac. *Creillon* 750
Lud. Christi. *Crellius* 411
Paul. *Crellius* 925
B. S. *Cremerus* 16. 394. 422. 428. 431. 433. 434. 435. 436. 440. 441. 488. 489. 505
Georg. *Crenius* 957
Thomas *Crenius* 8. 215. 337. 430. 436. 486. 790. 810
Pet. *Crescentius* 683
Crescimbenius 225. 945
Ludov. *Cresollius* 86. 135. 167. 170. 419. 457. 542. 543. 586. 947
Petrus *Crinitus* 357. 963
Io. Baptista *Crispus* 329. 864
Crodogandus 880
Croesius 312
Io. *Croius* 314. 323
Francisc. *de la Croix* 161. 165. 663
Io. Laur. *Crollius* 50
Henr. *Crombachius* 463
Io. Baptista *Crophius* 72. 80. 135
Maturinus Veisserius *la Crose* 12. 250. 307
Francisc. *Crucimannus* 103
Petit *Crucius* s. de la Croix 162
Theod. *Crüger* 50. 493. 751
Christi. Aug. *Crusius* 311
Iac. And. *Crusius* 68. 122. 135. 483. 509. 753
Martinus *Crusius* 162. 217. 349. 364
Paul. *Crusius* 259
Liuinius *Cruylius* 114. 135. 223
Radulph. *Cudworthus* 307. 308. 310. 327. 382. 488. 567. 873
Iac. *Cuiacius* 694. 773
Henr. *Culens* 441
Rich. *Cumberland* 733
Pet. *Cunaeus* 32. 426. 689
Gisbertus *Cuperus* 105. 123. 124. 125. 126. 135. 218. 313. 314. 319. 332. 335. 338. 339. 342. 354. 355. 384. 408. 409. 752. 980. 1037
Steph. *Curcellaeus* 453. 487

Curtius 281. 383
Benedict. *Curtius* 499
Carol. Cato *Curtius* 792
Henr. *Curtius* 437
Nic. *Cusanus* 309
Ioa. *Cuspinianus* 701
Paul. *Cypraeus* 54
Cyprianus 264. 335. 359. 380. 469 511
D. Io. *Cyprianus* 500. 550
Ern. Salom. *Cyprianus* 161. 444. 496 519. 678. 728. 951
Epiphanius *Cyprius* 264
Phil. *Cyprius* 294
Cyrillus Alexandrinus 493
——— Hierosolymitanus 159. 356 358. 381. 468. 555. 560. 561

D

Andreas *Dacerius* 385. 450. 899
Lucas *Dacherius* 457. 880. 909 1038
Frid. Bernh. *Dachs* 434
Geo. Christo. *Dachselt* 714
Dacius 244
Baudelotus *de Dairval* 1005
Anton. *van Dale* 164. 171. 279. 330 343. 393. 400. 408. 419. 492. 495 523. 550. 555. 564. 592. 637. 646 648. 674. 694. 698. 743. 954
Iac. *Dalechampius* 341
Olauus *Dalinus* 351
Io. *Dallaeus* 378. 381. 385. 412. 460 467. 474. 506. 549. 561. 569. 570 572. 578. 584. 589. 638. 654. 661 948
Daltonius 206
Abbas *Damadenus* 713
Io. *Damascenus* 263. 381. 423. 509. 659 990
Nic. *Damascenus* 81. 136. 305. 696
Damascius 334. 353. 382
Petrus *Damiani* 265. 295. 511. 666
Eldad *Danaeus* 185
Lambert. *Danaeus* 655
Casp. *Danckwerth* 187. 203. 257 401
L. H. *Dancourt* 998
Petrus *Danetius* 70. 94. 384. 706
P. Gabr. *Daniel* 52. 351. 469. 812. 823
D. Io. Conr. *Dannhauerus* 20. 386. 444 456. 475. 483. 562. 587. 689
Io. Andreas *Danzius* 10. 28. sq. 393. 427. 428. 431. 433. 437. 512. 551. 737. 749. 810. 884. 885. 905
Olfertus *Dapperus* 22. 186. 294. 391 492. 817. 976. 1029
Georg. *Darnaud* 762
Mur. *Darthenay* 106
Dartisius 675. 687
Georg *van Dassel* 465
Theodor. *Dassouius* 3. 8. 13. 14. 16. 27 28. 29. ff. 35. 474. 397. 431. 437. 488 489. 512. 550. 641. 736. 847. 865 874. 916. 920. 1022
Ludov. Donius *Dattichy* 668
Io. Philipp. *Dattius* 919
Carol. *Daubusius* 326
Daucheus 872
Albertus *Daugieres* 987
Cl. *Dauid* 657
Dauid Gans 179. 617
Dauila 261. 473
Christ. *Daumius* 483. 847

Daus-

Dausqueius 315. 341. 348. 708. 752 813.827.861.885.1024
Io. *Deckerus* 268
Rainold. *Dehnius* 991. 1007
Patric. *Delany* 912
Henr. Chriſtoph. *Delbrück* 257
Rainoldus *Deline* 483
Claudius *Delleus* 164. 684
Dellonius 470
Martinus *Delrio* 592.620.899.998
Demadenus 128. 136
Democritus 318
Ludouicus *Demontiosius* 84. 136
Thom. *Dempſterus* 92. 116. 136. 201 403.450.648.778.887.899
Laurentius *cum Deo* 466
Guil. *Derham* 969. 1012
Io. Gottlob *Derlingius* 753
Deslandes 817
M. Chriſtian. *Deutſch* 398
Abr. Henr. *Deutſchmannus* 863
Gottfr. *Dewardeck* 802
Flauius Lucius *Dexter* 244
Chr. Erdm. *Deyling* 187
Salomon *Deylingius* 38. 317. 393. 394 395. 397. 409. 437. 487. 489. 502 509. 550. 558. 568. 666. 681. 682 688. 747. 753. 768. 787. 838. 842 1029
Ferrandus *Diaconus* 662
Io. *Diaconus* 355. 416. 552
Liberatus *Diaconus* 915
Paul. *Diaconus* 464. 923. 978. 982
Petr. *Diaconus* 681. 805
Diar. Europ. 374
Dicaearchus 87. 136. 192. 206. 696
Hieron. *Dicelius* 186. 211. 343. 503
Edmundus *Dickinſon* 39. 61. 312. 386 517. 688
D. Io. *Diecmannus* 48. 324. 405. 417 441. 533. 667. 861
M. *Dieffenbach* 62
Adolph. Lebrecht *Dietericus* 641
Io. Conrad. *Dietericus* 13. 95. 256 258. 331. 350. 400. 494. 500. 592 698. 787. 855. 1023
Georg. Guil. *Dietericus* 503
Suantes Guſtauus *Dietzius* 448
Dan. *Dietzſchius* 331
Ludouicus *de Dieu* 501. 811. 864
Kenelmus *Digbaeus* 1035
Franc. Iac. *Dignius* 208
Io. Mich. *Dilherrus* 39. 46. 62. 345 346. 409. 705. 744. 825. 848. 887. 916
Io. *Dillenius* 56
Andreas *Dinnerus* 744
Dinon 399
Dio Caſſius 220. 227. 358. 367. 427 429. 450. 462. 493. 494. 687. 703 705. 709. 710. 819. 830. 851. 885 886. 977. 978. 996. 1017. 1032 1037
Diodorus Siculus 231. 281. 292. 335 354. 360. 409. 490. 494. 502. 641 694. 695. 709. 711. 720. 739. 753 781. 795. 814. 818. 831. 834. 894 906. 914. 915. 916. 954. 965. 995 1025. 1028
Diodorus Tarſenſis 234
Diogenes 380
Dionyſius Byzantinus 192
Dionyſius Exiguus 258
Dionyſius Halicarnaſſaeus 355. 367 709. 712. 1033

Dio-

Dionysius Periegetes 190. 305
Iust. Christ. *Dithmarus* 45.46.1007
Henr. Christ. *Dithmer* 940
Io. Aug. *Dittelmair* 937
Pet. *Diuaeus* 52
Diurbergius 58
Ge. Mich. *Doederlinus* 36.397
Io. Andr. *Doederlein* 824
Io. Alex. *Döderlin* 51.349.804
Iac. *Doeplerus* 760
Remb. *Dodonaeus* 880.881
Henr. *Dodwellus* 29 sq. 192.196.233 252.266.269.283.284 ff. 291.294 383.430.488.529.634.641.652 654.662.672.702.705.708.710 715.724.772.865.890.910.937 1018
Io. Nic. *Doglioni* 258
Iac. *Doitschma* 692
Dolion 258
Steph. *Doletus* 88.136.816
Matthaeus *Dolmans* 376
Memoriae litterariae *Dombenses*. v. Treuoltinae lit. M.
Marcus Ant. de *Dominis* 168.561.576 639.640.659.664.666.669.675 680.681.685.768.897.906
Domnius 235
Gualterus *Donaldsonus* 762
Alexand. *Donatus* 83.114.136.137 217.222.406.414.1002
Christ. *Donatus* 705.772
Marc. *Donatus* 100.877
Sebast. *Donatus* 952
Ioa. Bapt. *Donius* 116.122.136.496 526.839.859.876
Cornel. Kilian. *Dotfflaeus* 930
Io. Henr. Ant. *Dorien* 35
And. Iul. *Dornmeier* 46.55.864
Ansgar. *Dorscheus* 643
Io. Geo. *Dorscheus* 165.382.391.406 431.568.757.837
Io. *Dougtheius* 356.402.564.571.848 896.950.1026.1032
Io. *Douiacius* 708
Andreas *Dounaeus* 169
Geo. *Dousa* 80.136
Ianus *Dousa* 759
Theod. *Dousa* 817
Ioan. *Doutreinius* 397
Nilus *Doxopatrus* 208
Io. Dav. *Drabitius* 830
Io. Iac. *Draco* 708.723
Ioan. Beniam. *Dragheimius* 893.981
Arnold. *Drakenborgius* 515.703.817 866.885
Georg. Clem. *Drauden* 660.664.1012
Io. Gabr. *Drechselius* 483
Io. Gabr. *Drechslerus* 525
Christ. *Dreierus* 640.654
Car. *Drelincourtius* 165.444.446
Adam Henr. *Dresigiues* 108
Sigism. Frid. *Dresigius* 753.754.758 949
Diet. *Dreslerus* 400
Matth. *Dresserus* 259.425.456.474 677
Hieron. *Drexelius* 563
Ierem. *Drexelius* 586
Antonius *Driessen* 388.489.505
Laurent. *Dript* 671
Selinuntes *Drogoteus* s. Torremuzza 202
Dromocrides 322

Io. *Drusius* 2.31.323.324.407.428. 410.734.838
Ioan. *Dubsky* 324
Fronto *Ducaeus* 426.542.569.581
Mich. *Ducas* 819
Ducas Michaelis Nepos 264 652
Io. *Ducatius* 708
C. A. *Duckerus* 737
Dudulorus. vid. Laurentius Begerus.
Alex. *Duker* 1036.1039
Anton. *Dulciatus* 265
Dumontius 1025
Ioan. Gottlob Guil. *Dunckelius* 336 350
Dupinius 634
Iac. *Duportus* 674.790
Dupuius (Dupuy) 353
Guil. *Durandus* 160.458.511
Io. Steph. *Durantus* 160.169.511.518 554.555
Io. *Durellus* 168.507.519
Io. Conr. *Durrius* 750
Io. Frid. *Dürrius* 860.861.867
Franc. *Dusseldorpius* 172

E

Christ. *Ebelingius* 607
Iac. Dornkrell ab *Eberhertz* 533.732
Geo. *Eberlinus* 705
Io. Mart. *ab Ebermayer* 322
Iac. *Ebertus* 620
Paullus *Eberus* 259
Ebnerus 801
Io. Geo. *Eccard* 44. 45. 46. 48. 51 52. sqq. 57. 60. 62. 65. 92. 94. 346 348. 350. 401. 417. 474. 703. 732 860. 878. 930
Abrah. *Ecchellensis* 246.247.294
Steph. *Echiensis* 675
Iacobus *Echardus* 371. 448. 474 476
Petrus *Eckermannus* 949. 1012. 1016
P. I. *Eckhardus* 60. 517
Tob. *Eckhardus* 162. 403. 404. 407 419. 658. 939
Henr. *Eckstormius* 49
Eclogae Euangelicae Mayero-Neumeisterianae 256. 478
Ecphantius 998
Nassir *Eddinus* Persa 192
Edoardus 308
Io. *Eduardus* 38
Eduuicon s. Odiato 190
Geo. Eliefer *Edzardus* 6. 398. 436 511. 838
Io. *Eenbergius* 690. 754
Paul. *Egardus* 877
Io. Aug. *Egenolf* 48
Egesippus 389
Io. Henr. *Eggelingius* 46.54.81.136 343. 1010
Eggerus 529
Gabr. Ioseph. *Eggs* 670
Eginhardus 349. 958
Baptista *Egnatius* 98
Elias *Ehingerus* 444.522.587
Laur. *Eichstadius* 260
Io. Geo. *Eilerus* 857
Io. Iustus *von Einem* 257
Io. Christ. *Einigk* 875
Mart. *Eisengrein* 521
Guil. *Eisengreinius* 263
Io. Frid. *Eisenhart* 338
Io. Christ. *Eisenmengerus* 326

Io. Andr. *Eisenmengerus* 325.419.436 493.523
Io. Casp. *Eisenschmidius* 808
Pet. *Ekermannus* 831
Zeno *Eleata* 316
Henr. Io. *Elebrechtus* 393
R. *Elias* Byzantinus 736
R. *Elisa* ben Abraham 5
Elkstormius 259
Rich. *Ellisius* 527
Io. Dauid. *Ellrodus* 407.515
Geo. *Elmacinus* 248.263
Elmenhorstius 305.412.484.554.556 560.674.907
Io. Sigism. *Elsholtius* 882
Iac. *Elsner* 59. 162. 331. 350. 649 665. 744. 752
Io. Herm. *ab Elswig* 688
Pet. *Eluius* 456.808
Ioach. *Emdemus* 504
Vbbo *Emmius* 42.49.78 ff. 136 sq. 206.250.257.270.696.698.743 754.892.930
Marcellus *Empiricus* 665
Sextus *Empiricus* 304
Const. l'*Empereur* 185.389.645.688 690.692.736.767
Iac. *l'Enfant* 15.466.670
Christo. Ioan. Conr. *Engelbrecht* 423
Iust. Frid. *Engelbrecht* 964
Geo. *Engelbrechus* 954
Francisc. *d'Enghien* 640
Ennius 231.237
Ioan. *Ens* 760
Ephemerides Italiae 40.90
——— Parisienses 5.97.875.958 968.983.1002.1036
Ephemerides Parmenses 982.1003
Ephorus 975
Epimenides 322
S. *Epiphanius* 193.232.262.270.271 323.398.429.432.480.481 501.905
Simon *Episcopius* 29.323.736
Boëtius *Epon* 167
Erasmus 523.885.906
Erasmus Roterodamus 780
Thom. *Erastus* 750
Io. Frid. Gottlob *Erdmannus* 470
Io. Henr. *Erdmannus* 488
Erizius 795 809
Christ. Alb. *Ermelius* 517
Christ. Henr. *Erndt* 967
Io. Aug. *Ernesti* 105. 385. 392. 567 701. 708. 739. 746. 818. 822. 932. 972. 984. 1012
Io. Henr. *Ernesti* 62
Henr. *Ernstius* 137.427.450.454.839
Thom. *Ernstus* 592
Thom. *Erpenius* 248
Carol. *Errardus* 1010
Ianius Nicius *Erythraeus* s. Iul. Victor Rossius 92.729.730
Ioan. *Esbergius* 651
Io. And. *Eschenbach* 125.137
Andr. Christian. *Eschenbachius* 400.401 446.448.720.761.941.948.950 1007
Ioan. *Esgers* 788
Balth. Ludov. *Eskuche* 438
Aug. *Esmarchius* 331
Io. *d'Espagne* 853. 1012
Zegerus Bernh. *van Espen* 750
Claud. *Espenceus* 515.674.675
Aben *Esra* 2

Io. Georg. *Effich* 257
Io. Ge. *Eſtor* 50.55.670.714.724
765. 1000
Ethelredus 829
Euagrius 438. 727
Euangelus 812
Euanthius 83.137
Eubergius 351
Eucherius 27.34.184
Iac. *Eueillon* 581
Felix *Euelius* 339
Ioan. *Euelyn* 880
Io. Andr. *Eudaemon* 463
Auguſtinus Steuchus *Eugubinus* 308
327.381.382.383
Eupolemus 812
Euripides 380
Lucius Corn. *Europaeus* 729
Euſebius Caeſareenſis 27.33.184.198
230 ſſ. 254. 263. 264. 270. 276
332. 335. 382.414.417.453. 454
486.490. 491. 492.914.991
Euſtathius 235.305.403.446
Euſtathius Antiochenus 264
Eutropius 235.818
Eutychianus 235
Eutychius Patriarcha 218.245.246.294
476.477
Wilh. Ern. *Ewaldus* 838
Dionyſ. *Exiguus* 258
L'*Extraordinaire* du Mercure galant
845
Hier. Hartw. *Eybe* 887
Huldricus *Eybenius*, Pat. 723
Chriſt. Wilh. *Eybenius*, Fil. 122.137
723
Elias Mart. *Eyringius* 64
Ioan. Iac. *Eyſelohr* 431
R. Abraham Aben *Ezra* 981

F.

Io. *Faber* 72
Paul. *Faber* 954
Petr. *Faber* 83.105.124.137.330.331
345.367.400.409.699.704 761
864.869.888.918.985.991.994
Tanaquil. *Faber* 87.137.547
Raphael *Fabrettus* 114.137.200.219
222. 225. 334. 346. 347. 352. 495
725. 727. 809. 817. 819. 868. 883
890. 922. 926.990.1018
Mambrinus Roſeus *de Fabriano* 259
Franc. *Fabricius* 486. 520. 934. 760
Georgius *Fabricius* 114.137.222.346
348.407.779.780
Guido *Fabricius* 552
Io. *Fabricius* 5.94.416.419.420.863
869.911.997.1006.1025
Io. Alb. *Fabricius* 2.163.211.717
814. 831. 833
Io. Ludov. *Fabricius* 83.137.307
Rud Ant. *Fabricius* 954
Carol. Hannibal *Fabrottus* 240.241
242. 243.433
Iac. *Facciolatus* 997
Caſp. *Facius* 700
Io. *Faës* 311.355.368.409.444.467
469.558.581.849.898.1011.1015.
1034
Sebaſt. *Faeſchius* 86.137
Paullus *Fagius* 430.567.768.770
Ericus *Fahlenius* 396
Io. Adolph. *Falckius* 722
Benedict. *de Falco* 202

Octa-

Octauius *Falconerius* 83.87.114.137 sq. 219.408.410.985
Paul. *Falconerius* 1013
Io. Baptista *Falda* 138.223
Christi. *Falsterus* 573.778.853.931 937.942.950.954.1005.1034
Francisc. *Fanellus* 71.698
Rhemnius *Fannius* 119
Prosp. *Farinacius* 423
Io. *Fasoldus* 447
Fasti consulares Anonymi 244
— Idatiani ibid.
— Pighiani ibid.
— Siculi 264
Purpurin. *a Fauentia* 123.138
Lucius *Faunus* 95.121.138.226
Faustinus 461
I. I. *Faustus* 16
M. I. F. *Faustus* 891
Iac. *Fayus* 317
Io. *Fazoldus* 82.138
Io. *Fechtius* 445.509.568.678.650
Amandus Gotth. *Fehmelius* 1038
Everard. *Feithius* 68.80 138.592.753 833.877.883.1000
Albertus a *Felde* 924
Corn. Maurus a *Felde* 708
Barthol. Bernh. *Feldkirchen* 910
Minucius *Felix* 309.335.343.357.358 383.402.405.407.983
Ioach. *Fellerus* 351.718.886.943. 1036
Io. *Fellus* 209.460.510.674
Gottfr. *Felseisen* 426
Io. Henr. *Felsius* 954
Gottfr. Mich. *Felter* 756
Gerh. *Feltmannus* 721
Io. Henr. *Feltzius* 66
Io. Paul. *Felwingerus* 711
Christ. *Fende* 260
Lucius *Fenestella* 699
A. D. *Fer* 197
Augustinus *Ferentilli* 259
Ferrandus Diaconus 662
Ludov. *Ferrandus* 551.735
Hugo *Ferrandus* 38
Francisc. Bernhardinus *Ferrarius* 115 138.171.541-543.823.853.937
Georg. *Ferrarius* 160
Io. Philipp. *Ferrarius* 198.210
Octauian. *Ferrarius* 112.138.216 948
Octauius *Ferrarius* 105.116.120 122.125.138.708.721.722.756 757.821.831.837.839.847.850 853.857.861.875.876.878.882 967.983.985.990.997.1000.1004 1006.1036
M. Anton. *Ferratius* 97.648.700.703 712.723.739.742.745.746.922
Io. Baptista *Ferretius* 21.97.890
Ant. *Ferrus* 128.138.1009
Hieron. *Ferrutius* 222
Dan. *Fesselius* 504.564.642.925.959 1033
Ioach. *Festingius* 523
Festus 343.385.402.404.405.442 496.498.711.914.958.1013
Iac. Wilh. *Feuerlinus* 60.940
Io. Geo. Christo. *Feuerlinus* 331
Io. Henr. *Feustkingius* 949
Georg. *Fhelanius* 162
Mich. Ioseph. *Fibigerus* 1031
Io. Geo. *Fichtnerus* 917
Marsilius *Ficinus* 383
Franc. *Ficoronius* 846.855.984.1008

Ioannes *Fidalcke* 688
Fortunatus *Fidelis* 607
Edmundus *Figrelius* 354
Io. *Filesacus* 166.172.313.464.508 518.577.578.580.584.589.639 657.680.894.910.948.1018
Ioan. *Filleau* 727
Casp. *Finckius* 456
Iulius *Firmicus* 335.996
Henr. Rudolph. *Fischer* 660
Io. Christian. *Fischer* 852
Io. Christoph. *Fischer* 426
Io. Frid. *Fischerus* 346
Io. Mich. *Fischerus* 467
Bartholom. *Fisen* 474
Matthias *Flachsland* 260
Sigism. Andr. *Flachsius* 858
Matthias *Flacius* 213.659.676
Valerianus *Flauingius* 658
Guil. *Fleetwoodus* 403.495
Christian. *Flemingius* 356
Claudius *Fleury* 15.26.163.454.682
Cunmannus *Flinsbachius* 259
Andreas Dominicus *Floccus* 647.650 699.813
Francisc. *Florens* 670
Florentinius 412.459.463.464.471 479
Francisc. Maria *Florentinius* 663
Poggius *Florentinus* 121
Franc. Henr. *Floresius* 211
Iulian. *Floridus* 384
Mart. Aruidus *Florinus* 1021
Claudius *Florus* 169.227.333.821
Christ. *Flottwell* 728
Ioannes *Floyer* 1008
Robertus *Fluddus* 381.382
Andr. *Flüggius* 1034
Mich. *Foertschius* 582
Fogelius 953
Franc. *Fogginius* 501
Gabriel *Foignius* 730
Folardus 812
Carol. *Fontana* 988
Andreas *Fontaine* 799
Iustus *Fontanini* 138.201.226.333 376.378.411.719.765.894.1018
Claudius *Fonteius* 661
Io. Baptista *Fonteius* 922
Pet. *Fontelius* 705
Fontenellius 944
Ludov. Franc. *de Fontenu* 60.344
Io. *Forbesius* 165.385.556.577.580 661
Steph. *Forçatulus* 58
Nenningus *Forelius* 494
Henr. *Forelius* 333
Forestus *Foresti* 717
Sam. *Formeius* 946
Frid. *Fornerius* 889
Io. *Forsterus* 10
Valent. Wilh. *Forsterus* 738
Venantius *Fortunatus* 1014
Mart. *Fotherby* 307
And. *Fountaine* 65
Ludov. *du Four* 987. 1006
Steph. *Fourmont* 9.330.331.336 343
Mich. *Fourmontus* 340.341
Georg. *Fournier* 197
Fränkische Acta 974
Fragierius 523
Claud. Franc. *Fraguierius* 973
de Francheville 53

Geo.

Georg. Gregor. *Francisci* 517
Petrus *Francius* 444
Reinoldus *Franckenberg* 258
Christ. Frid. *Franckensteinius* 462. 701 710. 772. 773
Aug. Herm. *Franckius* 749
Henr. Gottl. *Franckius* 894
Io. Nic. *Franckius* 709
Franciſc. *Francus* 840
Henr. Gottl. *Francus* 67. 482. 833 834
Sebaſt. *Francus* 956
Io. Erneſt. *Franzenius* 1025
Thom. *Franzius* 66
Wolfgang. *Franzius* 3. 433. 487. 500
Io. Chriſtophor. *Frauendorfius* 920
Abrah. *Frecelius* 350
Freculphus 245. 270
Marquardus *Freherus* 45. 48. 50. ſqq. 65. 80. 118. 119. 138. ſq. 208. 294. 744. 787. 790
Paullus *Freherus* 968
Io. *Freinshemius* 139. 227. 228. 334. 341. 355. 491. 648. 852. 881. 902
Io. Thom. *Freigius* 259
Io. Iac. *Freislebenius* 690. 755. 756
Abrah. *Frenzelius* 60
Freretus 61. 956. 982
Carol. *du Freſne*, Dominus du Cange 52. 206. 228. 229. 235. 242. 416. 796. 1011
Raphael Trichetus du *Freſne* 86. 139
Nic. Lengl. du *Freſnoy* 251. 589. 870
Claudius *Freſſenius* 735
Vriel *Freudenbergerus* 313
Herm. Henr. *Frey* 500
Ian. Caec. *Frey* 58
Io. *Frey* 520
Io. Iac. *Frey* 411
Hier. *Freyer* 95. 260
Alb. Frid. *Freyerus* 395
Frider. Gotth. *Freytagius* 343. 401 718. 814
Frezierius 821
Alb. *Frickius* 344. 575
Conr. Dan. *Frickius* 418
Io. *Frickius* 344. 815
Io. Ge. *Frickius* 61. 351. 955
Chriſt. Conr. *Friderici* 1021
Io. Balth. *Friderici* 964
Ioa. *Fridericus* 159
Val. *Fridericus* 396. 847. 935
Edm. *Frigelius* 339. 344
Io. Frid. *Friſchius* 432
Io. Leonh. *Friſchius* 48. 49
Ahasv. *Fritſchius* 943. 950
Frid. *Friſius* 951
Io. *Friſchmuthus* 28 ſq. 333. 393. 395 428. 429. 431. 438. 486. 635. 690 747. 768. 892
Fritzius 68
Leonh. *Frizonius* 984
Petr. *Frizonius* 670
Io. Nic. *Frobeſius* 380
Eraſm. *Froelich* 785. 786. 787. 795
Andr. *Froelund* 395. 550
Io. Leonh. *Froereiſenius* 892
Io. Chriſtian. *Fromannus* 1006
Sext. Iul. *Frontinus* 114. 139. 812. 1003
Io. *Fronto* 162. 169. 446. 459. 564. 658 681. 889. 910. 1017
Zach. *Froſterus* 431
Luc. *Fruterius* 99 ſſ.
Chriſt. *Fuchſius* 830
Iac. *Fuggerus* 639

Ful-

Fulbatus Carnotensis 168.657.679
Hier. *Fulgentius* 335.481
Bapt. *Fulgosus* 728
Nic. *Fullerus* 323.324.644.975
Andr. *Fuluius* 222
Christ. *Funccius* 754
Io. *Funccius* 259.260
Io. Nic. *Funccius* 47. 344. 496. 703
712.724.739.825.887.950.956
Io. Herm. *Fürstenau* 969
Furstenbergius 49.203.349

G

A. G. 124.139
Io. Bapt. *Gabius* 242
Andr. *Gaertnerus* 1036
Iac. *Gaffarellus* 274.396.524.828.963
Io. *Gagnierius* 31.791
Liuius *Galans* 327.915
Petrus *Galatinus* 4. 256. 260.323.324
326. 327
Claud. *Galenus* 221. 973
Matthaeus *Galenus* 684
Dominic. *Galesius* 172. 897
Phil. *Galeus* 321
Thom. *Galeus* 39. 205. 310. 322.381
382. 513. 926
Vincent. *Galilaeus* 526
Seruatius *Gallaeus* 904
Galleria di Minerua 760
Franc. *Gallierius* 678
Pet. *Gallisardus* 259
Anton. *Gallonius* 173. 756
Nic. *Gallus* 474
P. *Galluzzi* 419
Io. Iac. *Gantesuillerius* 502
R. Dauid *Ganz* 31. 245. 256. 935
Io. *Garcaeus* 259
Iac. *Gardellus* 922
Io. *Garnerius* 172. 666
Ios. Malalesta *Garuffius* 127. 139.944
Garzonius 976
Petrus *Gassendus* 116. 139. 225. 381
518.976
Timannus *Gasselius* 453
Franc. *Gasto* 423
Thom. *Gatakerus* 437. 449. 494.524
525. 717. 887.960. 1010
Bartholom. *Gauantus* 160.169
Paganinus *Gaudentius* 29. 162 sq.
169. 422. 767. 1023. 1024
Gauierius 1004
Pet. *Gaulil* 976
Gilb. *Gaulminus* 22.43.381.382
437.735.931
Gaulominius 359
Pomp. *Gauricus* 84.139.263
Henr. *Gautierius* 592.987.1000
Leonh. *Gautrichius* 337
Pet. *Gautruchius* 353
Theod. *Gaza* 85.139
Alard. *Gazaeus* 511
G. C. *Gebauer* 67.779.881.894
Brand. Henr. *Gebhardi* 343.940
Ian. *Gebhardi* 102
Io. Ern. *Gebhardi* 830
Io. Lud. Leuin. *Gebhardi* 714
Rud. Christ. *Geckelius* 808
Herm. Bernh. *Gedaeus* 546
R. *Gedalia* 245
Mich. *Geddesius* 684
Gedoynius 888.986.1015
Mart. *Geierus* 31.164.381.509.510.
511.678.734.848.850.873.1021
1022
Geinozius 754.786
Frid. *Geislerus* 721
Io. Godofr. *Geislerus* 347

Elias *Geislerus* 946
Aeg. *Gelenius* 51
Ant. *Gellandus* 342
Aulus *Gellius* 272. 315.647.726 781.905
Io. Gideon *Gellius* 825
Rob. *Gellus* 398
Gemara Berachot 398
Corn. *Gemma* 612
Gilb. *Genebrardus* 245.250.262.426 736
Io. *Genesius* 240
Gennadius 244. 329
Geo. Chrift. *Genselius* 435
Io. Chrift. *Genselius* 864
Alb. *Gentilis* 83.139.752.813.893 895.940.998
Scipio *Gentilis* 124.139.700.721.754
Octav. *Gentilius* 708.723
Georgiani 264
P. *Georgisch* 204
Georgius 997
Georgius Cedrenus 241
Georgius Alexandrinus 236
Chrift. Sigism. *Georgius* 642
Domin. *Georgius* 567
Georgius Monachus 236.240.263
Nic. *Gerbelius* 78.139.205
Chriftian. *Gerber* 472.474.477.481 483
Dan. *Gerdesius* 434.436.770
Geo. *Geret* 159
Gottl. *Gerhardus* 669
Io. *Gerhardus* 444.520.638.899
Io. Ern. *Gerhardus* 425.441.494
Io. *Gerhasius* 173.897
Io. Wern. *Gericken* 760.907
Car. Frid. *Gerischerus* 941
Sim. Diet. *Gerkens* 399
Sam. *Gerlachius* 898
Germanus Patriarcha 507
Ang. *Geropoldus* 1023
Chriftian. *Gerson* 5.326
Io. *Gerson* 476
R. *Gerson* 256.914
Dauid *Gertmannus* 394
Geruasius 681
P. *Geslinus* 208.210
Conr. *Gesnerus* 501
Io. Iac. *Gesnerus* 794
Io. Matth. *Gesnerus* 106.412.443.516 720.780.805.1013.1015
Timannus *Gesselius* 257.835
Casp. *Geuartius* 105.828
Iac. *Geussius* 491.493.592
Hieron. *Ghilinus* 92
Theod. *Gibellinus* f. Matth. Goebelius 640
Gibertus 202
Edmund. *Gibson* 52.204.205.930
Alb. Chrift. *Giebelius* 723
Paullus Chrift. *Gilbertus* 996
Io. *Gill* 555
Hyacinthus G*immа* 478.501.942
Paullus G*iongiosus* 419.811
Io. Franc. G*iorgetti* 859
G*iornale* d'Italia 1027
Victor G*iselinus* 263
Chriftoph. G*iubbius* 930
Iuft. Mart. G*laesenerus* 326.327
Phil. G*laserus* 259
Ad. Frid. G*lafey* 66
Io. G*landorpius* 921
Iof. G*lanuillius* 729
G*lassius* 635
Io. Andr. G*leichius* 571

Mich. *Glyca* 237. 243. 381
Glycas 263
Iac. *Goarus* 161. 170. 209. 232
237. 238. 240. 241. 419. 467. 554
751. 667. 714. 727. 770. 842. 858
883
Godfrid Viterbiensis 245
Dionys. *Godofredus* 694
Iac. *Godofredus* 433. 461. 694. 699
727. 774. 778. 807. 851
Matth. *Goebelius* 640
I. W. *Goebelius* 64. 66. 766. 834. 1018
1039
Andr. *Goedingius* 506
Andr. *Goelingius* 1016
Iac. *Goeree* 788
Ian. *Goeree* 803
Wilh. *Goeree* 11. 388. 391. 397. 431
689. 837. 1004
Wilh. *Goesius* 1016
Iac. *Goetten* 168. 542. 543. 577. 684
884. 950. 959
Andr. *Goetze* 197
Frid. Lebr. *Goetze* 313. 334. 1002
Dan. *Goetzius* 409. 901
Gothofr. Christ. *Goetzius* 803
Geo. *Goezius* 421. 518. 712. 1017
Geo. Henr. *Goezius* 364. 468. 520
560. 582. 671. 721. 842. 873. 940
1030
Io. Melch. *Goezius* 900
Ant. Yues *Goguetus* 782. 811
Melch. *Goldastus* 45. 210. 517. 521
582. 639. 800
Christ. *Goldbachius* 974
Iac. *Golius* 248
And. *Goldmayer* 55
Geo. Guil. *Goldnerus* 347
Geo. Lud. *Goldnerus* 431
Casp. *Goldwurm* 262
I. W. *Gollingius* 757
Hubert. *Golzius* 215. 321. 702. 711
726. 793. 795. 796. 822. 829
Franc. *Gomarus* 381. 433. 452. 522
768. 875
Thom. *Goodwinus* 15. 26. 32. 93. 688
742. 826. 1022
Theod. *Gorallus* s. Io. Clericus 1024
Abrah. *Gorcus* 855
Alex. *Gordon* 988. 1023
Iac. *Gordonus* 257. 260. 468
Ios. *Gorionides* 440. 824
Ant. Franc. *Gorius* 104. 105. 107. 125
139. 202. 320. 339-343. 348. 357
384. 764. 959. 962. 1000. 1010
1032
Abrah. *Gorlaeus* 72. 321. 796. 853
855. 922
I. C. *Goropius* 512
Io. Mart. *Gosselius* 856
Dion. *Gothofredus* 103. 758. 929
Iac. *Gothofredus* s. Placidius 167. 170
209. 415. 417. 421. 663. 681. 727
763. 1037
Frid. Gotth. *Gotterus* 862
Gottfridus 204
Io. Iac. *Gottschaldt* 520
Io. Chrph. *Gottsched* 945
Iac. *Goudinus* 459
Goulartius 511
Gouldius 567
Iac. *Goussetus* 911
Gouzanus S. I. 23
Gauges de *Gozze* 128. 139
Io. Ernest. *Grabius* 652

Christ.

Christ. Godofr. *Grabnerus* 746
Georg. *Grabow* 483
Graeci 264
Christ. *Graefius* 326. 755
Io. Georg. *Graeuius* 90. 111. ff. 219 313. 344. 346. 347. 350. 409. 427 473. 482. 484. 543. 703. 745. 772 804. 818. 828. 850
Frid. Henr. *Graffius* 776
Grainaillius 225
Io. G. *Grambsius* 934
Saxo *Grammaticus* 862
Io. *Grammius* 934. 979
Ioach. Alcarazius *Gramont* 988
Ioan. Steph. *Granara* 216
Ludouicus *Granatensis* 505
Grancolasius 567
Io. Francisc. *Grandis* 332
Iac. *Grandius* 852
Francisc. Maria *Grapaldus* 877. 1001
Zacharias *Grapius* 4
Iac. *Grasserus* 122. 139. 987
Hieron. *Gratianus* 443
Pet. *Gratiolius* 201. 344
Ignatius Hyacinthus Amatus *de Graveson* 260. 268
Dominicus *Grauina* Neapolit. 378
Io. Vinc. *Grauina* 709
Io. *Grauius* 188. 192. 798. 1027. 1037
La *Grauius* 749
Casp. Henr. *Graunius* 50
Cosmus *Grazinus* 982
Thom. *Greenhill* 1028
Georg. *Greenius* 49. 121. 139. 954 956. 1016
Georg. Sigism. *Greenius* 397
Io. *Gresius* 718
Gregoras 228. 896
Imman. Frid. *Gregorius* 805
Io. Godofr. *Gregorius* (s. Melissantes.) 95
Gregorius Nazianzenus 514
Gregorius Papa s. Magnus 487. 692
Io. *Gregorius* 418. 518. 583. 918
Gregorius Turonensis 620
Andreas Mullerus *Greifenhagius* 40 327. 963
Ioseph. *Grelotius* 229
Adam *Grenzius* 347. 674
Iac. *Gretserus* 172. 173. 241. 369. 370 456. 466. 471. 474. 479. 515. 521 522. 580. 582. 586. 714. 727. 755 827. 889. 1025
Nehemias *Grew* 387. 736
Mich. Henr. *Gribner* 752. 897. 939
Dan. *Griebnerus* 468
Gregor. *Grimaldus* 976
Gabr. *Grodeckius* 435. 547. 979
Io. Aug. *Groebelius* 753. 898
Henr. *Groenewegen* 505
Io. *Groeningius* 786
Andr. *Groenwallus* 422
Abrah. *Gronouius* 190
Iacobus *Gronouius*, Io. Friderici F. 2 57. 70. 71. ff. 139. sq. 193. 216. 221 291. 321. 341. 346. 366. 447. 697 774. 784. 792. 804. 809. 861. 1008
Io. Frider. *Gronouius* 84. 105. 139. 707 723. 741. 752. 806. 807. 818. 821 847. 877. 918. 941. 954. 981
Laurentius Theodor. *Gronouius* 82 206
Adolphus *Groot* 520
H. A. *Groschusius* 753
Io. Valentin. *Grosgebauer* 17

Sam.

Sam. *Groſſer* 348
Imman. Gottlob *Groſſerus* 923
Robertus *Groſſeteſt* 735
Io. Bapt. *de Groſſis* 403
Hugo *Grotius* 22.47.57.216.308.315
328.334.352.380.382.389.393
413.428.430.434.453.490.494
509.511.531.551.560.561.576
634.639.643.652.661.676.690
694.724.736.750.753.770.806
820.835.883.885.892.898.901
904.907.924.1617.1032
Stanisl. *Grſepſius* 787
Chr. *Grübelius* 48
Dan. *Gruberus* 811
Nic. *Gruchius* 112.140.711.741
Thom. *le Grue* 319
Grübelius 1016
Ioan. Frider. *Grunerus* 320
Ioan. Rud. *Grunerus* 394.770
C. V. *Grupe* 44.752.893.1001
Ianus *Gruterus* 98.207.339.344.350
352.462.647.805.848.985
Io. *Gryphiander* 758
Andreas *Gryphius* 1028
Chriſtian. *Gryphius* 686
Dauid *Gſellius* 486
Leop. Ant. *Guadagni* 740
Marc. *de Guadalaxara* 373
Ioan. *Gualterus* 261
Gualterius 992
Gualtperus 259
Laur. *Guazzeſius* 201.987
M. *Gvazzus* 258
Henr. Phil. *Gudenus* 64
GottlobFrid. *Gudius* 71.163.432.916
Marquardus *Gudius* 555.784.1038
Pet. Caſparus *Gudme* 407
Io. *Guenebaldus* 1021
Du *Guetus* 508
Ioan. Frider. *Guhlingius* 342.901
Chriſt. *Guibelius* 1016
Guibertus Abbas 459
Nicol. *Guibertus* 1010
Martin. *de Guichardo* 830
Claudius *Guichardus* 1020.1022
Carol. *Guietus* 170.457.566
Ian. *Guilelmus* 99.124.140.699.898
Melchior *Guillandinus* 957
Euſtachius *Guillemeau* 332
Guilleterius 71.698
Guion 986
Ioſephus *Guis* 987
Jaques *de Guiſe* 52
Carol. *Guiſchardtus* 812
Guil. *Guiſius* 5.767.829
Gaillard. *Guiranus* 122.140.340
Iac. Paul. *Gundlingius* 49.65
Nic. Hieron. *Gundlingius* 46.51.55.56
60.350.662.685.724.764.785.844
894.935.1025
Gotthard. *Güntherus* 908
Io. Frid. *Guntherus* 986
Alb. *Gunzelius* 768
Iuſtus Frid. *Günzius* 411
Iuſtus Godofr. *Günzius* 345
Guſſetius 427.904
Thomas *Guthberletus* 993
Wolfgang. *Gundlingius* 162.511.662
Gundlingiana 53.67.68.351.705.895
Io. *Guntherus* 656
Nic. *Gurtlerus* 41
Tobias *Guthberletus* 125.126.127
159.320.341.345.409.650.865
Iac. *Gutherius* 115.120.121.123.140
170.367.404.406.412.484.494
495.

495.496.498.507.514.515.648
704.707.709.727.761.774.833
868.873.989.1018.1024
Io. Lazarus *Gutierius* 618
Io. *Guttenbergius* 969
Petrus *Gyllius* 80.140.206.229
Lilius *Gyraldus* 99.320.337.352.357
384.406.447.450.492.592.833
962.1020
Lilius Gregorius *Gyraldus* 83.101
141.412.816

H.

Isaacus *Habertus* 161.168.sq.170.656
676
Andr. Dan. *Habichorstius* 1015
Paullus *Hachenbergius* 43.57.58.62
63.65.66.67.68.204.321.348.
812.1023
Georg. *Hackewillius* 888.975.999
1000
Hackius 743
Ge. Iac. *Hackler* 65
Theodor. *Hackspanius* 323.380.381
520
Hadrianus 812
Franc. Dominicus *Haeberlinus* 477
941
R. Eliezer *Haekler* 328
Io. Henricus *Haenerus* 520
I. G. *Haentzschelius* 413.564
Matthias *Hafenrefferus* 391
Sam. *Hafenrefferus* 261
Io. Vlr. *Haffnerus* 449
Io. Georg. *Hagelgans* 251.938
Io. Henr. *Hagelgans* 46.68
Io. Casp. *Hagenbuchius* 705.952.1038
Io. Henr. *Hagenbuchius* 344
Matth. *Hagerup* 469
Io. *Hagerus* 713
Io. Geo. *Hagerus* 893
Matthias *Hagerus* 419
Hagi Kalfa 695
Epiphanius *Hagiopolita* 27.184
Petrus *Haguelonus* 85.141
Godofr. *Hahnius* 759
Henr. *Hahnius* 26
Imman. Ern. *Hahnius* 489
Io. Bern. *Hahnius* 442.935
Phil. Frid. *Hahnius* 444
Sim. Frid. *Hahnius* 49.52.204.399
Iac. *Hainlinus* 259
Io. Iac. *Hainlinus* 262
Hadrian. van *Halen* 810
Lipmann Leui *Haler* 389
Ioseph. *Hall* 909
Frid. Andr. *Hallbauer* 454
Geo. Chr. *Hallbauer* 956
Hallensium Obseruationes selectae 521
599.659.886.963.966
Io. Pet. *Hallervordt* 489
Francisc. *Hallierius* 675.681
Franc. *Halmas* 337
Chr. Gottl. *Haltaus* 58.452
Georg. *Hamartolus* 235.238.241.
464
Georg. Ludov. *Hambergerus* 1012
Laur. Andr. *Hambergerus* 740
Hermannus *Hamelmannus* 49.54.878
Ioan. *ab Hamm* 394
Iustus Frideric. *Hammerikius* 608
Henr. *Hammondus* 172.398.484.551
553.556.562.654.692.773.874
Martinus *Hanckius* 53.92.223.226
230.232.233.239.241
Phil. Frid. *Hane* 64
Io. *Hanghorst* 94

 Phi-

Philipp. Ludov. *Hanneckenius* 122. 141 497. 761. 840. 872. 892. 917. 1015
Hannon 191
Mich. Christo. *Hanouius* 611. 978 1033
Mich. Gottl. *Hanschius* 534
Io. Baptista *Hansenius* 115. 141. 813
Chrysost. *Hanthalerus* 794
Io. Casimir *Happachius* 648
Happelius 878
Hardionius 353
Herm. *ab Hardt* 4. 26. 28. 339. 394 396. 488. 510. 644. 788. 933
Ant. Iul. *von der Hardt* 412. 441. 782 862
Io. Gottlieb *Hardtius* 371. 863
Io. *Harduinus* 31. 221. 249. 261. 339 345. 352. 368. 369. 370. 371. 376 383. 408. 429. 467. 474. 478. 481 482. 495. 517. 542. 634. 715. 726 787. 790. 791. 794. 797. 818. 824 858. 859. 861. 868. 975. 1001.
Franc. *Hare* 524
Io. Chph. *Harenberg* 34. 37. 187. 251 337. 389. 432. 435. 470. 524 1001
Isebrand Eilhast *Harkenroth* 34
Ionathan *Harle* 489
Harpocration 738
Iac. *Harringtonus* 730
Ge. Phil. *Harsdörfer* 48
Geo. Cph. Pet. *ab Hartenfels* 824
Christ. *Hartknochius* 53. 293. 351 730
Io. Adolph. *Hartmannus* 472. 581
Philip. Iac. *Hartmannus* s. *Solerandrus* 413. 454. 506. 507. 518. 562. 690
Dan. *Hartnaccius* 186. 250
Io. Chph. *Hartung* 67
Io. *Hartungus* 99
Ioseph. *Hartzheim* 747
Henr. *Haruillaeus* 250. 271
Corn. *Hasaeus* 441. 753
Iac. *Hasaeus* 33. 819. 942
Theod. *Hasaeus* 34. 35. 59. 60. 334 343. 344. 349. 388. 394. 396. 500 525
Vitus Henr. *Hasenmüllerus* 428
Io. Matth. *Hasius* 187
Martin. *Hassen* 839
Dav. Eberh. *Hauber* 50
Mich. *Hauemannus* 900
Sigeb. *Hauercampus* 2. 69. 785. 795 991. 1009
Ioan. *Hauighorstus* 431
Io. Sigismund. *ab Haunold* 793
Io. Gottfr. *Hauptmannus* 44. 892
Io. Vergerius *de Havranne* s. *Petrus Aurelius* 657
Chr. Henr. *Hausotterus* 701. 703. 739
Io. Baptista *Hautinus* s. Altinus 238 799
Cph. *Haymannus* 944
N. *Haymius* 524
Nic. Franc. *Haymius* 794
Cornelius *Hazart* 530
Hazi Kalifa Mustafa 247
Thom. *Hearne* 825
Io. Christ. *Hebenstreit* 427. 472
Io. Frid. *Hebenstreit* 162. 657
Io. Paul. *Hebenstreitius* 463
Hecataeus 322
Christ. *Hechtius* 642
Godofr. *Hechtius* 63. 1031
Heckelius 718
Io. Frid. *Heckelius* 339. 854

Dan. *Heckius* 758
Hecquetus 584
Hedelinus 730
Beniamin *Hederich* 70. 321. 702
Io. Chrift. *Hedlerus* 799
Ruftinus *Heer* 801
Iac. *Heerbrandus* 475
I. I. *Heerfordtius* 1022
Io. Henr. *Heideggerus* 581. 760. 835 884. 885.
Wolfg. Erneft. *Heidel* 964
Mart. *Heidenreich* 378
Chriftoph. *Heidmannus* 186. 257
Io. Craft *Heigelius* 63. 1031
Iac. *Heilbrunnerus* 444. 475. 587
Ern. Ant. *Heiligerus* 742
Io. *Heimreichius* 501
Io. Chrift. *Heineccius* 740
Io. Chrift. Gottl. *Heineccius* 711. 740
Io. Gottl. *Heineccius* 67. 95. 268. 690 701. 724. 739. 745. 764. 779. 785 895. 1018
Io. Michael *Heineccius* 45. 49. 60. 162 228. 348. 349. 452. 455. 459. 460 470. 472. 532. 555. 557. 558. 715 716. 752. 828. 844. 849. 855. 859
Io. Phil. *Heinius* 394. 395. 748
Dan. *Heinrici* 690
Dan. *Heinfius* 200. 330. 344. 379. 515 652. 696. 847. 1001
Nic. *Heinfius* 858
I. C. *Heinzelmannus* 661
Carol. Frid. *Heinzius* 920
Henr. *Heifenius* 58
Io. Frid. *Hekelius* 831. 1016
Frid. *ab Helbach* 755
Io. *Held* 30. 933
Helinandus 245
Heliodorus 826
Hippolytus *Heliotus* 684. 686
Alex. *Helladius* 162
Bifantiricus *Helladius* 141
Io. Iac. *Hellerus* 81. 141. 358. 407
Georg. Franc. Frid. *Helmershaufen* 939
Helmondus 348
Io. Chriftoph. *Helmfchrödt* 475
Chriftoph. *Heluicus* 250. 257. 270 689
Chriftian. *Helwich* 69. 656. 660
And. *Helwigius* 48. 256
Ludov. *de Hemmer* 71. 776. 943
Claudius *Hemereus* 938
Hemfterhufius 1033
Chriftoph. *Hendreich* 42 fq. 206
Petrus *Hendreich* 80. 141. 218. 490
D. *Henelius* 718
Io. *Henelius* 753. 772
Io. *Henichius* 517
Nic. *Hennelius* 203. 714. 764
Ludov. *Hennepinus* 19. 902
Aemericus *Hennequindus* 567
Henninges 59
Henr. Chrift. *Henninius* 118. 220. 724 1003. 1004. 1018
Io. *Henningius* 846. 1016
Henningius *Henningus* 513
Georg. *Henifchius* 798
D. *Henrio* 796
Nic. *Henrio* 791
Henfchenius 266
Gottfridus *Henfchenius* 238. 239. 376
Heraclides Ponticus 141. 405
Defiderius *Heraldus* 412. 509. 724 737. 744. 753. 754. 757. 763. 772 773. 778. 806. 814. 854. 886. 888 902

Bartholomaeus *Herbelotus* 41. 188 318
Valerius *Herbergerus* 504
Io. *Herbinius* 173. 1038
Io. *Herdegen* 946
Io. Gottfr. *Hering* 159
Hermannus Contractus 245. 258
Io. Gottfr. *Hermannus* 573
Leonh. Dav. *Hermannus* 53
Io. *Hermansonius* 715. 722. 894
Hermantius 683. 686
Bernhardus *ab Hermckhuysen* 388. 502
Hermias s. Orpheus 382. 812
Hermolaus 191
Hero 824
Frid. Andr. *Heroldus* 986
Herodianus 367
Herodotus 305. 334. 387. 399. 402 410. 438. 490. 494. 641. 652. 694 792. 826. 848. 885. 894
Io. Basilius *Heroldus* 52. 203
Iac. *Herrenschmidius* 448. 465. 1016
Augustinus *de Herrera* 567
Gentianus *Herretus* 850
Marquardus *Herrgott* 801
Iac. Ernest. *Herrgott* 950
Io. Frid. *Hertel* 940
Io. Nic. *Hertius* 45. 52. 56. 64. 66 203. 765
Nicol. *Hertius* 690
Io. Gabriel *Hertz* 367
Io. Georg. *Herwartus* 258
Mich. *Herzius* 349. 952
Anton. Gunther. *Heshusius* 604
Hesiodus 322
Franc. *Hesselius* 1038
Eobanus *Hessus* 982
/e Geo. *Hessus* 456
Hesychius Illustris 229
Hesychius 264. 331. 358. 754. 766
Io. Leonhard. *Heubnerus* 934
Io. *Heuelius* 259. 919
Christoph. August. *Heumannus* 162 441. 474. 652. 729. 778. 851. 940
Io. *Heumannus* 900
Caspar. *Heunischius* 392
Ge. Frid. *Heupelius* 48
Io. Mich. *Heusingerus* 1016
~~Paullus~~ *Heuterfus* 915. 930
Pontus / ~~*Heuterus*~~ 204
Io. Dan. *Heyden* 312
Menso *Heydenryck* 376
Io. *Heygerus* s. I. I. Zentgrauius 45
Io. Gottl. *Heynius* 694
Io. Phil. *Heynius* 437
Casp. *Hibannez* de Segouia & Peralta 43
Georg. *Hickesius* 482. 766. 780. 799 866. 930
Iola *Hiero* 501
Hierocles 208. 379
S. *Hieronymus* 168. 229. 232. 233 234. 243. 257. 270. 323. 523. 662 683. 743. 778. 858. 1033
Hieronymus a sancta fide 256. 258
Hieron. *de la* Higuera 244
Q. Iulius *Hilarion* 245. 263
Henric. *Hilarius* 294
Hildebertus Cenomanens. 213. 423
Frid. *Hildebrandus* 93. 258
Iac. *Hildebrandus* 420
Ioannes *Hildebrandus* 728
Ioachimus *Hildebrandus* 13. 159. 168 171. 172. 173. 456. 460. 472. 506 508. 534. 542. 550. 552. 555. 557 568. 584. 651. 684. 894. 917. 1025

Edo *Hildericus* 689
Carol. Guſtav. *ab Hille* 947
R. *Hillel* 326
Ludov. Henr. Hillerus 964
Matthaeus *Hillerus* 47. 331. 388. 500
501. 756. 838. 925. 1002
Io. Wilh. *Hilligerus* 839
Io. Zach. *Hilligerus* 519
Io. Wolfg. *Hilliſerus* 805
Ioan. *Hilpertus* 393. 564. 748
Paul. Chriſtian. *Hilſcherus* 465. 483
525. 821. 1030
Himerius 358
Thom. *Hind* 69
Abraham *Hinkelmannus* 189. 316. 324
382. 474
Hipparchus Stagirita 314
Hippocrates 546
Hippolytus Thebanus 231. 241. 469
481
Hiraltus 958
Gabriel Philipp. *de la Hire* 258
Hirius 809
Carol. Chriſt. *Hirſchius* 970
Hirtius 891. 898
Io. Henr. *Hirzelius* 435
Petrus *Hiſpanus* 969
Hiſtoire des ouvrages des ſavans 802
Hiſtoria operum Eruditorum 970
Hiſtoria Seuerambium 729
Hiſtory of the works of the learned
96. 341. 798
Melchior *Hittorpius* 160
Hobbeſius 368. 502
Henr. Chriſtian. *Hochmannus* 896
Andr. Ad. *Hochſteterus* 29. 307. 436
Humfredus *Hodius* 29. 235. 241. 644
Guilh. *Hoelius* 260
Ioan. Conr. Steph. *Hoellingius* 334
Paul. Chriſti. *Hoepfnerus* 14. 44. 69. 93
Theodor. *Hoepingius* 828. 856. 869
Io. Gottfr. *Hoerius* 356
Dauid *Hoeſchelius* 191. 236. 314
Aug. Theod. *Hoffkuntzius* 493
Io. *Hofmann* 51
Car. Frid. *Hofmannus* 986. 1005
Carol. Gottl. *Hofmannus* 656
Chr. Gottfr. *Hofmannus* 67. 350. 716
746. 1032
Chriſt. *Hofmannus* 711. 775
Dav. *Hofmannus* 338
Ierem. *Hofmannus* 449
Io. Adolph. *Hofmannus* 807
Io. Dan. *Hofmannus* 969
Io. Guil. *Hofmannus* 417
Io. Iac. *Hofmannus* 105. 199. 725
226. 261
Leonh. *Hofmannus* 437. 760. 1022
Sebaſt. *Hoffmeiſterus* 653
Carol. Ludov. *Hoheiſel* 396. 1002
Io. Frid. Herwartus *ab Hohenburg* 975
Io. Caſp. *Hoier* 451
Io. Chriſt. *Hoier* 451
Io. Wandalinus *Hoier* 813
Andr. *Hoius* 258
Ludouic. *Holbergius* 732
Petrus *Holmius* 956. 960
Lucas *Holſtenius* 81. 114. 121. 141
172. 184. 193. 199. 200. 207. 213
216. 220. 235. 239. 346. 356. 562
683. 960
Eduard. *Holthenus* 342
Georg. *Homaidus* 247
Caſp. *Hombergus* 530
Io. Ioach. *Homborgius* 465. 469. 584
Homerus 305. 356

Io. van den *Honert* 422. 505
T. H. van den *Honert* 760
Agnellus *Honoratus* 376. 663. 910
Honorius Auguſtodunenſis 160. 294
Iulius *Honorius* 194. 841
Romeyrus *de Hooghe* 965
Rob. *Hookius* 969. 1012
Georg. *Hooperus* 314. 808
Io. *Hoornbeckius* 159. 326. 444. 453
507. 508. 511. 515. 518. 534. 549
555. 564. 577. 584. 660. 747
Io. *Hopkinſon* 34
Horapollo 40. 314. 965
Horatius 410. 442. 513. 879. 959
Henr. *Horchius* 392. 486. 524. 648
Caſp. Henr. *Horn* 159. 680
Georg. *Hornius* 257
Io. *Horsley* 205
Rutgerus zur *Horſt* 939
Ant. Henr. *Horſtius* 1005
Philippus *Horſtius* 462
Io. Gottl. *Horweinius* 916
Stanislaus *Hoſius* 414. 465. 474. 521
562. 581. 675
Guſtav. Chriſtoph. *Hoſmannus* 262
550
Sigismundus *Hoſmannus* 164. 167
Rudolphus *Hoſpinianus* 378. 421. 425
450. 456. 472. 474. 587
Abel Adam. *Hottingerus* 641
Dauid *Hottingerus* 804
Io. Conr. *Hottingerus* 433. 520. 768
Io. Henr. *Hottingerus* 6. 11. 15. 31
32. ſq. 323. 326. 366. 388. 444. 454
455. 458. 467. 476. 486. 488. 510
512. 569. 687. 736. 770. 787. 792
892. 932. 965. 1022. 1039
Io. Iac. *Hottingerus* 577
Anton. *Hottomannus* 117. 892
Franciſc. *Hottomannus* 90. 113. 141
522. 700. 709. 798. 892
Chriſt. Frid. *von Houen* 744
Amelotus *de la Houſſaie* 679
Henricus *Houtingius* 435. 440
Ianus *Hoyerus* 307
Mich. *Hoynouius* 472
Hadr. *Hoſſinus* // ubu 29. 687
Henr. *Howard* 615
Laur. *Howel* 666
Vlricus *Huberus* 260
Zacharias *Huberus* 779. 906
Mart. *Hublerus* 343
Aug. Nathan. *Hübner* 509
Io. *Hubnerus* 197. 257. 670. 751
Georg. Gotthelf *Hübſchenius* 1036
Io. *Hudſonus* 2. 189. 191
Gabriel *Hürnerus* 313
Petrus Dan. *Huetius* 7. 33. 34. 39. 251
308. 312. 327. 342. 344. 355. 380
383. 491. 497. 505. 522. 567. 781
782. 819. 844. 846. 859. 868. 876
932. 1001. 1014
Chriſt. *Hugenius* 1012
Hermannus *Hugo* 777. 815. 956. 958
960. 992
Iac. *Hugo* 215
Ludouic. *Hugo* 685
Hugo Virdunenſis 245
Pompeius *Hugonius* 227
Io. *Hulſemannus* 656
Anton. *Hulſius* 326
Henric. *Hulſius* 393. 422. 437. 489
506
Paul. *Hulſius* 489. 899. 902
Humbertus 381. 1033

Dav. *Humphreys* 7
Carol. Frid. *Hundertmark* 345.405
Pet. *Hunderus* 778
Nic. *Hunnius* 165
Thomas *Hurtardus* 757.849
Io. Frid. *Husanus* 765
Vlr. *Hutterus* 55
Hutchinsonus 851.917
Io. *Huttichius* 51
Hydaeus 334
Th. *Hydaeus* 7.23.31.41.43.188.264.
308.319.320.324.332.338.402
449.821.841.887.977.978.981
Hyginus Grammaticus 118.141.335
402.921
Andr. *Hyperius* 168.909.937

I

Iablonskius 23.40.315.335.336.337
347.965
R. Bonsenior Abben *Iachias* 981
Io. *Iacksonus* 250
En *Iacob* 4
Oligerus *Iacobaeus* 804
Io. Dan. *Iacobi* 693
Iul. *Iacobinus* 922
Frid. Henr. *Iacobs* 716
Io. Dan. *Iacobus* 494
R. *Iacobus* bar Ascher 8
Iacobus Thessalonicensis 982
Desiderius *Iacotius* 86.141
Io. Wolfg. *Iaeger* 47.719
Gottl. *Iahn* 337
Frid. Guil. *Iahr* 494
Godofr. *Ialofsky* 979
Iamblichus 356.379.381.382
Guil. *Iameson* 40
Conr. *Ianningus* 416
Corn. *Iansenius* 259
Ioseph. Aurelius *de Ianuario* 732
Dan. Fridr. *Ianus* 36.397.623
Io. Wilh. *Ianus* 51.68.256.452.491
517.566.578.665.751.991
Isaac *Iaquelotus* 315.616.735
R. Isaac f. *Iarchius* 2
Ioan. *Iarkius* 334.348.354.357.
401.593.601.609
R. *Iason* Nosen 256
Casp. *Ibannes* de Segouia y Peralta 173
362
Ioannes *Ibannes* 750
Idatius Lemouicensis 234.243
Ioach. Chr. *Iehring* 33
R. Samuel, fil. Dav. *Iemsel* 185
Gottlob Aug. *Ienichen* 557.746
Gottl. Frid. *Ienichen* 598
Petr. *Ienichius* 954
Rob. *Ienkinus* 458
Io. *Iensius* 320.352.813
Io. Frid. Wilh. *Ierusalem* 901
Mart. *Ieschke* 401
Iesias *Iessen* 332
Iesseus siue Tesseus 552
Academie des *Jeux* 984
S. H. *van Idsinga* 739
Ignatius 453
Conr. *Ikenius* 16.331.396.397.422
432.434.435.488.489.490.525
550.578.643.692.703.733
Guil. *Illmannus* 992
Illyrii 264
Car. Ios. *Imbonatus* 256.260.264
808
Melchior *Imhoferus* 418
Io. de *Indagine* 587
Guil. *Insulanus* 196

Interpretes ad Acta 407.408.428
——— ad Exod. 430
——— ad Ezech. 597
——— ad Ioannem 428.432
——— ad Leuit. 434-436.440.441
——— ad Lucam 428.429
——— ad Marc. 427
——— ad Matthaeum 427.432
——— ad Num. 435.436
——— ad Plin. epist. 412
——— ad Psalm 435
——— ad libb. Sam. 597.599
——— ad Tract. Talmud. 430.434 436
Franc. *Intorcetta* 363
Io. Frid. *Ioachimus* 558
Ge. Chr. *Ioannis* 50
P. *Iobertus* 785
Io. Georg. *Iochius* 728.1025
Christ. Gottl. *Ioecherus* 683.861.934
Georg. Wilhelm. *Ioecherus* 745
Iohannes Biclariensis Abbas 234.243
Iohannes Grammaticus Gazeus 193
Conr. *Iohrenus* 504
Claud. *Iolius* 171.459
Arngrim. *Ionas* 59
Ionas Aurelianensis 556
H. *Iones* 1002
Io. *Ionsenius* s. Ionsius 491.698.918 925.941.954
Io. *Ionstonus* 28.82.141 sq. 258.425 447
Ionuillius 978
Io. Chph. *de Iordan* 204
Iornandus 245.1023
R. *Iose* ben Chalpetha 245
R. *Ioseph* ben Abraham 434
R. *Ioseph* Caro 583
Flav. *Iosephus* 2.262.264.267.271 273.275.279.280.323.353.387 388.389.391.393.394.424.429 433.438.439.440.512.690.692 749.904.905.918
Io. *Iosephus* de S. Theresia 22
Iosua ben Israel Benbeniste 436
Laur. *Ioubertus* 121.142.985.1006
Iouet 330
E. *Iouillet* 984
Paul. *Iouius* 122.142
Journal Britannique 731
Journal des Sçavans 401.450.554 636.730.751.812.952
Iournal litteraire 688.815
Iphicrates 812
Irenaeus 269.322.323.325.338.453 472
Guil. *Irhouius* 1035
R. *Isaac* ben Gabbai 4
Isaacus 521
Iof. Bar *Isachar* 16
I. C. *Iselius* 788
Io. Rud. *Iselius* 745
Franc. *Isellinus* 336
Isidorus 263.353.858.860
Isidorus Characenus 192
Isidorus Hispalensis 160.245.262.263 323.381.457.601.605.840.862
Isidorus Pelusiota 263.429.541.624
Silius *Italicus* 354
Iter secund. litterar. duor. monachor. Benedictinor. 716
Io. Christian. *Itterus* 775
Gottfr. Nic. *Ittigius* 433
Thom. *Ittigius* 233.245.249.318 469.477.479.546.572.584.652. 911

Sepher

Sepher *Iuchasin* 245
Guil. *Iuchius* 67
Leo *Iudae* 906
Io. Frid. *Iuglerus* 626. 757
S. *Iulianus* 256. 356
Iulianus Archiepiscop. Toletanus 262. 263. 264
Iulius Africanus 231
Iac. *Iunck* 462
Christian. *Iunckerus* 45. 204. 444. 728. 803
Isaac *Iundt* 557
Seb. Iac. *Iungendres* 520
Godofr. *Iungermannus* 39. 756
Sam. Aug. *Iunghans* 782
Io. Casp. *Iungmichel* 946
Godofr. *Iüngstius* 393. 396
Francisc. *Iunius* 338. 354. 355. 727. 820. 855. 938
Franc. *Iunius* Francisci filius 973
Frid. Aug. *Iunius* 611. 746. 856
Hadrianus *Iunius* 52. 100. 117. 347. 592. 755. 843. 846. 880. 881
Ludov. Guil. *Iunius* 920. 1039
Iuo Carnotensis 160
Franc. *Iuretus* 213. 745. 828. 875. 991
Petrus *Jurieu* 12. 26. 165. 331. 332. 340. 386. 393. 431. 502. 505. 619. 627. 747
Ius Graecoromanum 585
Iustellus 209. 417. 564. 911
Bernardus *Iustinianus* 686
Iustinus 227. 322. 472. 491. 507. 603. 610. 777
Iustinus Martyr. 453. 541. 735
Pascasius *Iustus* 981
Iuuenalis 335. 398. 905
Ioseph. *Iuuencius* 353. 798

K

Hilarius Chph. *Kaarbol* 497
Io. W. *Kaalund* 596
Io. *Kaerup* 678
Io. Godofr. Guil. *Kadius* 936
Engelbert. *Kaempferus* 582. 607. 636. 716. 720. 958. 975. 1027
Lud. Mart. *Kahlius* 714. 853. 934
Kalendarium Rom. 116. 142
Io. Gottl. *Kalinskius* 643
Iac. *Kaphelius* 16
Io. Erh. *Kappius* 444. 815. 723. 776. 785. 939. 940. 943
Bern. Petr. *Karlius* 438
Ioseph. *Karo* 583. 904
Nathan. Frid. *Kautz* 339. 495
Io. Geo. *Kayser* 940
Barthol. *Keckermannus* 71. 817
Nic. *Kederus* 65. 601. 799
Otto *Kegelius* 868
Geo. Iac. *Kehr* 793
D. A. *Kellerhausen* 339
Iacob. *Kellerus* 579. 586
Gerh. *Kempherus* 604
Imman. Beni. *Kempius* 524
Mart. *Kempius* 558. 1016
Diet. Herm. *Kemmerich* 715
Io. *Kennedy* 254
Basilius *Kennet* 93
Wilh. *Kennetes* 681
Io. *Keplerus* 260. 266. 268. 406. 481
Ant. *Kerkoëtius* 840
Abrah. a *Kerkylaad* 920
Kero 48
Io. Conr. *Keslerus* 422. 488. 489. 615
Frid. Ern. *Ketnerus* 886. 900
Frid. Theoph. *Kettnerus* 1028
Menterus *Ketwig* 721

Io. Geo. *Kettenbeilius* 167
Geo. Gottfr. *Keufelius* 937
Io. *Keyslerus* 873
Io. Conr. *Keyslerus* 788
Io. Ge. *Keyslerus* 40. 44. 47. 59. 60. 61. 62. 63. 344. 346. 348. 349. 350. 401. 551. 582. 601. 608. 613. 619. 623. 636. 862. 881. 886. 895. 920. 1011. 1023
Franciscus Antonius Comes *de Khevenhüller* 794
Rich. *Kidderus* 22. 326
Io. Chph. *Kiesewetter* 812
Ioan. Rud. *Kieslingius* 333. 400. 572. 585. 641. 880
Io. Frid. *Kilchbergerus* 359
Dauid Camius s. *Kimchi* 2. 924
Io. *Kindlerus* 463. 482. 917
Petrus *Kingius* 318
Wilh. *Kingius* 313. 318. 352
Henr. *Kippingius* 30. 91. 94. 221. 258. 323. 337. 403. 495. 747. 748. 754
Athan. *Kircherus* 26. 31 sq. 37. 200. 226. 294. 324. 325. 328. 331. 334. 335. 381. 382. 400. 402. 407. 449. 497. 498. 514. 524. 525. 593. 596. 600. 601. 609. 619. 788. 790. 819. 908. 969. 976. 997. 999. 1003. 1023. 1038
G. Casp. *Kirchmaierus* 32. 47. 48. 49. 57. 596. 721. 820. 850. 881
Io. *Kirchmannus* 367. 412. 699. 853. 854. 1014. 1024. 1026. 1029. 1032. 1034
Ge. Guil. *Kirchmayerus* 50. 1022
Io. *Kirchmayerus* 349
Seb. *Kirchmayerus* 908. 957
Ioan. Christ. *Kirchmeierus* 425. 428. 437. 438. 489. 760
H. *Kitschius* 569
Henr. *Klausing* 395. 426. 598. 600. 602
Kleinknecht 419
Nicol. *Kleinschmid* 677
Io. Christi. *Klemmius* 391. 787
Florianus *Klepperbein* 956. 959
Casp. *Klockius* 773
Claudius *Kloot* 734
Casp. *Klose* 257
Steph. *Klotzius* 308
Io. Dan. *Kluge* 572. 585. 610
Northonus *Knatchbullus* 10. 555
Io. Conr. *Knauth* 878. 881
Chr. *Knautius* 50. 969
Dauid *Knibbe* 615
Phil. *Knipschild* 724
Io. Henr. *Knoblauch* 336
Carol. Gottl. *Knorrius* 708. 724
Io. Frid. *Knorrius* 577
Stanislaus *Kobierzyckius* 117. 142. 840. 888. 999. 1000. 1016
Cornelius Dieteric. *Koch* 266. 268. 571. 791
Io. *Koch* 690
Christ. Gottl. *Kochius* 634
Henr. And. *Kochius* 58
Iac. *Kochius* 253
Io. Christi. *Kochius* 313. 883. 940. 1018
Io. Georg. *Kochius* 330
Io. Henr. *Koeberus* 343
Io. Dav. *Koclerus* 45. 51. 56. 58. 97. 251. 471. 790. 800. 869. 937. 954. 968
Iac. *Koelmann* 459
Dan. *Koenigius* 809
Herm. Casp. *Koenigius* 161
Io.

Io. Adam *Koenigius* 861
Matthias Georg. *Koenigius* 92.226
Sam. *Koenigius* 998
Iac. *de Koenigshofen* 443
Andr. Ludouic. *Koenigsmannus* 57.62 473.966
Dauid Henricus *Koepkenius* 64.483
Io. Gottfr. *Koerner* 663
Io. Christ. *Koernerus* 917
Io. Melchior *Koernlein* 841
Nic. *Koeppenius* 497.748
Gottfr. *Kohlreifius* 262.438
Petrus *Kolbe* 22.306.885.993
Io. Iac. *Komarec* 458
Io. Beni. *Konhardus* 998
Io. *Kool* 406
Io. Ad. *Koppius* 66.780
Gottlob *Kortius* 708
Kornmannus 853
Ion. *Korte* 186
Christian. *Kortholt* 104.163.166.170 209.210.305.351.396.412.419 441.452.541.571.574.578.757 835.896.948.998
Moses *Kotzensis* 736
Frid. Wilh. *Kraft* 591
Io. Guil. *Krafft* 438
Io. Melchior *Krafft* 483.554
Alb. Ioach. *Krakewitz* 751
Barthol. *Krakewitzius* 579.775
Christ. Frid. *Kranewitter* 448
Tob. *Kraschius* 470
Io. Casp. *Krause* 396.843
Io. Georg. *Krausius* 558
Io. Henr. *Krausius* 56
Mich. Ehrenfr. *Krause* 468
Io. Frid. *Krebsius* 930
Io. Tob. *Krebsius* 694.703.745.754 773
Io. Casp. *Kregelius* 580
Geo. Christoph. *Kreisigius* 804
Leonhardus *Krentzheim* 259
Io. Paul. *Kressius* 64.67
Christoph. *Kretzschmar* 643
Abrah. *Kriegelius* 738
Christ. *Krüger* 804
Theod. *Krüger* 53
Andr. Iac. *Krieg* 60
Geo. Nic. *Kriegk* 937
W. Christ. *Kriegsmannus* 45.639
Ionas *Krumbholtz* 36.641
Io. Christ. *Kühnius* 941
Ioach. *Kühnius* 488.494.603.1006
Io. *Kuhnius* 468.894
Io. Ge. *Kulpis* 55
Andreas *Kunadus* 571
Io. Christ. *Kundmannus* 803
Io. Ge. *Küntske* 50
Petr. *Kuntzius* 342.345.410.820
Kuranidum scriptor 672
Nic. *Kursnerus* 428
Ludolph. *Kusterus* s. Neocorus 84 447.795.942.948
Christ. Wilh. *Kustner* 746
Wilh. *Kyriander* 51

L.

Labatus 1002. 1017
Carol. *Labbeus* 207
Philippus *Labbeus* 90.96.119.142. 197.208.211.233.237.239.243 244.250.252.261.271.294.368 371.376.379.472.585.783.808
Labeon 312
Lacarrus 57.785
Lacerda 855
Adam. Henr. *Lackmann* 527.969
Lactantius 264.267.309.317.335. 338.

338.357.359.450.806.834.890
915.989.1025
Iac. *Laderchius* 249.413
Laertius 218.358.380.383.407.622
695.738.779.923.941
Io. *Laetius* 875
Pompon. *Laetus* 647.699
Io. Franc. *Lafitau* 18
Iosephus Frider. *Lafitau* 306.403.498
Nic. *Lagerloef* 514
Petrus *Lagerloef* 46.61.686
Hieron. *Lagomarsinus* 701
Laisneus 1038
Io. Gothofr. *Lakemacherus* 11.13.70
330.345.348.397.411.435.447
487.495.496.507.510.520.643
644.646.723.743.826.843.862
1014
Io. *Lalamantius* 85.117.142
Guil. *Lambardus* 930
Pet. *Lambecius* 116.142.219.220.235
241.258.324 334.451.459.521
555.581.605.606.612.718.828
875.955
Prosper de *Lambertinis* 376.457
Lambertus Schafnaburgens. 245
Lambinus 523.879
Bernh. *Lamius* 269.388.391.397.429
441.502.524.641.1000
Io. *Lamius* 39.340.448.713
Io. *Lampadius* 258
Frid. Adolph. *Lampe* 326.395.487
502.525.527.652.826.837.838
874
Lampius 260.401.858
Lampridius 343.413.610
Bernh. *Lamy* 16.26.186.787.808
Sec. *Lancellottus* 57.821.882.974
Henr. *Lancilottus* 212
De *Lancre* 592
R. Iac. *Lando* 8
Ios. *Landonus* 857
Io. Christoph. *Landgrauius* 605
Lanfrancus 589
G. A. *Langguth* 1025
Io. *Langhaenius* 368
Chph. *Langhansen* 426
Dan. *Langhorn* 47
Langius 270.990
Io. *Langius* 605.885.954.968.1006
Carol. Henr. *Langius* 755.1023
Constantin. *Langius* 949
Ioach. *Langius* 16.260.392.396.504
734
Io. Gottfr. *Langius* 1017
Ioan. Guil. *Langius* 261
Io. Mich. *Langius* 501.899.904
Sinnelius *Langius* 492
Wilh. *Langius* 117.142
Pet. *de Languedoc* 818
Phil. *Lansbergius* 258
Thom. *Lansius* 444.938
Lantinus 840
Ios. *Lanzonius* 123.142
Ios. *Lanzonus* 718.877 881.888.1010
1013.1027.1028
Corn. *a Lapide* 258.490.586
Nathan. *Lardner* 692
Dan. *Larroquanus* 659
Matth. *Larroquanus* 553.563.569
577.640.671
Io. *Lasiciut* 60.352.366
Vinc. Io. *Lastanosa* 792
Herm. *Latherus* 773.807
Latinus *Latinius* 142 sq. 522.661.669
677.808

La-

Latius 142
Lauaurius 39.312
Adalberus *Laudunensis* 916
I. B. *Lauenstein* 204
Bern. Frid. Ludolph. *Lauhnius* 347
Io. *Launoius* 171.172.173.378.459 473.572.663.667.769.938.949
Iulius *Lauorius* 443
Sueno *Laurelius* 395
Io. *Laurembergius* 78.143.205
Petrus *Laurenbergius* 257
Ios. *Laurentius* 80-88.94.143.228 338.418.419.421.497.542.648 697.752.762.777.811.839.871 874.876.892.937.1020
Mart. Chph. *Laurentius* 50
Hieron. *Laurettus* 505
Iac. *Laurus* 223
Io. Bapt. *Laurus* 855
Frid. Geo. *Lautensack* 682
Georg. Burc. *Lauterbachius* 684
Hier. Christoph. *Lauterbachius* 470
Io. *Lauterbachius* 58
Sam. Frid. *Lauterbachius* 474.1030
Wolfg. *Lazius* 68.80.90.143.228 648.700.724.761.794.822.827 994.1017
Iehuda *Lebh* ben Hillel 736
Theodorus *Lector* 300
Iac. *Ledarchius* 171
Io. Henr. *Lederlinus* 409.887
Sam. *Lee* 27.391.837
Leges s. Constitutt. imper. 143
Oliuerius *Legipont* 947
Christoph. *Lehmannus* 760
Dauid Theod. *Lehmannus* 852
Ioan. *Lehmannus* 337
Pet. Ambros. *Lehmannus* 800.802
Gottfr. Wilh. *Leibnitzius* 39.45.46.48 56.62.319.351.442.881.930.984
Leibradus 552
R. Mos. *Leibschütz* 5
Esaias *Leichfelderus* 92
Io. Henr. *Leichius* 727.969
Io. Frid. *Leisnerus* 342
Nic. *Lemerius* 961
Henr. Christ. *Lemker* 616
Leuinus *Lemnius* 500.975
Steph. *Lemonius* 337.579.588
Io. Iac. *Lenfantius* 515
Io. *Lensacus* 576
Io. a *Lent* 25.326.736
Cyriacus *Lentulus* 96
Io. Leonh. *Lentz* 775
Leonh. *Lenzius* 936
Ambr. *Leo* 128.143
Leo Grammaticus 240.602
Leo Hebraeus 256
Iac. Iuda *Leo* s. Arieh 4.27.389
Io. Gottfr. *Leo* 1006
Leo Sapiens 208.812
Marc. Paul. *Leo* 842
Leo Mutinensis 8.913
Leo Ostiensis 1003
Hub. *Leodius* 56
Hub. *Leonardus* 56
Io. Christian. *Leonhardus* 826.833
Iac. *Leonitius*
Io. Iac. *Leonitius* s. Leo Iudaeus 395
Paull. *Leopardus* 99
Ioan. *Lerius* 783
Frid. *Lersius* 941
Petrus *Lescaloperius* 61.307
Ioan. Godofr. *Leschnertus* 449.551
R. Iacob *de Leskas* 2

Frid. Christ. *Lesserus* 803.969
Leonard. *Lessius* 324
Greg. *Leti* 572.670.751
Lettres edifiantes des Missions 23.915
Io. Theod. *Leubscherus* 887
Io. Geo. *Leuckfeld* 60.399.804.860
R. *Leui* 256
Leui ben Gerson 2
R. Iuda *Leui* 438
R. ben *Leui* 256
Leunclauius 209.242.243.460
Iac. *Leupoldus* 995.1001.1003
Io. Christ. *Leuschnerus* 411.951
I. *Leusdenius* 15.29.323.324.387.641
690.736.747.787.788.808
Io. Geo. *Leutmannus* 1012
Reales Staats- u. Zeitungs-*Lexicon* 199
Geogr. Historisch-*Lexicon* 199
Iac. *Leydeckerus* 15
Melchior *Leydeckerus* 16.278.387
425.428.434.435.436.440.441
486.520.550.551.628.641.642
643.689.692.733.735.736.742
838.880.921.1021
Polyc. *Leyserus* 64.66.723
Libanius 462.993
Fortunius *Licetus* 101.121.143.515
854.855.1035.1036
Conr. a *Lichtenau* 245.263
Magnus Godofr. *Lichtwerius* 1039
Licinnius 235
Christ. *Liebenthal* 775
Michael. *Liebetantzius* 34.395.609
837
Christ. Sigism. *Liebius* 637.794
Io. Geo. *Liebknecht* 257.433.804.809
Thom. *Liebnerus* 421
Io. *Lightfootus* 2.4.10.13.33.35.185
257.390.428.430.481.510.524
551.553.556.641.748.770.837
913.916.935
Io. de *Lignano* 680
Pyrrh. *Ligorius* 90.127.143.201.1013
Gustav. Pering. *Lilienblad* 618
Mich. *Lilienthal* 3.69.407.523.959
Theod. Christoph. *Lilienthal* 642
Phil. a *Limborch* 223.224.406.735
749
H. P. de *Limiers* 945.1018.1035
Io. *Limnaeus* 992
Guil. *Lindamus* 521
Lindanus 913
Lindebrogius 383.399.421.422.475
577.603.609.626.674.770.814.
832.833.845.848.866.880.881.
883.889.894.1004.1013.1033.
Erpoldus *Lindebrogius* 45.54.55.371
Frid. *Lindebrogius* 45.715.740.746
762.824.994
Henr. *Lindebrogius* 384.622.918
Henr. *Linckerus* 421.680
Christ. *Lindnerus* 957
Ioannes de *Lions* 463
Martin. *Lipenius* 33.120.143.343.
347.377.388.443.446.462.505
715.724.728.775.782.975
Lipmann Leui Haler 389
R. *Lipmann* 256
Iom Tobh *Lipmannus* 5
Lipomannus 238
Phil. Dan. *Lippertus* 855
Iustus *Lipsius* 90.105.115.118.144
218.222.228.338.354.358.383
384.402.403.405.407.542.543
623.647.700.709.725.741.745
753.777.790.813.815.843.845
848

848.854.861.862.872.876.877
950.985.997.1003.1004.1007
1014.1018.1019.1032
Dan. *Lipstorpius* 770
Vinc. *Lirinensis* 263
Io. Wilh. *de Lith* 444.571
Georg. *Litzelius* 1031
T. *Liuius* 217.354.367.404.410
432.484.515.700.703.708.709
712.726.728.756.807.818.828
832.799.991
Nic. *Liungby* 512
Eduard. *Lloydius* 959
Casp. Loartes 582
Iac. *Lobbetius* 171.418
Io. *Loccenius* 47.607.812
Aloysius *a Locella* 739
Io. Hier. *Lochnerus* 800
Mich. Frid. *Lochnerus* 334
Iac. Henr. *Löchnerus* 396
Frid. Simon *Loefler* 443
Iac. Nic. *Loënsis* 100.351
Ant. Günth. *Loëscher* 51
Casp. *Loescherus* 533.599
Christ. Wilh. *Loescherus* 777.940
Io. C. *Loescherus* 506
Valent. Ern. *Loescherus* 47.52.57
207.307.449.607.619.635.691
785.791.897
Terrandes *Loffredus* 128.144
Simeon *Logothetes* 240
Otto Christian. *de Lohenschiold* 715
Lohmeier 58
Io. *Lohmeierus* 338.432.449.490
494.507.551.605.694.753.950
954.985.1017
Iac. *le Long* 211
Faustus *Longianus* 596
Paul. Dan. *Longolius* 491
Christian. Seuer. *Longomontanus* 259
Geo. *Longus* 854
Ludov. du Four du *Longuerve* 252
Gerardus van *Loon* 802
Wilh. a *Loon* 125.144.764
Franciscus *Lopez* 783
Henr. *Lord* 42.334
Io. Mich. *Lorentz* 748
Matthaeus *Lorroquanus* 518
Io. Frid. *Loscanus* 488
Ierem. *Lossius* 547
Luc. *Lossius* 261
Io. Ge. *Lotter* 49.945
Moses *Lowmann* 742
R. Sim. *Lozzatus* 17
Henr. *Lubbert* 166.332
Christi. *Lubecius* 838
Augustinus *Lubinus* 210
Eilhard. *Lubinus* 322
Anton. *de Luca* 938
Io. Baptista *de Luca* 670
Lucanus 847.902
Frid. *Lucas* 348.938
Paul. *Lucas* 620.782.988.1031
Io. Vinc. *Luchesinius* 697.817
Lucianus 355.386.399.517.588.599
993
Io. *Lucidus* 271
Io. Iac. *Luckius* 800
Lucretius 292.333.600
Gottfr. Tho. *Ludewigius* 56
Io. Pet. *a Ludewig* 45.60.67.204
350.443.640.765.778.800.802
827.833.907.938.941
Ludolfus 416
Iobus *Ludolphus* 166.324.329.454
497.547

Carol. Gunth. *Ludouici* 1017
Christian. *Ludouici* 6. 424. 439. 690 736. 770
Gottfr. *Ludouici* 467. 520. 938
Mich. Christi. *Ludouici* 392
Francisc. *Luisinus* 99
Luitprandus 929
Raymundus *Lullus* 880
Dan. *Lundius* 392. 396. 419. 426. 437 439. 440. 489. 520. 524. 583. 713 837. 934
Dauid *Lundius* 331. 431. 441. 583. 743
Io. *Lundius* 12. 387. 391. 487. 520 641. 692
Mich. Casp. *Lundorpius* 820
Io. Matthaeus *Lunensis* 974
Pet. E. *Lungh* 1021
I. C. *Lunigius* 369. 370. 457. 471. 627 677
Christian. *Lupus* 581. 835
Lupus Ferrariensis 582
Mar. *Lupus* 360
Io. Sam. *Luppius* 724
Siluester *Lursenius* 343. 953
Lusatius 257
Andr. *Luscinius* 573
D. Martin. *Lutherus* 259. 261. 271 366. 378. 457. 629. 684. 910. 929
Carol. Frid. *Lutherus* 470
Ioachim. *Lutkemannus* 533
Franc. Iul. *Lutkens* 912
Io. Adolph. *Luut* 956
Io. *Luyts* 198
Conr. *Lycosthenes* 607. 612
Thom. *Lydias* 448
Thom. *Lydiatus* 249. 261. 273. 480 744. 829
Balthas. *Lydius* 378
Iacobus *Lydius* 29. 432. 567. 753. 810 829. 830. 887. 985
Mart. *Lydius* 564
Lyranus 256
Chr. Wilh. *Lyserus* 956
Polyc. *Lyserus* 54. 67. 856. 916. 931

M

M. N. H. Sinceri Catholici aufrichtige Vorstellung und Abbildung der Passions- und Fasten-Andacht in der Römisch-Catholischen Kirche 468
Io. *Mabillonius* 167. 174. 184. 210 224. 227. 244. 355. 369. 370. 371 400. 413. 416. 453. 459. 466. 478 514. 519. 522. 523. 556. 571. 577 579. 585. 588. 606. 657. 669. 677 684. 685. 759. 845. 855. 907. 1008 1038
Io. *Macarius* 856
Horat. *Maccari* 384
Franciscus *Macchietta* 511
Ludov. *Machaultus* 812
Alexander *Machiauellus* 038
Nic. *Machiauellus* 700
Anton. *Macedo* 173. 359. 360. 361
Franciscus a S. Augustino *Macedo* 572
Machsor 510
Ant. *Macinettus* 259
Edmundus *Maclet* 249
Macrobius 215. 305. 332. 335. 338 343. 354. 450. 496. 497. 610. 647 874. 887. 1033
Carol. *Macrus* 158. 511. 588. 828 842
Dominicus *Macrus* 158. 511. 588 828. 842
Io. Henr. *Maderus* 829. 953

Ioach. Io. *Maderus* 51. 67. 117. 118 144. 460. 717. 898. 1034
Io. Franc. *Madrisius* 384. 410. 717. 831
Carolus de *Maets* 844
Bernhardin. *Maffeius* 116
Scipio *Maffeius* 90. 106. 126. 144. 202 221. 341. 352. 643. 645. 650. 713 726. 772. 776. 784. 805. 926. 987 988. 1038
Paul. Alexand. *Maffeus* 321. 368. 462 1007
Petr. Anton. *Maffeus* 984
Hieron. *Magius* 99. 123. 144. 217 227. 756. 778. 978. 1035
Franc. Mar. *Magius* 161
Magnon 805
Magnus Carrensis 235
Magnus Senonensis 552
Georg. Frid. *Magnus* 400. 967
Mahndelius 800
Dan. *Maichelius* 970
Michael *Maier* 965
Mailletus 391
Maimburgius 913
Moses *Maimonides* 3. 4. 7. 27. 28. 29 35. 326. 327. 381. 389. 424. 425 428. 430. 436. 439. 440. 441. 485 487. 573. 583. 614. 640. 642. 692 693. 735. 736. 788. 892. 904. 931 936. 1021
Bern. *de Maindeville* 731. 732
Sim. *Maiolus* 377. 885
Io. Tob. *Maior* 383. 509. 621
Io. Dan. *Maior* 52. 65. 195. 337. 355 504. 1031
Mich. *Maittaire* 816. 968. 972
M. Anton. *Maioragius* 124. 144. 706
Io. Burchard. *Maius* 477
Io. Henr. *Maius*, Fil. 305. 327. 336 393. 396. 411. 435. 436. 438. 440 488. 499. 502. 520. 531. 550. 645 736. 837. 838. 839. 860. 862. 873 879. 886. 889. 924. 934 951. 1014
Io. *Malala* 235. 886. 898. 1005
Iac. *Malbrancus* 56
Malderus 589
Maldonatus 271. 590
Io. *Maldonatus* 430. 580
Bernardus *à Mallincrot* 939. 962. 968
Henr. Rudigerus *Mallincrott* 507. 843
Guil. *Malmesburiensis* 603
Thom. *Maluenda* 22. 257. 264
Troilus *Maluezius* 377
Tho. Mar. *Mamachius* 159
Mamertinus 918
Constantin. *Manasses* 243
Ant. *Mancinellus* 262
Laelius *Mancinus* 734
Mandelsloius 455
Mandosius 853
I. *Manelphus* 872
Manetho 231
Manfredes 373
Eustach. *Manfredus* 253
Tho. *Mangey* 2
Manilius 723
Pet. *Manlius* 416
Nicolaus *Mann* 266
Dominicus Maria *Mannus* 444. 855 974. 988. 1013
Io. Dominic. *Mansi* 2
Cydippus *Mantinensis* 975
Bapt. *Mantuanus* 465
Aldus *Manutius* 101. 121. 122. 223 600. 857. 865. 872. 874. 876. 955 973. 1004

Aldus *Manutius*, Paulli F. 84. 100 106. 144 sq.
Paullus *Manutius* 90. 101. 112. 113 144. 596. 623. 706. 721. 722. 742 771. 798
Ern. Io. Frid. *Manzelius* 827
Anton. *à Mara* s. Elias *Schneegassius* 900
Ludouic. *Maraccius* 582. 627
Ioseph. Maria *Marauiglia* 592
Christ. *Marbachius* 520
Petrus *de Marca* 200. 577. 634. 640 658. 659. 660. 665. 676. 690. 758 842
Ammianus *Marcellinus* 383. 402. 513 591. 599. 1037
Alexand. *Marcellus* 964
Christoph. *Marcellus* 160. 169. 378
Nonius *Marcellus* 857
Prosper *Marchand* 968
Io. *Marcianaeus* 184. 276. 683. 925
Marcianus 192
Theodor. *Marcilius* 462
Io. *Marckius* 269. 396. 435. 437. 438 441. 489. 491. 502. 507. 531. 550 578. 677. 690. 838. 904. 1014
Polyc. *Marcus* 65
Carol. Valois de la *Mare* 705. 743. 774. 888
Rol. *Maresius* 972
Sam. *Maresius* 398. 587
Anton. *Margarita* 18
Antonius de S. *Maria* 522
Honoratus de S. *Maria* 461. 464. 470 566. 686
Iosephus de S. *Maria* 550
Io. *Mariana* 200
Andreas *Marianus* 224
Marianus Scotus 245. 270
Marinus 430. 477. 777
Agesilaus *Mariscottus* Bononiensis 101 118. 145. 845
Marisotus 1018
Carol. Valoisius *Marius* 409
Marius Auenticensis 244
Leo *Marius* 323
Marius Maximus 244
Bartholom. *Marlianus* 113. 145. 219 222. 702. 829. 928
Marmor Bosporanum 342
Marmora Oxoniensia 402
Marmor Patauinum 121
Marmora Taurinensia 341. 345 - 347
Mich. *Marollesius* 830
Bernh. Walther *Marperger* 436. 490
Paull. Iac. *Marperger* 444. 783. 808
Gabr. *Marquardus* 899. 1033
Ludouicus *Marraccius* 324
Caelestinus *à Monte Marsannos* 534
Ben. *Marshall* 260
Beniam. *Marshallus* 251
Nathanael *Marshallus* 576
Io. *Marshamus* 38. 249. 276. 291. 387 421. 427. 447. 448. 487. 502. 603 646. 688. 693. 735. 739. 962. 1033
Guil. *Marsicus* 866
Lud. Ferdin. Comes *Marsilius* 122 145. 220. 1001. 1035
Marcus Anton. *Marsilius* 173
Edmundus *Martene* 161. 170. 185 370. 415. 416. 420. 438. 457. 458 461. 463. 464. 472. 478. 483. 517 532. 549. 553. 554. 555. 556. 557 558. 559. 560. 562. 563. 565. 569 685. 764. 844. 849. 859. 863. 895 896. 907. 910. 912. 913. 926
Sam. *Marther* 505

Martia-

Martialis 621.859
Florauantus *Martinellus* 227
Eman. *Martini* 126. 145
Raimund. *Martini* 32. 325. 327
Aug. Bruzenius *Martinierius* 199.809
Iac. *Martinius* 61.1014
Martinus *Martinius* 975. 1005. 1012
Dauid *Martinius* 202.491
Barth. *Martinus* 994
Eman. *Martinus* 988
Iac. *Martinus* 352
Nic. *Martinus* 808
Martinus Polonus 245
Petrus *Martyr* 756.783
Martyrologium Romanum 263
Vignolius *Maruillius* 473. 600. 729 861. 872. 968. 976. 1028
Henr. *Mascampius* 249. 250. 260
Lud. *Mascardus* 824
Gottfr. *Mascouius* 713
Io. Iac. *Mascouius* 596.701
Iac. *Masenius* 69. 93
Andreas *Masius* 185. 423. 430. 546
Hector Gottfr. *Masius* 59. 349. 401 426. 553. 571. 859
Guilielm. *Massieus* 411. 623. 986
Massipius 889
Io. *Masson* 406. 711
Gerhardus *van Mastricht* 59. 169 172. 349 557
Geo. Christian. *Maternus* de Cilano 1003
Car. Felix de *Matta* 376
Hieron. *Matranga* 941
Christian. *Matthiae* 259
Anton. *Matthaeus* 853 938
Ad. Geo. Chrph. *Matthaeus* 428.436
Domin. Barn. *Matthaeus* 201
Io. *Matthesonius* 525
Matthiolus 957
Io. Marii *Mattius* 101. 102
de la *Maugeraye* 818
Maundrellus 186
Io. *Mauritius* 1021
Matth. *Mauritius* 556
Mauritius Senonensis ~~396 sq.~~ 565.
Martinus *Mauritius* 31.611.676. 837
Franc. *Maurolycius* 818
Sylvester *Maurolycus* 683
Rabanus *Maurus* 257. 263. 381. 417 466. 591. 675
Lucius *Maurus* 224
Philipp. Iac. *Maussacus* 447. 622. 738 755
Philib. Bernard. Moreau de *Mautour* 346. 952
Maximus Monachus 263. 270
Maximus Peloponesius Hiero-Monachus 573
Valerius *Maximus* 442. 447. 773. 886 889. 905
S. *Maximus* 662.685
Maximus Tyrius 304. 309
Chph. Geo. *Mayerus* 492
Io. *Mayerus* 16. 28. 678
D. Io. Fridericus *Mayerus* 249. 362 394. 456 458. 467. 468. 473. 474 478 480. 508 520. 523. 551. 591 597. 602. 643. 652. 657. 659. 667 670. 678. 719. 747. 759 864. 901 908. 910. 940. 986. 1000
Mazberger 51
Iac. *Mazochius* 222
Symm. *Mazochius* 127. 145. 201 451. 879. 951. 952. 988. 1039
Io. Paull. *Mazzachetus* 228

Alb. *Mazzolenus* 345. 649. 701
Mazzuchellus 726. 803
Richardus *Mead* 504
Ioseph. *Meade* 413
R. Beniam. *Meardono* 891
Pet. Tomb. *Mecchus* 1036
Paull. Seb. *Medicus* 17
Francisc. *Mediobarbus* 723. 796
Io. Anton. *Mediobarbus* 794
Ioseph. *Medus* 418. 481. 925
Rudolph. Martin. *Meelfuhrerus* 933
Ian. Guil. *Meelius* 870
Megaricus 992
Petrus *Megerlinus* 261
Geo. Ad. *Mehnerus* 837
Henr. *Meibomius* 45. 49. 59. 65. 203
215. 349. 588. 625. 658
Io. Henr. *Meibomius* 45. 57. 68. 84
147. 339. 620. 752. 785. 880. 948
Marcus *Meibomius* 120. 147. 817
Christ. Paull. *Meier* 17
Dauid *Meier* 165
Gebhard Theodor. *Meier* 167. 549
563. 664. 948. 1019
Iac. *Meier* 36
Io. *Meier* 391
I. G. *Meier* 268. 600
Lud. Iac. *Meier* 808
Gerhard. *Meierus* 382. 558
Ioach. *Meierus* 56. 723
Herm. Ad. *Meinders* 44. 54. 57. 62
64. 67. 765. 769. 930
Balthasar. *Meisnerus* 934
Io. *Meisnerus* 169. 757
Mich. *Meisnerus* 753
Christ. Frid. Geo. *Meister* 721
Conrad. *Mel* 25. 169. 262. 387. 388
392. 395
Pompon. *Mela* 194. 305. 346. 1037
Melampes 602. 603
Philipp. *Melanchthon* 168. 259. 261
365. 738. 788
Iac. *Melbaeus* 51
Alb. Wilh. *Melchior* 396
Meletius 263
Melissantes v. Io. Gottfr. Gregorius.
Melissus 316
Sam. Gerh. a *Melle* 614
Iac. *a Mellen* 49. 63. 582. 800. 801
804. 1006. 1030
Benedict. *Mellinus* 219
Ge. Iac. *Mellinus* 59
Memoriae Acad. Inscript. 348
Memoriae litterariae Anglicanae 5
Memoires pour l'Histoire des Sciences
442
Memoriae Treuoltinae 5. 9. 22. 40
96. 161. 307. 324. 332. 333. 347
351. 365. 578. 599. 607. 608. 636
661. 712. 858. 885. 887. 915. 939
969. 987. 993. 997. 1000. 1002
1003. 1005. 1015. 1031. 1036. 1038
Menagiana 868. 995
Aegidius *Menagius* 195. 334. 371
380. 383. 407. 413. 433. 447. 464
624. 625. 718. 738. 880. 881. 884
899. 912
Menander 463. 622
Hugo *Menardus* 421. 452. 461. 463
464. 467. 473. 475. 478. 506. 511
517. 518. 521. 552. 554. 556. 561
562. 577. 581. 589. 657. 662. 671
673. 683. 686. 715. 1014. 1025
1027
Menasseh ben Israel 17. 18. 26. 31. 381
583. 615

Ferd. *Mendoza* 378. 452. 472. 483 585. 685. 910. 983. 991
Claud. Franc. *Meneſtrier* 123. 145 852. 992. 994
Claud. *Menetreius* 145. 340
Frid. Otto *Menkenius* 732. 776
Gottfr. Lud. *Menkenius* 940
Io. Burchardus *Menkenius* 367. 623 764. 776. 844. 917. 940
Luderus *Menkenius* 896
Otto *Menkenius* 38. 249
Io. Steph. *Menochius* 16. 564. 688 748. 1022
Gottfr. *Menthenius* 429. 492
D. Balthaſar *Mentzerus* 475
Frid. *Menzius* 738
Gerh. *Mercator* 259. 975
Iſidorus *Mercator* 662
Michael *Mercatus* 226
Io. *Mercerus* 852. 854
Ioſias *Mercerus* 894
Nic. *Mercerus* 103
Mercure de France 944
Hieron. *Mercurialis* 84. 105. 125 145. 869. 872. 875. 879. 882. 885 920. 985
Mercurius Britannicus 729
Io. Abraham. *Merklinus* 974
Merlinus 346
Marius *Merſennus* 524. 603. 616
D. F. *de* *Merveilleux* 197
Gaudentius *Merula* 57. 101
Paullus *Merula* 90. 124. 145. 495 648. 742. 776
Gerardus *Meſanus* 466
M. Valerius *Meſſala* 921
Walo *Meſſalinus* ſ. al. Salmaſius 651 654. 659
Io. *Meſſenius* 46
Ioan. Chriſti. *Meſſerſchmid* 345
Io. Henr. *Meſſerſchmidius* 596
Metellus Tegerenſeenſis 442
Methodius 880
Voluſius *Metianus* 119
Theodor. *Metochita* 243
Metrodorus 262
Iodoc. *Metzlerus* 518
Ioannes *Meurſius* 70. 71. 79 ſq. 86 ſq. 117. 145. ſqq. 206. 218. 243. 283 291. 292. 293. 338. 355. 358. 407 412. 427. 432. 433. 446. 447. 448 450. 453. 484. 491. 493. 496. 499 575. 588. 611. 622. 626. 646. 672 697. 727. 737. 744. 819. 848. 853 877. 886. 887. 895. 918. 993. 1000 1006. 1013. 1014. 1019. 1020 1034. 1035
Io. *Meurſius*, F. 147. 499. 717. 916 918
Io. Gerhardus *Meuſchenius* 10. 393 431. 434. 437. 475. 644. 667. 691 885
Theobaldus *Meuſchius* 258
Io. *de* Mey 489. 500. 503
Io. *Meyerus* 32. 245. 425. 427. 430 434. 436. 440. 441. 583. 713. 789 906. 935
Matthaeus *Meyer* 226
Mezeriacus 407. 448. 596. 890. 899. 1024
Chriſt. Bened. *Michaelis* 501. 504 747. 924
G. F. *Michaelis* 396
Gregor. *Michaelis* 619. 828. 856
Io. *Michaelis* 409. 491

Io. Dav. *Michaelis* 336.504.509.663 737.826 900.906.946
Io. Ge. *Michaelis* 36.394.395.436. 438 488.490.934.937.1022
Io. Frid. *Mickelius* 470
Io. *Micrelius* 159.257.308
Micrologus 160
Paul. de *Middelburgo* 273
Iac. *Middendorpius* 938
Conyers *Middleton* 105.165.617 706.846.969.1028.1034.1036
Middoth 389
Frid. Christ. *Miege* 388
Io. Casim. *Miegius* 760
Io. Frid. *Miegius* 393.620
Francisc. van *Mieris* 802
Piothomus *Milanta* 202
Io. *Miletus* 243
Optatus *Mileuit.* 414
Rob. *Millar* 331
Io. Pet. *Miller* 917
Thom. *Milles* 415.468.532.554.556 557.561.576.634.681.911.991
Dauid *Millius* 36.314.330.331.388 394 489.600.618.839.932.1001
Io. *Millius* 33
Io. Pet. *Millerus* 493.522.811
Io. *Milnerus* 642
Io. *Miltonus* 692.906
Ianus Gerh. *Milzouius* 764.844
F. Ioseph. Eman. *Miniana* 127.147 988.990
Io. Frid. *Mintenesius* 889
Iulius *Minutulus* 96.121.147.217 1000.1003
Vinc. *Mirabella* 128.795 979.1038
Hub. *Miraeus* 92.170.206.211.233 897
Io. Picus *Mirandulanus* 258
Ad. Erdm. *Mirus* 2.159.312
Miscellanea Academ. naturae curiosor. 804
Miscellanea Lipsiensia 166.425
Mishna Surenhus. 400.892.905
Mishna Shekalim 395
Misna Seder Tohoroth 916
Maximilian. *Misson* 1038
Io. Sebast. *Mitternacht* 256
Io. Gabriel *Mittwoch* 467
Scamon *Mitylenaeus* 975
Steph. Andreas *Mizlerus* 411.634
Vesalius *Mobachius* 830
Modestus 812
Franc. *Modius* 88.100.147.684.829 894 991
Geo. *Moebius* 431.433.748.755
Io. *Moebius* 453.464.753.890
Nic. *Moellerus* 392
Io. Gothofr. *Moerlinus* 564
Mich. *Moestlinus* 261
Pet. *Moggus* 915
Mohamed ben Mohamed Scherifal Edrisse 188
Steph. *le Moine* 125.147
Abbas de *Moissy* 948
Ioan. *Molanus* 522
Augustinus *Molaris* 720
Molconius 987
Moliere 203
Laur. Io. *Molin* 123.147
Carolus *Molinaeus* 56.640.806
Petr. *Molinaeus* 165.385.420.444 581.614
Molinetus 971
Claudius *Molinetus* 443.801
Molinus 1014

Petr.

Petr. *Moll* 926
Bern. Ludov. *Mollenbeccius* 383.623
Dan. Guilhelmus *Mollerus* 444.445 598.605.622.653.662.688.774 855.953.1018.1019
Henr. *Mollerus* 904
Io. *Mollerus* 605.925.936
Nic. *Mollerus* 426.437
Moncaeius 396.743
Thom. Vinc. *Monelia* 257.268
Ioan. *Moneta* 346
Philibert. *Monetus* 202
Mongaldus 367
Mongaltus 312
P. *Monierius* 973
Rich. *Montacutius* 271.420.455.461 463.464.479.546.645.667.690 913.918
Arias *Montanus* 256
Bened. Arias *Montanus* 11.256.260 387.390.736.787.836
Ioannes *Montanus* 550
Irenaeus *Montanus* 529
Ant. *Montecatinus* 698
Pet. Iac. *Montefalchius* 348
Io. *Montenarus* 987.988
Souberauius *de Monteforgues* 1005
Bernh. de *Montfaucon* 40.41.97 108 ff. 227. 292. 346. 403. 406 407.409.411.412.480.496.510 643.646.697.791.797.827.832 845.846.854.857.858.875.951 954.993.1003.1006.1008.1036
Monus 106
Guil. *Morellius* 86.147
Andreas *Morellus* 367.408.409.694 792
Ludov. *Morerius* 199.226.256
Petrus *Morestellus* 117.121.148.356 450.848.1020.1030
Pet. *Morettus* 415.658
Moretus 164
Morhofius 352.608.721.978
Paul. *Morigius* 683
Edmundus *Morillus* 552
Henr. *Morinus* 331.515.596
Io. *Morinus* 3.8.9.11.167.233.245 381.420.462.518.553.561.562 574.576.589.638.644.645.652 654.656.659.664.678.715.749 750.791.849.1008
Steph. *Morinus* 23.34.317.369.418 626.926.965
Claud. Barthol. *Morisotus* 368.817 1004
Sam. *Morlandus* 964
Morlierius 799
Phil. *Mornaeus* 257.327.385.412 532.568.909
Ioach. *Morsius* 337
Alex. *Morus* 234.251.253.315.773
Henr. *Morus* 316.324.455.457.630
Robert. *Morus* 956
Thom. *Morus* 728
Ludov. *Moscardus* 338.717.720.862 1014.1036
Moschus 506
Moscouitae 264
Mosellanus 915
Frid. Carol. *Moser* 721
Io. Iac. *Moser* 800
Moses ben Gerson Chapetz 389
R. *Moses* ben Samson 601
Moses Chorenensis 189
R. *Moses* Cohen Porto 550

R. *Moses* Gerundensis 261
I. Laur. *Moshemius* 2.317.407.454 469.515.615.634.653.679.790 1039
Ioseph *Motta* 663
Beniam. *Motte* 401.403.827.1003 1007
Geo. *Motzenius* 529
Moulinetus 798
Mich. *Mourgues* 311
Steph. le *Moyne* 208.233.236.319 324.326.334.351.430.437.438 476.477.506.547.600.611.616 621.622.646.676.755.858.906 989.1022
Muhamedis Alcoranus 382
D. Henr. *Muhlius* 47.417.487.886
Sueno *Muhlius* 986
Simeon *de Muis* 713
Chr. *Müller* 187
Dan. *Müller* 55.768
Gottfr. Ephraim *Müller* 529
Io. Dav. *Müller* 936
Io. Iac. *Müller* 59.711.813
Io. *Mullerius* 264
Andreas *Mullerus* 329.855
Bernh. *Mullerus* 400
Eberh. *Mullerus* 331
Frid. *Mullerus* 31.999.1008.1022
Gottfr. *Mullerus* 500
Henr. *Mullerus* 429.507.909.911
D. Io. *Mullerus* 4.326.896
Io. Adolph. *Mullerus* 1022
Io. Christ. *Mullerus* 326
Ioach. Hartw. *Müllerus* 1031
Io. Ioach. *Mullerus* 491
Io. Seb. *Mullerus* 626
Io. Volcmar *Müllerus* 750
Matth. *Mullerus* 920
Nic. *Müllerus* 28.257
Petrus *Mullerus* 840.855.898.912 940
Phil. *Müllerus* 754.889
Iustinus *Münch* 1008
Henr. *Munck* 529
Christi. *Mundenius* 396
Casp. Gottfr. *Mundinus* 393
Th. *Munkerus* 962
Io. *Munsterus* 573.1015
Seb. *Munsterus* 426.736
Theoph. Lud. *Münter* 106
Lud. Ant. *Muratorius* 171-173.201 210.244.255.400.414.451.471 564.590.668.685.718.762.764 782.828.898.910.1026.1038 1039
M. Anton. *Muretus* 99.228.475.872 1020
Andr. *Murray* 642
Musaeus 322.549
Pet. *Musaeus* 65.554
Gottl. Israel *Musculus* 750
Museum, neueröffnetes 44
—— Capitolinum 104
—— Cortonense 342
—— Etruscum 104
—— Florentinum 104
—— Odescalcum 104
—— Romanum 104.336.337.339 340.341.343.345.347
—— Veronense 104
Guil. *Musgraue* 347.352.823.827
Luneb. *Mushardus* 59.349
Musonius Philosophus 83.148.542 .884
Mussardus 164.172.368

Pet. van *Musschenbroek* 976
Christi. Ern. *Mussigk* 648.892
Leo *Mutinensis* 17.26.431
Nic. *Mutonus* 499
M.A.V.N. Antiquitates &c. 97
Aeg. van der *Mylen* 48.53
Io. Henr. *Mylius* 708.725

N.

Unschuldige Nachrichten 364.374 375
Nachrichten von einer Hallischen Bibliothek 4.32
Nachricht von der im Herzogth. Würtemberg eingeführten Confirmation 561
Io. Andr. Mich. *Nagel* 426.443.633
R. *Nahasson* 256
Naldus *Naldius* 954
Pet. *Nannius* 98.742.773
Famian *Nardinus* 114.148.217.219. 406
Io. *Nardius* 1023
Phil. *Natolus* 534
Mich. *Nau* 573
Io. *Nauclerus* 263
Adr. *Naudaeus* 266
Gabr. *Naudaeus* 810.958.967
Nazianzenus 317.323.358.367.430 595.757.827.880.887.889
Christoph. *Neander* 448
Mich. *Neander* 255
Carol. *Neapolis* 450.700.908.1004
Nearchus 192
Henr. Christoph. *Nebel* 813
Dan. *Nebelius* 975
A. *Nebrissensis* 345
Nectarius Patriarcha Hierosol. 559
Ioach. *Negelein* 803.974
Rob. *Nelson* 307
Ludolph. *Neocorus* s. Kusterus de quo Lit. K. 84.118.148.809.822.829 850.878.917.920.941.948.968 1037
Cornelius *Nepos* 231.421
Ioseph. *Nerius* 101.421.464.983.
David *Nerreterus* 330.484
Azizas *Nesephaeus* 327
Dan. *Nesselius* 875.903
Israel *Nesselius* 340.409.697
Nestorianus 235
Chr. *Nettelbladt* 62.67.332.1023
Io. Christ. *Neu* 774
Ern. Frid. *Neubauerus* 395.732.753
Frid. Christ. *Neubour* 509
Io. Wilh. *de Neue* 435
Coelestin. Conr. *Neufeldt* 400
Edm. *Neuhusius* 592
Casp. *Neumannus* 502
Io. Georg. *Neumannus* 611.949
Erdm. *Neumeisterus* 466.603.642
Io. Geo. *Neuschelerus* 357
Io. *Neuwaldus* 54
Isaac. *Newton* 250.271.392.480
Claudius *Nicasius* 320.333.355.367 368
Io. *Nicaenus* 480
Nicephorus Callistus 228.229.234.263
——— CPolitanus 240.263.264.294
Nicephorus 264.270.464.481.593 601.607.812.912
Niceron 220
Nicetas 263.598.602.818.829
Nicetas 228.472.602.608. 815
Leonhard. *Nicodemus* 224
Adam. Laur. *Nicolai* 339

Honoratus *Nicquetus* 756
Francisc. *Nicolài* 660
Henricus *Nicolai* 469. 472. 882
Io. *Nicolai* 15. 31. sq. 39. 62. 81. 148. 167. 341. 342. 343. 354. 448. 465 698. 544. 554. 584. 646. 688. 695 714. 739. 781. 845. 846. 848. 860 868. 877. 916. 1009. 1022. 1023 1029. 1033
Mart. *Nicolai* 955
Otto Nathan. *Nicolai* 615
Paul. Henr. *Nicolai* 395
Philipp. *Nicolai* 454
Oligerus *Nicolaidas* 788
Nicolius 569
Guilh. *Nicols* 962
Io. *Niderus* 979
Matthaeus Brouerius *de Niedeck* 125 148. 313. 514. 1017
Burchard. *Niederstedt* 80. 148. 206
Io. Bartholdus *Niemeierus* 576. 590 675
Io. Eusebius *Nierenbergius* 324. 505 615
Io. van *Niespen* 1039
Dauid *Nieto* 426
G. H. *Nieuport* 93
Hieronymus *Niger* 967
Stephan. *Niger* 872. 888. 999
Francisc. Maria *Nigrisolius* 957
Nigronus 861. 875
Barth. *Nibusius* 569. 635
Io. Frid. *Nilant* 861
C. F. *Nilscher* 47
S. *Nilus* 306. 461. 463. 492. 624. 889
Io. Christ. *Nimptschius* 749
Io. Gottlob *Nimptschius* 1039
Augustin. *Niphus* 115. 148. 595
Ioan. *Nixon* 410
Noblotus 198
Nodotus 222
Noe Patriarcha Iacobitar. 265
Paullinus *Nolanus* 797
Rud. Aug. *Noltenius* 45
Nic. *Nonnen* 71. 490
Ludov. *Nonnius* 200. 306. 793. 879
Nonnus 601. 603
Gerardus *Noodt* 708. 806. 807. 910
Andreas *Norcopensis* 962
Nordenius 1037
Henr. *Noris* 119. 121. 128. 148. 209 236. 244. 267. 269. 332. 368. 406 471. 484. 495. 629. 663. 664. 665 681. 702. 705. 713. 720. 726. 778 831. 849. 902. 929. 1006. 1024 1034. 1037
Henr. *Noritus* 798
Laur. *Normannus* 14. 705. 742
Andr. *Norrelius* 933
Mich. *Nostradamus* 259
Notitia dignitatum vtriusque Imperii 228
Christoph. *Notnagel* 782
Noua litteraria Maris Balthici 14 1030
Noua Litteraria Francofurtensia 1012
Noua litteraria Goettingensia 958
Noua litteraria Lipsiensia 909. 1024
Nouellae Reip. litterariae 407. 526 896. 966. 970. 1002. 1014
Aloysius *Nouarinus* 167. 461. 464 482. 511. 521. 580. 877
Ger. *Nouiomagus* 52
Nic. *le Nourry* 519
Geographia *Nubiensis* 188
Angelus *a Nuce* 929

Herm. *Nuenarius* 52.56
Iodocus Hermannus *Nunning* 63.619 1031
Stephanus *Nye* 307
Greg. *Nyssenus* 420.581

O.

R. *Obadia* 486
Vlric. *Obrechtus* 56.57.711.829
Iulius *Obsequens* 607.612
Obseruationes selectae, vid. Hallensium etc. Lit. H.
Adolph. *Occo* 796.805
Iac. *Ode* 442
Io. Phil. *Odelem* 663
Laur. *Odhelius* 11.932
Odiato s. Eduuicon 262
Odo Camerarensis 160
Io. *Oecolampadius* 470
Georg. Ludov. *Oeder* 768.960
Chr. Gerard. *Offerausius* 187
Leonh. *Offerhausius* 253.260
Ge. *Ogle* 97
Arnoldus *Oihenartus* 200
Iac. *Oiselius* 341.794.813
Seder *Olam* Rabba 245
Seder *Olam* Zutha 245
Nic. *Olaus* 53
Io. *Oldekoppius* 564
Io. *Oldermannus* 437.439.482.838
Laurent. *Oldhelius* 11
Adamus *Olearius* 554.771
Georg. Philipp. *Olearius* 313.346
Gottfr. *Olearius* 2.240.445.559 602.622.807.934.983
Io. Augustus *Olearius* 711
Io. Christoph. *Olearius* 63.349.520 560.786.804.1031
Io. Gottfr. *Olearius* 910
Io. *Olearius* 711
Philip. *Olearius* 384.492
Olenus 516
Ioan. *Oliua* 336.412.785
Oliuerius 344.384.403
Lupus *de Olieto* 683
Iosias *Oliuetus* 337
Hannibal de Abatibus *Oliuierius* 952
Olonus 915
Olympiodorus 356.575.951
Magn. Dan. *Omeisius* 58.93.449.494 732.949
Onosander 812.814.834
Onufrius 217.219.270.368.508 544.589.647.648.703.712.724 741.829.1025
Suffridus *ab Oosterwyck* 970
Constantinus *Opelius* s. Io. Scheferus 120.149.817
H. *Opitius* 573.583
Iosias Henr. *Opitius* 397
Paullus Frid. *Opitius* 35.397.435
Petr. *Opmeer* 259
Oppianus 833
Ordo Romanus 565
R. *Ori* ben Simeon 531
Bernh. *Oricellarius* 700
Dauid *Origanus* 258
Origenes 86.149.262.317.323.335 357.379.412.472.507.511.608 611.834
Anton. *Orlandus* 945.968.970
Petrus *Orlandus* 420
Lud. *de Orleans* 918
Francisc. *Orlendus* 208.421.563
Oliv. *Ormerod* 165
Isaac. *Orobius* 735

Paull.

Paullus *Orosius* 262
Orosius 194. 263. 270. 406
Orpheus s. Hermes v. supra 322. 612
Ioseph. Augustinus *Orsi* 562
Abrah. *Ortelius* 52. 81. 149. 198. 199
321 sq. 340. 342. 343
Blasius *Ortizius* 376
Carol. *Ortlobius* 1022
Io. Christ. *Ortlobius* 635. 865
Phil. *d'Orville* 98. 102
Io. Adam. *Osiander* 80. 149. 259. 421
422. 441
Felix *Osius* 708. 828. 1013
Ossatus Cardinalis 458
Io. Eric. *Ostermannus* 333. 494. 872
Io. Georg. *Ostius* 519
Otho Frisingensis 245
Georg. *Otho* 396
Io. Baptista *Ottius* 2. 162
Io. Henricus *Ottius* 930
Otto 387
Chr. Beni. *Otto* 34
Euerhard *Otto* 346. 623. 653. 711
726. 902. 989. 1037
Io. Henr. *Otto* 12. 30. 434. 437. 438
439. 620. 691. 935. 980
~~*Oudaamus*~~ 802
Ioach. *Oudanus* 223
Casim. *Oudinus* 236. 969
Bonauentura *Ouerbeckius* 217. 225
Georg. Guil. *Ouerkampfius* 437. 642
Ouidius 357. 406. 410. 447. 450. 462
523. 612. 848. 917. 951
Io. *Ouingtonus* 625
Iac. *Ounamus* 550
Mart. Iac. *Ounamus* 748
Phil. *Ouselius* 489
Gerh. *Outhouius* 34. 351. 429
Guil. *Outramus* 29. 486. 487. 488
Io. *Outreinus* 388. 428. 430. 435. 440
489. 525. 628
Ouzelius 343. 357. 917
Iac. *Owenus* 385. 419. 420
Io. *Owenus* 10. 165. 395. 430. 486
510. 551. 551. 558. 567. 736
Martinus Iac. *Owmannus* 523
Marmora *Oxoniensia* v. Arundeliana
Iac. *Ozanamus* 1035

P.

And. *Paars* 55
Claud. *Pacaeus* 680
Paullus Maria *Paciaudus* 341. 448
475. 594. 986. 1008
Io. Baptista *Pacichellus* 847
Iac. *Pacidius* 649
Io. *Pacidius* 637
Camill. *Padernus* 106
Lucas *Paetus* 119. 149
Io. *van Paffenrode* 811
Henr. Iac. *Pagendarmius* 486
Ioan. Gerh. *Pagendarm* 339
A. G. *Pagenstecherus* 1016
Alexand. Arnold. *Pagenstecherus* 859
Henr. Theod. *Pagenstecherus* 715. 716
Io. Frid. Guil. *Pagenstecher* 850
Thom. *Pagetius* 524
Anton. *Pagi* 249. 252. 258. 261. 266
272. 273. 294. 369. 370. 411. 415
461. 479. 557. 637. 685. 703. 774
993
Pagius 265. 267. 269. 270. 294. 429
478. 517. 680. 863. 939. 990
Franc. *Pagius* 266. 378. 451. 461
481. 719

Xantes *Pagninus* 261
Andronicus *Palaeologus* 208
Castro *Palao* 378
Andreas *Palladius* 224.450.988
Iac. *Palmerius* 205.249.737.817
Ian. Mellerius *Palmerius* 100
Sam. *Palmerius* 968
Henr. *Palmrooth* 904
Io. *Palmrootius* 395. 397.425.436 713. 760. 890
Iac. *Pamelius* 167.564. 859.907.930 997
Pamphous 517
Guido *Pancirollus* 105.113.114.116 149.210.219.227.342.703.710 721.726.727.826.830.877.938 957.959.974.1017.1018
Octauius *Pancirollus* 224
Ioseph. Mar. *Pancrazius* 202
Alphonsus *Pandulphus* 262
Alex. Xauer. *Panelius* 340.343.449
Franciscus *Panigarola* 508
Panodorus 234.263.271
Mutius *Pansa* 327.948
Henr. *Pantaleon* 259
Petrus *Pantinus* 243.553.752.839
Onuphrius *Panuinius* 101.112.113 117.118.149.173.219.224.228 236.264.341.367.442.522.647 669.700.702.706.709.721.722 725.726.746.761.771.813.988 989
Mich. *Papafaua* 808
Dan. *Papebrochius* 170.267.293.294 295.368.376.459.467.474.475 667
Wilh. *Paradinus* 51
Dauid *Pareus* 257
Io. Phil. *Pareus* 100
Guil. *Parisiensis* 680
Vinc. *Parisius* 945
Sam. *Parkerus* 976
Io. Heinr. *Parreidt* 767
Ianus *Parrhasius* 98
Phil. *Paruta* 795
Bindus Simon *Paruzzius* 594
Car. *Paschalius* 716.717
Valent. *Paschalis* 1013
Geo. *Paschius* 598.600.608.728.820 968.974.976
Zach. *Pasqualigus* 585
Io. *Passeratius* 344.523.1000
Io. Bapt. *Passeratius* 384.412.1010
Pet. Maria *Passerinus* 667
Io. Bapt. *Passerius* 108.336
Museus *Passerius* 1036
Passioneus 988
Melchior *Pastor* 680
Io. *Pastricius* 486.788.891
Paull. *Pater* 969
Velleius *Paterculus* 709.725
Paternus 812
Carolus *Patinus* 86.125.149.221 333.340.344.619.646.650.773 783.785.794.796.799.803.868 922.943
Guido *Patinus* 375
Augustinus *Patricius*. vide Christoph. Marcellus.
Franciscus *Patricius* 118.149.381 813.822.825.948
Simon *Patricius* 502
Sebastianus *Paulli* 571
Christ. Frid. *Paullinus* 49
Christian. Franc. *Paullinus* 45.63.92 203.588.720.828.875

Car. a S. *Paullo* 206.208.209.294
Paullus Apoſtolus 328
Paullus Foroſempronienſis 263
Paullus à S. Maria 256
Paullus Diaconus 978.982
Paullus Epiſc. Sidon. 329
Iulianus *Paulmier* 880
Pauſanias 68. 205.354.368.404.410 412.623.812.1003
Ioan. Corn. *Pauw* 314.981
Io. *Pearſonius* 241.246.294.452.455 510.616.694.727.748.896.1025
Laurentius *Peccenſteinius* 350
Paullus *Pedruſius* 338.796
Nic. Fabricius *Peireſcius* 239. 404
Ge. Chph. *Peisker* 48
Peliſſonius 944
Chriſtoph. *Pellerus* 773
Pelletierus 776.837
Sim. *Pelloutierius* 202.216.351
Iſidorus *Peluſiota* 263.328.412.418 624
Ludov. *Penicherius* 1028
William *Penn* 22
Barras *de la Penne* 818
Gabr. *Pennotus* 685
Pentateuchus Moſaic. 2
Steph. du *Perac* 221
Geo. *Perdiccas* 27.183.193
Theod. *Perdiccas* ibid.
Camill. *Peregrinus* 128.149.217
Petrus *Peregrinus* 679
Pererius 271
Bened. *Pererius* 261.270.274
Guſt. *Peringerus* 185.388.438.441 512.583.641.690.768.788.792 892
Ioach. *Perionius* 80.150.698.699
Abrah. *Peritſol* 5.22.33.185.264 306
Iac. *Perizonius* 53.195.249.250.253 260.336.346.403.406.449.596 704.705.825.831.890.894.900 904.917.928.930.937
Peronius 656
Perraltus 974
Io. *Perellus* 85.150
Franc. *Perrierius* 223.224
Beneton de *Perrins* 717.828.833
Perronus 569
Franc. *Perrucius* 1020
Perſae 263
Anton. *Perſius* 881
Gobelinus *Perſona* 587
Io. Geo. *Pertſch* 503.560.671.750 842
Wolfg. Henr. Frider. *Pertſch* 327
Paul. Pomianus *Peſerouius* 475
Frid. Vlr. *Peſtelius* 693
Rabbi *Petachius* 27.33.185
Dionyſius *Petauius* 116.150.167 241.242.250-252.255.260.265 268.273.276.291.314.323.381 382.383.400.412.429.433.447 461.463.469.479.481.482.501 506.509.577.584.607.634.654 659.663.694.886.906.1013
Paull. *Petauius* 122.150
Dan. *Petermannus* 1012
Petersburgiſche Anmerkungen 670 1002
Matth. *Petitdierus* 276.278.912
Nic. *Petitpied* 636.660
Petrus *Petitus* 409.492.603.613 693.865.867.881.885

Sam. *Petitus* 85.105.117.150.408 421.429.432.447.449.488.510 511.604.643.652.694.725.737 744.754.806.889.899.902.904 905.914.836.962
Siluester de *Petra* Sancta 870
Nic. *Petreius* 52
Geo. Carol. *Petri* 618
Suffridus *Petri* 54.167
Gottfr. *Petritzius* 400
Petronius 354.850.859.868.898 982.1004
Petrus Cluniacensis 553
Petrus Dresdensis 860
Petrus Venerabilis 168
Abrah. *Petschius* 1022
Bernh. *Petzius* 64.585
Hier. *Petzius* 56.258.372
Christoph. *Pezelius* 258
Casp. *Peucerus* 592
Conr. *Peucerus* 259
Peutingerus 46.52
Tabula *Peutingeriana* 49.196
Simon de *Peyronet* 173
Car. Frid. *Pezoldus* 357.411.483 839
Paull. *Pezronius* 46.202.249.264 268.269.276.312
Chph. Matth. *Pfaffius* 38.161.210 437.452.503.505.532.553.561 566.567.574.578.654.660.678 734.890.899.904.910
Tobias *Pfannerus* 167.308.383.407 551.553.554.574.584.614.617 625.895.907
Io. *Pfefferkornius* 11
Dan. *Pfeffinger* 37.642
Aug. *Pfeifferus* 10.15.26.33.331 332.387.391.421.425.496.525 826.829.980
Io. Ehrenfridus *Pfeifferus* 512
Io. Philippus *Pfeifferus* 69.447.521 575.812.895.898.920
Phaedrus 499
Pherecydes 322
Io. *Phereponus* s. Clericus 657
Gabr. Seuerus *Philadelphiensis* 883
Ier. *Philadelphus* 34
Nathanael *Philadelphus* 262
Philander 876
Iulius *Philargyrius* 215
Philastrius 263.264.559
Philelphus 215.939.990
Franc. *Philetus* 868
Henr. *Philippi* 261.272
Io. Andr. *Philippi* 892
Marchio de S. *Philippo* 689
Ioan. *Philips* 880
Philippus 381
Philo de temporibus 258
Philo Bizantius 83.150
Philo Iudaeus 1.258.262.309.398 405.439.531.733.824.825.902
Philo Therapeuta 681
Io. *Philoponus* 381.507
Philostephanus 975
Philostorgius 229.543
Philostratus 84.150.305.315.335 344.358.818.850.886.896.977
Phlegon Trallianus 84.85.150.231 442
Io. *Phocas* 27.184.193
Franc. Maria *Phoebeus* 443
Photius 41.216.227.234.323.334 353.603.624.907.977
Phurnutus 335

Abbas *Piazza*, f. *Platea* 227
Carol. Bartholom. *Piazza* 668. 1021
Io. *Picardus* 668.908
Bern. *Picartus* 97
Io. *Piccardus* 51.56.58
Mich. *Piccartus* 46. 618. 623.718
764. 854. 917
Phil. *Picinellus* 160.592
Ben. *Pictetus* 370. 419. 457. 518. 561
580. 584. 734
Fabius *Pictor* 647
G. *Pictorius* 368
Io. Franc. *Picus* 592
Pierius Valerianus 40. 115. 150. 828
865
Abbas de Saint *Pierre* 729
Phil. *Pigafetta* 798
Anton. *Pighius* 341
Stephan. *Pighius* 85. 150. 347. 829
928
Steph. Vinandus *Pighius* 119.150.702
Laurent. *Pignorius* 40. 82. 126. 127
150 sq. 223. 227. 321. 339. 762
805. 852. 875. 883. 887. 960. 1001
1016. 1018
Io. Isaac. *Pihlmannus* 333. 394. 396
690. 837
Per. *Pihlmannus* 641
Ludov. Elias du *Pin* 209. 246. 369
418. 421. 458. 461. 478. 570. 577
581. 586. 614. 625. 640. 653. 656
657. 661. 664. 681. 750. 835. 847
897. 908. 1025
Seuerinus *Pinaeus* 608
Pindarus 986
Io. *Pineda* 975
Tho. de *Pinedo* 22. 334. 870. 933
Vincentius *Pinellus* 225
Io. *Pinius* 565. 663
Iac. *de Pinto* 424
G. H. *Pippingius* 523
Henr. *Pippingius* 719
Iulius *Pippius* 227
Bilib. *Pirchheimerus* 46. 401
Pirke Aboth 615
Iac. *Piscenninus* 909
Georg. *Pisida* 236
Georg. *Pisides* 903
H. de *Pisis* 600
Guerinus *Piso* 700
Io. *Pistorius* 736
Wilh. Frid. *Pistorius* 68. 743. 875. 886
992
Archibaldus *Pitcarnius* 974
Franc. *Pithoeus* 864. 866
Petrus *Pithoeus* 99. 352. 734. 820. 895
919
Sam. *Pitiscus* 38. 94. 347. 355. 404
450. 495. 496. 514. 515. 601. 602
705. 709. 772. 778. 801. 847. 857
861. 928. 990. 991. 1004. 1007
Georg. Gottlieb *Pitschmannus* 882
Io. Bapt. *Pittonus* 457
Frid. Lebegott *Pittschelius* 1008
Io. Baptista *Pius* 98
Thom. *Pius* 31.904
Ios. *Placaeus* 590
Nic. Barianus *de Placentia* 807
Vincent. *Placcius* 518
Antonius *Placentinus* 34
Constantinus Landus *Placentinus* 101
Io. la *Placette* 983
Io. Bapt. *Plantinus* 204
Frid. *Platnerus* 740
Io. Zach. *Platnerus* 916. 986
Plato 379. 380. 887

Hier. *Platus* 668
Geo. Guil. *Platzius* 1039
Meinh. *Plesken* 35. 395
Hunoldus *Plettenbergius* 670
Plinii Historia Natur. 194. 219. 220 528. 593. 596. 597. 600. 609. 713 717. 726. 786. 818. 878. 1001. 1014
Plinius 305. 317. 333. 347. 354. 391 412. 420. 454. 492. 499. 514. 517 523. 598. 612. 634. 716. 773. 779 812. 820. 868. 870. 876. 885. 943 961. 975. 1006. 1037
Lebrechtus Pet. *Ploettnerus* 831
Robert. *Plot* 1035
Plotinus 316
Pluchius 40. 308. 339
Plutarchus 86. 151. 192. 255. 292. 304 313. 314. 318. 335. 343. 347. 352 354. 355. 381. 404. 405. 425. 450 492. 514. 515. 596. 611. 612. 625 647. 653. 703. 705. 709. 715. 741 753. 767. 792. 814. 815. 818. 825 830. 851. 857. 880. 885. 886. 887 896. 899. 904. 905. 907. 926. 927 942. 943. 954. 993. 997. 1023
Eduard. *Pocockius* 2. 188. 246. 294. 318. 392. 402. 455. 550. 556. 627 856. 965. 1028
Geo. Wilh. *Pözinger* 785
Bened. *Poggius* 798
Franc. *Poggius* 151. 222
Io. *Pointer* 1003
Petrus *Poisson* 699
Georg. *Polacchius* 444
Io. Christ. *Polckius* 340. 858
Nic. *Polemannus* 36. 510
Io. *de Polemar* 638
Polemo 608
Io. *Polenus* 112. 124. 319. 320. 340 410. 448. 721. 987. 988
Angelus *Politianus* 98. 215. 398. 442 930. 961. 1006
Adrian. *Politus* 101
Francisc. *Polletus* 124. 744. 746. 1011
Trebellius *Pollio* 866
Iulius *Pollux* 380. 404. 446. 767. 858 981
Polyaenus 812
Polybius 118. 141. 409. 812. 819
Pet. *Polydorus* 725
Io. *Pomarius* 348
Sam. *Pomarius* 523
Iac. *Pomelius* 564
Francisc. *Pomey* 94. 347. 352. 899 1021
Georg. Leopold. *Ponatus* 510
Arnoldus *Pontacus* 233. 261. 441
Iac. *Pontanus* 313. 357. 499
Io. Isaac. *Pontanus* 52. 54. ff.
Ludouic. *a Ponte* 586
Heraclitus *Ponticus* 80
Pontificale Romanum 675
Thom. *Popeblount* 92. 226
Titus *Popma* 126. 151. 852. 887. 1001 1018
Thom. *Porcacchius* 1021
Franc. *Porcellus* 359
Leonhard. *Porcius* 85. 151
Raphael de *Pornasio* 587
Porphyrius 305. 379. 486. 491. 492 497. 514. 594
Constantinus *Porphyrogenetus* 326 626. 727
Ion. *Porreus* 167

Io. Baptista *Porta* 608. 964. 1028
Porticus Augustodunensis 197
Georg. *Portius* 95
Leonh. *Portius* 777
Aemilius *Portus* 889
Πορτολάνος 197
Iac. du *Portus* 448. 543. 777
Posidius 624
Wilh. *Possardus* 698
Posseuinus 237. 329
Petrus *Possinus* 416. 461. 573. 606. 829 940
Christian. Henr. *Postellus* 852
Guil. *Postellus* 79. 128. 151. 696. 698
Ludouic. *Postius* 781
Ioach. *Potgieserus* 64. 67. 766
C. *Potschius* 843
Io. *Potterus* 69. 88. 151. 291. 380 383. 400. 403. 410. 411. 412. 447. 491. 495. 496. 498. 515. 592. 593 595. 597. 598. 599. 600. 601. 602 604. 608. 610. 622. 737. 742. 743 744. 752. 754. 761. 812. 816. 867 871. 896. 905. 916. 920. 923. 941 981. 986. 997
Io. Henr. *Pottius* 759
Pouillius (de Pouilly) 216
Spiridion *Poupardus* 308. 312. 333 619. 1036
Bern. *Pozzolus* 639
Hieron. *a Prado* 390
Ramiresius *de Prado* 1018
Io. *Praetorius* 483. 593. 594. 598 599. 601
Matthias *Praetorius* 812
Mich. *Praetorius* 526
Ael. *Praeuotius* 124. 151
siue Claud. *Praeuotius* 699. 710
Io. Ludov. *Praschius* 47. 699
Pandulphus *Pratejus* 737
Franc. Mar. *Pratillus* 201
Theodor. *Presbyter* 41
Io. Vlr. *Pregizer* 50
Io. *Pricaeus* 515. 601. 614. 847
Humfridus *Prideaux* s. *Prideausius* 35 249. 283. 393. 409. 744. 787. 837 886. 954. 960
Io. *Prideaux* 29. 768
Philipp. *Priorius* 568. 890
Dan. *Priezacus* 347
Priscianus Caesareensis 119. 151. 193
Io. Georg. *Pritius* 533
Antonius *Probus* 689
Valerius *Probus* 805
Proclus 309. 315. 356. 358. 382. 466 513. 516
Procopius 229. 462. 468. 598. 703 710. 776. 818. 819. 870. 990. 1003 1024. 1033
Theodor. *Prodromus* 898. 994. 1010
Tiro *Prosper* 119. 251. 234. 243. 703 797. 994
S. *Prosper* 417
Prouinciarum libellus 228
Proustius 867
Prudentius 215. 318. 357. 595
William *Prynn* 638
Georg. *Psalmanaazaar* 311. 492
Psellus 916
Pseudo-Cyrillus 508
Pseudo-Dionysius 380
Pseudo-Dorotheus 652
Pseudo-Euodius 481
Pseudo-Hermetus 314
Pseudo-Iacobus 583
Pseudo-Ignatius 673

Pseudo-Nicodemus 263
Pseudo-Orpheus 380
Claudius *Ptolomaeus* 191. 192
Carol. Frid. *Pudor* 708
Esaias *Pufendorfius* 61. 67
Sam. *Pufendorfius* 70. 205. 308. 487 540. 625. 640. 687. 693
Pulkawa 54
Io. Sim. *Purgoldus* 50
Io. Pet. *Puricellus* 910
Erycius *Puteanus* 85. 115. 117. 119 120. 124. 151 sq. 526. 598. 623 776. 871. 888
Steph. *a Puteo* 423
Pyl 63
Burcardus *Pyladas* 322
Christoph. *Pylius* 482
Pyro s. *Pyrrho* 243
Io. *Pyrrhus* 699
Pyrrhus Rex 812
Pythagoras Philosophus 602. 625
Io. *Pythius* 395

Q.

Io. Iac. *Quandt* 37. 394. 489. 546. 961
Valons *Quaresima* 566
Franc. *Quaresmius* 186
Io. Adam. *Quasius* 441
Io. Andreas *Quenstedt* 13. 88. 152. 159 386. 509. 550. 568. 583. 641. 757 1020. 1030
Ioseph. *Quercetanus* 872. 882
Paschasius *Quesnellus* 167. 561. 585 638. 661. 671
Iac. *Quetif* 448. 474
Ioan. *Quetif* 842
Michael *le Quien* 209. 249. 381. 573 659. 682. 990. 1018
Claudius *Quilletus* 966
Quinctilianus 306. 629. 847. 889 895. 995
Camillus Eucherius *de Quintiis* 1006
Aug. Mar. *Quirini* 106. 206. 701. 952
Laurent. *Quist* 690
Io. *Quistorpius* 33. 889
Io. Nic. *Quistorpius* 564. 910

R.

Rabanus Maurus 160
Io. Iac. *Rabe* 58. 452
Iust. Godofr. *Rabenerus* 384
Iunius *Rabirius* 113. 152
Matthaeus *Raderus* 211. 235. 241 363. 825
Georg. *Radouius* 558
Radulphus Tungrensis 160. 518. 532
Florimundus *Raemundus* 164
Raguenetus 222
Georg. *Raguscius* 592
Odoricus *Rainaldus* 249
Rainoldus 843
Io. Iac. *Raiotus* 389
Arnoldus *Raiffius* 211
Bernh. *Ramazzinus* 772
Io. Iac. *Rambachius* 257. 260. 504. 510
Ramiresius 407
Pinto *Ramirez* 400. 546
Frid. Christ. *Ramus* 827
Io. Dan. *Ramus* 650
Petrus *Ramus* 119. 152. 812. 823. 825
Guil. *Ranchinus* 102
Ranger 66
Conradus Tiburtius *Rango* 846. 847
Pet. *Rapin* 54
Paschalis *Rapinus* 562
Renatus *Rapinus* 542
Frid. *Rappoltus* 718. 719
Frid. *Raskius* 466

Rathlefius 944
Ratramus 168
I.E. *Rau* 397. 488
Sebald. *Rau* 9. 388
Geographus *Rauennas* 194
Chriſtian. *Rauius* 262
Nic. *Rayaeus* 511. 521. 584
Theoph. *Raymundus* 667
Odoricus *Raynaldus* 443. 474
Anſelmus Solerius ſ. rectius Theophil. *Raynaudus* 116. 152. 166. 308. 314. 319. 362. 363. 366. 382. 418. 420. 466. 471. 472. 474. 479. 483. 505. 508. 517. 522. 555. 557. 569. 581. 582. 584. 679. 685. 719. 753. 843. 858. 1014
Petrus *Rayne* 638
Ioan. *Raynoldus* 353. 458
Bernardinus *Realinus* 98
de Rebeque 452
Franc. *de Rebatu* 121. 152. 340. 352
Io. Bapt. *Recanatus* 343
Adamus *Rechenbergius* 50. 55. 158. 466. 507. 508. 511. 515. 687. 675. 721. 797. 851. 936
Io. Leonh. *Reckenberger* 16
Petrus *Redanus* 545
Gregorius *Redi* 320
Frid. *Redtelius* 353
Io. *Reftelius* 1021
Regino Prumienſis 63. 160. 245
Io. Elias *Reichardt* 472
I. C. *Reichardtus* 434
Iulius *Reichetus* 619
Io. Ieremias *Reichhelm* 504
Iac. *Reichmannus* 756
Sam. *Reiher* 804
Albert. *Reimarus* 319
Herm. Sam. *Reimarus* 337. 691. 701. 705. 717. 733
Iac. Frid. *Reimmannus* 4. 7. 39. 322. 580. 811. 931
Ioach. Lud. *Reimerus* 689
Chriſtian. *Reineccius* 5. 324
Reinerus *Reineccius* 42. 45. 47. 53. 54. 55. 56. 65. 66. 921
Thom. *Reineſius* 42. 60. 61. 91. 105. 121. 152. 236. 238. 338. 339. 340. 350. 352. 358. 407. 495. 694. 701. 727. 761. 821
Conr. Frid. *Reinhardus* 55
Io. *Reinhardus* 531
Io. Georg. *Reinhardus* 773. 849
Io. Paul. *Reinhardus* 496. 746. 953
Mich. Henr. *Reinhardus* 525. 885
Io. Ge. *Reinhartus* 55. 423
Eraſmus *Reinholdus* 261
Antòn. *Reiſerus* 459. 577
Io. *Reiskius* 62. 396. 469. 475. 790
Hadrian. *Relandus* 2. 15. 25 ſqq. 32 ſqq. 126. 152. 184. 187. 230. 248. 320. 324. 332. 345. 390. 394. 397. 398. 400. 430. 491. 512. 768. 782. 789. 791. 844. 853
Pet. *Relandus* 702
Relationes innoxiae 445. 751
Remigius Antiſſiodorenſis 160
Remling 46
Anſ. *Renaudot* 207
Euſebius *Renaudotus* 22. 185. 246. 294. 381. 569. 658. 694
Io. *Rendtorfius* 499
Io. Bernhard *Renoultus* 368
Lucius Andr. *Reſendius* 200
Paul. *Reſenius* 564
Io. *Reuchlinus* 323. 324. 326. 328

Reuillasius 809
Iac. *Reuius* 638. 847
Erh. *Reuschius* 65. 322. 477. 710
Elias *Reusnerus* 259. 922
Io. Frid. *Rexrath* 411
Casp. *Reyes* 605
Sam. *Reyherus* 503. 756. 999
B. *Rhenanus* 52
Iac. *Rhenferdus* 3. 29 sq. 33. 38. 311
393. 397. 436. 455. 485. 489. 510
551. 672. 694. 788. 792. 933
Io. *Rhenferdus* 31. 184. 398. 429
Chr. Detl. *Rhode* 63
Io. Oliua *Rhodiginus* 40
Lud. Coelius *Rhodiginus*, conf. Richerius.
Andr. Alb. *Rhodius* 1030
Apollonius *Rhodius* 402
Io. *Rhodius* 61. 213. 509. 546. 783
846
Andr. Olaus *Rhyzelius* 1023
Franc. *Ribera* 10. 262. 290. 440
Phil. *Riboudealdus* 36. 502
Sam. *Ricardus* 783
Ant. *Riccautella* 495
Paullus *Ricautus* 162. 210. 379. 460
484. 752
Io. Baptista *Ricciolus* 250. 252. 255
258. 261. 262. 264. 278. 369. 479
645
Ang. Maria *Riccius* 494. 825. 839
1021
Ant. *Riccius* 201
Caius *Riccius* 717
Io. *Richardsonus* 479
Richardus Abbas 679
Barth. Chr. *Richardus* 56 58
Edmund. *Richerius* 857
Lud. Coelius *Richerius* 98. 102. 103
427. 715. 759. 840
Mich. *Richey* 49. 699
Io. *Richey* 708
Adam. Dan. *Richter* 342
Dauid *Richter* 641
Gregor. *Richter* 727
Henr. Bened. *Richter* 700
Geo. *Richterus* 921
Henr. Gottl. *Richterus* 542
Zach. *Richterus* 830
Io. Paul. *Ricoluus* 495
Xycus *Rictius*, s. Riccius Polontonus
980
Ridderus 166. 550
Franc. Vlr. *Ries* 422
Nic. *Rigaltius* 113. 152. 167. 238
338. 584. 634. 650. 727. 814. 832
834. 859
Rigordius 268. 269
Eucharius Gottl. *Ringck* 66. 203
785. 829
Frid. Siegfr. *Ringius* 748
Dan. *Ringmacher* 65
Christ. Henr. *Ritmeier* 934
Io. Steph. *Rittangelius* 28. 324. 325
327. 328. 431. 435
Ritterhusius 412
Dan. *Rittersdorf* 394. 395
Conr. *Rittershusius* 509. 521. 542
742. 753
Geo. *Rittershusius* 422
Andr. *Ritterus* 843
Io. Dan. *Ritterus* 704. 813
Ritzius 59
Riuandus 456
Dionysius *de Riues* 452

Andreas *Riuetus* 165.410.452.458 476.511
Andreas *Riuinus* 62.473.754
Aug. Quir. *Riuinus* 259.481
Ernest. Florens *Riuinus* 491
Greg. *Riuius* 684
Io. *Riuius* 383
Thomas *Riuius* 817
Henr. *Rixnerus* 172.568
Andr. *Rizius* 469
Io. de *Roa* 261
Martinus de *Roa* 382.384.814.829
Robbius s. de la *Robbe* 197
Gaudentius *Robertus* 89.98.100.202 421.442.721.845
Io. *Robertus* 363
Hugo *Robinsonus* 249
Radulphus *Robinsonus* 505
Nic. *Robinus* 374
Franc. *Robortellus* 89.98.99.101.113 117.118.120.152.699.758.776 822.825.1006
Mart. *de Roca* 855
Io. Thom. de *Rocaberti* 378
Angelus *Roccha* 123.152.171.173 376.464.719.844
Mich. *de la Roche* 495
Io. Bapt. *Rocolesius* 727
Io. *Rodolphus* 425
Io. Bapt. *Roeschelius* 426
Io. *Roeserus* 711
Io. Geo. *Roeserus* 716
Theophil. *Roeserus* 331
Christoph. *Roffinus* 257
Ge. Fridr. *Rogal* 36.395.488
Ioan. *Rogbergius* 334
Abrah. *Rogerus* 319.330
Eugenius *Rogerus* 459
Iac. *Rohensis* 247
Wern. *Rolfinck* 54
Paullus *Rolli* 225
Carol. *Rollinus* 782
Corn. *Romanus* 671
Romae antiquae vrbis imago 152.153
Don Pierre de S. *Romonuld* 677
Guil. *Rondeletius* 852
Iulius *Rondellus* 449
Abrah. *Rophe* 641.642.836
Aegidius Andreas de la *Roque* 686
Dan. la *Roque* 402
Petr. *Roquius* 534
Hieron. *Rorarius* 903
Io. *Rosa* 921
Mich. *Rosallus* 450
Christian. Knorrius a *Rosenroth* 324
Io. *Rosinus* 89.91.337.404.450.648 722
Alexander *Rossaeus* 319.330
Dominicus *Rossi* 321
Laur. Phil. *Rossius* 1009
Rossus, vide Rubenius.
Octauius *Rossus*, vide Rubeus.
Philippus *Rossus* 222
Heribertus *Rosweidus* 414.508.555 562
Ge. *Roth* 63.1034
Franc. *Rothfischer* 660
Eberh. Rud. *Rothius* 53.216.336.512 693.814.827.843
G. G. *Rothius* 62
Frid. *Rothscholzer* 972
Frid. Iul. *Rottmannus* 893
Franc. *Rous* 71.592.646
Franc. *Rousius* 744
Io. Iac. *Rousseau* 998
le Roy 724.809
Dan. le *Roy* 15

Franc. le *Roy* 391
Iac. le *Roy* 125.153
Io. *Rualdus* 406.710
R. Asarias *de Rubeis* 836
Alb. *Rubenius* 116.119.153.408.796
839.857.858
Phil. *Rubenius* 105.400.495.496.715
726.844.857.858
Rubertus Tuitiensis 160
Octauius *Rossus* siue *Rubeus* 127.153
384.494.1035
Claudius *Rudbeckius* 406
Olaus *Rudbeckius* Pater 24.47.351
402.500
I. A. *Rudolphus* 716
Ioan. Ludov. *Rudorf* 368
Io. Ludouicus *Ruelius* 447.450
Franc. *Rueus* 501
Licinius *Rufinus* 734
Christoph. *Rufus* 99
Sextus *Rufus* 113.209.219
Theod. *Ruinartus* 42.209.842
Iustus Wesselus *Rumpaeus* 533.653
Rupertus 419.551
Christoph. Ad. *Rupertus* 55.702.718
725.756.826.830
Io. Geo. *Ruprecht* 945
Ioan. Reinh. *Rusius* 748.790
Mich. Chr. *Rusmeier* 490
Carol. Rud. *Rustius* 751
Ianus *Rutgersius* 105.215
Rutheni s. Moscouitae 264
Rutilii Itinerarium 228
Geo. *Ruxnerus* 992
Iustus *Rycquius* 221.341.401.403
406.407.410.411.421.423.442
443.757
Theod. *Rycquius* 216.700
Valerius Anselmannus *Ryd* 258

S

I. H. *S.* 260
Christ. *Saalbachius* 951
M. Anton. *Sabellicus* 98.219
Franc. Flor. *Sabinus* 98
Geo. *Sabinus* 55
Raymundus *de Sabunde* 308
Dionys. Octauian. *Sada* 322
Aegidius *Sadeler* 223
Iac. *Saderus* 730
Sigism. *Saemlerus* 1031
Landulphus *Sagax* 239
Casp. *Sagittarius* 49.50 sqq. 54.64
116.153.174.203.348.349.413
460.468.670.756.762.794.800
858.893.1001.1014
Io. Christfried *Sagittarius* 705.711
777.830
Paul. *Sagittarius* 800
Christi. *Sahmius* 396
Sainctebeufius 172
Petrus *Saintfleurius* 95
Gonsalus *de Salas* 197
Christian. *Salbach* 951
Guil. *Saldenus* 438.505.556.584
Io. *Salenius* 893
Iac. *Salianus* 49.248.261.270.546
Christ. Aug. *Saligius* 680
Alb. Henr. *de Sallengre* 112.121.717
Claudius *Sallierius* 216.427
Sallustius 356
Claudius *Salmasius*, s. Simplicius Verinus, s. Walo Messalinus 30.105
118.122.125.153.170.209.210
233.237.315-319.331.338.345
359.404.408.409.411.449.495
501.509.547.555.560.569.651
654.659.679.704.715.716.727

 737.

737. 776. 790. 813. 821. 823. 838
839. 840. 846. 847. 849. 852. 854
858. 859. 1001
Alphonſ. *Salmero* 271. 586
Salmonius 205
Salmuthus 830
Salomo ben Melech 924
R. *Salomo* 2
Franc. Henr. *Salomon* 754
H.T. *Salomon* 123. 153
Io. *Salpius* 426
Dan. *Salthenius* 661
Saluianus 730
A. M. *Saluinius* 737
Balthaſ. Frid. *Salzmannus* 956
Samaritani 645
Iac. *Samboeuuius* ſ. de ſainte Beuve 562
Ant. *Sambucus* 203
Io. *Sambucus* 243
Henr. *Samericus* 261
Alphonſus *Samero* 258
Henr. *Samerius* 258
Sammarthani, fratr. 211
Dionyſius *Sammarthanus* 211. 578
Aylettus *Sammes* 205
Ioan. Lucidus *Samotheus* 258
R. *Samuel* 33
Franc. Maria *Samuellus* 1025
P. *Sanadon* 818
Bernh. *von Sanden* 437. 444. 694
Ant. *Sanderus* 211
Nic. *Sanderus* 172. 581
And. *Sandetus* 751
Caſp. Herman. *Sandhagen* 27. 392
Chriſtoph. *Sandius* 382
Sanſonius 263
Nic. *Sanſonius* Abbauillaeus 27. 33
153. 186
Guil. *Sanſonus* 199
Staniſl. *Santinellus* 462. 723
Io. Caſp. *Santaroc* 93
Pet. *von Sara* 39
Io. Franciſcus *Saraſinus* 982
Forellus *Sarayna* 128. 153. 988
Wilh. *Sarcerius* 500
Alexander *Sardus* 101. 120. 153. 741
Ioannes *Sarisberienſis* 591
Pompeius *Sarnellus* 164. 167. 171. 172
416. 420. 473. 557. 563. 564. 577
584. 656. 659. 660. 663. 671. 673
685. 842. 844. 849
Stanislaus *Sarnicius* 730
Franc. Paullus *Sarpius* 751
Hadrian. *Sarrauia* 675
Sarrauius 417
Claud. *Sarrauius* 666. 849
Io. *Sartorius* 313. 514. 557. 572
Nic. *Sarus* 174
Io. *Savaro* 461. 472. 667
Io. *Saubertus* 29. 36. 324. 325. 383
389. 390. 405. 406. 407. 411. 430
449. 494. 498. 510. 514. 641. 645
647. 691. 767. 848. 933. 1025
Sauerien 817
Henr. *Sauilius* 823. 825
Ludov. *Sauotus* 119. 153. 809
Iac. *Saurinus* 24. 38
Io. Frid. *Saurmannus* 1039
Andr. *Sauſſaeus* 92. 171. 521. 557
670. 677. 841. 842
Chriſtoph. *Saxius* 715. 952. 1039
Fortunat. *Scacchus* 16. 334. 377. 397
469. 494. 543. 633. 677. 713. 716
746. 776. 789. 838. 844
Iulius Caeſar *Scaliger* 31. 83. 154
Ioſeph. *Scaliger* Iul. Caeſ. F. 85. 117
154. 185. 202. 212. 232. 233. 234
236.

236. 237. 240. 242. 248. 251. 257 258. 270. 275. 291. 351. 391. 424 426. 429. 430. 433. 441. 442. 447 473. 480. 481. 492. 567. 692. 710 737. 748. 755. 767. 807. 829. 855
Ant. *Scappus* 844
Ioan. Chryfoft. *Scarfus* 345
R. *Schabtai* ben Iofeph 924
Polyc. Frid. *Schacherus* 765
Henr. *Schaeuius* 353. 357
Iac. *Schallerus* 779
Schalfcheleth Hakkabala 245. 935
Io. *Schalterus* 509
Io. Mart. *Schamelius* 520
Henr. *Scharbau* 431. 472. 524. 932
Simon *Schardius* 203
Beniamin *Scharf* 350
Io. Frid. *Scharf* 61
Io. Iac. *Schatzius* 69. 95
Eggebert. *Schaumius* 853
Elias *Schedius* Fil. 58. 348. 354. 357 491
Georg. *Schedius* Pat. 348. 351
Io *Schedius* 744
Io. *Schefferus* 88. 117. 120. 127. 154 216. 224. 332. 342. 351. 355. 543 700. 720. 781. 816. 825. 845. 1003
Iac. *Schegkius* 100
Balthaf. *Scheidius* 6. 13. 26. 37. 333 427. 441. 713
Io. Georg. *Schelhornius* 509
Ratbodus Herm. *Schelius* 118. 154. 772 776. 813. 822. 823. 825
Emanuel *Schelftratenus* 208. 266. 294 413. 481. 577. 661. 664
Io. *Scheluigius* 628
Sam. *Schelwigius* 483. 557. 628. 730 874
Philip. Io. *Schenck* 569
Philipp. Tilemannus *Schenck* 568
Henr. *Schererus* 208
Io. Frid. *Schererus* 420. 439. 755. 757
Io. Iac. *Schererus* 261
Io. Adam. *Scherzerus* 393. 748. 935
Io. Geo. *Scherzius* 725
Io. Iac. *Scheuchzer* 333. 392. 395. 397 489. 504. 641. 782. 788. 851
Franc. Chph. de *Scheyb* 196
Guil. *Schickardus* 29. 328. 438. 465 693. 767. 810. 1021
Io. Dav. *Schieferdeckerus* 830
Herm. á *Schildis* 587
Io. *Schildius* 54. 699
Schilte Haggibborim 389
Io. *Schilterus* 45. 443. 698. 723
Valer. *Schimentellus* 116
Iul. Carol. *Schlaegerus* 340. 345. 492 754. 757. 761. 765. 1006
Io. Adolph. *Schlegel* 308
Chriftian. *Schlegelius* 800. 803
Gottlieb *Schlegelius* 564
I. H. *Schlemius* 354
Io. *Schlemmius* 514. 542. 1009
Chph. *Schleupnerus* 909
Iac. W. *Schlicherus* 726
Leuinus Io. *Schlicht* 195
Chr. Ludov. *Schlichter* 36. 394. 397 488. 837
Schlightingius 556
Chriftian. *Schloepkenius* 349
Frid. Ant. *Schlutbeckius* 842
Martinus *Schmeizel* 716
Amadeus *Schmeltz* 60
C. M. *Schmidbauerus* 765
Io. *Schmidelius* 700. 755
Io. Erneft. *Schmidelius* 443

Christ. Ernest. *Schmidius* 936
Erasmus *Schmidius* 429.481.556.839
Gottfr. *Schmidius* 738
Io. *Schmidius* 432.446.484.489.558. 728. 759. 841
Io. Andreas *Schmidius* 66. 158. 161. 399. 409. 420. 456. 458. 467. 472. 519. 532. 553. 570. 571. 658. 672. 678. 689. 787. 804. 842. 855. 937. 953. 1022
Ioach. Frid. *Schmidius* 742
Io. Iac. *Schmidius* 15. 186. 504
Io. Pet. *Schmidius* 470
Sam. *Schmidius* 1009
Sebast. *Schmidius* 2. 5. 9. 381. 382. 427. 429. 430. 438. 477. 520. 573. 790
Thom. *Smidius* 520
Hieron. Guil. *Schmidt* 460
Iulius *Schmidt* 561
Ludov. *Schmid* 56
I. Hermannus *Schminkenius* 45. 56. 60. 63. 98. 102. 401. 499. 1031
Christ. Wilh. *Schneiderus* 451
Henr. Theophil. *Schneiderus* 698
Io. Georg. *Schnellius* 469
Adrian. *Schönbeckius* 686
Schönhoven 56
Sam. Theod. *Schonland* 420
Io. Ioach. *Schoepferus* 1039
Io. Dan. *Schoepflinus* 44. 52. 55. 202. 204. 221. 367. 726. 727. 1006. 1035
Christian. *Schoetgenius* 1. 2. 3. 6. 9. 13. 32. 48. 50. 53. 55. 70. 125. 154. 204. 321. 325. 326. 532. 587. 646. 712. 748. 936. 1039
Herm. *Schollinerus* 948
Henr. *Scholzius* 793
D. *Schomerus* 381
Martinus *Schookius* 71. 80. 154. 401. 680. 697. 699. 807. 847. 999
Iac. *Schopperus* 60
Christ. *Schotanus* 257
Iustus Georg. *Schottelius* 474. 760
Andr. *Schottus* 92. 105. 124. 154. 200. 243. 322. 722. 725. 784. 805. 921
Io. Carol. *Schottus* 314. 340. 786. 803
Schraderianae Tabulae 250
Mart. *Schraderus* 660
Schram 55
Ge. Frid. Wilh. *Schrammius* 872
Io. Henr. *Schrammius* 734
Ionas Conr. *Schrammius* 330. 469. 470
Io. Dauid *Schreber* 953
Mich. *Schreiber* 469
Matth. *Schröckhius* 388
Io. Ioach. *Schröder* 438. 503. 519. 642. 1002
Nic. Wilh. *Schröder* 337
Io. Iac. *Schroederus* 586
Phil. Rich. *Schröderus* 462
Ge. Fridr. *Schröer* 55
Schroenius 1002. 1016
Chr. *Schröter* 50
Clemens *Schubertus* 257
Georg. *Schubartus* 57. 87. 154. 238. 240. 494. 810
Georg. Adolph. *Schubertus* 856
Io. Iac. *Schudt* 7. 15. 23. 28. 493. 635. 688. 805. 811. 839. 931. 932. 1023
Iac. *Schudtius* 331
Io. Nic. *Schüslinus* 340
Gottfr. *Schütze* 57. 58. 59. 61. 349. 401. 492. 498. 938
Io. Chr. *Schulenburg* 63
A. *Schuler* 557

Io. Nic. *Schulinus* 409. 790
R. Samuel *Schullam* 245
Albert. *Schultens* 388. 748. 788
Carol. *Schultenius* 425. 426. 690. 736
Cornel. *Schultingius* 565
Chriſtoph. *Schultze* 331
Io Traugott *Schultze* 350
Chriſt. *Schulzius* 754. 826
Ern. Aug. *Schulzius* 44
Io. Henr. *Schulzius* 339. 347
Carol. Guil. *Schumacher* 341
Chr. Erdm. *Schumannus* 407. 497. 155
Alb. *Schumacherus* 331. 497
Io. Gothofr. *Schupartus* 748
Conr. Sam. *Schurtzfleiſchius* 42. 51. 53 54. 55. 61. 233. 404. 448. 492. 515 519. 564. 715. 755. 774. 826. 834
Henr. Leonh. *Schurtzfleiſchius* 233. 451
Chriſtoph. *Schutz* 628
Dietericus *Schwabe* 510
I. G. *Schwabius* 336
Io. Paul. *Schwabius* 460
Alb. Ge. *Schwartz* 66. 204. 350. 351
Chriſtian. Gottlieb *Schwartz* 165. 201 342. 343. 345. 346. 383. 443. 497 552. 703. 707. 710. 714. 721. 723 725. 742. 745. 814. 821. 822. 872 1014. 1018
Frid. Imman. *Schwartz* 678. 748
Io. Conr. *Schwartz* 52. 198. 346. 647
Nic. *Schwebelius* 342
Bartholom. Leonh. *Schwendendörferus* 853
Pet. *Schyllbergius* 514
Iſmael *Sciabinſciab* 248
Sauerius *Scilla* 801
Sclerandrus, v. Hartmannus.
Horatius *Scoglius* 261
L. Ioh. *Scoppa* 98
Franc. *Scorſus* 1004
Scotiſtae 316
Adamannus *Scotus* 184
Franc. *Scotus* 828
I. C. *Scotus* 92
Marianus *Scotus* 262
Petrus *Scriuerius* 212. 213. 647. 699
Abraham. *Scultetus* 258. 473. 645
Alexander *Scultetus* 258
Georg. *Scultetus* 520
Scylax 191. 193
Io. *Scylitz* 240. 242
Scymnus Chius 192
Petrus *de Sebaſtiano* 227
Melchior *Sebitzius* 1028
Vitus Lud. *Seckendorfius* 679
S. *Sedatus* 463
Eric. Simon. Henr. *a Seelen* 585
Io. Henr. *a Seelen* 252. 346. 347. 471 496. 508. 756. 788. 936
Nic. *Seelaender* 804
Petr. *Seguinus* 320. 338. 408. 794
Chriſtoph. Timoth. *Seidel* 563
M. Chriſtian. Ehrenfrid. *Seifertus* 1060
Io. Lud. *Seifferheld* 934
Io. Iac. *Seifferheldus* 437
Petrus *la Seine* 88. 154
Io. *Seldenus* 16. 26. 28. 29. 36. 216. 241 246. 249. 315. 329. 330. 340. 345 348. 358. 391. 398. 399. 407. 408 409. 417. 421. 422. 426. 427. 428 431. 439. 440. 448. 460. 464. 476 479. 487. 491. 495. 506. 510. 512 521. 522. 551. 641. 645. 652. 657 665. 681. 687. 689. 690. 692. 693 733. 743. 744. 746. 747. 768. 790 837. 855. 891. 936
Guſtav. *Selenus* ſ. Auguſtus 982

Gottlob Frid. *Seligmannus* 1022
Abraham. *Sellerus* 322
M. Chriſtoph. *Semler* 14. 392
Io. Sam. *Semler* 254. 794. 795
Henr. Chriſti. *Senckenberg* 766
Seneca 304. 358. 404. 711. 820
Sixtus *Senenſis* 4. 259. 271
Carol. Sam. *Senffius* 1026. 1033
Andreas *Senftlebius* 82. 155. 817
Andr. *Sennertus* 396
Stanislaus *Sentinellus* 668
Io. Geneſius *Sepulueda* 835
Vibius *Sequeſter* 194
Nic. *Serarius* 31. 172. 387. 431. 469
474. 517. 546. 547. 580. 656. 934
Georg. *Serpilius* 520
Io. *Seruilius* 122. 155. 999
Ludov. *Seruinus* 588
Seruius 215. 356. 357. 358. 405. 450
1032
Petrus *Seruius* 84. 101. 113. 155
Seſoſtris 194
Iul. San. *Seuerinus* 699
Seuerus Alexandrinus 552. 554
Gabr. *Seuerus* 883
Marcellus *Seuerolus* 368
Franc. *Seuinus* 343
Wilhelm. *Sewel* 93
Sextus Rufus 155
Ge. Dan. *Seyler* 804
Franc. *de Seyne* 226
Seyrich 57
Shawius 793
Rob. *Sheringham* 54. 436. 485. 837
Paul. *Sherlogus* 13
Nic. Petrus *Sibbern* 161. 460. 518
Chriſt. Andr. *Siberus* 646
Vrbanus Gottfr. *Siberus* 404. 419.
682. 756. 843
Sibrand. Tetard. *Siccama* 113. 116
155. 450. 744
Io. *Sichardus* 233
Gerardus *Sichtermannus* 758
Philipp. *Sideta* 234
Algernonius *Sidneyus* 693. 730
Sidonius 357. 461
Io. Gottfr. *Sieberus* 1018
Io. Geo. *Siegerbeck* 261
Nic. *Sienicius* 70
Sigebertus 262. 270. 464
Sigebertus Gemblacenſis 245
Carol. *Sigonius* 16. 33. 79. 89. 99. 101
112. 113. 155. 228. 236. 270. 271
291. 424. 515. 645. 688. 702. 708
712. 721. 725. 741. 742. 744. 748
756. 829. 857
Elias *Silberradus* 934
Silhouettus 40
Silius 410
Camillus *Silueſter* 487. 854
Carol. *Silueſter* 347
Aeneas *Siluius* 915
Ant. Clarus *Siluius* 498
Gabr. *Simeon* 105
Simeon Magiſter 602
Ioſias *Simlerus* 95. 223. 226
Theophylactus *Simocatta* 818
Abbas *Simon* 542
Io. *Simon* 925
Io. Georg. *Simon* 557
Rich. *Simon* 5. 12. 17. 30. 161. 162
210. 240. 362. 406. 420. 454. 507
511. 567. 569. 580. 634. 656. 679
691. 729. 841
Bonif. *Simonetha* 757
Ioan. Franc. *Simonius* 385. 422. 450
1015

Simplicius 280. 305. 318. 379. 514
Eduard. *Simſonius* 249. 260. 500
Anaſtaſius *Sinaita* ſ. Nicaenus 232. 501. 548
Alexius *Sincerus* 883
Chr. Frid. *Sinner* 50. 62
Phil. Barthold. *Sinold*, dictus Schütz 732
Gabr. *Sionita* 547. 578
Mich. *Siricius* 386. 659
Iac. *Sirmondus* 114. 167. 170. 172. 209. 333. 414. 422. 461. 470. 475. 522. 542. 576. 667. 682. 683. 703. 793. 806. 1004
Io. *Siton* 794
Sam. *Skunkius* 754
Io. *Sleidanus* 258
Gottlieb *Sleuogtus* 421
Io. Philipp. *Sleuogtus* 745. 746
Paullus *Sleuogtus* 28. ſſ. 441. 551. 645
Wilh. *Sloane* 106
Io. *Sluterus* 775
Smetius 1009
Io. *Smith* 51
Thom. *Smithus* 61. 71. 162. 171. 210. 229. 383. 409. 416. 418. 455. 460. 484. 517. 569
Henr. Wilh. *Snabelius* 431
Henr. *Snakenborgius* 825
Willebrodus *Snellius* 86. 155
Eman. de Alzeuedo *Soares* 761
Ioan. Baptiſta *Sochaeus* (Souchay) 516
Steph. *Societus* 261
Socrates 168. 228. 234. 254. 380. 417. 422. 423. 658. 665
Andreas *Soelmatter* 259
Solander 58
Iuſtus *Soldanus* 395
Solerius ſ. Theophilus Raynaudus 355. 647. 716. 843
Solinus 194. 305. 404. 495
Phil. *Solitarius* 263
Io. Baptiſta *Sollerius* 294
Franc. van *Som* 829
Guſtav. *Sommelius* 426
Frid. Guil. *Sommer* 53
Guil. *Sommer* 52
Io. Iuſtus *Sonnenſchmidius* 395. 437
D. Chriſtoph. *Sontagius* 465. 509. 572. 646. 735
Mich. *Sophianus* 205
Io. Hier. *Sopranes* 836. 1022
Soranus 316
Io. Iac. *Sorbierius* 742
Sam. *Sorbierius* 729
C. *Sorellus* 619
Dominicus a *Soto* 589
Steph. *Soucietus* 5. 789
Dan. *Souterius* 82. 155
Souuerainius 314
Sozomenus 168. 334. 354. 417. 455. 661. 662
Cyriac. *Spangenberg* 58. 349. 728
Ezechiel *Spanhemius* 115. 119. 155. 225. 227-229. 315. 332. 338. 339. 341. 342. 345. 355. 358. 366. 384. 400. 402. 405. 409. 411. 427. 429. 433. 435. 442. 446. 447. 450. 463. 495. 497. 515. 517. 580. 641. 646. 653. 677. 694. 698. 701. 704. 705. 708. 710. 711. 715. 720. 723. 724. 757. 762. 788. 790. 791. 794. 795. 798. 824. 833. 846. 848. 852. 858. 922. 998. 1013. 1018
Frid. *Spanhemius* 3. 168. 169. 186. 210. 211. 252. 255. 256. 258. 265. 270.

270.385.416.425.426.463.479
507.508.518.639.651.655.656
666.936.1038
Spartianus 333. 344.859
Henr. *Speelmannus* 45.416.779.799
827.828
Io. *Speelmannus* 801
Spenceius 322
Io. *Spencerus* 36.38.387.396.409
425.427.430.431.437.487.502
512.688.768.839.847.1022
Iac. Car. *Spener* 67.203
Car. Gottlob *Sperbachius* 934
Franc. Bernh. *Sperl* 1019
Otto *Sperlingius* 48.57.62.63.65.85
126.135.155.482.551.789.800
804.846.847
R. Obadias *Sphorno* 2
Guil. *Spicerus* 822
Io. Alb. *Spiesius* 746
Dan. *Spigel* 258
Spinosa 316
Ecclesiastes *Spirensis* 257
Spiridion 356
Theoph. *Spizelius* 22.427
Henr. *Spondanus* 173.248.249.261
1025
Iac. *Sponius* 71.81.84.126.155 sq.
181.203.312.315.330.332.338
339.341.343.344.345.352.355
384.385.402.406.407.411.417
462.495.496.697.720.832
1003.1009
Henr. *Spoorius* 353
Thom. *Sprat* 944
Sam. *Squire* 39
Died. v. *Stade* 48
Io. *Stalenus* 582
Io. Herm. *Stamm* 765
Thom. *Stanleius* 449
Thom. *Stanyanus* 71
Nic. *Staphorst* 471
Thom. *Stapletonus* 667.999
Seb. Gottfr. *Starkius* 963
Achilles *Statius* 99.408
Vdalric. *Staudigleus* 684
Henr. *Stebbingius* 638
Ioan. Sebast. *Stedler* 258
Ioan. Christoph. *Steebius* 325
Richard *Steele* 374
Gregor. *Steenmannus* 395
Io. Heinr. *Steffens* 53.203
Adrian. Deodat. *Stegerus* 220.341
745.831.844
Iosua *Stegmannus* 307
Io. Vlric. *Steinhoferus* 70.447.495
Wolf Balthas. *a Steinwehr* 785
Erasm. *Stella* 53.55
Prosper *Stellartius* 173.338.684.849
Geo. *Stellmannus* 397
Car. *Stengelius* 400.477
Steph. Ioannes *Stephanius* 491.815
820.825.846.852
Stephanus Byzantinus 81.156.191
198.334
Car. *Stephanus* 199.852
Henr. *Stephanus* 87.100.156.233
728.743
Ioach. *Stephanus* 80.156.697
Mart. *Stephanus* 390
Robertus *Stephanus* iunior 581
Henricus *Stero* 370.371.587
Petrus *Steuartus* 30
Io. Engelh. *Steuber* 441
Augustinus *Steuchus* 256
Io. Dauid *Steuckartus* 573

Gode

Godescbalc. *Stewechius* 729.758.813
816.824.825.833
Casp. *Stiblinus* 615
Io. Frid. *Stiebritzius* 397.503
Christ. *Stieffius* 63.1031
Christi. Ludov. *Stiglitz* 713
Stilpon 316
Eduardus *Stillingfleet* 307.311.382
385.655.666.806.957
Ge. *Stirnhielm* 48.53.482
Frid. Vlr. *Stisser* 833
Ioach. Christoph. *Stisser* 920
Kilianus *Stobaeus* 305.798
Christian. *Stocken* 396.747.755
Arn. *Stockfleet* 529
H. C. L. *Stockhausen* 334.464
Elias *Stoeber* 948
Posidonius *Stoicus* 812
Balth. *Stolbergius* 70.398.564
Gottlieb *Stollius* 515.554
Eberh. Henr. Dan. *Stosch* 957
Strabo 190.192.218.305.306.334
399-401.408-410.412.421.509
646.694.848.1018.1037
Walafridus *Strabo* 160.417.459.518
Iac. de *Strada* 794
Octauianus *Strada* 800
Phil. Io. *de Strahlenberg* 455
Stratocles 812
Aegidius *Strauchius* 58.172.252.256
258.341.426.577.748.823
Io. *Strauchius* 46.51.68.462
Godofr. *Straussius* 711
And. *Stredonius* 53
Io. Geo. *Stredowski* 351
Richardus *Streinius* 116.156.921
Sam. *Strimesius* 434.1008
Io. Chph. *Strodtmann* 44.716
Io. Ant. *Strubergius* 856.1005
Io. *Struckmannus* 772
Frid. *Strunzius* 50.448.517
Ioach. *Strupp* 1027
Burch. Gotth. *Struuius* 96.319.320
322.337.342.348.371.406.411
450.470.484.495.565.592.648
700.724.783.932
Frid. Gottlieb *Struuius* 1006.1018
Io. Casp. *Struuius* 716
Elias Aug. *Stryckius* 998
Io. Sam. *Stryckius* 425.458.639
Andreas *Stubelius* 856
Wilh. *Stuckeley* 72
Io. Guil. *Stuckius* 406.447.450.494
515.526.717.776.778.843
871
Theod. *Studita* 561
Io. *Stumpfius* 348
Io. Iac. Gottlieb *Sturmius* 947
Leonh. Christoph. *Sturmius* 27.35
392.395.1002
Io. Henr. *Stuss* 164.460.678.752
Iust. Christian. *Stussius* 710
Franc. *Suaresius* 260.422.456.458
768
Ioan. Maria *Suaresius* 365
Ioseph. Maria *Suaresius* 121.156.201
238.421.469.562.843.858.1000
Sudatorius 1097
Süsmilch 47
Suetonius 403.406.462.818.822
Io. Casp. *Suicerus* 158.168.381.413
453.454.456.460.463.464.468
509.517.542.544.555-557.564
584.659.661.662.676.874
Suidas 220.234.263.264.328.353
358.421.429.450.483.490.823
851.858.874

Suikerus 264
Christoph. Gerh. *Suke* 962
Sullius 729
H. *Sully* 1012
Sulpitius Seuerus 255. 263. 269. 481
692
Io. Henr. *Summermannus* 779
Ionas *Sundelius* 701
Io. Sigism. *Suschkius* 540
Marquardus *de Susannis* 910
Laurent. *Suslyga* 268
Guil. *Surenhusius* 5. 401. 405. 511
519. 690. 760. 788. 829
Marc. Ant. *Surgentis* 128. 704
Laurent. *Surius* 238. 369. 370. 371
372. 458
Enoch. *Swantenius* 471
Eust. *Swartius* 105
Francisc. *Swertius* 321
Ionath. *Swiftius* 730
Ioan. *Swintonius* 791. 798. 962
Frid. *Sylburgius* 236
Io. Alb. *Sylingius* 409
Camillus *Syluester* 367. 850
Emanuel Telles *da Sylua* 944
Symbolae litterariae 105
Symmachus 213. 357. 461
Bened. Curtius *Symphorianus* 400
Georg. *Syncellus* 222. 234. 237. 240
263. 270. 275. 279. 467. 743
Michael *Syncellus* 381. 389
Synesius 635. 756. 819
Io. Iac. *Syrbius* 427. 932

T.

Laur. Caret. *Tabbri* 202
Tabulae Alphonsinae 264
—— Peutingerianae 49. 196
Tacitus 40. 221. 348. 399. 408. 647
Io. *Taffinus* 355. 384
Petrus *Taffinus* 117. 156. 442. 449. 515
544. 650. 994
Io. Bernardin. *Tafurius* 974 sq.
Noel *Taillepied* 61
Phil. Franc. *Taisne* 364
Talmud 3. 6
Talmudici 387. 389
Ioan. *Tarcagnota* 259
Aurelius Seuerinus *de Tarsia* 982
Domin. *Tartaglinus* 201
Tatianus 48. 255
Achilles *Tatius* 404
Theod. Renard. *Tatius* 37. 643
Taubmannus 852
Io. Baptista *Tauernerius* 793. 978
Claudius *Taurinensis* 582
Ieremias *Taylor* 505. 507. 518. 562
738
Ioan. *Taylorius* 342. 697. 757. 809
Henricus *Teelmannus* 10
Temporarius 270
Tenantius 94. 347
Io. *Tenisson* 385
Wilh. Ernest. *Tenzelius* 45. 171. 224
239. 350. 377. 397. 446. 464. 493
518. 532. 672. 678. 689. 694. 780
800. 802. 804. 828. 852
Laurent. *Terpagrinus* 482
Laurent. *Terpagrus* 421
Ioan. El. *Terseri* 257
Tertullianus 166. 267. 269. 309
322. 335. 338. 350. 357. 359. 367
437. 453. 471. 472. 473. 647. 653
671. 835. 848. 999
Paul. Maria *Terzagius* 1012
Ioach. *Tesch* 872
Tesseus, v. Iesseus.
Io. *Textor* 344. 357. 498. 499

Chri-

Christi. Guil. *Thalemannus* 397
Io. Henr. *Thamerus* 533
Gregor. *Thaumaturgus* 466
Georg. *Thegen* 754. 855
Clemens *Thelaeus* 873
Theo Aegyptius 595
Theodoritus 311. 323. 417. 424. 820
Theodorus Lector 423
Theodorus Tarsensis 227
Theodosius 645
Theodulphus Aurelianensis 333. 552
Theophanes 263. 300. 464. 470. 637. 665
Theophanes Isaurus 238
Theophilus 235. 260. 263. 264
Theophilus Antiochenus 231. 264
Theophilus Gallus 1038
Theophrastus 305. 355. 738
Theophylactus 481
Thesaurus gemmar. antiq. astrifer. 337. 343
Thesaurus Graeuianus 411
Athenis *Theseus* 754
Amphion *Thespiensis* 941
Io. Adr. *Thierens* 751
Io. Baptista *Thiers* 168. 170 sqq. 418. 421. 458. 529. 588. 657. 671. 680. 682. 841. 847. 1038
Arpinus *Thiling* 334
Iustinianus *Thoellden* 497
Gottfr. *Thilo* 1022
Georg. *Tholosanus* 117. 156
Pet. Gregor. *Tholosanus* 105
Nic. Leonicus *Thomaeus* 592
Thomas Aquinas 474
Iac. Phil. *Thomasinus* 84. 87. 128. 156. 344. 409. 411. 497. 814. 833
Ludov. *Thomasinus* 170. 457. 472. 584. 675. 679. 835. 841. 937
Christian. *Thomasius* 64. 66. 577. 634. 705. 744. 750. 765. 766. 768. 778. 779
Iac. *Thomasius* 60. 62. 67. 102. 171. 318 sq. 351. 364. 470. 477. 506. 718. 754. 850. 1030
Ienkinus *Thomasius* 489
Ioseph. Maria *Thomasius* s. Caro 565
Cur. *Thompson* 71
Thom. *Thorowgood* 19
Iust. Christ. *Thorschmidius* 643. 727
Matth. *a Thudet* 53
Henr. Guntherus *Thulemarius* 31. 118. 715. 787. 842
Io. *Thulius* 91
Theodor. *Thummius* 28. 425. 444. 456. 483
Nic. Mareschal. *Thurius* 53
Casp. *Thurmannus* 686
Anton. *Thylesius* 716. 1015
Godofr. *Thymus* 395
Pet. *Thyraeus* 474
Anton. *Thysius* 79. 91. 156. 216. 222. 338. 342. 696. 738. 824
Tibullus 354. 410. 450. 462
Mich. Christian. *Tierof* 599
Phil. Ioan. *Tilemannus*, dictus Schenck. 564
Barth. *Tilesius* 721
Io. *Tilius* 166. 259
Salomon *van Till* 28. 35. 71. 269. 388. 429. 481. 500. 524. 810. 837
Tilladetus 7. 342
Paul. Henr. *Tillemannus* 863
Tillemontius 244. 413. 414. 455. 463. 464. 469. 472. 475. 476. 477. 478. 479. 517. 718. 725. 748. 841
Richard. *Tillesly* 769

Timaeus 62
Io. *Timeus* 469
Sam. *Timon* 204
Timotheus 235
Andr. *Tiraquellus* 103. 347. 357. 384. 406. 484. 496. 497. 676. 711. 723. 724. 776. 807. 814. 828. 852. 893. 1020
Iac. *Tirinus* 260. 423
Rob. *Titius* 729. 848
Aug. *Tittelius* 751
Abbas Philo *Titus* 227
Henr. And. *Toepfer* 36. 837
Fabian. *Törnerus* 46. 48. 53. 58. 351. 412. 720. 745. 761. 781. 1024
Nic. *Toinardus* 791
Io. *Tolandus* 61. 316. 396. 475
Toletus 546
Corn. *Tollius* 233
Iac. *Tollius* 60. 116. 130. 219. 349
Andr. *Tookius* 352
Andr. *Toppius* 260
Augustin. *Torniellus* 248. 261. 270. 426
Alex. *Torquatus* 54
Io. *Torquemada* 666
Phil. *de la Torre* 201
Laeuinus *Torrentius* 704
Francisc. Maria *Torrigius* 173. 227. 1037
Marinus Sanutus *Torsellus* 27. 185
Alphonsus *Tostatus* 233. 259
Io. Pitton *Tournefortius* 71
Tourneminius 56
Ant. Aug. *Touttaeus* 159. 643
Gabr. *Towerson* 555
Traianus 812
Mich. *Tramezinus* 223
Transactiones Philosophicae 401. 817
Ioseph. *Trappius* 998
Frid. Conr. Alb. *de Trauen* 490
Io. Frid. *Treiberus* 420
Alb. Dietr. *Trekell* 95. 725. 778
Steph. *Trelierius* 115. 156. 620
Tremblaeus 983
Christi. Frid. *Tresenreuter* 431
Io. Vdalricus *Tresenreuter* 714. 956
Gotthilf *Treuer* 63. 1060
Gottl. Sam. *Treuer* 45. 57. 482. 483. 648. 827. 841
Io. Phil. *Treunerus* 1002
Christoph. Iac. *Trew* 501
Elias Constantinus *Trewenschroeder* 702
Io. Andr. *Trias* 668
Adam. *Tribechouius* 336. 511. 936
Nic. *Trigautius* 903
Iac. *Triglandius* 31. 32. 38. 81. 156. 336. 505. 735
Dan. Guil. *Trillerus* 60. 350. 844. 852. 885
Io. *Tristanns* 314. 367. 461. 515. 716. 725. 796. 807
Io. *Trithemius* 856
Augustin. *Triumphus* 378
Wolfgang. Casp. *Troppaneger* 1033
Christ. Henr. *Trotzius* 1024
Aegidius *Tschudus* 51. 52. 203
Beniamin *Tudelensis* 27. 185. 306. 692
Lucas *Tudensis* 263. 506. 581
Guil. *Turckius* 49. 204
Hier. *Turlerus* 46
Geo. *Turnbullius* 973

Adrian.

Adrian. *Turnebus* 84. 105. 156. 332
398. 399. 450. 649. 715. 814. 824
Renat. Ioseph. *Turnemine* 184. 256
262. 312. 462. 794
Iac. *Turnerus* 810
Io. *Turnerus* 324
Philipp. a *Turre* 61. 123. 127. 128. 156
332. 342. 351. 449. 481. 482. 495
497. 726. 761
Io. *de Turrecremata* 659
Io. Adolph. *Turretinus* 442
Io. Alph. *Turretinus* 169. 442
Franc. *Turrianus* 419. 511. 560
Franc. Maria *Turrigius* 120. 157. 857
Horatius *Turfellinus* 258
Robertus Morris of *Twickenham* 1002
Io. Gottfr. *Tympius* 388. 396
Tyraquellus 363
Guil. *Tyrius* 245
Maximus *Tyrius* 309. 379
Io. *Tzetzes* 218. 229. 461. 813. 1001

V.

Flaminius *Vacca* 97
Laur. *Vacarius* 223
Ioach. *Vadianus* 766
Vaesius 346
Henr. *Vagedes* 51. 59. 62. 349
Augustin. *Vagetius* 395
I. F. *Vaillandus* 320
Io. *Vaillant* (Valens) 408. 409. 695
698. 786. 794. 796. 932
Io. Franc. Foy *Vaillant* Fil. 796
Gothofr. *Valand* 737
Valbonnaesius 1038
Gregor. *de Valentia* 353
Mich. Bernh. *Valentinus* 974
Io. Pierius *Valerianus* 850
Valerius 341
Franc. *Valesius* 503. 738. 828
Hadrian. *Valesius* 64. 171. 202
Henr. *Valesius* 167. 233. 236. 270
331. 338. 354. 358. 382. 384. 398
415. 417. 452. 462. 463. 468. 484
510. 517. 542. 584. 661. 663. 694
717. 727. 753. 780. 828. 832. 852
Io. *Valkenier* 165. 385
Laur. *Valla* 381. 592. 707
Petrus a *Valle* 324
Georg. *Vallerius* 526
Io. Ant. *Valtrinus* 813
Io. Weikart *Valuasor* 203. 348
Ant. *Vandale* 25
August. *Varenius* 3. 28. 323. 393. 431
767. 782
Gaspar. *Varenius* 782
Anton. *Varillasius* 226
Varro 231. 338. 346. 411. 441. 445. 647
Io. *Vaseus* 200
Ludov. *Vasletus* 95
Ioan. *Vastorius* 369
Ioan. *Vastouius* 371
Mr. *Vatar* 581
Sebast. de *Vauban* 767
Georg. *Vauchopius* 124. 157. 700. 706
Franc. Montanus *Vayerus* 455. 735
853. 1033
Eustachius a S. *Vbaldo* 244. 518
S. *Vdabricus* 910
Hieronymus *Vecchiettus* 258
Nic. *Vedelius* 169. 912
Vegetius 512. 819. 820. 824. 845
Mapheus *Vegius* 416. 718
Albertus *Veiel*, Eliae fil. 590
Carol. Maria *de Veiel* 555
Elias *Veilius* 569

Ludov. Compiegne *de Veiel* 7. 27. 35 389. 390. 430. 486
Veirasius 730
Io. Ant. *Velesquez* 478
Velleius 270
Guil. *Velsens* 751
Ant. *Velserus* 126. 157
Marcus *Velserus* 237. 725. 805. 1001 1003
Gerh. *Veltuyckius* 10
Henr. *Venema* 488
Hermannus *Venema* 551
Io. *Venema* 437
Io. Anton. *Venerius* 81. 101. 157. 592
Dominicus *Venetus* 669
Franc. Georg. *Venetus* 256
Paul. *Venetus* 666
Io. *Venus* 651
Phil. *Venutus* 406. 451. 1011
Rodulph. *Venutus* 201. 341. 347
Otto *Verbrugge* 429
~~Iac.~~ Isaac *Verburgius* 784
Ant. *Verdesius* 321
Anton. *Verdierius* 729
Olaus *Verelius* 59
Caesar. Ant. *Vergara* 800
Cordesius *a Verimund*, s. Treuherz von Wahrmund 732
Simplicius *Verinus* s. Salmasius 463 468
Alb. Meno *Verpoorten* 442. 469
Phil. Theod. *Verpoorten* 66
Claudius *de Vert* 161. 170. 566
Vertot 56. 61. 66. 67. 706
Baco *Verulamius* 312. 729
Steph. M. *Vesceus* 499
Conr. *Vetterus* 580. 586
Vettorius 338
Zach. Conr. *ab Vffenbach* 804
Ferdinand. *Vghellus* 211
Blasius *Vgolinus* 3. 8. 32. 35. 36. 37 186. 388. 389
Io. Ludov. *Vhlius* 293
Erdmannus *Vhsenius* 199. 483
Frid. *Viccius* 502
Ioseph. *Vicecomes* 172. 471. 472. 522 549. 555. 556. 562. 569. 656. 661 662. 663. 673. 681
Aurelius *Victor* 405. 709. 722. 813 827
Publius *Victor* 219
Victor Tunnunensis 234. 243
Hugo de S. *Victore* 160
Richardus de S. *Victore* 389
Andr. *Victorellius* 522
Victorinus 170
Marianus *Victorius* 577
Petrus *Victorius* 105. 113. 157. 498 816. 1007. 1032
Aeneas *Vicus* 101. 796
Marc. Hieron. *Vida* 982
R. David *Vidal* 327
Blasius *Vigenerius* 777
Fabius *Vigiles* 818
Nic. *Vignierius* 56. 262
Alphonsus *des Vignoles* 249. 250
Io. *Vignolius* 225. 481
Florentius *Vigorniensis* 266
Io. Bapt. *Villalpandus* 187. 206. 389. 390 391. 767. 787. 791. 808
Franciscus *Villamoera* 225
Renatus *a Ville* 685
Villette 566
Iuo *Villiomarus* s. Ioseph. Scaliger 497 729. 820. 848
Vincentius Bellouacensis 256. 258
Vindingius 291. 347

Erasmus *Vindingius* Paul. F. 71. 87 157. 743
Petrus *Viola* Vicentinus 117. 157
Georg. *Vionnetus* 786
Polydorus *Virgilius* 354. 810. 1001
Io. *de Vita* 202
Iani *Vitalis* versus in Romam 214
Ordericus *Vitalis* 245. 294. 472
Annius *Viterbiensis* 215
Iac. *de Vitriaco* 185
Philipp. Reinhard. *Vitriarius* 686
Campegius *Vitringa* 27. 30. 210. 325 330. 391. 393. 396. 398. 413. 434 441. 488. 505. 507. 510. 520. 531 553. 644. 662. 724. 748. 749. 820 858. 933. 936
Vitruuius 405. 410. 507. 725. 825. 997
Isaacus *Viua* 493
Ludouic. *Viues* 164. 915
Pet. *Vlamingius* 785
Io. *Vlmannus* 767
Ioan. Godofr. *Vngerus* 338. 753 820
Gottfrid. *Vockeroth* 943
Gisbertus *Voëtius* 366. 401. 457. 468 509. 511. 517. 522. 581. 582. 587 675
Paul. *Voetius* 332. 352. 410. 720. 997
Alb. *Vogetius* 437. 490. 837
Valentinus Henr. *Voglerus* 503
Albertus *Vogtius* 860
Io. *Vogtius* 572
Gottfr. *Voigtius* 412. 416. 420. 422. 656
Ioseph. de *Voisin* 4. 25. 28. 325. 429 441. 645. 736. 1032
Raph. *Volaterranus* 123. 157. 647 699. 921
Melchior *Volcius* 587
Io. Geo. *Volckamerus* 794
Christian. Guil. *Vollandus* 350
Carol. Ludov. *Vollhartus* 712
Ios. Rocius *Volpius* 201
Vomelius 655
Vonckius 725
Vopiscus 228. 656. 665. 776
Adolph. *Vorstius* 86. 157
Aelius Euerh. *Vorstius* 855
Guil. *Vorstius* 327. 381
Guil. Conr. *Vorstius* 621
Guil. Henr. *Vorstius* 245
Io. *Vorstius* 29. 34. 48. 210. 256. 642 690
Vossius 332. 333. 337. 347. 351. 367 385. 402. 408. 412. 453. 498. 543 544. 556. 834
Dionys. *Vossius* 352
Gerh. Io. *Vossius* 180. 188. 195. 270 280. 308. 312. 314. 345. 352. 499 549. 554. 555. 729. 1004
Gerh. *Vossius* Tungrensis 466. 555
Isaac. *Vossius* 9. 114. 120. 157. 218 222. 226. 232. 233. 245. 249. 264 275. 276. 308. 665. 755. 774. 784 817. 820. 849
Io. *Vpmarck* 48. 53. 494. 581. 728
Nic. *Vptonus* 1007
Emon. Luc. *Vriemont* 391. 397. 426
Io. Bapt. *Vrsatus* 462. 1035
Sertor. *Vrsatus* 119. 157. 357. 404 798. 814. 1033
Fuluius *Vrsinus* 72. 90. 116. 157. 222 494. 707. 713. 781. 796. 831. 921 936
Geo. *Vrsinus* 30. 63. 933
Geo. Henr. *Vrsinus* 747. 831. 1013

Io. Henr. *Vrſinus* 332.500.519
Abbas *Vrſpergenſis* 259.263
Iac. *Vſſerius* 85.157.172.209.236 249.260.391.463.532.554.660 664.665
Bonav. *Vulcanius* 47

W.

Io. Georg. *Wachterus* 10.45.48.55 316.474.786.788.793.797
Robert *Wackefeld* 900
Waddingus 372
Chriſtfrid. *Waechterus* 912.939
And. Ge. *Waehnerus* 16.633.933
Io. Chph. *Wagenſeilius* 5.6.8.11.13 22.28.30.31.58.161.195.377.428 438.443.452.467.480.481.493 510.511.520.522.525.532.551 668.735.737.790.797.805.811 821.839.901.932
Chr. *Wagnerus* 240
Io. Gerh. *Wagnerus* 499
Thom. *Wagnerus* 412
Conſtantinus von *Wahrenberg* 732
Treuherz von **Wahrmund**, ſ. Verimund. 732
Iſaac. *Wakius* 47
Carol. Frid. *Walchius* 342.347.822
Chr. Guil. Franc. *Walchius* 356.643 692.707.946
Io. Ern. Imman. *Walchius* 108.313 344.358.516.652.694.700.708 809.827.838
Io. Ge. *Walchius* 163.469.472.507 508.519.552.553.570.584.658 678.682.718.757.770.777.786 808.841
Chph. Phil. a *Waldenfels* 46.55.
Io. Wilh. *Waldſchmidt* 64.726.856
Wilh. *Waldſchmid* 856
Wilh. Hulderic. *Waldſchmidius* 882
Chr. Iac. *Waldſtrömer* 66.742
Io. *Walker* 514
Hermannus *van de Wall* 837
Moſes *Wall* 19
William *Wall* 549.552
Ge. *Wallinus* 38.519.798
Io. *Walliſius* 427.553
Chph. *Walpurger* 166
Sam. *Walther* 350.482
Io. Diet. *Waltherus* 392
Franc. Vlr. *Walterus* 749
Georg. Chriſtian. *Waltherus* 839
Io. Ge. *Waltherus* 187.198.254.264
Mich. *Waltherus* 28.324.428.956
Brianus *Waltonus* 186.389.645.787 788
Io. *Wandalinus* 688.692.693
And. *Wanochius* 68.814
Io. Mich. *Wanslebius* 294
Iac. *Waraeus* 47
Guil. *Warburton* 39.ſq.957
I. *Warburton* 205
Io. *Ward* 756.798.1009
Chriſtian. *Warlitzius* 504
Henric. *Warthonus* 532.909
Caſp. *Waſerus* 787.790
Chriſtian. *Waſewitzius* 475.476.522 546
Matthias *Waſmuthus* 252.262.481
Ioan. *Waſſe* 451
Erneſtus Caſimirus *Waſſerbach* 55.59 349
Ioſeph. *Waſſius* 396
Guil. te *Water* 643.712

Eduar-

Eduardus *Waterhusius* 163
Michael *Watsou* 258
Watrangus 53
Guil. *Watton* 48
Io. van der *Wayen* 431. 437. 740
Io. *Weauerus* 998
H. *Weber* 62
Imman. *Weber* 60. 66. 350
Ieremias *Weberus* 350. 393
Io. *Weberus* 420
Io. Adolph. *Wedelius* 1005
Io. Henr. *Wedderkampius* 557
Georg. Wolfgang *Wedelius* 489. 502. 547. 787. 798. 852. 1028
Io. Bern. *Wegelinus* 348
Gottfr. *Wegenerus* 168. 444. 456. 470. 471. 558. 563
L. G. *Weibe* 394
Ioach. Sam. *Weickhmannus* 444
Io. Frid. *Weidlerus* 735
Christian. *Weidlingius* 347. 524. 718
Io. Ioach. *Weidnerus* 751
Frid. Ragstad de *Weile* 326
Dan. *Weimarus* 713
Io. *Weineken* 66
Io. Mich. *Weinrichius* 49. 50. 65. 792. 800. 803. 828
Christ. *Weismannus* 746
Sigism. Ferdin. *Weismüller* 482
Christi. *Weisius* 345. 346
Crispinus *Weisius* 836
Chr. Henr. *Weissius* 54
Io. *Weitzius* 456. 838
Eduard. *Wels* 186
Georg. Hieron. *Welschius* 97. 188
G. Henr. *Welschius* 815
Guil. *Welwod* 29
Io. *Wencker* 68
Gottfr. *Wendelinus* 48. 67
Georg. *Wendius* 689
Ioach. Immanuel *Wendius* 918
Io. Christi. *Wensdorfius* 347
Chph. Gottl. *Wenzelius* 728
Sam. *Werenfelsius* 837. 934
Beatus *Werdmyllerus* 486. 503
Andr. *Wernerus* 442
And. Conr. *Wernerus* 394
Dan. Gottfr. *Wernerus* 643
Sam. *Wernerus* 847
Io. Frid. *Wernherus* 751
Gottl. *Wernsdorf* 203. 480. 502. 550. 635
Frid. Ern. *Wernsdorfius* 482
Io. Chph. *Wernsdorfius* 555
Samuel *Wesley* 309
Pet. *Wesselingius* 362. 643. 644. 704. 737. 1014
Io. *Wesselius* 388. 394. 486
F. G. *Westhouius* 96
Gilb. *Westius* 986
Guil. *Westmacott* 500
Ern. Ioach. de *Westphalen* 348. 804
Wetstenius 834
Io. Casp. *Wetzelius* 520
Io. *van der Weyen* 38. 655. 735
Dan. *Weymarus* 36. 37. 488. 677
Henr. *Whartonus* 211. 236. 680
Car. *Wheaty* 168
Georg. *Whelerus* 71. 171. 414
Wilh. *Whistonus* 42. 260
Georg. *Wicelius* 457
Augustinus *Wichmannus* 364
Io. *Wichmannshausen* 260
Io. Christoph. *Wichmanshausen* 33. 34. 393. 395. 396. 418. 422. 488. 489

489. 502. 743. 782. 826. 837. 838
1006. 1022
Rud. Fried. *de Wichmannshausen* 436
844
Matth. v. *Wicht* 67
Frid. *Wideburgius* 50
Henr. *Wideburgius* 393
Io. Bern. *Wideburgius* 392. 504
999
Io. Geo. *Widemannus* 937
Ioannes *Widichini* 257
Wieglebius 260
Ioach. *Wieland* 59. 349
Io. *Wierus* 491
Andreas *Wilckius* 456. 471
Iac. *de Wilde* 320. 321. 338. 340
342. 346. 794. 817
Alexand. *Wilhelmius* 1010
Christianus *Wildvogelius* 66. 421
456. 464. 469. 472. 477. 482
521. 680
C. G. *Wilischius* 409
Christian. Frid. *Wilischius* 937
Dauid *Wilkinsius* 330
Aug. Lebrecht *Wilkius* 936
Wilh. *Wilckius* 557
Phil. Helfrich *Willemer* 510
Georg. Andr. *Willius* 642
Alex. *Wilthemius* 355
Iac. *Wimphelingius* 51
Io. Iust. *Winckelmannus* 54. 55. 258
Ioan. Dieter. *Wincklerus* 14. 252. 434
473. 611
Henricus *Winderus* 250. 308. 344.
957
Christ. Ern. a *Windheim* 218. 376
706
Winslöuius 59
Carol. *Witasse* 577
Nic. *Witsenius* 817
Hermannus *Witsius* 13. 22. 24. 27
28. 32. 38. 187. 325. 327. 387
388. 391. 395. 398. 427. 439
448. 487. 491. 502. 509. 511
564. 641. 688. 691. 694. 734
735. 739. 749. 782
Henning. Bernh. *Witterus* 427. 688
Christoph. *Wittichius* 382. 615
Georg. *Witzleben* 428
Marcus *Woeldicke* 884
Franc. *Woergerus* 520
Franc. *Wokenius* 64. 387. 401. 422
488. 510. 694. 838. 1022
Christian. *Woldenbergius* 738
Christ. Gottlob Frid. *Wolf* 337. 936
Henricus *Wolfius* Tigurinus 258
Hieron. *Wolfius* 242. 259
Io. Henr. *Wolfius* 327
Ioan. *Wolfius* 521
Ioan. Christi. *Wolfius* 969
Io. Christoph. *Wolfius* 3. 4. 5. 6. 7. 8
9. 11. 17. 185. 187. 245. 319
326. 328. 387. 389. 398. 427
428. 432. 487. 503. 512. 516
642. 670. 691. 692. 932
Nic. *Wolfius* 854
Phil. Nic. *Wolfius* 438
Christoph. *Wollius* 347. 407. 746
Christoph. *Woltereckius* 343. 442
Nic. *Wolschendorfius* 587
Georg. *Wonna* 384
Io. *Woodwardus* 1031
Maur. Carol. Christ. *Woogius* 497. 803
Thomas *Woolston* 317
Christian. *Wormius* 26. 32

Olaus

Olaus *Wormius* 482. 484. 1027
Wilh. *Wotton* 428. 512
Ioan. *a Wolver* 87. 157. 180
Io. *Wolveranus* 400. 412. 827. 846 955
Wolverius 354. 509. 1019
Io. *Wulferus*. 6. 26. 326. 419. 438 493. 525. 748. 761. 789. 936
Io. *Wunderlich* 1002

X.

Niceph. *Xanthopulus* 653
Xenocrates 380
Xenophon 254. 812. 827. 833
Rodericus *Ximenes* 248
Io. *Xiphilinus* 484. 855
Io. *Xylander* 241

Y.

Arthur *Youngius* 309

Z.

Laurentius *Zaccagnius* 453. 461. 854
Paullus *Zacchius* 616
Franc. Ant. *Zachariae* 1024
Gotthilf Traugott *Zachariae* 401
Iuſt. Fried. *Zachariae* 811
R. Abraham. *Zacuth* 245. 256
R. Iac. *Zaddick* 187
Io. Sarius *Zamoſcius* 113. 157. 706
Zanata 600
Hieronymus *Zanchius* 592
Hieron. Franc. *Zanettius* 1031
Caeſar *Zarottus* 772
Ant. *Zatta* 747
Angelus *Zauorronus* 1026
D. Georg. *Zeaemannus* 164. 587
Carol. Henr. *Zeibichius* 339. 395 432. 437
Chriſt. Frid. *Zeibichius* 1034
Chph. Henr. *Zeibichius* 507. 558 1014
Gottlob Erdm. *Zeibichius* 43. 342 785
Henr. Aug. *Zeibichius* 339. 343. 448 496
Gottfr. *Zeibigius* 839
Io. Gottfrid. *Zeidlerus* 609
Melchior *Zeidlerus* 506
Guſtaphus Georgius *Zeltner* 29. 330 540. 550. 556. 660. 674. 688. 737 933
Andreas Chriſtophorus *Zellerus* 323 488. 642
Zemach Dauid, vide Dauid.
Zeno Stoicus 728
Zenobius 1033
Io. Ioach. *Zentgrauius* ſ. Heygerus 45 714. 736. 1017
Wilh. *Zepperus* 422. 734
Andr. *Zergol* 267
Io. Caſp. *Zeumerus* 62. 465-467 475
Euſtrat. Iohannides *Zialowsk* Rhutenus 162
Chr. *Zickermann* 53
Frid. Sam. *Zicklerus* 313
Chph. *Ziegenhals* 718
Caſp. *Zieglerus* 461. 564. 657. 658 660. 662. 678. 680. 745. 773. 849 1014
Geo. Dauid *Ziegra* 492. 677
Matth. *Zimmermannus* 159. 165. 187 226. 355. 384. 399. 422. 478. 507 518. 546. 555. 556. 564. 662. 719 747.

747.748.758.778.801.805.807
854.855.1032
Iuft. *Zinzerling* 102
Chr. *Zoëga* 28.525.677
Herm. *Zoeftius* 426
Frid. *Zollmann* 55
Io. *Zonaras* 242.758
Io. Henr. *Zopfius* 16
Petr. *Zorn* 34.163.334.338.346.394
396.398.428.434.436.495.502
506.510.525.527.635.644.692
748.753.758.768.798.790
834.848.932.934.1022.1038
1039
Zofimus 405.442.498
Io. Ehrenfr. *Zfchackwitz* 66
Barthol. *Zucchius* 719
Iac. *Zückwolfius* 259
Giov. Luc. *Zuzzeri* 106
Zwickerus 834
Io. *Zwingerus* 474
Theod. *Zwingerus* 840

Errata.

In praefatione * 2. lin. 22. vt Humaniſſimus lector pro *ſegnem deprehendar* legat *ſegnis deprehendar*, et * 3. lin. 7. pro *accerſiones* legat *acceſſiones*; ſimulque ea, quae in ipſum librum irrepſere, menda beneuole corrigat iterum iterumque rogo.